Bratislava 2030

Program rozvoja mesta 2022 – 2030

Obsah

Poďakovanie 8

Čo nájdete v dokumente? 9

A. Vízia Bratislavy 11

A. 1 Bratislava, mesto pre všetkých 13

A. 2 Strategické plánovanie 21

A. 2. 1 Čo je strategické plánovanie? 21

A. 2. 2 Prečo potrebujeme nový plán? 22

A. 2. 3 Metodika a proces tvorby plánu 24

A. 2. 4 Udržateľný rozvoj podľa medzinárodných štandardov 28

A. 3 Realizačná časť 33

A. 3. 1 Ako sa bude plán realizovať? 33

A. 3. 2 Ako sa bude plán vyhodnocovať? 40

A. 4 Finančná časť 45

A. 4. 1 Ako je financovaná Bratislava? 45

A. 4. 2 Základný rozpočtový rámec do roku 2030 48

A. 4. 3 Očakávané rozpočtové dopady Bratislava 2030 49

A. 4. 4 Analýza financovania plánu a chýbajúcich zdrojov 51

B. Analytická časť 56

C. Strategická časť 59

C. 1 Vytvorené pre ľudí: Mesto pre všetkých, ktorí sa v ňom rozhodnú žiť 65

C. 1. 1 Starostlivé mesto pre dôstojný život všetkých 70

C. 1. 1. 1 Dostupné bývanie pre základ kvality života 71

C. 1. 1. 2 Kvalitné vzdelanie 76

C. 1. 1. 3 Bezpečné mesto, ktoré sa stará o slabších a znevýhodnených 82

C. 1. 2 Spolupráca ako princíp 92

C. 1. 2. 1 Zapájanie ľudí do tvorby mesta 93

European Union

URBACT Driving change for better cities

BRATISLAVA

Metropolitný inštitút Bratislavy

C. 2 Jedno mesto, mnoho susedstiev: zdravé a živé mesto s mierkou 101
C. 2. 1 Dostupné mesto 108
C. 2. 1. 1 Dostupne navrhnutá metropola 109
C. 2. 1. 2 Bezpečná a udržateľná mestská mobilita 114
C. 2. 2 Mesto, ktoré ponúka kvalitnú kultúru a súdržné susedstvá 126
C. 2. 2. 1 Živý verejný priestor a susedstvá 127
C. 2. 2. 2 Rozmanitý kultúrny život 138
C. 2. 3 Zelené a zdravé mesto 148
C. 2. 3. 1 Ochrana životného prostredia a ekosystémových služieb 149
C. 2. 3. 2 Možnosti pre pohyb, rekreáciu a zdravý životný štýl 162

C. 3 Príprava na budúcnosť: proaktívne riadená metropola pripravená čeliť výzvam budúcnosti 171
C. 3. 1 Bratislava, rozpoznávaná európska metropola 176
C. 3. 1. 1 Bratislava ako silná metropola 177
C. 3. 1. 2 Konkurencieschopné mesto 182
C. 3. 1. 3 Bratislava ako rozpoznávaná značka 192
C. 3. 2 Moderné a efektívne mesto 200
C. 3. 2. 1 Strategické riadenie, priorizácia a spolupráca 201
C. 3. 2. 2 Digitálne sebavedomé mesto 210
C. 3. 2. 3 Zosúladená technická sieť pre budúcnosť 215
C. 3. 3 Mesto pripravené čeliť zmene klímy 220
C. 3. 3. 1 Zapojenie sa do boja o klimatickú odolnosť 221
C. 3. 3. 2 Udržateľný prístup k využívaniu a zhodnocovaniu zdrojov 230

C. 4 Vzťah stratégie Bratislava 2030 k mestským častiam 237

Záver 251
Slovník 259
Zoznam skratiek 271
Použité zdroje 273
Zoznam tabuliek a grafov 275
Spracovateľský tím 277
Prílohy 281

ÚVOD

Kvalitná, inkluzívne tvorená stratégia predstavuje základ pre realizáciu vízie mesta a pre nasmerovanie obmedzených zdrojov do projektov a opatrení. Táto myšlienka nás viedla pri tvorbe tohto dokumentu – stratégie hlavného mesta Slovenskej republiky do roku 2030. Obsahuje návod, ako spraviť z Bratislavy starostlivé, dostupné a odolné mesto pre všetkých. Táto vízia má tri hlavné prvky.

Bratislava je mestom stvoreným pre ľudí, tí ju zároveň spoluvytvárajú. Bratislava sa preto zaujíma o životné podmienky obyvateliek a obyvateľov a neustále ich skvalitňuje. Aktívne zlepšuje dostupnosť bývania či sociálnych služieb. Ľudí považuje za partnerov pri spolupráci na tvorbe mesta. Hrdo sa hlási k princípom a hodnotám rovnosti, inklúzie, demokracie a dostupnosti príležitostí a na ich základe tvorí svoje služby.

Bratislava je zároveň zdravým a živým mestom. Preto sa citlivo rozvíja tak, aby si zachovala primeranú mierku. Dbá o rôznorodú a dostupnú vybavenosť štvrtí, ich kultúrnu ponuku, zelenú či športovú infraštruktúru. Verejné priestory sú tvorené ako kvalitné a dostupné. Bratislava pristupuje šetrne k prírodným zdrojom a vzácnym prírodným priestorom.

Bratislava sa pripravuje na výzvy budúcnosti – učí sa z nedávnych neočakávaných kríz, akými bola pandémia Covid-19 či vojna Ruska proti Ukrajine. Má preto vybudované kvalitné a odolné inštitúcie schopné strategicky, odborne a efektívne riadiť mesto. Infraštruktúra mesta zodpovedá nielen štandardom 21. storočia, ale aj potrebám budúcnosti. Mesto je tak pripravené lepšie zvládať dopady klimatickej krízy.

Táto vízia je v dokumente rozpracovaná do cieľov vrátane ukazovateľov merajúcich úspech napĺňania cieľov stratégie. Strategická časť, organizovaná podľa troch tematických celkov načrtnutých vyššie, nadväzuje na analytickú časť organizovanú sektorovo. Súčasťou stratégie je aj zásobník projektov a opatrení, ktorých realizáciou sa napĺňajú ciele.

Bratislava je kultúrnym, ekonomickým, sociálnym aj politickým centrom Slovenska. Má preto osobitnú zodpovednosť za svoj rozvoj, ktorý je prepojený s rozvojom celej krajiny.

Úspech Bratislavy v zabezpečovaní podmienok pre kvalitný život obyvateľov a obyvateliek, pre prilákanie a usadenie sa nových firiem, organizácií či kvalifikovaných zamestnancov je preto kritický pre dlhodobý úspech Slovenska.

Stratégia Bratislava 2030 predstavuje ambiciózny, no súčasne realistický plán do konca dekády. Pri tvorbe a nastavovaní cieľov sme dbali o to, aby adresovali najpálčivejšie problémy mesta a jeho obyvateliek a obyvateľov pri predstaviteľných rozpočtových zdrojoch. Táto stratégia vznikala v širokej participácii s obyvateľkami a obyvateľmi mesta, zúčastnenými partnermi či samosprávami.

Poďakovanie patrí všetkým vedúcim, členkám a členom pracovných skupín, edičného tímu, ďalším kolegyniam a kolegom zúčastneným na procese tvorby stratégie, oponentom, všetkým, ktorí stratégiu pripomienkovali, našim partnerom v ostatných zložkách bratislavskej samosprávy, členkám a členom komisií mestského zastupiteľstva, vedeniu hlavného mesta, poslankyniam a poslancom mestského zastupiteľstva.

Ján Mazúr
riaditeľ Metropolitného inštitútu Bratislavy

Poďakovanie

Poďakovanie patrí tisíckam žien a mužov, obyvateľkám, obyvateľom, návštevníčkam, návštevníkom, reprezentantkám a reprezentantom tohto mesta z rôznych jeho častí, rozmanitých sektorov, hierarchií, organizácií v rámci aj mimo samosprávy mesta Bratislava za neúnavnú a dlhodobú prácu, ktorá sprevádzala tvorbu tohto plánu.

Tím Bratislava 2030

Čo nájdete v dokumente?

Dokument, ktorý držíte v rukách, hovorí o komplexnom rozvoji mesta na ďalšie roky vo všetkých oblastiach, ktoré sa dotýkajú mestského života. Je rozdelený do niekoľkých častí. Niektoré sú tak obsiahle, že ich rozdeľujeme do separátnych dokumentov. Na tieto však odkazujeme v sumárnom členení.

A – Vízia Bratislavy popisuje celkovú víziu rozvoja mesta a tiež v krátkosti hovoríme o tom, čo je strategické plánovanie. Dočítate sa tu aj, ako sa plán bude napĺňať či realizovať a rovnako tak ako bude financovaný.

B – Analytická časť obsahuje komplexné hodnotenie a analýzu východiskovej situácie mesta, odhad jej budúceho vývoja, možné riziká a ohrozenia v nadväznosti na existujúce stratégie, koncepcie alebo využívanie vnútorného potenciálu územia, jeho limitov a rozvoja či definovanie podmienok udržateľného rozvoja mesta. Tematické oblasti v analytickej časti kopírujú štruktúru kompetencií miestnej samosprávy.

C – Strategická časť obsahuje stratégiu rozvoja mesta pri zohľadnení jej vnútorných špecifík a určí hlavné smery, priority a ciele rozvoja mesta rešpektovaním princípov regionálnej politiky, aby sa dosiahol vyvážený a udržateľný rozvoj územia a kvality života jeho obyvateliek a obyvateľov.

V tejto časti nájdete aj informácie k:

- **programovej časti,** ktorá obsahuje najmä zoznam opatrení a aktivít na zabezpečenie realizácie programu rozvoja mesta, predpoklad očakávanej zmeny,
- **finančnej časti,** ktorá obsahuje finančné zabezpečenie jednotlivých opatrení, aktivít, inštitucionálnej a organizačnej stránky realizácie programu rozvoja mesta.

A.
VÍZIA BRATISLAVY

A. 1 BRATISLAVA, MESTO PRE VŠETKÝCH

Bratislava v roku 2030 môže mať rôznu tvár. To, v akej podobe ju vidíme za desať rokov, však už teraz hovorí o potrebe pripraviť sa na život v blízkej aj vzdialenejšej budúcnosti.

Spoločná chuť plánovať, meniť a posúvať sa na nasledujúcich stranách zhmotňuje do dôležitého *Program rozvoja mesta*. My všetci svojim konaním a rozhodnutiami prispievame k tomu, ako sa vyvíja a posúva spoločnosť a prostredie. Okrem zámerov a špecifických cieľov v našom pláne tiež predkladáme víziu fungujúcej Bratislavy, ktorá má čo ponúknuť nielen vlastným obyvateľom, obyvateľkám, jej návštevníkom a návštevníčkam, ale aj iným mestám a obciam v našej krajine či okolitým štátom.

Načrtáme plán, ktorý reaguje na potreby svojich obyvateľov a obyvateliek, ale nezabúda ani na celospoločenský a politický kontext. Vieme, kam si hlavné mesto zaslúži smerovať. Vízia Bratislavy v roku 2030 je ambiciózna, no postavená je na reálnych základoch. Nerobíme ju len pre seba. V rukách máme zodpovednosť za niekoľko stoviek tisíc ľudí, ktorí mestu vdychujú život. Bez ľudí tohto mesta, bez ich energie by sme premietali na stenu iba prázdnu ideu, bez nutnosti pretaviť ju v realitu.

Hodnoty otvoreného mesta všetkých

Keď si predstavíme Bratislavčanku alebo Bratislavčana naprieč vekovými, národnostnými, kultúrnymi či sociálnymi spektrami, máme pred sebou rôznych ľudí. Inak sa vidíme sami, inak nás vidia z vonku. Každý a každá z nás si so sebou nesie otlačok identity mesta, v ktorom žije alebo žil. Ale identita nie je niečo vytesané do kameňa. Identita mesta je niečím, čím mesto a jeho ľudia sú, ako sa správajú, čím sa stávajú alebo dokonca sa ešte len môžu stať. Znie to ako nevýhoda, no opak je pravdou. Ak máte pevne stanovenú identitu, veľmi ťažko sa mení. Určuje hranice a zastavuje pohyb, rast či posun. Na druhú stranu, všetko živé musí rásť.

Identitu nemajú len ľudia, no aj mesto samotné. Diskurz o tejto téme často vedie k otázke, či v prípade hlavného mesta hovoríme o hlavnom meste jednej národnosti. Ak sa obzrieme do minulosti, uvedomíme si, že na Slovensku tlejú otázky (nielen) národnostnej identity v rôznych podobách od 19. storočia. Ostatne, sme veľmi mladý národ, ktorý za 150 rokov prekonal obrovský modernizačný pokrok. Kým pred vyše storočím a pol Slováci takmer neexistovali a boli etnikom horného Uhorska, dnes sme hrdým členom jedného z najmodernejších politických zoskupení na svete – Európskej únie. Na takýto pokrok treba byť náležite hrdý. Netreba však ani zabúdať a uvedomovať si jeho vedľajšie efekty. Hľadanie národnej, ale aj mestskej identity je jedným z nich.

Bratislava práve aj pre svoje historické a geografické východisko v podstate nikdy nebola rýdzo slovenským mestom. Jej poloha, história, ako aj pozícia medzinárodnej obchodnej cesty z nej vytvorili bránu medzi našou krajinou a vonkajším svetom. Umiestnenie v srdci stredoeurópskeho regiónu, kde administratívne hranice mesta sú zároveň aj z časti národnými hranicami, hovorí jedno – Bratislava nemôže byť hlavným mestom jedného etnika, národnosti či homogénnej skupiny ľudí. **Mala by totiž byť dobrým, moderným, inovatívnym mestom pre všetkých, ktorí sa v ňom rozhodnú usídliť.** Či sú to ľudia, ktorí v meste žijú generácie, tí, čo sa presťahovali v rámci krajiny, pohraničia či z krajín EÚ alebo mimo nej. Rôznorodosť dá obyvateľkám a obyvateľom na výber byť tým, kým chcú, a zároveň sa identifikovať s viacerými možnosťami. V našich víziách a cieľoch je preto Bratislava v roku 2030 mestom navrhnutým pre všetkých. Je mestom starostlivým a vytvára alebo zabezpečuje podmienky pre dôstojný život každej a každého, ktorá a ktorý sa v ňom rozhodne žiť.

Naše zvyky a správanie je to, čo nás robí Bratislavčankami a Bratislavčanmi

Napriek dlhodobému stereotypu, že Bratislava je mestom nemilovaným, prieskum verejnej mienky obyvateliek a obyvateľov Bratislavy ukázal, že až 83 percent opýtaných má k mestu skôr pozitívny vzťah.[1] Hlavné mesto ponúka svojim obyvateľkám a obyvateľom množstvo výhod, ktoré ľudia tu žijúci cítia. Netýkajú sa však len práce či štúdia, ale najmä každodenného života. Sú to veci bežnejšie, ako napríklad kvalitný verejný priestor. Keď existuje, ľudia ho začnú prirodzene využívať, ak ho však vo svojom okolí nenájdu, veľmi rýchlo si uvedomia jeho nedostatok. Alebo taká estetika a krása – tie sú síce ťažšie opísateľné a každý z nás ich vníma inak, no pokiaľ niekto nepomenuje, že aj vzhľad drobných mestských elementov na ulici je dôležitý, nič sa nezmení. Aj toto sú totiž spôsoby, ako budovať a meniť vzťah k mestu.

Čo teda ľuďom mení ich vnímanie mesta? Vzťah k nemu sa tvorí cez každodenný život a jeho kvality. Ak je cítiť, že mesto sa o svoje obyvateľky a obyvateľov stará, tie a tí mu to oplatia a ich vzájomný vzťah sa posilňuje. Práve samospráva má v rukách nástroje, ktorými dokáže meniť prežívanie každodenného života v meste. Jednou z falošných predstáv totiž je, že vzťah k mestu vzniká iba vtedy, keď sa v ňom človek narodí. Ten sa však tvorí, ak má človek pocit, že je jeho súčasťou. Za Bratislavčanky a Bratislavčanov teda nepokladajme iba obyvateľky a obyvateľov, ktorí na rodnom liste majú hlavné mesto. To je totiž mestom všetkých, ktorí sa v ňom rozhodnú žiť alebo v ňom žijú. Dobré mesto totiž vzniká najmä vtedy, ak v ňom žijú ľudia, ktorí sa tak rozhodli, aj keď mali nespočetne iných možností. Mohli pokojne žiť v inom meste, v zahraničí, ale rozhodli sa žiť tu. Zobrali si mesto za svoje a to, čo videli inde, chcú mať aj v ňom.

Bratislava roku 2030 by tak mala byť pre svoje obyvateľky a obyvateľov zdravé a živé mesto s mierkou. Mala by byť mestom, ktoré sa rozvíja polycentricky s dôrazom na dostupnosť služieb, občianskej vybavenosti a kultúry v rámci jednotlivých susedstiev. Mesto chrániace základne prírodné zdroje a zabezpečujúce kvalitný verejný priestor, rozmanitú kultúrnu ponuku a dostupné možnosti pre pohyb, rekreáciu a zdravý životný štýl. Mesto, v akom by chcel žiť každý.

1 Reprezentatívny prieskum verejnej mienky pre HMBA, MEDIAN, august 2021

Našu identitu silne formuje naša lokalita

Jedna z neodškriepiteľných výnimočností Bratislavy tkvie aj v jej rozmanitej geografii. Hlavné mesto je totiž posadené na rozhraní vnútrozemskej delty Dunaja. Z dynamickej horskej rieky sa po preliatí Viedňou stáva pokojný, rozľahlý tok, ktorý naberá na sile prechodom obrovskou, lenivou nížinou. Do kopcov sa štverá svojim umiestnením na úpätí pohoria Malé Karpaty a na druhej strane sa zvažuje do Podunajskej nížiny. Nielen svojou geografiou, ale aj polohou tak nadväzuje na rozmanitú stredoeurópsku identitu. Uchováva v sebe obrovský potenciál presahu do viac než len jedného štátu a otvorenosti regiónu. Na túto tému nadväzujeme v pláne témami otvorenosti, regionality, presahov dennej dynamiky hlavného mesta, cez svoje hranice a hranice štátu.

Keď premýšľame o Bratislave, nesmieme tiež zabúdať na kontext Slovenska. Hlavné mesto totiž reprezentuje krajinu a malo by byť jej symbolom. Tu sa nevyhneme porovnaniam s blízkymi hlavnými mestami, ktoré boli centrami štátov dlhšie ako Bratislava. Ich krajiny do nich masívne investovali, architektúra či inštitúcie boli ukážkové a stali sa národnými symbolmi. Počas Československa tento prím zohrávala Praha. Aj preto je Bratislava ako hlavné mesto z pohľadu investícií do infraštruktúry, architektúry, inštitúcií alebo symbolov pomerne mladá. Napriek tomu má čo ponúknuť.

Aby sme sa však dokázali posúvať dopredu, musíme byť pripravení čeliť aj výzvam budúcnosti. Svojimi opatreniami sa budeme snažiť nielen o mesto moderné, ale aj odolné, ktoré aktívne zhodnocuje svoju polohu stredoeurópskej metropoly. Hlavné mesto, ktoré je strategicky, odborne a efektívne riadeným mestom s inštitúciami, digitálnou, dátovou a technickou infraštruktúrou, ktorá zodpovedám potrebám modernej doby a dokáže znižovať dopady klimatickej krízy. Aj tieto opatrenia umožnia Bratislavčankám a Bratislavčanom užiť si mesto čo najdlhšie a v čo najvyššej kvalite života.

Ak sa však v našej debate vrátime úplne na začiatok, to, ako bude naše mesto vyzerať za dekádu, máte vo svojich rukách. Identitu mesta totiž ovplyvňujú aj mestské politiky. Jeden zo spôsobov, ako ich meniť, nachádzate práve v strategickom pláne Bratislava 2030. Nájdete v ňom identifikované ciele a opatrenia, ktoré sa odzrkadlia v jej ďalšom smerovaní. Na ich pretavenie v realitu je však dôležitá stabilná a konzistentná implementácia týchto dlhodobých politík. Práve dlhodobé vízie a ciele sa nám pomôžu priblížiť moderným mestám s vysokou kvalitou života. Tie sú totiž výsledkom dekád zmien a snaženia. V kontexte mesta, ktoré definujú práve rýchle série hlbokých zmien, je stabilita a rozvoj tým, čo si želáme. Inak tomu nebude ani v našom prípade. Plán, ktorý držíte v rukách, je jedným z nástrojov, ako potrebnú stabilitu dosiahnuť.

Bratislava v roku 2030 ako starostlivé, dostupné a odolné mesto pre všetkých.

Bratislava je mesto stvorené pre ľudí.
Je to starostlivé mesto, ktoré vytvára a zabezpečuje podmienky pre dôstojný život všetkých, ktorí sa v ňom rozhodnú žiť, nezávisle od ich životnej situácie alebo pôvodu. Mesto sa riadi princípom spolupráce a komunikuje so svojimi obyvateľmi. Mesto presadzuje rovnosť, inklúziu a dostupnosť príležitostí.

Bratislava je zdravé a živé mesto s mierkou.
Rozvíja sa ako mesto krátkych vzdialeností do viacerých centier, kde služby, občianska vybavenosť a kultúra sú dostupné v rámci jednotlivých mestských štvrtí a susedstiev. Mesto sa správa zodpovedne k prírodným zdrojom. Ponúka kvalitný verejný priestor, rozmanitú kultúru a dostupné možnosti pre pohyb, rekreáciu a zdravý životný štýl.

Bratislava je mesto pripravené čeliť výzvam budúcnosti.
Je to odolné a sebavedomé mesto, ktoré sa úspešne presadzuje v kontexte strednej Európy. Je to strategicky, odborne a efektívne riadené mesto s modernými inštitúciami a digitálnou, dátovou a technickou infraštruktúrou zodpovedajúcou potrebám budúcnosti. Úspešne znižuje dopady klimatickej krízy.

A. 2 STRATEGICKÉ PLÁNOVANIE

A. 2.1 Čo je strategické plánovanie?

Dynamický rozvoj technológií a spoločnosti nás privádza do komplexnejšieho a navzájom previazanejšieho sveta. Preto je veľmi dôležité dôkladné poznanie minulého, ale aj súčasného stavu, v akom sa nachádza či nachádzalo. Od poznania minulého a súčasného vieme odvodiť potreby a vízie budúceho rozvoja mesta.

Nárast agendy samosprávy mesta a zahltenie operatívnymi úlohami udržiava samosprávy v stave konštantného krízového manažmentu. Práve ten im neumožňuje sa na chvíľu zastaviť a vzhliadnuť k horizontu, na ktorý je potrebné sa nielen sústrediť, ale aj pripraviť. Kým bežná agenda sa sústreďuje len na úspech aktuálneho, strategický plán prináša pohľad z inej perspektívy a umožňuje vidieť projekty v kontexte. Pomáha samosprávam určiť priority a nasmerovanie investícií, identifikuje prepojenia projektov a potenciál posunúť mesto k dosiahnutiu strategických cieľov.

Budúcnosť so všetkými pozitívnymi, ale aj negatívnymi aspektmi príde, či na ňu budeme pripravení alebo nie. Rozdiel medzi mestom, v akom **chceme žiť** a v akom **budeme žiť** teda závisí od našej schopnosti vyhodnocovať aktuálne trendy a výzvy, stanoviť si ciele v kvalite života a životného prostredia a programovo alokovať zdroje a realizovať opatrenia pre ich dosahovanie.

Práve tieto snahy nastaviť jasné smerovanie rozvoja samosprávy zachytáva **Program rozvoja obce (PRO)**, ktorý môžete poznať aj pod starším pomenovaním **Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja (PHSR)**. Zachytáva víziu aj konkrétne ciele, kam sa chceme dostať. Je cestovnou mapou, ktorá nastavuje jednotlivé kroky, ich časovú následnosť ako aj určenie zodpovednosti a identifikáciu finančnej potreby, ktorá sa musí odraziť v rozpočte mesta. Program rozvoja obce – tento dokument budeme nazývať Bratislava 2030.

A. 2. 2 Prečo potrebujeme nový plán?

Už spomínaný Program rozvoja obce, ktorý sa spracováva podľa zákona č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení podľa neskorších predpisov, je základný strednodobý strategický dokument obce. Ide o kľúčový dokument pre riadenie samosprávy identifikujúci problémy a kľúčové výzvy, ktorým čelí samospráva a definuje ciele a priority rozvoja do budúcnosti. Zároveň prináša súbor opatrení a nástrojov, ktorými bude môcť samospráva stanovené ciele dosiahnuť.

Účelom dokumentu je definovanie rozvojového potenciálu a limitov mesta, nastavenie strategických priorít a indikatívneho implementačného rámca na dosahovanie vytýčených cieľov.

Posledný Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja hlavného mesta SR Bratislavy bol nastavený na roky 2010 – 2020. Obdobie platnosti tohto strategického plánu vypršalo. Preto bolo nevyhnutné pristúpiť k spracovaniu novej stratégie, ktorá stanovuje nové ciele pre ďalšiu dekádu. Existencia schváleného strategického dokumentu PRO je zároveň základnou podmienkou pri predkladaní žiadosti mesta o poskytnutie dotácie zo štátneho rozpočtu a doplnkových zdrojov európskych štrukturálnych a investičných fondov.

Príprava nového strategického dokumentu zároveň reagovala na proces programovania kohéznej politiky EÚ a spustenie nového programového obdobia na roky 2021 – 2027, ako aj na prípravu nového PHRSR Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2021 – 2027.

Pri vyhodnotení Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2010 – 2020, ktorý predstavoval predchádzajúci platný program rozvoja mesta, boli skonštatované nasledovné zistenia:

- Z pohľadu ekonomickej konkurencieschopnosti mesta a regiónu **na základe rastúcej hodnoty trendu indexu konkurencieschopnosti regiónov** (EU RCI) bola vízia rozvoja mesta naplnená.
- Z pohľadu kvality života cieľ **nebol vyhodnotiteľný** vzhľadom k pilotnej fáze implementácie metodiky „Social progress index" na území Bratislavského kraja, avšak hodnoty indikátorov EU SPI dosiahli nadpriemerné hodnoty len za dostupnosť základnej vzdelávacej infraštruktúry.
- Z pohľadu atraktivity prostredia mesta môžeme vyhodnotiť migračný prírastok obyvateľov s dlhodobým rastúcim trendom indikujúcim **zvyšujúcu sa atraktivitu hlavného mesta pre trvalý pobyt.**

Vyhodnotenie PHSR hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2010 – 2020 ďalej analyzuje mieru dosahovania tzv. globálnych cieľov. Avšak na tejto úrovni neboli stanovené merateľné ukazovatele, len aktivity a opatrenia, z ktorých veľká časť bola mimo kompetencií samosprávy hlavného mesta.

Zároveň programová a realizačná časť PHSR, teda plánovanie realizácie aktivít prepojených na strategické ciele hlavného mesta SR, neboli integrálne prepojené s procesom prípravy a vyhodnocovania programového rozpočtu. Z tohto dôvodu vznikli 2 paralelné procesy tvorby investičných plánov na najbližšie 3 roky a ich odpočtu. Jeden mal stanovené dlhodobé strategické ciele (tvorba akčných plánov) a druhý plánoval alokáciu finančných zdrojov, a teda aj reálnu implementáciu (programový rozpočet). Z dôvodu neprepojenia týchto dvoch procesov nemohol byť dlhodobý rozvoj mesta systematicky plánovaný a napĺňaný. To viedlo k dlhodobej akumulácii investičného a modernizačného dlhu mesta, mestských organizácií, fragmentácii rozvojových úsilí a nárastu bežných výdavkov pri nie výrazne rastúcej kvalite poskytovaných služieb.

Bratislava 2030 má preto ambíciu lepšie nastaviť implementáciu ako aj systém monitorovania a vyhodnocovania dosahovania stanovených cieľov. Je to tiež dokument, ktorý potrebujeme v zmysle § 8 zákona č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja. Ako mesto totiž máme povinnosť vypracovania strategického rozvojového dokumentu, tzv. Programu rozvoja obce (mesta).

A.2.3 Metodika a proces tvorby plánu

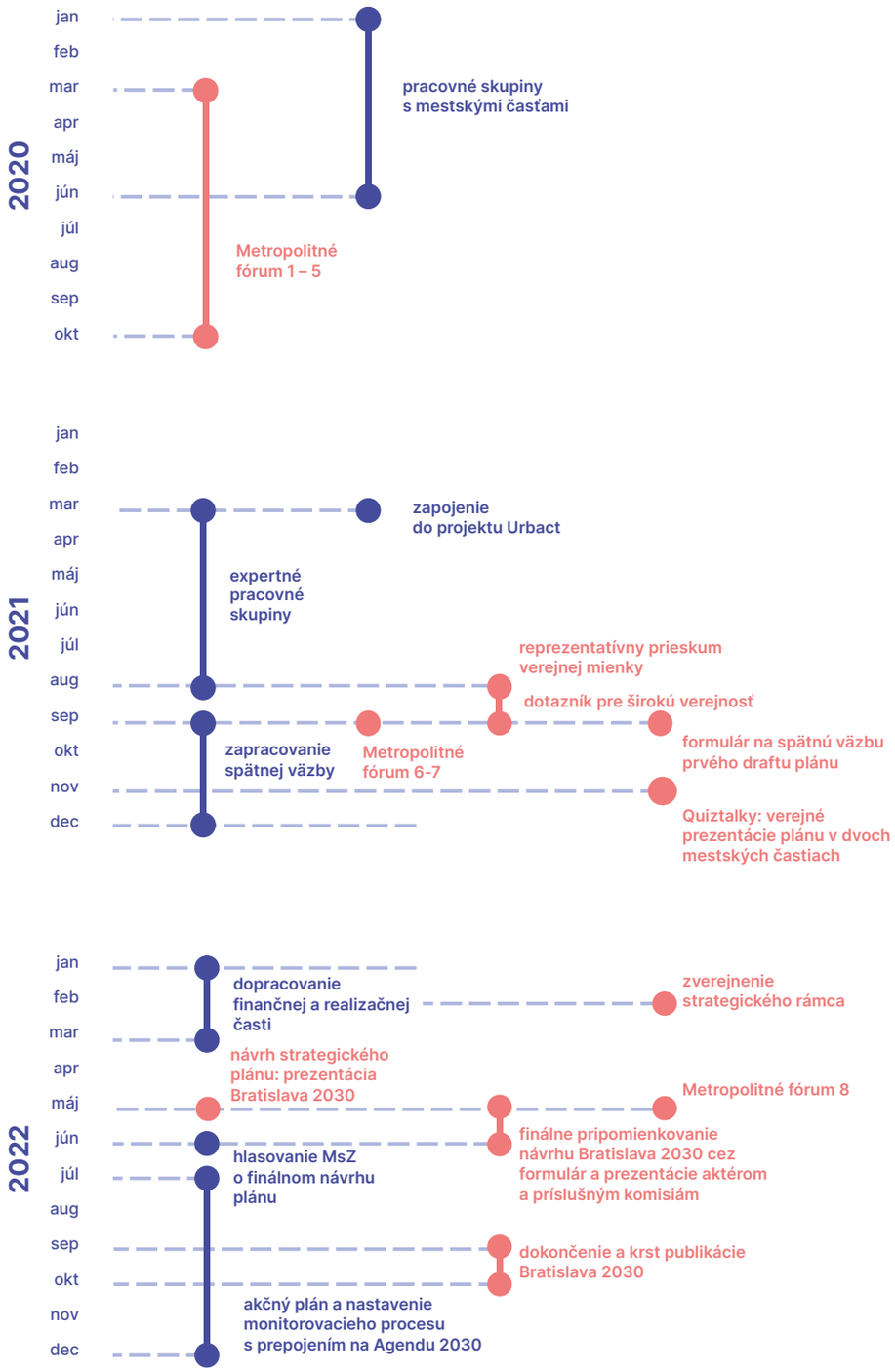

Proces prípravy Bratislava 2030

Nový Program rozvoja obce (PRO) alebo inak Program rozvoja (obce) hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2022 – 2030 sme pre potreby tejto publikácie nazvali Bratislava 2030.

Hlavné mesto SR Bratislava zahájilo práce na novom strategickom dokumente v máji 2019. Prijatím uznesenia MsZ 173/2019 sa odštartoval proces koordinácie prípravy PRO, ktorý stál na troch základných princípoch:

- **interné riadenie spracovania** materiálu za pomoci expertných kapacít mesta a mestských organizácií, ktoré viedli pracovné skupiny a iné participatívne konzorciá s cieľom prepojenia strategického plánovania na interné procesy mesta (programový rozpočet, plán VO a pod.);
- **využitie participatívnych vstupov** a zapojenie širokej, odbornej aj stakeholderskej verejnosti pomocou verejných stretnutí (metropolitné fóra), prieskumov, workshopov a predovšetkým stretnutí pracovných skupín zložených z vedúcich či odborných zamestnancov mesta, mestských častí a organizácií, ako aj externých expertov;
- **integrovaný prístup pri tvorbe stratégie** v zmysle prepájania sektorových politík (horizontálna integrácia) a opatrení rôznych miestne pôsobiacich aktérov (vertikálna integrácia).

Dokument je spracovaný v súlade s Metodikou inštitucionálneho rámca tvorby verejných stratégií schválenou uznesením vlády SR č.197/2017 z 26. apríla 2017 a nadradenými programovými dokumentmi.

Z pohľadu nastavenia metodiky a procesu bola veľkou výzvou pandémia, ktorá do značnej miery ovplyvnila možnosti a nastavenie prípravy PRO a participácie. Napriek tomu bola snaha nastaviť proces prípravy tak, aby dokument zachytil spoločnú víziu pre rozvoj Bratislavy a vytvoril priestor pre zapojenie všetkých relevantných aktérov.

Pracovné skupiny

Príprava obsahu novej stratégie, t. j. analýza súčasného stavu, východísk, nastavenie cieľov, opatrení a nástrojov pre realizáciu, spočívala v práci pracovných skupín.

Prvé stretnutia pracovných skupín sa uskutočnili v prvej polovici roka 2020. Bolo vytvorených 6 tematických pracovných skupín, ktoré pozostávali zo zástupcov samospráv a Magistrátu. Témy pracovných skupín boli kultúra, školstvo a vzdelávanie, sociálne veci, energetika, doprava, životné prostredie a odpady. V priebehu mesiacov apríl až jún 2020 sa pracovné skupiny stretli trikrát a formou facilitovaných workshopov vypracovali spoločné úlohy. Cieľom stretnutí bolo preskúmať súčasný stav, pomenovať hlavné problémy a priority, a to predovšetkým z pohľadu jednotlivých samospráv.

V roku 2021 boli na základe reflexie predchádzajúceho procesu a zistení, ako aj požiadavky vyplývajúcej zo zapojenia Bratislavy do projektu Urbact, zostavené pracovné skupiny z odborných pracovníkov a vedúcich oddelení Magistrátu a externých expertov. Pracovné skupiny boli opäť tematické, tentokrát však pokrývali širšie spektrum tém. Členovia 11 pracovných skupín sa pravidelne stretávali, ich úlohou bolo identifikovať najdôležitejšie výzvy a definovať ciele, kam sa potrebuje Bratislava do roku 2030 posunúť. Pracovné skupiny v prvej fáze mali 57 členov a v druhej fáze 116 členov. Zoznam členiek, členov, konzultantiek a konzultantov nájdete v záverečnej časti knihy medzi spracovateľským tímom.

Metropolitné fóra

Metropolitné fóra boli dôležitou súčasťou procesu prípravy Bratislava 2030. Metropolitné fórum vzniklo ako priestor pre spoločnú transparentnú diskusiu mestských tém hlavného mesta so zástupcami organizovanej občianskej a odbornej verejnosti z verejného, súkromného a mimovládneho sektoru. Základnou úlohou fór bolo poskytovať spätnú väzbu tímu Bratislava 2030, mestskému zastupiteľstvu a podávať odporúčania riešení konkrétnych otázok súvisiacich s rozvojom mesta. Stretnutia boli príležitosťou diskutovať výzvy, ktorým Bratislava čelí, pomenovať problémy, spoločne kreovať vstupy pre víziu a neskôr aj overiť formulovanie cieľov a opatrení.

Prvé metropolitné fórum bolo venované témam životného prostredia, mobility a energetiky. Počas druhého prebehla diskusia ku kultúre, školstvu a sociálnym veciam. Tretie fórum v poradí bolo zamerané na globálne megatrendy a ich reflexiu v kontexte Bratislavy. Štvrté a piate stretnutie sa sústredilo na budúcnosť a hľadanie silnej vízie. Posledné dve fóra priniesli prezentácie predbežných výstupov pracovných skupín a vytvorili priestor na zber spätnej väzby aj od širšej verejnosti.

V období od marca 2020 do septembra 2021 prebehlo sedem metropolitných fór, ktorých sa spolu zúčastnilo 175 zástupcov rôznych organizácií a stakeholderov. Ôsme metropolitné fórum bolo verejné prerokovanie, kde bol strategický plán detailne predstavený a začal sa zber pripomienok.

Informácie o Metropolitných fórach nájdete na odkaze: *https://bratislava2030.sk/metropolitne-forum/dokumenty/*, a záznam z predstavenia strategického plánu na youtube kanály Metropolitný inštitút Bratislavy.

Prieskum verejnej mienky

Ďalšou aktivitou v procese prípravy plánu bol prieskum verejnej mienky, ktorý sa realizoval v dvoch fázach počas roku 2021. Cieľom bolo zistiť, ako obyvateľky a obyvatelia Bratislavy vnímajú dôležitosť vybraných tém, zistiť ich preferencie ohľadne rozvoja mesta a kvality života v ňom a zozbierať nápady pre potrebné zmeny do budúcnosti.

Prvý prieskum realizovala nezávislá agentúra na reprezentatívnej vzorke obyvateľstva. Prieskum prebehol online a telefonicky a zapojilo sa doň 1009 respondentiek a respondentov žijúcich v Bratislave. Druhý prieskum realizoval Metropolitný inštitút Bratislavy s cieľom overiť a potvrdiť tézy, ktoré vyplynuli z prvého prieskumu. Do prieskumu, ktorý sa realizoval v online forme, sa zapojilo takmer 3000 obyvateliek a obyvateľov.

Informovanie a komunikácia

Neopomenuteľnou súčasťou procesu prípravy plánu bolo priebežné informovanie verejnosti a aktérov ohľadne tém, procesu a aktivít. Pre potreby zapojenia verejnosti vznikla webová stránka www.bratislava2030.sk s informáciami o aktuálnom dianí, výstupoch a procese. Zároveň bolo možné sa cez stránku prihlásiť na odber newslettera, cez ktorý boli rozposielané aktuálne informácie o príprave tejto stratégie.

Ďalšou aktivitou realizovanou v snahe zvýšiť povedomie širokej verejnosti o príprave strategického dokumentu bola séria popularizačných tematických verejných podujatí pod názvom Quiztalk Bratislava 2030, kde sa mohli účastníčky a účastníci dozvedieť viac o tom, ako nová stratégia vzniká, a diskutovať s odborníkmi o navrhovaných opatreniach.

TABUĽKA 1 Koordinačná štruktúra procesu spracovania Bratislavy 2030

Gestor tvorby	**Matúš Vallo, primátor**
Koordinátor prípravných prác / koordinátor tvorby stratégie	Eduard Donauer **aktívny do augusta 2021* Ján Mazúr
Členovia riadiaceho výboru	Michaela Benedigová Monika Debnárová Eduard Donauer **aktívny do augusta 2021* Ctibor Koštál Ján Mazúr Elena Pätoprstá Viera Sláviková Juraj Šujan
Tím pre tvorbu	Ján Mazúr (hlavný editor) Ján Brunovský Lucia Ciranová Zuzana Čupková Juraj Hurný Milota Sidorová Zuzana Žurkinová Viliam Záhumenský **aktívny do decembra 2021*

A. 2. 4 Udržateľný rozvoj podľa medzinárodných štandardov

Ku všetkým strategických cieľom sú priradené ciele udržateľného rozvoja ako sú definované OSN v materiáli Agenda 2030.[2] Na cieľoch a záväzkoch zodpovedného a pre budúcnosť citlivého plánovania sa jednohlasne zhodlo všetkých 193 štátov sveta vrátane Slovenskej republiky. Globálne záväzky sa týmto spôsobom menia na národné priority, ktoré sú ďalej rozpracované na regionálnej a lokálnej úrovni. Súčasťou tohto celosvetového koordinovaného úsilia pre zabezpečenie udržateľného a spravodlivého rozvoja je aj mesto Bratislava a prostredníctvom neho všetci jeho obyvatelia a miestni aktéri, ktorí sa k tejto misii prihlásia.

Pre zabezpečenie naplnenia princípov Agenda 2030, ako aj metodickej podpory vypracovania funkčného strategického plánu, sa hlavné mesto SR Bratislava prostredníctvom Metropolitného inštitútu Bratislavy (MIB) zapojilo do programu Európskej komisie URBACT, konkrétne do projektu s názvom Global Goals for Cities[3] (Globálne ciele pre mestá) za účelom zosieťovania 19 rôznych miest členských štátov EÚ, ktoré vypracujú akčný plán pre napĺňanie cieľov udržateľného rozvoja.

2 MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SR. *Agenda 2030.*

3 URBACT. *Global Goals for Cities.*

Prehľad, ako sa strategické ciele Bratislava 2030 napájajú na ciele udržateľného rozvoja (SDG)

1. Starostlivé mesto

Mesto, ktoré zabezpečuje podmienky pre dôstojný život všetkých obyvateľov nezávisle od ich životnej situácie alebo znevýhodnenia.

Bratislava ako otvorené a inkluzívne mesto pre všetkých, ktoré aktívne spolupracuje a zapája verejnosť do plánovania a chodu mesta.

2. Dostupné mesto

2.1 15-minútové mesto, ktoré ponúka služby, občiansku vybavenosť a prístup k udržateľnej doprave v pešej dostupnosti od bydliska.

2.2 Mesto, ktoré rozvíja a podporuje unikátny charakter každého susedstva a rozmanitú lokálnu kultúru.

2.3 Mesto, ktoré zabezpečuje podmienky pre zdravý život a možnosti na rekreáciu, šport a zdravý životný štýl prostredníctvom ochrany a rozvoja svojej zeleno-modrej infraštruktúry.

3. Odolné mesto

3.1 Bratislava ako ekonomicky a kompetenčne suverénna metropola, ktorá benefituje zo svojej pozície hlavného mesta SR a medzinárodne rozpoznávanej metropoly stredoeurópskeho regiónu.

3.2 Bratislava ako efektívne, strategicky a synergicky spravované mesto s kvalitnými inštitúciami a službami, postavené na modernej technickej, digitálnej a dátovej infraštruktúre.

3.3 Mesto, ktoré sa proaktívne pripravuje na zmeny klímy prostredníctvom udržateľného nakladania s prírodnými zdrojmi a odpadom, znižovania svojej uhlíkovej stopy a budovania odolnosti proti environmentálnym hrozbám.

A. 3 REALIZAČNÁ ČASŤ

A. 3.1 Ako sa bude plán realizovať?

Definovanie cieľov vo vzťahu k dlhodobej rozvojovej vízii dáva mestu kompas pre budúci vývoj, čím napĺňa princípy strategického riadenia samosprávy a usmerňuje ho na viacerých úrovniach. Plán sa totiž skladá z *globálneho cieľa* – ústrednej vízie mesta, zo *strategických cieľov* pre konkrétne oblasti a špecifických cieľov, ktoré spresňujú im nadradené ciele. Realizácia cieľov bude prebiehať v nasledujúcich rokoch aj prostredníctvom zavedeného výkonnostného manažmentu – ciele strategického dokumentu sa postupne pretavia do cieľov jednotlivých organizácií mesta a oddelení magistrátu.

Telom plánu sú projekty a čiastkové aktivity, ktorými bude mesto prakticky napĺňať svoju víziu. Materiál nadväzujúci na strategický plán je *akčný plán*, teda plán aktivít na daný rok. Projekty sú rámcovo popísané v *projektovom zásobníku*, ktorý nájdete v ***PRÍLOHE 2***. Z projektového zásobníka budú identifikované prioritné projekty na najbližšie obdobie. Tie budú detailnejšie rozpracované v akčnom pláne obsahujúcom určenie projektovej manažérky alebo manažéra, konkrétne aktivity, harmonogram, financovanie a iné náležitosti.

Magistrát hlavného mesta v súčasnosti využíva zásobník projektov, tzv. *magistrátne projektové portfólio.* V ňom sú evidované všetky projekty, ktoré majú buď významný finančný, no najmä spoločenský a environmentálny dopad. Všetky tieto tri zložky sú dôležitým faktorom udržateľnosti. Takisto je zavedený proces, akým sa projekty do magistrátneho projektového portfólia zavádzajú. Tento zahŕňa počiatočnú *projektovú ideu,* ktorá sa v prípade podpory rozvinie do *projektového zámeru*, ktorý schvaľuje *portfóliové grémium*. Projekty v akčnom pláne budú prechádzať rovnakým procesom a po schválení budú previazané s rozpočtom.

Dôležitým aspektom každého projektu či aktivity (iného opatrenia), ktorý má hlavné mesto realizovať, je, aby bol v súlade so stratégiou Bratislava 2030. Preto predkladateľky a predkladatelia nových projektov budú musieť v procese inicializácie identifikovať, či existuje súlad so strategickým cieľom Bratislava 2030 a priradiť daný projekt pod špecifické ciele. Súčasne je potrebné sa uistiť, že projekty sú v súlade aj s inými koncepčnými dokumentmi hlavného mesta. Za súlad budú zodpovední odborné garantky a garanti jednotlivých tematických oblastí. Súlad sa vyhodnocuje na portfóliovom grémiu, ktoré projekty schvaľuje, za podpory *projektovej kancelárie magistrátu*.

Pre zabezpečenie súladu celkového strategického plánovania hlavného mesta je potrebné zabezpečiť aj súlad ostatných pripravovaných koncepčných dokumentov so stratégiou Bratislava 2030, ktorá je nadradenou stratégiou pre ostatné koncepčné dokumenty. Preto je nutné, aby boli v súlade so stratégiou Bratislava 2030 aj ostatné pripravované strategické materiály, koncepcie či akčné plány. Ak vznikne nesúlad medzi koncepčnými dokumentmi schválenými pred schválením stratégie Bratislava 2030, táto stratégia by mala mať prednosť.

Súvisiace materiály strategického charakteru

Územný a mestský rozvoj

- Územný plán hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy
- Urbanistická štúdia umiestnenia nájomného bývania na území Bratislavy
- Koncepcia mestskej bytovej politiky 2020 – 2030
- Urbanistická štúdia Brownfieldy
- Koncepcia využitia brownfieldov, príručka
- UŠ Malokarpatská časť Bratislavského lesoparku
- UŠ Zlaté piesky
- UŠ Mestský lesopark Draždiak v MČ Petržalka
- Urbanistická štúdia výškového zónovania
- Urbanistická štúdia pre územie vinohradov
- Štúdia umiestnenia nájomného bývania na území Bratislavy
- Štúdia umiestnenia nájomného bývania II.
- Urbanistická štúdia Pribinova – Zimný prístav
- Urbanisticko-dopravná štúdia električkovej radiály do Podunajských Biskupíc a Vrakune
- Urbanistické obvody – základné sídelné jednotky
- Územný generel bývania
- Územná analýza záhradkárskych a chatových osád mesta Bratislavy
- Princípy a štandardy lavičiek
- Princípy a štandardy stojanov na bicykle
- Princípy a štandardy smetných košov
- Princípy a štandardy vonkajších terás
- Princípy a štandardy stĺpikov
- Princípy a štandardy RIS
- Princípy a štandardy pitných fontán
- Princípy a štandardy zelene v meste
- Princípy a štandardy starostlivosti o zeleň
- Princípy a štandardy zastávok MHD
- Princípy a štandardy verejného osvetlenia

- Princípy a štandardy povrchov chodníkov
- Manifest verejných priestorov
- Manuál participatívneho plánovania a socio-priestorového mapovania

Ekonomický rozvoj

- Územný generel výrobnej hospodárskej základne a výskumno-vývojovej základne
- Územný generel obchodu služieb a verejného stravovania

Mobilita

- Územný generel dopravy
- Koncepcia rozvoja MHD pre roky 2013 – 2025
- Akčný plán rozvoja cyklistickej a pešej dopravy
- Plán udržateľnej mobility Bratislavského samosprávneho kraja
- Koncepcia Bratislavskej integrovanej dopravy
- Koncepcia územného rozvoja cyklotrás Bratislavského samosprávneho kraja
- Plán dopravnej obsluhy Bratislavského samosprávneho kraja
- Štúdia realizovateľnosti Uzla Bratislava
- Plán dopravnej obslužnosti pre železničnú osobnú dopravu
- Dopravná politika parkovania
- Národná stratégia rozvoja verejnej dopravy

Technická infraštruktúra

- Územný generel zásobovania vodou
- Územný generel odkanalizovania
- Územný generel zásobovania plynom
- Koncepcia tepelnej energetiky
- Územný generel zásobovania elektrickou energiou
- Koncepcia rozvoja mesta v oblasti tepelnej energetiky
- Stratégia nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Bratislava s cieľom prechodu na obehové hospodárstvo pre roky 2021 — 2026

Rozvoj mestských inštitúcií

- Koncepcia mestských inovácií
- Územná analýza administratívy
- Plán reforiem v Mestskej polícii hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy 2021 – 2026

Životné prostredie

- Územný generel zelene
- Územný generel vodných tokov a protipovodňovej ochrany mesta Bratislavy
- Akčný plán ochrany pred hlukom bratislavskej aglomerácie
- Akčný plán adaptácie na nepriaznivé dôsledky klímy na území hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy na roky 2017 – 2020
- Akčný plán pre energetiku a adaptáciu mesta Bratislava na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy do roku 2030 (SECAP)
- Regionálny systém ekologickej stability (RÚSES)
- SAŽP, 2005: Aktualizácia prvkov regionálneho ÚSES mesta Bratislavy
- Stratégia adaptácie na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy na území hlavného mesta SR Bratislavy
- Ochrana prírody a krajiny
- Strategická hluková mapa pre rok 2016
- Akčný plán ochrany pred hlukom Bratislavskej aglomerácie pre rok 2016
- Krajinnoekologický plán (tzn. krajinno-ekologické, kultúrno-historické a socio-ekonomické podmienky)
- Územný generel poľnohospodárskej výroby
- Územný generel lesného hospodárstva na území hl. m. SR Bratislavy

Cestovný ruch

- Územný generel cestovného ruchu hlavného mesta SR Bratislavy
- Marketingová a komunikačná stratégia destinácie Bratislava 2018 – 2022

Vzdelávanie

- Územný generel školstva
- Koncepcia rozvoja centier voľného času

Šport

- Územný generel športu a rekreácie
- Koncepcia športu mesta (v procese k vydaniu materiálu)
- Pasportizácia športovísk (v procese k vydaniu materiálu)

Kultúra

- Koncepcia udržateľného rozvoja kultúry Bratislava 2030

Sociálne veci

- Komunitný plán sociálnych služieb
- Územný generel sociálnej starostlivosti
- Územný generel zdravotníctva
- Koncepcia pomoci ľuďom bez domova na roky 2018 – 2023
- Koncepcia mestskej bytovej politiky 2020 – 2030

Iné

- Demografická a socioekonomická prognóza rozvoja hlavného mesta SR Bratislava
- Štúdia demografického potenciálu hlavného mesta Slovenskej Republiky Bratislavy do roku 2050

Nadradený strategický dokument na regionálnej úrovni je PHSR Bratislavského samosprávneho kraja 2021 – 2027 (s výhľadom do 2030). Schému prepojenia cieľov stratégie Bratislava 2030 a Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja na roky 2021 – 2027 Bratislavského samosprávneho kraja uvádzame v ***PRÍLOHE 1.***

V nadväznosti na schválenie Bratislava 2030 bude upravená aj programová štruktúra rozpočtu hlavného mesta v súlade s Rozpočtovými pravidlami hlavného mesta (článok II, ods. 29). Programy rozpočtu a ich ciele reflektujú strategické oblasti a ciele verejných politík hlavného mesta. Tie určujú prioritne Bratislava 2030 a ďalšie sektorové stratégie. Dnešná programová štruktúra priority a ciele strategického plánu nereflektuje. Integrácia plánu a rozpočtu mesta umožní efektívnejšie sledovanie, implementáciu aj odpočet strategického plánu počas celého obdobia. Nová programová štruktúra by mala byť platná najneskôr od rozpočtového obdobia 2024 – 2026.

A. 3. 2 Ako sa bude plán vyhodnocovať?

Jednotlivé stanovené ciele sa budú postupne napĺňať jednou alebo sériou aktivít (programov, projektov, opatrení), ktorých kroky budú smerovať k dosiahnutiu žiadaného stavu. Prínos týchto aktivít k napĺňaniu cieľov je sledovaný a vyhodnocovaný tzv. indikátormi alebo merateľnými ukazovateľmi (*KPI – key performance indicators*), napríklad počet work-outových ihrísk v meste alebo podiel recyklovaného odpadu. Ku každému špecifickému cieľu je priradený aspoň jeden merateľný ukazovateľ, ktorý poukazuje na to, či mesto smeruje k jeho naplneniu.

Väčšina merateľných ukazovateľov má definovaný počiatočný stav, z ktorého projekty vychádzajú a na ktorom stavajú. Merateľné ukazovatele majú dve hlavné funkcie. Po prvé, pomocou nich sa bude vyhodnocovať úspešnosť mesta v roku 2030, kedy majú byť ciele naplnené. Po druhé, slúžia na sledovanie priebehu realizácie v čase – teda na priebežný stav plnenia cieľa alebo realizácie jednotlivých aktivít smerujúcich k cieľu.

V prípadoch, kde v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii, bude určená po prvom roku zberu, resp. po prvom období zberu podľa stanovenej frekvencie zberu dát. Následne bude nastavená aj cieľová hodnota.

Sú prípady tzv. evidenčných ukazovateľov, pri ktorých cieľovú hodnotu nenastavujeme, len sa budú na pravidelnej báze vyhodnocovať pre zaznamenávanie vývoja v danej oblasti.

Každý merateľný ukazovateľ má definovanú metódu vyhodnocovania, informácie potrebné na toto vyhodnocovanie a periodicitu vyhodnocovania (vrátane periodicity zberu dát potrebných na vyhodnocovanie). Podľa náročnosti vyhodnocovania jednotlivých merateľných ukazovateľov a typu informácií, ktoré potrebujeme na ich vyhodnotenie, sú merateľné ukazovatele rozdelené do štyroch kategórií.

Kategórie merateľných ukazovateľov sú nasledovné:

Prieskumové ukazovatele sú ukazovatele, na vyhodnotenie ktorých sa používajú dáta z prieskumov verejnej mienky. Jedná sa predovšetkým o meranie spokojnosti obyvateľstva a partnerov mesta s kvalitou a dostupnosťou služieb v meste a s prácou hlavného mesta. Budú sa zbierať na rôznych vzorkách populácie. Konkrétne pôjde o 1) reprezentatívnu vzorku obyvateľstva, 2) podnikateľský sektor, 3) zamestnankyne a zamestnancov hlavného mesta, príspevkových a rozpočtových organizácií a mestských podnikov, a podľa potreby aj 4) návštevníčky a návštevníkov Bratislavy. Ukazovatele sa budú zbierať na ročnej alebo dvojročnej báze v spolupráci s prieskumnými agentúrami.

Binárne ukazovatele tvoria najmenšiu časť ukazovateľov definovaných v tejto stratégii. Jedná sa väčšinou o ukazovatele, ktorých cieľom sú legislatívne úpravy, vytvorenie nových plánov alebo zavádzanie nových systémov, napríklad vytvorenie nového krajinno-ekologického plánu ako podkladu pre územné plánovanie. Tieto ukazovatele môžu byť v roku 2030 vyhodnotené iba ako úspešné (napr. plán bol vytvorený a schválený) alebo neúspešné. Niektoré ukazovatele však budú vyhodnocované priebežne, aby sa monitoroval priebeh a čas na dokončenie realizácie. Príkladom môže byť cieľ zavedenia elektronického systému zberu odpadov na území celého mesta, ktorého postupné zavádzanie sa bude monitorovať ročne.

Jednoduché dátové ukazovatele sú ukazovatele, ktoré sú vyjadrené na základe sekundárnych dát v absolútnych alebo relatívnych hodnotách, napríklad podiel bezbariérových vozidiel mestskej hromadnej dopravy, alebo dĺžka obnovenej vodovodnej infraštruktúry. Tieto ukazovatele sú merané jedným výstupom a už v tejto chvíli väčšinou zbierané na HM BA (a prístupné na opendata.bratislava.sk). Periodicita ich zberu závisí od potrebnosti (od dennej frekvencie po ročnú) a vyhodnocovať sa budú k presne stanovenému dátumu v rámci každého roka. Výzvou v rámci tejto stratégie bude zjednodušiť a harmonizovať ich zber, aby boli zbierané a vyhodnocované v rovnakom čase.

Zložité dátové ukazovatele – indexy sú merateľné ukazovatele cieľov, na ktorých vyhodnotenie je potrebný veľký počet dátových vstupov a komplexný výpočet. Príkladom môže byť index investičného dlhu, ktorý monitoruje potrebné investície do infraštruktúry. Na jeho vyhodnotenie je potrebné zanalyzovať všetky minulé investície do rôznych druhov infraštruktúry (napr. komunikácie, parky, mobiliár) vo vlastníctve a správe mesta, vyhodnotiť životnosť tejto infraštruktúry, jej opotrebovanosť vzhľadom na množstvo obyvateľstva, ktoré žije v jej okolí, a potrebnú budúcu investíciu. Tieto typy indikátorov neboli dlhodobo vyhodnocované a rovnako tak neboli zbierané ani niektoré z potrebných dát. V rámci tejto stratégie sa nastavuje metodológia ich vyhodnocovania, nové dátové vstupy, ktoré musia byť zbierané a periodicita zberu, ktorá bude harmonizovaná s ostatnými kategóriami ukazovateľov.

Niektoré merateľné ukazovatele (hlavne z kategórie zložitých dátových ukazovateľov) v tejto chvíli nemajú definovaný počiatočný stav, nakoľko sa jedná o novo definované indikátory, pre ktorých vyhodnocovanie neexistujú dáta. Počiatočný stav týchto ukazovateľov sa doplní v priebehu rokov 2022 a 2023. Po tomto dátume bude pokračovať zber a vyhodnocovanie dát, vzhľadom na periodicitu nastavenú pre jednotlivé ukazovatele, až do roku 2030, kedy budú vyhodnotené ciele nastavené v tejto stratégii. Zámerom je v zbere dát pokračovať aj v ďalšom období po vypršaní platnosti tejto stratégie, keďže takýto monitoring rozvoja mesta vie slúžiť vedeniu mesta ako aj mestských častí a iným aktérom pri tvorbe politík založených na dátach *(data-based policy-making)*.

Jednotlivé merateľné ukazovatele môžu mať zdroj na niektorom z útvarov či organizácii hlavného mesta, v externom prostredí (napr. Štatistický úrad SR, ministerstvá), prípadne je možné ich nadobudnúť od tretích osôb. Každý z merateľných ukazovateľov však bude mať stanoveného garanta na nejakom organizačnom útvare (organizácii) hlavného mesta zodpovedného za zber dát, ich vyhodnocovanie a vyhodnocovanie napĺňania cieľov.

Úspešnosť pri napĺňaní stratégie mesta sa bude vyhodnocovať na ročnej báze vo forme hodnotiacich správ obsahujúcich vyhodnotenie jednotlivých merateľných ukazovateľov a mieru plnenia aktivít a opatrení. Vzhľadom k vývoju nových komplexných indexov či zberu dát, ktoré sa doposiaľ nezbierali, bude existovať určitá nábehová krivka, čo znamená, že nie všetky uvedené indikátory bude možné merať v krátkej budúcnosti od schválenia. Súčasťou správy bude aj zoznam projektov, ktoré boli začaté alebo ukončené.

Na základe hodnotiacich správ a aktuálnej situácie sa bude vyhodnocovať aj potreba aktualizovať strategický rámec, prípadne indikátory. Hodnotiace správy budú každoročne predkladané na prerokovanie mestskému zastupiteľstvu.

TABUĽKA 2 Zodpovednosť za realizáciu stratégie Bratislava 2030

Aktivita	Zodpovednosť
Príprava metodiky nového programového rozpočtu v súlade so stratégiou	Hlavný ekonóm, MIB, sekcia financií
Vypracovanie projektových návrhov	Garanti jednotlivých tematických celkov (útvary a organizácie HM BA)
Vypracovanie akčných plánov	Garanti jednotlivých tematických celkov (útvary a organizácie HM BA), konsolidácia – MIB
Schvaľovanie projektových návrhov (vyhodnocovanie súladu návrhov so stratégiou)	Portfóliové grémium magistrátu (ak už nie sú evidované v magistrátnom projektovom portfóliu)
Implementácia projektov a ďalších opatrení	Jednotlivé zodpovedné útvary a organizácie hlavného mesta

TABUĽKA 3 Zodpovednosť za vyhodnocovanie plnenia stratégie Bratislava 2030

Aktivita	Zodpovednosť
Nastavenie metodológie, definovanie dátových a informačných vstupov merateľných ukazovateľov	MIB, ODPA
Monitorovanie: zber dát, ich vyhodnocovanie a vyhodnocovanie napĺňania cieľov	Garanti jednotlivých tematických celkov (útvary a organizácie HM BA), MIB
Vypracovanie každoročných hodnotiacich správ	MIB

A. 4 FINANČNÁ ČASŤ

A. 4.1 Ako je financovaná Bratislava?

Príjmy hlavného mesta tvoria podielové dane (daň z príjmu fyzických osôb), miestne dane (primárne daň z nehnuteľnosti), nedaňové príjmy (prenájmy, poplatky) a granty a transfery zo štátnych a európskych zdrojov. Tieto bežné príjmy tvoria základ pre financovanie projektov v rámci Programu rozvoja obce.

Podielové a miestne dane

Podielové dane predstavujú hlavný zdroj financovania samospráv na Slovensku (priemerne 42 % príjmov všetkých samospráv na Slovensku). Tieto štátom vyberané dane (daň z príjmu fyzických osôb) sú ďalej prerozdeľované do vyšších územných celkov (30 %) či miest a obcí (70 %) na základe počtu obyvateľov mesta s trvalým pobytom. Preto bolo veľmi dôležité, aby pri sčítaní obyvateľov, domov a bytov v roku 2021 bolo započítaných čo najviac obyvateľov mesta. Ale ani toto nie je jediným kritériom pre stanovenie príjmov z podielových daní. Vzorec je oveľa komplexnejší a vo všeobecnosti nastavený veľmi solidárne. To znamená, že veľké množstvo financií generovaných v Bratislave a jej okolí je distribuovaných do častí Slovenska s nižšou ekonomickou aktivitou. Vďaka tomu síce Bratislavský kraj vytvorí 28 % HDP Slovenska, získa však iba 14 % výnosu z podielových daní.[4] Bratislavský kraj teda získa iba 50 % z podielu daní, ktoré odvedie do rozpočtu.[5]

Ďalší zdroj príjmov, miestne dane, ktorú reprezentuje najmä daň z nehnuteľností, v súčasnosti prispieva do rozpočtu 13 %.[6] Daň z nehnuteľnosti bola naposledy zvýšená v roku 2019, nehnuteľnosti na bývanie sú zdaňované sadzbou do 1 eur/m^2, administratívne a komerčné budovy sadzbou do 9 eur/m^2. Neukončená fiškálna decentralizácia ako aj obmedzujúci zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady neumožňujú mestu pružnejšie reagovať na investičné potreby formou optimalizácie ukladania daní.

---

4 Príjmy všetkých obcí a miest daného kraja + príjmy samosprávneho kraja.

5 Eurostat, Gross domestic product (GDP) at current market prices by NUTS 3 regions, 2022, Ministerstvo financií SR, rozpocet.sk, 2021.

6 Priemer za roky 2015 – 2021.

Európske zdroje

Aj napriek nepriaznivo nastaveným podmienkam externého financovania z eurofondov má Bratislava čiastočné možnosti financovania. V závislosti od konkrétneho fondu môže EŠIF (Európsky štrukturálny a investičný fond) financovať určité tematické oblasti.

Na základe čl. 11, ods. 2 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2021/1058 o Európskom fonde regionálneho rozvoja a Kohéznom fonde bude Bratislave alokovaná časť z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (EFRR), ktorá bude rozdeľovaná v rámci tzv. Kooperačnej rady Udržateľného mestského rozvoja (UMR). UMR je v prípade Bratislavy vymedzený územím hlavného mesta. Tu je plánovaná čiastka 15,4 mil. Eur[7] z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (40 %). Ďalších 40 % je hradených z rozpočtu štátu a 20 % z rozpočtu mesta. Spolu by teda malo ísť o externú čiastku 30,8 mil. Eur (EFRR a štát). Tieto prostriedky by mali pokryť služby celomestského významu, konkrétne investície v oblasti odpadového hospodárstva, vodovodnej a kanalizačnej infraštruktúry či dopravy a technickej infraštruktúry (napríklad osvetlenia).

Rada partnerstva

Ďalším podobným mechanizmom pre stanovenie územných cieľov a realizáciu územných investícií na regionálnej úrovni je *Rada partnerstva*, v ktorej sú zastúpené rôzne subjekty vystupujúce v Bratislavskom kraji – Bratislavský samosprávny kraj, mestské časti, univerzity a neziskové organizácie. Rada partnerstva rozhoduje o prerozdeľovaní prostriedkov na základe prioritizácie a pripravenosti jednotlivých projektov z projektového zásobníka. Keďže Rada partnerstva má k dispozícii len obmedzené zdroje, Bratislava bude čerpať prostriedky primárne z Kooperačnej rady UMR. Metropolitný región však bude celkovo profitovať z projektov mestských častí či Bratislavského samosprávneho kraja na území Bratislavy.

Z Európskeho fondu pre regionálny rozvoj (EFRR) a Európskeho sociálneho fondu (ESF+) pôvodne Bratislava a Bratislavský kraj mali získať veľmi obmedzené zdroje. Avšak vďaka v súčasnosti prerokovávanému transferu na národnej úrovni je možné, že bude zabezpečené vyčlenenie vyšších finančných prostriedkov aj pre Bratislavský samosprávny kraj. Nad rámec alokácie UMR z EFRR sa predpokladá, že prostriedky EFRR a ESF budú prerozdeľovať aj prostredníctvom dopytových výziev (limitované konkrétnym nastavením výzvy).

7 Informácia platná k aprílu 2022.

Kohézny fond

Pre Bratislavu je najdôležitejším nástrojom Kohézny fond, z ktorého boli v predchádzajúcich programových obdobiach financované najväčšie investície v oblasti udržateľnej mestskej dopravy (električkové a trolejbusové trate, modernizácia vozového parku DPB). Z Kohézneho fondu bola v zmysle Partnerskej dohody schválenej vládou SR v apríli 2022 vyčlenená osobitná alokácia na udržateľnú dopravu v BSK.

Plán obnovy

Ďalším zdrojom financovania v období 2022 – 2026 je Plán obnovy a odolnosti SR[8], ktorý je špecifickým nástrojom EÚ určeným na obnovu hospodárstva po pandémii Covid-19. Časť prostriedkov plánu obnovy je určená aj pre samosprávy. Osobitne ide o financovanie cyklotrás, energetickú obnovu verejných budov, e-nabíjačky, deinštitucionalizáciu sociálnych zariadení či digitálne verejné služby. Miera a rozsah financovania však v čase finalizácie tohto materiálu nie sú jasné.

Ďalšie zdroje financovania

Podpornými zdrojmi financovania sú finančné výsledky mestských podnikov a príspevkových organizácií. Príspevkové organizácie zo svojej podstaty nemôžu z vlastnej činnosti pokryť všetky svoje náklady, avšak z podnikateľských činností môžu mať zisk, ktorý ďalej financuje ich hlavnú činnosť. Iné mestské podniky, ako napríklad OLO či BVS, môžu veľkú časť svojich investičných aktivít hradiť z podnikových ziskov.

Ďalšími komplementárnymi zdrojmi sú spolupráce so súkromným sektorom prostredníctvom programov spoločenskej zodpovednosti podnikov, inovačným hubom či ďalším prepojením súkromnej, verejnej a akademickej sféry.

8 MINISTERSTVO FINANCIÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Plán obnovy: cestovná mapa k lepšiemu Slovensku*. 2021.

A. 4. 2 Základný rozpočtový rámec do roku 2030

Pri modelovaní krytia projektov navrhnutých v strategickom pláne Bratislava 2030 je pre roky 2022 – 2025 zohľadnená makroekonomická prognóza z dielne Ministerstva financií SR z februára 2022. Prognóza pre roky 2026 – 2030 je zjednodušená a počíta s konštantným 4 % rastom bežných príjmov aj výdavkov (2 % predstavujú infláciu a 2 % predstavujú reálny rast HDP). Rovnako tu je započítaný očakávaný dopad nového sčítania obyvateľov (pre rok 2023 zvýšenie o 12,1 mil. Eur) a demografický vývoj v Bratislave.

Pri dlhovej službe vychádzame z úverových zmlúv, ktoré hlavné mesto uzatvorilo do konca roka 2021. Ich plánované splácanie tvorí minimálny scenár dlhovej služby. K tejto úrovni je pre každý rok od roku 2022 dopočítaný úverový rámec, ktorý je možné načerpať pre dlhodobé udržanie dlhu hlavného mesta pod úrovňou 50 % bežných príjmov. Dlh je modelovaný tak, aby bol dlhodobo pod úrovňou 50 % bežných príjmov predošlého roka. Od roku 2022 sa každoročne načerpá v priemere 27 mil. Eur nového dlhu a splatí sa 17 mil. Eur istín. Voľné zdroje na investície z vlastných zdrojov počítame ako súčet bežného salda a načerpaných nových úverových zdrojov, ktoré nie sú použité na krytie schodku bežného rozpočtu. Od roku 2024 sa tieto zdroje hýbu v priemere na úrovni 48 mil. Eur ročne.

V modelovaných scenároch rátame aj s financovaním z externých zdrojov (ako je popísané vyššie). Keďže táto zložka príjmov je výrazne premenná a v čase písania dokumentu nie je jasné, aký objem bude mestu k dispozícii, v každom zo scenárov rátame s iným percentom projektov krytým týmto financovaním.

V ďalších modeloch sa ráta aj so znížením solidarity BSK pri výnose z podielových daní zo súčasných 50 % na 20 % a celkovým zvýšením príjmov Bratislavy z verejnej správy z 2,5 % na 4,5 %. Takéto zmeny sú dlhodobo presadzované v rámci reformy územnej správy navrhovanej Úniou miest[9]. Keďže takáto zmena je realistická najskôr od roku 2027, základný scenár financovania s touto zmenou neráta.

Keďže sa s infláciou ráta na príjmovej strane, je dôležité ju zarátať aj na strane výdavkov. Odhadované náklady opatrení sú teda upravené rovnako ako príjmová časť – v rokoch 2022 – 2025 podľa makroprognózy MF SR a medzi rokmi 2026 – 2030 konštantná 2 % inflácia.

9 ÚNIA MIEST SLOVENSKA. Dostupné na: https://www.uniamiest.sk/

A. 4. 3 Očakávané rozpočtové dopady Bratislava 2030

Opatrenia navrhnuté v tomto pláne so sebou nevyhnutne prinášajú aj vplyvy na rozpočet mesta. Jednotlivé opatrenia, ktoré riešia identifikované problémy a prispievajú zamýšľaným špecifickým cieľom, sa skladajú z takých, ktoré majú a ktoré nemajú rozpočtový vplyv. Tieto vplyvy môžu byť ako na strane výdavkovej, tak na strane príjmovej.

Pre účely dokumentu bol pre väčšinu opatrení spravený odhad rozpočtového vplyvu daného opatrenia. Pri niektorých vplyvoch bol stanovený interval, v ktorom sa dané vstupy môžu pohybovať (minimum a maximum). Nacenenia boli pripravené na základe expertných hrubých odhadov jednotlivých zodpovedných osôb berúc do úvahy vstupy ako náklady z obdobných projektov v minulosti, mzdové náklady či odhadovaný rok, kedy začnú plynúť operačné náklady z opatrenia. Sú tu vyjadrené operačné aj kapitálové náklady.

Nižšie sú vyjadrené vplyvy jednotlivých opatrení kumulatívne podľa cieľov, na ktoré sa viažu. Nachádzajú sa tu rozpočtové odhady na minimálne aj maximálne intervaly.

TABUĽKA 4 Rozpočtové vplyvy jednotlivých opatrení podľa cieľov, na ktoré sa viažu

Špecifický cieľ	Hrubý odhadovaný rozpočtový vplyv
1.1.1 Dostupné bývanie pre základ kvality života	102 085 224 € - 217 303 224 €
1.1.2. Kvalitné vzdelanie	726 600 €
1.1.3 Bezpečné mesto, ktoré sa stará o slabších a znevýhodnených	80 933 379 €
1.2.1 Zapájanie ľudí do tvorby mesta	622 800 €
2.1.1 Dostupné mesto	311 400 € - 726 600 €
2.1.2 Bezpečná a udržateľná mestská mobilita	710 637 896 € - 716 191 196 €
2.2.1 Živý verejný priestor a susedstvá	196 951 573 € - 288 243 673 €
2.2.2 Rozmanitý kultúrny život	135 096 738 € - 176 616 738 €
2.3.1 Ochrana prírodných zdrojov	5 571 657 € - 6 090 657 €
2.3.2 Možnosti pre pohyb, rekreáciu a zdravý životný štýl	121 181 310 € - 122 426 910 €
3.1.1 Bratislava akosuverénnametropola	0 €
3.1.2 Konkurencieschopné mesto	0 €
3.1.3 Bratislava ako rozpoznávaná značka	1 453 200 € - 7 681 200 €
3.2.1 Strategickériadenie, priorizáciaa spolupráca	0 €

3.2.2 Digitálne sebavedomé mesto	0 €
3.2.3 Zosúladená technická sieť pre budúcnosť	99 111 354 € - 102 225 354 €
3.3.1 Zapojenie sa do boja o klimatickúodolnosť	1 121 040 €
3.3.2 Udržateľný prístup k využívaniu a zhodnocovaniu zdrojov	142 206 000 €
SPOLU	**1 598 010 170 € – 1 863 115 370 €**

GRAF 1 Žiadané prostriedky podľa špecifického cieľu

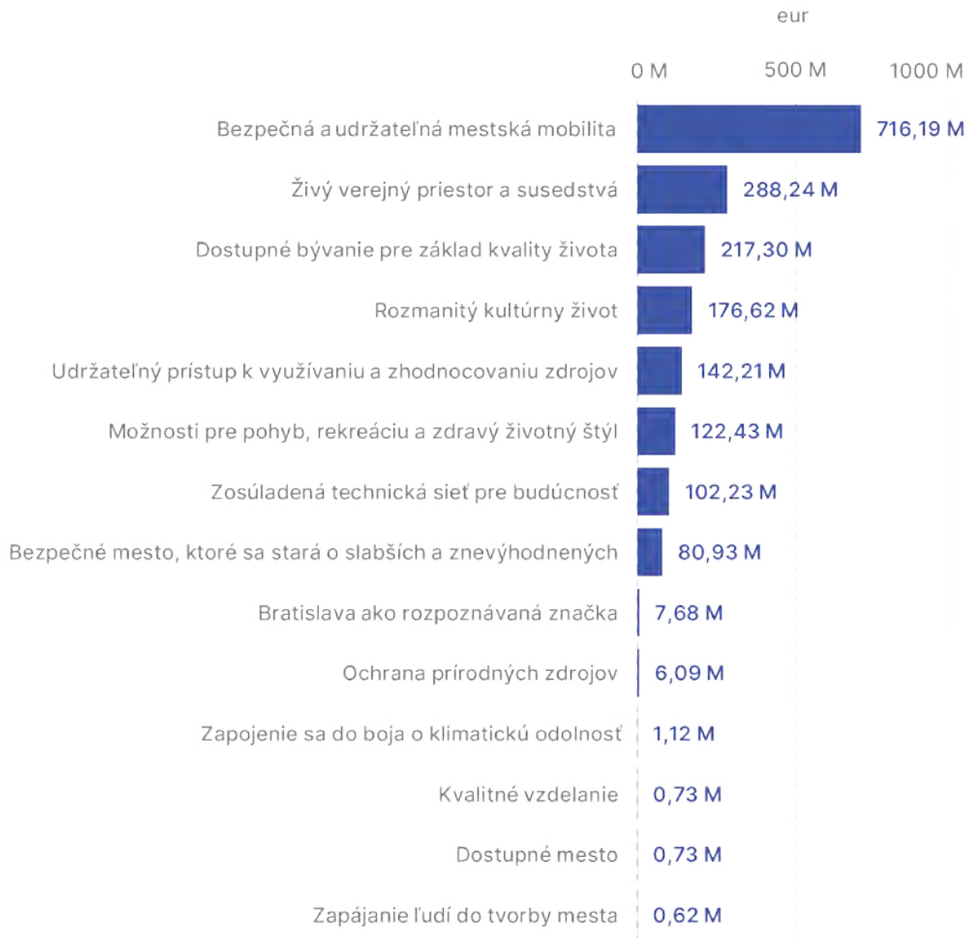

Pozn. Tam kde je uvedených 0 €, opatrenie pre daný cieľ nemajú rozpočtový vplyv.

A. 4. 4 Analýza financovania plánu a chýbajúcich zdrojov

Identifikovali sme projekty, ktoré sa medzi rokmi 2019 – 2021 bežne nachádzajú v rozpočte (napríklad opravy ciest) a projekty, ktoré budú pravdepodobne kryté externými zdrojmi (eurofondy, komerčné úvery).

Keďže pri každom zo vstupov sa pracuje s veľkým množstvom premenných (napríklad miera financovateľnosti mestských projektov z eurofondov v čase písania dokumentu nie je jasná), boli vytvorené 4 scenáre, akým spôsobom by mohli byť jednotlivé opatrenia kryté – od najoptimistickejšieho po najpesimistickejší. Každý zo scenárov ráta s odlišnými možnosťami financovania plánovaných projektov v závislosti od toho, aké finančné zdroje mesto bude mať k dispozícii. Niektoré finančné zdroje sú naviazané priamo na typy projektov (napríklad eurofondové grantové výzvy na električky), iné sú účelovo neviazané (napríklad prostriedky vďaka rastu počtu obyvateľov).

Vo všeobecnosti v modelovaní rozpočtových vplyvov rátame s nasledujúcimi 4 zdrojmi finančného krytia:

→ **Krytie 1 – voľné prostriedky na investície**

- Prostriedky, s ktorými mesto ráta v každom scenári rovnako. Ide o základný scenár rozpočtu do roku 2030 opísaný vyššie.

  Poznámka: v dôsledku vládou schváleného zvýšenia daňového bonusu na dieťa, budú hlavnému mestu výrazne znížené príjmy z dane z priijmu. V prípade, že táto novela vstúpi do platnosti, príde Bratislava o 30-35 miliónov Eur ročne. Vďaka tomu nebude možnosť rátať s týmto typom krytia investícií.

→ **Krytie 2 – externé financovanie**

- Prostriedky plynúce z iného ako mestského rozpočtu. Primárne ide o eurofondy (Plán obnovy a odolnosti, Kohézny fond), ale nachádza sa tu napríklad aj úver OLO, či Nórske fondy. Keďže miera neistoty tu je výrazná, v každom scenári je možnosť krytia iná (100 % - 30 %).
- Zastúpenie jednotlivých častí externého financovania je vyjadrené v ***GRAFE 2***

→ **Krytie 3 – zvýšenie podielových daní a príjmov z verejnej správy**

- Mesto Bratislava, jeho mestské časti a Bratislavský kraj sú dlhodobo podfinancované (viac informácii v analytickej časti venujúcej sa ekonomickému rozvoju). Preto sú na príjmovej časti predstavované možnosti finančného krytia so zvýšenej alokácie podielových daní a/alebo zvýšenej alokácie príjmov z verejnej správy. V každom zo scenárov sa ráta s inou mierou krytia a ráta sa so zmenou od roku 2027.

→ **Krytie 4 – projekt súčasťou rozpočtu v rokoch 2019 – 2021**

- Ak sa projekt (alebo balík projektov) pravidelne nachádzal v rozpočte, ráta sa s takýmto krytím nákladov.

GRAF 2 Zdroje externého financovania

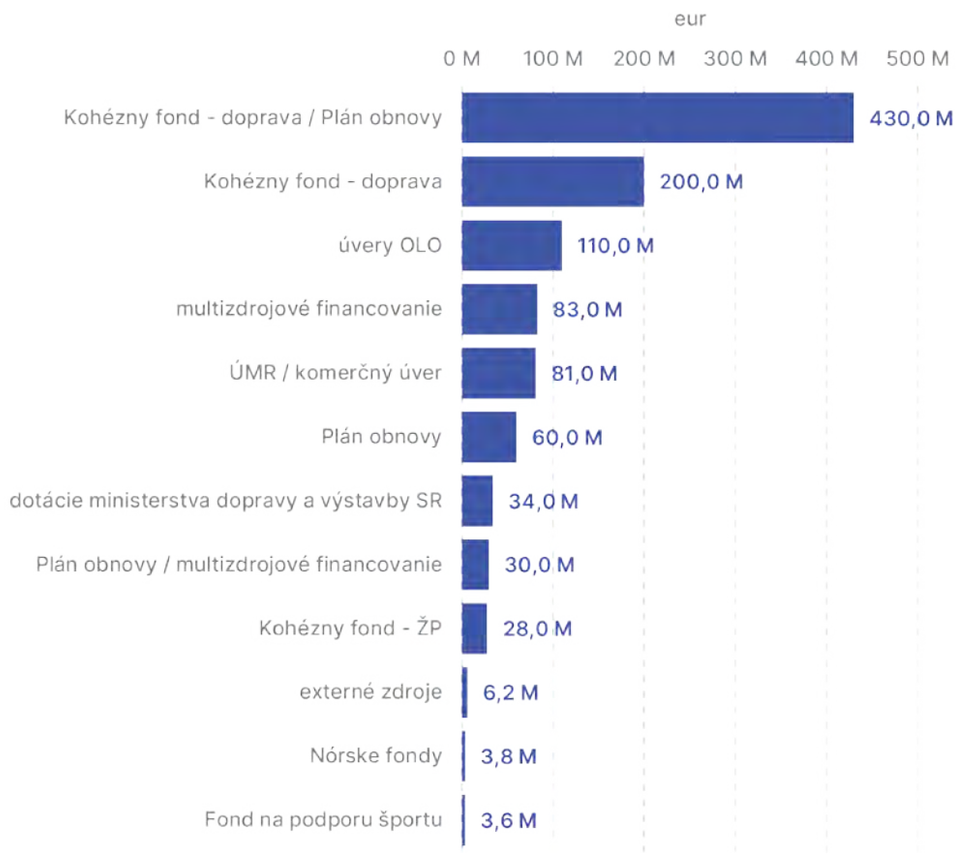

Scenár 1

Ide o najoptimistickejší scenár, ktorý ráta s:

- Plnou financovateľnosťou z externých zdrojov v objeme 1 072 – 1 019 miliónov Eur.
- Zvýšenou alokáciou z podielových daní a príjmov z verejnej správy od roku 2027 v objeme 900 miliónov Eur.
- Voľnými prostriedkami na investície v objeme 268 miliónov Eur.
- Hradením ako súčasťou rozpočtu v rokoch 2019-2021 v objeme 100 miliónov Eur.

V tomto scenári je prebytkových 479 - 691 miliónov Eur.

Scenár 2

Stredný variant, ktorý ráta so:

- 70% financovateľnosťou z externých zdrojov v objeme 713 – 750 miliónov Eur.
- Zvýšením podielových daní od roku 2027 v objeme 555 miliónov Eur.
- Voľnými prostriedkami na investície v objeme 268 miliónov Eur.
- Hradením ako súčasťou rozpočtu v rokoch 2019-2021 v objeme 100 miliónov Eur.

Na plánované investičné akcie chýba približne 187 miliónov Eur, resp. je prebytkových 40 miliónov Eur.

Scenár 3

Stredný variant, ktorý ráta s:

- 50 % financovateľnosťou z externých zdrojov v objeme 536 – 509 miliónov Eur.
- Zvýšením príjmov z verejnej správy od roku 2027 v objeme 345 miliónov Eur.
- Voľnými prostriedkami na investície v objeme 268 miliónov Eur.
- Hradením ako súčasťou rozpočtu v rokoch 2019 – 2021 v objeme 100 miliónov Eur.

V tomto scenári chýba na plánované investičné akcie chýba približne 611 – 373 miliónov Eur.

Scenár 4

Ide o najpesimistickejší variant, ktorý ráta s:

- 30% financovateľnosťou z externých zdrojov v objeme 321 – 305 miliónov Eur.
- Nezvýšením podielových daní ani príjmov z verejnej správy od roku 2027.
- Voľnými prostriedkami na investície v objeme 268 miliónov Eur.
- Hradením ako súčasťou rozpočtu v rokoch 2019 – 2021 v objeme 100 miliónov Eur.

V tomto scenári chýba na plánované investičné akcie chýba viac ako miliarda Eur, resp. 921 miliónov Eur.

GRAF 3 Scenáre financovania projektov

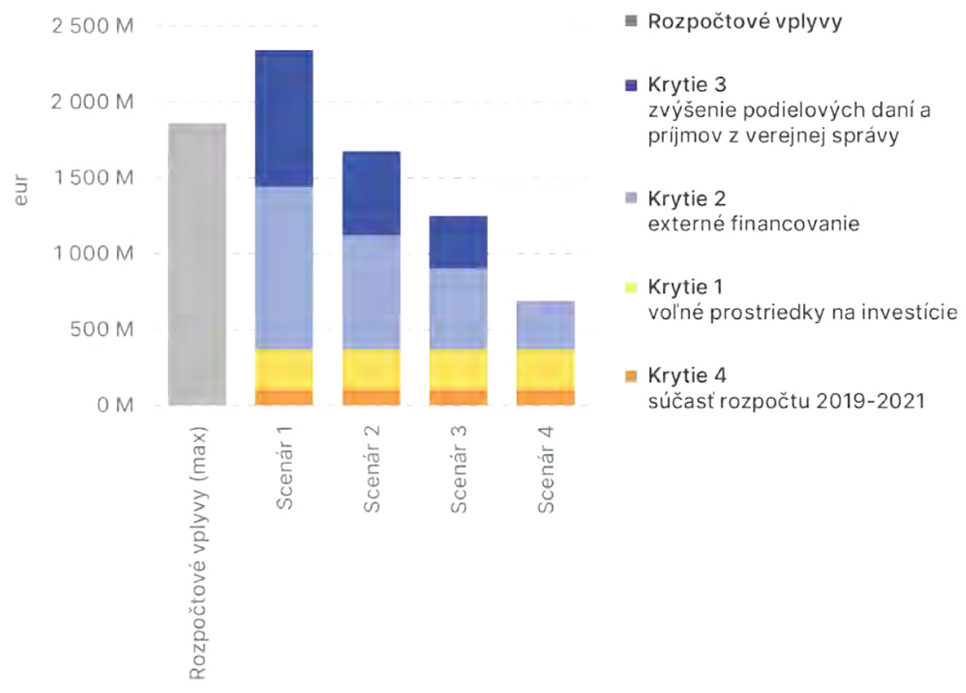

B. ANALYTICKÁ ČASŤ

Analytická časť je štruktúrovaná podľa 11 tematických oblastí a pokrýva východiská. Na tieto východiská nadväzujeme v strategickej časti prostredníctvom strategických a špecifických cieľov.

Analytická časť tvorí samostatný dokument, nájdete tu

C.
STRATEGICKÁ ČASŤ

Štruktúra strategickej časti

3 tématické kapitoly (C.X)

C.1
Vytvorené pre ľudí: mesto pre všetkých, ktorý sa v ňom rozhodnú žiť

C.2
Jedno mesto, mnoho susedstiev: živé a zdravé mesto s mierkou

C.3
Príprava na budúcnosť: proaktívne riadená metropola pripravená čeliť výzvam budúcnosti

8 strategických cieľov (C.X.X)

18 integrovaných špecifických cieľov

70 špecifických cieľov

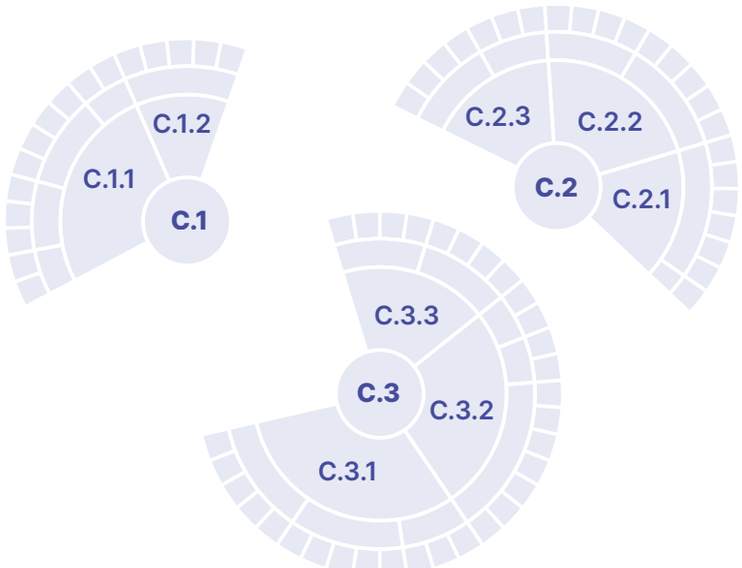

Ako čítať strategický plán?

Strategický plán je rozdelený do 3 *tematických kapitol* (C.1 – C.3), ktoré sa sústreďujú na Bratislavu ako starostlivé, dostupné a odolné mesto. Každá kapitola obsahuje kľúčové slová, ktoré predstavujú súhrn hlavných tém, ktorým sa daná kapitola venuje.

Každá kapitola pozostáva z *podkapitol – strategických cieľov* (C.1.X – C.3.X). Špecifické ciele boli vytvorené z jednotlivých strategických cieľov. Pri formulovaní strategických cieľov došlo k prekonaniu sektorového vnímania cieľov (mestský rozvoj a územné plánovanie; ekonomický rozvoj; rozvoj inštitúcií a digitalizácia; mobilita; životné prostredie; technická infraštruktúra; sociálne veci; kultúra; vzdelávanie; šport; cestovný ruch). Každá podkapitola taktiež obsahuje sériu kľúčových slov, ktoré predstavujú špecifické témy, ktorým sa daná podkapitola venuje.

V každej podkapitole sa nachádzajú *tematické sekcie* (C.1.X.X – C.3.X.X), ktoré obsahujú víziu, špecifické ciele, východiská, na ktoré odkazujú, plánované projekty a vybrané indikátory.

Každý indikátor obsahuje informáciu o východiskovej hodnote pre rok 2021. Ak táto hodnota nebola k dispozícii, v zátvorke je uvedený rok, z ktorého je daná hodnota.

Takisto indikátor obsahuje cieľovú hodnotu pre rok 2030. Ak je cieľová hodnota uvedená pre iný rok než 2030, uvádzame ju v zátvorke.

Bratislava v roku 2030 ako starostlivé, dostupné a odolné mesto pre všetkých.

Bratislava je mesto stvorené pre ľudí.
Je to starostlivé mesto, ktoré vytvára a zabezpečuje podmienky pre dôstojný život všetkých, ktorí sa v ňom rozhodnú žiť, nezávisle od ich životnej situácie alebo pôvodu. Mesto sa riadi princípom spolupráce a komunikuje so svojimi obyvateľmi. Mesto presadzuje rovnosť, inklúziu a dostupnosť príležitostí.

Bratislava je zdravé a živé mesto s mierkou.
Rozvíja sa ako mesto krátkych vzdialeností do viacerých centier, kde služby, občianska vybavenosť a kultúra sú dostupné v rámci jednotlivých mestských štvrtí a susedstiev. Mesto sa správa zodpovedne k prírodným zdrojom. Ponúka kvalitný verejný priestor, rozmanitú kultúru a dostupné možnosti pre pohyb, rekreáciu a zdravý životný štýl.

Bratislava je mesto pripravené čeliť výzvam budúcnosti.
Je to odolné a sebavedomé mesto, ktoré sa úspešne presadzuje v kontexte strednej Európy. Je to strategicky, odborne a efektívne riadené mesto s modernými inštitúciami a digitálnou, dátovou a technickou infraštruktúrou zodpovedajúcou potrebám budúcnosti. Úspešne znižuje dopady klimatickej krízy.

C. 1 VYTVORENÉ PRE ĽUDÍ: MESTO PRE VŠETKÝCH, KTORÍ SA V ŇOM ROZHODNÚ ŽIŤ

Táto kapitola sa zameriava na Bratislavu ako starostlivé a otvorené mesto, ktoré vytvára a zabezpečuje podmienky pre dôstojný život každej obyvateľku a obyvateľa nezávisle od ich životnej situácie.

Venuje sa témam dostupného bývania, kvalitného vzdelávania, bezpečnosti a starostlivosti. Taktiež sa zaoberá zapájaním verejnosti do plánovania a tvorby mesta s cieľom navrhnúť mesto, ktoré napĺňa potreby rôznorodých skupín obyvateliek a obyvateľov, ktorí v ňom bývajú.

Tieto témy sú pre mesto kľúčové, keďže predstavujú základné piliere životnej stability a ich naplnenie má priamy dopad na zvyšovanie kvality života v meste pre všetky obyvateľky a obyvateľov. Taktiež pomáhajú budovať étos otvoreného, prístupného a inkluzívneho mesta, ktoré poskytuje podmienky pre plnohodnotný život všetkým, ktorí sa rozhodnú nazývať Bratislavu svojím domovom.

Kľúčové slová: starostlivé, bezpečné a otvorené mesto

Mestské dni, prechádzka, 2021, foto: Marek Velček

Komenského námestie, 2019, foto: Marek Velček

C.1.1 Starostlivé mesto pre dôstojný život všetkých

Mesto, ktoré zabezpečuje podmienky pre dôstojný život všetkých obyvateľov, nezávisle od ich životnej situácie, pôvodu alebo znevýhodnenia.

Kľúčové slová: dostupné bývanie, kvalitné školstvo, sociálne služby, pomoc v núdzi, starostlivosť o seniorky a seniorov, bezbariérovosť, bezpečnosť, cintoríny

C. 1.1.1 Dostupné bývanie pre základ kvality života

Mesto, ktorého rozvoj je sociálne udržateľný a ktoré zabezpečuje dostupné bývanie pre všetkých, vrátane nájomného bývania a ubytovania v núdzi.

Prístup k stabilnému a kvalitnému bývaniu je základným predpokladom šance na dobrý život. Vďaka mestskej bytovej politike a citlivému územnému rozvoju dokáže mesto zabezpečiť dostupné dlhodobé bývanie pre všetky skupiny obyvateľstva ako aj bývanie pre ľudí v núdzi.

Kvalitné bývanie v Bratislave je v roku 2030 čoraz dosiahnuteľnejšie aj pre široké skupiny obyvateľstva. Mesto pri svojom územnom plánovaní a rozvoji dbá na sociálnu a environmentálnu udržateľnosť a plánuje mestské štvrte tak, aby podporilo vznik sociálne rôznorodých priestorov. Vďaka zvyšujúcemu sa fondu nájomných bytov dokáže poskytnúť kvalitné nájomné bývanie čoraz väčšiemu množstvu populácie s dôrazom na osoby v bytovej núdzi, ako aj zefektívniť a zrýchliť proces žiadania alebo prideľovania nájomného bývania.

Bytová a sociálna politika mesta je vystavaná tak, aby znižovala počet ľudí v bytovej núdzi (pouličné bezdomovectvo, rodiny žijúce v nevyhovujúcom bývaní a pod.). Mesto zároveň ponúka služby sociálnej pomoci ako centrá prvého kontaktu pre osoby hľadajúce podporu v oblasti bývania, ako aj služby, ktoré pomáhajú ľuďom s návratom do spoločnosti.

Špecifické ciele

→ **Mesto Bratislava zabezpečuje rôzne formy bývania pre osoby v bytovej núdzi. ▶ ŠC 1**

→ **Mesto Bratislava sa rozvíja sociálne udržateľným spôsobom. Bývanie v ňom je dostupné pre širokú populáciu. Mesto je schopné poskytnúť mestské nájomné byty čoraz väčšiemu množstvu obyvateľov spomedzi vybraných cieľových skupín mestskej bytovej politiky. ▶ ŠC 2**

Východiská, na ktoré ciele reagujú

→ Nedostatok dostupného bývania ***(SOCIÁLNE VECI VÝCHODISKO 4)***

→ Znižujúca sa dostupnosť bývania (***MESTSKÝ ROZVOJ A ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE VÝCHODISKO 7)***

Očakávaná zmena

Mesto je jedným z poskytovateľov služby bývania. Riešenia sú v schválenom materiáli *Koncepcia mestskej bytovej politiky 2020 – 2030* rozdelené do viacerých kategórií:

→ Územné predpoklady rozvoja bývania
- Efektívne využívanie súčasných zdrojov a kapacít územia mesta.
- Identifikácia potenciálnych rozvojových lokalít a ich využitie v rámci princípov udržateľného rozvoja.
- Vytvorenie základu pozemkovej politiky mesta.
- Otvorená komunikácia a participácia.

→ Budovanie mestského bytového fondu
- Využitie nevyužívaných mestských budov alebo budov na území mesta.
- Udržateľná výstavba nového bytového fondu.
- Systematický nákup bytov na sekundárnom trhu.
- Spolupráca so súkromným sektorom
- Zvýšenie dostupnosti bývania vďaka spolupráci mesta so súkromným sektorom.
- Realizácia spoločných projektov so súkromným sektorom, menovite skrz verejno-súkromné partnerstvá a zdieľané projekty.
- Zlepšenie komunikácie medzi mestom a súkromným sektorom.

→ Zlepšenie správy, údržby a obnovy mestského bytového fondu
- Začleňovanie participatívnych mechanizmov do správy bytového fondu.
- Zmena princípov prideľovania a správy bytov spôsobom, ktorý reflektuje aktuálne sociálne potreby a rešpektuje demografické trendy.
- Zavedenie mechanizmov udržateľnej obnovy mestského bytového fondu.

→ Zvýšenie dostupnosti bývania pre sociálne ohrozené skupiny
- Ukončovanie bezdomovectva a bytovej núdze.
- Zvýšenie dostupnosti bývania pre ľudí so zdravotným znevýhodnením vrátane ľudí v staršom veku.
- Zvýšenie dostupnosti bývania pre osoby znevýhodnené na trhu s nehnuteľnosťami.
- Prevencia straty bývania.
- Získanie aktuálnych informácií a dát dôležitých pre nastavenie politík dostupného bývania.
- Zlepšenie dostupnosti a kvality dočasného ubytovania pre osoby v bytovej núdzi.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia na dosiahnutie stanovených cieľov

→ Implementácia Koncepcie mestskej bytovej politiky 2020 – 2030.

→ Program výstavby a rekonštrukcií bytových domov pre účely nájomného bývania.

→ Vznik Nájomnej agentúry.

→ Územný generel bývania.

→ Urbanistické štúdie umiestnenia bývania.

Identifikovaná investičná potreba

102 085 224 – 217 303 224 €

Vybrané indikátory pre ŠC 1

Mesto Bratislava zabezpečuje rôzne formy bývania pre osoby v bytovej núdzi.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 1. I 1 Podiel osôb v bytovej núdzi, ktoré sú prijímateľmi služby bývania poskytovanej mestom z celkového počtu evidovaných žiadateľov (%)	Indikátor sleduje kapacity mesta poskytovať bývanie osobám v bytovej núdzi. Zahŕňa osoby, ktorým sa poskytne bývanie cez niektorý z programov mesta: ubytovne Kopčany a Fortuna, Housing First, Domov mladej rodiny Domov starších obyvateľov alebo cez nájomné mestské byty.	64,7 % (2 059 prijímateľov a 1 123 čakateľov z osôb v bytovej núdzi)	72,5 % (2 306 prijímateľov z osôb v bytovej núdzi)

Vybrané indikátory pre ŠC 2

Mesto Bratislava sa rozvíja sociálne udržateľným spôsobom. Bývanie v ňom je dostupné pre širokú populáciu. Mesto je schopné poskytnúť mestské nájomné byty čoraz väčšiemu množstvu obyvateľov spomedzi vybraných cieľových skupín mestskej bytovej politiky.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 2. I 1 Počet bytov v priamej správe hlavného mesta alebo organizácie v správe mesta	Indikátor reflektuje možnosti mesta poskytovať dostupné nájomné bývanie.	875 bytov v priamej správe hlavného mesta alebo organizácie v správe mesta.	2475 bytov v priamej správe hlavného mesta alebo organizácie v správe mesta.
ŠC 2. I 2 % evidovaných uspokojených nárokov na náhradné nájomné bývanie k stavu z 1. 1. 2022	Mesto v súčasnosti eviduje približne 500 nárokov na náhradné nájomné bývanie. Uspokojenie nárokov vyrieši situáciu majiteľov bytov a zníži výdavky mesta na kompenzácie.	0% z 468 evidovaných neuspokojených nárokov o náhradné nájomné bývanie (stav k 1. 1. 2022)	100 % evidovaných nárokov o náhradné nájomné bývanie je uspokojených (k stavu z 1. 1. 2022).
ŠC 2. I 3 % neobsadených bytov v priamej správe hlavného mesta alebo organizácie v správe mesta ku koncu roka	Indikátor reflektuje možnosti mesta poskytovať dostupné nájomné bývanie.	5 % neobsadených bytov v priamej správe hlavného mesta alebo organizácie v správe mesta.	2 % neobsadených bytov v priamej správe hlavného mesta alebo organizácie v správe mesta.

ŠC 2. I 4 Priemerná dĺžka čakania na mestský nájomný byt od dátumu podania žiadosti po poskytnutie bytu	Ide o štandardný indikátor dostupnosti mestského nájomného bývania.	6 rokov	2 roky
ŠC 2. I 5 Počet m² kúpiteľných za mesačný príjem	Indikátor je v súlade s indikátormi posudzovanými v koncepcii mestskej bytovej politiky. Indikátor berie do úvahy ako cenu bytu, tak aj priemernú mesačnú mzdu, čo je v kontexte kúpy bytu najdôležitejšia premenná.	0,49 m² (2020)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota (Porovnanie s mestami: Viedeň - 1; Praha - 0,35; Budapešť - 0,53)
ŠC 2. I 6 % platu potrebné na prenájom 60 m² bytu	Indikátor je v súlade s indikátormi posudzovanými v koncepcii mestskej bytovej politiky. Indikátor berie do úvahy ako cenu nájmu bytu, tak aj priemernú mesačnú mzdu, čo sú v kontexte kúpy bytu najdôležitejšie premenné. Porovnanie s mestami: Viedeň-17,6 %; Praha-40,5 %; Budapešť-42,1 %	46,2 % platu potrebné na prenájom 60 m² bytu.	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 2. I 7 Počet obyvateľov na 1 ponúkaný byt na prenájom	Indikátor poukazuje na veľkosť ponuky bytov v porovnaní s počtom obyvateľov. Vyššia ponuka predpokladá vyššiu mieru konkurencie a teda aj možnosť nižšej ceny. Porovnanie s mestami: Viedeň-2,7	11,2 obyvateľov na 1 prenajímaný byt.	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 2. I 8 Počet dokončených bytov za rok (celkovo a podľa počtu izieb)	Indikátor hodnotí intenzitu bytovej výstavby prostredníctvom počtu dokončených bytov za rok.	1 910 (2021) 2 793 (2020) 2 838 (2019)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota
ŠC 2. I 9 Priemerná obytná plocha dokončeného bytu (v m²)	Indikátor monitoruje priemernú veľkosť obytnej plochy dokončeného bytu, ktorá je jedným z ukazovateľov kvality bývania.	Rok 2021 : Bratislava I (71,4 m²) Bratislava II (64 m²) Bratislava III (57,5 m²) Bratislava IV (55,9 m²) Bratislava V (55,1 m²)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota

C. 1.1.2 Kvalitné vzdelanie

Mesto s jednotným bratislavským školstvom, ktoré zabezpečuje kvalitné vzdelanie ako aj starostlivosť o pedagogický zbor.

Vzdelanie je jedným z predpokladov kvalitnejšieho a hodnotnejšieho života v dospelosti. Mesto funguje na základe zjednotenej agendy bratislavského školstva, ktorá vytvára podmienky pre plnohodnotnú starostlivosť, vzdelávanie a voľnočasové aktivity pre deti a mládež a zabezpečuje dôstojné podmienky pre život bratislavských pedagogičiek a pedagógov.

Mesto sa riadi zásadou, že každá obyvateľka a obyvateľ má právo na prístup ku vzdelaniu. Bratislavské školstvo je inkluzívne, inovatívne, humanizuje výchovu, vzdelávanie, podporuje duševné zdravie žiačiek a žiakov a pedagogičiek či pedagógov. Komunikáciu kolektívov učiteliek, učiteľov, rodičov, žiakov a žiačiek umožňujú okrem iného aj elektronické komunikačné platformy.

Kompetentný a motivovaný pedagogický zbor je základným pilierom kvalitného školstva. Mesto zabezpečuje dôstojné životné podmienky pre pedagogičky a pedagógov vrátane nájomného bývania, ako aj možnosti ich ďalšieho rozvoja a vzdelávania v oblasti inovatívnych metodík vyučovania.

Mesto je iniciátorom, motivátorom a koordinátorom školstva. Spolupracuje s mestskými časťami a BSK ako so zriaďovateľmi vzdelávacích inštitúcií ako aj s ostatnými aktérmi výchovno-vzdelávacieho procesu za účelom zjednotenia, evaluácie a zvýšenia kvality vzdelávacej politiky mesta.

Špecifické ciele

- **Mesto Bratislava prostredníctvom agendy Bratislavské školstvo zvyšuje kvalitu vzdelávania na úrovni MŠ, ZŠ, ZUŠ a SŠ na svojom území. ▶ ŠC 3**
- **Mesto Bratislava napomáha, aby bola kvalita vzdelávania na úrovni MŠ, ZŠ, ZUŠ a SŠ konzistentná naprieč mestskými časťami prostredníctvom vzdelávacích programov pre pedagógov. ▶ ŠC 4**
- **Mesto Bratislava disponuje primeranou veľkosťou pedagogického zboru, ktorí majú zabezpečené dôstojné životné podmienky. ▶ ŠC 5**

Východiská, na ktoré ciele reagujú

- Absencia spoločnej celomestskej platformy pre spoločné ciele v oblasti vzdelávania ***(VZDELÁVANIE VÝCHODISKO 1)***.
- Chýbajúce kapacity v školských zariadeniach ***(VZDELÁVANIE VÝCHODISKO 2)***.
- Nízka atraktivita učiteľských povolaní v Bratislave v porovnaní so zvyškom Slovenska ***(VZDELÁVANIE VÝCHODISKO 3)***.

Očakávaná zmena

Agenda Bratislavské školstvo má za cieľ prepájať aktérov vo vzdelávaní v spolupráci s mestskými časťami, čím sa umožní koordinácia a prepojenie zriaďovateľov a vzdelávacích inštitúcií za účelom zvýšenia kvality vzdelávacej politiky v meste. Cieľovými skupinami agendy Bratislavské školstvo budú:

- školy a školské zariadenia pôsobiace na území mesta Bratislava (v zmysle základného, stredného a vysokoškolského stupňa vzdelávania, poradenských a špeciálnych zariadení);
- poskytovatelia neformálneho vzdelávania pôsobiaci na území mesta Bratislava (vrátane poskytovateľov celoživotného vzdelávania seniorom);
- sekundárnymi cieľovými skupinami sú žiaci a rodičia ako účastníci formálneho aj neformálneho vzdelávacieho procesu v Bratislave, prípadne seniori potenciálne zainteresovaní na formálnom a neformálnom vzdelávaní či informálnom učení sa.

Súčasťou agendy Bratislavské školstvo bude poskytovanie možnosti kontinuálneho vzdelávania, podpory a pomoci učiteľom na dobrovoľnej báze, napríklad prostredníctvom pravidelných stretnutí bratislavských učiteľov v podobe konferencií a neformálnych klubov. Bratislavský učiteľský klub bude sledovať niekoľko cieľov, ako napr. zvyšovanie odbornej úrovne bratislavských učiteľov a riaditeľov škôl, umožnenie vzájomného spoznávania a sieťovania bratislavských učiteľov a riaditeľov škôl, vytvorenie priestoru pre výmenu skúseností, zdieľanie úspešných inovácií či postupov a vzájomnú inšpiráciu bratislavských pedagógov či budovanie pocitu spolupatričnosti a motivácia k intenzívnejšej spolupráci medzi jednotlivými školami v meste.

Neexistenciu etablovaného modelu evaluácie kvality vzdelávania má riešiť koncipovanie nového modelu evalvácie kvality vzdelávania na MŠ, ZŠ, ZUŠ a SŠ a definovanie minimálnych štandardov dobrej školy. Prijatie jednotného modelu evalvácie na území Bratislavy pomôže prehľadnosti.

Pre väčšiu koordináciu je potrebné vytvorenie databázy relevantných aktérov v problematike vzdelávania – školy, ZUŠ, školské

výchovno-vzdelávacie zariadenia, organizácie z mimovládneho sektora či výskumné inštitúcie. Mapa postupne obsiahne všetky relevantné vzdelávacie inštitúcie nachádzajúce sa na území Bratislavy evidované v Sieti škôl a školských zariadení SR, a to ako v oblasti formálneho, tak i v oblasti neformálneho vzdelávania (v súčasnosti je ich cca 750). Mapa bude mať teda funkciu vzdelávacieho sprievodcu po Bratislave a zároveň bude predstavovať istý poradenský systém poskytujúci rodičom informácie z oblasti výchovy a vzdelávania v rámci Bratislavy.

Vytvorenie elektronickej komunikačnej platformy pre učiteľov, žiakov a rodičov v rámci agendy Bratislavské školstvo napomôže lepšiemu zdieľaniu informácií na jednom mieste a plnohodnotnej komunikácii medzi všetkými relevantnými aktérmi. Okrem zdieľania informácií by mala poskytovať aj príklady dobrej praxe, informácie určené primárne rodičom a vyššie spomínanú mapu bratislavského školstva.

Vzhľadom k problematickému stavu, keďže sú platy pedagogických zamestnancov v Bratislave pod úrovňou priemernej mzdy v meste, mesto môže poskytovať učiteľom nepriame benefity s cieľom dlhodobo zvýšiť atraktivitu učiteľských profesií v Bratislave. Jednou z možností je zavedenie programu, vďaka ktorému by časť nájomných bytov v bytovom fonde bola alokovaná práve pedagogickým zamestnancom (MŠ, ZŠ, ZUŠ, SŠ), keďže nie je možné z pozície mesta navyšovať mzdy pedagogickým zamestnancom tak, aby zabezpečovali pokrytie základných životných potrieb. Tieto opatrenia sú priamo naviazané na problematiku dostupného bývania v prvej kapitole strategickej časti.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia na dosiahnutie stanovených cieľov

- Agenda Bratislavské školstvo.
- Vytvorenie geoinformačného portálu všetkých vzdelávacích inštitúcií na území BA evidovaných v sieti škôl (mapa bratislavského školstva).
- Zriadenie modelovej školy v oblasti inovatívnych metodík vyučovania (modelová škola nie je myslená ako samostatná inštitúcia, ale ako poskytovanie individuálneho poradenstva v oblasti inovatívnych metodík vyučovania).
- Organizovanie pravidelných stretnutí bratislavských učiteľov v podobe konferencií a neformálnych klubov.
- Vytvorenie vzdelávacích programov pre bratislavských pedagógov.
- Vytvorenie evaluačného modelu kvality vzdelávacieho procesu pre vzdelávacie inštitúcie.
- Zavedenie programu mestského nájomného bývania pre pedagogických zamestnancov.

Identifikovaná investičná potreba

700 000 € [10]

Vybrané indikátory pre ŠC 3

Mesto Bratislava prostredníctvom agendy Bratislavské školstvo zvyšuje kvalitu vzdelávania na úrovni MŠ, ZŠ, ZUŠ a SŠ na svojom území.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 3. I 1 Priemerná úspešnosť žiakov ZŠ v testovaní 5 v Bratislave	Objektívny indikátor úrovne vedomostí žiakov vo vybraných predmetoch realizovaný na národnej až medzinárodnej úrovni. Umožňuje porovnávanie výsledkov bratislavských a mimo bratislavských škôl.	73,8 %	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 3. I 2 Priemerná úspešnosť žiakov ZŠ v Testovaní 9 v Bratislave		70,5 %	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 3. I 3 Priemerná úspešnosť žiakov v maturitných skúškach v Bratislave		58 %	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 3. I 4 Priemerné výsledky medzinárodných testovaní PISA, PIRLS v Bratislave.		Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 3. I 5 Miera opakovania ročníka žiakov na základných školách (%)	Indikátor vyjadruje podiel žiakov opakujúcich ročník na ZŠ z celkového počtu žiakov na ZŠ. Ide o žiakov s nízkou úrovňou vedomostí a zručností, ktorí dosahujú neuspokojivé vzdelávacie výsledky.	1. stupeň ZŠ 0,34 % (67 žiakov) 2. stupeň ZŠ 0,50 % (94 žiakov) Celkovo ZŠ 0.42 % (161 žiakov)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 3. I 6 Miera predčasného ukončenia ZŠ (%)	Indikátor vyjadruje podiel žiakov s predčasne ukončenou školskou dochádzkou (PUŠD) na ZŠ z celkového počtu žiakov s ukončenou povinnou školskou dochádzkou na ZŠ v danom roku. Ide o žiakov, ktorí opúšťajú povinné vzdelávanie bez ukončeného nižšieho sekundárneho vzdelania (ISCED 2).	1,8 % (59 žiakov s PUŠD na ZŠ, k 15.9. 2020) 1,2 % (43 žiakov s PUŠD na ZŠ, k 15.9. 2021)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

10 Suma nezahŕňa náklady na výstavbu bytov v rámci navrhovaného programu mestského nájomného bývania pre pedagogických zamestnancov.

Vybrané indikátory pre ŠC 4

Mesto Bratislava napomáha, aby bola kvalita vzdelávania na úrovni MŠ, ZŠ, ZUŠ a SŠ konzistentná naprieč mestskými časťami prostredníctvom vzdelávacích programov pre pedagógov.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 4. I 1 Pomer počtu pedagógov materských škôl vzdelávaných v mestskej platforme k celkovému počtu pedagógov materských škôl v Bratislave za školský rok	Účinnosť intervencie platformy pri zvyšovaní kvality vzdelávania je objektívne merateľná pomerom počtu pedagógov MŠ, ZŠ, ZUŠ a SŠ, ktorí sa kontinuálne vzdelávali v rámci programov.	0 % vzdelávaných učiteľov MŠ v rámci vzdelávacích aktivít ponúkaných hl. mestom.	15 % vzdelávaných učiteľov MŠ v rámci vzdelávacích aktivít ponúkaných hl. mestom.
ŠC 4. I 2 Pomer počtu pedagógov základných škôl vzdelávaných v platforme k celkovému počtu pedagógov základných škôl v Bratislave za školský rok		0 % vzdelávaných učiteľov ZŠ v rámci vzdelávacích aktivít ponúkaných hl. mestom.	25 % vzdelávaných učiteľov ZŠ a ZUŠ v rámci vzdelávacích aktivít ponúkaných hl. mestom.
ŠC 4. I 3 Pomer počtu pedagógov stredných škôl vzdelávaných v platforme k celkovému počtu pedagógov stredných škôl v Bratislave za školský rok		0 % vzdelávaných učiteľov SŠ v rámci vzdelávacích aktivít ponúkaných hl. mestom.	35 % vzdelávaných učiteľov SŠ v rámci vzdelávacích aktivít ponúkaných hl. mestom.
ŠC 4. I 4 Počet materských škôl hodnotených na základe evalvačného modelu kvality vzdelávania v pomere ku všetkým MŠ nachádzajúcich sa v BA	Indikátormi evaluačného modelu budú predovšetkým úspešnosť v testovaniach, klíma školy, aplikované prvky inkluzívneho a personalizovaného vzdelávania, pomer počtu.	0 % MŠ je zapojených do hodnotiaceho procesu novým evaluačným modelom na hodnotenie kvality vzdelávacieho procesu.	30 % MŠ je hodnotených novým evaluačným modelom na hodnotenie kvality vzdelávania.
ŠC 4. I 5 Počet základných škôl a ZUŠ hodnotených na základe evalvačného modelu kvality vzdelávania v pomere ku všetkým ZŠ a ZUŠ nachádzajúcich sa v BA		0 % ZŠ a ZUŠ je zapojených do hodnotiaceho procesu novým evaluačným modelom na hodnotenie kvality vzdelávacieho procesu	50 % ZŠ a 100 % ZUŠ je hodnotených novým evaluačným modelom na hodnotenie kvality vzdelávania.
ŠC 4. I 6 Počet stredných škôl hodnotených na základe evaluačného modelu kvality vzdelávania v pomere ku všetkým SŠ nachádzajúcich sa v BA		0 % SŠ je zapojených do hodnotiaceho procesu novým evaluačným modelom na hodnotenie kvality vzdelávacieho procesu.	50 % SŠ je hodnotených novým evaluačným modelom na hodnotenie kvality vzdelávania.

Vybrané indikátory pre ŠC 5

Mesto Bratislava disponuje primeranou veľkosťou pedagogického zboru, ktorí majú zabezpečené dôstojné životné podmienky.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 5. I 1 Priemerný počet žiakov na učiteľa verejných ZŠ	Indikátory reprezentujú kapacitu pedagógov poskytovať čas a pozornosť žiakom a zároveň pracovný nápor na pedagógov. (priemer OECD krajín: priemerný počet žiakov na učiteľa na ZŠ je 15 (2019), priemerný počet žiakov na učiteľa na SŠ je 13, 2019).	14,7 (2020)	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 5. I 2 Priemerný počet žiakov na učiteľa verejných SŠ		10,2 (2020)	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 5. I 3 Priemerný počet žiakov na učiteľa súkromné ZŠ		8,0 (2020)	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 5. I 4 Priemerný počet žiakov na učiteľa súkromné SŠ		8,4 (2020)	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 5. I 5 Priemerný počet žiakov na učiteľa cirkevné ZŠ		13,5 (2020)	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 5. I 6 Priemerný počet žiakov na učiteľa cirkevné SŠ		12,3 (2020)	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 5. I 7 Priemerný počet detí MŠ na učiteľa – verejné MŠ		19,8 (k 15.9. 2021)	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 5. I 8 Priemerný počet detí MŠ na učiteľa – súkromné MŠ		13,4 (k 15.9. 2021)	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 5. I 9 Priemerný počet detí MŠ na učiteľa – cirkevné MŠ		20,6 (k 15.9. 2021)	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota

C. 1.1.3 Bezpečné mesto, ktoré sa stará o slabších a znevýhodnených

Mesto, ktoré zabezpečuje bezpečný a dôstojný život pre všetkých prostredníctvom sociálnych služieb (napr. v oblasti starostlivosti o seniorov, podpory deti, mladých ľudí a rodín v ohrození), zvyšovania bezbariérovosti verejných priestorov a budov a implementovania drogovej politiky.

Bratislava je bezpečným mesto pre všetkých. Disponuje inštitúciami a službami, ktoré vytvárajú spravodlivé príležitosti pre obyvateľky a obyvateľov a umožňujú im tak prežiť nezávislý život podľa svojich predstáv.

Kvalitné sociálne služby zabezpečujú dôstojný život každého obyvateľa bez rozdielu, a to aj v náročných životných situáciách. Dostupnosť sociálnych služieb je navrhnutá tak, aby umožnila obyvateľom a obyvateľkám primárne zotrvať vo svojom prirodzenom prostredí.

Mesto venuje špeciálnu pozornosť starnúcemu obyvateľstvu. Má vyčlenené kapacity na zabezpečenie kvalitného života a starostlivosti o starších ľudí, ktorých podiel sa rýchlo zvyšuje. Mesto skvalitňuje systém podpory a prevencie osamelosti, vylúčenia a predčasnej odkázanosti. Dostupná opatrovateľská starostlivosť dovoľuje seniorkám a seniorom zotrvávať vo svojich obydliach bez toho, aby boli odkázaní na rodinnú starostlivosť.

Bratislava je bezbariérovým mestom navrhnutým pre všetkých, nezávisle od ich zdravotného či iného znevýhodnenia. Mesto zavádza procesy a štandardy na podporu bezbariérového pohybu po meste a zlepšuje prístupnosť mestských služieb, budov, priestorov či pracovísk.

Život v Bratislave je bezpečný. Dôveryhodná, kompetenčne a kapacitne posilnená mestská polícia zabezpečuje každodennú bezpečnosť všetkých, vrátane ľudí z marginálnych komunít a prisťahovalcov. Mesto zodpovedne pristupuje k fenoménu užívania drog a závislostí na svojom území. Na základe svojej drogovej politiky proaktívne koordinuje a spolupracuje so všetkými aktérmi či aktérkami a zasiahnutými komunitami.

Kapacita cintorínov je dostatočná na pokrytie všetkých potrieb.

Špecifické ciele

- **Mesto Bratislava poskytuje sociálnu pomoc tak, aby obyvateľkám a obyvateľom zabezpečila dôstojný život aj v náročných životných situáciách. Obyvateľky a obyvatelia Bratislavy sú dobre informovaní o sociálnych službách mesta. ▶ ŠC 6**

- **Bratislava je dostupným a bezbariérovým mestom pre každého a osobitne zabezpečuje dostupnosť a prístupnosť verejného priestoru, mestských služieb a služieb mobility osobám so zdravotným znevýhodnením (OZZ) a osobám so špecifickými potrebami pohybu a orientácie. Mesto Bratislava ako inkluzívny zamestnávateľ zabezpečuje bezbariérovosť svojich pracovísk. ▶ ŠC 7**
- **Bratislava je mestom s minimálnou mierou rizikového užívania drog. Mesto Bratislava pracuje koncepčne na znižovaní rizík súvisiacich s užívaním drog. ▶ ŠC 8**
- **Mesto Bratislava je bezpečným miestom pre život pre všetkých aj vďaka dôveryhodnej, vybavenej a kapacitne posilnenej Mestskej polícii. ▶ ŠC 9**
- **Bratislava má dostatočné kapacity hrobových a urnových miest vďaka rozširovaniu kapacít sučasných cintorínov a zároveň vďaka novovybudovanému cintorínu. ▶ ŠC 10**

Východiská, na ktoré ciele reagujú

- Nedostatočná informovanosť o sociálnych službách (***SOCIÁLNE VECI VÝCHODISKO 1***)
- Nedostatočné kapacity sociálnych služieb (***SOCIÁLNE VECI VÝCHODISKO 2***)
- Výdavky na sociálne veci z rozpočtu mesta (***SOCIÁLNE VECI VÝCHODISKO 3***)
- Mesto plné bariér (***SOCIÁLNE VECI VÝCHODISKO 5***)
- Absentujúca drogová politika (***SOCIÁLNE VECI VÝCHODISKO 6***)
- Nezodpovedajúce kapacity cintorínov v Bratislave (***SOCIÁLNE VECI VÝCHODISKO 7***)
- Bratislavská mestská polícia zápasí s nedostatkom finančných a ľudských zdrojov (***ROZVOJ INŠTITÚCIÍ A DIGITALIZÁCIA VÝCHODISKO 10***)

Očakávaná zmena

Sociálna politika mesta, najmä sociálne služby, vytvárajú príležitosti pre obyvateľky a obyvateľov prežiť život podľa svojich predstáv. Sociálne služby určené pre starších obyvateľov, akými sú zariadenia pre seniorov, denné centrá, či domáca opatrovateľská služba, pomáhajú udržiavať starších v kondícií, či pomáhajú so starostlivosťou, keď sa už starší nevedia postarať sami o seba. Nízkoprahová sociálna služba pre deti a mladých ľudí v ohrození má pomáhať predchádzať tomu, aby deti a mladí ľudia z horších rodin a susedstiev podliehali rôznemu rizikovému chovaniu (užívanie návykových látok, záškoláctvo apod.).

Informovanosť je nevyhnutným predpokladom naplnenia cieľa poskytovania sociálnej pomoci tak, aby obyvateľom zabezpečila dôstojný život aj v náročných životných situáciách. Zraniteľné skupiny obyvateľov – prijímatelia a potenciálni prijímatelia sociálnych služieb potrebujú dostupnosť veľmi špecifických informácií šitých na mieru ich životnej situácií.

Pri tvorbe podmienok pohybu po meste sa uplatňuje metóda univerzálneho navrhovania pre všetkých. Týka sa to mestských podujatí, verejných toaliet, vyhradenia počtu bezbariérových nájomných bytov, mestských pracovísk, vyhradených parkovacích miest pre OZZ, bezbariérových podchodov a nadchodov v meste tak, ako počet doplnkových služieb prepravy pre osoby so zdravotným znevýhodnením. Ucelený bezbariérový okruh zahŕňa súhrn podmienok a opatrení, ktoré komplexne zabezpečia, že určitú službu, objekt, priestor, podujatie môžu pasívne aj aktívne s čo najvyššou mierou samostatnosti využiť/zúčastniť sa aj ľudia s rôznymi špecifickými potrebami a zdravotnými znevýhodneniami.

Pre drogovú politiku je momentálne najzásadnejšie vytvorenie *Mestskej koncepcie v oblasti užívania drog a závislostí,* keďže v tejto oblasti absentujú akékoľvek riešenia. Dôležité budú opatrenia poskytovateľov služieb špecializovaných na preventívne a *harm reduction* (znižovanie rizík) v oblasti užívania drog a závislostí. Pre tieto opatrenia bude potrebné dátové mapovanie situácie.

Vďaka vyššiemu počtu príslušníkov Mestskej polície a ich skvalitnenej odbornej príprave je vyššia šanca zlepšovania dôveryhodnosti polície. Navyše, lepšia odborná príprava dopomôže k znižovaniu fluktuácie zamestnancov mestskej polície.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia na dosiahnutie stanovených cieľov

→ Implementácia riešení Komunitného plánu sociálnych služieb hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy 2023 - 2030, čo medziiným zahŕňa:

- Katalóg sociálnych služieb
- Mestské medzigeneračné komunitné centrum
- Program na podporu a posilnenie proseniorských a dobrovoľníckych organizácií
- Budovanie kapacít mestského terenného tímu
- Zriadenie nízkoprahovej sociálnej služby pre deti a rodinu
- Zdostupnenie výkonov domácej opatrovateľskej služby
- Vytvorenie mestskej koncepcie v oblasti užívania drog a závislostí
- Vznik nových mestských špecializovaných služieb pre niektorú zo zraniteľných skupín, ktoré majú skúsenosti s drogami
- Zvýšenie počtu poskytovateľov služieb špecializovaných na preventívne a harm reduction evidence-based opatrenia v oblasti užívania drog

→ Program debarierizácie verejných priestorov.

→ Realizácia ucelených bezbariérových okruhov.

→ Navýšenie kapacít súčasných cintorínov o minimálne 15 300 miest.

→ Vybudovanie nového cintorínu na území Bratislavy.

→ Program debarierizácie mestských služieb (verejné toalety, kultúrne, predajne lístkov, športové, vzdelávacie, oddychové, prírodné, turistické, voľnočasové, sociálne objekty, priestory a aktivity, a pod.).

→ Program debarierizácie pracovísk na úrovni mesta a mestských organizácií

→ Program doplnkových služieb prepravy pre OZP upravené bicykle, e-skútre na prepravu OZP a seniorov, nabíjacie a servisné miesta.

→ Navyšovanie počtu príslušníkov MsP BA.

→ Program rozvoja kamerového systému.

→ Mestská polícia: Integrované bezpečnostné centrum.

Identifikovaná investičná potreba

80 000 000 €

Vybrané indikátory pre ŠC 6

Mesto Bratislava poskytuje sociálnu pomoc tak, aby obyvateľkám a obyvateľom zabezpečila dôstojný život aj v náročných životných situáciách. Obyvateľky a obyvatelia Bratislavy sú dobre informovaní o sociálnych službách mesta.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 6. I 1 Podiel obyvateľov, ktorí sú informovaní o sociálnej politike mesta	Indikátor sleduje informovanosť obyvateľov o dostupných sociálnych službách poskytovaných mestom, keďže informovanosť je základný predpoklad pre využívanie týchto služieb obyvateľmi.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	min. 50 %
ŠC 6. I 2 Kapacity terénnych, ambulantných a pobytových sociálnych služieb (počet klientov)	475 500 obyv. BA (SODB, 2021), 5 930 (Analytická časť KPSS, AUGUR), odráža veľkosť existujúcej siete sociálnych služieb na území hlavného mesta na uspokojovania potrieb.	Súčasné kapacity terénnych, ambulantných a pobytových sociálnych služieb dokážu obslúžiť 5 930 klientov, t. j. približne 1 miesto v sociálnych službách na 80 obyvateľov mesta.	Predpoklad zvyšovania kapacít oproti súčasnému stavu.
ŠC 6. I 3 Podiel bežných výdavkov v rozpočte hlavného mesta alokovaných na sociálnu pomoc a sociálne služby	Indikátor odráža výšku výdavkov alokovaných na riešenie oblasti sociálnych vecí, pričom cieľom je minimálne udržať rovnaký podiel, ako je tomu v súčasnosti.	6,2 % rozpočtu mesta.	min. 6,2 % rozpočtu mesta.
ŠC 6. I 4 Kapacita sociálnych pracovníkov mestského terénneho tímu meraná v FTE (full-time- employment 100% pracovných úväzkov)	Indikátor odráža kapacitu mesta predchádzať sociálne rizikovému správaniu v rizikových časoch v rizikových oblastiach mesta. Súčasťou je aj rozšírenie programu mestského terénneho tímu o program bývania zameraný na podporu osôb v krízovom ubytovaní a v bytoch mestskej nájomnej agentúry.	10	30

ŠC 6. I 5 Podiel obyvateľov ohrozených chudobou k celkovému počtu obyvateľov mesta	Uvedená hodnota je pre Bratislavský kraj (EU SILC, 2020). Cieľom je nezhoršiť súčasný podiel napriek zvyšujúcemu sa počtu obyvateľov a zhoršujúcim sa socioekonomickým podmienkam.	5,9 %	5,9 %
ŠC 6. I 6 Neschopnosť čeliť neočakávaným výdavkom/ťažkosť vyjsť mesačne s platom		36,3 %	36,3 %
ŠC 6. I 7 Počet ľudí bez domova z počtu obyvateľov mesta	Indikátor sleduje riešenie životnej situácie ľudí v núdzi. V roku 2016 bolo v Bratislave 2064 ľudí bez domova.	0,43 % obyvateľov Bratislavy sú ľudia bez domova (2016.)	0,25 % obyvateľov Bratislavy sú ľudia bez domova.
ŠC 6. I 8 Podiel prijímateľov domácej opatrovateľskej služby z celkového počtu obyvateľov vo veku 65 rokov a viac	Indikátor sleduje riešenie životnej situácie ľudí v núdzi. Počet prijímateľov DOS bol 766 voči 83 507 obyvateľov vo veku 65 rokov a viac (AUGUR Consulting, 2022). (Cieľová hodnota je určená s pomocou predikcie obyvateľov Bratislavy do roku 2030: 100 758 osôb nad 65 rokov, 7 % normatív potrebnosti po DOS, t. j. 7 053 kapacít)	0,91 %	7,14 %
ŠC 6. I 9 Podiel detí užívajúcich nízko prahové sociálne služby pre deti a rodinu z celkového počtu detí	Indikátor sleduje riešenie životnej situácie ľudí v núdzi. Stav v roku 2021: 1 poskytovateľ; 92 počet prijímateľov. (Ako prijímatelia sa počítajú deti a mladí vo veku od 0 do 14 rokov, do skupiny prijímateľov sa počítajú aj tí prijímatelia, ktorí začali byť prijímateľmi služby ako 14 roční a dosiahli 15 rokov až v priebehu roka, počet detí 0 –14 je 73 769 (SODB, 2021).	0,12 %	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii
ŠC 6. I 10 Počet poberateľov pomoci v hmotnej núdzi	Indikátor poskytuje informácie o počte poberateľov pomoci v hmotnej núdzi v meste (so spoločne posudzovanými osobami), ktorí sú dlhodobo ohrození chudobou a odkázaní na sociálnu pomoc.	899 poberateľov pomoci v hmotnej núdzi (k 31. 12. 2021)	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota

Vybrané indikátory pre ŠC 7

Bratislava je dostupným mestom pre každého a osobitne zabezpečuje dostupnosť verejného priestoru, mestských služieb a služieb mobility osobám so zdravotným znevýhodnením (OZZ) a osobám so zníženou pohyblivosťou. Mesto Bratislava ako inkluzívny zamestnávateľ zabezpečuje bezbariérovosť svojich pracovísk.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 7. I 1 Podiel podujatí realizovaných mestom, ktoré sú prístupné pre osoby so zdravotným znevýhodnením a osoby so zníženou pohyblivosťou	Indikátor sleduje mieru inkluzívnosti, teda znižovania prahu natoľko, že všetky podujatia organizované mestom by mali byť prístupné pre osoby so zdravotným znevýhodnením a osoby so zníženou pohyblivosťou.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	100 %
ŠC 7. I 2 Podiel kompletne bezbariérových verejných toaliet z celkového počtu verejných toaliet na území mesta	Indikátor sleduje zlepšovanie podmienok pre osoby so zdravotným znevýhodnením a osoby so zníženou pohyblivosťou pri ich pohybe vo verejnom priestore.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	50 %
ŠC 7. I 3 Podiel kompletne debarierizovaných služieb mesta (službou sa rozumie služba poskytovaná mestom viazaná na fyzický alebo digitálny priestor)	Indikátor sleduje zlepšovanie podmienok pre osoby so zdravotným znevýhodnením a osoby so zníženou pohyblivosťou pri využívaní služieb mesta.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	100 % služieb mesta je debarierizovaných.
ŠC 7. I 4 Podiel bezbariérových a upraviteľných bytov v mestskom bytovom fonde/vo vlastníctve mesta	Indikátor sleduje vývoj pri upravovaní a aplikovaní štandardov bezbariérovosti pre byty v mestskom bytovom fonde.	1,26 % (11 z 875) podiel existujúcich bezbariérových a upraviteľných bytov v mestskom bytovom fonde.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 7. I 5 Podiel bezbariérových pracovísk mesta	Indikátor sleduje vývoj rekonštrukcií pracovísk mesta tak, aby spĺňali požiadavky pre bezbariérovosť.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	70 % bezbariérových pracovísk.

ŠC 7. I 6 Počet zrealizovaných ucelených bezbariérových okruhov (UBO) pre vytipované verejné budovy, priestory a ich okolie	Ucelený bezbariérový okruh zahŕňa rôzne druhy zdravotného znevýhodnenia, najmä: pohybové, zrakové, sluchové, mentálne, skryté zdravotné znevýhodnenia, alebo dočasné zdravotné obmedzenia (pooperačné stavy, zlomeniny, rekonvalescencia, ťažké tehotenstvo). Môže ísť zároveň o špecifické životné situácie, povolania, obdobia so špecifickými potrebami, technologické trendy.	0	8
ŠC 7. I 7 Podiel vyhradených parkovacích miest pre OZZ z celkového počtu parkovacích miest v systéme mestskej parkovacej politiky pre OZZ (na vyznačených pozemných, nadzemných a podzemných odstavných a parkovacích plochách v zmysle vyhlášky č. 532/2002 Z. z.)	Indikátor sleduje plnenie normy v zmysle vyhlášky č. 532/2002 Z. z.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii; mesto v súčasnosti nenapĺňa požiadavky vyhlášky č. 532/2002 Z. z.	4 % podiel vyhradených parkovacích mieste na celkovom počte verejných parkovacích miest (napr. v systéme mestskej parkovacej politiky).
ŠC 7. I 8 Podiel bezbariérových podchodov a nadchodov v meste	Indikátor sleduje debarierizáciu podchodov a nadchodov tvoriacich významné prekážky v slobodnom pohybe osôb so zdravotným znevýhodnením a osobami so zníženou pohyblivosťou.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	50 %
ŠC 7. I 9 Počet miest (bodov) s doplnkovými službami prepravy pre OZZ	Indikátor odkazuje na zložku sprístupňujúcu mobilitu pre cieľovú skupinu: (1) miesta/body vybavené špeciálnymi nabíjačkami el. invalidných vozíkov a skútrov pre seniorov, kompresorom na dofúkanie pneumatík a pod.; (2) miesta/body s možnosťou zapožičania špeciálnych bicyklov a el. skútrov upravených na prepravu seniorov a OZZ.	0	40

Vybrané indikátory pre ŠC 8

Bratislava je mestom s minimálnou mierou rizikového užívania drog. Mesto Bratislava pracuje koncepčne na znižovaní rizík súvisiacich s užívaním drog.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 8. I 1 Koncentrácia drog vo vode (Mg/deň/1000 obyvateľov) – priemer ČOV Bratislava a Petržalka	Indikátor citlivo reaguje na množstvo a zmeny užívania drog v populácii. Údaj je viackrát ročne meraný a následne publikovaný asociáciou čistiarenských expertov.	amfetamín: 15,5; metamfetamín: 186; užitý kokaín (benzoylekgonín): 251; MDMA: 22; THC: 26 (2020).	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 8. I 2 Počet úmrtí spojených s užívaním drog a úmrtnosť užívateľov	Indikátor reaguje na početnosť aktívnych užívateľov drog, pri ktorých je možnosť predávkovania sa.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 8. I 3 Prevalencia a vzory užívania drog	Prevalencia dáva informáciu o liečbe prebiehajúcej v referenčnom roku bez vytvorenia zápisu o liečbe; vzor užívania poukazuje na typ drogy, o aký ide. Tento údaj poukazuje na množstvo výskytu a typ drogy v populácii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

Vybrané indikátory pre ŠC 9

Mesto Bratislava je bezpečným miestom pre život pre všetkých aj vďaka dôveryhodnej, vybavenej a kapacitne posilnenej mestskej polícii.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 9. I 1 Počet príslušníkov MsP BA (bez civilných pracovníkov)	Indikátor sleduje počet príslušníkov mestského policajného zboru.	307 (k 1.1.2022)	550
ŠC 9. I 2 Dôveryhodnosť MsP BA	Prieskum dôveryhodnosti je štandardný indikátor sledovaný formou prieskumu mienky verejnej medzi obyvateľmi.	Mestskej polícii Bratislava (príslušníkom MsP BA) „dôveruje“ alebo „skôr dôveruje“ viac ako 46,6 % respondentov (podľa prieskumu verejnej mienky agentúry FOCUS z októbra 2017).	Mestskej polícii Bratislava (príslušníkom MsP BA) „dôveruje“ alebo „skôr dôveruje“ viac ako 55 % respondentov.

ŠC 9. I 3 Dosiahnutie plnohodnotnej integrácie medzi mestskou políciou, policajným zborom a hasičským zborom do roku 2030	Indikátor hovorí o plnohodnotnej integrácii v podobe spoločného operačného pracoviska spolu s PZSR a HaZZ (prípadne aj ZZS), vrátane prepojenia rádiovej siete (pre využitie v prípade mimoriadnych udalostí) a vzájomného zdieľania GPS pozícií a mapových vrstiev pre lepšiu koordináciu síl a prostriedkov Integrovaného záchranného systému.	Nenaplnené	Naplnené
ŠC 9. I 4 Počet trestných činov krádeže motorových vozidiel za rok na území Bratislavy	Eviduje sa nápad trestných činov, ktoré reprezentujú bezpečnosť osôb a majetku na území mesta a ktorých minimalizácii a objasnenosti vie mesto napomôcť svojou činnosťou (kamerový systém, Mestská polícia).	146 (2021)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota..
ŠC 9. I 5 Počet trestných činov výtržníctva za rok na území Bratislavy		78 (2021)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota
ŠC 9. I 6 Počet evidovaných trestných činov (celkovo)	Indikátor hodnotí bezpečnosť obyvateľov a kriminalitu v meste prostredníctvom počtu evidovaných trestných činov	7 031 (2020)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota
ŠC 9. I 7 Počet evidovaných trestných činov maloletých a mladistvých páchateľov	Indikátor monitoruje trestnú činnosť maloletých a mladistvých páchateľov vo veku do 18 rokov.	83 trestných činov (2021, Bratislavský kraj)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 9. I 8 Podiel objasnených trestných činov z celkového počtu trestných činov (%)	Indikátor poukazuje na efektívnosť práce orgánov činných v trestnom konaní. Vysoká miera objasnenosti trestných činov (TČ) zvyšuje ochotu oznamovať TČ a má odstrašujúci efekt na potenciálnych páchateľov trestnej činnosti.	45, 2 % (3 178 objasnených trestných činov)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 9. I 9 Podiel obyvateľov, ktorí sa cítia v meste bezpečne (%)	Indikátor hodnotí subjektívne vnímanie bezpečnosti u obyvateľov mesta.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

C. 1.2 Spolupráca ako princíp

Bratislava ako otvorené a inkluzívne mesto pre všetkých, ktoré aktívne spolupracuje a zapája verejnosť do plánovania a chodu mesta.

Kľúčové slová: otvorené a prístupné mesto, komunikácia a spolupráca s verejnosťou, participácia, spoluvytváranie služieb, rovnosť a inklúzia

C. 1.2.1 Zapájanie ľudí do tvorby mesta

Mesto aktívne komunikuje a zapája rôzne skupiny obyvateľov do plánovania a tvorby politík mesta.

Obyvateľky a obyvatelia tvoria reálnu tvár mesta. Bratislava otvorene komunikuje a zapája ich do diania a zmien, ktoré napĺňajú potreby všetkých, ktorí sa v ňom rozhodli žiť.

Komunikácia je kľúčovou úlohou samosprávy. Je základom pre zvyšovanie spokojnosti obyvateliek a obyvateľov a budovanie pozitívneho vzťahu k mestu. Vytvára pocit príslušnosti a prispieva k zvyšovaniu kvality života komunity. Efektívna obojsmerná komunikácia mesta so všetkými zainteresovanými aktérmi je základným stavebným prvkom demokratického procesu. Je predpokladom úspechu takmer pri každom mestskom projekte, politike či iniciatíve. Pomáha budovať dôveru, ktorá je kľúčovým predpokladom získania podpory obyvateliek a obyvateľov mesta pre budúce komplexné zmeny.

Mesto ponúka obyvateľkám a obyvateľom vrátane detí a mládeže možnosti zapojiť sa do rozhodovania a tvorby mesta a jeho služieb prostredníctvom nástrojov participatívneho plánovania či *design thinking* metodológie. To umožňuje dialóg, zisťovanie potrieb, spoluvytváranie riešení či spolurozhodovanie aktérok a aktérov, ktorých sa to vo výsledku najviac týka a ktorí najviac poznajú svoje okolie.

Mesto pri svojom plánovaní zdôrazňuje potrebu zapájania komunity a zainteresovaných aktérok a aktérov do strategických či riadiacich procesov. Tento prístup pomáha predchádzať konfliktom, harmonizuje potreby všetkých účastníkov a poskytuje šancu na zapojenie do vecí verejných aj marginalizovaným a zraniteľným skupinám obyvateľstva. Komunity sú pre komunikáciu mimoriadne dôležité, pretože samy informujú a pomáhajú zmierňovať informačnú asymetriu medzi skupinami obyvateľov.

Čím viac ľudí pozná procesy a služby samosprávy, tým viac ich rozumie tomu, ako sa využívajú spoločné prostriedky. Rastie tiež dôvera voči vedeniu mesta. Dobrá reputácia samosprávy dokáže lepšie pritiahnuť vysokokvalifikovaných a motivovaných odborníkov a odborníčok z iných sektorov, vrátane súkromnej sféry, ktorí zvýšia kvalitu poskytovaných služieb.

Špecifické ciele

- **Komunikácia mesta Bratislavy smerom k obyvateľkám a obyvateľom je integrálnou súčasťou všetkých zásadných zmien, iniciatív a projektov mesta. Mesto je dôveryhodným partnerom, ktorý komunikuje so všetkými aktérmi priebežne, otvorene, zrozumiteľne a proaktívne. ▶ ŠC 11**
- **Mesto Bratislava zapája obyvateľov a obyvateľky, komunity, formalizované či neformalizované iniciatívy a organizácie do plánovania, aktivít a tvorby projektov s cieľom prehlbovať dôveru a budovať vzťah medzi mestom a jeho obyvateľmi a obyvateľkami. ▶ ŠC 12**
- **Bratislava poskytuje svoje služby primárne digitálne formou príjemných a intuitívnych digitálnych služieb, ktoré spoluvytvára s obyvateľkami a obyvateľmi, ktoré sa zameriavajú na potreby koncových užívateľov, vrátane znevýhodnených cieľových skupín. ▶ ŠC 13**
- **Mesto Bratislava podporuje zapájanie detí a mladých do tvorby projektov a politík mesta, a tak zohľadňuje ich postavenie a záujmy v meste a v spoločnosti. ▶ ŠC 14**
- **Mesto Bratislava vytvára podmienky pre rozvoj práce s mládežou a s ďalšími skupinami naprieč generáciami s dôrazom na podporu vlastnej iniciatívy, záujmu o verejné dianie a podporu občianskej angažovanosti s cieľom vzdelávať k občiansky silnej Bratislave. ▶ ŠC 15**

Tieto ciele reagujú na východiská

- Komunikácia mesta s pasívnymi skupinami a menej viditeľnými skupinami obyvateľov nie je dostatočná. ***(ROZVOJ INŠTITÚCIÍ A DIGITALIZÁCIA VÝCHODISKO 6)***
- Interné procesy a komunikácia s občanmi nie sú dostatočne digitalizované. ***(ROZVOJ INŠTITÚCIÍ A DIGITALIZÁCIA VÝCHODISKO 4)***
- Nízka miera zapojenia špecifických skupín obyvateľov do aktivít a tvorby projektov, nízke povedomie o participácii naprieč zainteresovanou verejnosťou a potreba uplatňovania pravidiel, ktoré projekty participovať. ***(ROZVOJ INŠTITÚCIÍ A DIGITALIZÁCIA VÝCHODISKO 7)***
- Nedostatok dát o mladých, chýbajúca koncepcia práce s mládežou. ***(VZDELÁVANIE VÝCHODISKO 5)***
- Nedostatočné zapojenie mladých do procesov tvorby mesta a nízka občianska angažovanosť. ***(VZDELÁVANIE VÝCHODISKO 6)***

Očakávaná zmena

Bratislava bude aktívne skúmať, formovať a komunikovať ohľadom vízie a hodnôt mesta. Jej cieľom je postupná aktivizácia záujmu o veci verejné a budovanie dôvery obyvateliek a obyvateľov v samosprávu mesta.

Vďaka novým digitálnym, ale aj nedigitálnym komunikačným nástrojom, zverejňovaním nových typov informácií a aktívnejšej a atraktívnejšej práci s dátami, by sa mali občania cítiť informovanejší o aktivitách v meste. Všetky tieto aktivity by mali byť zastrešené dlhodobým programom komunikácie mesta. Aj komunikácia mení svoje nástroje a ciele. Popri tradičných nástrojoch a metódach Bratislava pokračuje v inovatívnych behaviorálnych metódach, ktoré pomôžu vzdelávať obyvateľky a obyvateľov v jednotlivých témach a pomôcť tak formovať verejnú mienku. Vďaka spektru komunikačných nástrojov a platforiem sa dokážu zástupcovia mesta a súkromného a akademického sektoru efektívnejšie stretnúť a riešiť aktuálne problémy, najmä v oblasti sféry sociálnych, kultúrnych a ekologických problémov.

Program komunikácie zahŕňa nielen tradičné aktivity komunikačného oddelenia, ale prechádza naprieč všetkými oddeleniami a organizáciami mesta. Tieto samy komunikujú, a tak idú príkladom ako mesto. Na tradičné, ale aj nové formy komunikácie, sú vyčlenené dostatočné zdroje a kapacity.

Často prehliadanou súčasťou obyvateľstva sú obyvatelia z iných krajín, ktorí sa do mesta prisťahovali. Prvým krokom k ich zapojeniu sa do života v novom meste je poskytnutie dôležitých informácií prostredníctvom infocentra či online komunikačných kanálov.

Prostredníctvom programu koordinátorov participácie sa etablujú kapacity a znalosti o participatívnom plánovaní naprieč celou samosprávou Bratislavy. Inštitút participácie tak bude bližšie k ľudom mesta a vytvorí rámec pre demokratický dialóg s obyvateľmi. Mesto Bratislava bude lídrom v participatívnom plánovaní na Slovensku. Presadzujeme jasnejšie pravidlá pre projekty, ktoré sa budú participovať. Základné kritéria pre investičné projekty, ktoré majú byť tvorené participatívnym spôsobom, sú: a) zásadná zmena účelu využitia (napr. nevyužívaná plocha získa pobytovú funkciu) alebo b) rozpočet nad 1.mil eur, alebo c) dopad na min. 300 bytových jednotiek. Okrem participácie na investičných projektoch bude mesto Bratislava aktívne zapájať verejnosť aj do tvorby verejných politík nad rámec zákonnej povinnosti.

Oba programy tak vytvárajú dôležitú infraštruktúru pre dialóg viacerých strán a pomáhajú tak budovať dôveru, ktorá je kľúčová pre úspech všetkých mestských cieľov, projektov, politík či iniciatív. Výročnými prieskumami dôvery budeme vedieť o želanom posune.

Cieľom vypracovania Koncepcie rozvoja práce s mládežou mesta Bratislava je vytvoriť stratégiu, ktorá detailne zmapuje aktuálne trendy, potreby a problémy generácie mladých vo veku 0 až 30 rokov a poskytne súbor opatrení pre zlepšovanie príležitostí pre generáciu mladých zapájať sa do vecí verejných. Je potrebné zvýšiť zameranie sa na získavanie relevantných dát o mladých, aby nastavovanie politík bolo v súlade s tým, aké sú ich názory, potreby a hodnoty.

Špecifické projekty zamerané vyslovene na deti a mládež podporujú ich občiansku angažovanosť. Prostredníctvom Mestského parlamentu mladých vie mesto aktívne zapájať, podporovať, vzdelávať a angažovať mladých ľudí (líderky a lídrov) pri hľadaní riešení na aktuálne problémy a potreby mladých. Iný spôsob zapájania mladých do veci verejných je prostredníctvom pravidelných stretnutí so zástupcami mesta (mládežnícky town hall) so zameraním na otváranie aktuálnych a relevantných tém vo vzťahu k trendom, problémom a potrebám mladých ľudí žijúcich v Bratislave.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia na dosiahnutie stanovených cieľov

- → Program koordinátorov participácie na miestnych úradoch.
- → Koncepcia práce s mládežou.
- → Mestský parlament mladých.
- → Implementácia štandardov participácie, osobitne s ohľadom na deti a mládež.
- → Vytvorenie komunikačno-participačnej platformy mesta.
- → Program – komunikácia mesta.
- → Vybudovanie integrovaného infocentra pre prisťahovalcov/cudzincov.
- → Projekt dostupnosti digitálnych služieb v anglickom jazyku, prípadne iných jazykoch.
- → Projekt porozumenia špecifickým potrebám zahraničných obyvateliek a obyvateľov.

Identifikovaná investičná potreba

1 200 000 €

Vybrané indikátory pre ŠC 11

Komunikácia mesta Bratislavy smerom k obyvateľkám a obyvateľom je integrálnou súčasťou všetkých zásadných zmien, iniciatív a projektov mesta. Mesto je dôveryhodným partnerom, ktorý komunikuje so všetkými aktérmi priebežne, otvorene, zrozumiteľne a proaktívne.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 11 I 1 Podiel obyvateľov, ktorí sú spokojní s mierou informovanosti a kvalitou informácií o dôležitých opatreniach, rozhodnutiach, aktivitách a zmenách v meste	Štandardný indikátor realizovaný formou prieskumu mienky verejnej medzi obyvateľmi.	65 % obyvateľov Bratislavy sa cíti byť dostatočne informovaných o dôležitých opatreniach, rozhodnutiach, aktivitách a zmenách v meste (prieskum AKO, december 2020).	85 % obyvateľov Bratislavy sa cíti byť dostatočne informovaných o dôležitých opatreniach, rozhodnutiach, aktivitách a zmenách v meste.
ŠC 11 I 2 Podiel obyvateľov, ktorí dôverujú magistrátu a mestským inštitúciám	Štandardný indikátor realizovaný formou prieskumu mienky verejnej medzi obyvateľmi.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 11 I 3 Spokojnosť podnikateľského súkromného, akademického a mimovládneho sektora s mierou informovania o možnostiach spolupráce	Indikátor realizovaný formou prieskumu v rámci podnikateľského súkromného, akademického a mimovládneho sektora. Bratislava nemá aktuálne vytvorené komunikačné platformy, prostredníctvom ktorých by pravidelne komunikovala s týmito partnermi.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 11 I 4 Počet cudzincov trvalo bývajúcich v Bratislave	Mesto by malo zohľadniť rastúci počet obyvateľov s migračným pôvodom a prijať vhodné opatrenia v súvislosti s dostupnosťou verejných služieb ako napr. poskytovanie dvojjazyčných služieb.	34 465 cudzincov, z toho 17 901 z tretích krajín (mimo EÚ) (k januáru 2018, východisková hodnota z: Liga za ľudské práva, projekt KAPAcity).	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 11 I 5 Podiel služieb, ktoré sú poskytované v cudzom jazyku		Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

Vybrané indikátory pre ŠC 12

Mesto Bratislava zapája obyvateľky a obyvateľov do aktivít a tvorby projektov s cieľom prehlbovať dôveru a budovať vzťah medzi mestom a jeho populáciou.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 12 I 1 Podiel obyvateľov, ktorí majú pocit, že sa môžu zapojiť do chodu mesta	Indikátory zohľadňujúce rozširujúcu mieru možností zapájania verejnosti do vecí verejných prostredníctvom aktivít mesta, mestských častí aj súkromných vlastníkov. Na základe toho budeme môcť prostredníctvom prieskumu verejnej mienky zisťovať, či rastie podiel obyvateľov, ktorí deklarujú, že sa môžu zapojiť, rovnako tak aj percento tých, ktorí reálne túto možnosť využili.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 12 I 2 Podiel obyvateľov, ktorí deklarujú, že v minulosti boli zapojení do participatívneho procesu		Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 12 I 3 Podiel mestských projektov tvorených participatívnym spôsobom, ktoré spĺňajú určené kritériá	Základné kritéria pre projekty, ktoré majú byť tvorené participatívnym spôsobom, sú: a) zásadná zmena účelu využitia (napr. nevyužívaná plocha získa pobytovú funkciu) alebo b) rozpočet nad 1.mil Eur, alebo c) dopad na min. 300 bytových jednotiek.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	100 % mestských projektov spĺňajúcich určené kritériá, ktoré sú tvorené participatívnym spôsobom.
ŠC 12 I 4 Podiel ľudí, ktorí sa aktívne zapájajú do mestského diania prostredníctvom dobrovoľníckych aktivít	Indikátor sledujúci mieru dobrovoľníckych aktivít obyvateľov ako formy možností utvárania vzťahu medzi obyvateľmi a mestom, v ktorom žijú.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 12 I 5 Volebná účasť v komunálnych voľbách	Ukazovateľ udáva podiel osôb, ktoré sa zúčastnili na komunálnych voľbách z celkového počtu oprávnených voličov.	48,7 % (2018)	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

Vybraný indikátor pre ŠC 13

Bratislava poskytuje svoje služby primárne digitálne formou príjemných a intuitívnych digitálnych služieb, ktoré spoluvytvára s obyvateľkami a obyvateľmi podľa princípov metodológie dizajnového myslenia (design thinking), ktorá sa zameriava na potreby koncových užívateľov.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 13. I 1 Podiel služieb a produktov pre zadefinovanú užívateľov, najmä navrhnutých podľa metodológie „service design thinking“	Indikátor sledujúci nastavovanie rozvíjajúcich sa kvalitných služieb poskytovaných mestom.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	100 %

Vybraný indikátor pre ŠC 14

Mesto Bratislava podporuje zapájanie detí a mladých do tvorby projektov a politík mesta, a tak zohľadňuje ich postavenie a záujmy v meste a v spoločnosti.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 14 I 1 Podiel ľudí vo veku 15-30 zapojených do mestských participatívnych projektov	Deti a mladí ľudia vo veku 0-30 rokov dnes predstavujú výrazne zastúpenú skupinu obyvateľov mesta, pričom predstavujú približne 30 % všetkých obyvateľov. Vo vzťahu k snahe posilňovať ich postavenie v spoločnosti a vytvárať priestor pre ich vypočutie a zapojenie pri mestskom plánovaní či tvorbe verejných politík je potrebné snažiť sa o priamo úmerné zapojenie podielu mladých do participatívnych procesov mesta.	13,3 % (2021, MIB)	30 %

Vybraný indikátor pre ŠC 15

Mesto Bratislava vytvára podmienky pre rozvoj práce s mládežou s dôrazom na podporu vlastnej iniciatívy, záujmu o verejné dianie a podporu občianskej angažovanosti s cieľom vzdelávať k občiansky silnej Bratislave.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 15 I 1 Volebná účasť mladých ľudí vo veku 18-30 rokov vo voľbách (komunálnych, regionálnych, parlamentných a prezidentských) na území mesta Bratislava, resp. jeho volebných obvodov.	Indikátor sleduje volebnú účasť mladých voličov, je vhodným proxy k miere občianskej a politickej angažovanosti mladých. Sú to práve mladí obyvatelia a obyvateľky mesta, ktorí budú v plnej miere čeliť výzvam, ako sú zmena klímy, automatizácia či technologický pokrok. Ich účasť vo voľbách a teda rozhodovanie o tých, ktorí robia rozhodnutia vo vzťahu k ich budúcnosti, je kľúčovým predpokladom pre posilnenie ich hlasu a postavenia v spoločnosti mesta.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii; navrhuje sa prvotný zber dát o účasti v komunálnych a regionálnych voľbách v roku 2022 na základe vytvorenej metodiky.	75 % účasť všetkých oprávnených voličov vo veku 18-30 rokov v posledných voľbách pred rokom 2030 na území mesta Bratislava (merané formou vytvorenej metodiky).

C. 2 JEDNO MESTO, MNOHO SUSEDSTIEV: ZDRAVÉ A ŽIVÉ MESTO S MIERKOU

Táto kapitola sa zameriava na Bratislavu navrhnutú ako dostupné a zelené mesto, ktoré vytvára podmienky a príležitosti pre aktívny, zdravý a kultúrny život vo svojich susedstvách.

Venuje sa témam polycentrického územného plánovania, udržateľnej mobility, živého verejného priestoru a rozmanitého kultúrneho života. Taktiež sa zaoberá ochranou základných prírodných zdrojov a budovaním možností pre pohyb, rekreáciu a zdravý životný štýl.

Tieto témy pomáhajú definovať prístup k plánovaniu a usporiadaniu fyzickej infraštruktúry mesta a narábaniu s verejným priestorom. Vo výsledku to ovplyvňuje dostupnosť služieb, občianskeho vybavenia a možností pre plnohodnotné prežitie aktívneho, zdravého a komunitného života pre všetky obyvateľky a obyvateľov mesta.

Kľúčové slová: dostupné, zelené, zdravé a kultúrne mesto

Železná studnička - pobytové schody, foto: Marek Velček

Cyklotrasa Dúbravčická ulica, foto: Marek Velček

BKIS Magistrátny deň Zlaté piesky, foto: Marek Velček

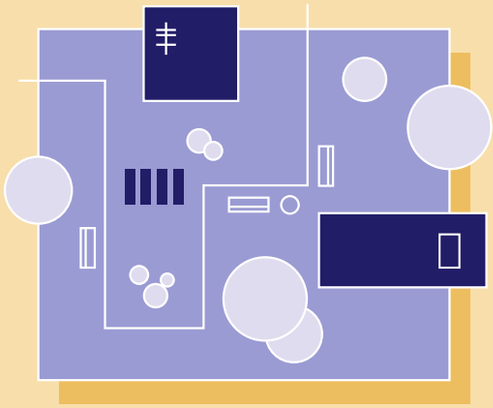

C. 2.1 Dostupné mesto

15-minútové mesto, ktoré ponúka služby, občiansku vybavenosť a prístup k udržateľnej doprave v pešej dostupnosti od bydliska.

Kľúčové slová: kompaktné, polycentrické mesto, dostupnosť, pohyb v meste, živý verejný priestor, susedstvá, kultúrna ponuka, ochrana prírodných zdrojov, šport a rekreácia, zeleno-modrá infraštruktúra, bezbariérovosť

C. 2.1.1 Dostupne navrhnutá metropola

Mesto s viacerými centrami v jednom metropolitnom pláne.

Kompaktné, 15-minútové mesto vytvára podmienky pre kvalitný, dostupný a udržateľný život v meste. Bratislava je líder v plánovaní a rozvíjaní metropolitného regiónu na základe zjednoteného metropolitného plánu s dôrazom na polycentrickosť a šetrenie krajiny.

Bratislava ako hlavné mesto má vedúcu úlohu v priestorovom a územnom plánovaní. Spoločne so sídlami v metropolitnom regióne sa rozvíja podľa zdieľanej stratégie územného rozvoja na základe jedného metropolitného plánu. Tento plán vytvára predpoklady najmä pre zmiešané obytné prostredie s dôrazom na charakter a identitu konkrétnych lokalít mesta – susedstiev. Mesto využíva moderné nástroje územného a mestského rozvoja a vďaka práci s dátami predchádza sociálno-kultúrnym, sociálno-ekonomickým a environmentálnym problémom.

Bratislava sa rozvíja ako polycentrické mesto na princípoch koncepcie racionálneho a kompaktného územného rozvoja. Cieľom kompaktného mesta je vytvoriť dostupnosť občianskej vybavenosti, služieb a verejných priestorov v pohodlnej pešej vzdialenosti. Kompaktnosť mesta predstavuje rozvoj mesta predovšetkým do vnútra s cieľom transformovať nevyužívané plochy v meste ako aj rozvoj v nadväznosti na existujúce a plánované radiály verejnej osobnej dopravy.

Šetrnosť voči krajine je ďalším cieľom plánovania kompaktného mesta. Každý priestor sa v tomto zmysle využíva v súlade s jeho určením v územnom pláne. Zjednotené plánovanie, rozvoj a prepojenie sietí zelenej, tranzitnej a spoločenskej infraštruktúry docieli nielen dostupnosť služieb a s tým súvisiacu zvyšujúcu sa kvalitu života obyvateliek a obyvateľov, ale aj vyššiu priepustnosť mesta ako takého, predovšetkým pre peších a cyklistov a cyklistky.

Špecifický cieľ

→ **Mesto Bratislava efektívne využíva svoje územie a rozvíja sociálne, ekonomicky a environmentálne kompaktné a zmiešané obytné prostredia. Mesto sa rozvíja dovnútra najmä vďaka územnej recyklácii (brownfieldy). Mesto Bratislava využíva moderné nástroje územného a mestského rozvoja. ▶ ŠC 16**

Tento cieľ reaguje na východiská

→ Neadekvátne kompetencie a právna úprava územného plánovania územia metropolitného regiónu Bratislavy ***(MESTSKÝ ROZVOJ A ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE VÝCHODISKO 1)***

→ Chýbajúce dáta a analytické podklady pre efektívne územné plánovanie a rozvoj mesta ***(MESTSKÝ ROZVOJ A ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE VÝCHODISKO 2)***

→ Poddimenzované odborné kapacity mesta ***(MESTSKÝ ROZVOJ A ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE VÝCHODISKO 3)***

→ Absentujúce komunikačné platformy ***(MESTSKÝ ROZVOJ A ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE VÝCHODISKO 4)***

→ Fenomén nekompaktnej zástavby s nízkou hustotou zaľudnenia v zázemí Bratislavy – „urban sprawl“ ***(MESTSKÝ ROZVOJ A ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE VÝCHODISKO 5)***

→ Neaktuálny územný plán spomaľuje napĺňanie rozvojového potenciálu mesta ***(MESTSKÝ ROZVOJ A ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE VÝCHODISKO 6)***

→ Nekompaktné mesto ***(MESTSKÝ ROZVOJ A ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE VÝCHODISKO 9)***

Očakávaná zmena

Dostupnosť služieb v pešej vzdialenosti od bydliska je možné dosiahnuť len v primerane kompaktnej mestskej zástavbe. Na to, aby boli služby ekonomicky udržateľné, je potrebné určité kritické množstvo osôb bývajúcich v okolí. Navyše, kompaktné mesto je sociálne rôznorodé, dopravne a environmentálne udržateľné, keďže minimalizuje množstvo a dĺžku ciest, ktoré ľudia merajú za službami. Aby sa však dosiahol takýto typ územného plánovania, je potrebné, aj v nadväznosti na problémy fragmentovaného plánovania zázemia Bratislavy vytvoriť nové územnoplánovacie postupy a v dôsledku aj samotný nový územný plán. Ten však musí byť vytvorený na aktuálnych dátach o meste – je preto dôležité aktualizovať množstvo generelov či prognóz.

Zmeny v územnom plánovaní majú priniesť aj transformáciu v súčasnosti nevyužívaných brownfieldov či iných dlhodobo nevyužívaných zón predovšetkým vo vnútornom meste tak, aby sa minimalizoval záber poľnohospodárskej pôdy. Bratislava je všeobecne považovaná za riedko

osídlené mesto, z čoho pramení množstvo jej problémov (predovšetkým dopravná situácia, no tiež riedka štruktúra služieb v uliciach, z čoho pramení nízka kvalita verejného priestoru). Citlivé skompaktňovanie mesta pritom podporuje úsilie o zníženie emisií skleníkových plynov, ochranu vidieka, zmiernenie sociálnych nerovností, podporu dostupného bývania a zníženie náporu na jestvujúcu dopravnú sieť.

Vzhľadom k tomu, že mesto chce regulovať výstavbu podľa optimálnych hustôt zástavby vyplývajúcich z princípov budovania kompaktného mesta, je potrebné stanoviť optimálne hustoty zástavby pre Bratislavu. K zlepšeniu podmienok pre budovanie novej mestskej infraštruktúry v dostupnej pešej vzdialenosti by pomohlo aj zavedenie dôveryhodnej politiky využívania poplatku za rozvoj v rozvojových plochách mesta.

Urbanistická štúdia výškovej zonácie rieši v zmysle funkčnej regulácie výškové zóny všetkých mestotvorných funkčných plôch na území mesta, či už jestvujúcich stabilizovaných území, kde rešpektuje jestvujúcu zástavbu, ako aj území rozvojových na základe platnej stanovenej priestorovej regulácie. Štúdia má význam najmä pre formovanie mesta ako homogénneho celku urbanistickej štruktúry, ktorá má reflektovať jednotlivé významové uzly a radiály mesta a zachovať charakteristické obytné štruktúry. Svoj význam má najmä pri usmerňovaní investičnej činnosti v stabilizovaných územiach, ktoré sú v súčasnosti neregulované a môže tu dochádzať či už k podhodnoteniu alebo neúmernému zaťaženiu jestvujúceho územia. Cieľom je zjednotiť územia rozvojové a stabilizované tak, aby dochádzalo ku kompaktnému dotvoreniu obrazu mesta.

Územný plán predstavuje kľúčový nástroj pri presadzovaní mitigačných a adaptačných opatrení; zavedenie tzv. ekoindexu môže pritom viesť investorov k opatreniam s vysokou environmentálnou pridanou hodnotou. Environmentálne hodnoty pri rozvoji mesta možno badať aj v ochrane tradičných vinohradov v meste či lepšom prepojení Dunaja s mestom.

Predpokladom týchto zmien je však kultivovaná diskusia a dialóg s obyvateľmi – samotné zmeny nemajú byť samoúčelné, ale majú zlepšovať ich život v meste. Okrem toho bude potrebné viesť dialóg s partnerskými samosprávami vykonávajúcimi svoje kompetencie v rámci územia tzv. metropolitného regiónu Bratislavy s cieľom riešiť spoločné problematické javy.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia na dosiahnutie stanovených cieľov

- Nový územný plán HMBA (koncipovaný ako Metropolitný územný plán).
- Aktualizácia a spracovanie územných generelov a spracovanie územných prognóz.
- Koncepcia rozvoja brownfieldov.
- Schválenie územno-technických predpisov – Bratislavský územný poriadok.
- Stanovenie minimálnych a optimálnych indexov hustoty zástavby v rámci ZaD ÚPN.
- Pravidlá využívania poplatkov za rozvoj.
- Koordinačná platforma sídiel metropolitného funkčného územia.
- Metodika tvorby Metropolitného územného plánu.

Identifikovaná investičná potreba

300 000 € [11]

Vybrané indikátory pre ŠC 16

Mesto Bratislava efektívne využíva svoje územie a rozvíja sociálne, ekonomicky a environmentálne kompaktné a zmiešané obytné prostredia. Mesto sa rozvíja dovnútra najmä vďaka územnej recyklácii (brownfieldy). Mesto Bratislava využíva moderné nástroje územného a mestského rozvoja.

Indikátor	Odôvodnenie merateľného indikátor	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 16 I 1 Schválenie nového územného plánu (UPN)	Binárny indikátor sleduje prijatie/neprijatie nového územného plánu mesta. Nový UPN by mal byť spracovaný podľa novej metodiky a novej stavebnej/územno-plánovacej legislatívy, ktorá sa pripravuje.	Nenaplnené	Naplnené
ŠC 16 I 2 Schválenie bratislavských územno-technických predpisov	Binárny indikátor sleduje prijatie/neprijatie nových bratislavských územno-technických predpisov. Celoštátna úprava územno-technických požiadaviek, kladených na rozvoj mesta a posudzovanie investičných zámerov, nezohľadňuje špecifiká a potreby Bratislavy z hľadiska mestského a územného rozvoja, umožňovala budovanie kompaktného mesta s využitím tradičných nástrojov plánovania.	Nenaplnené	Naplnené
ŠC 16 I 3 Hustota bývajúcej populácie	Indikátor sleduje kompaktnosť mesta. V súčasnosti sa spracúva vhodná metodika na sledovanie ukazovateľa.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 16 I 4 Zastavaná plocha v prepočte na obyvateľa		Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 16 I 5 Územia (rozsah v ha) pripravené na rozvoj na základe územnoplánovacích podkladov	Indikátor sleduje prípravu na premenu rozvojových územiach – brownfieldov v Bratislave na výstavbu. Bratislava územne pripravuje lokality brownfieldov na rozvoj (výstavbu).	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	4 územia brownfieldov (v rozsahu 20-35 ha).
ŠC 16 I 6 Podiel plochy „brownfields“ z celkovej rozlohy zastavaného územia mesta (%)	Indikátor monitoruje úspešnosť mesta pri znižovaní plôch “brownfields” na jeho území. Cieľom je sústrediť rozvojové zámery prevažne na plochy nevyužívaných a zanedbaných lokalít – brownfieldov.	2,41 % (629 hektárov z 26 126 ha)	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii
ŠC 16 I 7 % poplatku za rozvoj mesta využité na verejnú infraštruktúru/verejný účel do 750 m od hranice parcely, z ktorej poplatok za rozvoj pochádza (ukazovateľ sa vzťahuje len na rozvojové územia)	Ukazovateľ sleduje využívanie poplatku za rozvoj v nadväznosti na development v rozvojových a transformačných územiach. Cieľom je zabezpečiť dobrú dostupnosť mestských služieb a občianskej vybavenosti.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

11 Odhadovaná investícia pokrýva externe zadané generely a neobsahuje mzdové výdavky a ostatné interne tvorené podklady.

C. 2.1.2 Bezpečná a udržateľná mestská mobilita

Mesto vytvára podmienky a infraštruktúru pre bezpečnú, komfortnú, a udržateľnú mobilitu ekologický pohyb v meste, založenú na priorite pešieho pohybu, cyklomobility a verejnej dopravy.

Environmentálne prijateľná, užívateľsky atraktívna a ekonomicky udržateľná doprava je základom dobre fungujúceho mesta. Bratislava disponuje infraštruktúrou, vďaka ktorej sú environmentálne priaznivé spôsoby mobility všeobecne preferovanou alternatívou k individuálnej automobilovej doprave.

Kvalita, komfort a dostupnosť verejnej osobnej dopravy zabezpečuje, že je prvou voľbou väčšiny ľudí, ktorí sa presúvajú v rámci mesta, ako aj do mesta. Všetky kroky presunu sú zjednotené, od plánovania jazdy, kúpy lístkov až po prestupy. Presun je zabezpečený prostredníctvom zmodernizovaných električkových a trolejbusových tratí a bezemisných autobusových vozidiel v rámci Bratislavy aj pri ceste do nej. Vlaky v špičke jazdia z okolitých regiónov do i v rámci mesta v 15-minútových intervaloch.

Chodci, chodkyne a cyklisti či cyklistky sú rovnocennými alebo upredností nenými účastníkmi a účastníčkami cestnej premávky. Mesto má vybudovanú sieť cyklistických a peších komunikácií, na ktoré nadväzuje sieť dopravne upokojených ulíc a peších zón v jednotlivých centrách i na sídliskách. Bicykle je možné použiť v rámci ľubovoľne dlhej dochádzkovej trasy.

Individuálna automobilová doprava má v meste svoje miesto, ale je postupne systematicky regulovaná. Jej popularita medzi obyvateľmi sa znižuje vzhľadom k zvyšujúcej sa atraktivite alternatívnych spôsobov prepravy v meste, najmä verejnej dopravy a cyklistiky.

Dopravné stavby pomáhajú odkloniť nadbytočnú automobilovú dopravu mimo vnútorného mesta. Mesto zároveň realizuje projekty na eliminovanie tranzitnej dopravy cez centrum. Jej obmedzenie v širšom centre mesta podporuje rozvoj mestskej logistiky s environmentálne priaznivými formami dopravy. Nové cesty eliminujú intenzitu cestnej dopravy a dopravné zápchy v centre. Dopravná situácia je monitorovaná sieťou senzorov a meračov, vďaka čomu sa doprava v meste inteligentne riadi, zápchy sa minimalizujú a mesto disponuje informáciami o znečistení ovzdušia.

Špecifické ciele

- **Mesto Bratislava poskytuje komfortný, ekologický a udržateľný pohyb v meste primárne pre chodcov, cyklistov, užívateľov verejnej dopravy, ale nezabúda ani na vodičov automobilov. ▶ ŠC 17**
- **Mesto Bratislava podporuje a buduje infraštruktúru pre udržateľnú a dostupnú mestskú a regionálnu mobilitu s dôrazom na rozvoj verejnej osobnej dopravy. ▶ ŠC 18**
- **Mesto Bratislava priorizuje chodcov vo verejnom priestore prostredníctvom upokojených komunikácií a prístupných verejných priestorov. ▶ ŠC 19**
- **Mesto Bratislava rozvíja cyklistickú dopravu ako plnohodnotnú alternatívu voči ostatným spôsobom dopravy. ▶ ŠC 20**
- **Mesto Bratislava aktívne podporuje vyšší podiel nízko emisnej a zdieľanej mobility z celkovej dopravy v meste. ▶ ŠC 21**
- **Mesto Bratislava pripravuje výstavbu dôležitých líniových stavieb, ktoré pomôžu odklonu najmä tranzitnej dopravy, a tým vytvoria priestor pre udržateľné formy mobility. ▶ ŠC 22**

Tieto ciele reagujú na východiská

- Vysoká preferencia a intenzita individuálnej automobilovej dopravy. (***MOBILITA VÝCHODISKO 1***)
- Nekoordinovanosť samospráv pri dopravnom plánovaní samospráv – fragmentácia kompetencií. (***MOBILITA VÝCHODISKO 2***)
- Fragmentované cyklotrasy, cesty a chodníky neprispôsobené chodcom a cyklistom. (***MOBILITA VÝCHODISKO 3***)
- Nízka miera atraktivity MHD. (***MOBILITA VÝCHODISKO 4***)
- Nedostatočné dáta pre moderné dopravné plánovanie. ***(MOBILITA VÝCHODISKO 5)***
- Chýbajúce záväzné pravidlá pre zdieľanú mobilitu, nedostatočný rozvoj vybraných segmentov zdieľanej mobility. ***(MOBILITA VÝCHODISKO 6)***
- Nedostatočná sieť nabíjacích staníc bráni rozvoju elektromobility. ***(MOBILITA VÝCHODISKO 8)***
- Vysoký investičný dlh voči líniovým dopravným stavbám v meste. ***(MOBILITA VÝCHODISKO 9)***

Očakávaná zmena

Všetky opatrenia v téme mobilita smerujú k tomu, aby sa deľba prepravnej práce preklopila v prospech alternatívnych spôsoboch udržateľných spôsobov mobility voči individuálnej automobilovej doprave minimálne 70 % ku 30 %.

Plošné zníženie rýchlosti motorových vozidiel vo vytipovaných lokalitách prostredníctvom stavebnotechnických prvkov (križovatky v nivelete chodníkov, kontinuálne chodníky, spomaľovacie vankúše, spomaľovacie šikany, zúženie cesty a pod.), ale aj prostredníctvom zaslepovania za účelom zníženia intenzity dopravy, vedie k samostatnosti detí, zníženiu miery závislosti na motorovom vozidle, zvýšeniu bezpečnosti a pod. Tieto zóny sú súčasne vhodné pre cyklistov.

Ak dokážeme legislatívnymi zmenami (normy a pod.) upraviť dizajn ciest, cyklotrás, chodníkov a ostatnej dopravnej infraštruktúry tak, aby sa ťažké a objemné vozidlá pohybovali cez križovatky a priechody pre chodcov pomaly a opatrne, zamedzíme nebezpečným situáciám (stresujúce odbočenia a pod.), znížime riziko vzniku nehôd. Tzv. kontinuálny chodník realizovaný v mieste vjazdu do garáže, parkoviska, areálu firmy, vnútrobloku alebo cez rameno križovatky nielen spomalí všetky vozidlá vchádzajúce a vychádzajúce z vyššie menovaných miest, ale zároveň dáva absolútnu prednosť chodcovi prechádzajúcemu pozdĺž nadradenej komunikácie v nivelete chodníka. V rámci zóny 30 (príp. pomalšej) umožňuje komfortný pohyb všetkým chodcom všetkými smermi vďaka zdvihnutiu celej plochy križovatky do nivelety chodníka.

Peší presun je základná forma premiestnenia každého z nás bez ohľadu na to, či je peší presun reprezentovaný k samotnému cieľu cesty alebo len k inej forme dopravy, napr. na zastávku MHD, k bicyklu alebo zaparkovanému automobilu. Je preto nevyhnutné zabezpečiť bezbariérové chodníky, bezpečné priechody pre chodcov, pešie zóny či upokojené komunikácie so zmiešanou dopravou s priorizáciou chodcov. Chodci sú najzraniteľnejší účastníci cestnej premávky. Debarierizované dopravné stavby majú umožniť rovnaký prístup a kvalitu premiestnenia bez ohľadu na zdravotné možnosti užívateľov. Mesto bude mať vybudovanú základnú sieť peších komunikácií, na ktoré bude nadväzovať sieť dopravne upokojených ulíc v jednotlivých mestských častiach. Postupne sa bude pretvárať cestná sieť do takej podoby, aby bola bezpečná a atraktívna pre všetkých užívateľov a užívateľky, predovšetkým chodcov ako najzraniteľnejších účastníkov cestnej premávky.

Bezpečné cyklistické komunikácie vytvoria podmienky pre zmenu prístupu k doprave na krátke vzdialenosti, zvýšia záujem o tento druh dopravy. Cyklodoprava tak pomôže nielen redukovať dopravné zaťaženie mesta, ale vďaka zdravotným benefitom tiež zlepší zdravotný stav časti obyvateľov. Vďaka opatreniam a bezpečnej infraštruktúre stúpne podiel cyklodopravy.

K zlepšeniu MHD prispeje sprevádzkovanie nových električkových tratí, modernizácia tratí, budovanie buspruhov a preferencia na križovatkách. Vozidlá budú poskytovať komfort pre cestujúcich a budú poháňané väčšinou elektrinou. Zastávky budú príjemné, bezbariérové a bezpečné, prestupné uzly kompaktné. Cestovné lístky si bude možné zakúpiť jednoducho prostredníctvom mobilnej aplikácie alebo terminálu na zastávke alebo priamo vo vozidle, ktoré budú platné v rámci integrovaného dopravného systému, väčšina cestujúcich však bude mať cestovné predplatené alebo v cene služby Mobility as a Service (MaaS). Systém bude fungovať komplexne a synergicky bez ohľadu na typ použitej ekologickej dopravy.

Okrem rozvoja električkových tratí sa uvažuje aj modernizácii a budovaní trolejbusových tratí na miestach, ktoré zlepšujú ekonomiku prevádzky trolejbusovej dopravy. Ide predovšetkým o prepojenie existujúcich tratí alebo zatrolejovanie oblasti s očakávaným dopytom, ktorý ekonomicky zdôvodní potrebu realizácie tejto aktivity. Pri rozvoji trolejbusovej siete sa však bude prihliadať aj na postupný technologický rozvoj hybridných vozidiel, elektrobusov a podobne, čo môže ovplyvniť ekonomickú návratnosť realizácie niektorých projektov.

Vlaky budú v špičke jazdiť z okolitých regiónov do Bratislavy i v rámci Bratislavy v 15-minútových intervaloch. Vybudované prestupné terminály na železničných tratiach s veľkokapacitnými parkoviskami pre bicykle sprístupnia nové prestupy medzi jednotlivými druhmi dopravy, čo skráti a zatraktívni cestovanie verejnou osobnou dopravou do práce, školy, za nákupmi i službami či rekreáciou. Na tento účel bude potrebné optimalizovať objednávanie prímestskej autobusovej dopravy v kraji na trasy neobsluhované vlakmi a to s čo najlepšou nadväznosťou k vlakovým spojom na hlavných trasách do Bratislavy.

Budúcnosť bude klásť dôraz na znižovanie produkcie emisií bez ohľadu na spôsob dopravy. Elektromobilita je fenomén, ktorý v budúcnosti zažije rozvoj vo všetkých formách dopravy, a hoci sám o sebe nezníži množstvo osobných automobilov v meste, je environmentálne prijateľnejší ako osobné automobily na fosilne palivá a preto je nevyhnutné pripraviť nabíjacie body pre obyvateľov mesta. Treba dodať, že tento aspekt nebude iba v rukách mesta, ale predpokladá sa aj rozvoj privátnych aktivít v tomto sektore.

Hoci rozvoj líniových stavieb môže v prípade nekoordinovaného postupu znamenať zvýšenie atraktivity individuálnej automobilovej dopravy, rozumne navrhnuté a umiestnené líniové dopravné stavby zabezpečia odklon tranzitnej dopravy a sprístupnenie pôvodných trás ostatným druhom dopravy. Tranzitná doprava pritom predstavuje len zbytočnú záťaž pre územia s významným podielom bývania, keďže územím iba prechádza bez akéhokoľvek zdroja či cieľa cesty. Napriek plánovanému rozvoju líniových dopravných stavieb, individuálna automobilová doprava sa stane pre väčšinu obyvateľov a návštevníkov len možnosťou, nie nevyhnutnosťou ako naplniť svoje prepravné potreby a nebude voľbou na presun na kratšie vzdialenosti aj vzhľadom na parkovaciu politiku mesta, rozvoj verejnej

osobnej dopravy a zlepšenie podmienok pre cyklistov a chodcov. V uličnom priestore bude individuálnej doprave venovaný primeraný priestor tak, aby sa zachovala funkčnosť mestskej komunikačnej siete pre túto formu dopravy, ale aby nebola z hľadiska využívania dostupného priestoru uprednostňovaná. Pripravené budú tiež projekty rozvoja cestnej infraštruktúry (napr. dobudovanie vybraných tangenciálnych prepojení v meste), ktoré po ich realizácii pomôžu odbremeniť najviac preťažené úseky cestnej siete a súčasne tiež pomôžu verejnej osobnej doprave.

Vzhľadom na investičný dlh v oblasti projektovej prípravy a realizácie je dôležité zabezpečiť v strednodobom horizonte akceleráciu prác na dôležitých líniových stavbách. Medzi ne sa dá zaradiť tzv. severná tangenta, ktorá by znamenala možnosť odklonu tranzitnej dopravy z mestského okruhu v oblasti severnej časti centra mesta. Uvedená líniová stavba ako aj iné líniové stavby predstavujú potrebu významných finančných prostriedkov, preto je pred rozhodnutím o akcelerácie projektovej prípravy dôležité použiť princíp hodnoty za peniaze. Na základe porovnania viacerých stavieb priorizovať tie, ktoré vykazujú najvyššiu spoločenskú návratnosť.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia na dosiahnutie stanovených cieľov

- Rozvoj peších ciest na území celého mesta s dôrazom na dostupnosť MHD/VOD.
- Implementácia opatrení zameraných na bezpečnosť chodcov (tzv. kontinuálne chodníky, križovatky zdvihnuté do úrovne chodníka a pod.).
- Výstavba 2. etapy električkovej trate v Petržalke.
- Výstavba električkovej trate v centre mesta Košická – Pribinova.
- Projektová príprava pre električkové trate k TIOP Bory, TIOP Ružinov a radiálu do Podunajských Biskupíc.
- Modernizácie električkových tratí: Vajnorská, Račianska a Ružinovská radiála.
- Modernizácia IT systémov križovatiek (radič, svetelná signalizácia a pod.).
- Zmena organizácie dopravy (vyčlenenie existujúceho jazdného pruhu na úkor IAD) alebo vybudovanie nového vyhradeného pruhu pre VOD.
- Obnova flotily MHD.
- Sprístupnenie vozidiel MHD pre osoby so špecifickými potrebami pohybu a orientácie.
- Modernizácia a debarierizácia zastávok MHD.

- Budovanie samostatných cyklistických komunikácií a inej infraštruktúry vhodnej pre bicykle.
- Rozvoj nabíjacej infraštruktúry.
- Zmena štandardov uličných profilov a komunikácií v meste.
- Manuál zdieľanej mobility.
- Projektová príprava dopravných stavieb podľa manuálu Útvaru hodnoty za peniaze, koordinácia projektov s Ministerstvom dopravy a výstavby Slovenskej republiky (MDV SR) a Bratislavským samosprávnym krajom (BSK).
- Participácia na rekonštrukcii Železničnej stanice Bratislava hlavná stanica
- Participácia na riešení projektu Železničnej stanice Filiálka

Identifikovaná investičná potreba

710 000 000 - 716 000 000 €

Vybraný indikátor pre ŠC 17

Mesto Bratislava poskytuje komfortný, ekologický a udržateľný pohyb v meste primárne pre chodcov, cyklistov, užívateľov verejnej dopravy, ale nezabúda ani na vodičov automobilov.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 17 I 1 Pomer ciest realizovaných IAD ku cestám realizovaným VOD /pešo/ cyklodopravou za rok	Indikátor deľba prepravnej prác, tzv. modal split poukazuje na preferenciu rôznych typov mobility.	39,6 % pre individuálnu automobilovú dopravu a 60,4 % percent pre VOD, peších, cyklodopravu (Územný generel dopravy hl. mesta Bratislava, 2015).	30 % pre individuálnu automobilovú dopravu a 70 % pre VOD, peších a cyklodopravu.
ŠC 17. I 2 Počet registrovaných osobných automobilov na 1 000 obyvateľov	Indikátor je vhodný na monitorovanie stupňa automobilizácie (vybavenosti osobným automobilom), ktorého nárast nepriamo poukazuje na možnú zmenu deľby prepravnej práce v prospech individuálnej automobilovej dopravy alebo na problémy spojené s parkovaním, dopravnou zápchou, bezpečnosťou cestnej premávky a pod.	329 104 osobných automobilov kategórie M1 a M1G (k 31.12. 2021) 692 automobilov na 1 000 obyvateľov (SODB 475 503 obyv.)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota

Vybrané indikátory pre ŠC 18

Mesto Bratislava podporuje a buduje infraštruktúru pre udržateľnú a dostupnú mestskú a regionálnu mobilitu s dôrazom na rozvoj verejnej osobnej dopravy.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 18 I 1 Počet km električkových tratí v meste	Električková infraštruktúra predstavuje nosný dopravný systém, ktorý je nevyhnutné pre ďalší rozvoj a atraktivitu VOD rozvíjať a je nevyhnutné budovať nové trate, kde má Bratislava značný deficit.	42 km	48,7 km
ŠC 18 I 2 Počet projektovo pripravených električkových tratí		0	3
ŠC 18 I 3 Počet km projektovo pripravených električkových tratí		0 km	10,3 km

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 18 I 4 Počet km zmodernizovaných existujúcich električkových tratí		19 km	30 km
ŠC 18 I 5 Počet km vyhradených jazdných pruhov pre VOD	BUS pruh predstavuje technicky a finančne ľahko realizovateľný priestorový prvok preferencie vozidiel VOD.	39,5 km	50 km
ŠC 18 I 6 Počet križovatiek s novozriadenou preferenciou VOD	Fungujúca preferencia pomáha výrazne zvýšiť cestovnú rýchlosť vozidiel VOD a zatraktívniť voči individuálnej automobilovej doprave.	29	85
ŠC 18 I 7 Podiel MHD vozidiel, ktoré sú bezbariérové	Počet bezbariérových električiek, trolejbusov a autobusov.	87 %	100 %
ŠC 18 I 8 Podiel zastávok, ktoré majú moderný prístrešok	Počet zastávok s moderným prístreškom; nepredpokladá sa potreba mať prístrešky na každej zastávke.	32 %	40 %
ŠC 18 I 9 Podiel zastávok VOD, ktoré sú bezbariérové	Počet zastávok s bezbariérovým prístupom pre ľudí so zníženou schopnosťou pohybu a orientácie.	20 %	35 %
ŠC 18 I 10 Podiel zastávok, ktoré prešli celkovou modernizáciou	Plnohodnotne vybavené, dostupné a komfortné zastávky MHD/celkový počet zastávok je 1 451 (2022).	7 %	20 %
ŠC 18 I 11 Index cenovej dostupnosti MHD (Affordability Index)	Indikátor hovorí o cenovej dostupnosti MHD. Cenovú dostupnosť MHD môžeme vypočítať ako priemerný počet jázd mesačne (štandardizované na 60 jázd) * priemerná cena jednej cesty (najlacnejšia možnosť)/hodnota priemernej mzdy najmenej zarábajúcej štvrtiny (1. kvartál) obyvateľov Bratislavy.	6 (pri zohľadnení najlacnejšieho jednorazového cestovného lístka – 30 min.). 3 (pri zohľadnení mesačného predplatného cestovného lístka).	6 a menej 3 a menej

ŠC 18 I 12 Podiel dopravných prostriedkov s nulovou tvorbou emisií v meste (pri preprave)	Environmentálne prijateľná VOD pomáha znižovať produkciu znečisťujúcich látok v meste, a tým zlepšuje kvalitu ovzdušia.	36 %	60 %
ŠC 18. I 13 Podiel výkonu ekologických vozidiel MHD (s nulovou tvorbou emisií) z celkového počtu najazdených vlakových km MHD (%)		Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 18 I 14 Podiel bývajúcej populácie, ktorá má peší prístup k zastávke MHD do 500 metrov od svojho bydliska	Pešia dostupnosť MHD 500 m od bydliska. Prijateľná dochádzková vzdialenosť na zastávku VOD významne ovplyvňuje rozhodovanie o spôsobe premiestnenia obyvateľov mesta. Cieľom je udržať si túto úroveň s rozrastajúcim sa mestom.	99,57 %	99,57 %
ŠC 18 I 15 Počet tratí s taktovým cestovným poriadkom v špičke 15 min. a v sedle 30 min	Interval na vlakových linkách S skrátený na 15 minút, a to od staníc Senec, Pezinok, Malacky a Dunajská Streda v rannej a popoludňajšej špičke v pracovných dňoch, 30 minút v ostatných časoch.	0	4
ŠC 18. I 16 Počet najazdených vlakových km MHD za rok	Indikátor monitoruje prepravný výkon MHD a nepriamo vypovedá o zmenách dopravnej obslužnosti, dĺžke prevádzkovej siete, počte liniek a denných spojov na území mesta.	Električky – 6 119 (tis. vlkm) Trolejbusy – 5 922 (tis. vlkm) Autobusy – 29 531 (tis. vlkm) Spolu - 41 572 (tis. vlkm) (2019)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 18. I 17 Počet prepravených osôb MHD za rok	Indikátor monitoruje využívanie MHD. Zmeny v počte prepravených osôb môžu naznačovať nárast, resp. pokles kvality a atraktivity MHD pre cestujúcich.	Električky – 67 593 (tis. osôb) Trolejbusy – 32 815 (tis. osôb) Autobusy – 152 264 (tis. osôb) Spolu – 252 672 (tis. osôb) (2019)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

Vybrané indikátory pre ŠC 19

Mesto Bratislava priorizuje chodcov vo verejnom priestore prostredníctvom upokojených komunikácií a prístupných verejných priestorov.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 19 I 1 Počet usmrtených chodcov, cyklistov	Dizajn ulíc pomáha nielen zvyšovať bezpečnosť najzraniteľnejších účastníkov cestnej premávky a mal by byť schopný „absorbovať“ drobné chyby účastníkov cestnej premávky a nedovoľovať veľké chyby. Tento parameter vnímame ako zásadný pri návrhu každého verejného a dopravného priestoru.	18 (2018 – 2021)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 19 I 2 Počet ťažko zranených chodcov, cyklistov		79 (2018 – 2021)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 19 I 3 Kĺzavý priemer úmrtí za posledné 4 roky		4 usmrtení chodci; 0,5 usmrtených cyklistov; 18 ťažko zranených chodcov; 1,5 ťažko zranených cyklistov (kĺzavý priemer 2018 - 2021).	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 19. I 4 Podiel debarierizovaných nových dopravných stavieb	Dizajn ulíc pomáha nielen zvyšovať bezpečnosť najzraniteľnejších účastníkov cestnej premávky, ale aj zlepšovať prístupnosť verejných priestorov pre všetkých.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	100 %
ŠC 19 I 5 Podiel ulíc a ciest v zóne s rýchlosťou 30 km/h alebo pomalšej	Indikátor sleduje podiel utlmených komunikácií voči celkovej dĺžke komunikácií. Na sídliskách, v rezidenčných štvrtiach (napr. zástavba rodinných domov), lokálnych centrách a iných plochách mimo hlavných ciest sa ľudia pohybujú voľnejšie – napr. križujú cestu kdekoľvek. Sú to miesta, kde sa častejšie pohybujú peši ako na „výpadovke z mesta“. Chodia z domu na zastávku MHD, do školy, na poštu, na ihrisko, do školy, na parkovisko (k autu) a pod. Deti sa v týchto štvrtiach od istého veku pohybujú sami, sú sebestačné (napr. do školy).	21, 5 %	51 %

Vybraný indikátor pre ŠC 20

Mesto Bratislava rozvíja cyklistickú dopravu ako plnohodnotnú alternatívu voči ostatným spôsobom dopravy.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 20 I 1 Počet km hlavných mestských cyklotrás (hlavné mestské cyklotrasy sú definované v Územnom genereli dopravy, 2015)	Cieľom v oblasti cyklistickej dopravy je budovanie hlavných mestských cyklotrás. Tie tvoria kostrovú sieť cyklistických komunikácií na dopravne dôležitých mestských uliciach. Na ne sa napájajú ostatné cyklotrasy a komunikácie vhodné na jazdu bicyklov.	116 km	180 km

Vybrané indikátory pre ŠC 21

Mesto Bratislava aktívne podporuje vyšší podiel nízkoemisnej a zdieľanej mobility z celkovej dopravy v meste.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 21 I 1 Počet mestských nabíjacích bodov pre pomalé nabíjanie na cestách a parkoviskách mesta	Indikátor sleduje predpoklady pre rozšírenie (nízkoemisnej) elektromobility v meste. Sprístupnenie nabíjacích bodov na sídliskách pre verejnosť zrýchli nástup elektromobility. Počet 4 000 nabíjacích miest uvažuje len s nabíjacími stanicami realizovanými mestom, nabíjacie stanice realizované inými organizáciami verejného alebo súkromného sektora nie sú do tohto údaju započítané.	0	4 000
ŠC 21. I 2 Počet registrovaných elektromobilov a hybridných vozidiel	Indikátor monitoruje počet registrovaných vozidiel s pohonmi, ktoré sú šetrné k životnému prostrediu.	13 154 (k 31.12. 2021)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota
ŠC 21 I 3 Počet dostupných zdieľaných vozidiel na 10 000 obyvateľov	Indikátor meria dostupnosť zdieľaných vozidiel v meste. Dostupnosť zdieľaných motorových vozidiel znižuje potreby verejnosti na vlastníctvo automobilov, znižuje nároky na parkovanie v prospech verejného priestoru alebo cyklotrás.	0,15	4

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 21 I 4 Počet dostupných zdieľaných bicyklov na 10 000 obyvateľov	Indikátor meria dostupnosť zdieľaných bicyklov, ktorej zvyšovanie vedie k zvyšovaniu podielu nemotorovej dopravy a využitie cyklotrás. Alternatívnym ukazovateľom je miera pokrytia mesta službami zdieľanej mobility, ktorý je však náročnejší na výpočet bez väčšej pridanej hodnoty.	25,24	105
ŠC 21 I 5 Počet mestských nabíjacích bodov v mestských rekreačných lokalitách pre aspoň stredne rýchle nabíjanie	Indikátor meria budovanie predpokladov pre rozšírenie nízkoemisnej elektromobility v meste. Sprístupnenie nabíjacích bodov pre verejnosť zrýchli nástup elektromobility.	0	100

Vybrané indikátory pre ŠC 22

Mesto Bratislava pripravuje výstavbu dôležitých líniových stavieb, ktoré pomôžu odklonu najmä tranzitnej dopravy a tým vytvoria priestor pre udržateľné formy mobility.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 22 I 1 Počet líniových stavieb so získaným územným rozhodnutím	Indikátor sleduje pripravenosť mesta realizovať nové významné líniové stavby. Postupný rozvoj a príprava chýbajúcich a dosiaľ nezrealizovaných líniových stavieb ovplyvňuje celkový režim dopravy v meste. Príprava realizácie týchto stavieb pomôže v budúcnosti s ďalším odklonom nežiadúcej dopravy a tým vytvorí priestor pre environmentálne priaznivejšie formy dopravy.	3	6
ŠC 22 I 2 Počet líniových stavieb so získaným stavebným povolením		0	3
ŠC 22 I 3 Počet križovatiek so starším typom radiča MS/MR, ktorý neumožňuje diaľkové riadenie z Dopravnej riadiacej centrály	Indikátor sleduje komplexnú modernizáciu všetkých svetelných križovatiek v meste. Inteligentné riadenie svetelných križovatiek. Prepojené fungujúce svetelne riadené križovatky zefektívnia organizáciu dopravy najmä v časoch špičiek alebo mimoriadnych udalostí.	87	0

C. 2.2 Mesto, ktoré ponúka kvalitnú kultúru a súdržné susedstvá

Mesto, ktoré rozvíja a podporuje unikátny charakter každého susedstva a rozmanitú lokálnu kultúru.

Kľúčové slová: verejný priestor, živé susedstvá, mestské časti, urbánne štruktúry, voľnočasová infraštruktúra pre deti a mládež, parkovacia politika, komunitný život, inkluzívna a dostupná kultúrna ponuka

C. 2.2.1 Živý verejný priestor a susedstvá

Kvalitný verejný priestor je navrhnutý pre potreby obyvateľov, ako aj pre potreby mitigácie a adaptácie na zmenu klímy, a podporuje komunitný život v mestských častiach.

Verejný priestor je tkanivom zdravého mestského života. Bratislava rozvíja komunitný život svojich mestských častí cez kvalitné verejné priestory a ponuku kultúrnych a voľnočasových aktivít. Zosúlaďuje pri tom záujmy tých, ktorí v meste žijú, s tými, ktorí mesto navštevujú.

Bratislava chráni a rozvíja unikátne urbánne štruktúry, ktoré dotvárajú jej identitu a obraz. Mestské časti reflektujú historickú, priestorovú a sociálnu identitu jednotlivých susedstiev. Bratislava vo všetkých mestských častiach ponúka svojim obyvateľom kvalitne a koncepčne navrhnuté verejné priestory, o ktoré sa pravidelne stará a zveľaďuje ich. Parkovacia politika prispieva k rovnováhe medzi dostupnosťou parkovania a spoločenským využitím verejného priestoru.

Mesto podporuje lokálnu kultúrnu ponuku. Vytvára podmienky pre občianske iniciatívy, ktoré zlepšujú kvalitu života v susedstvách a aktívne zapájajú obyvateľky a obyvateľov ako aj všetkých užívateľov mesta do diania v komunite. Verejný priestor je to miesto, kde sa odohráva veľká časť každodenného života. Jeho aktívne užívanie pomáha ľuďom budovať si vzťah so svojou lokalitou, vzťah k mestu. Je miestom, kde sa ľudia môžu stretávať, komunikovať, objavovať, a ak chcú, aj byť objavenými. Rozmanité a živé susedstvá a lokálna kultúrna ponuka navyše zvyšuje atraktivitu mesta pre návštevníčky a návštevníkov i mimo centra.

Deti a mládež a ďalšie špecifické skupiny (ako napr. seniori a seniorky) sa zapájajú do života v meste prostredníctvom dostupných voľnočasových aktivít a mestských komunitných priestorov navrhnutých špeciálne pre ich potreby.

Špecifické ciele

- **Mesto Bratislava chráni a rozvíja svoje urbánne štruktúry a obraz mesta. ▶ ŠC 23**
- **Mesto Bratislava disponuje kvalitnými a koncepčne navrhnutými verejnými priestormi s vysokou dostupnosťou prvkov drobnej mestskej architektúry. Bratislava znížila investičný dlh vo verejnom priestore na minimum a pravidelne investuje do jeho zveľaďovania. ▶ ŠC 24**
- **Mesto Bratislava rozvíja kultúrne parkovanie rezidentov a návštevníkov pri zachovaní rovnováhy medzi dostupnosťou parkovania a využitím verejného priestoru. ▶ ŠC 25**
- **Mesto Bratislava umožňuje kvalitný komunitný život v mestských častiach, obyvatelia nachádzajú podporu a príležitosti pre tvorivosť a občianske vyjadrenie, upevňujú svoj vzťah k spoločnému priestoru. ▶ ŠC 26**
- **Mesto Bratislava má cenovo dostupnú, systematicky rozvinutú a kapacitne primeranú voľnočasovú infraštruktúru a mestské komunitné priestory nielen pre deti a mládež, ale aj ďalšie skupiny, čím umožňuje medzigeneračné prepojenie. ▶ ŠC 27**

Tieto ciele reagujú na východiská

- Zanedbané plánovanie a tvorba kvalitných verejných priestorov ***(MESTSKÝ ROZVOJ A ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE VÝCHODISKO 8)***.
- Nekompaktné mesto. ***(MESTSKÝ ROZVOJ A ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE VÝCHODISKO 9)***
- Nevyvážená kultúrna ponuka (dostupnosť a prístupnosť) vo verejnom priestore. ***(KULTÚRA VÝCHODISKO 4)***
- Nedostatočné zapojenie rozmanitých komunít a všetkých obyvateľov do kultúrneho života mesta. ***(KULTÚRA VÝCHODISKO 5)***
- Pretrvávajúce neregulované parkovanie motorových vozidiel v niektorých častiach mesta. ***(MOBILITA VÝCHODISKO 7)***
- Nízke zapojenie mládeže do chodu Centier voľného času. ***(VZDELÁVANIE VÝCHODISKO 7)***

Očakávaná zmena

Pri dlhodobej absencii jednotnej predstavy o kritériách pre verejné priestory je potrebné definovať požiadavky mesta na podobu verejných priestorov. Manuál verejných priestorov je základným podkladom pre koncepčný rozvoj verejných priestorov, ktorý tieto požiadavky formuluje. Manuál okrem iného definuje aj dochádzkové vzdialenosti verejných priestorov a vybavenosti od sídiel v závislosti od ich typu tak, aby sa dosiahla pešia dostupnosť kvalitných verejných priestorov (vrátane zelene) pre všetkých obyvateľov. Z týchto údajov sa pritom vychádzalo aj pri nastavovaní cieľov a merateľných ukazovateľov.

Pre dosiahnutie tohto cieľa je však zároveň nevyhnutné rozširovať Manuál verejných priestorov a dôsledne mapovať verejné priestory a urbánne štruktúry Bratislavy tak, aby boli následný rozvoj a obnova verejných priestorov, vybavenosti a infraštruktúry ekonomicky udržateľné, výhodné a zároveň kvalitné a ušité na mieru potrebám daných lokalít. Spodrobnenie regulácie zásad výstavby a rozvoja na nábrežiach je prvým krokom k vytvoreniu kvalitných priestorov nábrežia, ktoré budú reprezentatívne pre hlavné mesto. Do roku 2030 je realistickým cieľom adresovať situáciu v špecifikovanom úseku, pričom koncepcia rozvoja nábreží sa bude postupne rozširovať na celé územie nábrežia.

Vyčíslenie investičného dlhu v jednotlivých oblastiach je prvým krokom k jeho postupnému znižovaniu. V prvom štádiu projekcie je možné nastaviť približné vyčíslenie dlhu v oprave peších komunikácií či verejných priestorov, čo nám následne umožní odhadnúť časové rámce a fiškálne možnosti mesta v dorovnávaní svojho investičného dlhu. Súbežne s týmto procesom je však potrebné nastavovať stratégiu rozvoja verejných priestorov, ktorá riadne overí zistenia indexov a vnesie ich do praxe.

Bratislava vníma potenciál susedstiev a štvrtí pre rozvoj mesta, preto podporuje komunitnú ponuku v celom území. Verejný priestor je hlavným priestorom každodenného života. Jeho aktívne užívanie pomáha ľuďom budovať si vzťah so svojou lokalitou, vzťah k mestu. Mesto preto motivuje k angažovanosti a tvorivosti, vytvára podmienky k tomu, aby mohli všetci bez rozdielu aktívne prispievať k budovaniu komunít a slobodne užívať verejný priestor.

Mesto Bratislava v súčasnosti poskytuje finančné granty pre komunitné aktivity, komunitné priestory, či revitalizáciu verejných priestranstiev na funkčné verejné priestory, vrátane podpory vzniku komunitných záhrad a obdobných komunitných projektov. Je potrebné posilniť súčasný model podpory záujemcov o komunitné záhrady prostredníctvom jasného vyhradenia priestorov, ktoré sú vhodné pre ich zakladanie, poskytovania informácií o zakladaní komunitných záhrad, definovania dĺžky nájomných zmlúv a možností ich predlžovania. Keďže komunitné záhrady nerešpektujú administratívne hranice, je v týchto procesoch potrebná spolupráca mestských častí. Komunitné záhrady výrazne prispejú k bezpečnejším a sociálne stabilnejším susedstvám. V praxi to znamená, že budú centrami

komunitného života, formovať vzťahy medzi ľuďmi, prispievať k tvorbe vzťahu s vlastným mestom. V neposlednom rade budú produkovať aj istú časť potravín pre domácnosti a prispievať k lepším ekologickým podmienkam v meste.

Verejný priestor má v meste slúžiť pre zmysluplné spoločenské interakcie. Napriek tomu sa množstvo verejného priestoru v meste využíva na funkcie statickej dopravy často v rozpore s právnymi predpismi. Je preto dôležité racionálne pristúpiť k využívaniu ulíc pre parkovanie tak, aby sa zladili záujmy používateľov mesta. Bratislava by mala mať primeraný počet parkovacích miest dostupných predovšetkým pre rezidentov. Počet parkovacích miest na uliciach postupne klesá v prospech verejných priestorov, zelene a nemotorovej dopravy. Parkovanie bude spoplatnené, avšak komfortné, férovo zastúpené, nepôjde na úkor hodnotnejšieho využitia spoločného priestoru. Súčasťou komplexného parkovacieho systému budú parkoviská P+R (park and ride) najmä v regióne a na vjazdoch do mesta s jednoduchým prestupom na systém verejnej osobnej dopravy.

Verejný priestor je potenciálom pre mitigačné a adaptačné opatrenia pre zmenu klímy – kvalitná zeleň, zadržiavanie vody v území, vytváranie ostrovov chladu, navrhnutie priestoru podporujúceho udržateľnú mobilitu.

V kontexte Centier voľného času a základných umeleckých škôl môžeme konštatovať, že aktuálny trend nízkeho zapojenia mládeže do ich chodu sa bude mesto snažiť zvrátiť hneď niekoľkými krokmi. Prvým z nich je skvalitňovanie a inovovanie ponuky pre deti a mládež v zmysle opatrení definovaných Koncepciou rozvoja CVČ s cieľom konkurovať kvalitou ponúkaných služieb komerčnej ponuke a využívať konkurenčnú výhodu finančnej dostupnosti služieb. Nastavenie programu by malo smerovať k vytvoreniu atraktívnej ponuky CVČ pre mladých ľudí v rámci príležitostnej činnosti (workshopy, prednášky, diskusie, spoločensko-kultúrne podujatia).

Okrem toho by malo dochádzať k zvyšovaniu počtu pedagógov a pracovníkov s mládežou v štruktúre CVČ, podporovanie ich odborného vzdelávania a profesijného rastu v nadväznosti na lepšie platové ohodnotenie. Zamestnávanie v štruktúre CVČ pracovníkov s mládežou, podporovať ich profesijný rozvoj, zbieranie skúseností a schopnosti. Toto kontinuálne vzdelávanie zamestnancov v CVČ by sa samozrejme malo týkať aj všetkých zamestnancov ZUŠ, kde už začína dochádzať ku kontinuálnemu vzdelávaniu v spolupráci s vysokými školami v konkrétnych oblastiach, ktorým sa pedagógovia venujú.

Neoddeliteľnou súčasťou zvyšovania atraktivity centier voľného času a základných umeleckých škôl je aj revitalizácia ich priestorov. Budú sa rekonštruovať ZUŠ a CVČ, jedná sa o rekonštrukcie aktuálnych priestorov ako aj o plánované investície do novej infraštruktúry, čím dochádza k znižovaniu investičného dlhu voči týmto mestským zariadeniam. V neposlednom rade sa pri riešení situácie s CVČ nesmie zabúdať aj na ďalšie skupiny obyvateľstva, napr. rodičov s deťmi alebo seniorky a seniorov, čím

sa môže podporovať aj vyššie spomenutý rozvijajúci sa aspekt lokálnych komunít.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia pre dosiahnutie stanovených cieľov

- Koncepcia výškovej zonácie.
- Vypracovanie koncepcie rozvoja ľavobrežných častí nábrežia v rozsahu Lanfranconi – Prístavný most.
- Mapa významných urbanistických štruktúr.
- Územná štúdia verejných priestorov.
- Vypracovanie analytického podkladu pre rozhodovanie o investičnej činnosti do verejného priestoru (Atlas pobytovej kvality).
- Revitalizácia a rozvoj verejných priestorov – Program Živé miesta, Živé námestie a i.
- Implementácia manuálu verejných priestorov pri všetkých projektoch hlavného mesta.
- Program revitalizácie mestských parkov.
- Pilotovanie projektov distribúcie verejných investícií v sociálne zraniteľných územiach.
- Program Ulice pre deti.
- Spresnenie metodík indexu investičného dlhu a jeho využívanie pri plánovaní rozvoja a opráv infraštruktúry a verejných priestorov – opravy ciest a chodníkov.
- Implementácia parkovacej politiky.
- Výstavba parkovacích domov, výstavba P+R.
- Nadácia mesta Bratislavy – komunity – Systematická finančná a nefinančná podpora komunitného života.
- Pilotný grantový program Mestská časť kultúry.
- Revitalizácia Kina Zora na komunitno-kultúrne účely.
- Program tvorby a rozvoja komunitných záhrad.
- Implementácia koncepcie rozvoja CVČ.
- Implementácia koncepcie rozvoja ZUŠ.
- Program komplexnej obnovy ZUŠ a CVČ v správe mesta.
- Modernizácia materiálno technického vybavenie škôl a školských zariadení – CVČ, ZUŠ.

Identifikovaná investičná potreba

197 000 000 -288 000 000 €

Vybrané indikátory pre ŠC 23

Mesto Bratislava chráni a rozvíja svoje urbánne štruktúry a obraz mesta.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 23 I 1 Prenesenie princípov a zásad výškovej koncepcie do regulatívov územného plánu	V súčasnosti existuje urbanistická štúdia, ukazovateľ odkazuje na to, či sa ÚŠ stane súčasťou regulatívov ÚPN.	Nenaplnené	Naplnené
ŠC 23 I 2 Plochy výstavby (ha) na ľavom brehu Dunaja v rozsahu od Lanfranconi po Prístavný most rešpektujúce koncepciu nábrežia	Posledné dekády boli svedkom nekoncepčného rozvoja a výstavby predovšetkým na ľavom brehu Dunaja, čo prispelo k fragmentácii verejného priestoru nábreží.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota nastavená.
ŠC 23 I 3 Množstvo územných plánov zón vychádzajúcich zo štúdie významných urbánnych štruktúr (výmera plôch v ha)	Indikátor sleduje množstvo územných plánov zón, ktoré regulujú vybrané významné urbánne štruktúry vychádzajúce zo štúdie týchto štruktúr.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota nastavená.

Vybrané indikátory pre ŠC 24

Mesto Bratislava disponuje kvalitnými a koncepčne navrhnutými verejnými priestormi s vysokou dostupnosťou prvkov drobnej mestskej architektúry. Bratislava znížila investičný dlh vo verejnom priestore na minimum a pravidelne investuje do jeho zveľaďovania.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 24 I 1 Podiel bývajúcej populácie, ktorá má prístup k verejnej zeleni do 750 metrov od svojho bydliska. Verejnou zeleňou sa rozumejú plochy mestskej zelene, ktoré sú voľne prístupné.	Navrhované ukazovatele merajú dostupnosť mestskej verejnej zelene a dostupnosť modrej infraštruktúry. V budúcnosti sa navrhnú, po spracovaní analytických materiálov (pasport, generely), aj ďalšie indikátory merajúce dostupnosť ostatných prvkov drobnej mestskej architektúry a vybavenosti. Princípy a celkovú víziu Bratislavy ako mesta	67 % populácie (východisková hodnota vychádza z dát z draftu pripravovaného Generelu zelene, požaduje sa však aktualizácia po dopracovaní)	80 % populácie
ŠC 24 I 2 Podiel bývajúcej populácie, ktorá má prístup k modrej infraštruktúre do 750 metrov od svojho bydliska. Modrou infraštruktúrou sa rozumejú vodné plochy, toky a vodné prvky, ktoré sú voľne prístupné.	pre peších predstavilo mesto v Manifeste verejných priestorov, ktorý je úvodným a hodnotovým dokumentom postupne sa rozrastajúceho Manuálu verejných priestorov.	83 % populácie (východisková hodnota vychádza z dát z draftu pripravovaného Generelu zelene, požaduje sa však aktualizácia po dopracovaní)	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota nastavená.
ŠC 24 I 3 Podiel výmery revitalizovaných parkov k výmere z roku 2021 (pod vyhovujúcim stavom parku sa rozumie technický stav jeho neživých zložiek, akými sú napríklad dobrý stav mobiliáru či komunikácií, a zdravotný stav živých zložiek, napríklad životaschopnosť zelene)	Indikátor meria rozlohu revitalizovaných parkových plôch v meste berúc do úvahy stav roku 2021. Zmyslom ukazovateľa je merať dobiehanie investičného dlhu v parkovej infraštruktúre. Cena za m2 tvorby a revitalizácie parku je od 50 do 150 Eur za m², čo umožňuje vyčíslenie investičného dlhu do parkových úprav.	27,5 % výmery parkov je vo vyhovujúcom stave (38 ha parkov z celkovej výmery 138 ha /zahŕňa aj plochy v správe mestských častí a verejne dostupné súkromné parkové plochy/; východisková hodnota bude aktualizovaná po vykonaní pasportu)	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota nastavená.

ŠC 24 I 4 Rozloha plôch funkčného využitia park podľa územného plánu (kód 1110)	Indikátor sleduje prírastok potenciálnej parkovej plochy v meste (plochy, ktoré môžu mať funkčné využitie ako parkové plochy).	138 ha parkov v rôznom stave.	340 ha parkov, vrátane rezerv v územnom pláne.
ŠC 24 I 5 Rozloha kvalitných komunikácií	Indikátor sleduje rozlohu komunikácii, ktoré sú revitalizované kvalitne podľa dotknutých Princípov a štandardov a Technických listov mesta Bratislava.	0,99 km^2 (opravené v období 2017 – 2021)	1,63km^2
ŠC 24 I 6 Rozloha kvalitných chodníkov	Indikátor sleduje rozlohu chodníkov, ktoré sú revitalizované kvalitne podľa dotknutých Princípov a štandardov a Technických listov mesta Bratislava.	0,07 km^2 (opravené v období 2017 – 2021)	0,29km^2
ŠC 24 I 7 Rozloha kvalitnej prícestnej zelene	Indikátor sleduje mieru kvality, znamená, že prícestná zeleň je revitalizovaná podľa dotknutých Princípov a štandardov a Technických listov mesta Bratislava.	0,003 km^2 (opravené v období 2017 – 2021)	0,027km^2
Indikátor	**Odôvodnenie indikátora**	**Východisková hodnota (2021)**	**Cieľová hodnota (2030)**
ŠC 24 I 8 Počet okruhov princípov a štandardov manuálu verejných priestorov	Bratislava špecifikovala 32 okruhov zásad, v rámci ktorých je potrebné vypracovať princípy a štandardy rozvoja a revitalizácie verejných priestorov (Manuál verejných priestorov).	16	32
ŠC 24 I 9 Počet pilotných projektov v oblasti distribúcie investícií do sociálne zraniteľných území	Demografické a socio-ekonomické rozdiely v jednotlivých mestských častiach indikujú potrebu investovať do rôznych typov verejných priestorov a vybavenosti za účelom vytvorenia rovných príležitostí pre trávenie voľného času. V súčasnosti však neexistujú spracované metodiky hodnotenia sociálne zraniteľných území, ktoré sú nevyhnutným predpokladom pre primeranú distribúciu investícií.	0	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota nastavená.

Vybrané indikátory pre ŠC 25

Mesto Bratislava rozvíja kultúrne parkovanie rezidentov a návštevníkov pri zachovaní rovnováhy medzi dostupnosťou parkovania a využitím verejného priestoru.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 25 I 1 Počet parkovacích miest P+R	Nie zo všetkých miest a obcí je kvalitné vlakové spojenie, a preto ľudia volia auto a zvyčajne diaľnicu, ktorá dovedie ľudí priamo do Bratislavy. Preto okrem záchytných parkovísk v regióne (pri železničných staniciach) je potrebné zachytiť aj tých dochádzajúcich, ktorí realizujú cestu autom. Parkoviská a parkovacie domy určené na komfortné parkovanie a prestup na verejnú hromadnú dopravu v meste pomôžu znížiť použitie auta v Bratislave (hlavný cieľ modal split), znížia náklady dochádzajúcich na parkovanie (platené a regulované parkovacie zóny) a, samozrejme, to má environmentálny rozmer a zlepšenie priepustnosti ciest a križovatiek v meste. Indikátor meria prípravu predpokladov pre implementáciu takejto politiky.	0	2 600
ŠC 25 I 2 Počet regulovaných parkovacích miest dostupných pre návštevníkov a rezidentov	Indikátor meria rozširovanie parkovacej politiky v meste. Čím viac parkovacích miest bude regulovaných (napr. spoplatnením, časovým obmedzením, ich kombináciou a pod.), tým lepšia dostupnosť parkovania bude – a to aj pre rezidentov aj pre návštevníkov lokality.	8 500	50 000
ŠC 25 I 3 Počet parkovacích miest v parkovacích domoch a garážach	Indikátor sleduje budovanie predpokladov pre parkovaciu politiku. Prestavba existujúcich parkovísk na parkovacie domy je podľa nás najvhodnejší neregulačný spôsob, ako uspokojiť potreby parkovania rezidentov.	300	3600

Vybrané indikátory pre ŠC 26

Mesto Bratislava umožňuje kvalitný komunitný život v mestských častiach, obyvatelia nachádzajú podporu a príležitosti pre tvorivosť a občianske vyjadrenie, upevňujú svoj vzťah k spoločnému priestoru.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 26 I 1 % nárast novovzniknutých občianskych a komunitných iniciatív, komunitných priestorov vďaka podpore mesta/ celkom	Mesto postupne zavádza mechanizmy a stimuly na podporu príležitostí pre tvorivosť a občianske vyjadrenie obyvateľov a komunít. V dôsledku občianska angažovanosť rastie vo všetkých mestských častiach rovnako ako kvalita mestom podporovaných komunitných projektov vďaka implementovaným mechanizmom mesta.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 26 I 2 Podiel podporených žiadateľov o finančnú a nefinančnú podporu komunitných aktivít z celkového počtu žiadateľov	Indikátor sleduje trend zvyšovania podielu podporených žiadateľov o finančnú aj nefinančnú podporu komunitných aktivít.	40 % uspokojených žiadateľov o finančnú a nefinančnú podporu komunitných aktivít z celkového počtu žiadateľov ročne / priemer	65 % uspokojených žiadateľov o finančnú a nefinančnú podporu komunitných aktivít (prostredníctvom grantových mechanizmov na podporu komunít) z celkového počtu žiadateľov za mesto ročne/priemer
ŠC 26 I 3 Nárast finančnej podpory pre komunitné projekty	Indikátor sleduje trend zvyšovania objemu podporených žiadateľov o finančnú aj nefinančnú podporu komunitných aktivít.	(75 finančne podporených komunitných projektov v objeme 175.000 EUR a 15 nefinančne podporených komunitných projektov/ročne)	(120 finančne podporených komunitných projektov v objeme 425.000 EUR a 75 nefinančne podporených komunitných projektov/ročne)
ŠC 26 I 4 % nárast obyvateľmi a komunitami zrevitalizovaných verejných priestorov	Indikátor sleduje, ako mesto vytvára podmienky pre revitalizáciu verejných priestorov komunitami. V dôsledku vo všetkých mestských častiach rastie počet komunitami revitalizovaných verejných priestorov využívaných na kultúrno-komunitné účely.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii

ŠC 26 I 5 Podiel schválených žiadostí o nájom priestoru pre komunitnú záhradu	Indikátor meria mieru úspešnosti žiadateľov, ktorá je nastavená relatívne vysoko, keďže sa predpokladá, že žiadatelia si budú vyberať z mestom vybraných a navrhnutých plôch.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	50 %

Vybrané indikátory pre ŠC 27

Mesto Bratislava má cenovo dostupnú, systematicky rozvinutú a kapacitne primeranú voľnočasovú infraštruktúru a mestské komunitné priestory pre deti a mládež.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 27 I 1 Počet účastníkov pravidelnej (krúžkovej) činnosti pri prepočte na 10 000 obyvateľov mesta vo veku 0-30 rokov	Indikátor reflektuje dopyt po kvalitných a cenovo dostupných voľnočasových službách. V súčasnosti je pre Bratislavu pri prepočte na 10 000 obyvateľov vo veku 0-30 rokov výrazne nižší ako v prípade Košíc (390,5), či Brna (620,6), ktoré je počtom deti a mladých ľudí v tejto vekovej skupine porovnateľné s Bratislavou.	155,7	600
ŠC 27 I 2 Podiel detí a mladých ľudí vo veku nad 15 rokov (15-30 rokov), ktorí využívajú voľnočasovú ponuku CVČ v kontexte celkového počtu (bez ohľadu na vek) účastníkov činnosti CVČ	Indikátor reflektuje dopyt po kvalitných a cenovo dostupných voľnočasových službách. Percentuálny podiel vekovej skupiny mladých ľudí vo veku 15-30 rokov v rámci vekovej skupiny obyvateľov vo veku 0-30 rokov predstavuje 44 %. S ohľadom na skutočnosť, že aj podľa platnej legislatívy majú CVČ poskytovať voľnočasové aktivity pre deti a mládež vo veku do 30 rokov, ciele zvyšovania podielu účastníkov vo veku nad 15 rokov by malo reflektovať aktuálnu demografiu.	11,8 %	40 %

C. 2.2.2 Rozmanitý kultúrny život

Mesto zabezpečuje dostupnú a rozmanitú kultúrnu ponuku, podporuje rozvoj lokálneho talentu a ochranu kultúrneho dedičstva.

Kultúra je podstatou vitality komunít, ktoré tvoria mesto. Bratislava vytvára podmienky pre inkluzívny kultúrny život – podporuje aktívnu účasť ľudí na kultúrnom živote a zlepšuje dostupnosť kultúrnej ponuky a kultúrnych služieb pre obyvateľky, obyvateľov alebo užívateľky a užívateľov mesta.

Bratislava podporuje systematickú udržateľnosť bohatej a dynamicky sa rozvíjajúcej kultúrnej a umeleckej scény – subjektov a jednotlivcov. Obraz Bratislavy a kvalita života v nej je do veľkej miery tvorený práve aktivitami a subjektmi občianskej, nezriaďovanej a nezávislej kultúrnej scény. Mesto využíva kultúrny potenciál kumulovaný na území mesta v mimoriadnej pestrosti a početnosti jednotlivých foriem, žánrov a platforiem.

Mesto Bratislava má vytvorené stabilné podmienky pre správu kultúry. Sú to predovšetkým systémy finančnej a nefinančnej podpory, poskytovanie a rozširovanie priestorov pre tvorbu a prezentáciu, vytváranie podmienok na výmenu skúseností, tvorivý dialóg a propagáciu, posilňovanie vzdelávania na všetkých úrovniach ako aj podpora rozvoja zručností a talentu.

Bratislava udržiava, obnovuje a využíva vlastné objekty kultúrnej infraštruktúry pre poskytovanie kultúrnych služieb, sprístupňovanie kultúrnych hodnôt a na vytváranie primeraného inštitucionálneho zázemia pre oblasť kultúry.

Bratislava zároveň vytvára všetky podmienky potrebné na zachovanie, ochranu, obnovu a využívanie pamiatkového fondu na svojom území, rešpektuje a rozvíja svoje kultúrne bohatstvo, reflektuje kultúrnu minulosť a pozerá otvorene do budúcnosti. Mesto má vo svojom vlastníctve rozvinutú kultúrnu infraštruktúru, ktorá zabezpečuje plnohodnotnú ochranu kultúrno-historického dedičstva a prezentáciu kultúry.

Špecifické ciele

- **Mesto Bratislava zabezpečuje dostupnú a rozmanitú kultúrnu ponuku, kvalitné a aktuálne kultúrne služby pre všetkých obyvateľov, prispievajúc k rešpektujúcemu spolužitiu. ▶ ŠC 28**
- **Mesto Bratislava sa významne podieľa na podpore lokálneho talentu, umeleckej tvorby a rozvoji občianskych organizácií pôsobiacich v kultúre v súlade s princípmi udržateľného rozvoja. ▶ ŠC 29**
- **Mesto Bratislava má rozvinutú kultúrnu infraštruktúru vo vlastníctve mesta, prostredníctvom ktorej zabezpečuje plnohodnotnú ochranu kultúrneho dedičstva a prezentáciu kultúry. ▶ ŠC 30**
- **Mesto Bratislava má vytvorené stabilné podmienky pre správu kultúry, udržateľnosť kultúrnych organizácií mesta a koncepčný rozvoj založený na zapájaní verejnosti a zainteresovaných aktérov. ▶ ŠC 31**

Tieto ciele reagujú na východiská

- Kultúra vnímaná ako nadstavba a doplnok, nie je rozvíjaná jej spoločenská hodnota a príspevok k rozvoju územia (chýbajúca kultúrna perspektíva v plánovaní udržateľného rozvoja mesta). Zároveň chýbajú systémové nástroje na presadenie potrebných zmien vedúcich k efektívnej správe a financovaniu kultúry. ***(KULTÚRA VÝCHODISKO 1)***
- Poddimenzovanosť kultúry ako verejnej politiky a služby mesta, výrazné deficity v kapacitách správy – personálnych, finančných, priestorových a v nástrojoch kultúrnej politiky – plánovaní, zbere a vyhodnocovaní dát a tvorbe systémových mechanizmov. ***(KULTÚRA VÝCHODISKO 2)***
- Absencia systematickej ochrany a rozvoja kultúrnych zdrojov mesta (organizácií a infraštruktúry), výrazný investičný a modernizačný dlh a nevyhovujúca starostlivosť o kultúrne dedičstvo. ***(KULTÚRA VÝCHODISKO 3)***
- Nevyvážená kultúrna ponuka (dostupnosť a prístupnosť) vo verejnom priestore. ***(KULTÚRA VÝCHODISKO 4)***
- Nedostatočné zapojenie rozmanitých komunít a všetkých obyvateľov do kultúrneho života mesta. ***(KULTÚRA VÝCHODISKO 5)***
- Nedostatočne využitý potenciál kultúrnych zdrojov (ľudí a miest) na posilnenie sebavedomia mesta. Absencia medzinárodnej kultúrnej spolupráce. ***(KULTÚRA VÝCHODISKO 6)***
- Mesto nepracuje s rozvojom KKP a jeho potenciálom – neexistujú inovačné projekty v kultúre v napojení na KKP a rozvoj konkurencieschopnosti mesta. ***(KULTÚRA VÝCHODISKO 7)***

Očakávaná zmena

Kvalitný a zdravý život potrebuje impulzy z umenia a kultúry. Bratislava vytvára podmienky pre inkluzívny kultúrny život – podporuje aktívnu účasť ľudí na kultúrnom živote a zlepšuje dostupnosť kultúrnej ponuky a kultúrnych služieb pre obyvateľov a užívateľov mesta tak, aby umenie a kultúra boli prístupné a dostupné všetkým rovnakou mierou so zreteľom na zraniteľné skupiny a jednotlivcov.

Obraz Bratislavy a kvalita života v nej je do veľkej miery tvorený práve aktivitami a subjektmi občianskej, nezriaďovanej a nezávislej kultúrnej scény. Mesto využíva kultúrny potenciál kumulovaný na území mesta v mimoriadnej pestrosti a početnosti jednotlivých foriem, žánrov a platforiem prostredníctvom podpory tvorby, rozvoja, ochrany, obnovy a prezentácie kultúry v záujme udržateľného rozvoja mesta.

Bratislava udržiava, obnovuje a využíva vlastné objekty kultúrnej infraštruktúry pre poskytovanie kultúrnych služieb, sprístupňovanie kultúrnych hodnôt a na vytváranie primeraného inštitucionálneho zázemia pre oblasť kultúry. Bratislava zároveň vytvára všetky podmienky potrebné na zachovanie, ochranu, obnovu a využívanie pamiatkového fondu na svojom území, rešpektuje a rozvíja svoje kultúrne bohatstvo, reflektuje kultúrnu minulosť a pozerá otvorene do budúcnosti. Mesto má vo svojom vlastníctve rozvinutú kultúrnu infraštruktúru, ktorá zabezpečuje plnohodnotnú ochranu kultúrno-historického dedičstva a prezentáciu kultúry, zaobchádza so svojim kultúrnym dedičstvom efektívne a tvorivo ho sprístupňuje verejnosti s cieľom vzdelávania, udržateľnosti a inklúzie.

Mesto Bratislava má vytvorené stabilné podmienky pre správu kultúry. Je to predovšetkým systém finančnej a nefinančnej podpory, poskytovanie a rozširovanie priestorov pre tvorbu a prezentáciu, vytváranie podmienok na výmenu skúseností, tvorivý dialóg a propagáciu, posilňovanie vzdelávania na všetkých úrovniach, podporu rozvoja zručností a talentu, ako aj participatívne strategické plánovanie a vyhodnocovanie dopadov.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia pre dosiahnutie stanovených cieľov

- Systematické mapovanie kultúrneho správania a potrieb všetkých obyvateľov (so zreteľom na marginalizované skupiny).
- Rozmanitá Bratislava – program na podporu rozmanitosti a inklúzie prostredníctvom kultúry.
- Nadácia mesta Bratislavy – kultúra – moderný transparentný grantový mechanizmus mesta na podporu kultúry a komunitného života.
- Open Call BKIS – kultúra – efektívny a transparentný výber žiadateľov o nefinančnú podporu a spoluprácu.
- Bratislavské kultúrne fórum a Klub štipendistov mesta Bratislavy.

- Vybudovanie mestského multifunkčného kultúrneho komplexu.
- Nová pobočka Mestskej knižnice – Mestské kúpele a knižnica Grössling.
- Oživenie areálu bývalých technických služieb na Bazovej ulici.
- Rekonštrukcia budovy DPOH.
- DPOH n.o. - vytvorenie samostatnej organizácie - rozvoj mestskej divadelnej scény
- Dobudovanie a prevádzka depozitárov na uloženie zbierkových predmetov Galérie mesta Bratislavy a Múzea mesta Bratislavy
- Vybudovanie administratívnej budovy a návštevníckeho centra hradu Devín
- Vybudovanie návštevníckeho centra rímskeho kastela Gerulata v Rusovciach
- Program ochrany a sprístupňovania fyzickej kultúrnej infraštruktúry: rekonštrukcie historických objektov, múzeí, NKP
- Priestory pre Archív mesta Bratislavy
- Koncepčné narábanie s monumentami mesta
- Program podpory vzniku nových umeleckých diel vo verejnom priestore
- Implementácia Koncepcie udržateľného rozvoja kultúry 2030
- Manažment kvality príspevkových organizácií v oblasti kultúry
- Vytvorenie nového profilového mestského festivalu

Identifikovaná investičná potreba

135 000 000 - 177 000 000 €

Vybrané indikátory pre ŠC 28

Mesto Bratislava zabezpečuje dostupnú a rozmanitú kultúrnu ponuku, kvalitné a aktuálne kultúrne služby pre všetkých obyvateľov, prispievajúc k rešpektujúcemu spolužitiu.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 28 I 1 Podiel respondentov spokojných s vyváženosťou kultúrnej ponuky v meste a v mestských častiach	Štandardne využívané ukazovatele – vyváženosť z hľadiska žánrov a cieľových skupín, kvalita z hľadiska náročnosti publika a dostupnosť z hľadiska priestorového (geografická), ekonomického a pod. Mesto zlepšuje svoje kultúrne služby a vyhodnocuje dáta o spokojnosti s vyváženosťou kultúrnej ponuky a dostupnosťou kultúrnych služieb (so zreteľom na marginalizované skupiny).	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 28 I 2 Podiel respondentov spokojných s kvalitou kultúrnej ponuky v meste/v mestských častiach		Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 28 I 3 Podiel respondentov spokojných s dostupnosťou kultúrnej ponuky v meste/v mestských častiach		Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 28 I 4 Počet návštevníkov na kultúrnych aktivitách mestských kultúrnych organizácií		Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 28 I 5 % respondentov spokojných s kvalitou a dostupnosťou ponuky kultúrnych organizácií mesta			
ŠC 28 I 6 Podiel inkluzívnych programov a projektov pre deti, mládež, seniorov, cudzincov, LGBTQI komunity, obyvateľov so zdravotným a mentálnym znevýhodnením, sociálnym vylúčením a pod.	Indikátor meria dostupnosť mestských podujatí pre marginalizované skupiny na základe nimi definovaných potrieb a záujmov.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 28 I 7 Nárast v % nových mestských podujatí prospievajúcich k dostupnej a rozmanitej kultúrnej ponuke, umožňujúcich aktívne zapojenie obyvateľov	Indikátor meria nárast mestských podujatí, v rámci ktorých sa dbá na zapájanie rôznych komunít a tvorbu vyváženej ponuky pre všetkých, keďže absentujú celomestské kultúrne programy na prácu s marginalizovanými skupinami obyvateľstva.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

ŠC 28 I 8 Počet návštevníkov mestských kultúrnych podujatí pre marginalizované skupiny	Indikátor sleduje zvýšenie motivácie a prehĺbenie účasti na kultúrnych aktivitách.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

Vybrané indikátory pre ŠC 29

Mesto Bratislava sa významne podieľa na podpore lokálneho talentu, umeleckej tvorby a rozvoji občianskych organizácií pôsobiacich v kultúre v súlade s princípmi udržateľného rozvoja.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 29 I 1 % bežných výdavkov z rozpočtu mesta na podporu kultúrnych projektov občianskych organizácií/medziročne + % podiel týchto výdavkov na rozpočte na kultúru	Indikátor sledujúci trend nárastu bežných výdavkov z rozpočtu mesta, ktorých cieľom je podpora lokálneho talentu, umeleckej tvorby a rozvoja organizácií pôsobiacich v kultúre.	9 % z výdavkov na kultúru 0,19 % z bežných výdavkov rozpočtu mesta	13 % z výdavkov na kultúru 0,5 % z bežných výdavkov rozpočtu mesta
ŠC 29 I 2 Podiel uspokojeného dopytu (poskytnutá suma voči žiadanej žiadateľom o finančnú a o nefinančnú podporu)	Indikátor sledujúci nárast podporených žiadostí rozvíjajúcich kultúrne a umelecké projekty. Toto má pozitívny efekt na prístupnosť kultúry pre širokú verejnosť ako aj zlepšenie podmienok pre kultúrnu obec.	20 % uspokojeného dopytu po finančnej podpore (155 finančne podporených kultúrnych a umeleckých projektov v objeme 645 000 EUR)	35 % dopytu po finančnej podpore (220 finančne podporených kultúrnych a umeleckých projektov v objeme 1 000 000 EUR)
ŠC 29 I 3 Podiel finančne podporených organizácií a projektov s meranými dopadmi		31 % žiadostí o finančnú podporu	40 % žiadostí o finančnú a nefinančnú podporu
ŠC 29 I 4 Počet nefinančne podporených organizácií a projektov s meranými dopadmi (vrátane spolupráci)		15 nefinančne podporených projektov a 50 spoluprác/ročne)	50 nefinančne podporených projektov a 75 spoluprác/ročne)

ŠC 29 I 5 Počet novo využitých priestorov samosprávy na kultúrne aktivity	Indikátor sleduje vznik kultúrnych priestorov v dovtedy pre kultúru nevyužívaných priestoroch. Mesto umožňuje a zvyšuje povedomie o kultúrnych zdrojoch, organizáciách, umelcoch, tvorcoch a talentoch.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 29 I 6 Aplikovanie merania dopadov podpory na kultúrny život mesta	Indikátor sleduje, či sa aplikuje meranie dopadu podporovaných projektov na kultúrny život v meste s dôrazom na dostupnosť a udržateľnosť, čím zvyšuje relevanciu realizovaných mechanizmov podpory.	Nenaplnené	Naplnené

Vybrané indikátory pre ŠC 30

Mesto Bratislava má rozvinutú kultúrnu infraštruktúru vo vlastníctve mesta, prostredníctvom ktorej zabezpečuje plnohodnotnú ochranu kultúrneho dedičstva a prezentáciu kultúry.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 30 I 1 % podiel národných kultúrnych pamiatok vo vlastníctve a správe mesta s pripravenou projektovou dokumentáciou/celkom	Indikátor sleduje pripravenosť projektovej dokumentácie pre rekonštrukcie NKP pre potrebné investície a čerpanie externých zdrojov.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii	80 %
ŠC 30 I 2 % kapitálových výdavkov z ročného mestského rozpočtu investovaných do kultúrnych pamiatok vo vlastníctve mesta, národného, resp. európskeho významu	Indikátor sleduje mieru znižovania investičného a modernizačného dlhu kultúrnej infraštruktúry.	3 % kapitálových výdavkov z rozpočtu mesta (2020)	min. 7 % kapitálového rozpočtu
ŠC 30 I 3 Počet zrekonštruovaných infraštruktúr a infraštruktúr s prebiehajúcou rekonštrukciou/celkom	Indikátor sleduje množstvo významných kultúrnych pamiatok vrátane ich zázemia, ktoré čakajú na svoju obnovu.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	8 objektov kultúrnej infraštruktúry (Michalská veža, Depozitáre pre GMB a MMB, Dom u dobrého pastiera, Kúpele Grössling s pobočkou knižnice, DPOH, Hrad Devín, Gerulata v Rusovciach)

ŠC 30 I 4 Počet vypracovaných projektových žiadostí pre financovanie vzniku a obnovy kultúrnej infraštruktúry z externých zdrojov/za projekt	Indikátor sleduje množstvo projektov na rekonštrukciu existujúcej kultúrnej infraštruktúry.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 30 I 5 Počet vybudovaných nových kultúrnych infraštruktúr a počet infraštruktúr vo výstavbe (vo vlastníctve mesta)/celkom	Indikátor sleduje množstvo nových projektov kultúrnej infraštruktúry.	0	2 nové kultúrne objekty (objekty aj s kultúrnou funkciou) – depozitáre a ďalšie projekty prepájajúce dedičstvo a inovácie
ŠC 30 I 6 Podiel revitalizovaných a sprístupnených priestorov pre kultúrne a komunitné aktivity v rámci priestorov mestských inštitúcií (nádvoria, vnútrobloky, vstupy)/celkom	Indikátor sleduje miesta, ktoré boli sprístupnené na kultúrne a komunitné programy.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	70 % Mestské kultúrne organizácie postupne revitalizujú a zlepšujú prístupnosť návštevníckych priestorov a exteriérov.
ŠC 30 I 7 Nárast návštevnosti pamiatkových lokalít a pamäťových inštitúcií mesta	Indikátor sledujúci zvyšovanie návštevností pamiatkových inštitúcií mesta ako odzrkadlenie zvyšujúcej sa kvality poskytovaných služieb.	Múzeum mesta Bratislavy celkovo 263 000 (z toho NKP Gerulata je 4400 ľudí NKP Devín 182 300 ľudí) Galéria mesta Bratislavy 25 000 ľudí. (2016 – 2020)	2 % ročne, kumulatívne o 15%
ŠC 30 I 8 Podiel zdigitalizovaných predmetov kultúrnej hodnoty z fondov mesta	Indikátor sleduje znižovanie digitalizačného dlhu vo všetkých oblastiach kultúrneho dedičstva (zbierkové, archívne fondy, nehnuteľné kultúrne pamiatky).	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 30. I 9 Výdavky mesta na kultúru v eurách na obyvateľa	Indikátor hodnotí finančnú podporu kultúry z rozpočtu mesta prostredníctvom skutočných výdavkov na sektor kultúry v eurách prepočítaných na obyvateľa	25,4 Eur na obyvateľa (12 080 809,46 Eur = Kultúrne služby; Vysielacie a vydavateľské služby) / (475 503 obyvateľov, SODB 2021)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota Benchmark: Napr. Trnava 31,6 Eur na obyvateľa Celkové výdavky na kultúru (2 018 226,49 Eur)

.

Vybrané indikátory pre ŠC 31

Mesto Bratislava má vytvorené stabilné podmienky pre správu kultúry, udržateľnosť kultúrnych organizácií mesta a koncepčný rozvoj založený na zapájaní verejnosti a zainteresovaných aktérov.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 31 I 1 % bežných výdavkov na kultúru z celkového rozpočtu mesta	Kultúra je dnes vnímaná ako nadstavba , čomu zodpovedá aj percento financovania kultúry z rozpočtu mesta, ktoré je najnižšie zo všetkých rozpočtových programov, výdavky na kultúru sú deficitné. Indikátor sleduje kvantitatívnu finančnú podporu sektoru kultúry voči iným oblastiam.	2 % z bežných výdavkov rozpočtu mesta	3,5-4% z bežných výdavkov rozpočtu mesta, zavedené % z poplatku na rozvoj na kultúrnu infraštruktúru
ŠC 31 I 2 Počet zamestnancov a špecializácií pre oblasť kultúry na Magistráte a v príspevkových kultúrnych organizáciách	Ľudské kapacity nie sú postačujúce na pokrytie kvalitnej správy kultúrnych služieb a nových potrebných mechanizmov.	Správu kultúry (jadro) zabezpečuje 9 pracovníkov magistrátu	Správu kultúry (jadro) zabezpečuje optimálne 15 pracovníkov magistrátu
ŠC 31 I 3 Počet nových a delimitovaných kultúrnych organizácií mesta a organizácií a útvarov, ktoré prešli transformáciou/celkom	Indikátor sleduje úspešnosť pri vzniku nových a delimitovaných kultúrnych organizácií mesta a tých, ktoré prešli transformáciou. Cieľom je navýšenie počtu týchto organizácií.	5 príspevkových organizácií a archív	7 organizácií
ŠC 31 I 4 % priemerný podiel externých zdrojov v rámci rozpočtov mestských kultúrnych organizácií/ zmena medziročne	Indikátor sledujúci financovanie mestských kultúrnych organizácií z externých zdrojov.	79 %	70 % (výška príspevku rastie, klesá samotný podiel)

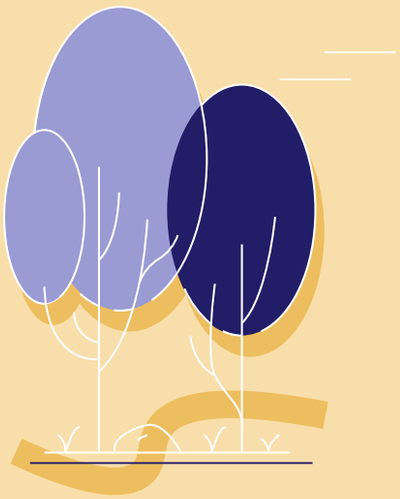

C. 2.3 Zelené a zdravé mesto

Mesto zabezpečuje podmienky pre zdravý život a možnosti na rekreáciu, šport a zdravý životný štýl prostredníctvom ochrany a rozvoja svojej zeleno-modrej infraštruktúry.

Kľúčové slová: prírodné zdroje, ochrana životného prostredia, riešenie environmentálnych záťaží, zeleno-modrá infraštruktúra, šport a rekreácia, zdravý životný štýl a pohyb

C. 2.3.1 Ochrana životného prostredia a ekosystémových služieb

Mesto monitoruje, chráni a zabezpečuje zdravý život prostredníctvom čistého ovzdušia, pôdy, pitnej vody, nízkymi hodnotami hluku a riešením environmentálnych záťaží na svojom území.

Čisté životné prostredie je základným pilierom zdravia obyvateľov. Bratislava zabezpečuje podmienky pre zdravý život mnohými spôsobmi, okrem iného aj monitorovaním a chránením zložiek životného prostredia a zeleno-modrej infraštruktúry.

Bratislava koná v rámci svojich kompetencií tak, aby všetky jej obyvateľky a obyvatelia mali prístup k pitnej vode, čistej pôde a čerstvému vzduchu. Monitoruje a prijíma opatrenia, aby jej obyvatelia neboli vystavení nadmernému hluku. Mesto pri svojom plánovaní a rozvoji postupuje podľa aktuálnych územnoplánovacích podkladov a dokumentácie, a zároveň plánuje ďalší rozvoj mesta tak, aby boli zabezpečené tie najlepšie podmienky pre ochranu prírodných zdrojov.

Mesto disponuje sieťou meracích zariadení, ktoré pomáhajú dlhodobo sledovať kvalitu životného prostredia a prijímať opatrenia na znižovanie úrovne znečistenia. Mesto taktiež aktívne pristupuje, v rámci svojej pôsobnosti, k procesom vedúcim k riešeniu environmentálnych záťaží a sleduje ich stav na svojom území. Všetky pozemky mesta sú ošetrené voči degradácii pôdy.

Bratislava postupne dotvára svoj zelený mestský okruh, ktorého základ tvorí koridor Dunaja, jeho ramien a lužných lesov. Bratislava je prepojená ucelenou sieťou verejných priestorov, vhodných pre pohyb mestom, oddych i stretávanie sa.

Bratislava systematicky transformuje plochy zelene na sídliskách a v okolí bytových domov na klimaticky odolné a biodiverzitu podporujúce územia vrátane výsadby klimaticky odolných druhov drevín. Mesto má jasne určené nezastavateľné plochy a rozvíjajúci sa systém ekologickej stability, ktorý prepája mestskú zeleň a okolitú prírodnú krajinu.

Špecifické ciele

- **Mesto Bratislava má čisté životné prostredie (ovzdušie, voda, pôda, hluková hladina) s minimálnymi úrovňami celkového aj lokálneho znečistenia prostredia. Mesto Bratislava disponuje kvalitnou a distribuovanou infraštruktúrou priebežne zbierajúcou informácie potrebné na dôsledné vyhodnocovanie stavu životného prostredia v meste. ▶ ŠC 32**
- **Mesto Bratislava má dostatočné zásoby pitnej vody a poskytuje kvalitné a konzistentné služby výroby pitnej vody a jej dodávania a spracovania odpadových vôd dostupné pre každú obyvateľku a obyvateľa Bratislavy. Voda je dostupným, no vzácnym zdrojom, ktorým sa neplytvá. ▶ ŠC 33**
- **Mesto Bratislava je mestom s podmienkami pre tvorbu kvalitnej mestskej zelene a zelenej infraštruktúry aj mimo zastavaného územia mesta. Mesto Bratislava priebežne rozširuje a zveľaďuje zelené plochy na svojom území. Mesto Bratislava má kompletný a komplexný prehľad o zelenej a modrej infraštruktúre na svojom území a využíva moderné regulačné nástroje na jej ochranu. ▶ ŠC 34**

Tieto ciele reagujú na východiská

- Vodovodná a kanalizačná infraštruktúra má nakumulovaný investičný dlh. ***(TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA VÝCHODISKO 6)***
- Nadmerná spotreba vody. ***(TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA VÝCHODISKO 7)***
- Nedostatočná legislatívna podpora potrebná pre výkon kompetencií mesta v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia, ktorá je daná platným znením právnych predpisov. ***(ŽIVOTNÉ PROSTREDIE VÝCHODISKO 1)***
- Nedostatok a nedostupnosť informácií (asymetria informácií – nie všetci aktéri majú rovnaký prístup k informáciám). ***(ŽIVOTNÉ PROSTREDIE VÝCHODISKO 3)***
- Negatívny vplyv environmentálnych hrozieb na kvalitu zložiek životného prostredia a kvalitu života v meste Bratislava. ***(ŽIVOTNÉ PROSTREDIE VÝCHODISKO 4)***

Očakávaná zmena

Mesto vykonáva v oblasti starostlivosti o životné prostredie a jeho jednotlivé zložky prenesenú štátnu správu. V mnohých oblastiach však samosprávy bojujú s množstvom environmentálnej agendy na jednej strane a na druhej strane s nedostatočnými kompetenčnými „pákami" a aj chýbajúcimi potrebnými zdrojmi. Bratislava preto pokračuje v iniciácii a zintenzívňuje tlak na legislatívne zmeny v prospech rozšírenia kompetencií a právomocí

mesta a tvorby podporných finančných mechanizmov v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia a zvyšovania odolnosti mesta na klimatické a iné (prírodné) hrozby. Využíva na to všetky dostupné platformy a nadväzuje partnerstvá s aktérmi z rôznych sektorov.

Aby mesto mohlo správne identifikovať rozsah niektorých známych problémov v oblasti životného prostredia, chýba mu dostatok informácií a dát, aby mohlo opatrenia nastavovať cielene a efektívne. Mesto si vytvorilo v spolupráci so stakeholdermi a mestskými časťami informačnú platformu, o ktorú sa opiera pri nastavovaní mestských environmentálnych politík. Základ tvorí monitorovacia sieť, ktorú mesto dlhodobo buduje a rozvíja spolu s partnermi, je zameraná na získavanie dát o kvalite a znečistení ovzdušia, klimatologické charakteristiky, informácie o intenzite dopravy a produkcii emisií (vďaka kamerovému systému) a v niektorých lokalitách aj informácie o dlhodobom zaťažení hlukom.

Doprava, hluk a kvalita ovzdušia sú v Bratislava prepojeným problémom. Informácie z novej mestskej monitorovacej siete preto pomáhajú mestu regulovať minimálne tieto tri oblasti naraz. Napríklad Bratislava spolu s rezortnými organizáciami (ako je okresný úrad v sídle kraja a SHMÚ) lepšie nastavuje opatrenia v oblasti napr. zlepšovania kvality ovzdušia najmä v súvislosti s oxidom dusičitým a ozónom, prípadne inými znečisťujúcimi látkami pre nový typ Integrovaného programu na zlepšenie kvality ovzdušia (IPZKO) pre aglomeráciu mesta. Nový dopravný model, ktorý získava vstupné údaje zo sledovania cestnej premávky pomocou kamier, pomáha Bratislave s tvorbou strategických hlukových máp a na nich nadväzujúcich akčných plánov ochrany pred hlukom. Taktiež pomáha pri nastavovaní modelov znečistenia ovzdušia a v neposlednom rade pomáha aj pri znižovaní uhlíkovej stopy v oblasti dopravy.

Mesto aktívne podporuje šetrenie primárnych zdrojov vody prostredníctvom politík pre nastavenie inteligentného nakladania so zrážkovou vodou a opätovné využívanie zrážkovej vody ako tzv. sivej vody ako súčasť navrhovaných obnov verejných priestorov a budov (resp. pri budovaní nových). Bratislava sa aj aktívne zasadzuje za zefektívnenie využívanie sivej vody v rámci legislatívy a podporuje to aj v rámci povoľovacej činnosti pri posudzovaní investičných zámerov. Mesto Bratislava spolu s BVS, a. s., vynakladá úsilie pre znižovanie investičného dlhu na infraštruktúre verejných vodovodov a kanalizácií. S postupnými plánovanými investíciami aj vďaka externým zdrojom financovania bude možné v budúcnosti znižovať počet prípadov havárií a prípadov prerušenia dodávok pitnej vody.[12]

---

12 Vyhodnotenie štandardu kvality dodávky vody, príloha č. 1 k vyhláške č. 276/2012 Z. z., tabuľka 1. Dostupné na: *https://www.bvsas.sk/files/kvalita-vody/o-vode/vyhodnotenie-standardov-kvality-za-rok-2020.pdf*

Územie Bratislavy je veľmi rôznorodé z hľadiska krajinnej pokrývky a poskytuje veľké množstvo ekosystémových služieb, ktoré Bratislava a jej obyvatelia využívajú udržateľným spôsobom. Mesto preto vytvorilo nástroje na zmapovanie a dotvorenie siete pre zabezpečenie ekologickej stability prírodného prostredia v extraviláne, ale aj toho mestského v intraviláne. Základným nástrojom sa stalo budovanie zeleno-modrej infraštruktúry mesta, ktorá logicky prepája a tvorí zeleno-modrú sieť z urbanizovaného prostredia (zelené ulice, zelené verejné priestory) až po prírodné zázemie mesta a regiónu. Podkladom pre nový územný plán mesta v oblasti zabezpečovania kvality životného prostredia a prosperovania ekosystémových služieb sa stali územno-plánovacie podklady ako územný generel zelene, miestne územné systémy ekologickej stability pre územia jednotlivých mestských častí, resp. okresov mesta, ako aj krajinno-ekologický plán a prognózy v oblasti dôsledkov zmeny klímy. Mesto vytvára sieť zeleno-modrej infraštruktúry s cieľom zlepšiť stav ekosystémových služieb, čím sa zlepší aj kvalita s odolnosťou ekosystémov voči nepriaznivým dôsledkom zmeny klímy. To platí aj pre napr. produkčné ekosystémové služby, vďaka ktorým je krajina schopná produkovať potraviny, drevo, pitnú vodu, hrozno, ale aj tzv. regulačné (čistenie pôd, vôd, ovzdušia) a tzv. kultúrne služby (možnosť krátkodobej rekreácie, prírodný turizmus a pod.)

Jedna z podmienok fungujúcej zelenej infraštruktúry a ekosystémových služieb je aj dobrý stav pôd v meste ako aj v jeho extraviláne. Mesto v rámci svojich kompetencií daných legislatívou ako účastník konania aktívne pristupuje v rámci svojej pôsobnosti k procesom vedúcim k riešeniu EZ na území Bratislavy. Do mestského informačného systému o životnom prostredí sa okrem informácií o stave ovzdušia, pôd, vôd a pod. dostali aj komplexné informácie zelenej infraštruktúry mesta aj vďaka pasportizačnému systému zelene.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia pre dosiahnutie stanovených cieľov

- Štúdia uskutočniteľnosti nízkoemisných zón.
- Implementácia Integrovaného programu na zlepšenie kvality ovzdušia v aglomerácii Bratislava pre znečisťujúce látky NO_2 a O_3.
- Zabezpečenie pravidelného obstarávania novej strategickej hlukovej mapy a na základe nej realizácia akčného plánu ochrany pred hlukom.
- Vytvorenie mestského informačného systému pre hodnotenie miery znečistenia rôznymi environmentálnymi záťažami na pozemkoch vo vlastníctve mesta a stav asanácie týchto záťaží (ako súčasť programu monitoringu kvality životného prostredia).
- Program zabezpečovania služieb dodávky kvalitnej pitnej vody a odvádzania a čistenia odpadových vôd.

- Rekultivačné protierózne opatrenia prírode blízkym spôsobom zamerané na zlepšenie kvality a ochrany mestských pôd pred vodnou eróziou.
- Program transformácie plôch sídliskovej zelene a v okolí bytových domov na klimaticky odolné a biodiverzitu podporujúce plochy.
- Zavedenie kvalitného informačného pasportizačného systému evidujúceho počet, rozlohu, polohu a stav zelenej infraštruktúry mesta.
- Spracovanie územného generelu zelene na území hlavného mesta.
- Program tvorby parkov celomestského významu a lokálneho významu - realizácia projektov - výsadby stromov a zvyšovania podielu zelene aj za pomoci výsadby do nádob, záhonov, ostrovčekov, popínavých rastlín v uliciach.
- Program tvorby parkov celomestského významu a lokálneho významu.
- Program 25 tisíc drevín: Realizácia výsadby stromov a krovín, realizácia povýsadbovej starostlivosti.
- Obstaranie a schválenie tzv. Krajinného plánu (krajinno-ekologický plán).
- Vytvorenie a implementácia miestnych územných systémov ekologickej stability (MÚSES).
- Vytvorenie a implementácia koncepcie zeleno-modrej infraštruktúry.

Identifikovaná investičná potreba

5 571 657 - 6 090 657 €

Vybrané indikátory pre ŠC 32

Mesto Bratislava má čisté životné prostredie (ovzdušie, voda, pôda, hluková hladina) s minimálnymi úrovňami celkového aj lokálneho znečistenia prostredia. Mesto Bratislava disponuje kvalitnou a distribuovanou infraštruktúrou priebežne zbierajúcou informácie potrebné na dôsledné vyhodnocovanie stavu životného prostredia v meste.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 32 I 1 Priemerná ročná koncentrácia znečisťujúcej látky NO_2 v ovzduší v mikrogramoch na meter kubický (µg/m^{-3})	Indikátory hodnotia úroveň znečistenia ovzdušia škodlivými látkami. Na základe indikátorov dokážeme hodnotiť vývoj a stav kvality ovzdušia na území mesta a v jeho okolí. Pri návrhu Oblasti riadenia kvality ovzdušia (ORKO) sa hodnotia merania za najmenej posledné 3 roky. V r. 2021 je Bratislava na základe meraní tzv. oblasťou riadenia kvality ovzdušia pre NO_2 a O_3. Kvalita ovzdušia je dlhodobo monitorovaná SHMÚ a dobre sa porovnáva s inými mestami celonárodne, detaily a limity stanovuje Zákon č. 137/2010 Z. z. zákon o ovzdušív platnom znení, vyhláška MŽP SR č. 244/2016 Z. z. o kvalite ovzdušia.	Trnavské mýto (33 µg/m^{-3}) Jeséniová (9 µg/m^{-3}) Mamateyova (16 µg/m^{-3}) (2020) Naposledy bol limit pre priemernú ročnú koncentráciu NO_2 prekročený v roku 2018 na monitorovacej stanici Trnavské mýto (41 µg/m^{-3}) Priemerná ročná koncentrácia NO_2 nesmie prekročiť 40 µg.m^{-3}	Ročné priemerné limitné koncentrácie pre NO_2 nie sú prekračované v 27 problematických lokalitách
ŠC 32 I 2 Priemerný počet dní s prekročením cieľovej hodnoty prízemného ozónu na ochranu zdravia ľudí za posledné 3 roky		Jeséniová 37 dní (priemer rokov 2018 – 2020) Mamateyova 26 dní (priemer rokov 2018 – 2020) Najvyššia priemerná 8 hodinová koncentrácia v priebehu dňa nesmie prekročiť hodnotu 120 µg.m^{-3} viac ako 25 dní za kalendárny rok v priemere troch rokov.	Priemerná 8-hodinová koncentrácia znečisťujúcej látky O_3 (ozón) v priebehu dňa neprekračuje stanovený limit viac ako 25 dní za rok v priemer troch rokoch v 27 problematických lokalitách počas obdobia 3 po sebe idúcich rokov.
ŠC 32 I 3 Priemerná ročná koncentrácia znečisťujúcej látky PM 2,5 v ovzduší v mikrogramoch na meter kubický (µg/m^{-3})		Kamenné nám. - 14 µg.m^{-3}, Trnavské mýto - 15 µg.m^{-3}, Jeséniova - 12 µg.m^{-3}, Mamateyova - 13 µg.m^{-3}. (2020). Do 2020: Priemerná ročná koncentrácia nesmela prekročiť 20 µg.m^{-3} Od 2020: Priemerná ročná koncentrácia nesmie prekročiť 20 µg.m^{-3}	Priemerná ročná koncentrácia pevných častíc PM 2,5 v ovzduší nepresahuje limitnú hodnotu v 27 problematických lokalitách.

ŠC 32 I 4 Priemerná ročná koncentrácia znečisťujúcej látky PM10 v ovzduší v mikrogramoch na meter kubický (µg/m^{-3})		Kamenné nám. - 20 µg.m^{-3}, Trnavské mýto - 25 µg.m^{-3}, Jeséniova - 18 µg.m^{-3}, Mamateyova - 20 µg.m^{-3}, Priemerná ročná koncentrácia nesmie prekročiť 40 µg.m^{-}3.	Priemerná ročná koncentrácia pevných častíc PM 10 v ovzduší nepresahuje limitnú hodnotu v 27 problematických lokalitách.
ŠC 32. I 5 Počet prekročení dennej limitnej hodnoty pre PM10 za rok		Kamenné nám. - 5, Trnavské mýto - 14, Jeséniova - 4, Mamateyova - 4. Priemerná denná koncentrácia PM10 nesmie prekročiť hodnotu 50 µg.m^{-3} viac ako 35-krát za kalendárny rok.	Počet prekročení dennej limitnej hodnoty pre PM 10 v ovzduší nepresahuje limitnú hodnotu v 27 problematických lokalitách.
ŠC 32 I 6 Počet využiteľných vodárenských zdrojov	Bratislava chráni a rešpektuje pásma ochranných zdrojov a dodržiava podmienky stanovené vodoprávnym rozhodnutím. Stratu kapacity vodných zdrojov nie je možné nahradiť (najmä zdroj Čunovo, Rusovce), momentálne kvalitu vody v BA nie je nutné chemicky upravovať, v prípade znečistenia vodných zdrojov ohrozením ich ochranného pásma bude potrebné pristúpiť k chem. čisteniu, čo zvýši, náklady na dodávku pitnej vody.	6	6
ŠC 32 I 7 Kapacita v l.s^{-1} jednotlivých zdrojov		3932 l.s^{-1}	3932 l.s^{-1}

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 32 I 8 Počet a rozloha environmentálnych záťaží (EZ) rôzneho stupňa evidovaných v informačnom systéme mesta **ŠC 32 I 9** % zmapovanej rozlohy pozemkov mesta s environmentálnou záťažou rôzneho stupňa evidovaných v informačnom systéme mesta, % zmapovanej rozlohy EZ podľa stavu sanácie alebo monitoringu na pozemkoch mesta tzv. povinnými osobami	Na základe kompetencií mesta na úseku environmentálnej záťaže vyplývajúcich zo všeobecne záväzných právnych predpisov sa navrhuje voľnejší ukazovateľ sledujúci mapovanie environmentálnych záťaží. Nami navrhovaný cieľ pomocou spojenia ostrých dát od rezortných organizácií MŽP s údajmi mesta prinesie vizuálne (mapové) verejne dostupné a živé dáta a informácie o rozlohe zaťaženia EZ a aktuálnom stave ich riešenia.	0 %. Pozícia mesta pri riešení environmentálnych záťaží na území mesta vyplýva zo všeobecne záväzných právnych predpisov upravujúcich túto problematiku. Vo viacerých prípadoch je určenou povinnou osobou MŽP a pri mnohých environmentálnych záťažiach stále prebieha zisťovacie konanie. Mesto nemá dostatočný informačný základ ohľadom znečistenia svojich pozemkov environmentálnymi záťažami. Údaje o rozlohe a počte environmentálnych záťaží spracovávajú rezortné organizácie Ministerstva životného prostredia SR (MŽP).	100 % pozemkov vo vlastníctve mesta a stav asanácie environmentálnych záťaží je zmapovaných (v budúcnosti sa môže doplniť o ukazovateľ miery odstraňovania EZ)
ŠC 32 I 10 Počet monitorovaných lokalít (neskôr môže byť doplnené o priemernú nameranú dennú a nočnú hodnotu hluku)	Indikátor sleduje úspešnosť realizácie programu na systematické monitorovanie úrovne hluku v meste. Neskôr môže byť doplnený/nahradený za ukazovateľa sledujúceho vlastné hodnoty hluku, priemernú nameranú dennú a nočnú hodnotu hluku.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	30
ŠC 32 I 11 Podiel obyvateľov vystavených nadmernému hluku z celkového počtu obyvateľov mesta/mestskej časti (%)	Hluková mapa poskytne mestu informácie o skupinách obyvateľov zasiahnutých nadmerným hlukom. Hlukovú mapu mesto obstaráva každé 4-5 rokov, akčný plán k nej sa robí na každé 2 roky.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

ŠC 32 I 12 Podiel obyvateľov ktorým bola preukázateľne znížená záťaž hlukom po realizácií opatrení mestom z celkového počtu obyvateľov vystavených nadmernému hluku (%)	Indikátor sleduje účinnosť opatrení mesta a tretích strán proti nadmernému hluku na podklade meraní monitorovacími stanicami alebo hlukovou mapou.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

Vybrané indikátory pre ŠC 33

Mesto Bratislava má dostatočné zásoby pitnej vody a poskytuje kvalitné a konzistentné služby spracovania odpadových vôd dostupné pre každú obyvateľku a obyvateľa Bratislavy. Voda je dostupným, no vzácnym zdrojom, ktorým sa neplytvá.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 33 I 1 Napojenosť % obyvateľstva z celkového počtu, domácností a iných objektov napojených na infraštruktúru pre zásobovanie pitnou vodou	Indikátor sleduje pokrytie infraštruktúry pre dodávku pitnej vody. Je potrebné adekvátne pokryť dopyt, ktorý navyšujú najmä veľké developerské projekty.	99,93 % (2020)	99,96 %
ŠC 33 I 2 % pripojených tzv. ekvivalentných obyvateľov	Indikátor sleduje pokrytie pre dodávku pitnej vody. Je potrebné adekvátne pokryť dopyt, ktorý navyšujú najmä veľké developerské projekty.	99,3 %	Bratislava si udržuje napojenosť 98 % obyvateľov na kanalizáciu a navyšuje dĺžku kanalizačnej siete v súvislosti s narastajúcim počtom tzv. ekvivalentných obyvateľov.

ŠC 33. I 3 Náklady na obnovu vodovodnej a kanalizačnej infraštruktúry v správe BVS, a.s. v eurách	Etablovaný indikátor používaný BVS, a.s. Indikátor sleduje mieru obnovy vodovodnej a kanalizačnej infraštruktúry. Celkový investičný dlh na obnovu a rozširovanie vodovodnej a kanalizačnej infraštruktúry je 356 mil. Eur (HMBA).	11 mil. Eur (2020)	250 mil. Eur
ŠC 33. I 4 Úniky vody v litroch ročne v prepočte na 1 kilometer potrubia	Doplnok k cieľu rozširovania vodovodnej siete zameriavajúci sa na efektívnu prepravu vody ku zákazníkom.	6 492 m³/km/rok	5000 m³/km/rok
ŠC 33 I 5 Počet zaznamenaných udalostí nedodržania kvality vody (§ 2 ods. 1 písm. a) – kvalita pitnej vody)	Indikátor sleduje konzistentnosť v kvalite služby dodávok pitnej vody.	63 (2020)	50
ŠC 33 I 6 Počet prípadov havárie vodárenského potrubia	Indikátor sleduje kvalitu údržby vodovodnej siete (priemer za posledné 4 roky).	1992 (priemer za posledné 4 roky, 2018 – 2021)	1528
ŠC 33. I 7 Počet prekročení stanovených limitov environmentálneho znečistenia vôd	Indikátor sleduje množstvo prípadov environmentálneho znečistenia. Európska smernica o vode 2000/60/ES zavádza pravidlá na zastavenie zhoršovania stavu vodných útvarov Európskej únie a dosiahnutie „dobrého stavu“ európskych riek, jazier a podzemnej vody. Monitoringom je poverená rezortná organizácia - Výskumný ústav vodného hospodárstva. V oblasti sledovania kvality vôd na kúpanie sleduje RÚVZ na základe zákona o zdraví.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 33. I 8 Spotreba pitnej vody v domácnostiach v litroch na obyvateľa a deň (l/obyv./deň)	Nižšia spotreba na obyvateľa znamená, že sa zo životného prostredia odoberá menej vody a na jej extrakciu, úpravu a distribúciu je potrebných menej zdrojov. Ukazovateľ meria využívanie vody obyvateľmi.	110,07 (2018) 106,96 (2019) 105,06 (2020) 100,58 (2021)	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii. Bude identifikované v rámci regulačnej politiky ÚRSO (Úrad regulácie sieťových odvetví).

Vybrané indikátory pre ŠC 34

Mesto Bratislava je mestom s podmienkami pre tvorbu kvalitnej mestskej zelene a zelenej infraštruktúry mimo zastavaného územia mesta. Mesto Bratislava priebežne rozširuje a zveľaďuje zelené plochy na svojom území. Mesto Bratislava má kompletný a komplexný prehľad o zelenej a modrej infraštruktúre na svojom území a využíva moderné regulačné nástroje na jej ochranu.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 34 I 1 Podiel rozlohy pôd v rizikových lokalitách s realizovanými rekultivačnými opatreniami proti erózii na pozemkoch mesta	Indikátor sleduje realizáciu rekultivačných opatrení proti erózii na pozemkoch mesta. Mestské pôdy trpia najmä vodnou eróziou, nedostatkom rôznych živín a zhutňovaním, v niektorých lokalitách aj znečistením. Rekultivačné protierózne opatrenia sa dajú realizovať prírode blízkymi spôsobmi. Znečistenie environmentálnymi záťažami a ich sanácia do tohto opatrenia nespadá.	0 %	na 100 % pozemkov mesta boli realizované opatrenia proti degradácii pôd vodnou eróziou v rizikových lokalitách
ŠC 34 I 2 % z rozlohy plôch transformovanej zelene v okolí bytových domov a na sídliskách	Indikátor reflektuje mieru transformovanej plochy sídliskovej zelene a v okolí bytových domov na klimaticky odolné a biodiverzitu podporujúce plochy vrátane výsadby klimaticky odolných druhov drevín. Zloženie vegetácie na jednotlivých plochách sa bude mapovať a sledovať po vytvorení pasportizácie (v procese verejného obstarávania) a v závislosti od eko-indexu, ktorý bude definovať potrebnú mieru aplikovania a kombinovania rôznych zeleno-modrých riešení.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 34 I 3 Rozloha intaktných plôch v ha/% intaktných plôch zelene z celkovej rozlohy mesta	Indikátor sleduje rozlohu alebo podiel intaktných plôch zelene na celkovej rozlohe mesta. Intaktnými plochami sa rozumejú plochy, ktoré sú trvalo určené pre vegetačnú pokrývku. Z hľadiska územného rozvoja je ich zachovanie významné, preto sú chápané ako nedotknuteľné – resp. intaktné, pričom ich plošný rozsah nesmie byť zmenšený. Je potrebné ich zakomponovať do zelenej infraštruktúry mesta a zároveň aj do územnoplánovacej dokumentácie.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 34 I 4 Počet realizácií zelených ulíc s obnovou stromov alebo s alternatívnou formou zelene (aj za pomoci výsadby do nádob, vytvorenie záhonov, vegetačných stien, popínavých rastlín, ostrovčekov zelene)	Indikátor sleduje prírastok k množstvu zelených ulíc v meste.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	16 pilotných projektov zelených ulíc širších ako 15 m 16 pilotných projektov zelených ulíc užších ako 15 m
ŠC 34 I 5 Počet novovysadených drevín (stromy a iné dreviny, nezahŕňa náhradnú výsadbu na rovnakom mieste) v intraviláne a v extraviláne	Indikátor meria prírastok k množstvu drevín v meste. (Indikátor sa v budúcnosti môže zmeniť na stavový ukazovateľ – na celkový počet drevín).	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je známy údaj o celkovom počte stromov a drevín v meste. V súčasnosti mesto ukončuje iniciatívu výsadby 10 000 stromov (2019 – 2022).	25 000 novovysadených drevín, z toho 20 000 drevín a 1 600 stromov v intraviláne 3 400 v extraviláne v rámci obnovy biokoridorov (nad rámec iniciatívy 10 000 stromov)
ŠC 34 I 6 Počet m² parkovo upravených plôch v priamej správe mesta	Indikátor sleduje mieru kvalitnej zelene v meste.	31 673 m² (2018 – 2021)	80 000 m²
ŠC 34 I 7 Podiel prvkov zelenej infraštruktúry so stromami s vysokou sadovníckou hodnotou z celkovej rozlohy mesta (% alebo m²/ na obyvateľa	Indikátor sleduje mieru kvalitnej zelenej infraštruktúry, s vysokou sadovníckou hodnotou. Sadovnícka hodnota vyjadruje biologické a estetické vlastnosti stromu, vrátane jeho potenciálu z pohľadu krajinnej architektúry Cieľový stav bude doplnený na základe dokončenia Územného generelu zelene (2023).	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

ŠC 34 I 8 Krajinno-ekologický plán ako podklad pre tvorbu nového ÚPN	Krajinno-ekologický plán plní funkciu územnotechnického podkladu, ktorý komplexne a systémovo spracováva a hodnotí územnotechnické podmienky z krajinno-ekologického hľadiska (všetky zložky životného prostredia, nielen zeleň). Aktuálne má mesto 1 zastaraný krajinno-ekologický plán ako povinný podklad k UPN (vypracovaný pre účely schválenia územného plánu v r. 2007).	Nenaplnené	Naplnené
ŠC 34 I 9 Počet okresov, počet mestských častí s vytvorenou dokumentáciou MÚSES	Indikátor sleduje adopciu MÚSESov na území mesta. V rámci štatútu HM SR BA majú mestské časti kompetenciu obstarávať koncepcie ekologických sietí pre zabezpečenie ekologickej stability krajiny a urbanizovaného prostredia, tzv. MÚSES, ktorý sa použije ako podklad pre nový ÚPN. V ÚPN je zakreslený iba priemet zastaraného RÚSESu (regionálny ÚSES). Chýba však podrobnejší MÚSES.	0 okresov, 0 mestských častí	5 okresov, 17 mestských častí
ŠC 34 I 10 Vytvorenie a zavedenie koncepcie zelenej infraštruktúry	Prírodné zázemie mesta má potenciál pre vytvorenie zeleného prstenca, ktorý bude spolu so zeleno-modrou kostrou Dunaja vytvárať základ pre zelenú infraštruktúru. Zeleno-modrá kostra územia je už navrhnutá v štúdii BDP (indikátor sa môže upraviť na počet prvkov a (ha) zelenej infraštruktúry).	Nenaplnený	Naplnený

C. 2.3.2 Možnosti pre pohyb, rekreáciu a zdravý životný štýl

Mesto chráni a rozvíja svoju zeleno-modrú infraštruktúru Malých Karpát a Dunaja a vytvára dostupné možnosti pre šport, pohyb a rekreáciu svojich obyvateľov.

Dostupné možnosti pre pohyb a rekreáciu zvyšujú kvalitu mestského života. Bratislava motivuje svoje obyvateľky a obyvateľov k pohybu prostredníctvom kvalitnej športovej infraštruktúry, možnosťami rekreácie v meste a podporou športových podujatí.

Bratislava je mestom, v ktorom môže každá a každý bez ohľadu na vek, ekonomickú situáciu či zdravotný stav žiť aktívne. Mesto vytvára podmienky pre rozvoj organizovaného a neorganizovaného športu prostredníctvom kvalitnej, cenovo, priestorovo a časovo dostupnej infraštruktúry. Ľudia si pre pohyb a šport môžu vybrať z pestrej ponuky, od multifunkčných zariadení na medzinárodnej úrovni až po voľne prístupné lokálne ihriská a športoviská. Väčšina obyvateľov má prístup ku kvalitnej športovej infraštruktúre do 750 metrov od svojho bydliska. Potreby pre šport a pohyb sú súčasťou požiadaviek pri revitalizácii verejných priestorov.

Rekreácia v prírode patrí k dôležitým formám zdravého životného štýlu. Mesto Bratislava je mestom veľkých a dostupných lesoparkov, v ktorých vytvára podmienky pre rekreáciu a pohyb, pričom tie sú zosúladené s potrebami pre ochranu prírody.

V neposlednom rade sa mesto významne podieľa na podpore národných, celomestských či lokálnych športových podujatí prostredníctvom grantov a prepájaním rôznych aktérov v športe.

Špecifické ciele

- **Mesto Bratislava je mestom veľkých lesoparkov s výbornou dostupnosťou pre všetkých so zosúladenými potrebami pre ochranu prírody s rekreáciou v prírode. ▶ ŠC 35**
- **Mesto Bratislava prispieva k zdravému životnému štýlu obyvateľstva mesta prostredníctvom dostupnej, modernej a kvalitnej športovej infraštruktúry. ▶ ŠC 36**
- **Mesto Bratislava investuje dostatočné finančné prostriedky do športovej infraštruktúry, športových podujatí a grantových schém. ▶ ŠC 37**
- **Mesto Bratislava sa významne podieľa na podpore národných, celomestských a lokálnych športových podujatí. ▶ ŠC 38**

Tieto ciele reagujú na východiská

- Málo ľudí vykonáva pravidelnú fyzickú aktivitu. (***ŠPORT VÝCHODISKO 1***)
- Nízka spokojnosť so športovou infraštruktúrou. (***ŠPORT VÝCHODISKO 2***)
- Nízka dostupnosť k športovej infraštruktúre. ***(ŠPORT VÝCHODISKO 3)***
- Cenová dostupnosť športovísk. ***(ŠPORT VÝCHODISKO 4)***
- Nedostatok peňazí v športe. ***(ŠPORT VÝCHODISKO 5)***
- Malá časť výdavkov ide do investičných aktivít. ***(ŠPORT VÝCHODISKO 6)***
- Nízka finančná podpora pre grantové schémy. ***(ŠPORT VÝCHODISKO 7)***
- Chýbajúci koncepčný prístup k téme športu a výstavby športovej infraštruktúry v meste. ***(ŠPORT VÝCHODISKO 8)***
- Nedostatočné integrovanie výstavby športovej infraštruktúry do investičných projektov mesta. ***(ŠPORT VÝCHODISKO 9)***
- Agenda zdravia ako priorita mesta. ***(ŠPORT VÝCHODISKO 10)***
- Nejasná pozícia štátu pri podpore športovej infraštruktúry národného významu v Bratislave. ***(ŠPORT VÝCHODISKO 11)***
- Nedostatočná legislatívna podpora potrebná pre výkon kompetencií mesta v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia, ktorá je daná platným znením právnych predpisov. ***(ŽIVOTNÉ PROSTREDIE VÝCHODISKO 1)***

Očakávaná zmena

Rozširovanie a modernizácia športovej infraštruktúry, work-outových ihrísk, multišportovej haly či multišportových ihrísk zvyšuje množstvo obyvateľov bývajúcich v pešej dostupnosti k nej. Vďaka integrácii športovísk do programov revitalizácií verejných priestranstiev (napr. Živé miesta) sa atraktivita športovísk zvyšuje. Podobne vypracovanie, schválenie a uplatňovanie Manuálu športovej infraštruktúry zabezpečí mieru kvality pri rekonštrukciách. Všetky tieto aspekty prispievajú k vyššej spokojnosti ľudí so športoviskami a vedú k pravidelnejšej športovej aktivite v exteriéri.

Vďaka implementácii Koncepcie športu sa začne s dlhodobým koncepčným plánovaním v oblasti športu v meste. Spolu s nefinančnou podporou športových podujatí a lepšou podporou vzdelávacích programov v školách a centrách voľného času sa vytvoria podmienky pre ešte väčšie zapojenie verejnosti do športovania v meste.

Postupné navyšovanie rozpočtu minimalizuje rozdiel medzi výdavkami na šport v Bratislave a okolitými mestami. Vďaka zlepšeniu pomeru v prospech investičných zámerov sa infraštruktúra nielen udržiava, ale začína sa zmenšovať aj jej investičný dlh. Pomer odpisov a investícií sa vďaka tomu vyrovnáva. Úspešné projekty podporené programami Fondu

pre podporu športu tiež významne prispievajú k znižovaniu dlhu. Tieto prostriedky zabezpečia realizáciu vyššie zmienených opatrení.

Pre organizované aj neorganizované športové organizácie je vytvorená finančná a nefinančná podpora. Samotný nárast podpory grantových schém je predpokladom, že sa doň zapojí viac obyvateľov, resp. lokálnych organizácií. Tak ako silná občianska spoločnosť pomáha v každej oblasti verejných záujmov, tak to platí aj v oblasti športu a pohybových aktivít.

Chránené územia v katastrálnom území tvoria približne štvrtinu rozlohy mesta – 92,4 km$^{2.}$ Nachádzajú sa tu mnohé ďalšie prírodné alebo poloprírodné územia, ktoré majú vysoký potenciál z hľadiska rekreačných, regulačných a podporných ekosystémových služieb. Zatiaľ čo sú ohrozované rôznymi negatívnymi faktormi, nie je naplnený ich potenciál prístupnosti pre ľudí. Pre zachovanie harmónie medzi rekreáciou a ekologicky stabilizujúcou funkciou je nutné realizovať revitalizačné opatrenia prírode blízkym neinvazívnym spôsobom.

Týmito opatreniami zvýšime návštevnícku atraktivitu, zároveň však spracujeme rozvoj infraštruktúry s ohľadom na životné prostredie. Iniciatíva zo strany mesta by mohla významne podporiť snahu o zriadenie veľkoplošných lesoparkov, ktorých súčasťou by boli územia s rôznym režimom manažmentu z hľadiska ochrany prírody a možnosťami pre rekreáciu v prírodnom prostredí. Zabezpečovala by to zonácia, ktorej cieľom by bolo udržateľné využívanie prírodného bohatstva na území Bratislavy z hľadiska potrieb jej obyvateľov ochrany prírody v územiach, kde je prioritnou funkciou ochrana biodiverzity.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia pre dosiahnutie stanovených cieľov

- Vytvorenie Bratislavského Dunajského Parku.
- Zabezpečenie starostlivosti a ochrany prírody a podpory ekosystémových služieb a rozlohy bezzásahových území prostredníctvom zonácie, opatrnou a cielenou ťažbou dreva meniť štruktúru porastov na prírode blízke a druhovo pestré lesy.
- Asanácia schátraných objektov v Bratislavskom lesoparku a vytvorenie predpokladov pre vhodnejšie aktivity z hľadiska potreby rozvoja prírode blízkych mäkkých foriem rekreácie.
- Integrácia potreby športu do programov revitalizácie a rozvoja verejných priestorov.
- Program sprístupňovania športovísk a telocviční verejných škôl.
- Aktualizácia generelu športu.
- Koncepcia športu.
- Manuál športovej infraštruktúry.

- Zvyšovanie počtu hodín na športovanie pre verejnosť formou rozširovania kapacít existujúcej veľkej športovej infraštruktúry a rozširovaním otváracích hodín.
- Grantový program pre rozvoj športu a vzdelávania: Podpora investícií do športovej infraštruktúry.
- Program výstavby a rekonštrukcie športovej infraštruktúry.
- Vytvorenie koncepcie nefinančnej podpory športovým podujatiam v meste.
- Podpora mesta pre organizátorov veľkých športových podujatí (MS, ME, Maratón, Svetový pohár, atď.).

Identifikovaná investičná potreba

121 000 000 - 122 000 000 €

Vybrané indikátory pre ŠC 35

Mesto Bratislava je mestom veľkých lesoparkov s výbornou dostupnosťou pre všetkých so zosúladenými potrebami pre ochranu prírody s rekreáciou v prírode.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 35 I 1 Rozloha lesoparkových plôch (v ha), rozloha území v rôznom stupni zonácie (v ha)	Indikátor sleduje výmeru lesoparkov v meste. Bratislava nedostatočne využíva potenciál Dunaja a lužnej krajiny, ktoré tvoria jej jedinečný krajinný obraz.	3 160 ha	10 000 ha
ŠC 35 I 2 Podiel vyťaženého dreva z celkového objemu ročného prírastku drevnej hmoty (%)	Ťažbu dreva vykonávajú Mestské lesy BA najšetrnejšou možnou formou – účelovým výberom. Z porastu sa vyberajú len jednotlivé stromy a nevznikajú tak odkryté plochy. Výsledkom budú lesy s vysokou rekreačnou, estetickou a ochranárskou hodnotou preradené do bezzásahového režimu (zóny pokoja).	Menej ako 27 %	Menej ako 20 %
ŠC 35 I 3 % územia so zonáciou a v rámci nej rozloha (v ha) tzv. bezzásahových území – zón pokoja	Okrem MLB hospodária na lesných pozemkoch v Malých Karpatoch, na Devínskej Kobyle a v lužných lesoch aj rôzni ďalších vlastníci, pričom tieto plochy by v budúcnosti mohli byť súčasťou veľkých lesoparkov: rozšíreného Veľkého lesoparku Malé Karpaty a BDP. Postupnosť, resp. možnosť začlenenia jednotlivých lesných celkov, resp. ich častí, do lesoparku bude závisieť od úspešnosti rokovaní, resp. od postupnosti dosiahnutia dohôd mesta s ich vlastníkmi (SR, cirkev, miestne urbariáty – Svätý Jur, Rača a pod.) a užívateľmi.	54 % územia Bratislavského lesoparku je preradených do bezzásahového režimu, tzv. zóny pokoja z celkovej rozlohy 3160 ha. Podobne aj 55 % plôch patriacich lesohospodárskemu subjektu – Lesy SR, š. p., 4195 ha (z toho približne polovica v BDP) bolo identifikovaných ako vhodných na zaradenie do bezzásahového režimu. Odhadovaná rozloha BDP celkovo je približne 3 500 ha.	Zachovať rovnaký podiel, min. 50 %, zo zväčšeného územia lesoparkov – Veľkého lesoparku Malé Karpaty (približne 11 tis. ha) a BDP (približne 3,5 tis. ha) v tzv. bezzásahovom režime (zóny pokoja). Mesto, ďalší štátni a súkromní vlastníci lesných pozemkov na území mesta a v jeho okolí sledujú spoločný cieľ vytvárať lesy s vysokou rekreačnou, estetickou a ochranárskou hodnotou tak, že zachovávajú tzv. podiel zón pokoja na minimálne 50 % rozlohy lesoparkov.

ŠC 35 I 4 Počet asanovaných objektov v bratislavských lesoparkoch	Indikátor sleduje odstraňovanie nežiaducich objektov v bratislavských lesoparkoch. Ide o objekty, ktoré dávno stratili svoju funkciu a je potrebné ich odstrániť a citlivo nahradiť za objekty podporujúce mäkké formy rekreácie. Jedná sa o dlhodobý problém, ťažko riešiteľný pre komplikované vlastnícke vzťahy a majetkovo-právne spory.	0	10

Vybrané indikátory pre ŠC 36

Mesto Bratislava prispieva k zdravému životnému štýlu obyvateľstva mesta prostredníctvom dostupnej, modernej a kvalitnej športovej infraštruktúry.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 36 I 1 Podiel bývajúcej populácie, ktorá má prístup k športovej infraštruktúre do 750 metrov od svojho bydliska	Indikátor sleduje rámcovú geografickú dostupnosť existujúcej športovej infraštruktúry. Ukazovateľ nezohľadňuje kvalitu a stav športovej infraštruktúry, ktorá môže vykazovať známky opotrebenia. Športovou infraštruktúrou sa rozumejú detské ihriská a športoviská, ktoré sú voľne prístupné verejnosti.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	94,7 % (cieľová hodnota reprezentuje priestorové možnosti mesta)
ŠC 36 I 2 Spokojnosť obyvateľov s dostupnosťou športovej infraštruktúry (veľmi spokojný alebo skôr spokojný)	Indikátor vykazovaný v rámci meraní Eurobarometer. Keďže ukazovateľ sa v súčasnosti neregistruje na mestskej úrovni tak pre východiskovú, ako aj cieľovú hodnotu, je použitá hodnota pre Slovensko.	46,6 % Spokojnosť obyvateľov so športovou infraštruktúrou (veľmi spokojný, skôr spokojný) (Eurostat 2019)	66 % Priemerná spokojnosť obyvateľov so športovou infraštruktúrou v 12 hlavných mestách EÚ s najvyššou mierou spokojnosti so športovou infraštruktúrou (veľmi spokojný, skôr spokojný) (Eurostat 2019)

ŠC 36 I 3 Podiel ľudí, ktorí vykonávajú pravidelnú fyzickú aktivitu mimo domu	Indikátor sleduje podiel obyvateľstva Bratislavy, ktorý vykonáva fyzickú aktivitu mimo domu. Slovensko sa v tomto ohľade umiestnilo najhoršie z krajín EÚ. Až 62 % populácie vykonáva fyzickú aktivitu doma. V najlepšie umiestnených krajinách (Fínsko, Rakúsko, Španielsko) 53 až 67 % vykonáva športovú aktivitu v parkoch, verejných ihriskách a podobne.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.
ŠC 36 I 4 Stredná dĺžka života pri narodení obyvateľov Bratislavy	Indikátor zahŕňajúci niekoľko aspektov spojených so zdravím, dobrou životosprávou (a teda aj športom) a ďalšími, ktoré odzrkadľujú fyzické predpoklady na dožitie.	75,8 – muž 81,8 – žena (2018)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota (Porovnanie s mestom: Viedeň 2020: 77,8 - muž, 82,7 - žena).
ŠC 36 I 5 Výskyt ochorenia diabetes melitus v populácii Bratislavského kraja	Vhodným proxy pre sledovanie zdravia populácie je miera obezity v populácii, avšak táto nie je vykazovaná na úrovni mesta ani kraja, preto sa zvolil indikátor miery výskytu diagnostikovaného ochorenia diabetes melitus.	6 371 diagnostikovaných na 100 000 obyvateľov (2020)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota (Porovnanie so Žilinským krajom v roku 2020: 4 993 diagnostikovaných)
ŠC 36 I 6 Počet diagnostikovaných ochorení diabetes melitus, obezity a inej nadmernej výživy vo vekovej skupine deti a dorast v Bratislavskom kraji	Indikátor monitoruje výskyt ochorení diabetes melitus, obezity a inej nadmernej výživy vo vekovej skupine deti a dorast. Tieto ochorenia sa zvyčajne spájajú s nevhodným spôsobom stravovania, nedostatočnou fyzickou aktivitou a nezdravým životným štýlom.	Deti 0-18 rokov: 180 (diabetes melitus) 1 470 (obezita a iná nadmerná výživa) Dorast 19-26 rokov: 63 (diabetes melitus) 328 (obezita a iná nadmerná výživa) (2020)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 36 I 7 Podiel športovísk a telocviční v areáloch a budovách verejných škôl, ktoré majú otváracie hodiny pre verejnosť	Športoviská a telocvične v areáloch a budovách verejných škôl predstavujú športovú infraštruktúru v dobrej pešej dostupnosti. Indikátor sleduje dostupnosť – otvorenosť týchto areálov, vrátane podvečerných a večerných hodín, pričom podmienkou je osvetlenie areálu.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	80 %

Vybrané indikátory pre ŠC 37

Mesto Bratislava investuje dostatočné finančné prostriedky do športovej infraštruktúry, športových podujatí a grantových schém.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 37 I 1 Podiel investičných výdavkov mesta a mestských organizácií do športovej infraštruktúry bez ohľadu na zdroj financovania voči bežným príjmom hlavného mesta	Indikátor sleduje výšku investícií do športovej infraštruktúry, ktoré v dôsledku motivujú väčšie využívanie zo strany obyvateľov. Mesto Brno do roku 2030 plánuje investovať minimálne 5 % bežných príjmov ročne do športovej infraštruktúry – vrátane zdrojov krajov a štátu (https://cobude.brno.cz/vyznamne-projekty/).	pod 0,5 %	5 % (v priemere)
ŠC 37 I 2 Podiel výdavkov mesta a mestských organizácií do investičných aktivít v rámci športovej infraštruktúry voči bežným príjmom mesta	Indikátor sleduje, aká veľká časť mestského rozpočtu je alokovaná na investičné aktivity, a teda akou mierou sa znižuje investičný dlh.	26 % (2020 – 2022)	60 %
ŠC 37 I 3 Pomer odpisov a investícií – výška investičných výdavkov mesta a mestských organizácií do športovej infraštruktúry bez ohľadu na zdroj financovania	Ukazovateľ meria dlhodobú udržateľnosť financovania infraštruktúry. Ak sú investície dlhodobo pod úrovňou odpisov, majetok stráca na hodnote, nie je obnovovaný a budúce náklady na jeho sanáciu či novovybudovane budú rádovo vyššie.	6:1	1:1

Vybraný indikátor pre ŠC 38

Mesto Bratislava sa významne podieľa na podpore národných, celomestských a lokálnych športových podujatí.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 38 I 1 Podiel podporených žiadateľov o finančnú podporu z grantového mechanizmu pre rozvoj športu	Indikátor sleduje saturáciu dopytu po grantoch pre rozvoj športu a vzdelávania. Mesto rozvíja grantový mechanizmus pre rozvoj športu a vzdelávania. Trend navyšovania podpory je rastúci, ale stále nepokrýva dopyt.	61 %	70 %

C. 3 PRÍPRAVA NA BUDÚCNOSŤ: PROAKTÍVNE RIADENÁ METROPOLA PRIPRAVENÁ ČELIŤ VÝZVAM BUDÚCNOSTI

Táto kapitola sa zameriava na budovanie kompetencií Bratislavy ako modernej, odolnej a konkurencieschopnej európskej metropoly, ktorá je pripravená zvládať zmeny a krízy, ktorým môže čeliť v budúcnosti.

Ekonomická a kompetenčná suverenita Bratislavy ako centra metropolitného regiónu a budovanie konkurencieschopnosti a imidžu mesta doma aj v zahraničí je ústrednou témou. Taktiež sa zaoberá strategickým riadením, chodom mesta a jeho inštitúcií s dôrazom na efektivitu, transparentnosť a spoluprácu, ako aj zvyšovaním proaktivity mesta prostredníctvom zosúladenej digitálnej, dátovej a technickej infraštruktúry. V neposlednom rade sa venuje témam budovania klimatickej odolnosti, znižovania produkcie emisií skleníkových plynov, informovanosti mesta a udržateľnému prístupu k využívaniu či zhodnocovaniu zdrojov.

To, ako funguje mesto zvnútra, priamo ovplyvňuje kvalitu služieb pre občanov, ako aj celkovú kvalitu života v meste. Zvyšovanie konkurencieschopnosti a rozpoznateľnosti mesta má pozitívny ekonomický dopad na celý metropolitný región. Pomáha mestu udržať, ako aj prilákať talent a vytvoriť lepšie podmienky pre štúdium, prácu a podnikanie. Včasné budovanie odolnosti a informovanosti je pre mesto kľúčové, vďaka tomu bude schopné zvládať výzvy spojené s klimatickou zmenou ako aj efektívne reagovať na nepredvídateľné krízy.

Kľúčové slová: moderné, odolné, konkurencieschopné mesto

Pohľad na Bratislavu, foto: Marek Velček

Metropolitné fórum, foto: Marek Velček

C. 3.1 Bratislava, rozpoznávaná európska metropola

Bratislava ako ekonomicky a kompetenčne silná metropola, ktorá benefituje zo svojej pozície hlavného mesta SR a medzinárodne rozpoznávanej metropoly stredoeurópskeho regiónu.

Kľúčové slová: regionálna metropola, kompetenčná a ekonomická suverenita, konkurencieschopnosť, rozpoznávaná značka v zahraničí, cestovný ruch

C. 3.1.1 Bratislava ako silná metropola

Bratislava je ekonomicky a kompetenčne silné centrum metropolitného regiónu.

Právomoci Bratislavy sa rovnajú jej statusu hlavného mesta. Bratislava je ekonomicky a kompetenčne silnou a suverénnou metropolou, ktorá má významné slovo v rozvoji celého mestského regiónu.

Mesto Bratislava je centrom metropolitnej oblasti. Mesto podporuje a prepája sociálne, ekonomické, politické a kultúrne vzťahy v regióne a integruje široké zázemie mesta do jedného prirodzeného celku.

Bratislava je ekonomicky silným mestom, ktoré profituje z ekonomického úspechu celého regiónu. Vzhľadom na jej štatút hlavného mesta SR je financovanie metropoly samostatne posilnené zo štátneho rozpočtu nad rámec financovania samospráv. Mesto zvyšuje podiel vlastných príjmov vďaka zmene daňového mixu v prospech majetkových a spotrebných daní, ako aj pozemkovej politike na rozširovanie a rozvoj pozemkového fondu mesta.

Špecifické ciele

- **Mesto Bratislava sa podieľa na koordinácii rozvoja metropolitného funkčného regiónu, ktorého je ťažiskovým centrom. ▶ ŠC 39**
- **Mesto Bratislava je ekonomicky silným mestom, ktoré profituje z ekonomického úspechu regiónu. Financovanie Bratislavy zodpovedá jej postaveniu hlavného mesta. ▶ ŠC 40**
- **Mesto Bratislava je kompetenčne silným mestom, ktoré na svojom funkčnom mestskom území efektívne vykonáva posilnenú samosprávu. ▶ ŠC 41**

Tieto ciele reagujú na východiská

- Neadekvátne kompetencie a právna úprava územného plánovania územia metropolitného regiónu Bratislavy. ***(MESTSKÝ ROZVOJ A ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE VÝCHODISKO 1)***
- Financovanie samosprávy je výrazne solidárne, centrá ekonomickej aktivity vygenerovanými daňovými príjmami dotujú menšie obce. ***(EKONOMICKÝ ROZVOJ VÝCHODISKO 1)***
- V rozpočtovom procese a hospodárení Bratislavy sú nedostatočne zohľadnené princípy transparentnosti a hodnoty za peniaze predovšetkým pri strednodobom plánovaní, riadení investícií a zverejňovaní rozpočtu. ***(EKONOMICKÝ ROZVOJ VÝCHODISKO 2)***

Očakávaná zmena

Vznik nových platforiem pre koordináciu rozvoja v rámci metropolitného funkčného regiónu je nevyhnutný pre zabezpečenie stability dopravy, ekonomickú efektivitu a pre dlhodobo udržateľný rozvoj hlavného mesta. Prioritou je pritom zabezpečiť blízku spoluprácu minimálne s obcami v bezprostrednom kontakte s hlavným mestom, a to prinajmenšom formou zriadenia platformy pre spoluprácu na metropolitnom plánovaní, prípadne po vzore iných európskych miest porovnateľného významu a veľkosti aj formou legislatívnych zmien zavádzajúcich metropolitné územné plánovanie.

Územný rozvoj je fragmentovaný do viacerých úrovní samosprávy. Nekoncepčný rozvoj sídiel za administratívnymi hranicami mesta a zvyšujúca sa intenzita denných dochádzok vytvárajú disproporčný tlak na infraštruktúru mesta a mestský rozpočet. Tento stav sa nedá považovať za dlhodobo udržateľný vzhľadom na rastúci význam Bratislavy ako prirodzeného ťažiskového centra širšieho regiónu a tomu nezodpovedajúcemu financovaniu mesta.

Ako prvý krok k zlepšeniu spolupráce pri koordinácií územného rozvoja by mohla byť vytvorená platforma pre koordináciu územného rozvoja v rámci metropolitného regiónu Bratislavy s cieľom zamedziť živelnému (neregulovanému) rozvoju, podporiť vytváranie kompaktných a polyfunkčných predmestských sídiel a poskytnúť odborné kapacity či konzultovanie mesta pre sídla a samosprávy metropolitného funkčného regiónu. Riešením uvedeného problému by mohla byť príprava metodiky a následne metropolitného plánu ako nástroja udržateľného rozvoja v spoločnom záujmovom území.

Financovanie aj kompetencie samosprávy budú nastavené podľa reformy územnej samosprávy. Financovanie sa priblíži európskemu štandardu postavenému na troch pilieroch: miestnych daniach a poplatkoch (spravovaných lokálne), daňou z príjmu (spravovanou centrálne, rozdeľovanou podľa domicilu daňovníkov) a vyrovnávacích grantoch a transferoch zo štátneho rozpočtu na financovanie verejných služieb (školstvo, sociálne služby a iné).

Legislatíva upravujúca daň z nehnuteľnosti dá mestám väčšiu flexibilitu v nastavovaní sadzieb, odvodená bude od hodnoty nehnuteľnosti alebo podlahovej plochy, s minimálnymi národnými sadzbami. Mestá budú môcť sadzby dane navyšovať vlastným rozhodnutím nad rámec minima. Cieľom minima je garantovať istú výšku príjmov pre samosprávy z majetkových daní a umožniť znižovanie dane z príjmov fyzických osôb. Správa a výber dane z nehnuteľnosti ostane kompetenciou samospráv.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia na dosiahnutie stanovených cieľov

- Vznik koordinačnej platformy sídel a samospráv regiónu pre metropolitný územný rozvoj.
- Reforma samosprávy v spolupráci s Úniou miest Slovenska.
- Vytvorenie Mestskej spoločnosť pre správu, rozširovanie a rozvoj pozemkového fondu mesta.
- Zmena kompetencií HMBA v oblastiach metropolitného plánovania.

Identifikovaná investičná potreba

Na opatrenia pri tomto cieli sú využívané interné zdroje.

Vybraný indikátor pre ŠC 39

Mesto Bratislava sa podieľa na koordinácii rozvoja metropolitného funkčného regiónu, ktorého je ťažiskovým centrom.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 39 I 1 Počet jednotiek územnej samosprávy/kraja - aj v maďarských a rakúskych pohraničných územiach participujúce na spoločnom metropolitnom plánovaní	Indikátor sleduje mieru spolupráce obcí na príprave spoločného metropolitného plánu. V súčasnosti neexistuje platforma pre celistvý rozvoj regiónu hlavného mesta, napriek značnému ekonomickému a infraštruktúrnemu bremenu, ktoré vyplýva z denných dochádzok z okolitých okresov.	Nenaplnené	Naplnené

Vybrané indikátory pre ŠC 40

Mesto Bratislava je ekonomicky silným mestom, ktoré profituje z ekonomického úspechu regiónu. Financovanie Bratislavy zodpovedá jej postaveniu hlavného mesta.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 40 I 1 Sila vzťahu medzi HDP a podielovými daňami, počítaná ako A/B	Indikátor meria mieru solidarity vo financovaní samospráv na Slovensku. Pomer relatívneho HDP a relatívneho výnosu podielových daní ukazuje na vzťah alebo jeho absenciu medzi ekonomickým výkonom a príjmami samosprávy. A: Príjem z podielových daní samospráv v BSK (Eur)/Celkový príjem samospráv z podielových daní (Eur) B: Regionálne HDP BSK (Eur)/HDP Slovenskej republiky (Eur)	Bratislava dnes získa z podielových daní (ako % výberu DPFO) iba 50 % svojho hrubého domáceho produktu (ako % národného HDP).	Bratislava získa z podielových daní (daní, ktoré bude medzi samosprávy deliť štát) 80 % svojho hrubého domáceho produktu.
ŠC 40 I 2 Podiel príjmov verejnej správy SR (general government revenues) Eur, smerujúcich do BSK (%)	Indikátor ukazuje mieru, ktorou štát financuje hlavné mesto, resp. jeho metropolitný región. Ide o indikátor, ktorý sa dá dobre porovnávať medzi krajinami. Benchmark Prahy sú 4 %, benchmark Viedne až 7 % príjmov verejnej správy. A: Príjmy samospráv v BSK (Eur) B: Celkové príjmy verejnej správy SR (Eur) – general government revenues	2,5 % príjmov verejnej správy	4 % príjmov verejnej správy
ŠC 40 I 3 Miera vlastných príjmov počítaná ako podiel príjmov z miestnych daní a nedaňových príjmov na celkových bežných príjmov Bratislavy	Indikátor ukazuje mieru samostatnosti vo financovaní Bratislavy. Miestne dane môže mesto ovplyvňovať samé bez závislosti na centrálnej vláde. A: Príjmy z miestnych daní a nedaňové príjmy B: Celkové bežné príjmy Bratislavy	Vlastné príjmy Bratislavy (miestne dane a nedaňové príjmy) dnes dosahujú iba 32 % celkových bežných príjmov.	Minimálne 45 % bežných príjmov budú tvoriť vlastné príjmy (miestne dane a nedaňové príjmy).
ŠC 40 I 4 HDP na obyvateľa v BSK	Hrubý domáci produkt vydelený počtom obyvateľov sledovaného územia. Ukazovateľ umožňuje porovnania ekonomickej výkonnosti medzi územiami s rozličnými počtami obyvateľov.	V roku 2020 bolo HDP na obyvateľa v BSK na úrovni 39 704 Eur.	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

ŠC 40 I 5 Produktivita práce, HDP na zamestnanú osobu v BSK	Produktivita práce je celkový výstup delený pracovnými vstupmi. Produktivita práce sa zvyšuje v dôsledku dokonalejších technológií, vyššou pracovnou zručnosťou a prehlbovaním kapitálu.	101,4 (2019) (rovnaké obdobie minulého roku=100)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

Vybrané indikátory pre ŠC 41

Mesto Bratislava je kompetenčne silným mestom, ktoré na svojom funkčnom mestskom území participuje pri výkone samosprávy aj za administratívnymi hranicami mesta.

Indikátor	Odôvodnenie merateľného indikátor	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 41 I 1 Podiel rozsahu metropolitných kompetencií, na ktorých participuje HMBA	Indikátor sleduje participáciu HMBA na výkone (metropolitných) kompetencií vzhľadom k populácii. Počet obyvateľov v samosprávach, ktorých sa týkajú kompetencie, na ktorých výkone participuje aj HMBA, vydelené počtom obyvateľov Bratislavy (administratívne územie).	100 %	Metropolitné/spoločné funkcie na území metropolitného regiónu BA budú zasahovať minimálne 140 % obyvateľov administratívnej Bratislavy.

C. 3.1.2 Konkurencieschopné mesto

Mesto Bratislava je atraktívnou voľbou na štúdium, prácu, podnikanie a život pre slovenský, ako aj medzinárodný talent.

Konkurencieschopnosť zvyšuje úroveň kvality života v meste. Bratislava zlepšuje podmienky pre štúdium, prácu aj podnikanie, čo z nej robí atraktívnejšie miesto na život pre lokálny aj medzinárodný talent.

Bratislava je vnímaná ako atraktívne mesto schopné konkurovať ostatným centrám v regióne ako Brno, Praha, Viedeň alebo Budapešť. To umožňuje mestu udržať si lokálny talent, ako aj prilákať talent z regiónov a zahraničia.

Mesto vytvára žiaduce podmienky pre vyššie vzdelanie, kvalifikovanú prácu a podnikanie, osobitne v segmentoch s vysokou pridanou hodnotou, vo vede, výskume a inováciách. Mesto má vybudovanú štruktúru partnerstiev a spoluprác s podnikateľským, súkromným sektorom, vedecko-výskumnými a medzinárodnými inštitúciami.

Zodpovedná podnikateľská aktivita obyvateľov je podporovaná mestskou inovačnou a podnikateľskou agentúrou a programom spoločenskej zodpovednosti firiem. Bratislava podporuje a prehlbuje spoluprácu s akademickým a podnikateľským sektorom prostredníctvom mestského laboratória, ktoré pomáha v riešení výziev, ktorým mesto čelí.

Mesto taktiež kladie dôraz na vzdelanie a kvalifikáciu obyvateľstva, čo napĺňa predpoklady pre konkurencieschopnú ekonomiku mesta. Odliv mozgov a kvalifikovaných ľudí je minimalizovaný, naopak, zvyšuje sa počet navrátilcov, ktorí sa chcú podieľať na rozvoji mesta.

Bratislava je mesto s výrazne rozvinutým kreatívnym potenciálom obyvateľov. Mesto vytvára partnerstvá medzi kultúrnymi aktérmi, akademickým a súkromným sektorom, pravidelne analyzuje priame a nepriame dopady kreatívnych odvetví na ekonomiku mesta. Bratislava ako kultúrne konkurencieschopné mesto premýšľa v súvislostiach, nemrhá vzácnym ľudským a kultúrnym potenciálom. Naopak, vie z neho vyťažiť a vytvára systémové podmienky pre dlhodobú ekonomickú stabilitu a rast mesta, aby z neho talentovaní, tvoriví a aktívni ľudia neodchádzali, ale mohli sa plne realizovať v tom, čo vedia a chcú robiť.

Špecifické ciele

- **Mesto Bratislava je regionálne konkurencieschopným mestom, ktoré láka talenty zo Slovenska, iných štátov EÚ či tretích krajín. Bratislavčanky a Bratislavčania z mesta neodchádzajú pre lepšie pracovné príležitosti či životné podmienky do ostatných regionálnych centier (Praha, Viedeň, Brno, Graz, Budapešť). ▶ ŠC 42**

- **Mesto Bratislava zúročuje potenciál tvorivých ľudí a kreatívnych odvetví a podporuje kultúrne inovácie pre vyššiu konkurencieschopnosť mesta. ▶ ŠC 43**
- **Mesto Bratislava je atraktívnym miestom na podnikanie, kvalifikovanú prácu a vyššie vzdelanie. Bratislava má vybudovanú štruktúru partnerstiev a spoluprác vrátane vlastnej inovačnej a podnikateľskej agentúry a programu spoločenskej zodpovednosti firiem. ▶ ŠC 44**
- **Mesto cielene zmenšuje rozdiely príležitostí a zabezpečuje rovnaké možnosti odmeňovania pre všetkých zamestnancov mesta nezávisle od ich veku, ekonomickej situácie, náboženstva, etnika a rodu. Mesto navyšuje podiel žien vo vedúcich a expertných pozíciách v mestskej verejnej správe. ▶ ŠC 45**
- **Mesto Bratislava je mestom so vzdelaným obyvateľstvom, ktoré napĺňa predpoklady pre vzdelanostnú a konkurencieschopnú ekonomiku mesta. ▶ ŠC 46**

Tieto ciele reagujú na východiská

- Zvyšujúci sa záujem o štúdium v zahraničí v spojení s nízkou mierou usadenia sa v Bratislave; chýbajúce ekonomicko-právne nástroje hlavného mesta obmedzujú jeho schopnosť aktívne zvyšovať svoju konkurencieschopnosť ***(EKONOMICKÝ ROZVOJ VÝCHODISKO 6)***
- Komunikácia a spolupráca mesta s akademickým prostredím a firmami nie je systematická a dostatočná. ***(ROZVOJ INŠTITÚCIÍ A DIGITALIZÁCIA VÝCHODISKO 8)***
- Zvyšujúci sa záujem o štúdium v zahraničí v spojení s nízkou mierou usadenia sa v Bratislave. ***(VZDELÁVANIE VÝCHODISKO 4)***
- Mesto nepracuje s rozvojom KKP a jeho potenciálom - neexistujú inovačné projekty v kultúre v napojení na KKP a rozvoj konkurencieschopnosti mesta. ***(KULTÚRA VÝCHODISKO 7)***

Očakávaná zmena

Budovanie CSR a dobrovoľníckeho programu buduje vzťah obyvateľov – dobrovoľníkov ako aj korporátnych partnerov s priestorom, v ktorom žijú a pôsobia – s mestom. Kultivovaný priestor na spoluprácu tento vzťah ešte výraznejšie posilňuje.

Bratislava aktívne využíva existujúce nástroje, najmä v oblasti územného plánovania, či majetkovej politiky, s cieľom podporiť zvlášť

vedecko-výskumné a inovačné inštitúcie či podniky. Usiluje sa o získanie nových ekonomických nástrojov na ďalšie zvyšovanie konkurencieschopnosti podnikateľského prostredia a jeho predpokladov (vzdelávanie, veda, výskum, inovácie). Vďaka projektom v rámci mestského laboratória, budovaniu Quintuple Helix spolupráce, vytvoreniu mestskej inovačnej a podnikateľskej agentúry sa prepojenie medzi akadémiou, mestom, podnikateľskými aktérmi a občianskym sektorom zvýši.

Mesto môže proaktívne budovať partnerstvá so zamestnávateľmi s cieľom oslovovať študentov – absolventov v regionálnych centrách (Praha, Brno, Budapešť, Viedeň) s konkrétnymi ponukami práce a usadenia sa v Bratislave po skončení štúdia. Navyše, vďaka vylepšovaniu dostupnosti služieb poskytovaných mestom zahraničným občanom sa spokojnosť so službami zlepší aj u cudzincov žijúcich v Bratislave. To by malo mať následne vplyv aj na mieru atraktivity mesta pre cudzincov.

Zlepšovanie rovnováhy rodinného, osobného a profesného života zamestnankýň a zamestnancov významne ovplyvní nielen ich výkonnosť, ale aj spokojnosť a sebarealizáciu ako kreatívnych jedincov. Tým budeme aktívne znižovať fluktuáciu zamestnankýň a zamestnancov a budeme tak lákať talenty. Zameranie sa na vzdelávanie a schopnosti žien, aby sa dostali do vedúcich pozícií s reálnymi kompetenciami, rovnako prispeje k vyrovnávaniu rodových nerovností. Prezentáciou ženských odborníčok na vedúcich pozíciách bude mesto nepriamo ovplyvňovať i pomer žien v mestskom zastupiteľstve. Bude lákať ženy do lokálnej politiky a samosprávy.

Všetky vyššie spomínané aktivity môžu dopomôcť k tomu, aby sa Bratislava stala konkurencieschopnou destináciou pre vzdelanú spoločnosť a mohla nalákať zahraničných študentov, aby si ako svoje miesto pre život vybrali práve Bratislavu, keďže sa v súčasnosti nie len Bratislava, ale celé Slovensko potýka s výrazným odlivom mozgov do zahraničia.

Bratislava je mesto s výrazne rozvinutým kreatívnym potenciálom. Mesto vytvára partnerstvá medzi kultúrnymi aktérmi, akademickým a súkromným sektorom, pravidelne analyzuje priame a nepriame dopady kreatívnych odvetví na ekonomiku mesta. Mesto podporuje kultúrne inovácie na riešenie systémových problémov mesta, stimuluje obehovú ekonomiku, spoločné a opätovné využívanie lokálnych zdrojov. Bratislava ako kultúrne konkurencieschopné mesto premýšľa v súvislostiach, nemrhá ľudským a kultúrnym potenciálom. Naopak, vie z neho vyťažiť a vytvára systémové podmienky pre dlhodobú ekonomickú stabilitu a rast mesta, aby z neho talentovaní, tvoriví a aktívni ľudia neodchádzali, ale mohli sa plne realizovať v tom, čo vedia a chcú robiť.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia na dosiahnutie stanoveného cieľa

- Budovanie kvalitného CSR programu mesta.
- Program Mestské laboratórium a pilotné projekty mestského laboratória.
- Budovanie Quintuple Helix spolupráce.
- Bratislavská inovačná agentúra – podpora inovačného a podnikateľského ekosystému s cieľom zvýšenia konkurencieschopnosti a atraktívnosti Bratislavy.
- Realizácia spoločných projektov s partnermi z akademickej a podnikateľskej sféry v rôznych oblastiach mestských politík.
- Projekt dostupnosti digitálnych služieb v anglickom jazyku, prípadne iných jazykoch.
- Projekt porozumenia špecifickým potrebám zahraničných obyvateliek a obyvateľov.
- Budovanie partnerstiev so zamestnávateľmi s cieľom oslovovať študentov – absolventov v regionálnych centrách (Praha, Brno, Budapešť, Viedeň).
- Kreatívna Bratislava - program stimulácie kreatívnych odvetví v meste - Bratislavský klaster kreatívneho priemyslu
- Štúdia inovačného potenciálu mesta pre rozvoj kultúrneho a kreatívneho priemyslu
- Zapojenie mesta do medzinárodných kreatívnych sietí
- Cieľavedomé využívanie súčasných kompetencií a politík na podporu segmentov ekonomiky s vysokou pridanou hodnotou, vedecko-výskumných inštitúcií a univerzít
- Aktívna práca na prilákanie renomovanej európskej alebo medzinárodnej inštitúcie, alt. zahraničnej významnej vedecko-výskumnej inštitúcie
- Akčný plán pre rodovú rovnosť

→ Vytvorenie systému stážových programov pre absolventov SŠ a VŠ v štruktúrach mesta a jeho ROPO

Identifikovaná investičná potreba

Na opatrenia pri tomto cieli sú využívané interné zdroje.

Vybrané indikátory pre ŠC 42

Mesto Bratislava je regionálne konkurencieschopným mestom, ktoré láka talenty zo Slovenska, iných štátov EÚ či tretích krajín. Bratislavčanky a Bratislavčania z mesta neodchádzajú pre lepšie pracovné príležitosti či životné podmienky do ostatných regionálnych centier (Praha, Viedeň, Brno, Graz, Budapešť).

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 42 I 1 Hrubá miera migračného salda (vnútorná migrácia) - migračné saldo na 1 000 obyvateľov na úroveň BA a BSK	Slovensko ako aj Bratislava trpí tzv. odlivom mozgov, kedy množstvo kvalifikovanej pracovnej sily odchádza do iných konkurencieschopnejších miest. Ukazovatele sledujú prírastok populácie Bratislavy; budú porovnávané s regionálnymi centrami ako Praha, Viedeň, Brno, Graz, Budapešť.	Rok 2021: BSK: 7 886 (prisťahovaní zo SR) 4 069 (vysťahovaní do SR) 3 817 (migračný prírastok) 5,29 ‰ (hrubá miera migračného salda) Bratislava: 6 410 (prisťahovaní zo SR) 6 136 (vysťahovaní do SR) 274 (migračný prírastok) 0,58‰ (hrubá miera migračného salda)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 42 I 2 Hrubá miera migračného salda (zahraničná migrácia) - migračné saldo na 1 000 obyvateľov na úroveň BA a BSK		Rok 2021: BSK: 891 (prisťahovaní zo zahraničia) 614 (vysťahovaní do zahraničia) 277 (migračný prírastok) 0,38 ‰ (hrubá miera migračného salda) Bratislava: 677 (prisťahovaní zo zahraničia) 500 (vysťahovaní do zahraničia) 177 (migračný prírastok) 0,37‰ (hrubá miera migračného salda)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 42 I 3 Hodnota European Social Progress index	Indikátor sleduje postavenie BSK v porovnaní s ostatnými krajmi ako miesta pre dobrý život. Social Progress index v sebe spája niekoľko aspektov, ktoré sa vyhodnocujú vo frekvencii 4 rokov na úrovni NUTS2 (BSK).	67,9 (2020)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

Vybraný indikátor pre ŠC 43

Mesto Bratislava zúročuje potenciál tvorivých ľudí a kreatívnych odvetví a podporuje kultúrne inovácie pre vyššiu konkurencieschopnosť mesta.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 43 I 1 Poradie v zozname miest – indikátor prostredia pre podnikanie v KKP (CCI)	Indikátor reflektuje, ako je prostredie Bratislavy priateľské voči podnikateľským aktivitám v oblasti kultúrno-kreatívneho priemyslu.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

Vybrané indikátory pre ŠC 44

Mesto Bratislava je atraktívnym miestom na podnikanie, kvalifikovanú prácu a vyššie vzdelanie. Bratislava má vybudovanú štruktúru partnerstiev a spoluprác vrátane vlastnej inovačnej a podnikateľskej agentúry a programu spoločenskej zodpovednosti firiem.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 44 I 1 Podiel finančného a nefinančného plnenia pre mesto (vrátane dobrovoľníckej práce) v rámci programu spoločenskej zodpovednosti firiem (CSR)	Indikátor reflektuje rozvoj CSR programu a rozširovanie modelov spolupráce v záujme budovania zodpovedného podnikateľského prostredia a zvyšovania kvality života v meste.	Hodnota finančných plnení pre mesto: 0,11 % bežných príjmov (399 tis. Eur z 363 mil. Eur; pri započítaní nefinančných plnení ide o sumu cca 700 000 Eur v roku 2021)	0,3 %
ŠC 44 I 2 Podiel zrealizovaných projektov mesta v partnerstve s najmenej 2 ďalšími sektormi (súkromný, akademický, občianska spoločnosť, mimovládne organizácie) (%)	Mesto Bratislava by malo proaktívne vstupovať do partnerstiev s akademickým, podnikateľským a občianskym sektorom s cieľom zvyšovania kvality života v meste a zlepšovania podmienok pre podnikateľské a akademické prostredie.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

ŠC 44 I 3 Podiel dlhodobo nezamestnaných (UoZ) z celkového počtu nezamestnaných (%)	Dlhodobá nezamestnanosť je znakom neudržateľného sociálneho a ekonomického rozvoja, ktorá výrazne znižuje sociálnu súdržnosť a kvalitu života obyvateľov mesta. Za dlhodobo nezamestnaného sa považuje osoba, ktorá je evidovaná na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny ako uchádzač o zamestnanie (UoZ) najmenej 12 po sebe nasledujúcich mesiacov z predchádzajúcich 16 mesiacov. Dlhodobo nezamestnaní sú vedení aj ako znevýhodnení uchádzači o zamestnanie.	37,1 % 10 335 UoZ 834 dlhodobo nezamestnaní (december 2021)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 44 I 4 Podiel právnických a fyzických osôb v odvetviach s vysokou technologickou úrovňou (high-tech) z celkového počtu právnických a fyzických osôb (%)	Indikátor hodnotí úroveň rozvoja znalostnej ekonomiky v meste. Odvetvia s vysokou technologickou úrovňou (high-tech) zahŕňajú ekonomické činnosti s vysokou intenzitou výskumu a vývoja.	8,2 % (9 264 PO a FO v high-tech odvetviach 113 358 (celkový počet PO a FO) (2020)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

Vybrané indikátory pre ŠC 45

Mesto cielene zmenšuje rozdiely príležitostí a zabezpečuje rovnaké možnosti odmeňovania pre všetkých zamestnancov mesta, nezávisle od ich, veku, ekonomickej situácie, náboženstva, etnika a rodu. Mesto navyšuje podiel žien vo vedúcich a expertných pozíciách v mestskej verejnej správe.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 45 I 1 Podiel žien vo vedúcich pozíciách mestskej verejnej správy	Napriek tomu, že ženy sú početne zastúpené v mestskej verejnej správe, ich zastúpenie je najmä na administratívnej úrovni, nie vo vedúcich pozíciách. Cieľom je vyrovnať pomer oboch pohlaví na všetkých úrovniach. Pomer vo vedúcich pozíciách sa javí vyrovnaný, v rámci hierarchickej štruktúry ale ženy figurujú len vo vedúcich pozíciách najnižšieho levelu – vedúcich referátov či oddelení.	49 % (2022)	Ukazovateľ má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 45 I 2 Podiel žien v mestskom zastupiteľstve	Vyrovnaný podiel mužov a žien v mestskom zastupiteľstve zvyšuje vytváranie a prijímanie viac inkluzívnych politík.	28 % (2022)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

ŠC 45 I 3 Podiel mužov dostávajúcich rodičovský príspevok z celkového počtu poberateľov rodičovského príspevku (%)	Indikátor sleduje mieru normalizácie, normalizuje skĺbenie starostlivosti o deti s kariérou.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 45 I 4 Priemerná hrubá mzda mužov a žien v mestskej verejnej správe kumulatívne	Indikátor sleduje proporciu rozdelenia bohatstva v spoločnosti medzi pohlaviami.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 45 I 5 Rodový mzdový rozdiel vypočítaný z priemernej hrubej nominálnej mesačnej mzdy (%) v mestskej správe v rámci jednej úrovne	Cieľom je uzavretie tzv. gender pay gap a zabezpečenie, že ľudia na rovnakých pozíciách sú primerane rovnako finančne ohodnotení.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	0 Eur

Vybrané indikátory pre ŠC 46

Mesto Bratislava je mestom so vzdelaným obyvateľstvom, ktoré napĺňa predpoklady pre vzdelanostnú a konkurencieschopnú ekonomiku mesta.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 46 I 1 Percento absolventov SŠ v Bratislavskom kraji, ktorí pokračovali v štúdiu na VŠ	Indikátory evidenčného charakteru, ktorých cieľom je získanie dostatočného prehľadu o vývoji situácie na poli stredných a vysokých škôl v kontexte uplatniteľnosti absolventov a ich konkurencieschopnosti na pracovnom trhu.	61 %	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 46 I 2 Podiel absolventov školy (znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie) z celkového počtu UoZ (%)		3,86 % (399 znevýhodnených UoZ absolventov školy) (december 2021)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

ŠC 46 I 3 Počet študentov vysokých škôl v Bratislave		57 481 (denní + externí) 46 542 (denní) z toho zahraniční študenti: 7 234 (denní + externí) 5 858 (denní) doktorandské štúdium: 3 456 (denní + externí) 1 927 (denní) z toho zahraniční študenti doktorandského štúdia: 522 (denní + externí) 207 (denní) (k 31.10. 2021)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 46 I 4 Podiel obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním z celkového počtu obyvateľov (%)	Indikátor informuje o ľudskom kapitále v meste, ktorý je determinantom ekonomického rastu a súčasťou technologického pokroku. Vyššia vzdelanosť zvyšuje možnosť uplatnenia na trhu práce v sektoroch s vysokou pridanou hodnotou.	36,6 % (174 091 obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 46 I 5 Podiel zahraničných študentov na vysokých školách v Bratislave z celkového počtu študentov na VŠ (%)	Indikátor monitoruje záujem zahraničných študentov absolvovať štúdium na VŠ v Bratislave.	12,6 % (vrátane doktorandského štúdia) (k 31.10. 2021)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota

C. 3.1.3 Bratislava ako rozpoznávaná značka

Mesto Bratislava ako atraktívna destinácia a rozpoznávaná značka v zahraničí.

Bratislava je medzinárodne rozpoznávanou značkou a destináciou, známa svojou vitalitou, ako aj kultúrnym a prírodným dedičstvom.

Bratislava je rozpoznávaná ako rekreačná, kultúrna a športová destinácia, ako aj destinácia pre obchodný a konferenčný turizmus. Mesto rešpektuje cestovný ruch ako zdroj zamestnanosti, ekonomických prínosov, obnovy a aktívne sa podieľa na zvyšovaní povedomí o Bratislave ako destinácie. Vytvára podmienky na zlepšenie kvality pobytu návštevníčok a návštevníkov a zároveň ich balansuje s potrebami rezidentiek a rezidentov.

Bratislava má vybudovaný sebavedomý kultúrny profil, ktorý posilňuje jej viditeľnosť v medzinárodnom kontexte ako otvorené, tolerantné a priateľské kultúrne mesto, ktoré víta návštevníčky a návštevníkov a potenciálne obyvateľky a obyvateľov. Mesto poskytuje atraktívne podmienky pre rastúci počet cudzincov, rozvíja medzinárodnú kultúrnu spoluprácu, zapája sa do kultúrnych kooperačných sietí a platforiem pre globálne výzvy a problémy. Rozvíja potenciál spolupráce s kultúrnymi inštitútmi a mestami v zahraničí pri implementovaní kultúrnych politík.

Bratislava je mesto s unikátnym charakterom. Jedinečná geografická poloha na Dunaji a na svahoch Malých Karpát dodáva mestu unikátny charakter. Možnosti na mestskú a prímestskú rekreáciu, ktorými disponuje, má máloktoré hlavné mesto v Európe. Unikátny historický a ekologický vzťah k vinohradníctvu taktiež ponúka nové možnosti na agroturizmus, ekonomický a kultúrny rozvoj okrajových častí mesta.

Špecifické ciele

- **Bratislava má jasnú stratégiu cestovného ruchu a vníma cestovný ruch ako prierezovú tému, ktorá prispieva k rozvoju mesta. ▶ ŠC 47**
- **Bratislava má definovanú identitu a brand. Marketing a tvorba identity mesta vychádza aj z príbehov komunít, ktoré v meste žijú. Mesto identifikovalo témy, podujatia a aktérov, ktorí môžu prispieť k ďalšej tvorbe identity mesta vo väzbe na koncepciu udržateľného cestovného ruchu. ▶ ŠC 48**
- **Bratislava je etablovaná nielen ako rekreačná a biznis destinácia, ale je aj rozpoznanou kultúrnou, športovou a konferenčnou turistickou destináciou. ▶ ŠC 49**

- **Mesto Bratislava má vybudovaný sebavedomý kultúrny profil a aktívne zapája kultúrne zdroje mesta do posilňovania rozpoznateľnosti v medzinárodnom kontexte. ▶ ŠC 50**
- **Mesto Bratislava chráni a rozvíja prvky kultúrnej krajiny pre ňu typické. Bratislava rozvíja potenciál rieky Dunaj vo vzťahu k mestu a verejnému priestoru. ▶ ŠC 51**

Tieto ciele reagujú na východiská

- Téma cestovného ruchu nie je ukotvená v štruktúre mesta. (***CESTOVNÝ RUCH VÝCHODISKO 1)***
- Mesto nemá víziu rozvoja CR, z ktorej by vyplývala identita a brand Bratislavy. ***(CESTOVNÝ RUCH VÝCHODISKO 2)***
- Chýbajú dáta a analýzy. ***(CESTOVNÝ RUCH VÝCHODISKO 3)***
- Cestovný ruch nie je vnímaný ako prierezová téma. ***(CESTOVNÝ RUCH VÝCHODISKO 4)***
- Zanedbané plánovanie a tvorba kvalitných verejných priestorov. ***(MESTSKÝ ROZVOJ A ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE VÝCHODISKO 8)***
- Nedostatočne využitý potenciál kultúrnych zdrojov (ľudí a miest) na posilnenie sebavedomia mesta. Absencia medzinárodnej kultúrnej spolupráce. ***(KULTÚRA VÝCHODISKO 6)***

Očakávaná zmena

Kľúčové atraktívne miesta v Bratislave priťahujú domácich ako aj zahraničných návštevníkov: Bratislavský Dunajský Park, ZOO, vinice či národné kultúrne pamiatky.

Bratislava pomáha vytvárať atraktívne podmienky pre rastúci počet cudzincov, rozvíja medzinárodnú kultúrnu spoluprácu, zapája sa do kultúrnych kooperačných sietí a platforiem pre globálne výzvy a problémy (Agenda 2030, Agenda 21 pre kultúru – UCLG a pod.) s cieľom vytvárania mostov pre vzájomné porozumenie a zodpovednosť pre udržateľný rozvoj planéty. Rozvíja potenciál spolupráce s kultúrnymi inštitútmi a mestami v zahraničí pri implementovaní kultúrnych politík. Výsledkom bude, že Bratislava bude v zahraničí rozpoznateľným, otvoreným, tolerantným a priateľským kultúrnym mestom, ktoré víta návštevníčky a návštevníkov a potenciálne obyvateľky a obyvateľov.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia na dosiahnutie stanovených cieľov

- Vypracovanie a schválenie koncepcie udržateľného cestovného ruchu obsahujúcu ekonomickú analýzu ekonomického prínosu cestovného ruchu pre mesto.
- Budovanie identity mesta.
- Kontinuálne budovanie kultúrneho brandu mesta a marketingových nástrojov kultúry.
- Komplexná stratégia rozvoja segmentu MICE (plánovanie aktivít, convention bureau, aktívna propagácia destinácie a tvorba špeciálnych balíčkov pre účastníkov kongresov).
- Prepojenie budovania infraštruktúry pre návštevníkov s programom obnovy verejných priestorov.
- Zavedenie novej dane za vstup do mesta pre pristavované lode.
- Strategická podpora kultúrnych podujatí – grantový program.
- Baum cityregion – platforma spolupráce mesta Bratislavy s Dolným Rakúskom.
- Baum – vznik inštitúcie – holding viacerých krajín.
- Stratégia pre podporu prezentácie kultúry a kultúrneho dedičstva Bratislavy ako hlavného mesta v zahraničí.
- Vznik Platformy pre kultúrne dedičstvo.
- Strategický rozvoj návštevníckej infraštruktúry národnej kultúrnej pamiatky rímskeho kastelu Gerulata a rozvoj národnej kultúrnej pamiatky Devín.
- Rozvoj ZOO.
- Realizácia obnovy mestských viníc na produkčné či rekreačné účely.
- Poskytnutie štatútu chráneného územia Bratislavskému Dunajskému Parku.

Identifikovaná investičná potreba

1 453 200 – 7 681 200 €

Vybrané indikátory pre ŠC 47

Bratislava má jasnú stratégiu cestovného ruchu a vníma cestovný ruch ako prierezovú tému, ktorá prispieva k rozvoju mesta.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 47 I 1 Schválenie stratégie udržateľného cestovného ruchu	Stratégia je východiskovým bodom pre nastavenie modelu udržateľného rozvoja cestovného ruchu.	Nenaplnené	Naplnené
ŠC 47 I 2 Počet prenocovaní domácich návštevníkov/rok	Základné parametre pre identifikáciu druhu turistov, vďaka ktorým je možné sledovať trendy v turistickej sfére. Prostredníctvom týchto ukazovateľov dokážeme odvodiť, ako atraktívne je mesto pre turistov a či prostredníctvom aktivít vieme docieliť, aby sa napr. zvýšila priemerná dĺžka pobytu.	1 105 404 (2019) 496 056 (2020) 415 926 (2021)	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 47 I 3 Počet prenocovaní zahraničných návštevníkov/rok		1 745 351 (2019) 420 092 (2020) 376 896 (2021)	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 47 I 4 Priemerná dĺžka pobytu/osoba		2,04 (2019) 2,3 (2020) 2,1 (2021)	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 47 I 5 Počet ubytovaných domácich návštevníkov/rok		428 045 (2019) 185 770 (2020) 182 561 (2021)	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 47 I 6 Počet ubytovaných zahraničných návštevníkov/rok		967 851 (2019) 219 405 (2020) 200 327 (2021)	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 47 I 7 Výška výdavkov na tovary a služby denných návštevníkov	Ďalšie zo série štandardných ukazovateľov prepojených s vyššie uvedenými, na základe ktorých vieme merať kvalitu a rozsah služieb cez priemernú spotrebu návštevníka na deň. Pracujeme s predpokladom, že pri poskytovaní kvalitných služieb bude tento ukazovateľ prirodzene rásť.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 47 I 8 Priemerná výška výdavkov na tovary a služby všetkých návštevníkov		Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 47 I 9 Príjmy z dane za ubytovanie v eurách za rok		4 738 616 Eur (2019 (zdroj: Opendata Portal)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

ŠC 47 I 10 Tržby návštevníkov v ubytovacích zariadeniach za rok (domáci)		30 625 809 Eur (2019)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 47 I 11 Tržby návštevníkov v ubytovacích zariadeniach za rok (zahraniční)		89 376 693 Eur (2019)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 47 I 12 Počet lôžok (z toho stále lôžka)		31 991 (2019) 28 179 (2020) 28 051 (2021)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 47 I 13 Počet ubytovacích zariadení		312 (2019) 303 (2020) 284 (2021)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

Vybrané indikátory pre ŠC 48

Bratislava má definovanú identitu a brand. Marketing a tvorba identity mesta vychádza aj z príbehov komunít, ktoré v meste žijú. Mesto identifikovalo témy, podujatia a aktérov, ktorí môžu prispieť k ďalšej tvorbe identity mesta vo väzbe na koncepciu udržateľného cestovného ruchu.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 48 I 1 Vytvorenie nového brandu mesta	Indikátor sleduje existenciu nového brandu mesta pre obyvateľov ako aj návštevníkov mesta.	Nenaplnené	Naplnené
ŠC 48 I 2 Marketingová stratégia mesta v kontexte nového brandu	V nadväznosti na vytvorenie nového brandu indikátor sleduje aplikovanie do praxe novej marketingovej stratégie pre dosah k obyvateľom ako aj návštevníkom mesta.	Nenaplnené	Naplnené
ŠC 48 I 3 Brand Index	Indikátor meria poznateľnosť značky, napr. pomocou Anholt Ipsos Nation Brands Index.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 48 I 4 Vnímanie turizmu ako pridanej hodnoty pre Bratislavu	Prieskumový indikátor, ktorý sleduje vnímanie rozvoja turizmu v kontexte domácich obyvateľov.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

Vybrané indikátory pre ŠC 49

Bratislava je etablovaná nielen ako rekreačná a biznis destinácia, ale je aj rozpoznanou kultúrnou, športovou a konferenčnou turistickou destináciou.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 49 I 1 Hodnota MTLG (meeting experience index)	Indikátor meria atraktivitu mesta z hľadiska konferenčnej a kongresovej turistiky.	4,42	4,5
ŠC 49 I 2 Počet vytvorených čiastkových marketingových plánov zameraných na jednotlivé cieľové skupiny	Každá cieľová skupina vyžaduje iné komunikačné kanály, preto je nutné poznať cieľové skupiny a ich správanie a osloviť ich vhodným spôsobom.	0	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 49 I 3 Počet nových oslovených cieľových skupín	Prieskum motivácie návštevníkov pre návštevu Bratislavy poukazuje na to, aké cieľové skupiny do mesta prichádzajú.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

Vybrané indikátory pre ŠC 50

Mesto Bratislava má vybudovaný sebavedomý kultúrny profil a aktívne zapája kultúrne zdroje mesta do posilňovania rozpoznateľnosti v medzinárodnom kontexte.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 50 I 1 Podiel (%) návštevníkov (domácich a zahraničných) Bratislavy, pre ktorých je hlavným dôvodom návštevy kultúra a umenie	Mesto má zadefinovanú kultúrnu značku, váži si svoje kultúrne zdroje, vie ich ponúknuť a spropagovať v medzinárodnom kontexte. V dôsledku toho má viac návštevníkov ako hlavnú motiváciu príchodu do Bratislavy práve kultúru a umenie.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 50 I 2 Zvýšenie medzinárodného uznania a imidžu – počet pozitívnych zahraničných komunikačných výstupov o meste Bratislava v naviazanosti na kultúru	Indikátor sledujúci obraz mesta Bratislava v zahraničných komunikačných výstupoch ako možnosti zvýšenia potenciálu mesta a navýšenia množstva návštevníkov mesta.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

ŠC 50. I 3 Suma investovaných prostriedkov prostredníctvom programu Strategickej podpory kultúrnych podujatí (ročne)	Mesto postupne rozvíja podporu profilových kultúrnych podujatí a festivalov v meste.	130 000	500 000
ŠC 50 I 4 Počet nových medzinárodných kultúrnych partnerstiev a spoluprác	Indikátor sleduje schopnosti mesta nadväzovať kultúrne partnerstvá a spolupráce s inými inštitúciami v medzinárodnom kontexte.	0	2
ŠC 50 I 5 Počet mestom aktívne prezentovaných umelcov, resp. bratislavských kultúrnych formátov v zahraničí	Mesto realizuje umelecké kultúrne výmeny, podporuje mobilitu cez svoje nástroje podpory.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 50 I 6 Počet zrealizovaných medzinárodných umeleckých výmen s podporou mesta (prostredníctvom nadácie)	Indikátor sledujúci kvalitu prostredia tvoriaceho dostatočné možnosti pre medzinárodné umelecké výmeny a aktívne podporuje tieto výmeny.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

Vybrané indikátory pre ŠC 51

Mesto Bratislava chráni a rozvíja prvky kultúrnej krajiny pre ňu typické. Bratislava rozvíja potenciál rieky Dunaj vo vzťahu k mestu a verejnému priestoru.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 51 I 1 Podiel plochy mestských vinohradov prinavrátených produkčnej či rekreačnej funkcii z celkovej plochy mestských vinohradov (%)	Indikátor meria navrátenie funkčného využitia mestských viníc.	34 %	60 %
ŠC 51 I 2 Výmera plôch regulovaných v zmysle platného ÚPN ako vinice (funkčný kód 1202)	Indikátor meria reguláciu využívania plôch s cieľom zachovávania funkčného využitia vinice. Bratislava zachováva vinohrady ako historické krajinné štruktúry v minimálnom rozsahu 596,9 ha, ktoré sú súčasťou zelenej infraštruktúry mesta, a pokračuje v podpore vinohradníckej tradície.	596,9 ha	596,9 ha

ŠC 51 I 3 Výmera plôch využívaných na produkčnú funkciu viníc	Indikátor meria využívanie plôch v meste na produkčnú funkciu viníc pričom má len evidenčný charakter, keďže mesto nemá priamy vplyv na napĺňanie ukazovateľa.	223,7 ha	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 51 I 4 Počet území BDP v urbanizovanom prostredí, ktoré podstúpia komplexnú obnovu za účelom vybudovania kvalitných verejných a rekreačných priestorov	Indikátor sleduje množstvo zrevitalizovaných území, ktoré predstavujú samostatné ucelené územia, je potrebné zrevitalizovať jeho čiastkové územia a nastaviť stupne ochrany v závislosti od ich ekologickej hodnoty, ako sú naštudované v štúdii Bratislavský Dunajský Park (2022).	0	3-5 zrevitalizovaných území
ŠC 51 I 5 Dĺžka brehov a ramien Dunaja (km) na území mesta, ktoré podstúpia komplexnú obnovu a revitalizáciu	Indikátor sleduje množstvo km brehov a ramien na zrevitalizovaných územiach Bratislavského dunajského parku za účelom zlepšenia laterálnej konektivity koryta Dunaja a inundačných území, vodozádržných funkcií riečnych ekosystémov, podpory biodiverzity a odolnosti voči prejavom zmeny klímy	0	12,7 km
ŠC 51 I 6 Rozhodnutie o poskytnutí štatútu chráneného územia	Binárny ukazovateľ meria priznanie štatútu chráneného územia pre územie alebo časti územia Bratislavského Dunajského Parku.	Nenaplnené	Naplnené

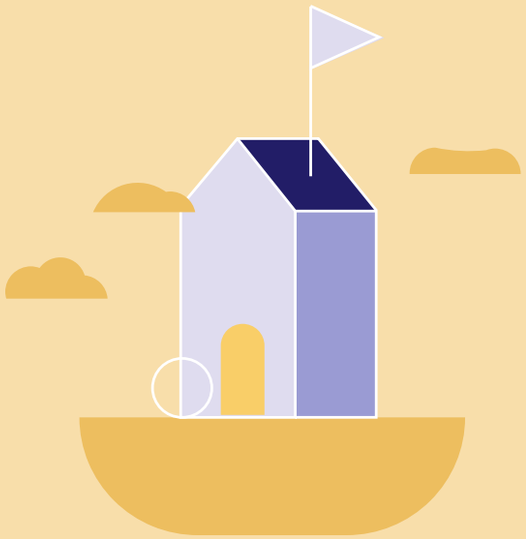

C. 3.2 Moderné a efektívne mesto

Riadenie a chod mesta je efektívne, transparentné a plne digitalizované. Dôraz kladie na strategickú prioritizáciu projektov, spoluprácu a zvyšovanie spokojnosti zamestnancov mesta. Environmentálna a sociálna udržateľnosť sú dôležitými faktormi pri rozhodovaní mesta.

Kľúčové slová: strategické riadenie, interdisciplinárna spolupráca, manažment výkonnosti, digitalizácia procesov, zodpovedné verejné obstarávanie, dátová a digitálna infraštruktúra, hospodárenie

C. 3.2.1 Strategické riadenie, priorizácia a spolupráca

Vnútorné fungovanie mesta ako inštitúcie má priamy dopad na spokojnosť obyvateľov a obyvateliek so službami mesta a celkového života v meste. Riadenie a chod mesta a jeho inštitúcií kladú dôraz na strategické plánovanie, spoluprácu a zvyšovanie spokojnosti zamestnankýň a zamestnancov mesta.

Mesto a jeho organizácie sú riadené efektívne, transparentne a strategicky. Vedenie mesta a manažment sa opiera o kvalitné zamestnankyne a zamestnancov z oblasti projektového manažmentu a expertíz v každej oblasti. Dôraz je na interdisciplinárnej spolupráci sektorov a efektívnom využívaní lokálnych a EÚ zdrojov.

Správne nastavené a digitalizované interné procesy skvalitňujú služby aj smerom k občanom. Rozširujú rozsah služieb za zachovania rovnakých nákladov. Prostredníctvom integrovaného magistrátneho projektového portfólia sa darí napĺňať strategické ciele v jednotlivých oblastiach verejných politík mesta.

Zodpovednosť voči ľuďom a životnému prostrediu sú dôležitými faktormi pri rozhodovaní. Mesto a jeho organizácie obstarávajú služby a tovary efektívne; zvyšuje sa podiel zákaziek s dôrazom na súťaž, kvalitu a environmentálnu či sociálnu udržateľnosť.

Spokojní a kvalifikovaní zamestnanci sú nevyhnutnou súčasťou dobre fungujúceho mesta. Mesto vytvára dobré pracovné podmienky a prostredie, zároveň zabezpečuje odborné vzdelanie aj rozvoj mäkkých zručností, ktoré zlepšujú komunikáciu a spoluprácu. Odmeňovanie zamestnankýň a zamestnancov sleduje ich výkonnosť a plnenie strategických cieľov, no nezabúda na rozvoj talentu.

Mestské organizácie sú s hlavným mestom významným ekonomickým aktérom na metropolitnom trhu, využívajú synergie plynúce zo svojej veľkosti. Spoločnosti a organizácie zdieľajú podporné činnosti, financovanie, likviditu a know-how. Investície sa realizujú spoluprácou všetkých mestských organizácií, takže aj infraštruktúrny rozvoj sa dopĺňa. Mestské spoločnosti sú dôležitým zamestnávateľom v regióne a ponúkajú dôstojnú prácu v hlavnom meste aj pre technické a robotnícke profesie.

Špecifické ciele

- **Mesto Bratislava realizuje svoju víziu v jednotlivých oblastiach cez identifikované strategické projekty, ktoré sú riadne priorizované a ich inicializácia a realizácia prebieha v súlade s projektovými štandardami a za dodržania stanovených cieľov, harmonogramu a rozpočtu. ▶ ŠC 52**
- **Mesto Bratislava má zmapované, vyhodnotené a upravené interné procesy s cieľom čo najväčšej efektivity organizácie práce. Interné procesy úradu sú plne digitalizované. ▶ ŠC 53**
- **Mesto Bratislava má implementovaný jednotný systém manažmentu výkonnosti, ktorý umožňuje riadenie a správu mesta so zreteľom na jasné ciele a priority s prepojením cieľov v rámci celej organizácie, výkonov jednotlivcov pri ich dosahovaní a ich ohodnotení na základe výkonu. ▶ ŠC 54**
- **Príspevkové a rozpočtové organizácie (RO/PO) a obchodné spoločnosti mesta (OS) sú efektívne spravované, poskytujú kvalitné služby pre obyvateľov, spolupracujú medzi sebou, využívajú synergie a sú otvorené, transparentné a kreatívne. ▶ ŠC 55**
- **Mesto Bratislava obstaráva služby a tovary efektívne s dôrazom na súťaž, kvalitu a environmentálnu a sociálnu udržateľnosť. ▶ ŠC 56**
- **Zamestnanci mesta sú informovaní a spokojní s mierou zapojenia do rozhodnutí mesta a komunikáciou a spoluprácou s kolegami. Mesto vytvára kvalitné pracovné podmienky, ktoré vedú k spokojnosti zamestnancov. ▶ ŠC 57**
- **Mesto Bratislava je efektívne a transparentne hospodáriacim mestom. ▶ ŠC 58**

Tieto ciele reagujú na východiská

- Prebiehajúca transformácia mesta z hierarchického riadenia na moderné riadenie projektov. ***(ROZVOJ INŠTITÚCIÍ A DIGITALIZÁCIA VÝCHODISKO 1)***
- Potreba presnejšej objektivizácie výkonnosti útvarov magistrátu, organizácií a ich zamestnancov vo svetle vízie mesta. ***(ROZVOJ INŠTITÚCIÍ A DIGITALIZÁCIA VÝCHODISKO 2)***
- Potreba hlbšej integrácie rozpočtových a príspevkových organizácií (RO/PO) a obchodných spoločností (OS) so strategickým plánovaním a víziou mesta; potreba ich napojenia na nástroje na zdieľanie procesov cez centrum zdieľaných služieb. ***(ROZVOJ INŠTITÚCIÍ A DIGITALIZÁCIA VÝCHODISKO 3)***

- Správe mestských pozemkov chýba jasná mestská politika, správu zaťažujú súdne spory a nevysporiadané pozemky.***(EKONOMICKÝ ROZVOJ VÝCHODISKO 5)***
- V rozpočtovom procese a hospodárení Bratislavy sú nedostatočne zohľadnené princípy transparentnosti a hodnoty za peniaze predovšetkým pri strednodobom plánovaní, riadení investícií a zverejňovaní rozpočtu. ***(EKONOMICKÝ ROZVOJ VÝCHODISKO 6)***

Očakávaná zmena

Štandardizované zavedenie a dodržiavanie štartovania a realizovania projektov zabezpečí predvídateľnejší výber projektov, transparentnejšie vyhodnocovanie projektov, ich dlhodobú udržateľnosť. Evidencia v portfóliu a zosilnené štandardy projektového manažmentu sú základnými predpokladmi pre efektívne čerpanie kapitálových výdavkov a realizáciu mestských projektov. Skúsení projektoví manažéri s adekvátnym vzdelaním sú dôležitým predpokladom kvalitného riadenia akéhokoľvek projektu. Vďaka realizácii tréningov a školení v tomto smere sa kvalita riadenia projektov zvýši.

Predpokladom digitalizácie procesov je využívanie jednotného informačného systému, ktorý poskytuje okrem iného možnosti priraďovania zodpovednosti, sledovania stavu úloh či ukladania a zdieľania dokumentov za dodržania užívateľskej prívetivosti.

Na to, aby sa dala merať výkonnosť zamestnancov a útvarov, je potrebné nastavovať ciele zamestnancov. Potrebné je previazať strategické ciele mesta a merateľných ukazovateľov vyplývajúcich zo strategických dokumentov a programového rozpočtu s konkrétnymi cieľmi na úrovni sekcií, oddelení a jednotlivých zamestnancov. Previazanie výkonnosti a ohodnotenia zamestnancov zvyšuje motiváciu zamestnancov, ktorí majú možnosť vidieť nielen to, za čo sú odmeňovaní, ale majú hlbší pohľad aj do toho, ako ich práca prispieva k napĺňaniu cieľov na vyššej úrovni – či už cieľov ich organizačného útvaru alebo mesta ako celku. Súčasne však nesmieme zabúdať na vyhľadávanie a rozvoj talentu.

Vďaka tvorbe strategických dokumentov organizácií a ich synchronizáciou s celomestskými stratégiami sa vytvoria lepšie podmienky pre riešenie problémových častí. To povedie ku zlepšeným ukazovateľom spokojnosti ako v organizáciách, ktoré takéto merania už vykonávajú, tak aj pri organizáciách, ktoré takéto merania ešte nerobia.

Vďaka snahe a internému tlaku využívať MEAT kritériá a vyhodnocovanie sociálneho a environmentálneho aspektu ako štandard verejného obstarávania je zabezpečená vyššia kvalita verejného obstarávania. Podobne mesto zavádza ďalšie opatrenia s cieľom zvýšiť množstvo subjektov ochotných prihlásiť sa do verejného obstarávania. Väčšie množstvo súťažiacich zvyšuje kvalitu dodaných tovarov a služieb a/alebo znižuje cenu.

Prvým krokom k zisteniu, na akej úrovni sa nachádza miera spokojnosti zamestnancov, či už s komunikáciou, mierou zapojenia či pracovnými podmienkami, je takýto prieskum vykonať. Keďže v súčasnosti sa takéto na pravidelnej báze nekonajú, je treba s nimi začať. Následne, v závislosti od zistení, sa ďalej môžu nastavovať opatrenia ako školenie mäkkých a manažérskych zručností, aktívnejšie zapájanie zamestnancov či aktívnejší networking.

Mesto nastaví jasné pravidlá majetkovej politiky mesta s cieľom aktívne rozvíjať nehnuteľný majetok aj územie Bratislavy a generovať vlastné príjmy plynúce zo zhodnocovania majetku.

Auditovanie rozpočtových vplyvov zabezpečí lepší prehľad o hospodárení jednotlivých organizácií. Vďaka štandardu pravidelného vykonávania prieskumu spokojnosti sa budú dať lepšie identifikovať problematické témy a nastavovať ich riešenia.

Mestské spoločnosti a organizácie budú zdieľať centralizované podporné služby. Spoločné podporné služby (financie, personalistika, obstarávanie, IT, právne služby, správa budov a vozidiel, poistenie, atď.) budú využívať obchodné spoločnosti ako aj mestské príspevkové a rozpočtové organizácie.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia na dosiahnutie stanoveného cieľa

- Implementácia opatrení projektového riadenia.
- Digitalizácia papierových procesov.
- Vytvorenie procesnej mapy s hierarchiou a nadväznosťou procesov.
- Zavedenie výkonnostného manažmentu.
- Zavedenie systému merania a manažmentu výkonnosti pre jednotlivé RO/PO.
- Využívanie MEAT kritérií pri verejnom obstarávaní.
- Zavedenie merateľných ukazovateľov verejného obstarávania vychádzajúcich aj zo strategických cieľov mesta.
- Súbor opatrení vedúcich k zvyšovaniu počtu ponúk v rámci jednotlivých verejných obstarávaní.
- Nové mestské rozpočtové pravidlá pre transparentnejšie a hospodárnejšie narábanie s mestskými financiami.
- Nová politika v oblasti správy portfólia nehnuteľností mesta a novú mestskú spoločnosť pre správu, rozširovanie a rozvoj nehnuteľného majetku mesta.

- Realizácia školení mäkkých a manažérskych zručností pre zamestnancov.
- Mestské centrálne zdieľané služby pre všetky mestské organizácie.
- Nové mestské spoločnosti.

Identifikovaná investičná potreba

Na opatrenia pri tomto cieli sú využívané interné zdroje.

Vybrané indikátory pre ŠC 52

Mesto Bratislava realizuje svoju víziu v jednotlivých oblastiach cez identifikované strategické projekty, ktoré sú riadne priorizované a ich inicializácia a realizácia prebieha v súlade s projektovými štandardami a za dodržania stanovených cieľov, harmonogramu a rozpočtu.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 52 I 1 Podiel projektov, pri ktorých boli dodržané stanovené ciele, harmonogram a rozpočet s maximálnou odchýlkou 10 %	Indikátor ukazuje, či implementácia opatrení projektového riadenia plní svoj účel.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	100 %
ŠC 52 I 2 Podiel vyčerpaných prostriedkov na projekty z celkových plánovaných výdavkov rozpočtu mesta na projekty	Indikátor zobrazuje schopnosť priorizovať, plánovať a realizovať projekty mesta.	44 % (2019 – 2021)	80 %

Vybrané indikátory pre ŠC 53

Mesto Bratislava má zmapované, vyhodnotené a upravené interné procesy s cieľom čo najväčšej efektivity organizácie práce. Interné procesy úradu sú plne digitalizované.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 53 I 1 Pomer digitalizovaných interných procesov voči všetkým interným procesom	Hlavnými internými procesmi sa rozumejú procesy, ktoré napĺňajú základné strategické smerovanie organizácie a ich výstupy sú určené externým zákazníkom. Ako merateľný ukazovateľ/ukazovatele môžu byť zvolené aj miera administratívnej záťaže, podiel pridanej hodnoty v procese a dĺžka spracovania agendy rovnako ako nižšie.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	100 %
ŠC 53 I 2 Vybavená hlavná agenda na zamestnanca; dĺžka spracovania agendy v rámci procesov úradu; podiel pridanej hodnoty v procese	Štandardné ukazovatele efektívnosti procesov. V súčasnosti mesto nemá urobenú procesnú mapu, nemá k procesom nastavené merateľné ukazovatele a väčšina procesov nemá pomenovaných svojich vlastníkov, ktorí zodpovedajú za ich riadne fungovanie a zefektívňovanie.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Nárast vybavenej hlavnej rutinnej agendy na zamestnanca o 15 % oproti súčasnému stavu; dĺžka spracovania agendy je znížená o 15 % oproti súčasnému stavu.

Vybraný indikátor pre ŠC 54

Mesto Bratislava má implementovaný jednotný systém manažmentu výkonnosti, ktorý umožňuje riadenie a správu mesta so zreteľom na jasné ciele a priority s prepojením cieľov v rámci celej organizácie, výkonov jednotlivcov pri ich dosahovaní a ich ohodnotení na základe výkonu.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 54 I 1 Výkonnosť útvarov a zamestnancov	Štandardné ukazovatele efektívnosti procesov. V súčasnosti mesto nemá podrobný prehľad o výkonnosti útvarov a zamestnancov. Je potrebné implementovať sledovanie výkonnosti v informačných systémoch mesta.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Zvýšená výkonnosť útvarov a zamestnancov o 15 % oproti súčasnému stavu.

Vybrané indikátory pre ŠC 55

Príspevkové a rozpočtové organizácie (RO/PO) a obchodné spoločnosti mesta (OS) sú efektívne spravované, poskytujú kvalitné služby pre obyvateľov, spolupracujú medzi sebou, využívajú synergie a sú otvorené, transparentné a kreatívne.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 55 I 1 Výkonnosť RO/PO	V súčasnosti existuje systém merania a manažmentu výkonnosti len pre OS hlavného mesta, pričom tento systém a výkazy OS sa primerane aplikujú aj na RO/PO. Uvedený cieľ nadväzuje na systém transparentných výberových konaní na riaditeľov/členov štatutárnych orgánov RO/PO a OS.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 55 I 2 Miera spokojnosti obyvateľov s výkonom a službami RO/PO	V súčasnosti mesto Bratislava nemeria mieru spokojnosti obyvateľov s výkonom a službami RO/PO, meria sa len miera spokojnosti obyvateľov s výkonom a službami OS.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 55 I 3 Percento úspor pri výdavkoch RO/PO/OS	Ukazovateľ meria zvýšenie efektivity hospodárenia RO/PO/OS v dôsledku využívania podporných služieb.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	10 % (pri zachovaní rovnakého výkonu).
ŠC 55 I 4 Miera spokojnosti obyvateľov s výkonom a službami BVS (kategórie úplne spokojný/á a skôr spokojný/á)	Sledovanie spokojnosti zákazníkov pomáha identifikovať slabé miesta a zároveň interaktívne spolupracovať s cestujúcimi pri návrhoch zlepšenia fungovania systému.	85 % (2021)	95 %
ŠC 55 I 5 Miera spokojnosti obyvateľov s výkonom a službami OLO (kategórie úplne spokojný/á a skôr spokojný/á)		86 % (2021)	95 %
ŠC 55 I 6 Miera spokojnosti obyvateľov s výkonom a službami DPB (kategórie úplne spokojný/á a skôr spokojný/á)		88,8 % (2021)	95 %

Vybrané indikátory pre ŠC 56

Mesto Bratislava obstaráva služby a tovary efektívne s dôrazom na súťaž, kvalitu a environmentálnu a sociálnu udržateľnosť.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 56 I 1 Podiel zákaziek s využitím MEAT kritérií a podiel hodnoty zákaziek s využitím MEAT kritérií z celkovej hodnoty zákaziek	Miera súťaže v rámci verejných obstarávaní odráža kvalitu verejných obstarávaní mesta a zároveň vyššia miera súťaže zvyšuje úspory pri obstarávaní.	20 % z počtu všetkých zákaziek a zároveň menej ako 20 % z ich celkovej hodnoty (2021)	50 % z celkového počtu všetkých zákaziek a zároveň 50 % z ich celkovej hodnoty
ŠC 56 I 2 Podiel environmentálne, resp. sociálne zodpovedných zákaziek z celkového počtu zákaziek		13 % (2021)	35 % z celkového ročného počtu zákaziek a zároveň 35 % z ich celkovej hodnoty
ŠC 56 I 3 Priemerný počet ponúk vo VO mesta = celkový počet ponúk/počet VO so súťažnými postupmi (nerátajú sa sem výnimky, najmä z dôvodu sumy do 5 000 Eur, ale aj z iných dôvodov, ktoré stanovuje zákon, napr. obstaranie služby od vysokej školy, nákup umeleckých diel a pod.)	Miera súťaže v rámci VO odráža kvalitu verejných obstarávaní mesta a zároveň vyššia miera súťaže zvyšuje úspory pri obstarávaní.	3,36 (2021)	4,0

Vybrané indikátory pre ŠC 57

Zamestnanci mesta sú informovaní a spokojní s mierou zapojenia do rozhodnutí mesta a komunikáciou a spoluprácou s kolegami. Mesto vytvára kvalitné pracovné podmienky, ktoré vedú k spokojnosti zamestnancov.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 57 I 1 Spokojnosť zamestnancov s komunikáciou a spoluprácou s kolegami z iných útvarov a inštitúcií.	Ide o štandardný indikátor realizovaný formou prieskumu mienky medzi zamestnancami.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	80 %
ŠC 57 I 2 Spokojnosť zamestnancov s mierou informovanosti, otvorenou komunikáciou	Ide o štandardný indikátor realizovaný formou prieskumu mienky medzi zamestnancami. Kombinácia informačného prínosu platforiem na komunikáciu + online stretnutia s primátorom)	61,5 %	80 %
ŠC 57 I 3 Spokojnosť zamestnancov s pracovnými podmienkami	Ide o štandardný indikátor realizovaný formou prieskumu mienky medzi zamestnancami.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

Vybrané indikátory pre ŠC 58

Mesto Bratislava je efektívne a transparentne hospodáriacim mestom.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 58 I 1 Podiel revidovaných výdavkov ročne	Indikátory sledujú tempo, akým mesto reviduje svoje výdavky a hľadá úspory. Výpočet B/A Objem výdavkov, ktorý prešiel revíziami výdavkov/výkonnostnými auditmi deleno bežné výdavky rozpočtu HMBA.	0 %	10 % (v priemere)
ŠC 58 I 2 Podiel výdavkov na zdieľané služby zabezpečované centrálne a výdavkov na zdieľané služby zabezpečované individuálne ROPO a OS	Ukazovatele merajú mieru, akou sa darí zavádzať zdieľané podporné služby. Výpočet B/A Výdavky na zdieľané služby zabezpečované centrálne/zdieľané deleno výdavky na zdieľané služby ROPO a OS	0 %	50 %

C. 3.2.2 Digitálne sebavedomé mesto

Moderná dátová a digitálna infraštruktúra umožňuje mestu poskytovať kvalitné digitálne služby pre občanov a využívať dáta pri rozhodovaní a príprave na budúcnosť.

Digitálne kompetencie a služby sú podmienkou moderného mesta. Mesto má vybudovanú solídnu dátovú a digitálnu infraštruktúru, ktorá mu umožňuje poskytovať kvalitné služby pre občanov a využívať dáta pri rozhodovaní a príprave na budúcnosť.

Každodenné fungovanie mesta je postavené na solídnej, dátovo riadenej infraštruktúre. Manažment mesta a rozhodovanie sa opiera o dáta v reálnom čase ako aj časovo zozbieraných vzorov správania. Mesto má vybudované technické a zručnostné kapacity, vďaka ktorým môže zbierať a analyzovať kľúčové dáta od svojich obyvateliek, obyvateľov a senzorov rozmiestnených po meste. Mesto spolupracuje s verejným, súkromným a akademickým sektorom pri zbere, tvorbe a využívaní dát. Vďaka tomu mesto disponuje dostatkom údajov o meste, jeho obyvateľstve a ich potrebách, na základe ktorých dokáže robiť viac informované a kvalifikované rozhodnutia.

Bratislava poskytuje väčšine obyvateliek a obyvateľov svoje služby digitálne. Komunikácia s nimi, ako aj medzi inštitúciami, je rýchla, bezpapierová a kde je to možné, aj automatizovaná. Digitálna inkluzivita je prioritou, ktorá zabezpečuje, že všetky digitálne produkty a služby, ktoré mesto poskytuje, sú dostupné pre všetkých obyvateľov odhliadnuc od ich znevýhodnenia. Všetky mestské služby a komunikácia sú plne dostupné aj pre obyvateľov, ktorí nehovoria po slovensky.

Mesto implementuje nové technológie rýchlo a zodpovedne. Všetky digitálne výstupy sú navrhnuté v spolupráci s obyvateľkami a obyvateľmi a ich potrebami podľa najnovších poznatkov behaviorálnych vied či dizajnového myslenia. Mesto taktiež pravidelne prijíma opatrenia, ktoré zabezpečujú bezpečný a etický prístup k spracovaniu dát, zodpovedné, demokratické využívanie umelej inteligencie a nových technológií.

Špecifické ciele

→ **Mesto Bratislava má dostatok údajov o meste, jeho obyvateľstve a o kvalite života, na základe ktorých vie robiť informované a kvalifikované rozhodnutia. Mesto aktívne spolupracuje s verejným, súkromným a akademickým sektorom pri zbere, tvorbe a využívaní dát a je uznávaným partnerom a priekopníkom pri tvorbe politík založených na dátach. Mesto má k dispozícii svoj virtuálny model v reálnom čase (digitálne dvojča), ktoré mu pomáha pri mapovaní a sledovaní zmien a prípravy na budúcnosť. ▶ ŠC 59**

→ **Mesto Bratislava poskytuje väčšine obyvateliek a obyvateľov svoje služby digitálne s ohľadom na najnovšie poznatky behaviorálnych vied a orientované na potreby obyvateliek a obyvateľov. Bratislava je technologicky samostatné a sebavedomé mesto, ktoré implementuje nové technológie rýchlo a zodpovedne. Mesto dbá na digitálnu inkluzivitu a prístupnosť všetkých digitálnych služieb mesta pre všetkých ľudí nezávisle od ich znevýhodnenia. ▶ ŠC 60**

Tieto ciele reagujú na východiská

→ Interné procesy a komunikácia s občanmi nie sú dostatočne digitalizované. ***(ROZVOJ INŠTITÚCIÍ A DIGITALIZÁCIA VÝCHODISKO 4)***

→ Potenciál zberu, vyhodnocovania a zdieľania dát nie je dostatočne využívaný. ***(ROZVOJ INŠTITÚCIÍ A DIGITALIZÁCIA VÝCHODISKO 5)***

Očakávaná zmena

Správa a rozvoj dátovej infraštruktúry a rozšírený zber dát umožňujú využívanie dát na účinnú tvorbu mestských politík. Zvýšenie počtu datasetov dosiahneme viacerými spôsobmi, napr. systematickou analytickou činnosťou útvarov dátových a priestorových analýz etablovaných v národných a medzinárodných analytických združeniach a databázach. Dátová infraštruktúra v oblasti zberu energetických dát slúži pre účely vytvárania energetických máp s ohľadom na jednotlivé sektory, umožňuje tvorbu scenárov mitigačných opatrení.

K zvýšeniu množstva datasetov prispeje aj systematickejší nákup dát. Tieto dáta sa môžu jednoduchšie a organizovanejšie zdieľať s tretími stranami – zložkami štátu, samosprávy, mimovládneho, súkromného sektoru či priamo jednotlivcov, občanov. Mesto disponuje svojou digitálnou dvojičkou, vďaka ktorej sa vie dobre a včas rozhodovať.

Kvalitné digitálne služby a ich marketing sú základom toho, aby sa obyvatelia presunuli z fyzického priestoru do priestoru virtuálneho. Vývoj digitálnych služieb sa zrýchli aj vďaka silnejšiemu a kvalitnejšiemu in-house prostrediu. Pokiaľ časť služieb budeme vytvárať interne, je predpoklad, že tieto služby budú navyše finančne výhodnejšie. Tieto môžu byť ponúkané ďalším samosprávam.

Bratislava má vlastný tím technických a produktových špecialistov, ktorí zabezpečujú rozvoj digitálnych služieb. Bratislava je schopná definovať svoje problémy, vyhodnotiť najvhodnejšie technológie a spravovať a rozvíjať svoje technologické portfólio postavené na otvorených technológiách a najnovších štandardoch. Bratislava poskytuje jednotnú platformu pre obyvateľky a obyvateľov, do ktorej sa môžu pripojiť mestské časti. Využíva komponenty štátneho IT, ktoré sú k dispozícii samosprávam. Okrem mestských služieb pripravuje mesto aj digitálne služby pre mestské organizácie využívaním jednotnej technologickej knižnice.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia na dosiahnutie stanoveného cieľa

- Systematizácia zberu údajov (aj longitudálneho) a ich spracovanie, získavanie a nákup.
- Pravidelné vyhodnocovanie stratégie Bratislava 2030
- Spolupráca s tretími stranami v oblasti zberu, interpretácie a využívania dát.
- Doplnenie smernice otvorených dát a jej pravidelná aktualizácia.
- Knižnica digitálnych riešení.
- Tvorba a vylepšovanie digitálnych služieb mesta vrátane merateľných ukazovateľov.
- Pravidelný zber a vyhodnocovanie dát o správaní a potrebách obyvateľov.
- Vytvorenie manuálu na vytváranie nových služieb oddelením inovácií a digitálnych služieb.
- Program digitalizácie magistrátu.
- Vytvorenie digitálneho dvojčaťa s dostupnými dátami o meste.

Identifikovaná investičná potreba

Na opatrenia pri tomto cieli sú využívané interné zdroje.

Vybrané indikátory pre ŠC 59

Mesto Bratislava poskytuje väčšine obyvateliek a obyvateľov svoje služby digitálne s ohľadom na najnovšie poznatky behaviorálnych vied a orientované na potreby obyvateliek a obyvateľov. Bratislava je technologicky samostatné a sebavedomé mesto, ktoré implementuje nové technológie rýchlo a zodpovedne. Mesto dbá na digitálnu inkluzivitu a prístupnosť všetkých digitálnych služieb mesta pre všetkých ľudí nezávisle od ich znevýhodnenia.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 59 I 1 Počet zverejnených strojovo čitateľných datasetov na OpenData portáli mesta	Ide o výsledkový ukazovateľ reálneho využívania dát o meste. Dataset je ucelená a samostatne použiteľná skupina údajov uložených v spoločnej schéme. V otázke kvality dát sú nastavené kritéria v oblastiach: transparentnosti nákupu, metodologickej kvality zberu, etiky zberu a otvorenosti pri zverejňovaní dát. Vďaka dlhodobým skúsenostiam a kvalitnému nastaveniu metód funguje systematický a longitudálny zber dát v kľúčových témach ako kvalita života a služieb poskytovaných mestom či spokojnosť s mestskými podnikmi. Mesto disponuje väčšinou dát potrebných na tvorbu analýz a koncepcií alebo ich vie získať svojpomocne (napr. letecké práce).	868	1 500
ŠC 59 I 2 Počet zverejnených strojovo čitateľných datasetov na OpenData portáli mesta z produkcie mesta		244	500
ŠC 59 I 3 Počet nástrojov/aplikácií/politík/publikácií mesta vychádzajúcich z datasetov		Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.
ŠC 59 I 4 Priemerný počet stiahnutých súborov v rámci datasetov na OpenData portáli	Indikátor vyjadruje záujem o dáta a informácie zverejnené na OpenData portáli	7 stiahnutí / súbor 107 768 celkový počet stiahnutí 15 777 súborov najčastejšie sťahovaným súborom: Počet obyvateľov najčastejšie sťahovaným datasetom: Hlasovanie poslancov mestského zastupiteľstva Bratislava (február – jún, 2022)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

Vybrané indikátory pre ŠC 60

Mesto Bratislava poskytuje väčšine obyvateliek a obyvateľov svoje služby digitálne s ohľadom na najnovšie poznatky behaviorálnych vied a orientované na potreby obyvateliek a obyvateľov. Bratislava je technologicky samostatné a sebavedomé mesto, ktoré implementuje nové technológie rýchlo a zodpovedne. Mesto dbá na digitálnu inkluzivitu a prístupnosť všetkých digitálnych služieb mesta pre všetkých ľudí nezávisle od ich znevýhodnenia.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 60 I 1 Podiel obyvateľov, ktorí využívajú elektronické služby	Ide o štandardný ukazovateľ využívania elektronických služieb.	15 % obyvateliek a obyvateľov (väčšinu z nich tvoria zástupcovia právnických osôb, ktoré majú povinnosť komunikovať s verejnými inštitúciami elektronicky)	75 %
ŠC 60 I 2 Spokojnosť obyvateľov s využívaním online služieb	Ide o štandardný a etablovaný ukazovateľ.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 60 I 3 Odhad úspory nákladov na rozvoj digitálnych služieb v dôsledku vyvíjania digitálnych služieb v réžii mesta	Silný interný tím efektívne vyhodnotí potreby mesta a vie nastaviť lepší výber technológií ako externá dodávka služieb. Naplnenie cieľa by malo prispievať k znižovaniu výdavkov na IT služby.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 60 I 4 Počet digitálnych služieb sprístupnených iným mestám na opensource platformách	Indikátor sleduje možnosti mesta budovať interné kapacity k poskytovaniu digitálnych služieb a následne ich sprístupňovať ďalším mestám.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

C. 3.2.3 Zosúladená technická sieť pre budúcnosť

Mesto so zosúladenou technickou infraštruktúrou, ktorá sa pripravuje na budúcnosť.

Technická infraštruktúra je nevyhnutnou súčasťou mesta, ktoré dokáže odpovedať potrebám modernej doby. Mestom je koordinátorom pri implementácií, modernizácií a opravách inžinierskych sietí a komunikácií v meste.

Bratislava je mestom bez (neustálych) rozkopávok. Mesto minimalizuje rozkopávky komunikácií na jeho území vďaka dlhodobému a zosúladenému plánovaniu. Mesto prevádzkuje transparentný systém, vďaka ktorému dokáže efektívne skoordinovať opravy a rekonštrukcie komunikácií s rozširovaním siete kolektorov a káblovodov súkromnými prevádzkovateľmi. Týmto spôsobom môže mesto zdieľať náklady na rekonštrukciu so súkromnými prevádzkovateľmi ako aj zvýšiť kvalitu života obyvateľov a obyvateliek minimalizovaním rozkopávok.

Mesto buduje infraštruktúru pre potreby modernej doby. Jej súčasťou je sieť nabíjacích staníc pre elektromobily, senzory na zber dát o situácii v meste v reálnom čase ako aj rozšírenie metropolitnej optickej siete pre pokrytie nárokov na robustnú dátovú infraštruktúru.

Špecifické ciele

- **Mesto Bratislava komplexne rekonštruuje úseky komunikácií, pričom na základe transparentného systému je možná efektívna koordinácia medzi jednotlivými prevádzkovateľmi inžinierskych sietí na území mesta. ▶ ŠC 61**
- **Mesto Bratislava prevádzkuje modernú technickú infraštruktúru umožňujúcu synergické poskytovanie viacerých služieb mestom ako aj systematický zber dát o meste. ▶ ŠC 62**

Tieto ciele reagujú na východiská

- Vysoká miera nekoordinovaných a neplánovaných rozkopávok ciest a chodníkov rôznymi prevádzkovateľmi. ***(TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA VÝCHODISKO 3)***
- Nízka kvalita verejného osvetlenia. ***(TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA VÝCHODISKO 4)***
- Nevyužitý potenciál Metropolitnej optickej siete. ***(TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA VÝCHODISKO 5)***

Očakávaná zmena

Lepšou koordináciou viacerých aktérov, ktorá sa dosiahne zjednodušenou oznamovacou činnosťou a predvídateľnejším plánovaním rozkopávok, mesto zníži množstvo opakujúcich sa rozkopávok v rovnakých lokalitách. Vďaka tomu budú rozkopávky lacnejšie, čo povedie i k nižšiemu množstvu neplánovaných havarijných rozkopávok. Káblovody a kolektory sietí rovnako znížia množstvo rozkopávok. Ich údržba bude výrazne jednoduchšia.

Plošnou obnovou inžinierskych sietí v správe podnikov sa rovnako docieli nižšie množstvo rozkopávok na základe havárií a zároveň sa vytvoria predpoklady na predvídateľnejšiu správu pre mimomestských hráčov.

Vďaka modernizácii verejného osvetlenia pomocou novovzniknutého podniku Technických sietí Bratislava bude môcť mesto výrazne využívať synergický potenciál týchto investícií. Výsledkom bude oveľa viac ako iba zmodernizované verejné osvetlenie so zníženými prevádzkovými nákladmi, nižšou mierou svetelného smogu a lepšou kvalitou verejného priestoru.

Spolu s týmto verejným osvetlením sa bude rozširovať Metropolitná optická sieť ako nevyhnutný základ ponúkania 5G siete v miestach neobslúžiteľných komerčnými spoločnosťami.

Zároveň sa spolu s novým smart osvetlením synergicky rozširuje mestský kamerový systém doplnený o pracovnú skupinu, ktorá vyhodnocuje zbierané dáta. Zmodernizované verejné osvetlenie rovnako ponúka priestor pre senzory na zber aj ďalších dát (hustota premávky, kvalita ovzdušia a iné).

Plánované kľúčové projekty a opatrenia na dosiahnutie stanovených cieľov

- Realizácia komplexných rekonštrukcií v rámci celého uličného profilu, tzv. *complete streets.*

- Rozširovanie siete káblovodov a ich sprístupnenie ostatným správcom sietí.
- Rozširovanie siete kolektorov a ich sprístupnenie ostatným správcom sietí.
- Obnova inžinierskych sietí v správe mesta.
- Rozširovanie siete mestského kamerového systému.
- Modernizácia a rekonštrukcia verejného osvetlenia.
- Rozširovanie metropolitnej optickej siete.
- Pripojenie mestských budov do metropolitnej optickej siete.
- Zmena VZN o rozkopávkach.
- Koordinačná platforma.
- Vytvorenie dlhodobého plánu opráv/rekonštrukcií komunikácií pre účely koordinácie.

Identifikovaná investičná potreba

99 000 000 - 102 000 000 €

Vybrané indikátory pre ŠC 61

Mesto Bratislava komplexne rekonštruuje úseky komunikácií, pričom na základe transparentného systému je možná efektívna koordinácia medzi jednotlivými prevádzkovateľmi inžinierskych sietí na území mesta.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 61 I 1 Počet rozkopávok (plánovaných a havarijných) v dôsledku havárií inžinierskych sietí	Rozkopávky (plánované a neplánované) by mali byť centralizované do čo najkomplexnejších rekonštrukcií a koordinované naprieč všetkými aktérmi. Vysoký počet rozkopávok je nepríjemný pre obyvateľov/ky danej lokality.	422 (priemer 2015 – 2021)	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 61 I 2 Percento rozkopávok v dôsledku havárie zo všetkých rozkopávok	Rozkopávky v dôsledku havárie poukazujú na jej zlý technický stav, ktorý vzniká v dôsledku investičného dlhu v oblasti modernizácie a rekonštrukcie technickej infraštruktúry.	53,3 % (priemer 2015 – 2021)	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 61 I 3 Priemerný počet subjektov podieľajúcich sa na rozkopávke v jednom území	Vyššia miera koordinácie pri rozkopávkach v jednej lokalite prináša benefit pre občanov v podobe menších obmedzení a pre správcov TI v možnosti rozdelenia nákladov na spätné úpravy komunikácií po rozkopávke.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 61 I 4 Priemerná periodicita rozkopávok na jednom mieste	Nižšia periodicita rozkopávok v 1 lokalite prináša benefit pre občanov v podobe kvalitnejších komunikácií a nižšieho časového trvania obmedzení v dôsledku rozkopávok.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 61 I 5 Dĺžka káblovodov v km	Vďaka centralizácii vedenia káblov vyššie množstvo káblovodov prispieva k nižšiemu počtu rozkopávok.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 61 I 6 Počet nových kolektorov	Systémy pre bezvýkopové ukladanie sietí prináša benefit pre občanov v podobe nižšej miery obmedzení a pre prevádzkovateľov TI v podobe možnosti jednoduchého prenájmu, čo predstavuje spravidla nižšiu investičnú náročnosť uloženia siete.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 61 I 7 Podiel obnovenej TI v správe mesta a jeho spoločností z celkovej dĺžky TI v správe mest (v %)	Mesto a jeho spoločnosti môžu byť príkladom a lídrom v obnove TI. Koordinácia mesta a mestských spoločností je z organizačného hľadiska ako aj z pohľadu rozpočtovania jednoduchšia v porovnaní s koordináciou s tretími stranami.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

Vybrané indikátory pre ŠC 62

Mesto Bratislava prevádzkuje modernú technickú infraštruktúru umožňujúcu synergické poskytovanie viacerých služieb mestom ako aj systematický zber dát o meste.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 62 I 1 Počet bezpečnostných a dopravných kamier zapojených do mestského kamerového systému (bez kamier na zastávkach MHD)	Zlepšovanie pokrytia územia mesta bezpečnostnými kamerami má zásadný vplyv na zvyšovanie objasnenosti trestných činov. Napríklad v r. 2021 bola objasnenosť lúpežnej trestnej činnosti na území Bratislavy na úrovni 63,6 %. Ambíciou je byť nápomocný štátnej polícii kvalitnými dátami z kamerového systému a dosiahnuť tak zvýšenie objasnenosti lúpeží nad 75 %. Objasnenosť krádeží 2-stopových motorových vozidiel je na úrovni 21,2 %. Vylepšením MKS a pridaním siete kvalitných ANPR kamier (s rozpoznávaním EČV) je ambíciou zvýšiť objasnenosť nad 25 %.	328	700
ŠC 62 I 2 Hustota pokrytia metropolitnou optickou sieťou (% rozlohy mesta)	Metropolitná optická sieť tvorí základ ako pre kamerový systém, tak pre senzorickú sieť. Zároveň prepája mestské budovy a cestnú dopravnú signalizáciu. Rozvinutá metropolitná optická sieť umožní plošný zber dát/zásobovanie dátami na území celého mesta.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 62 I 3 Podiel multifunkčného smart osvetlenia z celkovej sústavy (%)	Verejné osvetlenie spínané na úrovni svetelného bodu s napájacou sieťou prevádzkovanou trvalo pod napätím vytvára hustú sieť napájacích bodov v rámci ulíc mesta využiteľnú ako pre elektromobilitu v rezidenčných oblastiach s bytovými domami, tak pre ďalšie služby (napr. informačné LED tabule s aktuálnymi príchodmi autobusov).	7 %	31 %
ŠC 62 I 4 Podiel obnoveného verejného osvetlenia (%)		10 % (Modernizácia svietidiel 2018 – 2021)	100 %
ŠC 62 I 5 Počet mestských budov využívajúcich metropolitnú optickú sieť	Pripájanie mestských budov a objektov k metropolitnej optickej sieti prináša úsporu nákladov na dátovú konektivitu.	5 budov	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

C. 3.3 Mesto pripravené čeliť zmene klímy

Mesto sa proaktívne pripravuje na zmenu klímy prostredníctvom udržateľného nakladania s prírodnými zdrojmi a odpadom, znižovania svojej uhlíkovej stopy a budovania odolnosti proti environmentálnym hrozbám.

Kľúčové slová: informovanosť o zmene klímy, odolnosť, znižovanie emisií skleníkových plynov, environmentálne povedomie, zhodnocovanie zdrojov, obehové hospodárstvo

C. 3.3.1 Zapojenie sa do boja o klimatickú odolnosť

Mesto monitoruje a informuje o stave životného prostredia, zvyšuje environmentálne povedomie svojich obyvateľov a aktívne využíva regulačné nástroje na zmierňovanie dopadov zmeny klímy.

Klimatická zmena významne ovplyvní každodenný život v meste. Bratislava vytvorila a implementuje jednotnú stratégiu pre zmierňovanie a adaptáciu mesta na zmenu klímy prostredníctvom udržateľného plánovania, rozvoja a budovania environmentálneho povedomia obyvateľov.

Mesto pri svojom územnom plánovaní využíva eko index ako záväzný regulačný nástroj, ktorý sumárne vyhodnocuje druh a množstvo potrebných adaptačných opatrení pre funkčné plochy. Eko index pomáha mestu definovať klimatické zóny na území mesta a následne identifikovať potrebné adaptačné opatrenia na budovanie odolnosti týchto území.

Bratislava je mestom, ktorého rozvoj je klimaticky odolný a nízko emisný. Mesto prijíma opatrenia, ktoré znižujú dopady klimatickej krízy so špeciálnym dôrazom na zraniteľné skupiny obyvateľstva. Mesto aktívne znižuje svoju uhlíkovú stopu a cieľavedome pretvára a rozvíja sieť verejných priestorov, ktoré sú schopné zvládať prívalové dažde a znižujú tvorbu nepokrytých ostrovov s veľmi teplými povrchmi.

Bratislava je dobre informovaným a proaktívnym mestom. Mesto prevádzkuje monitorovaciu sieť, ktorá mu umožňuje priebežne kontrolovať stav a znečistenie životného prostredia a včas prijať adaptačné a regulačné opatrenia, ktoré zvyšujú jeho odolnosť voči environmentálnym hrozbám.

Bratislava je vedúcim partnerom pri riešení tém životného prostredia. Mesto prepája aktérov, aktérky a komunity, ktoré rozvoj mesta zaujíma a vytvára priestor, kde sa môžu zapojiť do udržateľného rozvoja mesta a zlepšovania ochrany životného prostredia. Mesto zvyšuje environmentálne povedomie svojich obyvateľov a obyvateliek prostredníctvom mestského environmentálneho centra, vzdelávacích programov pre deti a mládež a celoročných kampaní zameraných na štyri okruhy tém: ochrana a podpora biodiverzity, cirkulárna ekonomika, udržateľná mobilita a energetika, zvyšovanie odolnosti obyvateľov a obyvateliek.

Špecifické ciele

- **Mesto Bratislava je klimaticky odolným mestom aj vďaka adaptačným opatreniam vyplývajúcim z moderných regulačných nástrojov (eko index). ▶ ŠC 63**
- **Mesto Bratislava je mestom, ktoré zmierňuje klimatickú krízu znižovaním emisií skleníkových plynov a zmenou energetického mixu v prospech obnoviteľných zdrojov energie (OZE). Zmenou energetického mixu v prospech obnoviteľných zdrojov. Bratislava zvyšuje svoju odolnosť voči environmentálnym hrozbám. ▶ ŠC 64**
- **Mesto Bratislava je mestom vytvárajúcim priestor pre spoločné plánovanie udržateľného rozvoja a podporu environmentálneho povedomia svojich obyvateliek a obyvateľov. ▶ ŠC 65**
- **Mesto Bratislava je dobre informovaným mestom využívajúcim moderné technológie na priebežné monitorovanie stavu životného prostredia, čo jej pomáha pri napĺňaní jej cieľov a politík a pri zvyšovaní kvality života. ▶ ŠC 66**

Tieto ciele reagujú na východiská

- Slabý vzťah k životnému prostrediu. ***(MESTSKÝ ROZVOJ A ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE VÝCHODISKO 10)***
- Nenaplnený potenciál pri spolupráci s externými subjektami z rôznych sektorov a práce s verejnosťou za účelom zvyšovania environmentálneho povedomia. ***(ŽIVOTNÉ PROSTREDIE VÝCHODISKO 5)***
- Nedostatok a nedostupnosť informácií – asymetria informácií voči rôznym aktérom. ***(ŽIVOTNÉ PROSTREDIE VÝCHODISKO 3)***
- Negatívny vplyv environmentálnych hrozieb na kvalitu zložiek životného prostredia a kvalitu života v meste Bratislava. ***(ŽIVOTNÉ PROSTREDIE VÝCHODISKO 4)***
- Nedostatočná legislatívna podpora potrebná pre výkon kompetencií mesta v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia, ktorá je daná platným znením právnych predpisov. ***(ŽIVOTNÉ PROSTREDIE VÝCHODISKO 1)***
- Mestské budovy sú energeticky náročné a produkujú veľké množstvo emisií skleníkových plynov ***(EKONOMICKÝ ROZVOJ VÝCHODISKO 3)***

Očakávaná zmena

Eko index ako regulačný nástroj bude viesť k zníženiu spevnených plôch a plôch z vodenepriepustných materiálov, zvýšeniu podielu rôznych typov zelene vrátane najmä viacetážovej zelene a zelene na konštrukciách, tvorbe prírode- blízkych spôsobov zachytávania zrážkovej vody, príp.

systémov pre jej opätovné využitie, realizácii vegetačných striech na budovách a iných objektoch.

Základnými nástrojmi pre dosiahnutie tohto strategického cieľa sú najmä zákon o hlavnom meste, štatút HM SR BA, územný plán a jeho nástroje. Priestor vidíme najmä v nastavení kompetencií a právomocí v oblasti ochrany kvality ovzdušia (nízkoemisné zóny, malé zdroje znečisťovania), pôd (koncepcia ochrany mestských pôd pred degradáciou a kontamináciou) a vôd (malé vodné toky, ochrana vodných zdrojov, environmentálne záťaže, nakladanie so zrážkovými vodami), potreba koordinovaného adaptačného a mitigačného plánovania v súvislosti so zmenou klímy, zjednodušenie a debyrokratizácia delimitácie majetku.

V príprave je tiež nový zákon o ochrane ovzdušia a klimatický zákon, zákon o územnom plánovaní a stavebnom poriadku, zákon o krajinnom plánovaní. Európska komisia v súčasnosti taktiež pripravuje európsky klimatický zákon, ktorého účelom bude cieľ stanovený v Európskej zelenej dohode[13] začleniť do právnych predpisov, aby sa hospodárstvo a spoločnosť Európy stali klimaticky neutrálne do roku 2050[14]. Návrhy nových zákonov vytvoria nové požiadavky na štátnu správu, samosprávu aj na prevádzkovateľov zdrojov znečisťovania, ktoré sa budú musieť premietnuť aj do legislatívy mesta. V súvislosti s tým je potrebné aj zabezpečenie adekvátnych kapacít (ľudských, finančných) na samosprávach – na meste, v jeho organizáciách a na mestských častiach.

Využitie digitalizácie a technického pokroku pre zlepšenie koordinácie naprieč mestskými úradmi, miestnymi úradmi a mestskými organizáciami, resp. rezortnými organizáciami v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia (zdieľanie informácií, vzájomná informovanosť a pod.) Bratislava už niekoľko rokov presadzuje politiku otvorených dát, avšak tento trend ešte nie je úplne rozšírený v niektorých konkrétnych rezortných organizáciách v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia. Kvôli tzv. asymetrii informácií dochádza často k vzniku problémov, ktorým by bolo možné predísť, ak by mali jednotlivý aktéri včas prístup k informáciám, prípadne by nemuseli vynakladať zdroje na získavanie a tvorbu informácií, ktoré vytvorené už sú, ale nie sú verejne dostupné.

Základné monitorovacie stanice SHMÚ na území Bratislavy neposkytujú dostatočne podrobné informácie o kvalite ovzdušia a vývoji počasia pre celé územie a neposkytujú ani krátkodobé predpovede pre kvalitu ovzdušia. Výsledky modelových simulácií SHMÚ pre O_3, NO_2, PM10 a PM2,5 ukazujú, že v Bratislave existujú aj miesta, kde je situácia pravdepodobne horšia ako na Trnavskom mýte. Ide hlavne o ulice kaňonovitého typu s vysokou intenzitou dopravy. Mestská monitorovacia sieť umožní mestu

13 EURÓPSKA KOMISIA. Európska zelená dohoda.

14 EURÓPSKA KOMISIA. Dlhodobá stratégia do roku 2050.

vytvárať a zverejňovať predpovede počasia či kritických hodnôt znečistenia ovzdušia vo veľmi detailnej mierke, vďaka čomu dochádza k prevencii negatívnych dopadov na zdravie, no tiež napr. k šetreniu nákladov na zimnú údržbu.

Bratislava bola zároveň v apríli 2022 vybraná do skupiny 100 miest, ktoré majú v rámci misie EÚ „100 Climate-Neutral and Smart Cities“ demonštrovať prechod na klimatickú neutralitu do roku 2030. Ide o jednu z piatich misií programu Horizon Europe, prostredníctvom ktorých program koncentruje zdroje a úsilie na zvládnutie veľkých výziev nasledujúceho desaťročia. Zároveň ide o oblasti, ktorých riešenie si vyžaduje zásadnú transformáciu podmienenú vedeckým a technologickým pokrokom, ale aj zmenou správania ľudí. Bratislava plánuje využiť túto iniciatívu na systemizáciu agend klímy, dekarbonizácie a udržateľnosti a na intenzívnejšie prepojenie aktivít, ktoré už mesto a aktéri na území mesta v týchto oblastiach vykonávajú s cieľom dosiahnuť čo najvyššie úspory CO_2 pri efektívnom využívaní dostupných zdrojov.

V úvodnej fáze misie mesto vypracuje tzv. Climate City Contract, ktorý je nosným prvkom misie. Ide o plán dekarbonizácie v piatich hlavných oblastiach a zároveň plán spolupráce s relevantnými aktérmi, ktorí by mali byť do úsilia na dosiahnutie uhlíkovej transformácie zapojení, vrátane rôznych úrovní verejnej správy, akadémie, súkromného a tretieho sektora a v neposlednom rade občanov. Päť hlavných oblastí dekarbonizácie, ktoré sú najväčšími zdrojmi emisií skleníkových plynov, sú: 1. stacionárna energia (všetky budovy a areály na území mesta), 2. doprava (všetky druhy mobility, najmä cestná doprava), 3. odpady/cirkulárna ekonomika (energia potrebná na odvoz a spracovanie odpadu, plyny vznikajúce pri rozklade tuhého odpadu), 4. poľnohospodárstvo, lesníctvo a iné využitie pôdy (AFOLU) – emisie vyplývajúce zo zmena využívania a efektívne využívanie pôdy a na druhej strane rozširovanie záchytov uhlíka/carbon sinks) a 5. industriálne procesy a využívanie produktov (IPPU).

V súčasnosti existuje na meste viacero grantových programov, ktoré podporujú miestne komunity, obyvateľky a obyvatelia v ich snahe o zlepšenie verejných priestorov a životného prostredia. Sme toho názoru, že v týchto aktivitách by sa mali rezortné organizácie, súkromný, občiansky a akademický sektor, mesto a jeho organizácie, mestské časti, BSK a iné, spájať a budovať koncepčne infraštruktúru pre zvyšovanie environmentálneho povedomia vrátane environmentálnej výchovy. Popularita týchto grantových programov a participatívnych iniciatív rastie, preto by mesto malo naďalej zintenzívňovať svoju činnosť v tomto smere.

Veľkú príležitosť ovplyvnenia environmentálneho povedomia pozitívnym spôsobom vidíme aj v budovaní konceptuálnej **environmentálnej výchovy všetkých vekových skupín**. Environmentálne programy a mestské environmentálne centrum by mali byť zastúpené mestskými organizáciami (najmä ZOO Bratislava a Mestské lesy), ale aj v spolupráci s environmentálnymi mimovládnymi organizáciami (BROZ, Daphne, Živica), univerzitami a vedeckými pracoviskami vrátane tých medzinárodných. Kľúčovými

v rozvoj environmentálneho povedomia detí a mládeže sa stávajú centrá voľného času a budúce mestské environmentálne centrum.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia na dosiahnutie stanovených cieľov

- Definovanie ekoindexu ako regulačného nástroja pre územné plánovanie, zabezpečujú dostatočnú kvalitu a kvantitu adaptačno-mitigačných opatrení a opatrení na podporu biodiverzity.
- Program monitoringu kvality životného prostredia - hluková mapa, monitorovanie výskytu tepelných ostrovov, monitorovanie intenzity dopravy.
- Vytvorenie mestského integrovaného informačného systému o kvalite životného prostredia.
- Vytvorenie environmentálnych centier.
- Realizácia aktivít v celoročných environmentálnych kampaniach na zvyšovanie environmentálneho povedomia.
- Akčný plán pre udržateľný energetický rozvoj mesta a adaptáciu na zmenu klímy (SECAP).
- Realizácia rôznych prírode blízkych adaptačných opatrení na plochách a objektoch v majetku mesta, mestských organizácií a mestských častí.
- Vytváranie klimaticky odolných verejných priestorov realizáciou výsadby a znižovania rozlohy vodenepriepustných umelých povrchov.
- Adaptácia existujúcej dopravnej infraštruktúry na zmenu intenzity zrážok v dôsledku zmeny klímy.
- Program Klimaticky odolná Bratislava.
- Varovný systém pre extrémne prejavy počasia v dôsledku zmeny klímy.

Identifikovaná investičná potreba

1 121 040 €

Vybrané indikátory pre ŠC 63

Mesto Bratislava je klimaticky odolným mestom aj vďaka adaptačným opatreniam vyplývajúcim z moderných regulačných nástrojov (eko index).

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 63 I 1 Eko index ako regulačný nástroj pre realizáciu adaptačných opatrení	Binárny indikátor sleduje schválenie eko indexu ako záväzného regulačného nástroja v územnoplánovacích dokumentoch na podklade analýzy klimatických zón. V súčasnosti neexistuje záväzný index, ktorý sumárne vyhodnocuje územia (funkčné plochy) cez prizmu potrebných adaptačných opatrení. Existujúci index zelene nie je dostatočný územnoplánovací nástroj pre adaptáciu mesta na zmenu klímy.	Nenaplnené	Naplnené
ŠC 63 I 2 Počet rozvojových a transformačných zón navrhnutých v súlade s regulatívmi vyplývajúcimi z eko indexu	Indikátor meria dopad eko indexu – jeho implementáciu na rozvojových a transformačných zónach v meste. Eko index ako záväzný index pre územný plán, ktorý sumárne vyhodnocuje druh a množstvo potrebných adaptačných opatrení pre funkčné plochy (napr. zraniteľnosť voči prívalovým dažďom, záplavám, zelené strechy, atď). (V budúcnosť bude možné podľa konkrétnej štruktúry eko indexu zvoliť indikátory merajúce špecifický environmentálny dopad eko indexu v jednotlivých zónach).	0	6 rozvojových a transformačných zón bude navrhnutých v súlade s regulatívmi vyplývajúcimi z eko indexu.
ŠC 63 I 3 Výmera rozvojových a transformačných zón navrhnutých v súlade s regulatívmi vyplývajúcimi z eko indexu v ha		0	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

Vybrané indikátory pre ŠC 64

Mesto Bratislava je mestom, ktoré zmierňuje klimatickú krízu znižovaním emisií a zmenou energetického mixu v prospech obnoviteľných zdrojov. Bratislava zvyšuje svoju odolnosť voči environmentálnym hrozbám.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 64 I 1 Pokles produkcie emisií CO_2 v tonách, CO_2 ekv. v tonách v jednotlivých sektoroch (alternatívne možno využiť: konečná spotreba energie podľa druhu zdroja energie /fosílne palivá, energia z obnoviteľných zdrojov/ v MWh v jednotlivých sektoroch; vyrobená elektrická energia v MWh podľa zdroja /obnoviteľné, neobnoviteľné/)	Ide o základné etablované ukazovatele pre oblasti: energetika, doprava, budovy a ostatné zariadenia, miestnu produkciu elektrickej energie a pod., sledované aj v rámci Dohovoru primátorov a starostov používané mestami EÚ. Časom je možné využiť aj iné ukazovatele. Ich plnenie bude sledované v samostatnom akčnom pláne – SECAPe (Sustainable Energy and Adaptation Action Plan), ktorý mesto bude tvoriť na základe Dohovoru primátorov a starostov o klíme a energetike (Covenant of Mayors) s podporou projektu grantu EHP a Nórska na roky 2021 – 2024.	20 % pokles produkcie emisií CO_2 v tonách (CO_2 ekv. v tonách v jednotlivých sektoroch) (2020, k tzv. východiskovému roku, ktorým bol stanovený rok 2005)	55 % pokles produkcie emisií CO_2 v tonách (CO_2 ekv. v tonách v jednotlivých sektoroch). Cieľová hodnota môže byť neskôr nastavená ambicióznejšie, keďže mesto Bratislava je medzi 100 mestami, ktoré sa budú snažiť byť klimaticky neutrálne do roku 2030.
ŠC 64 I 2 Podiel rozlohy (km^2) ostrovov veľmi teplých povrchov z celkovej rozlohy katastrálneho územia mesta na základe leteckého termografického snímkovania raz za obdobie 3 rokov (1 deň a noc v zime, 1 deň a noc v lete)	Takmer 20 % rozlohy k.ú. mesta (74 km^2) je v letných mesiacoch postihnutých výraznejším prehrievaním plôch (v priemere teploty povrchov dosahujú o min. o 5°C viac ako je priemerná teplota zatiaľ nezastavaných území). Sú to územia vo veľkej miere v súkromnom vlastníctve, resp. vo vlastníctve štátu, pre ktoré je charakteristické najmä: kompaktnosť zástavby s minimálnym zastúpením viacetážovej zelene, intenzívne využívanie poľnohospodárskej pôdy s minimálnym zastúpením krajinnej zelene, vodných prvkov, prítomnosť parkovacích plôch a dopravnej a technickej infraštruktúry bez zastúpenia viacetážovej zelene.	20 %	Hodnota neprekročí 20 % v zastabilizovaných územiach a v ostatnom území postupne klesá.

ŠC 64 I 3 Počet lokalít infraštruktúry nachádzajúcej sa v podjazdoch, tuneloch, podchody pre chodcov, prípadne úseky pod mostami, na ktorých boli vykonané adaptačné opatrenia proti intenzívnym krátkodobým zrážkam	Indikátor sleduje realizáciu adaptačných opatrení na kritických úsekoch zraniteľných pri intenzívnych krátkodobých zrážkach, pri ktorých je predpoklad ich častejšieho výskytu v dôsledku klimatickej zmeny.	0	17
Indikátor	**Odôvodnenie indikátora**	**Východisková hodnota (2021)**	**Cieľová hodnota (2030)**
ŠC 64 I 4 Podiel energie z obnoviteľných zdrojov energie (OZE) na konečnej energetickej spotrebe mesta (%),	Indikátory sledujúce monitorovanie tém obnoviteľných zdrojov energie (OZE) a energetickej transformácie.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 64 I 5 Miestna produkcia elektrickej energie (MWh)		Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 64 I 6 Výdavky mesta na podporu OZE v eurách		Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

Vybrané indikátory pre ŠC 65

Mesto Bratislava je mestom vytvárajúcim priestor pre spoločné plánovanie udržateľného rozvoja a podporu environmentálneho povedomia svojich obyvateliek a obyvateľov.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 65 I 1 Počet environmentálnych centier (mesta a mestských organizácií)	Nedávno sa dokončila výstavba prvého environmentálneho centra na Kamzíku na Kolibe. Okrem toho, majú Mestské lesy 2 mobilné včelíny, realizujú prírodovedné vychádzky a prednášky pre deti s prírodnou tematikou, ZOO Bratislava ponúka pre školy interaktívne programy ekologickej výučby ako doplnok prírodovedy, biológie a ekológie.	1	4
ŠC 65 I 2 Počet programov ročne venovaných environmentálnym témam v rámci pedagogického procesu prebiehajúcich v mestskom environmentálnom centre	Indikátor sleduje počet programov venovaných environmentálnym témam (biodiverzita, cirkulárna ekonomika a odpady, zmena klímy, udržateľné staviteľstvo, mobilita, energetika).	0	6

Vybrané indikátory pre ŠC 66

Mesto Bratislava je dobre informovaným mestom využívajúcim moderné technológie na priebežné monitorovanie stavu životného prostredia, čo jej pomáha pri napĺňaní jej cieľov a politík a pri zvyšovaní kvality života.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 66 I 1 Integrovaný informačný systém o životnom prostredí na území mesta pre verejnosť	V súčasnosti nemá mesto integrovaný systém pre jednotlivé témy životného prostredia a zmeny klímy na jednom mieste. Binárny ukazovateľ sleduje zavedenie integrovaného informačného systému, pričom po jeho zavedení sa môže nahradiť alternatívnymi ukazovateľmi využívania systému (počet užívateľov, počet návštev webovej lokality, počet datasetov, atď.).	Nenaplnené	Naplnené
ŠC 66 I 2 Počet monitorovacích zariadení klímy a ovzdušia (podľa možností budú merať aj hluk a dopravnú situáciu)	Indikátor sleduje úspešnosť zavedenia mestských senzorov merajúcich kvalitu ovzdušia či iné meteorologické /environmentálne parametre. Doplnkovo možno použiť aj počet monitorovaných indikátorov, % územia pokrytého monitorovacou sieťou.	4	400

C. 3.3.2 Udržateľný prístup k využívaniu a zhodnocovaniu zdrojov

Mesto s infraštruktúrou na energeticky efektívne a udržateľné narábanie a zhodnocovanie zdrojov.

Mesto motivuje svojich obyvateľov k udržateľnému spôsobu života. Bratislava má vybudovanú infraštruktúru pre energeticky efektívne a udržateľné narábanie a zhodnocovanie zdrojov a odpadu.

Mesto svojím správaním a komunikáciou podnecuje obyvateľov k udržateľnému využitiu zdrojov. Mestské budovy sú energeticky efektívne, čo znižuje ich uhlíkovú stopu ako aj náklady na ich správu. Magistrát a mestské organizácie idú príkladom v oblasti prevencie vzniku odpadu. Mesto využíva obnoviteľné zdroje energie a lokálne zdroje. Všetky verejné podujatia mesta zavádzajú riešenia na znižovanie odpadu a využívanie dlhodobo udržateľných produktov s možnosťou ich opätovného použitia a následného materiálového zhodnotenia.

Mesto buduje infraštruktúru potrebnú na prechod na cirkulárnu ekonomiku. Predchádzanie vzniku odpadov je jedným z najdôležitejších opatrení v rámci prechodu na obehové hospodárstvo. Mesto pomáha obyvateľkám a obyvateľom lepšie využiť existujúce zdroje prostredníctvom dostupných zberných dvorov, komunitných kompostární a sietí re-use centier v každej mestskej časti. Cieľom je zvyšovať mieru triedenia a recyklácie, znížiť skládkovanie a zároveň aj spaľovať menej odpadu.

Špecifický cieľ

- **Mesto Bratislava disponuje energeticky efektívnymi budovami s cieľom znižovať svoju uhlíkovú stopu ako aj náklady na ich správu. ▶ ŠC 67**
- **Mesto Bratislava energeticky zhodnocuje vytvorený zmesový odpad v maximálnej miere s cieľom minimalizovať negatívne dopady života v meste na životné prostredie. ▶ ŠC 68**
- **Mesto Bratislava má vytvorenú potrebnú infraštruktúru na minimalizáciu miery skládkovania, na maximalizáciu materiálového a energetického zhodnotenia odpadov a na efektívny a spravodlivý výber poplatkov za odvoz a likvidáciu odpadu. ▶ ŠC 69**
- **Mesto Bratislava minimalizuje tvorbu odpadov svojich organizácií a na svojich podujatiach. ▶ ŠC 70**

Tieto ciele reagujú na východiská

- Mesto nedostatočne využíva potenciál svojich nehnuteľností; mestské budovy sú energeticky a environmentálne neefektívne budovy. ***(EKONOMICKÝ ROZVOJ VÝCHODISKO 3)***
- V Bratislave sa tvorí vysoké množstvo odpadu. ***(TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA VÝCHODISKO 1)***
- Mesto nevyužíva možnosti zhodnocovania odpadu do maximálnej možnej miery. ***(TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA VÝCHODISKO 2)***

Očakávaná zmena

Mesto v súčasnosti prevádzkuje zariadenie pre energetické využívanie odpadu (ZEVO). Jeho životnosť končí v roku 2027 a predpokladá nevyhnutnú modernizáciu. Kým dnes sa teplo zo spaľovania odpadu (OLO) ďalej nezužitkováva, cieľom je, aby Bratislava po vzore miest ako Kodaň, Viedeň či Štokholm mohla prevádzkovať moderné ZEVO, ktoré naplní najvyššie štandardy. Takéto zariadenie bude spracovávať zmesový odpad. Teplo z jeho spálenia sa dostane do lokálnej siete. Bude dosahovať minimálne emisné limity a materiálový tok škvary bude uzavretý.

Vďaka dodatočným investíciám sa vytvoria predpoklady pre ešte lepšie zhodnotenie odpadov. Dobudovaním infraštruktúry triedeného zberu odpadu sa zlepší podiel materiálového a energetického zhodnotenia odpadu v prospech triedenia. Cieľom je dosiahnuť 65 % triedenie; 30 % energetické zhodnocovanie a iba 5 % skládkovanie. Zavedenie systému zberu kuchynského odpadu, vybudovaním mestskej a podporou komunitných kompostární vytvoria podmienky pre zvýšenie objemu kompostovateľného odpadu. Cieľom je zvýšiť ročný zber na 48 500 ton odpadu.

Budovanie reuse centier (centier druhotného využitia) napomôže ďalšiemu zhodnocovaniu potenciálneho odpadu a rovnako zníži jeho tvorbu. Zlepšenie dostupnosti zberných miest a dvorov bude motivovať obyvateľky a obyvateľov k znižovaniu tvorby komunálneho odpadu. Je to práve blízkosť zberných dvorov, ktorá ovplyvňuje ich využitie. Zavedenie systému pay-as-you-throw (platenia za iba to, čo vyprodukujete) zvýhodní ľudí, ktorí tvoria menej odpadu.

Vďaka digitalizácii a zjednodušeniu procesov ľudia vyriešia všetky požiadavky na jednom mieste elektronicky cez aplikáciu a zákaznícky self-service. Automatizovaný zber, spracovanie a vyhodnotenie údajov využitím moderných technológií zvýši efektivitu a umožní pružne reagovať na zmeny v odpadovom hospodárstve mesta.

Magistrát a mestské organizácie (RO/PO/OS) pôjdu príkladom, pričom aj toto nepriamo zvýši štandardy pre zavedenie podobných postupov aj v iných verejných či súkromných organizáciach. Bratislavské vianočné trhy boli prvým verejným podujatím s aktívnou prevenciou odpadu. Ďalšie verejné podujatia budú nasledovať ich štandardy. Aj vďaka tomu sa tento

prístup dostane do ešte širšieho povedomia obyvateľstva. Verejné mestské budovy sa budú postupne rekonštruovať, certifikovať a znižovať svoju závislosť na centralizovanej energetickej sieti. V dlhodobom horizonte budú finančne výhodnejšie a slúžiť ako konkrétne príklady udržateľných budov.

Plánované kľúčové projekty a opatrenia na dosiahnutie stanoveného cieľa

- Vytvorenie majetkovej politiky portfólia.
- Znižovanie energetickej náročnosti budov implementáciou energetických opatrení.
- Zavádzanie systému energetického manažmentu s kontinuálnym vyhodnocovaním spotrieb energií a pravidelnou realizáciou optimalizácií.
- Modernizácia a ekologizácia ZEVO.
- Dobudovanie infraštruktúry triedeného zberu odpadu.
- Zavedenie systému zberu kuchynského odpadu.
- Vybudovanie mestskej kompostárne.
- Budovanie reuse centier (centier druhotného využitia).
- Vybudovanie nových dostupných zberných dvorov.
- Elektronická evidencia odpadov a spravodlivé poplatky.
- Digitalizácia zberu a procesov v OLO.
- Implementácia konceptu „Magistrát bez odpadu" pre ostatné mestské spoločnosti.

Identifikovaná investičná potreba

142 000 000 €

Vybrané indikátory pre ŠC 67

Mesto Bratislava disponuje energeticky efektívnymi budovami s cieľom znižovať svoju uhlíkovú stopu ako aj náklady na ich správu.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 67 I 1 Podiel mestských budov využívajúcich OZE/ VUKVET (%)	Využívanie obnoviteľných zdrojov energie, prípadne vysokoúčinnú kombinovanú výrobu elektriny a tepla pre mestské budovy, predovšetkým z lokálnych zdrojov (spotreba v mieste výroby) vytvára predpoklad na menšiu závislosť na centralizovanej energetike.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 67 I 2 Energetická certifikácia významne obnovovaných mestských budov - počet obnovených budov s energetickým certifikátom/ vyčíslenie úspory na energiách		Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.

Vybrané indikátory pre ŠC 68

Mesto Bratislava energeticky zhodnocuje vytvorený zmesový odpad v maximálnej miere s cieľom minimalizovať negatívne dopady života v meste na životné prostredie.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 68 I 1 Podiel mestských budov so zavedeným centralizovaným energetickým manažmentom	Zber dát o spotrebe energií a ich centralizácia na jednom mieste vytvára potenciál optimalizácie spotrieb najmä s ohľadom na možnosť odhalenia anomálií pri užívateľskom správaní. Porovnaním viacerých podobných objektov vďaka centralizovanému EM je možné efektívnejšie odhaľovať plytvania/nadspotreby a navrhovať racionalizačné opatrenia. Mesto prevádzkuje ZEVO, ktorého životnosť končí v roku 2027 a je nevyhnutná jeho modernizácia. Bratislava potrebuje po vzore miest ako Kodaň, Viedeň, či Štokholm prevádzkovať moderné ZEVO, ktoré spĺňa najvyššie BAT štandardy. Takéto ZEVO bude spracovávať zmesový odpad a zásobovať obyvateľov teplom. Zároveň bude ZEVO dosahovať minimálne emisné limity a bude mať uzavretý materiálový tok škvary.	Pre indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii.
ŠC 68 I 2 Celkové množstvo tepelnej energie dodanej do sústavy tepla		0 GWh/rok	185 GWh/rok (od roku 2027)
ŠC 68 I 3 Celkové množstvo dodanej elektrickej energie do rozvodnej siete		37,2 GWh/rok	60,4 GWh/rok (od roku 2027)

Vybrané indikátory pre ŠC 69

Bratislava minimalizuje tvorbu odpadov svojich organizácií a na svojich podujatiach.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 69 I 1 Množstvo vyprodukovaného zmesového odpadu na magistráte/v mestskej organizácii na zamestnanca za rok	Magistrát a mestské organizácie (RO/PO/OS) majú byť príkladom pre verejnú správu v oblasti predchádzania vzniku odpadov (priklad: Kancelária Prezidenta SR)	100,4 kg/zamestnanec/rok (odhad počas plnej prevádzky magistrátu; pozn.: počas pandemických rokov sa nedala miera odpadu presne zmerať)	Pre indikátor v súčasnosti nie je cieľová hodnota k dispozícii (bude porovnané s prvým rokom, kedy dôjde k meraniu odpadu, cieľom je znížiť množstvo odpadu približne o 60 % na zamestnanca/rok)
ŠC 69 I 2 Celkové množstvo vyprodukovaného zmesového odpadu na mestských podujatiach a ostatných podujatiach na pozemkoch v správe mesta.	Po vzore bratislavských vianočných trhov sa bude pokračovať v zavádzaní opakovane použiteľných alternatív (riad) pre dosiahnutie cieľa: menej odpadu na verejných podujatiach.	Pre tento indikátor v súčasnosti nie je východisková hodnota k dispozícii.	<10 % súčasného množstva (bude porovnané s prvým rokom, kedy dôjde k meraniu odpadu vyprodukovaného na vybranom podujatí)

Vybrané indikátory pre ŠC 70

Mesto Bratislava má vytvorenú potrebnú infraštruktúru na minimalizáciu miery skládkovania, na maximalizáciu materiálového a energetického zhodnotenia odpadov a na efektívny a spravodlivý výber poplatkov za odvoz a likvidáciu, ako aj spracovanie odpadu.

Indikátor	Odôvodnenie indikátora	Východisková hodnota (2021)	Cieľová hodnota (2030)
ŠC 70 I 1 Podiel triedenia, recyklácie, energetického zhodnotenia a skládkovania v nakladaní s odpadmi	Cieľom je zvyšovať úroveň vytriedenia a recyklácie, znížiť skládkovanie pod 5% a zároveň aj energeticky zhodnocovať spaľovať viac odpadu (napr. porovnateľná Ľubľana má 85% mieru triedenia).	41 % vytriedenia 10 % skládkovanie 49 % energetické zhodnocovanie	65 % vytriedenie (recyklácia 60 %) <5 % skládkovanie 30 % energetické zhodnocovanie
ŠC 70 I 2 Množstvo kompostovaného odpadu	Bioodpad tvorí 45 % množstva komunálneho odpadu. Jeho triedením znížime množstvo zmesového odpadu a zároveň vytvoríme kompost – živiny pre zelené plochy v meste (Miláno, Mníchov, Ľubľana).	19 394,38 ton zeleného odpadu; 1 000 ton kuchynského odpadu (2020)	48 500 ton
ŠC 70 I 3 Celková hmotnosť opätovne použitých vecí prostredníctvom mestských Reuse centier (podiel na celkovej hmotnosti odpadu)	Predchádzanie vzniku odpadov je jednou z najdôležitejších opatrení v rámci prechodu na obehové hospodárstvo (Viedeň, Brno).	0,01 % (35 t) z celkového množstva odpadu	1 % z celkového množstva odpadu
ŠC 70 I 4 Počet zberných miest a dvorov distribuovaných po meste	Obyvatelia potrebujú kvalitnú infraštruktúru v odpadovom hospodárstve na to, aby zbytočne nevyhadzovali veci do zmesového odpadu (Viedeň, Miláno, Oslo, Mníchov). Ide o realistický cieľ vychádzajúci z potrieb a majetkových možností mesta.	13	16
ŠC 70 I 5 Zavedený elektronický systém zberu odpadov a Pay as You Throw systém (PAYT) na celom území mesta	Odpady by mali byť financované spravodlivo, kto produkuje veľa odpadu by mal zaplatiť viac ako ten, čo produkuje menej. Systém by mal zbierať dáta od obyvateľov (koľkokrát vyložia nádobu) a podľa toho by sa mali stanoviť spravodlivé poplatky.	Nenaplnený	Naplnený
ŠC 70 I 6 Plná integrácia systémov mesta a OLO. Spustenie zákazníckeho portálu a aplikácie. Zavedenie softvérového riešenia pre evidenciu a plánovanie zberu odpadov.	Binárny indikátor, ktorý hovorí o tom, či mesto a OLO, a.s., integrovali svoje systémy evidencie zberu odpadov. Množstvo zmien, zvyšujúce sa nároky a komplexita odpadovej problematiky vyžadujú výrazné vylepšenie informačných technológií a nástrojov, aby bolo možné úspešne zaviesť plánované zmeny, zvýšiť efektivitu a kvalitu služieb.	Nenaplnený	Naplnený
ŠC 70 I 7 Množstvo komunálneho odpadu v kilogramoch na obyvateľa	Nadmerná produkcia odpadu a nesprávne nakladanie s ním zaťažuje životné prostredie, prispieva k produkcii emisií skleníkových plynov a vplýva negatívne na udržateľný rozvoj mesta.	487 kg na obyvateľa (214 480,11 ton) (2020)	Indikátor má evidenčný charakter, nestanovuje sa cieľová hodnota.

C. 4 VZŤAH STRATÉGIE BRATISLAVA 2030 K MESTSKÝM ČASTIAM

Stratégia Bratislava 2030 je plánom hlavného mesta. Sústreďuje sa predovšetkým na ciele spojené s kompetenciami hlavného mesta. V rovnakej rovine sú formulované indikátory pre sledovanie napĺňania cieľov, pre ktoré sa navrhuje cieľová hodnota. Na viacerých miestach však vzniká priestor pre zapojenie mestských častí a ich pôsobností. Mestské časti ako súčasť hlavného mesta sú zodpovedné za výkon viacerých kompetencií a úloh vrátane zdieľaných kompetencií. Mestské časti taktiež vykonávajú svoje kompetencie na teritoriálne odlišných častiach územia hlavného mesta (cesty 3. triedy, miestne cesty), avšak mnohé z potrebných investícií presahujú územia v správe hlavného mesta alebo jednotlivej mestskej časti.

Z toho vyplýva potreba koordinovať investičnú činnosť mesta a mestských častí v záujme obyvateľov. Rovnako dôležitá je aj správne nastavená spolupráca nad rámec toho, čo je vyžadované zákonom (napríklad spoločný prístup k tvorbe verejných priestorov).

V nasledujúcej časti sú zosumarizované nosné témy, v ktorých boli identifikované mestské časti ako subjekty, ktoré môžu svojím pôsobením významne prispieť k riešeniu prierezových problémov v spolupráci s hlavným mestom. Spoločné riešenia týchto problémov prinesú zvýšenie kvality života obyvateľov, skvalitnenie celomestsky poskytovaných služieb, úsporu nákladov, zlepšenú koordináciu projektov či pokrytie kvalitatívnych rozdielov v poskytovaných službách naprieč jednotlivými mestskými časťami.

Jednotlivé ciele predstavené v tomto dokumente sú uplatniteľné do veľkej miery aj pre mestské časti. Mestské časti sú prizvané, aby si vytvorili vlastné rámce opatrení, ktoré riešia spoločné problémy a hľadajú riešenia prostredníctvom ich vlastných kompetencií. Do budúcnosti bude potrebné na pravidelnej báze pracovať na investičných zámeroch, ktoré spoja výkon mestských kompetencií a kompetencií mestských častí do integrovaných investičných zámerov. Indikátory predstavené v tomto dokumente sú vytvorené s ohľadom na úroveň mesta, keďže mesto zväčša nedisponuje dátami na úrovni mestských častí.[15] Väčšina centrálne zbieraných dát sa eviduje prinajlepšom na úrovni mesta, častokrát však iba na úrovni samosprávneho kraja. To je značný limit pre prácu s dátami pre celé mesto.

15 Dokonca väčšina údajov produkovaných štátom sa na úrovni mestských častí ani neeviduje, typickejšia je evidencia na úrovni okresov.

Mestský rozvoj a územné plánovanie

Ad: Neadekvátne kompetencie a právna úprava územného plánovania územia metropolitného regiónu Bratislavy (Východisko 1)

Problematickou je fragmentácia strategického plánovania mesta, samosprávneho kraja a mestských častí. Strategické plánovanie územnej samosprávy sa obvykle deje bez väčšej vzájomnej koordinácie, bez hierarchizácie či subordinácie procesov a výstupov. Mestské časti tvoria svoje strategické a koncepčné dokumenty popri strategických a koncepčných dokumentoch mesta, z čoho vyplýva prinajmenšom nevyužitá príležitosť pre koordináciu tvorby týchto politík. Toto je obzvlášť problematické pri politikách s celomestským významom ako napríklad program rozvoja mesta. Pritom však celomestské strategické plány a politiky riešia celomestské záujmy urbánneho systému v jeho funkčných väzbách a významne kompetenčne a politicky presahujú územia individuálnych mestských častí.[16]

Zladenie alebo zjednotenie vybraných politík mestských častí a potrieb nadväzných kapacít s územným plánovaním môže priniesť ďalšie významné benefity obyvateľom (napr. plánovanie kapacít materských škôl, základných škôl v kontexte územného plánovania).

Pre zlepšenie spolupráce v tejto oblasti je vhodné zvýšiť mieru koordinácie pri tvorbe koncepčných a strategických podkladov, zlaďovania metodík a postupov či vytvárania teritoriálne viazaných investičných balíkov s cieľom vyriešiť viacero problémov určitého územia naraz (bez ohľadu na špecifické rozdelenie kompetencií na danom území). Dôležité je aj riešenie spoločného alebo koordinovaného prístupu k dátovej politike.

Ad: Chýbajúce dáta a analytické podklady pre efektívne územné plánovanie a rozvoj mesta (Východisko 2)

Nekoncepčný prístup k zberu dáta a tvorbe analytických podkladov postihuje prierezovo všetky aspekty plánovania a tvorby mesta. Obzvlášť dôležité je pritom plánovanie a tvorba politík založené na dátach práve v oblasti mestského rozvoja a územného plánovania. Dáta sú dôležité nielen pre mesto, ale aj pre mestské časti (resp. kohokoľvek). V súčasnosti však mestské časti neparticipujú na dátovej politike mesta, preto nemožno hovoriť o existencii jednotnej otvorenej dátovej politiky na území celého mesta a oboch jeho úrovní samosprávy. Mestské časti dosiaľ pravidelne nevyužívajú OpenData portál hlavného mesta, ktorý je technicky aj personálne pripravený práve na zdieľanie data setov o najrôznejších aspektoch v meste bez ohľadu na to, kto dáta vytvoril.

16 V rámci metodiky strategických plánov a koncepcií dnes pritom neexistujú ani len zjednotené číselníky a metodiky vykazovania. Z uvedeného nie je možné spravodlivo porovnávať intenzitu napĺňania cieľov vrátane tých celosvetových, regionálnych, ale aj celomestských či monitorovanie dosahovania synergických efektov.

Do budúcnosti by bolo vhodné zabezpečiť účasť čím väčšieho množstva subjektov tvoriacich dáta na nekomerčnej báze na OpenData portáli hlavného mesta (najmä mestské časti, no tiež samosprávny kraj a pod.). Ideálnym riešením je nastavenie vhodného komunikačného kanálu s mestskými časťami a uzatvorenie dohody o pravidelnom zdieľaní datasetov pri splnení požadovaných parametrov (štandardizované formáty, metodiky zberu, frekvencie aktualizácií). Dátové útvary hlavného mesta sú pritom k dispozícii pre mestské časti na konzultácie dátovej politiky, zdieľanie skúseností ako aj podporu pri publikácii data setov na portáli. Mestské časti, ktoré tak dosiaľ neurobili, môžu prevziať dátovú politiku mesta, ktorá stojí v jadre tohto prístupu.[17]

Spolupráca medzi mestom a mestskými časťami v tejto oblasti pritom môže obsahovať viacero dátovo-analytických aktivít: tvorbu harmonizovanej uličnej siete, zdieľanie priestorových a tabulárnych údajov mestských častí s mestom a opačne, zverejňovanie údajov minimálne v rozsahu publikačného minima samospráv na OpenData portáli či vytvorenie pracovnej skupiny pre tvorbu spoločnej vrstvy geografického informačného systému. V tomto smere sa javí byť problematická neprimeraná kapacita ľudských zdrojov pre takúto spoluprácu. Je potrebné zvyšovať možnosti tvorby a spolupráce v oblasti mestských dát aj v kontexte plánovaných legislatívnych zmien.

Zdieľaný obsah týkajúci sa presahových agend mestských častí by mal byť vytváraný na základe všeobecne platných štandardov rešpektujúcich princípy strojovej spracovateľnosti údajov. Obsah by mal byť zdieľaný v pravidelných intervaloch (denne, týždenne, mesačne, kvartálne) v závislosti od potrieb presahovej agendy. Magistrát a mestské časti by si pri tvorbe údajov mali spoločne vytvoriť a následne rešpektovať vopred stanovenú rovnakú metodológiu zberu, tvorby a vyhodnocovania údajov tak, aby bola zachovaná vnútorná integrita datasetov.

Veľkým priestorom pre synergiu a úsporu financií a personálnych kapacít je spolupráca v oblasti nákupu a licencovania údajov. Magistrát a mestské časti by mali spolupracovať aj v oblasti tvorby a udržiavania systematického zberu údajov prostredníctvom mestskej kamerovej siete a mestskej senzorickej siete. Údaje zozbierané takýmto spôsobom budú dostupné všetkým zúčastneným partnerom (magistrát, mestská časť). Spolupráca na systematickom zbere údajov zahŕňa technické, metodologické, materiálne a finančné zapojenie partnerov. Magistrát a mestské časti tak môžu budovať a vytvárať spoločný dátový obsah, napr. v oblasti mestskej zelene, mobiliáru, mapovania autovrakov a pasportizácie. Ich spoločným úsilím tak môže vzniknúť jeden úplný a vyčerpávajúci zdroj údajov o predmetnej téme alebo zóne (bez ohľadu na individuálne rozdelenie kompetencií).

17 V súčasnosti pracuje Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky na vytvorení publikačného minima pre samosprávy, ktoré okrem iného rieši aj otázku štandardizácie zverejňovaných výstupov samosprávami. Očakáva sa, že samosprávy budú povinné zverejňovať množstvo data setov v štandardných strojovo čitateľných formátoch.

Ad: Absentujúca komunikačná platforma (Východisko 4)

Absencia spoločnej komunikačnej platformy pre strategický rozvoj mesta nie je problémom len na úrovni regiónu a priľahlých obcí, ale aj vo vzťahu mesto – mestské časti. Podmienky pre zlepšenie tejto komunikácie by mohla vytvoriť spoločná platforma mesta a mestských častí, ktorá by zabezpečila priestor pre hlbokú diskusiu a prezentáciu tém o mestskom rozvoji, ako aj pripravovaných projektov predovšetkým strategického, celomestského významu, no tiež programových balíkov menších mierok. Vzájomná medzikompetenčná spolupráca kultivovanou formou opierajúcou sa o zdieľanie dát a koordinovaný prístup k hierarchii jednotlivých úloh by mohla napomôcť dlhodobému zlaďovaniu záujmov v území hlavného mesta.

Ad: Zanedbané plánovanie a tvorba kvalitných verejných priestorov (Východisko 8)

Zásadným problémom limitujúcim efektívnu implementáciu dátových analýz a následných koncepcií a stratégií do rozvoja mesta je absencia centrálnej databázy plánovaných projektov a rekonštrukcií verejného priestoru. V takej databáze by sa nekoncentrovali len projekty hlavného mesta v rámci magistrátu a jeho organizácií a podnikov, ale aj projekty mestských častí a iných dotknutých inštitúcií (napr. vlastníci a správcovia sietí).

V rámci snahy o elimináciu tohto problému sa z iniciatívy Oddelenia pre dátové a priestorové analýzy magistrátu rozbehla komunikácia s vybranými mestskými časťami a dotknutými inštitúciami s cieľom zvýšiť podiel zdieľaných údajov o pripravovaných projektoch tak, aby bolo možné vytvárať takúto databázu. Proces je však na začiatku a hlavným problémom sa tu tak javí byť predovšetkým nastavenie rámcov a rozsahov spolupráce ako i povinností jednotlivých subjektov. Boli identifikované aj technické problémy – predovšetkým potreba zjednotiť formáty dátových sád tak, aby ich spracovanie mohlo byť postupne automatizované.

Ad: Absencia kompetenčného nástroja (Východisko 8)

Medzi problémy spomaľujúce koncepčný rozvoj verejných priestorov v meste sa radí i absencia kompetenčného nástroja schopného regulovať a koordinovať výstavbu ucelenej siete kvalitných verejných priestorov, ich vzájomnej systematizácie a hierarchizácie. Takýto kompetenčný nástroj by mal byť doplnkom územného plánu, ktorého súčasné metodické nastavenie neumožňuje reguláciu verejných priestorov založených na štandardizácii kvality a priestorových parametrov ich súčastí a prvkov. Aktuálne takýto nástroj nahrádza Manuál verejných priestorov a jeho jednotlivé súčasti.

Mestské časti, ktoré prevažne spravujú majetok vo vlastníctve hlavného mesta, by si mali osvojiť manuály, štandardy či technické listy vypracované hlavným mestom. Dosiahne sa tým nielen zjednotenie štandardov, čo je celkovo prínosné pre vizuál a kvalitu verejných priestorov v meste, no tiež úspora času a verejných prostriedkov, keďže sú tieto štandardy pre mestské časti voľne k dispozícii. Do ďalšej budúcnosti je vhodným nástrojom aj vypracovanie územných plánov zón a dizajn manuálov pre tieto zóny, zameranie sa na vypracovanie všeobecne záväzných nariadení regulujúcich rámce verejného priestoru.

Ad: Slabý rešpekt k životnému prostrediu v kontexte územného plánovania (Východisko 10)

Malé vodné toky a ramená vodných tokov ustupovali po desaťročia a stáročia rozpínajúcemu sa mestu, boli často zasypávané, odkláňané a narovnávané či zatrubňované a zavedené pod povrch. Dnes sa už trend aj kvôli klíme mení a snahou je prinavrátiť malé vodné toky do verejného priestoru alebo ich aspoň revitalizovať a zachovať ich okolie a sprístupniť ho vhodným spôsobom obyvateľom a návštevníkom mesta. Mesto však nie je správcom vodných tokov na svojom území, touto kompetenciou disponuje Slovenský vodohospodársky podnik. Avšak správcom niektorých malých tokov sú mestské časti v zmysle štatútu hlavné mesta. Koncepčná spolupráca mestských častí s mestom by prospela rozvoju týchto malých vodných tokov.

Ekonomický rozvoj

Ad: Mesto nedostatočne využíva potenciál svojich nehnuteľností; mestské budovy sú energeticky a environmentálne neefektívne budovy (Východisko 3)

Mestské časti spravujú množstvo nehnuteľností vo vlastníctve hlavného mesta, pričom by mali rešpektovať účel výkonu správy, obmedzenia dané vlastníkom a zásady dobrej správy. Dodržiavanie povinností a princípov stanovených zákonom alebo vlastníkom nemá byť voľbou, ale povinnosťou. Je preto potrebné, aby mestské časti participovali na jednotnej mestskej majetkovej politike, ktorá bude spočívať v jasných pravidlách nakladania s majetkom hlavného mesta.

Rozvoj inštitúcií a digitalizácia

Ad: Nízke povedomie o participácii naprieč zainteresovanou verejnosťou a potreba uplatňovania pravidiel, ktoré projekty participovať (Východisko 7)

Súčasťou nastavovania transparentných kritérií pre participáciu musí byť aj nastavovanie politických očakávaní ako aj očakávaní širokej verejnosti o miere zapojenia širokej aj zainteresovanej verejnosti. Na základe tohto zvyšovania povedomia o zapájaní verejnosti, o dĺžke, ale aj nákladnosti takéhoto procesu tak v budúcnosti bude možné predchádzať situáciám,

kedy neboli zladené očakávania verejnosti o potrebe participácie s participatívnymi kapacitami. V tomto kontexte je vhodné rozšíriť povedomie o participácii nielen u širokej verejnosti, no tiež u zamestnancov a reprezentantov mestských častí, ktorí do týchto procesov môžu vstupovať. Pri všetkých týchto aktéroch je potrebné ozrejmovať a vysvetľovať úlohu a prínos participácie. Mestské časti majú zároveň možnosť siahnuť po pravidlách participácie mesta pre vlastné účely, prípadne preto, aby získali štruktúrovanou a reprezentatívnou cestou názor verejnosti v danej mestskej časti nielen vo vzťahu k projektom mestských častí, no aj vo vzťahu k projektom mesta.

Životné prostredie

Ad: Nekoncepčná a poddimenzovaná viacúrovňová samospráva – problémy prameniace z nastavenia v štatúte HM SR BA a územnom pláne mesta (Východisko 2)

Pri rozdeľovaní kompetencií medzi mesto a mestské časti sa často stráca pozícia mesta ako aktéra, ktorý by mal byť zodpovedný za koncepčné a systémové nastavenie, napr. v oblasti nízkoemisných zón a politiky znižovania emisií všeobecne, manažmentu malých vodných tokov na svojom území, adaptácie na zmenu klímy, zlepšovania kvality a ochrany mestských pôd. Z hľadiska plnenia kompetencií by si rovnako mesto ako aj mestské časti mali dlhodobo budovať kapacity, najmä čo sa týka environmentálnych profesií (pre ochranu jednotlivých zložiek životného prostredia a adaptácie mesta na zmenu klímy). Okrem iného tu bol identifikovaný aj problém zdĺhavej a komplikovanej delimitácie majetku z mesta na mestské časti.

Mesto by malo nastaviť systematickú a koncepčnú ochranu jednotlivých zložiek životného prostredia a zdravia obyvateľov v rámci viacúrovňovej samosprávy (mesto-mestské časti). Základnými nástrojmi sú najmä zákon o hlavnom meste, štatút HM SR BA, územný plán a jeho nástroje.

V Bratislave chýba v téme ochrany životného prostredia taktiež podpora vo forme miestnych územných systémov ekologickej stability (MÚSES). Ich príprava a schvaľovanie je v zmysle štatútu hlavného mesta v kompetencii mestských častí. V súčasnosti však žiadna mestská časť nevypracovala ani neschválila žiadny MÚSES. Dôsledkom toho je, že mesto nemá v plánovacej rovine a schvaľovacej činnosti dostatočne podrobné a kvalitné podklady pre zabezpečenie zachovania ekologickej stability a ekosystémových služieb v intraviláne, ale aj v extraviláne.

Technická infraštruktúra

Ad: V Bratislave sa tvorí príliš veľa odpadu (Východisko 1)

Mesto nastavuje jednotnú odpadovú politiku pre podujatia vo verejných priestoroch. Cieľ obmedziť množstvo jednorazových plastových obalov a zmesového komunálneho odpadu začalo mesto realizovať už v roku 2019 na podujatí Vianočné trhy. Mesto nastavilo podmienky pre predajcov a návštevníkov tak, aby na konci podujatia vzniklo výrazne menej odpadu (čo sa aj naplnilo).

Je potrebné nastaviť tento cieľ jednotne pre všetky podujatia vo verejnom priestore na území celého mesta bez ohľadu na to, či správu daného priestoru vykonáva hlavné mesto či mestská časť. Hoci je problém čiastočne viazaný na nedostatok kompetencií regulovať takúto politiku na území celého mesta, mesto môže nastavovať jednotnú odpadovú politiku na podujatiach organizovaných na pozemkoch v správe hlavného mesta. Niektoré mestá na Slovensku už takúto regulácia majú, napríklad mesto Trenčín. Túto politiku je vhodné nastaviť aj v spolupráci s mestskými časťami aj na pozemky v správe mestských častí. Mesto môže poskytnúť know-how a postupy mestským častiam aj súkromnému sektoru s cieľom vykonať takúto politiku efektívne na všetkých verejne dostupných priestranstvách mesta.

Ad: Vysoká miera nekoordinovaných a neplánovaných rozkopávok ciest a chodníkov rôznymi prevádzkovateľmi (Východisko 3)

V súčasnosti neexistuje jednotný koordinovaný prístup k pokládkam sietí a k rozkopávkam komunikácií na území mesta. Uvedený problém pramení najmä z absencie hlavného koordinátora s náležitými personálnymi kapacitami a kompetenciami. Pritom túto rolu by prirodzene malo hrať hlavné mesto, keďže väčšina ciest (1. a 2. triedy) pre veľkú technickú infraštruktúru je spravovaná práve mestom. Situácia je však skomplikovaná o to, že správu menších ciest (3. triedy a miestne cesty) vykonávajú mestské časti. Hoci prevádzkovatelia sieťových odvetví a ani mestské časti ako správcovia komunikácií nie sú povinní poskytovať informácie o plánovaných rozkopávkach, nemusia ani participovať na rozkopávkach organizovaných hlavným mestom, synergický efekt zlúčených rozkopávkových a pokládkových prác je zjavný. Mestské časti by preto mali participovať na systéme koordinácie pokládok sietí; hlavné mesto by si malo plniť koordinačnú úlohu spočívajúcu v prevádzke systému, ktorý by tieto zámery integroval a zlaďoval.

Mobilita

Ad: Nekoordinovanosť samospráv – fragmentácia kompetencií (Východisko 2); Fragmentované cyklotrasy, cesty a chodníky neprispôsobené chodcom a cyklistom (Východisko 3)

Problémy spôsobuje nízka miera koordinácie viacerých úrovní orgánov na území mesta, štátnej správy a regionálnej samosprávy, zodpovedných za realizáciu dopravnej politiky. Príkladom je príprava hlavných mestských cyklotrás, ktoré prechádzajú aj cez územia v správe mestských častí. Budovanie hlavných mestských cyklotrás je tak závislé od toho, či daná mestská časť vníma na danom území vybudovanie cyklotrasy ako prioritné oproti ostatným spôsobom dopravy. Tento problém sa čiastočne adresuje aj včasnejšou tvorbou integrovaných investícií medzi hlavným mestom a mestskými časťami.

Problém správcovstva ciest je vypuklý aj v prípade rozdielnych názorov mestských častí a magistrátu na reguláciu parkovania. Pre zjednotenie prístupu k parkovacej politike na území mesta je vhodné, aby mestské časti pokračovali v postupnom nábehu celomestskej parkovacej politiky.

Kultúra

Ad: Nevyvážená kultúrna ponuka (dostupnosť a prístupnosť) vo verejnom priestore (Východisko 4)

Miestne knižnice a kultúrne domy ako aj komunitné priestory v mestských častiach predstavujú významný prvok v mestskej kultúrnej ponuke, keďže sú bezprostredne blízko k obyvateľom. Pre (ešte) lepšie využitie potenciálu miestnych kultúrnych inštitúcií v mestských častiach (kultúrne domy, miestne knižnice, komunitné priestory) je potrebné hľadať nástroje na stimuláciu ďalšieho rozvoja vrátane posilňovania strategických nástrojov a politík. Ako možný prístup sa ukazuje lepšie propagovanie a vyrovnaná ponuka verejnej nekomerčnej či edukačnej kultúry v mestských častiach pre všetkých obyvateľov a komunity, ktoré neraz absentujú. Prínosom pre rozvoj miestnej kultúry je tvorba a realizácia systematickej politiky podpory komunitného života na miestnej úrovni, zvlášť s podporou začínajúcich kultúrno-komunitných organizácií.

Ad: Nedostatočné zapojenie rozmanitých komunít a všetkých obyvateľov do kultúrneho života mesta (Východisko 5)

Spolupráca mesta a mestských častí pri vytváraní kultúrnej ponuky a pri podpore komunitného života nie je dostatočná. Chýba prehľadný kalendár kultúrnej ponuky mesta a mestských častí na jednotnom mieste. Mestské časti by preto mohli participovať spolu s hlavným mestom na tvorbe jednotného kalendára kultúrnej ponuky v meste. Navyše, dnes chýbajú koncepcie a na nich nadväzujúce dramaturgické plány kultúrnych podujatí mestských častí. Ponuka kultúry v mestských častiach je nedostatočná a nerovnomerná, ponuka kultúrnych domov taktiež zaostáva za štandardmi moderných miest. Na úrovni mestských častí absentuje program pre každú komunitu v danej lokalite a zacielenie programu vo vhodných lokalitách. Mestské časti a mesto by mali aktívnejšie komunikovať a koordinovať sa v dramaturgii kultúrnych organizácií a podujatí. Vďaka tomu by mala byť ponuka vyváženejšia s jednoznačnejším zameraním a centralizovaným prehľadom.

Sociálne veci

V oblasti sociálnych služieb je zásadným problémom prekrývanie kompetencií v oblasti sociálnych služieb medzi samosprávnym krajom, mestom a mestskými časťami, čo znižuje schopnosť mesta strategicky plánovať a vyhodnocovať kapacity a kvalitu poskytovaných sociálnych služieb. Dnes sú nastavené základné legislatívne mechanizmy zdieľania informácií a strategického plánovania aspoň v oblasti sociálnych služieb medzi Bratislavou a jej mestskými časťami. Dôležité bude nastavené legislatívne mechanizmy implementovať a neskôr rozšíriť nielen na sociálne služby, ale tiež sociálne veci vo všeobecnosti (napr. jednorázové dávky v sociálnej pomoci, sociálny aspekt v prideľovaní nájomných bytov apod.).

Ad: Nedostatočná informovanosť o sociálnych službách (Východisko 1)

Na to, aby sociálna pomoc bola dostupná, musia o nej obyvatelia vedieť. Informovanie o tom, kde je aká pomoc dostupná, je dôležité pre rôzne dotknuté skupiny obyvateľov – od susedov ľudí, čo potrebujú pomoc, po osoby hľadajúce pomoc pre seba, alebo po prijímateľov pomoci. V súčasnosti sa však informovanosť o sociálnych službách poskytovaných mestom či inými poskytovateľmi systematicky nemeria, hoci existujú indície o nízkej miere informovanosti o sociálnych službách.

V analýze vypracovanej pre mesto sa predstavitelia mestských častí tak ako poskytovatelia sociálnej pomoci a predstavitelia cieľových skupín sociálnej politiky vyjadrili, že vnímajú ako jednu z najzásadnejších výziev podporovať informovanosť mesta. Neuspokojivá a roztrieštená informovanosť rezonovala s expertami venujúcimi sa témam spojeným so starnutím obyvateľstva či osôb so zdravotným znevýhodnením. V týchto oblastiach môže byť problém informovanosti o to vypuklejší, že kompetencie sú fragmentované. Časť kompetencií spočíva na bedrách Bratislavy a časť na BSK a mestských častiach.

Je preto potrebné, aby jednotlivé mestské časti, mesto a kraj zosúladili svoje komunikačné nástroje a vytvorili spoločný komunikačný plán a kanál.

Ad: Nedostatočné kapacity sociálnych služieb (Východisko 2)

Na základe výskumu bolo identifikované, že jednotlivé mestské časti pristupujú z hľadiska intenzity, financovania a podpory sociálnych služieb na svojom území rozdielnym spôsobom. Ide o kompetenciu jednotlivých mestských častí, s akou intenzitou pristúpia k uspokojovaniu potrieb svojich obyvateľov v sociálnej oblasti, ale je potrebné tieto záležitosti pravidelne vyhodnocovať a prezentovať v rámci komparácie. Vďaka tomu môžu byť rozdiely transparentne prezentované obyvateľom Bratislavy.

GRAF 4 Podiel výdavkov MČ a mesta na sociálnu pomoc v roku 2020 a ich rozdelenie podľa typu

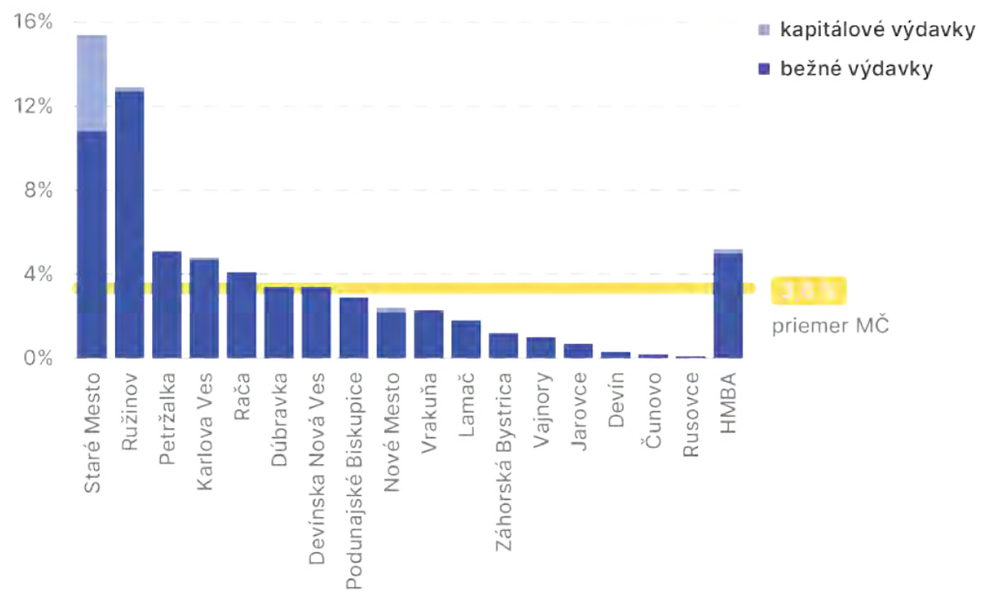

Zdroj dát: Z*áverečné účty MČ a HMBA v roku 2020. Pre MČ Karlova Ves a MČ Vrakuňa boli použité údaje z platformy rozpočet.sk. Z dôvodu chýbajúcich dát je pre MČ Vrakuňa údaj za rok 2019.*[18]

18 Dôvodom nepomerne vysokých kapitálových výdavkov MČ Staré Mesto je najmä výstavba ZOS Dobšinského, v prípade MČ Ružinov sú výdavky rovnako spojené s nákladnými pobytovými sociálnymi službami.

Šport

Ad: Nízka dostupnosť k športovej infraštruktúry (Východisko 3)

V rámci dostupnosti športovísk sa javí byť problematickým zabezpečenie systematického režimu pre otváranie športovísk v školských areáloch. Veľká časť školských areálov je nedostupná pre širokú verejnosť, či už za odplatu či bezodplatne (v závislosti od typu infraštruktúry). Pritom dostupnosť športovej infraštruktúry predstavuje jeden z najdôležitejších predpokladov k športujúcej spoločnosti vyznávajúcej zdravý životný štýl. Hlavné mesto by malo podnecovať systematické sprístupnenie športovísk v školských areáloch, v čom hrajú mestské časti ako zriaďovatelia škôl svoju nezastupiteľnú rolu. Keďže častou výhradou je obava z nedodržiavaniu verejného poriadku v školských areáloch, hlavné mesto by malo zabezpečovať bezpečnosť cez vybudovanie kamerových systémov s napojením na mestskú políciu. Podobne systematicky by malo byť riešené aj budovanie a obnovovanie športovej infraštruktúry a detských ihrísk mestom aj mestskými časťami (množstvo zanedbanej športovej infraštruktúry v dostupnosti bydlísk obyvateľov je v správe hlavného mesta aj mestských častí).

Vzdelávanie

Ad: Absencia spoločnej celomestskej platformy pre spoločné ciele v oblasti vzdelávania (Východisko 1)

Napriek tomu, že sa problematika vzdelávania dotýka veľkého množstva obyvateľov Bratislavy, bola problematika formálneho i neformálneho vzdelávania v rámci doterajších rozvojových programov a strategických dokumentov hlavného mesta riešená len okrajovo. Prenesený výkon štátnej správy na základných a stredných školách ako aj originálne samosprávne kompetencie v rámci zriaďovania materských škôl dnes vykonávajú prevažne mestské časti Bratislavy, prípadne Bratislavský samosprávny kraj. Bratislava ako hlavné mesto SR v súčasnosti nedisponuje kompetenciami strategicky plánovať a riadiť rozvoj vzdelávacej politiky v meste. V súčasnosti sa však vyskytujú viaceré problémy vzdelávacieho procesu, ktoré majú komplexný charakter a nie je ich možné riešiť bez existujúcej siete kooperujúcich aktérov. V dôsledku aktuálneho rozdelenia kompetencií však v organizácii vzdelávacieho procesu chýba koordinačný aktér alebo platforma zvyšovania kvality vzdelávania v rámci hlavného mesta.

Hoci sú kompetencie mesta v konkrétnych oblastiach vzdelávacieho systému minimálne (s výnimkou centier voľného času a základných umeleckých škôl), mesto by malo dbať o komplexný rozvoj kvality života

obyvateľov Bratislavy malo podporovať čo najväčšiu formu zapojenia k spolupráci všetkých aktérov.

V úzkej spolupráci s mestskými časťami a ďalšími aktérmi pôsobiacimi v rámci Bratislavy tak bude možné aspoň v tejto forme vytvoriť platformu pre sieťovanie aktérov a ich čo najvyššiu mieru koordinácie v snahe o poskytovanie čo najkvalitnejších vzdelávacích služieb na území mesta.

ZÁVER

Rozhodnutia, ktoré urobíme dnes, budú mať veľký vplyv na to, ako budeme v Bratislave žiť v roku 2030. Pri navrhovaní stratégií je dôležité nevychádzať len z pochopenia súčasného stavu, ale aj z konkrétnych predstáv o budúcnosti. Akým výzvam bude mesto čeliť? Ktoré vieme predvídať, a ktoré nie? Ako môžeme nastaviť politiky mesta dnes, aby sme vedeli lepšie reagovať na nepredvídateľné situácie v budúcnosti?

Na záver sme sa preto rozhodli hlbšie preskúmať témy, ktoré môžu predstavovať dlhodobé výzvy pre mesto — od zmeny klímy, integrácie cudzincov po budovanie identity inovatívneho a otvoreného mesta, ktoré vie prilákať talenty. Niektoré aspekty týchto tém pociťujeme už teraz, mnohé sa prejavia až v budúcnosti. Niektoré riešenia sú praktické. Mnohé však vyžadujú zmenu v prístupe a pohľade na vec zo strany mesta aj obyvateľov. Ponúkajú nám možnosť spojiť sa za zdieľanú víziu Bratislavy v roku 2030 ako mesta, v ktorom bude radosť žiť.

Bratislava v roku 2030 ako kozmopolitné mesto

Mesto bez talentu je mesto, ktoré upadá

Bratislava ako hlavné mesto hrá kľúčovú úlohu v tom, ako sa darí celému Slovensku. Úspechy Bratislavy predstavujú úspechy celej krajiny. Práve preto Bratislava nesmie zaspať boj o talenty. Mesto už v súčasnosti trpí odlivom mozgov, od regionálneho talentu až po zahraničných absolventov bratislavských vysokých škôl. Hľadiac do roku 2030, táto téma bude iba naberať na význame vzhľadom na trend starnúceho obyvateľstva a už teraz očakávané nedostatky na pracovných miestach v kľúčových oblastiach ako vzdelávanie či zdravotníctvo.

V súčasnosti však väčšinu migrácie určuje súkromný sektor a jeho potreba pracovnej sily. Mesto by malo do tejto témy aktívne vstúpiť tiež: definovať, aké služby potrebujeme, aké pracovné pozície nevieme naplniť, aké odvetvia potrebujú stimuly. A následne prijať opatrenia, aby sa tieto kompetencie a kapacity mohli naplniť aj talentom zvonka.

Lákanie talentu vyžaduje vytvorenie priestoru a príležitostí, ktoré urobia Bratislavu atraktívnym miestom na prácu, štúdium či výskum. Nielen v kontexte Slovenska, ale aj celého stredoeurópskeho regiónu – Bratislava musí vedieť konkurovať mestám ako Brno alebo Praha, kam momentálne odchádza množstvo lokálneho talentu. Prilákanie inštitúcií, ktoré dokážu vytvoriť takéto príležitosti pre lokálny aj medzinárodný talent je prvým krokom – vo forme inovatívnych firiem, medzinárodných a európskych agentúr alebo uznávanej univerzity.

Nový talent, medzinárodný aj regionálny, zvyšuje rôznorodosť a kolorit mesta. Jeho prítomnosť má multiplikačný efekt – čím diverzifikovanejšie mesto je, tým je tolerantnejšie.

Dôležité je ľudí nielen lákať, ale aj začleňovať

V krajinách, kde sa prisťahovalcom dobre žije, majú ich integráciu na starosti práve miestne samosprávy, ktoré najlepšie poznajú svoje prostredie a potreby obyvateľov. Napriek tomu, že súkromný sektor láka väčšinu nových ľudí, málokedy sa podieľa na ich integrácii do bežného života: kde budú bývať; kde sa naučia po slovensky; kam ich deti budú chodiť do škôlky. Nedostatočná integrácia môže vyústiť do problémov medzi prisťahovalcami a lokálnymi rezidentmi. Infraštruktúra a služby v meste sa stávajú poddimenzovanými, obyvatelia súperia o zdroje a vzniká realistický konflikt, ktorý je už viac než len predsudkom.

Úlohou mesta je predchádzať vzniku týchto trecích plôch medzi pôvodnými a novými obyvateľmi prostredníctvom integračných politík a zahrnutí potrieb prisťahovalcov pri plánovaní a tvorbe mesta na každej úrovni. Dobre nastavené politiky v bežnej situácii mu dovoľujú lepšie reagovať v prípade nepredvídateľnej krízovej situácie.

Hlavným nástrojom integrácie sú informácie. Mesto by malo byť jasným gestorom politiky „Vitajte v tomto meste“, ktorá pomáha novým ľuďom zorientovať sa v meste – v jeho službách, priestore, podujatiach, na pracovnom trhu, ideálne v ich jazyku či aspoň v angličtine ako dôkaz, že mesto má záujem sa s nimi rozprávať a vypočuť ich. Dôležité je vyhnúť sa vzniku uzavretých komunít. Zároveň je v záujme mesta aktívne oslovovať nových ľudí a vťahovať ich do aktivít a verejného priestoru. Netreba očakávať, že si tam sami nájdu cestu.

Skupina prisťahovalcov v meste je rôznorodá, vrátane slovenskej rôznorodosti. Politika integrácie nemôže byť o nich bez nich – musíme ich viac počúvať a nechať ich určiť si vlastnú agendu s cieľom umožniť rôznym komunitám lepšie fungovať v spoločnom verejnom priestore.

Bratislava musí dať jasne najavo, akým mestom je a za čím si stojí

Bratislava je už dnes vnímaná ako otvorenejšie a tolerantnejšie európske mesto, ktoré poskytuje pracovné príležitosti a je domovom pre existujúce komunity prisťahovalcov. Ak chce mesto prilákať viac rôznorodého talentu, musí aktívne vytvárať a rozvíjať inkluzívne prostredie a komunikovať jeho princípy fungovania. Identita a hodnoty mesta sú pre toto kľúčové.

Identita jasne komunikuje, akým mestom chce Bratislava byť. Zároveň jasne ukazuje, na základe akých ideálov v meste žijeme, aké kultúrne hodnoty máme. Práve jasné stanovenie hodnôt a pravidiel umožňuje spolunažívanie rôznorodých komunít v spoločnom mestskom priestore.

Identitu mesta treba spoločne budovať. Je dôležité vybrusovať predsudky cez spoločné aktivity a projekty, ktoré spájajú komunity v susedstvách. V neposlednom rade, ak chceme rôznorodé mesto, mali by sme začať viac rôznorodosti ukazovať v mestskom priestore ako aj v komunikácii a propagácii mesta.

Bratislava v roku 2030 ako inovatívne mysliace mesto

Aj z obyčajného paneláku sa môže stať pasívny dom

Zmena klímy je jednou z najväčších výziev, ktorej mesto čelí. To, aké kroky podnikneme dnes, ovplyvní kvalitu a bezpečnosť života v meste v budúcnosti. Počasie bude viac premenlivé, jeho výkyvy extrémnejšie. Vysoké horúčavy budú zvyšovať únavu a nehodovosť. Tí, ktorí sú odkázaní na prácu vonku alebo v budovách neprispôsobených na vysoké teploty, budú obzvlášť zraniteľní. Zmena klímy najviac zasiahne ľudí, ktorí nemajú možnosť úniku.

Vieme, že zmena klímy je téma, ktorá je pre Bratislavčanov a Bratislavčanky dôležitá. Potvrdzujú to aj dáta z prieskumu verejnej mienky: obyvatelia mesta sa do budúcnosti najviac obávajú dopravného kolapsu a zmeny klímy. Bratislavčania a Bratislavčanky majú vo všeobecnosti vysokú mieru environmentálneho povedomia a chuť preto niečo robiť. Avšak mnohé opatrenia a politiky, ktoré prinesú citeľný vplyv, sú komplexné, dlhodobé a vyžadujú nové spôsoby premýšľania.

Prechod na cirkulárnu a zdieľanú ekonomiku si vyžaduje zmenu uhla pohľadu – napríklad na občasné využívanie auta ho nemusíme nevyhnutne vlastniť. Ak chce mesto podnietiť obyvateľov a firmy k zmene správania a myslenia, musí im ponúknuť alternatívu, ktorá vytvára benefity oproti súčasnej situácii. Mesto by malo vedieť motivovať firmy k investičným projektom, ktoré budú robiť mesto zelenšie, či už pri nových projektoch alebo adaptácii existujúcej infraštruktúry. Taktiež by malo podporovať obyvateľov v projektoch, ktoré im pomôžu zvýšiť energetickú hospodárnosť domov a budov.

Informovanosť buduje odolnosť

Mesto v súčasnosti nevyužíva plný potenciál, ktoré mu dáta o meste poskytujú. Digitalizácia a prepojenie služieb mesta mu pomôže lepšie spoznať svojich obyvateľov a ich potreby a preferencie. Vybudovanie siete senzorov umožní mestu lepšie monitorovať svoje prostredie. Verejné osvetlenie v meste môže fungovať ako informačný systém, ktorý meria kvalitu ovzdušia, množstvo hluku a zrážok. Vytvára to priestor pre využívanie dát a umelej inteligencie na lepšie mapovanie, plánovanie a adaptáciu mesta. Našou výhodou je, že sa môžeme odraziť od iných miesta, ktoré tieto riešenia už implementovali a pomerne jednoducho ich aplikovať do kontextu Bratislavy.

Schopnosť zbierať a analyzovať dáta je nevyhnutná pre budovanie odolnosti mesta. Umožňuje to lepšie pochopiť obyvateľov a prostredie, efektívnejšie plánovať, predpovedať extrémne situácie a v neposlednom rade tieto poznatky vniesť do politík a rozdelenia rozpočtov.

Úradník je nositeľ misie, nie administrátor

To, ako mesto funguje, závisí od ľudí v jeho zákulisí. Vízia úradníka v roku 2030 je na míle vzdialená od dekád budovaných stereotypov. Jeho úlohou nie je pečiatkovať a rozhodovať áno/nie, ale komplexne pochopiť situáciu, vedieť prijať rôznorodé pohľady na vec a pracovať v neustále sa meniacom prostredí. Úlohou úradníka je byť nositeľom vízie budúcnosti a strategicky spolupracovať so všetkými aktérmi v meste s cieľom pretaviť túto víziu do reality.

Mesto je dramaturg inovatívneho prostredia

Bratislava je mesto, ktoré žije pod svoje pomery. To je veta, ktorú sme často počuli počas prípravy tejto stratégie. Bratislava sa snaží dobehnúť to, čo sa za posledných 30 rokov stalo štandardom v iných mestách. Je čas presunúť sa do fázy, v ktorej Bratislava dokáže naplno rozvinúť svoj potenciál. Stať sa mestom, ktoré nás prekvapí; v ktorom nájdeme a zažijeme veci, ktoré sme ešte inde nevideli.

Inovácie sa nedejú v bubline. Práve naopak, pre ich vznik je potrebná spolupráca medzi rôznymi sektormi. Mesto má jedinečné postavenie v centre diania, ktoré mu dáva možnosť prepájať jednotlivé sektory a budovať inovačný ekosystém, ktorý ponúka priestor pre experimentovanie a vytváranie nových nápadov. Výsledné riešenia nemusia byť hneď dokonalé, práve naopak, spoločne vytvárané a formované pre unikátne potreby mesta a jeho obyvateľov.

Bratislava v roku 2030 ako mesto spoločnej zmeny

Mesto tvorí spoločnú dohodu s obyvateľmi o ich budúcnosti

Mnohé riešenia, ktoré pozitívne ovplyvnia život v meste v budúcnosti môžu vyžadovať kompromisy v súčasnosti. Pre mesto je preto kľúčové naučiť sa spolupracovať so svojimi obyvateľmi ako spolutvorcami vízie mesta. Spolupráca s verejnosťou pri koncipovaní nových riešení im pomôže predstaviť si budúcnosť, nadchnúť ich pre niečo, čo ešte neexistuje a pochopiť, prečo by ich to malo zaujímať už teraz a čo tým získajú.

Mesto by malo prinášať pozitívnu predstavu budúcnosti, ale nebáť sa načrtnúť výzvy pri dôležitých témach. To, aký postoj mesto zastáva, ovplyvňuje, čo si ľudia myslia a ako sa správajú.

Spoločná dohoda je postavená na dôvere

Podstatou úspechu pri spolupráci je dôvera medzi mestom a jeho obyvateľmi. Dôvera je vyskladaná z množstva malých pozitívnych zážitkov a pocitov z vecí, ktoré nám uľahčujú každodenný život. Pre vybudovanie dôveryhodnosti a dobrého mena musí mesto systematicky vysvetľovať a ukazovať, ako vytvára hodnotu pre občana prostredníctvom malých projektov, ktoré spolu skladajú veľký obraz mesta, v ktorom sa ľuďom dobre žije. Dôvera je o konzistentnom napĺňaní pozitívnych očakávaní.

Verejný priestor je forma nepísanej komunikácie

Kvalitný a pekný verejný priestor zvyšuje pocit otvorenosti mesta, kultivuje verejnú diskusiu a spolunažívanie. Inkluzívny verejný priestor odpovedá na potreby rôznych obyvateľov a dokážu v ňom fungovať rôzne skupiny obyvateľov spoločne. Je to priestor, v ktorom sa všetci cítia dobre, bezpečne a vítane.

Už teraz vidíme, ako aj malé zásahy do verejného priestoru dokážu zásadne zmeniť, ako sa v ňom ľudia cítia a správajú. Je preto dôležité, aby mesto ďalej rozvíjalo živé miesta nielen v centre, ale aj v susedstvách a sídliskách, kde môžu ľudia tráviť kvalitný čas.

Živelné rozrastanie a zahusťovanie mesta bez citu a logiky spôsobilo, že mnohé aspekty unikátneho charakteru mesta sa stratili. Pri plánovaní a budovaní budúcnosti si musíme vážiť naše pamiatky a všetky etapy našej histórie. Pri posúvaní dopredu nesmieme zabudnúť odkiaľ pochádzame a čo nás vyformovalo.

Zmena začína mladou generáciou

Budovanie nášho občianskeho povedomia začína od škôlky. Moje mesto je prvá kapitola, ktorou začína náuka o svete okolo nás. Mesto musí jasne určiť svoju identitu. Odkaz, ktorý chce deťom komunikovať. Hodnoty a environmentálne povedomie, ku ktorému ich chce viesť. Víziu budúcnosti, akú chce, aby tieto deti jedného dňa v našom meste spravili realitou.

Špeciálne poďakovanie za inšpiráciu pri písaní záveru patrí

- *Zuzane Števulovej, výkonná riaditeľka Ligy za ľudské práva*
- *Michaele Pobudovej, spoluzakladateľka a riaditeľka združenia Mareena*
- *Vladimírovi Slámovi, riaditeľ IOM – Migračné informačné centrum*
- *Barbare Lašticovej, výskumníčka, Ústav výskumu sociálnej komunikácie, SAV*
- *Petrovi Jančaríkovi: komunikačná agentúra Seesame, spoluzakladateľ Konšpirátori.sk*

SLOVNÍK

A

adaptačné opatrenia – opatrenia, ktoré zvyšujú odolnosť územia voči environmentálnym hrozbám

Agenda udržateľného rozvoja (Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj) – súhrn globálnych záväzkov, ktorými medzinárodné spoločenstvo reaguje na najzávažnejšie výzvy súčasnosti, medzi ktoré patrí zmena klímy, chudoba, zvyšujúce sa ekonomické a sociálne nerovnosti. Agenda 2030 bola prijatá členskými štátmi OSN v roku 2015 a vyzýva štáty k spoločnému koordinovanému postupu pri riešení globálnych výziev.

agroturizmus – špecifický druh turizmu vo vidieckych podmienkach s cieľom trávenia voľného času, vzdelávania alebo aktívnej účasti návštevníkov

akčný plán – je plánovací nástroj používaný na riadenie a kontrolu úloh alebo projektov. Funguje to ako cestovná mapa, ktorá stanovuje, ako bude organizovaná, orientovaná a implementovaná skupina úloh potrebných na dosiahnutie cieľov.

B

bezbariérovosť – odstraňovanie bariér vo verejných priestoroch s cieľom uľahčiť pohyb osobám s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie, z čoho však v konečnom dôsledku benefituje celá spoločnosť

brownfield – opustené, nedostatočne využívané alebo prázdne územie, ktoré môže, ale nemusí mať ekologickú záťaž, na ktorom jeho predchádzajúce využitie skončilo a trh nebol schopný (bez nejakého druhu intervencie) dať impulz na jeho znovu využívanie

bytová núdza – stav označujúci pouličné bezdomovectvo alebo stav, v ktorom sa nachádzajúce osoby žijúce v nevyhovujúcom bývaní, alebo ktorým bezprostredne hrozí vysťahovanie

C

centrá prvého kontaktu – centrá, kancelárie, úrady, ktorých hlavnou náplňou je sprostredkovať informácie medzi daným orgánom a občanmi

cirkulárna ekonomika – druh ekonomiky, ktorý si zakladá na využívaní dostupných zdrojov environmentálne a ekonomicky udržateľným spôsobom. Dôraz sa kladie na opätovné využívanie existujúcich zdrojov namiesto ich likvidácie a následnej ťažby nových zdrojov.

D

degradácia pôdy – je fyzikálne, chemické a biologické poškodenie a znehodnotenie poľnohospodárskej pôdy ako je vodná erózia a veterná erózia, zhutnenie, acidifikácia, kontaminácia rizikovými látkami, škodlivými rastlinnými organizmami, živočíšnymi organizmami a mikroorganizmami, zníženie obsahu humusových látok v pôde, obmedzenie tvorby mikrobiálnej biomasy a neprirodzené zníženie biologickej aktivity v pôde (zákon č. 220/2004 Z. z.)

demografický vývoj – zohľadňuje zmeny vo veľkosti populácie a aj jej zloženia v dôsledku pôrodnosti, úmrtnosti a migrácie na danom území

design thinking – proces riešenia problémov s dôrazom na uprednostňovanie potrieb užívateľov. Inovatívne riešenia sú navrhované na základe výsledkov pozorovania, ako spotrebitelia interagujú s produktom alebo službou.

digitálna inkluzivita – všetky digitálne produkty a služby, ktoré mesto poskytuje, sú dostupné pre všetky obyvateľky a obyvateľov odhliadnuc od ich znevýhodnenia

digitálne verejné služby – dátová a digitálna infraštruktúra, ktorá mestu umožňuje poskytovať kvalitné služby pre občanov rýchlo a bezpapierovo a využíva dáta pri rozhodovaní a príprave na budúcnosť

dostupné bývanie – bývanie, ktoré je finančne dostupné aj pre obyvateľky a obyvateľov s priemerným zárobkom

E

eko index – regulačný nástroj pre územné plánovanie, ktorý hodnotí kvantitu a kvalitu vegetačných plôch s cieľom zvýšenia adaptačno-mitigačnej kapacity mesta (res. funkčných plôch) a podpory biodiverzity

ekosystémové služby – predstavujú prínosy a úžitky, ktoré poskytujú ekosystémy, napr. voda, potraviny, drevo, tvorba pôdy, čistenie ovzdušia a vody, ochrana pred povodňami a suchom, opeľovanie plodín a ďalšie.

e-nabíjačky – nabíjacie stanice pre elektoromobily, plug-in hybridy, elektrické kolobežky alebo bicykle

energetická obnova budov – obnova budov s dôrazom na ich energetickú hospodárnosť, zníženie prevádzkových nákladov a zaistenie životnosti

environmentálna záťaž – je v zmysle geologického zákona zadefinovaná ako znečistenie územia spôsobené činnosťou človeka, ktoré predstavuje závažné riziko pre ľudské zdravie alebo horninové prostredie, podzemnú vodu a pôdu s výnimkou environmentálnej škody. Ide o široké spektrum území kontaminovaných priemyselnou, vojenskou, banskou, dopravnou a poľnohospodárskou činnosťou, ale aj nesprávnym nakladaním s odpadom.

F

funkčná plocha – je urbanistický obvod vymedzený v území ako kompaktná, prirodzene ohraničená plocha, ktorá má spoločné charakteristiky – funkčné využitie, priestorové usporiadanie zástavby, intenzitu využitia plôch, na ktorý sa vzťahuje jednotný regulatív

G

Global Goals for Cities (Globálne ciele pre mestá) – strategické partnerstvo zamerané na urýchlenie pokroku pri dosahovaní cieľov trvalo udržateľného rozvoja v 19 mestách Európskej únie

H

hluková hladina – miera hluku produkovaná z pozemných komunikácií, železničných dráh, letiska a priemyselných zdrojov hluku

I

index konkurencieschopnosti regiónov (RCI) – meria hlavné faktory konkurencieschopnosti pre všetky regióny na úrovni NUTS-2 v celej Európskej únii. Index pomocou viac ako 70 porovnateľných ukazovateľov sleduje schopnosť regiónu ponúknuť firmám a obyvateľom atraktívne a trvalo udržateľné prostredie na život a prácu.

inkluzívny prístup k plánovaniu mesta – je spôsob plánovania orientovaný na poznanie potrieb špecifických skupín obyvateľstva v špecifických lokalitách a ich napĺňanie

inovačný hub – prostredie, ktoré podporuje tvorbu inovácií

K

kompaktné mesto – mesto, v ktorom je dostupnosť občianskej vybavenosti, služieb a verejných priestorov v pohodlnej pešej vzdialenosti

komunitný život – komunitu charakterizuje najmä zdieľaná vzájomná interakcia vychádzajúca napr. zo spoločných potrieb alebo záujmov. Komunity sa zvyčajne vytvárajú na jednom konkrétnom mieste, v tomto dokumente je myslené špecificky obyvateľstvo mesta či mestskej časti.

konferenčný turizmus – špeciálna forma cestovného ruchu, ktorá zahŕňa súbor činností zameraných na výmenu vedeckých a odborných poznatkov a skúseností spojených s cestovaním a pobytom ľudí v kongresovom

mieste. Zároveň sa jedná o ponuku sprievodného programu v rámci kongresu alebo v rámci využitia voľného času v kongresovom mieste.

krízový manažment – je manažment zameraný na riešenie vzniknutej krízovej situácie, s použitím špecifických princípov, metód a postupov s cieľom prekonania jej nepriaznivých dôsledkov a obnovy funkcie daného systému. Môžeme ho tiež chápať ako sústavu pracovníkov či orgánov, ktorí sa zaoberajú analýzou možností vzniku kríz v danom systéme, ich príčin a možných následkov ako aj hľadaním metód a opatrení na ich predchádzanie a na elimináciu vzniknutej krízy.

L

likvidita – vlastnosť aktíva, vďaka ktorej je možné dané aktívum rýchlo predať bez významných pohybov jeho ceny a bez straty jeho hodnoty

M

magistrátne projektové portfólio – zoznam schválených projektov vrámci HM BA a jeho organizácií pripravených na implementáciu v danom časovom období

merateľné ukazovatele – identifikátory, ktoré sú vyjadrené v kvalitatívnej alebo kvantitatívnej podobe. Rozdeľujeme ich primárne na ukazovatele výstupov súvisiace s podporovanými operáciami a ukazovatele výsledkov vzťahujúce sa na definované špecifické ciele.

mestská bytová politika – koncepcia HM BA v oblasti bývania

mestská časť – územný samosprávny a správny celok Bratislavy, ktorý združuje obyvateľov s trvalým pobytom na jeho území. Mestská časť vykonáva samosprávu Bratislavy a prenesenú pôsobnosť v rozsahu vymedzenom zákonom SNR č. 377/1990 Zb. o hl. m. SR Bratislava a štatútom mesta Bratislava; v tomto rozsahu má postavenie obce.

mestské organizácie – organizácie zriadené a prevádzkované hlavným mestom Bratislava

mestské politiky – politika, ktorá je záväzná na území daného mesta či obce

metropolitné fórum – participatívny formát, metóda

metropolitný región – metropolizácia priestoru, je to špecifická reakcia sídelného systému na javy globalizácie najmä denným prílevom a odlivom obyvateľstva dochádzajúcim za prácou, vzdelaním a službami do centra či centier regiónu. Územie, ktoré je definované týmito väzbami, označujeme metropolitným regiónom.

miestne dane – predstavujú špeciálnu skupinu zdanenia občanov. Určujú ich obce a taktiež aj plynú prevažne do rozpočtu obce (v prípade dani z motorových vozidiel do rozpočtu Vyššieho územného celku). Miestne dane upravuje zákon č. 582/2004 Z. z.

migračné opatrenia – opatrenia, ktoré sú zavádzané s cieľom znižovania emisií a stabilizácie úrovní skleníkových plynov zachytávajúcich teplo v atmosfére

migračný prírastok obyvateľov – demografický prírastok obyvateľov, ktorí sa do územia dostali na základe migrácie

15-minútové mesto – urbanistický koncept, ktorý predpokladá také usporiadanie mesta, že väčšina občianskej vybavenosti bude v 15 minútovej vzdialenosti pešou chôdzou

modernizačný dlh – dlh, ktorý vznikol amortizáciou a absenciou inovácie, rekonštrukcie daného zariadenia, systému.

N

nájomné bývanie – v našom kontexte chápeme ako mestské nájomné bývanie. Ide o bývanie v bytoch s regulovaným nájmom vo vlastníctve či správe mesta.

nezisková organizácia – je právnická osoba, ktorá poskytuje všeobecne prospešné služby za vopred určených a pre všetkých užívateľov rovnakých podmienok, a ktorej zisk sa nesmie použiť v prospech zakladateľov, členov orgánov ani jej zamestnancov, ale sa musí použiť v celom rozsahu na zabezpečenie všeobecne prospešných služieb.

O

občianska angažovanosť – občianska angažovanosť znamená účasť na aktivitách zameraných na zlepšenie kvality života v komunite prostredníctvom riešenia problémov verejného záujmu ako je bezdomovectvo, znečistenie alebo potravinová neistota, a rozvoj vedomostí a zručností potrebných na ich riešenie. Občianska angažovanosť môže zahŕňať širokú škálu politických a nepolitických aktivít vrátane hlasovania, dobrovoľníctva a účasti na skupinových aktivitách, ako sú komunitné záhrady a potravinové banky.

občianska vybavenosť – komplex zariadení a účelovo upravených plôch, ktorých cieľom je uspokojovanie najrozmanitejších potrieb obyvateľov všetkých vekových kategórií

obehové hospodárstvo – ekonomický model uprednostňujúci opätovné využívanie a recyklovanie vecí. Prináša mnohé výhody pre životné prostredie, hospodársky rast a pre obyvateľov.

odliv mozgov – tzv. brain drain – úbytok obyvateľov Slovenska, najmä v dôsledku migrácie študentov a mladých profesionálov za lepšími pracovnými/životnými podmienkami do zahraničia

odpadové hospodárstvo – súbor činností zameraných na predchádzanie a obmedzovanie vzniku odpadov a znižovanie ich nebezpečnosti pre životné prostredie a na nakladanie s odpadmi v súlade so zákonom č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

odpočet – v našom kontexte chápeme ako pravidelné zverejnenie naplňovania stavu pracovnej, strategickej, politickej agendy

osoby so zdravotným znevýhodnením (OZZ) a osoby so zníženou schopnosťou pohybu a orientácie **– osoby so zdravotným znevýhodnením sú osoby s dlhodobými** telesnými, mentálnymi, intelektuálnymi alebo zmyslovými postihnutiami, ktoré v súčinnosti s rôznymi prekážkami môžu brániť ich plnému a účinnému zapojeniu do spoločnosti. Osoby so zníženou pohylivosťou benefitujú z berbariérových riešení aj keď nie sú osobami so zdravotným znevýhodnení. Môže ísť o rodičov s kočíkmi, ľudí v seniorskom veku, deti, osoby so zníženou pohyblivosťou v dôsledku úrazu, či podobne.

OSN Agenda 2030 (Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj) – súhrn globálnych záväzkov, ktorými medzinárodné spoločenstvo reaguje na najzávažnejšie výzvy súčasnosti, medzi ktoré patrí zmena klímy, chudoba, zvyšujúce sa ekonomické a sociálne nerovnosti. Agenda 2030 bola prijatá členskými štátmi OSN v roku 2015 a vyzýva štáty k spoločnému koordinovanému postupu pri riešení globálnych výziev.

P

parkovacia politika – miestna politika, ktorá sa od roku 2021 zavádza pre regulovanie parkovania v Bratislave.

participácia – v našom kontexte chápeme predovšetkým ako zapojenie zainteresovaných do tvorby, konzultácie či manažmentu projektu, politiky či územia

Plán obnovy a odolnosti SR – je spoločnou reakciou krajín EÚ na silný pokles ekonomiky v dôsledku pandémie COVID-19. Jeho hlavným cieľom je podporiť reformy a investície, ktoré **Slovensku umožnia začať opäť dobiehať životnú úroveň priemeru EÚ**. Plán obnovy a odolnosti stanovuje ucelený balík reforiem a investícií, ktoré sa budú realizovať do roku 2026 a ktoré budú podporené z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti. Plán tvoria investície a reformy, ktoré budú riešiť výzvy identifikované v kontexte európskeho semestra, najmä v odporúčaniach Európskej komisie pre Slovensko. Plán zahŕňa aj opatrenia zamerané na riešenie výziev, ktorým Slovensko čelí v súvislosti so zelenou a digitálnou transformáciou.

podielové dane – dane, ktorých výnos sa rozdeľuje medzi viacerých príjemcov takejto dane. Najčastejšie ide o podielové samosprávy, kde necháva štát z ním vybratej dane určitý podiel obciam podľa vopred stanoveného kľúča, najčastejšie podľa počtu obyvateľov, čiže ide nepriamo o dane na obyvateľa.

polycentricky – v preklade s viacerými centrami. V našom kontexte ide o urbanistický koncept, kedy sa mesto rozvíja s ohľadom na zlepšenie dostupnosti a odľahčenie svojho centra.

príspevková organizácia mesta – je právnická osoba mesta, ktorej menej ako 50 % výrobných nákladov je pokrytých tržbami a ktorá je naviazaná na rozpočet obce tzv príspevkami. Platia pre ňu finančné vzťahy určené zriaďovateľom v rámci jeho rozpočtu.

programový rozpočet – rozpočet viazaný na konkrétne programy a obdobie

projektový zásobník – zoznam projektov určených na implementáciu

prvky drobnej mestskej architektúry – v našom kontexte ide hlavne o mestský mobiliár a drobné stavby

R

Rada partnerstva Bratislavského kraja – za účelom prípravy, realizácie, monitorovania a hodnotenia Regionálnej integrovanej územnej stratégie Bratislavského kraja (ďalej aj RIÚS) sa ustanovilo partnerstvo pre Regionálnu integrovanú územnú stratégiu Bratislavského kraja. Sociálno-ekonomickí partneri pre účely RIÚS sú relevantné orgány štátnej správy, samosprávne kraje, obce, mikroregionálne združenia a iné právnické osoby pôsobiace v oblasti regionálneho rozvoja na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni alebo vo verejnom záujme.

re-use centrá – centrá druhotného či opätovného využitia. Ide o miesta, v ktorých dochádza k dočasnému vyskladeniu a odkupu tovarov z druhej ruky. V našom kontexte ich chápeme predovšetkým ako mestom zriaďované centrá.

S

samospráva – časť verejnej správy. Definujeme ňou obce a vyššie územné celky.

sčítanie obyvateľov, domov a bytov – cenzus alebo populačný cenzus, ktorý sa opakuje raz za 10 rokov

segregované lokality – územia, areály, mestské časti istým spôsobom vylúčené od svojho prostredia. Vylúčenosť chápeme nielen fyzickými

sektorové politiky – politiky, opatrenia, nariadenia zameriavajúce sa na istú tematickú oblasť, napr. doprava, školstvo

sociálne služby – jedna z foriem pomoci obyvateľov. Prostredníctvom sociálnych služieb sa zabezpečuje potrebná podpora obyvateľom v nepriaznivej sociálnej situácií. Sociálne služby môžu byť poskytované terénne, ambulatne, alebo pobytovou formou. V kontexte Bratislavy ide najmä o zabezpečovanie sociálnych akými sú zariadenia pre seniorov, sociálnej služby krízovej intervencie, či nízkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu.

sociálna udržateľnosť – jeden z troch pilierov konceptu udržateľnosti. Sociálny rozmer je najmenej definovaným a pochopeným rozmerom. Jeho význam a aplikácia stále vedú k nejasnostiam. Všeobecná definícia znie "zachovanie alebo zlepšenie blahobytu ľudí v tejto a budúcich generáciách".

spádová oblasť – termín využívaný najmä v štátnej správe, často práve pre funkcie a zariadenia, ktoré majú povinnosť danej oblasti zaistiť isté služby. Termín sa používa v súvislosťami s obcami s rozšírenou pôsobnosťou.

spoločenská zodpovednosť (podnikov) – dobrovoľné úsilie firiem, ktoré presahuje bežný rámec dodržiavania právnych predpisov. Ide o čoraz intenzívnejšie zapájanie všetkých kľúčových partnerov do každodenných aktivít firiem a inštitúcií.

SR Agenda 2030 – Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj je súhrnom globálnych záväzkov, ktorými medzinárodné spoločenstvo reaguje na najzávažnejšie výzvy súčasnosti. Agenda 2030 bola prijatá členskými štátmi Organizácie Spojených národov v roku 2015 a vyzýva štáty k spoločnému koordinovanému postupu pri riešení globálnych výziev. Zodpovednosť za Agendu 2030 je na Slovensku rozdelená medzi Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky a Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR.

stakeholder – anglický termín vyjadrujúci zainteresovanú fyzickú či právnickú osobu. V podobnom význame vnímame slovo aktér, aktérka.

stratégia rozvoja (mesta, obce) – nástroj strategického plánovania mesta či obce v súvisiacich oblastiach

synergický efekt, synergia – termín využívaný v psychológii, ale I manažmente. Ide o vzájomnú interakciu ľudí, prvkov, organizácií, kedy výsledok tejto interakcie prináša novú, podpornú kvalitu. Výsledok je viac ako suma jednotlivých zložiek.

T

transfer (finančný) – pohyb, prevod finančných prostriedkov medzi stranami

trvalý pobyt – pobyt občana spravidla v mieste jeho stáleho bydliska na území Slovenskej republiky. Občan má v tom istom čase iba jeden trvalý pobyt.

U

udržateľná mestská doprava – mestská doprava, ktorej modálny split sa vyznačuje v prospech verejnej dopravy, cyklo dopravy, pešej mobility a až potom individuálnej automobilovej dopravy. Ide o spôsob dopravy v meste s čo najmenšími dopadmi na životné prostredie, pričom zaisťuje vysokú kvalitu a efektivitu

udržateľná mobilita – zaistenie pohybu osôb a tovaru, ktoré je dlhodobo prijateľné zo sociálneho a ekonomického hľadiska a dopadov na životné prostredie

udržateľný rozvoj – rozvoj, ktorý súčasným aj budúcim generáciám zachová možnosť uspokojovať ich základné životné potreby a súčasne neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystému

uhlíková stopa – podmnožina ekologickej stopy, teda je to súčasť vyjadrenia celkového dopadu ľudských aktivít na životné prostredie. Vo všeobecnosti sa pod uhlíkovou stopou rozumie objem emisií takých plynov, ktoré majú dopad na podnebie Zeme, pričom tieto emisie sú spôsobené človekom.

upokojené komunikácie – ulice, cesty, na ktorých bolo viacerými spôsobmi docielené spomalenie, obmedzenie alebo úplné vylúčenie individuálnej automobilovej dopravy

URBACT – európsky výmenný a vzdelávací program podporujúci trvalo udržateľný rozvoj miest

Ú

Únia miest Slovenska – dobrovoľné záujmové združenie miest, ktorého hlavným posolstvom je boj za demokraciu, reformu verejnej správy a európske smerovanie Slovenska

územná recyklácia – obnovenie územia s cieľom jeho opätovného využitia, príkladom sú najmä oblasti brownfieldov

V

verejná správa – činnosť vykonávaná orgánmi štátnej správy, samosprávy a verejnoprávnymi inštitúciami pri zabezpečovaní verejných úloh. Jej hlavným cieľom je prevádzkovanie verejného blahobytu prostredníctvom posilnenia občianskej spoločnosti a sociálnej spravodlivosti.

verejné podujatie – verejnosti prístupné podujatia, v našom kontexte chápeme predovšetkým podujatia organizované HM BA a jeho organizáciami či podnikmi

verejný priestor – fyzicky vymedzený priestor, ktorý vytvára rámec pre určité deje. Verejný priestor je miestom, kde sa ľudia pohybujú, kde sa odohráva sociálny život mesta. Poloha a kvalita verejného priestoru a najmä jeho aktivita určuje charakter miesta a jeho význam. Verejný priestor zahŕňa aj verejne prístupné priestory vo vnútri budov.

vzdelávacia infraštruktúra – súbor fyzických i nefyzických priestorov a nástrojov určených k vzdelávaniu obyvateľstva. V našom kontexte tu chápeme predovšetkým školy na všetkých stupňoch, škôlky, základné umelecké školy, centrá voľného času a k nim podporné organizácie či nástroje.

vyšší územný celok (VÚC) – hovorovo župa, kraj – je najvyššia územná samosprávna jednotka na Slovensku. Jej územie je v súčasnosti identické s územím kraja.

Z

zeleno-modrá infraštruktúra – sieť zelených a modrých plôch, ktorá je tvorená prírodnými prvkami (lesy, vodné toky, mokrade), sídelnou zeleňou (parky, kvetinové záhony) a umelo vytvorenými prvkami (záhrady, zelené steny a strechy, fontány)

zelený mestský okruh – prostredie mesta, ktoré tvorí zeleno-modrá kostra Dunaja, jeho ramien a lužných lesov

zdieľaná mobilita – mobilita tvorená zdieľanými dopravnými prostriedkami (automobilmi, bicyklami, kolobežkami a pod.) bez nutnosti osobného vlastníctva

Ž

životné prostredie – všetko, čo vytvára prirodzené podmienky existencie organizmov vrátane človeka a je predpokladom ich ďalšieho vývoja

živý verejný priestor – verejný priestor, o ktorý sa mesto stára, udržiava ho a zveľaďuje. Je miestom, kde sa ľudia môžu stretávať, komunikovať a podnecuje komunitný život prostredníctvom kultúrnych aktivít.

ZOZNAM SKRATIEK

BSK – Bratislavský samosprávny kraj
BVS – Bratislavská vodárenská spoločnosť
DPB – Dopravný podnik Bratislava
EFRR – Európsky fond regionálneho rozvoja
ESF+ – Európsky sociálny fond
EŠIF – Európsky štrukturálny a investičný fond
EÚ – Európska únia
EU RCI – European Regional Competitiveness Index
EU SPI – European Social Progress Index
HDP – hrubý domáci produkt
MHD – mestská hromadná doprava
MIB – Metropolitný inštitút Bratislavy
MČ – mestská časť, mestské časti
MŠ – materská škola
OLO – Odvoz a likvidácia odpadu
OS – obchodné spoločnosti
OSN – Organizácia Spojených národov
OZZ – osoba so zdravotným znevýhodnením
PHSR, PHRSR – Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja
PRO – Program rozvoja obce
PO – príspevkové organizácie
RO – rozpočtové organizácie
SECAP – Sustainable Energy and Climate Action Plan
SDGs – Sustainable Development Goals
SR – Slovenská republika
SŠ – stredná škola
UMR – Udržateľný mestský rozvoj
ZŠ – základná škola
ZUŠ – základná umelecká škola

POUŽITÉ ZDROJE

Európska komisia. Európska zelená dohoda [online]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_sk

Európska komisia. Dlhodobá stratégia do roku 2050 [online]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/clima/eu-action/climate-strategies-targets/2050-long-term-strategy_sk

Eurostat. Gross domestic product (GDP) at current market prices by NUTS 3 regions [online]. 2022. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10R_3GDP/default/table?lang=en&category=na10.nama10.nama_10reg.nama_10r_gdp

Ministerstvo financií SR [online]. 2021. Dostupné na: https://rozpocet.sk/

Ministerstvo financií SR. Plán obnovy: cestovná mapa k lepšiemu Slovensku [PDF]. 2021. Dostupné na: https://www.mfsr.sk/files/archiv/1/Plan_obnovy_a_odolnosti.pdf

Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie. Agenda 2030 [online]. Dostupné na: https://www.mirri.gov.sk/sekcie/investicie/agenda-2030/index.html

URBACT. Global Goals for Cities [online]. Dostupné na: https://urbact.eu/global-goals-cities

Únia miest Slovenska [online]. Dostupné na: https://www.uniamiest.sk/

ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV

Zoznam tabuliek

TABUĽKA 1 Koordinačná štruktúra procesu spracovania Bratislavy 2030 25

TABUĽKA 2 Zodpovednosť za realizáciu stratégie Bratislava 2030 40

TABUĽKA 3 Zodpovednosť za vyhodnocovanie plnenia stratégie Bratislava 2030 40

TABUĽKA 4 Rozpočtové vplyvy jednotlivých opatrení podľa cieľov, na ktoré sa viažu 47

Zoznam grafov

GRAF 1 Žiadané prostriedky podľa špecifického cieľu 48

GRAF 2 Zdroje externého financovania 50

GRAF 3 Scenáre financovania projektov 53

GRAF 4 Podiel výdavkov MČ a mesta na sociálnu pomoc v roku 2020 a ich rozdelenie podľa typu 244

SPRACOVATEĽSKÝ TÍM

Edičný kolektív
Jan Mazúr (hlavný editor),
Ján Brunovský, Lucia Ciranová, Zuzana Čupková, Juraj Hurný, Milota Sidorová, Zuzana Žurkinová

Grafická úprava: Zuzana Liptáková

Jazyková korektúra: Adriána Bránická

Tematické pracovné skupiny tvorili a konzultovali

Technická infraštruktúra: Juraj Nyulassy, Roman Herda, Ivana Maleš, Martin Ševeček, Ivan Peschl

Mobilita: Roman Alberty, Peter Netri, Michal Dekánek, Peter Rozsár, Peter Klučka, Peter Bánovec, Patrik Kohan, Matúš Kužel

Šport: Miroslav Chmelár, Ladislav Križan, Matej Lehuta, Branislav Strečanský, Barbora Košťálová

Rozvoj inštitúcií a digitalizácia: Martin Kollárik, Petra Dzurovčinová, Viktor Bederka, Adriana Čatlošová, Lukáš Dinda, Michal Garaj, Zuzana Ivašková, Ctibor Koštál, Ivan Peschl, Michaela Benedigová, Petra Novosadová, Matúš Lupták, Veronika Ľahká, Pavol Troiak, Lucia Škrovanová, Pavol Škápik, Martin Vavrek

Mestský rozvoj a územné plánovanie: Juraj Šujan, Martin Berežný, Samuel Achberger, Jiří Deyl, Dana Drobniaková, Vladimír Hrdý, Igor Marko, Oto Nováček, Martin Šveda, Roman Žitňanský

Cestovný ruch: Ľudmila Novacká, Vladimír Grežo, Zora Jaurová, Nina Ernecker, Tomáš Bezoušek

Ekonomický rozvoj: Matúš Lupták, Ján Mazúr, Bruno Konečný, Tomáš Štrba, Juraj Šujan

Sociálne veci*: Miriama Kanioková, Lenka Plavuchová Antalová, Lucia Štasselová, Sergej Kára,Hana Štetinová, Jana Langová, Marica Šiková, Marián Horanič, Anna Ghannamová, Jozef Kákoš, Zdenka Letenayová, Alexandra Pódová, Rostislav Pořízek, Eva Račická, Barbora Brichtová, Iveta Chovancová, Anna Pivková, Táňa Sedláková, Zuzana Michalidesová Kubíková

**Riadiaca skupina komunitného plánovania sociálnych služieb podľa rozhodnutia primátora č. 5/2021 plnila funkciu pracovnej skupiny PHSR.*

Vzdelávanie: Ema Tesarčíková, Vladimír Burjan, Viera Kalmárová, Peter Dráľ, Martin Kuruc, Tina Gažovičová, Viktor Križo, Michal Rehúš, Alexandra Ostertagová, Mária Bednáriková, Alena Tomanová, Jakub Hrbáň

Kultúra*: Zuzana Ivašková, Andrea Kocianová, Iva Borčinová, Petra Bálíková, Dominika Belanská, Zuzana Bobiková, Viera Böttcher, Martin Brix, Ľubomír Burgr, Ladislav Dudor, Michal Duchoň, Šimon Ferstl, Katarína Figula, Petra Fornayová, Nina Galanská, Peter Galdík, Ľudka Glembová, Zuzana Hallová, Žofia Halmová, Jana Hamšíková, Zuzana Hekel, Jakub Hrbáň, Tomáš Hučko, Katarína Hulíková, Zora Jaurová, Šymon Kliman, Martin Kováč, Miroslava Kovářová, Patrik Krebs, Slávo Krekovič, Martin Krištof, Eva Križková, Katarína Kucbelová, Hana Kucharovičová, Magda Kuchtová, Zuzana Liptáková, Jozef Lupták, Martin Macko, Lea Majerčáková, František Malík, Dušan Martinčok, Zuzana Mrvová, Laco Oravec, Róbert Pakan, Martin Piaček, Róbert Pakan, Zuzana Palicová, Michaela Pobudová, Sandra Polovková, Jürgen Rendl, Ivana Rumanová, Jana Slezáková, Matej Sotník, Ivo Štassel, Tomáš Štefek, Peter Šulej, Pavel Šuška, Katarína Trnovská, Daniel Vadas, Zuzana Weberová, Silvia Zvarová, Roman Žitňanský a ďalší

**Členovia a členky pracovnej skupiny pre tvorbu Koncepcie udržateľného rozvoja kultúry BRATISLAVA 2030 tvorili aj materiál Bratislava 2030.*

Životné prostredie: Eva Streberová, Michal Marcinov, Andrej Kovarik, Katarína Tomanová Porubčinová, Alena Trančíková, Katarína Gablíková, Eva Kanyicska-Sima, Marek Páva, Jana Matejovičová, Jozef Pecho, Eva Pekárová, Zora Paulíniová

Oponenti a oponentky
Irena Adámková, Naďa Bendová, Martin Brestovanský, Ján Čelko, Mária Filipová, Michal Hladký, Ivan Hromada, Silvia Hroncová, Peter Hronček, Zita Izakovičová, Martin Jerguš, Ján Kovalčík, Peter Kulich, Jana Miháliková, Juraj Minčík, Eva Pauditšová, Lucia Pospišová, Štefan Vanya

Tím dátovej, publikačnej a komunikačnej podpory
Martin Bajaník, Viktor Bederka, Michaela Benedigová, Ondrej Bódiš, Eduard Donauer, Miroslava Džupinová, Lucia Elečková, Zuzana Fajta, Dominika Homolová, Adam Juhás, Yulia Kruhlik, Lenka Kudrnová, Laura Lipková, Zuzana Liptáková, Maroš Michalov, Denis Michalina, Bibiana Mislovič, Marek Mráz, Petra Novosadová, Rebeka Petrtylová, Karol Piekarski, Jana Schäfferová, Michaela Šedovič, Tomáš Štrba, Lucia Velčická, Waldek Wegrzyn, Viliam Záhumenský

Konzultanti a konzultantky
Peter Bali, Martin Berežný, Ivan Bašnák, Marek Brunovský, Ivan Bútora, Alexander Dobiáš, Dana Drobniaková, Mária Filipová, Martin Fundárek, Marcela Glevická, Michal Halomi, Júlia Hanuliaková, Michal Hladký, Sabina Hrabinová, Martin Hrmo, Silvia Hroncová, Peter Hronček, Rastislav Igliar,Tomáš Jahelka, Peter Jančarík, Matej Kačaljak, Michal Kardoš, Ctibor Košťál, Barbara Lašticová, Zuzana Lisoňová, Veronika Maťašovská, Peter Marko, Zuzana Miklošová, Henrieta Moravčíková, Peter Návrat, Ema Némethová, Tomáš Orfánus, Michal Pastier, Ivan Petro, Zuzana Pšenáková, Pavol Ridilla, Petra Romaniaková, Vlado Talian, Jozef Tancer, Lívia Trellová, Vladimír Sláma, Viera Sláviková, Zuzana Števulová, Martin Šveda, Matúš Vallo, Michal Vašečka a mnohí ďalší, ktorí nám v priebehu rokov poskytli vzácne rady a spätnú väzbu na tvorbu tohto plánu.

PRÍLOHY

Príloha 1 – Schéma prepojenia cieľov stratégie Bratislava 2030 a PHSR Bratislavského samosprávneho kraja*

**Prílohu 1 nájdete na linku tu*

Príloha 2 – Projektový zásobník*

**Prílohu 2 nájdete na linku tu*

Bratislava 2030

Program rozvoja mesta 2022 – 2030

Obsah

B.1 Mestský rozvoj a územné plánovanie 17

Východisko 1: Neadekvátne kompetencie a právna úprava územného plánovania územia metropolitného regiónu Bratislavy 20

Východisko 2: Chýbajúce dáta a analytické podklady pre efektívne územné plánovanie a rozvoj mesta 26

Východisko 3: Poddimenzované odborné kapacity 32

Východisko 4: Absentujúce komunikačné platformy 33

Východisko 5: Fenomén nekompaktnej zástavby s nízkou hustotou zaľudnenia v zázemí Bratislavy – *„urban sprawl"* 35

Východisko 6: Neaktuálny územný plán spomaľuje napĺňanie rozvojového potenciálu mesta 46

Východisko 7: Znižujúca sa dostupnosť bývania 48

Východisko 8 : Zanedbané plánovanie a tvorba kvalitných verejných priestorov 50

Východisko 9: Nekompaktné mesto 60

Východisko 10: Slabý rešpekt k životnému prostrediu 73

B.2 Ekonomický rozvoj 83

Východisko 1: Financovanie samosprávy je výrazne solidárne, centrá ekonomickej aktivity vygenerovanými daňovými príjmami dotujú menšie obce. 84

Východisko 2: V rozpočtovom procese a hospodárení Bratislavy sú nedostatočne zohľadnené princípy transparentnosti a hodnoty za peniaze predovšetkým pri strednodobom plánovaní, riadení investícií a zverejňovaní rozpočtu. 89

Východisko 3: Mesto nedostatočne využíva potenciál svojich nehnuteľností; mestské budovy sú energeticky náročné a produkujú veľké množstvo emisií skleníkových plynov 92

Východisko 4: Správe mestských pozemkov chýba jasná mestská politika, správu zaťažujú súdne spory a nevysporiadané pozemky 95

Východisko 5: Mestské spoločnosti a organizácie nezdieľajú podporné činnosti a nevyužívajú tak potenciál úspor z rozsahu a synergií medzi organizáciami 99

Východisko 6: Zvyšujúci sa záujem o štúdium v zahraničí v spojení s nízkou mierou usadenia sa v Bratislave ; chýbajúce ekonomicko-právne nástroje hlavného mesta obmedzujú jeho schopnosť aktívne zvyšovať svoju konkurencieschopnosť 101

B.3 Rozvoj inštitúcií a digitalizácia 105

Východisko 1: Prebiehajúca transformácia mesta z hierarchického riadenia na moderné riadenie projektov 107

Východisko 2: Potreba presnejšej objektivizácie výkonnosti útvarov magistrátu, organizácií a ich zamestnancov vo svetle vízie mesta 112

Východisko 3: Potreba hlbšej integrácie rozpočtových a príspevkových organizácií (RO/PO) a obchodných spoločností (OS) so strategickým plánovaním a víziou mesta; potreba ich napojenia na nástroje na zdieľanie procesov cez centrum zdieľaných služieb 114

European Union
European Regional Development Fund
URBACT
Driving change for better cities
BRATISLAVA
Metropolitný inštitút Bratislavy

Východisko 4: Interné procesy a komunikácia s občanmi nie sú dostatočne digitalizované 118

Východisko 5: Potenciál zberu, vyhodnocovania a zdieľania dát nie je dostatočne využívaný 121

Východisko 6: Komunikácia mesta s pasívnymi skupinami obyvateľov nie je dostatočná 123

Východisko 7: Nízka miera zapojenia špecifických skupín obyvateľov do aktivít a tvorby projektov, nízke povedomie o participácii naprieč zainteresovanou verejnosťou a potreba uplatňovania pravidiel, ktoré projekty participovať 126

Východisko 8: Komunikácia a spolupráca mesta s akademickým prostredím a firmami nie je systematická a dostatočná 129

Východisko 9: Nízka miera zákaziek obstaraných podľa MEAT kritérií, nízky počet ponúk v súťažiach mesta 131

Východisko 10: Bratislavská mestská polícia zápasí s nedostatkom finančných a ľudských zdrojov 137

B.4 Mobilita 141

Východisko 1: Vysoká preferencia a intenzita individuálnej automobilovej dopravy 142

Východisko 2: Nekoordinovanosť samospráv pri dopravnom plánovaní – fragmentácia kompetencií 147

Východisko 3: Fragmentované cyklotrasy, cesty a chodníky neprispôsobené chodcom a cyklistom 149

Východisko 4: Nízka miera atraktivity MHD 153

Východisko 5: Nedostatočné dáta pre moderné dopravné plánovanie 157

Východisko 6: Chýbajúce záväzné pravidlá pre zdieľanú mobilitu, nedostatočný rozvoj vybraných segmentov zdieľanej mobility 159

Východisko 7: Pretrvávajúce neregulované parkovanie motorových vozidiel v niektorých častiach mesta 160

Východisko 8: Nedostatočná sieť nabíjacích staníc bráni rozvoju elektromobility 161

Východisko 9: Vysoký investičný dlh voči líniovým dopravným stavbám v meste 162

B.5 Životné prostredie 165

Silné stránky mesta v agende ochrany a tvorby životného prostredia 165

Zelená infraštruktúra a biodiverzita 165

Vodárenské zdroje, modrá infraštruktúra, zrážková voda 173

Ovzdušie 178

Pôdy 178

Hluk 179

Slabé stránky mesta v agende ochrany a tvorby životného prostredia 180

Zelená infraštruktúra mesta 180

Vodárenské zdroje, modrá infraštruktúra 182

Ovzdušie 186

Pôdy 192

Hluk 194

Ohrozenia rozvoja mesta a miera, akou vplývajú na agendu ochrany a tvorby životného prostredia 197

Zmena klímy a jej dôsledky na urbanizované prostredie a mestskú populáciu 197

Zmena klímy a zelená infraštruktúra, mestská biodiverzita 201

Vodárenské zdroje, zrážková voda, modrá infraštruktúra 202

Ovzdušie 203

Pôdy 203

Hluk 204

Východiská 207

Východisko 1: Nedostatočná legislatívna podpora potrebná pre výkon kompetencií mesta v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia, ktorá je daná platným znením právnych predpisov 207

Východisko 2: Nekoncepčná a poddimenzovaná viacúrovňová samospráva – problémy prameniace z nastavenia v štatúte HM SR BA a územnom pláne mesta 208

Východisko 3: Nedostatok a nedostupnosť informácií („asymetria informácií“ – nie všetci aktéri majú rovnaký prístup k informáciám) 208

Východisko 4: Negatívny vplyv environmentálnych hrozieb na kvalitu zložiek životného prostredia a kvalitu života v meste Bratislava 209

Východisko 5: Nenaplnený potenciál pri spolupráci s externými subjektami z rôznych sektorov a práce s verejnosťou za účelom zvyšovania environmentálneho povedomia 210

B.6 Technická infraštruktúra 213

Východisko 1: V Bratislave sa tvorí príliš veľa odpadu 214

Východisko 2: Mesto nevyužíva možnosti zhodnocovania odpadu do maximálnej možnej miery 220

Východisko 3: Vysoká miera nekoordinovaných a neplánovaných rozkopávok ciest a chodníkov rôznymi prevádzkovateľmi 223

Východisko 4: Nízka kvalita verejného osvetlenia 230

Východisko 5: Nevyužitý potenciál Metropolitnej optickej siete 237

Východisko 6: Vodovodná a kanalizačná infraštruktúra má nakumulovaný investičný dlh 239

Východisko 7: Nadmerná spotreba vody 242

B.7 Kultúra 245

Východisko 1: Kultúra vnímaná ako nadstavba a doplnok, nie je rozvíjaná jej spoločenská hodnota a príspevok k rozvoju územia (chýbajúca kultúrna perspektíva v plánovaní udržateľného rozvoja mesta). Zároveň chýbajú systémové nástroje na presadenie potrebných zmien vedúcich k efektívnej správe a financovaniu kultúry. 250

Východisko 2: Poddimenzovanosť kultúry ako verejnej politiky a služby mesta, výrazné deficity v kapacitách správy – personálnych, finančných, priestorových a v nástrojoch kultúrnej politiky – plánovaní, zbere a vyhodnocovaní dát a tvorbe systémových mechanizmov. 252

Východisko 3: Absencia systematickej ochrany a rozvoja kultúrnych zdrojov mesta (organizácií a infraštruktúry), výrazný investičný a modernizačný dlh a nevyhovujúca starostlivosť o kultúrne dedičstvo. 260

Východisko 4: Nevyvážená kultúrna ponuka (dostupnosť a prístupnosť) vo verejnom priestore 267

Východisko 5: Nedostatočné zapojenie rozmanitých komunít a všetkých obyvateľov do kultúrneho života mesta. 270

Východisko 6: Nedostatočne využitý potenciál kultúrnych zdrojov (ľudí a miest) na posilnenie sebavedomia mesta. Absencia medzinárodnej kultúrnej spolupráce. 272

Východisko 7: Mesto nepracuje s rozvojom KKP a jeho potenciálom – neexistujú inovačné projekty v kultúre v napojení na KKP a rozvoj konkurencieschopnosti mesta. 276

B.8 Vzdelávanie 283

Vzdelávanie v Bratislave 285

Východisko 1: Absencia spoločnej celomestskej platformy pre spoločné ciele v oblasti vzdelávania 295

Východisko 2: Chýbajúce kapacity v školských zariadeniach 297

Východisko 3: Nízka atraktivita učiteľských povolaní v Bratislave v porovnaní so zvyškom Slovenska 305

Východisko 4: Zvyšujúci sa záujem o štúdium v zahraničí v spojení s nízkou mierou usadenia sa v Bratislave 314

Mládež v Bratislave 315

Východisko 5: Nedostatok dát o mladých, chýbajúca koncepcia práce s mládežou 315

Východisko 6: Nedostatočné zapojenie mladých do procesov tvorby mesta a nízka občianska angažovanosť 317

Východisko 7: Nízke zapojenie mládeže do chodu Centier voľného času 318

B.9 Sociálne veci 321

Východisko 1: Nedostatočná informovanosť o sociálnych službách 324

Východisko 2: Nedostatočné kapacity sociálnych služieb 325

Východisko 3: Výdavky na sociálne veci z rozpočtu mesta 338

Východisko 4: Nedostatok dostupného bývania 340

Východisko 5: Mesto plné bariér 342

Východisko 6: Absentujúca drogová politika 343

Východisko 7: Nezodpovedajúce kapacity cintorínov v Bratislave 345

B.10 Šport 349

Východisko 1: Málo ľudí vykonáva pravidelnú fyzickú aktivitu 350

Východisko 2: Nízka spokojnosť so športovou infraštruktúrou 351

Východisko 3: Nízka dostupnosť športovej infraštruktúry 352

Východisko 4: Cenová dostupnosť športovísk 356

Východisko 5: Nedostatok peňazí v športe 358

Východisko 6: Malá časť výdavkov ide do investičných aktivít 360

Východisko 7: Nízka finančná podpora pre grantové schémy 367

Východisko 8: Chýbajúci koncepčný prístup k téme športu a výstavby športovej infraštruktúry v meste 368

Východisko 9: Nedostatočné integrovanie výstavby športovej infraštruktúry do investičných projektov mesta 369

Východisko 10: Agenda zdravia ako priorita mesta 370

Východisko 11: Nejasná pozícia štátu pri podpore športovej infraštruktúry národného významu v Bratislave 372

B.11 Cestovný ruch 375

Východisko 1: Téma cestovného ruchu nie je ukotvená v štruktúre mesta 376

Východisko 2: Mesto nemá víziu rozvoja CR, z ktorej by vyplývala identita a brand Bratislavy 379

Východisko 3: Chýbajú dáta a analýzy 381

Východisko 4: Cestovný ruch nie je vnímaný ako prierezová téma 382

Príloha 385

Použité zdroje 387

Použité skratky 400

Zoznam tabuliek, obrázkov, grafov 404

Spracovateľský tím 410

Riešené územie

Bratislava je hlavné mesto Slovenskej republiky a je zároveň najväčším mestom krajiny. Zákonom SNR č. 377/1990 Zb. sa upravuje členenie Bratislavy na 17 mestských častí (špecifický štatút hlavného mesta SR), zároveň v rámci územno-správneho usporiadania v zmysle zákona NR SR č. 221/1996 Z. z. a nariadenia vlády SR č. 258/1995 Z.z. v znení neskorších predpisov boli v roku 1996 vytvorené okresy Bratislava I až Bratislava V.[1]

Bratislava je súčasťou Bratislavského samosprávneho kraja ako vyššieho územného celku, ktorý je v rámci štruktúry regionálnych štatistických územných jednotiek (RŠÚJ alebo inak aj NUTS) evidovaný ako úroveň 2[2].

OBRÁZOK 1 Okresy a mestské časti Bratislavy

Zdroj dát: *MIB, vlastné spracovanie, 2021*

---

1 ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. *Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy 2021.*

2 Vyhláška 438/2004 Z.z. Štatistického úradu Slovenskej republiky z 19. júla 2004, ktorou sa vydáva klasifikácia štatistických územných jednotiek

Populácia Bratislavy

Bratislava je najväčším mestom Slovenska, aktuálne dáta z najnovšieho sčítania obyvateľstva hovoria o 475 577 obyvateľoch[3]. Bratislava ako centrum metropolitného regiónu a zároveň hlavné mesto prirodzene priťahuje omnoho väčší objem ľudí, ktorí do Bratislavy prichádzajú na dennej báze. Tým chceme demonštrovať, že mesto vo svojej podstate musí svoju infraštruktúru všetkého druhu plánovať pre omnoho väčší počet ľudí, než je reálny počet obyvateľov udávaný sčítaním. Odhad je, že Bratislava pojme až 200 000 denných prichádzajúcich.[4]

Čo sa týka predpovedí toho, akým spôsobom sa bude upravovať počet obyvateľov mesta v budúcich rokoch, **Štúdia demografického potenciálu hlavného mesta SR Bratislavy do roku 2050**[5] hovorí, že sa bude počet obyvateľov Bratislavy naďalej zvyšovať. Tento moment prognóz je o to výpovednejší, že do roku 2050 sa predpokladá celkový úbytok populácie Slovenska. To znamená, že efekt na Bratislavu bude o to silnejší, no svoju rolu okrem vnútroštátnej migrácie zohráva aj medzinárodná migrácia.[6] Odhadovaný nárast bratislavskej populácie do roku 2050 v hodnote nad 6 % je v porovnaní s ďalšími metropolami v okolí pomerne zanedbateľný (nižší odhad je len pre Varšavu na približnej hodnote 5 %), kým v Berlíne je to 14 %, v Budapešti 27 % a v Prahe dokonca až 35 %.[7]

3 Zdroje dát: Štatistický úrad SR, Ministerstvo vnútra SR, Inštitút finančnej politiky

4 METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *Ako porozumieť mestu a jeho ľuďom? Manuál participatívneho plánovania a socio-priestorového mapovania v Bratislave*. 2021.

5 Pre účely PHSR Bratislava 2030 sa nevypracovávala osobitná demografická prognóza, nakoľko tvorba PHSR spadala do obdobia, kedy ešte neboli k dispozícii detailné dáta z nového sčítania. Preto sa primárne vychádza z dostupných prognostických údajov a kde to bolo primerané, sa aktualizovali.

6 BLEHA, B., ŠPROCHA, B., VAŇO, B. *Štúdia demografického potenciálu hlavného mesta SR Bratislavy do roku 2050*. 2018.

7 Eurostat. 2020.

GRAF 1 Populácia Bratislavy 1996–2021

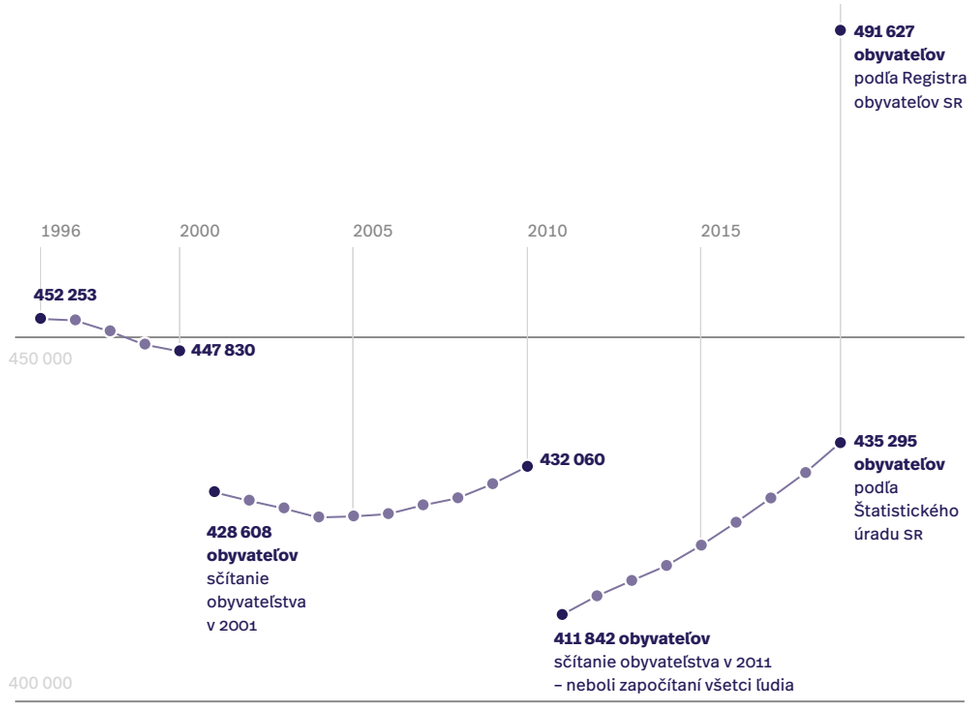

Zdroj dát: *Štatistický úrad SR, Ministerstvo vnútra SR, Inštitút finančnej politiky*

GRAF 2 Populačná prognóza (v %) pre bratislavský metropolitný región a Slovenskú republiku

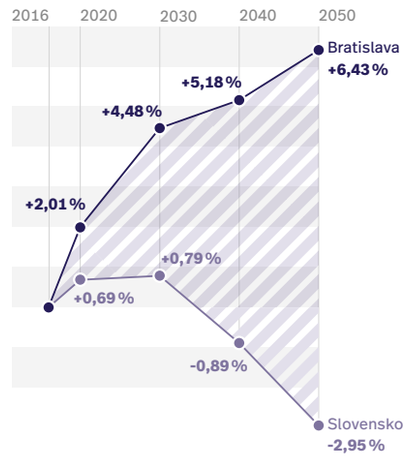

Zdroj dát: *Eurostat, MIB, Manuál participatívneho plánovania a socio-priestorového mapovania v Bratislave, 2021*

GRAF 3 Populačná prognóza pre vybrané metropolitné regióny v krajinách strednej Európy

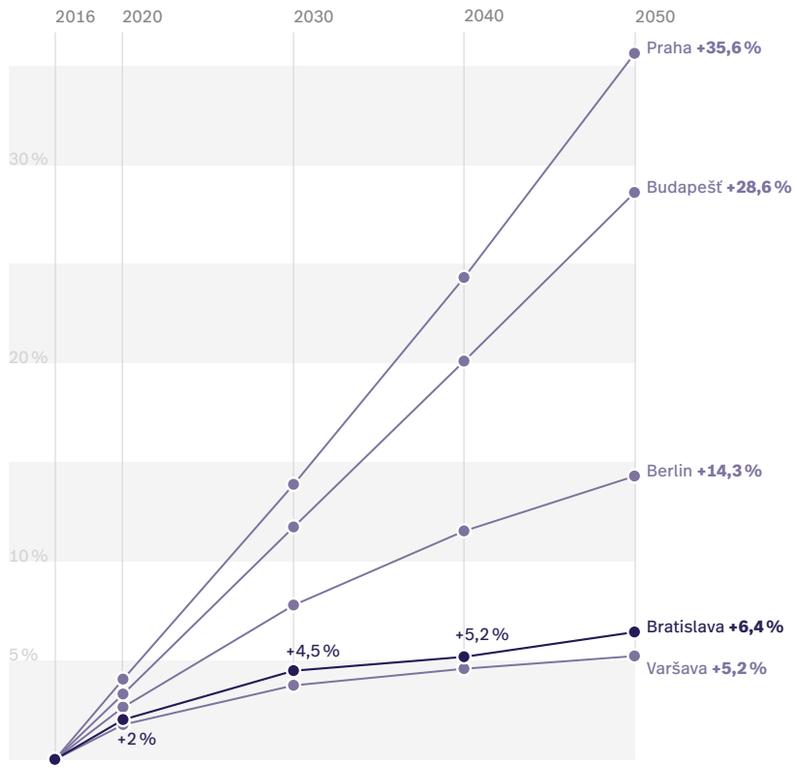

Zdroj dát: *Eurostat, MIB, Manuál participatívneho plánovania a socio-priestorového mapovania v Bratislave, 2021*

Aj keď rastúce populačné trendy sú pre hlavné mestá strednej Európy pozitívne, musíme mať na pamäti, že aj tu sa v budúcnosti zvýši zastúpenie starších ľudí a zníži sa počet ľudí v produktívnom veku.[8] Aktuálne je veková štruktúra Bratislavy rozložená tak, že najväčšia časť populácie je vo vekovej kategórií 30–44 rokov. Druhá najpočetnejšia kategória je vo veku 45-59 a tretia najvýznamnejšia skupina vo veku 60-74 rokov. Podľa prognózy do roku 2050 sa bude výrazne zmenšovať skupina v produktívnom veku 15-64, zatiaľ čo bude rásť populácia v seniorskom veku.[9]

8 METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *Ako porozumieť mestu a jeho ľuďom? Manuál participatívneho plánovania a socio-priestorového mapovania v Bratislave*. 2021. s. 64.

9 Populačná prognóza vybraných vekových skupín pre obdobie 2019–2050. Zdroj: BLEHA, B., ŠPROCHA, B., VAŇO, B. *Štúdia demografického potenciálu hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy do roku 2050*. 2017.

GRAF 4 Veková štruktúra obyvateľov Bratislavy

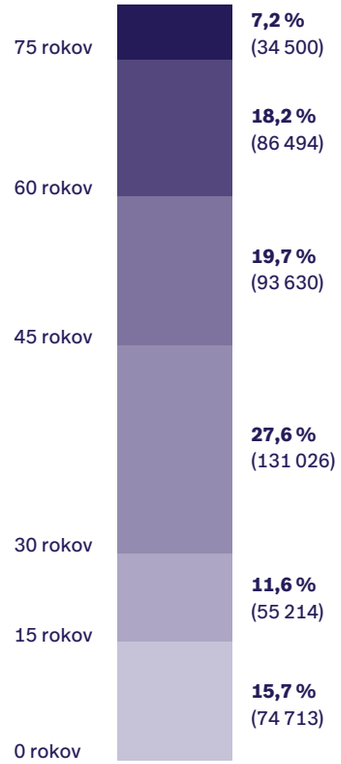

Zdroj dát: *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov, 2021*

Napriek migrácii a pozitívnejším trendom pôrodnosti, Bratislava jasne starne. Tento negatívny demografický trend sa bude postupne prehlbovať. Očakáva sa, že podiel obyvateľov starších ako 65 rokov v roku 2050 vzrastie zo súčasných 18,5 % na 30 % (***GRAF 5***). V piatom bratislavskom okrese dôjde k ešte výraznejšiemu starnutiu – vo veku nad 65 rokov bude viac ako tretina populácie. Meniace sa proporcie medzi populáciou v produktívnom veku a seniorskou populáciou si vynútia zmeny v mnohých aspektoch fungovania mesta, od lekárskej starostlivosti po verejnú dopravu. Téma aktívneho starnutia, tvorby ekonomiky, ktorá zahŕňa starších ľudí a starostlivosť, bude v tomto ohľade témou budúcnosti. Ak sa trendy nezmenia, výrazný bude aj ekonomický tlak, pretože ešte menšia skupina v produktívnom veku bude musieť podporovať, resp. vyvážiť väčšiu skupinu dôchodcov.[10]

10 METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *Ako porozumieť mestu a jeho ľuďom? Manuál participatívneho plánovania a socio-priestorového mapovania v Bratislave*. 2021. s. 66.

GRAF 5 Populačná prognóza vybraných vekových skupín pre obdobie 2019–2050

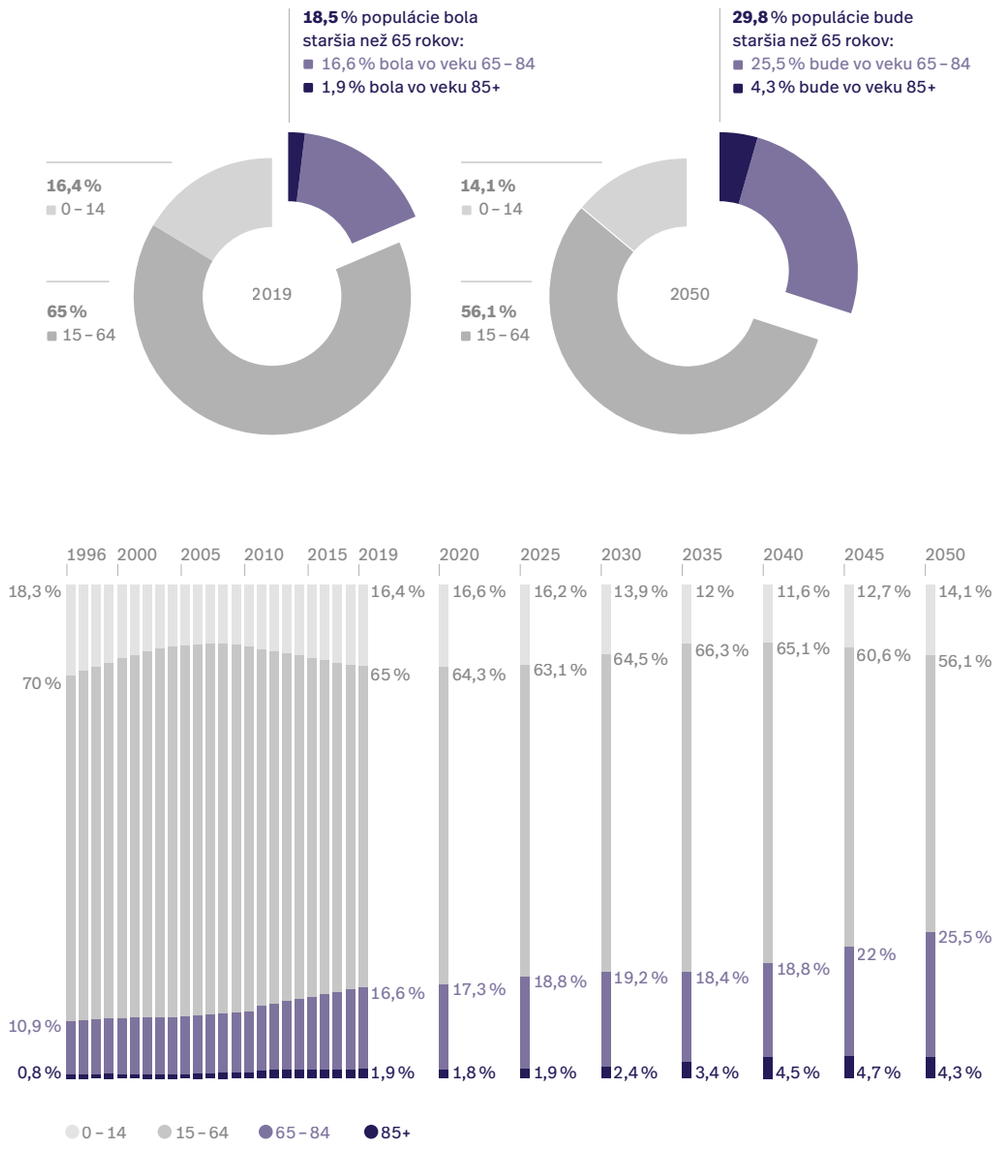

Zdroj dát: *Štatistický úrad SR, Infostat: Štúdia demografického potenciálu hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy do roku 2050.*

GRAF 6 Vzdelanostná štruktúra obyvateľov Bratislavy v roku 2021

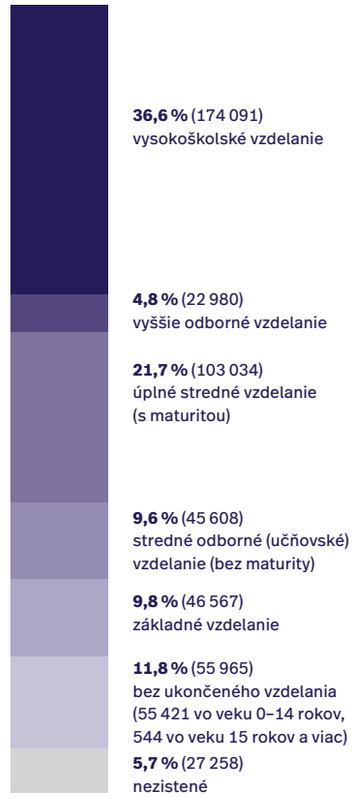

Zdroj dát: *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov, 2021*[11]

Čo sa vzdelanostnej štruktúry obyvateľov Bratislavy týka, štruktúra je rozložená zásadne odlišne v porovnaní s celoslovenským rozložením ***(GRAF 6)***. Celoslovenský priemer je len 18 %, avšak v Bratislave tvoria vysokoškolsky vzdelaní ľudia dokonca najpočetnejšiu kategóriu (36,6 %). Základné vzdelanie má v Bratislave 9 % obyvateľstva, v celej SR je to skoro 17 %. Výraznejšia disproporcia existuje ešte pri kategórii stredné odborné vzdelanie bez maturity (učňovské vzdelanie), kde v Bratislave táto skupina tvorí len 9 % populácie, kým v celorepublikovej štatistike je to až 19 %[12]. Tieto zásadné rozdiely vyplývajú z už spomínanej gravitácie Bratislavy ako centra vzdelanosti aj ekonomického rozvoja, pričom vo väčšej miere láka k migrácií práve skupiny vyššie vzdelaných.

11 ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021.*

12 Porovnanie výsledkov na základe najnovších dát zo sčítania obyvateľov, domov. Zdroj: ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021. Štruktúra obyvateľov podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania v SR k 1.1.2021.*

B.1 MESTSKÝ ROZVOJ A ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE

Hlavným cieľom mestského plánovania je udržateľný rozvoj mesta a hlavným problémom – paradoxne – jeho slabo vnímateľný priemet do rozvoja územia. Prakticky všetky aktivity súvisiace s rozvojom mesta majú pre svoju realizáciu adekvátne územné nároky a hlavným nástrojom pre ich koordináciu je od roku 2007 Územný plán hlavného mesta SR Bratislavy 2007 v znení zmien a doplnkov (ďalej „***územný plán***“).

V dobe prípravy územného plánu boli odsúhlasené hlavné strategické ciele rozvoja mesta ako ťažiskový podklad pre spracovanie územného plánu:[13]

- Hlavným cieľom bolo rozvíjať mesto ako vedecko-výskumné a vzdelávacie centrum, mesto na Dunaji, mesto rešpektujúce svoje prírodné a kultúrne hodnoty a orientované na zvyšovanie kvality životného prostredia a zlepšovania kvality života obyvateľov; toto smerovanie mesta pretrvalo do súčasnosti.
- Rozvoj novej zástavby mal byť podmienený vybudovaním dopravnej infraštruktúry s dôrazom na udržateľnosť dopravnej situácie v čase a priestore a orientáciou na dominantný podiel mestskej hromadnej dopravy na deľbe prepravnej práce.
- Limitujúcim faktorom urbanistického rozvoja mesta mal byť rešpekt k poľnohospodárskej a lesnej pôde.

Dokumenty, stratégie, koncepcie, programy spracovávané po roku 2007 obsahujú v zásade rovnaké ciele a princípy udržateľného mestského rozvoja, v modernej terminológií prezentované pojmami ako odolné mesto, územná recyklácia, metropolitný rozvoj, adaptácia na zmenu klímy, smart city, environmentálne udržateľné mesto, krajinnoekologický plán a iné.

Súčasný stav rozvoja mesta v porovnaní s desaťročia deklarovanými cieľmi udržateľného rozvoja mesta signalizuje závažný problém v koordinácií a zosúlaďovaní rozvojových politík s územnými prejavmi, s postupmi územného plánovania a s realizačnými prístupmi.

Problémy rezonujú hlavne v oblastiach:

- **dopravy** – zvyšovanie podielu individuálnej automobilovej dopravy,
- **priestorového rozvoja** – rozširovanie zástavby do poľnohospodárskej krajiny,
- **kompaktného mesta** – zanedbané a nevyužívané územia – „diery“ v kompaktnej urbánnej štruktúre – zaradené do registra brownfieldov,[14]
- **kvality životného prostredia** – znižovanie kvality mestskej klímy a pod.

Zlá dostupnosť bývania a sociálnej infraštruktúry pre mladé rodiny a seniorov signalizuje vážny sociálny, ekonomický i kultúrny problém mestskej spoločnosti. Nedostatok mestských pozemkov (a finančných zdrojov) pre budovanie nájomných bytov, parkov, dopravnej a sociálnej infraštruktúry ohrozujú plnenie cieľov verejného záujmu.[15]

---

13 Uznesenie č. 43/1999 Mestského zastupiteľstva hlavného mesta SR Bratislavy.

14 METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *Urbanistická* štúdia *brownfieldy na* území *mesta Bratislavy*. 2019.

15 V súvislosti s vojnou na Ukrajine, ktorá vypukla vo februári 2022, sa riziko prehlbovania týchto problémov ešte zvyšuje.

Teritóriom vzniku týchto problémov je (minimálne) celý metropolitný región Bratislavy, no teritóriom ich silných negatívnych dopadov je predovšetkým mesto.

Súčasné problémy vo vývoji mesta reflektujú širší celospoločenský vývoj. V oblasti územného a mestského rozvoja možno vnímať spomalenie pri presadzovaní riešení aj v dôsledku dvojstupňovej samosprávy na úrovni mesta a slabých kompetencií mesta vo vzťahu k svojmu spádovému územiu – metropolitnému (funkčnému mestskému) regiónu. Roztrieštenosť kompetencií prekáža vecnej komunikácií nielen o rozvoji mesta ako centra metropolitného regiónu, ale aj o rozvoji mesta ako jednej komplexnej entity, ktorá zlaďuje záujmy na jej území.

Absencia kontinuálneho dialógu na úrovni spoločnej komunikačnej platformy sa javí ako jeden z odstrániteľných problémov spôsobujúcich slabú koordináciu územného a mestského rozvoja. Odstránenie problémov súvisí aj s nepolitickými predpokladmi rozhodovania a aktívnejšou formou odprezentovania odborných výstupov v procese nastavovania dlhodobých a krátkodobých cieľov územného a mestského plánovania v metropolitnom regióne. Dôležité je napríklad zlaďovanie metodík spracovania územných plánov a rozvojových koncepcií; zosúladenie kompetencií s cieľmi rozvoja; zdieľanie a aktualizovanie databáz a pod.

Hlavný problém v mestskom rozvoji a územnom plánovaní územia Bratislavy a jej zázemia predstavujú neadekvátne prístupy k plánovaniu územia. Analytická časť je rozdelená na jednotlivé problémy, pričom problémy 1-5 predstavujú príčiny hlavného problému a problémy 6-10 predstavujú ich dôsledky.

Východisko 1: Neadekvátne kompetencie a právna úprava územného plánovania územia metropolitného regiónu Bratislavy

Územná samospráva Bratislavy je dnes vysoko politicky a kompetenčne fragmentovaná; zodpovednosť za výkon jednotlivých kompetencií je rozdelená medzi viacero *de iure*[16] rovnocenných subjektov s priamou politickou legitimitou, ktoré nie sú vzájomne v hierarchickom postavení (mestské časti, mesto a vyšší územný celok/kraj). Dôvody tohto stavu sú do veľkej miery historické – množstvo mestských častí bolo historicky samostatnými obcami alebo mestami okolo Bratislavy, z čoho pramení ich vlastná identita či osobitne blízky vzťah s obyvateľmi.[17]

Politická a kompetenčná fragmentácia územia Bratislavy je umocnená skutočnosťou, že časť kompetencií vykonávaných samosprávou predstavuje prenesený výkon štátnej správy s prvkami subordinácie, a tiež tým, že do miestnych politík vstupujú aj úrovne samotnej štátnej správy. Fragmentácia naprieč územím a kompetenciami zapríčiňuje chýbajúcu alebo nejasnú politickú zodpovednosť, kapacitnú a technickú neefektívnosť ako aj nehospodárnosť pri výkone bežných činností ako správa a údržba komunikácií či verejných priestorov.[18] V súčasnosti za vybrané agendy (napr. starostlivosť o pozemné komunikácie) zodpovedajú zároveň mestská časť, mesto a kraj.

Azda najvypuklejšia je fragmentácia strategického plánovania mesta, samosprávneho kraja a mestských častí. Strategické plánovanie územnej samosprávy sa obvykle deje bez väčšej vzájomnej koordinácie, bez hierarchizácie či subordinácie procesov a výstupov. Ani mestské časti nie sú *de iure* viazané zásadnými strategickými dokumentami mesta ako napríklad programom rozvoja obce či inými politikami mesta s celomestským významom.

V dôsledku absentujúcej subordinácie tak dochádza k tomu, že na území Bratislavy vzniká spravidla 19 strategických dokumentov a rôznych politík, a to často v oblastiach zdieľaných, resp. nejasne rozdelených kompetencií.[19] Pritom však celomestské strategické plány a politiky riešia celomestské záujmy urbánneho systému v jeho funkčných väzbách a významne kompetenčne a politicky presahujú územia individuálnych mestských

16 de iure, latinsky právne

17 Tento blízky kontakt s obyvateľmi pritom umožňuje spoznať miestne pomery či priniesť výkon samosprávnych kompetencií bližšie k ľuďom.

18 ČERNĚNKO T., KUBALA J. *Výzva pre slovenské metropoly: analýza alternatívnych usporiadaní výkonu správy Bratislavy a Košíc*. 2019. Autori odhadujú úsporu takmer až na úrovni 20 miliónov EUR ročne pri zmene administratívneho usporiadania Bratislavy, v závislosti od zvoleného modelu usporiadania.

19 Napríklad sa duplicita vyskytuje v kompetenciách plánovania a realizácie kultúrnej politiky, parkovacej politiky, tvorby a údržby zelene a verejných priestranstiev či komunitného plánovania výkonu sociálnych služieb.

častí. Zladenie alebo zjednotenie vybraných politík mestských častí a potrieb nadväzných kapacít s územným plánovaním môže priniesť ďalšie významné benefity obyvateľom (napr. plánovanie kapacít materských škôl či základných škôl v kontexte územného plánovania).

Vo vzťahu k územiu bratislavského metropolitného regiónu je osobitným problémom nízke prepojenie územného plánovania a územných plánov obcí Bratislavského samosprávneho kraja (no tiež vybraných obcí Trnavského samosprávneho kraja) a Bratislavy, ktoré sú však významne napojené na mesto ako spádové sídlo a jeho funkcie. Dlhodobo zvyšujúca sa ekonomická sila mesta v dôsledku prítomnosti množstva atraktívnych zamestnávateľov, poskytovateľov služieb, celoštátnych významných politických a kultúrnych inštitúcií zvyšuje potrebu zásadnej koordinácie územného, dopravného aj strategického plánovania mesta a okolitých obcí, na ktorú súčasné inštitúcie a legislatíva nie sú dostatočné.

Nedostatočný výkon kompetencií a úloh územnej samosprávy a rozdrobenie týchto kompetencií na rôzne úrovne samosprávy, navyše do určitej miery nekorešpondujúce s priestorovou funkčnou logikou územia, prispieva k nedostatočnému riešeniu priestorových problémov prelievajúcich sa naprieč metropolitným regiónom (ang. *spillover efects*). Hlavné mesto nedisponuje nástrojmi a kompetenciami na ovplyvnenie rozvoja svojho zázemia, pričom sa však negatívne dopady nevhodne plánovaného rozvoja zázemia Bratislavy prejavujú práve najmä v Bratislave. Azda najviditeľnejším dôsledkom tohto nedostatočného prepojenia a koordinácie je „urbánna kaša“ (zvaná aj sídelná kaša, ang. *urban sprawl*) spôsobujúca vážne spoločenské, dopravné, environmentálne a ekonomické nedostatky a problémy.[20]

Funkčné dlhodobé územné plánovanie je predpokladom úspešného mesta a regiónu – umožňuje riešiť zásadné otázky bytovej politiky, kvality dopravnej infraštruktúry a verejnej dopravy či environmentálnej politiky mesta. Z pohľadu kvality života v metropolitnom regióne je územné plánovanie zásadné a vyžaduje vysokú odbornosť a zodpovednosť, keďže sa dennodenne dotýka každého obyvateľa, ovplyvňuje ekonomickú atraktivitu regiónu a zároveň vplýva na kvalitu bývania a života v meste (v regióne).

Súčasný model územného plánovania metropolitného regiónu je fragmentovaný, nekoordinovaný a do vysokej miery spolitizovaný na úkor zohľadňovania odborných názorov. Mnohé strategické aspekty územného plánovania vplývajúce na hlavné mesto sa odohrávajú bez koordinácie a potrebnej odbornosti v gescii okolitých obcí. Hlavné mesto dnes obstaráva a schvaľuje územný plán mesta, má však len minimálny dosah na územné plánovanie okolitého územia (okolitých obcí a miest) napriek jeho vysokej, až existenčne významnej prepojenosti na Bratislavu. Hlavné mesto by sa preto malo usilovať o silnejšiu koordinačnú rolu v oblasti

20 Pozri aj ŠVEDA, ŠUŠKA (2019); HABIBI, ASADI (2011); CARRUTHERS, UFLARSSON (2003); DIELEMAN, WEGENER (2004); RAO (2007). Pozri aj výklad ďalej.

územného plánovania obcí a miest, ktorých rozvoj významne vplýva na situáciu v Bratislave.

Na ***OBR. 2*** možno vidieť dochádzkové väzby a ich intenzitu do Bratislavy zo satelitných obcí, ktoré *„pri plánovaní a budovaní nových rezidenčných projektov často nezohľadňujú potreby dostatočnej kapacity dopravnej infraštruktúry"* [21], ako aj ďalšie formy občianskej vybavenosti nevyhnutnej pre zabezpečenie vysokej kvality života obyvateľov.

Ďalším praktickým aspektom ovplyvňujúcim neadekvátnosť prístupov k územnému plánovaniu je neaktuálnosť stavebnej a územnoplánovacej legislatívy. Zastaranosť tejto legislatívy pritom neumožňuje patrične reflektovať na potreby dynamického rozvoja Bratislavy ako metropoly regiónu a hlavného mesta SR. Predmetom oprávnenej kritiky je taktiež slabá flexibilita územných plánov v súvislosti s rýchlo meniacimi sa podmienkami veľkomesta, ale aj zdĺhavý proces obstarávania a schvaľovania územnoplánovacej dokumentácie. Po prijatí novej legislatívy navyše bude potrebné vypracovať novú metodiku spracovania územného plánu, čo však vytvára príležitosť pre skvalitnenie a spružnenie procesov a samotných územnoplánovacích dokumentov.

V súčasnosti sa v súlade s Programovým vyhlásením vlády Slovenskej republiky na roky 2021-2024 pripravuje nová legislatíva pre územné plánovanie, stavebný poriadok a výstavbu, rozdelená na dva samostatné, navzájom previazané zákony.[22] Návrhy zákonov majú ambíciu posilniť výskum, stanovovať zásady územného plánovania, profesionalizovať štátnu správu, znižovať administratívnu záťaž elektronizáciou a digitalizáciou dát. Z hľadiska novej legislatívy sú pre Bratislavu zásadné predovšetkým nasledovné inštitúty:

Možnosť spracovania metropolitného plánu, ktorý by posilnil osobitné postavenie Bratislavy v rámci regiónu a pomohol riešiť problémy vyplývajúce z rozsahu jej kompetencií.[23] Metropolitný územný plán by mohol zohľadňovať a riešiť širšie vzťahy v území metropolitného regiónu Bratislavy.

Zachovanie vydávania záväzného stanoviska ako podkladu pri povoľovaní výstavby a činností podľa osobitných predpisov na úrovni hlavného mesta. Záväznými stanoviskami sa posudzuje súlad plánovanej výstavby so záväznou časťou územnoplánovacej dokumentácie, vďaka čomu je možné koordinovane pristupovať k plánovaniu a efektívne ovplyvňovať rozvoj na území mesta[24]. Dopady novej výstavby, zvlášť väčších developerských zámerov, presahujú územia jednotlivých častí mesta.

Špecifické postavenie Bratislavy definuje iné nároky na územný rozvoj ako menšie obce a mestá, preto je rovnako dôležitá možnosť všeobecne záväzným nariadením ustanoviť osobitné podmienky na priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia a územnotechnické požiadavky na výstavbu na území hlavného mesta (Bratislavské územné predpisy).

21 ŠVEDA, M., ŠUŠKA, P. (eds.). *Suburbanizácia: ako sa mení zázemie Bratislavy?* 2019.

22 V závere písania analytickej časti došlo k schváleniu novej stavebnej aj územnoplánovacej legislatívy v parlamente.

23 Uvedené sa napokon vo finálnom znení zákona o územnom plánovaní schválilo len v oklieštenej verzii.

24 Uvedené bolo napokon presunuté do pripravovanej novely Zákona o Bratislave.

OBRÁZOK 2 Veľké dochádzkové toky nad 500 osôb (vľavo) a stredné dochádzkové toky od 200 do 500 osôb (vpravo) z obcí Bratislavského a Trnavského kraja do Bratislavy a Trnavy. Pasívne lokalizačné údaje mobilnej siete.

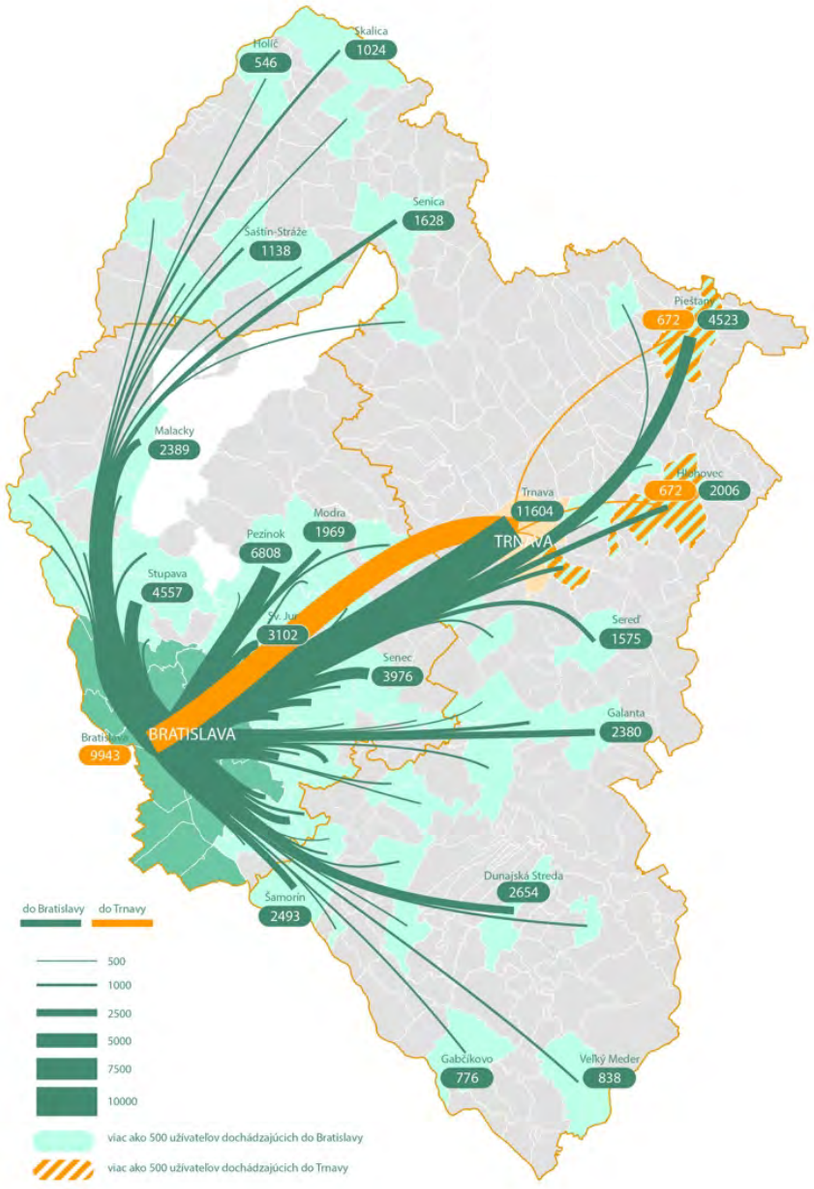

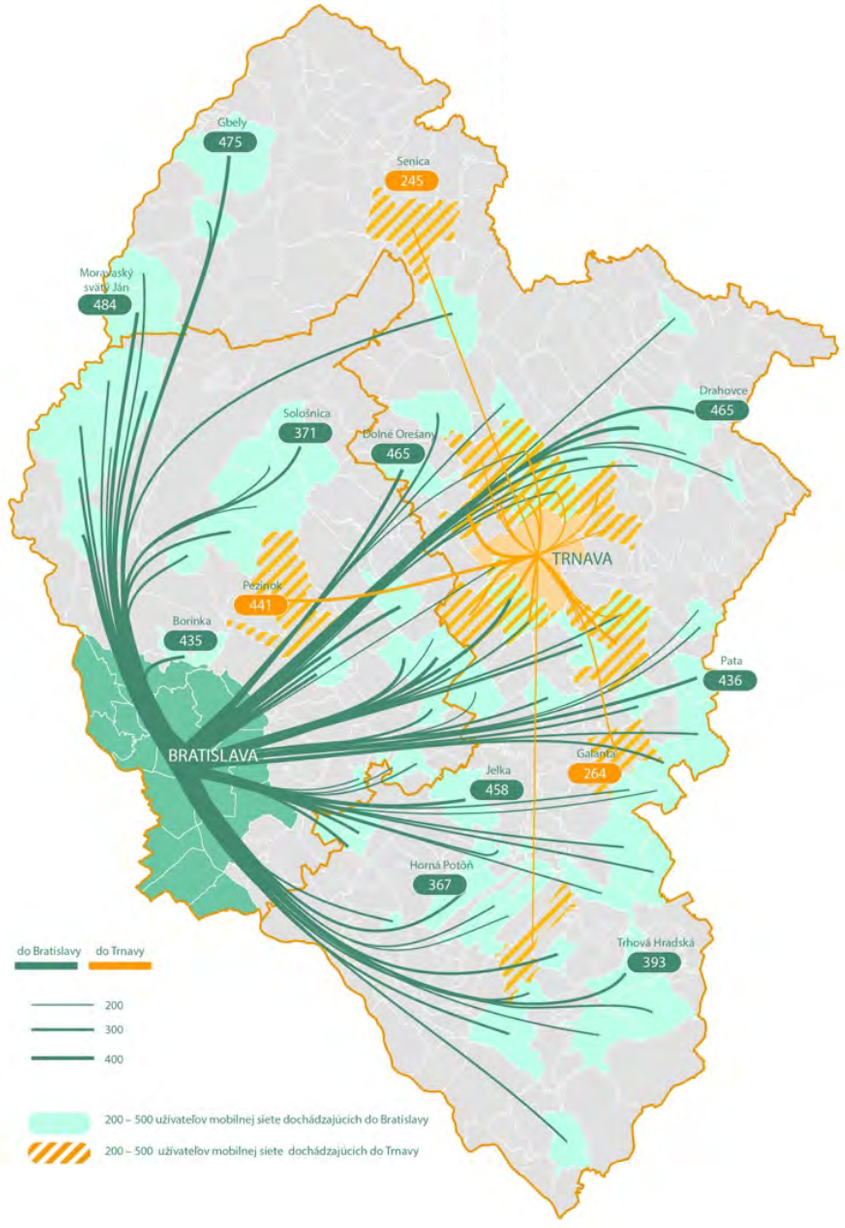

Zdroj dát: *Analýza lokalizačných dát mobilných operátorov v Bratislavskom a Trnavskom kraji pre potreby Bratislavskej integrovanej dopravy, Market Locator, 2018*

Východisko 2: Chýbajúce dáta a analytické podklady pre efektívne územné plánovanie a rozvoj mesta

Ako sme uviedli v analytickej časti ***B.3 ROZVOJ INŠTITÚCIÍ A DIGITALIZÁCIA***, historicky nekoncepčný prístup k zberu dát a tvorbe analytických podkladov postihuje prierezovo všetky aspekty plánovania a tvorby mesta. Obzvlášť dôležité je pritom plánovanie a tvorba politík založené na dátach práve v oblasti mestského rozvoja a územného plánovania. V tejto oblasti mesto čelí niekoľkým osobitným problémom.

Pri verejne dostupných zdrojoch dát narážame na problém nedostatočného množstva, relevantnosti, časového horizontu alebo detailu zberu dát – verejne poskytované databázy často nie sú postačujúce. Napríklad Štatistický úrad Slovenskej republiky poskytuje širokú škálu databáz, no zameriava sa na celé územie Slovenskej republiky a jej územné jednotky. Problémom pri týchto registroch je ich nedostatočný detail, ktorý je pre mesto kľúčový – dátové výstupy štátu sú zväčša evidované na úrovni štátu či samosprávnych krajov, v lepšom prípade na úrovni mesta. Obvykle však nejdú na nižšiu úroveň detailu, ktorá môže byť lokálne významná. Verejné databázy taktiež nezisťujú všetky potrebné ukazovatele, a preto nie sú pre mesto dostačujúce – nedostatočne zohľadňujú miestne potreby. V dôsledku toho mesto musí zbierať vlastné dáta, čo je časovo náročný proces.

Problémom je aj zdieľanie, výmena alebo kúpa dát medzi viacerými subjektmi. Takáto spolupráca obvykle funguje na reciprocite alebo na komerčnej báze. Pôvodní autori databáz si uvedomujú dôležitosť dát a ich využiteľnosť, čo sa odráža v ich vysokej cene. Navyše, dnes nie je praxou, aby všetky potrebné zložky verejnej správy zdieľali alebo boli ochotné vymieňať si dáta vyhovujúcimi spôsobmi vo vyhovujúcich formátoch. Do budúcnosti by bolo vhodné zabezpečiť účasť čím väčšieho množstva subjektov tvoriacich dáta na nekomerčnej báze na opendata portáli hlavného mesta (napr. hlavne mestské časti, samosprávny kraj a pod.). Ideálnym riešením je nastavenie vhodného komunikačného kanálu so subjektmi, ktoré zbierajú dáta (napríklad ŠÚ SR, CVTI), a dohoda na pravidelnom zdieľaní, v určitých časových intervaloch.

Absencia jednotnej metodiky tvorby územných plánov, ale aj štandardizácie dát spôsobujú, že jednotlivé samosprávy nepoužívajú navzájom kompatibilné systémy dát. Pri digitalizácií dát v územnom plánovaní sa využívajú najmä priestorové dáta vo formátoch kompatibilných s tzv. opensource softvérmi, ale aj licencovanými softvérmi. Problémom je však vyskytujúca sa nekompatibilita dát od architektov a urbanistov, či absencia georeferencovania dát, bez ktorých informácie nemožno

správne situovať na mape.[25] Je preto potrebné pracovať na štandardizácii práce s dátami.

V minulosti bola problémom aj duplicita dát, čo úzko súvisí s absenciou pasportizácie dát – teda vytvorením zoznamu všetkých dostupných dát na jednom mieste. Mesto pristúpilo k centrálnemu obstarávaniu dát pre účely mesta, práve kvôli vyvarovaniu sa vzniku duplicít. Jedným z hlavných limitov efektívnej implementácie dátových analýz a následných koncepcií a stratégií do rozvoja mesta je aj absencia centrálnej databázy ako i databázy plánovaných projektov a rekonštrukcií predovšetkým na úrovni mesta a jeho mestských častí.

Nevyhnutným predpokladom pri spracovaní a aktualizovaní územného plánu sú aktuálne územnoplánovacie podklady. Je potrebné mnohé z nich spracovať alebo aktualizovať, pozri ***TABUĽKU 1***. Aktualizácia územnoplánovacích podkladov však musí prebiehať systematicky a v pravidelných intervaloch, pričom v dôsledku množstva projektov a ich priorizácii sa tomu nevenuje dostatočná pozornosť. Momentálne sa na zjednodušenie procesov a zberu dát využíva implementácia informačných technológii, pričom vhodným spôsobom integrácie a zdieľania dát naprieč všetkými zložkami verejnej správy by bolo vytvorenie jednotnej metodiky zberu a zdieľania dát a ich technických parametrov. Takémuto účelu by mohol slúžiť centrálny dátový register, prípadne dátová platforma s možnosťou nie len zhromažďovať, ale ideálne i vizualizovať dáta v reálnom čase pre rozličné skupiny používateľov. Spoľahlivé napĺňanie databáz v reálnom čase by umožnilo upustiť od potreby spracovávať aktualizácie územnoplánovacích podkladov.

25 Územné plánovanie ako interdisciplinárna veda si vyžaduje rýchlejší, dostupnejší prístup k širšiemu okruhu dôležitých geografických informácií. GIS platforma je výkonný analytický nástroj, ktorý môže slúžiť aj ako vplyvný komunikačný nástroj. Vďaka jednotnému systému na aktualizáciu a objektivizáciu dát môžu zainteresované strany okamžite pristupovať k informáciám, ktoré potrebujú namiesto toho, aby museli prechádzať množstvom analógových dokumentov, pevnými diskami alebo pokúšať sa vystopovať údaje naprieč oddeleniami. Digitálne spracovanie územných plánov a rozvojových koncepcií umožňuje zosúladenie metodík a otvára možnosti jednotného prístupu k dátam. GIS možno použiť na vytvorenie verejného portálu, ktorý otvára tok informácií medzi vládnymi organizáciami, samosprávami a verejnosťou. Samosprávy môžu rýchlo zdieľať informácie, zatiaľ čo verejnosť má samoobslužný prístup k informáciám, ktoré potrebuje.

TABUĽKA 1 Stav územnoplánovacích podkladov

Územná prognóza	**Dátum spracovania**
Demografická a socioekonomická prognóza rozvoja hlavného mesta SR Bratislava	-
Štúdia demografického potenciálu hlavného mesta SR Bratislavy do roku 2050 (obsahuje prognózu vývoja obyvateľstva Bratislavy do r. 2050)	2017
Územné generely	
Územný generel zelene (priorita)	1999
Územný generel vodných tokov a protipovodňovej ochrany mesta Bratislavy (priorita)	aktuálny
Územný generel bývania (priorita)	2005
Územná analýza záhradkárskych a chatových osád mesta Bratislavy (priorita)	1998
Územná analýza administratívy	-
Územný generel výrobnej hospodárskej základne a výskumno-vývojovej základne (priorita)	-
Územný generel obchodu služieb a verejného stravovania	-
Územný generel zdravotníctva	2014
Územný generel sociálnej starostlivosti	2014
Územný generel školstva	2014
Územný generel športu a rekreácie	2009
Územný generel poľnohospodárskej výroby	cca 1985
Územný generel lesného hospodárstva na území hl. m. SR Bratislavy	cca 1987
Územný generel zásobovania vodou	2009
Územný generel odkanalizovania	2009
Územný generel zásobovania plynom	2002
Koncepcia tepelnej energetiky	2007
Územný generel telekomunikácií	1999
Územný generel zásobovania elektrickou energiou	2001
Územný generel dopravy	2015

Zdroj dát: *MIB, vlastné spracovanie, 2022*

Chýbajúce analytické podklad a dáta v oblasti životného prostredia

Územný plán je pre mestá základným nástrojom nielen územného rozvoja, ale aj starostlivosti o životné prostredie. Potrebné informácie preberá z iných relevantných podkladov, ako sú projekty pozemkových úprav, lesných, vodohospodárskych, závlahových a melioračných úprav pozemkov, dokumenty územného systému ekologickej stability, programy starostlivosti o prírodu a krajinu, programy odpadového hospodárstva a iné, ktoré sú však častokrát neaktuálne. V tejto časti predstavíme zásadné chýbajúce podklady a dáta pre oblasť životného prostredia.

Ekologická sieť mesta – nedostatočne podrobné a nekomplexné plánovanie zeleno-modrej infraštruktúry v meste

Bratislava oproti iným mestám zaostáva, čo sa týka aktuálnosti, komplexnosti a funkčnosti svojej ekologickej siete. Platným podkladom pre ÚPN mesta je *Regionálny územný systém ekologickej stability* (SAŽP, 2005), ktorý je pre dnešné potreby neaktuálny a v mnohých ohľadoch nie je dostatočne podrobný.[26] V Bratislave taktiež chýba podpora v tejto oblasti vo forme miestnych územných systémov ekologickej stability (MÚSES), ktoré sú v zmysle štatútu hlavného mesta v kompetencii mestských častí. Dôsledkom toho je, že mesto nemá v plánovacej rovine a schvaľovacej činnosti dostatočne podrobné a kvalitné podklady pre zabezpečenie zachovania ekologickej stability a ekosystémových služieb v intraviláne, ale aj v extraviláne.

Nedostatočná znalosť stavu životného prostredia – neaktuálnosť informácií o priestorových potenciáloch a limitoch rozvoja mesta

Mesto vníma prírodný potenciál, keďže prírodné plochy zelene tvoria takmer 1/3 jeho rozlohy, ako aj potrebu ho chrániť a využívať udržateľným spôsobom. Takisto mesto vníma potrebu mať dostupné aktuálne informácie o životnom prostredí. Tento problém bol identifikovaný aj v analytickej kapitole ***B.5 ŽIVOTNÉ PROSTREDIE***. Ako príklad môžeme uviesť oblasti hluku a znečistenie ovzdušia. Oba faktory súvisia najmä s rozvojom cestnej dopravy. Medzi staré hlukové záťaže v meste sa radí aj železničná a električková doprava. Dopady oboch faktorov sú dnes v rámci Bratislavy málo preskúmané – pri oboch je príčinou nedostatok vstupných dát – najmä

26 ÚSES je v zmysle zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny je dokumentáciou ochrany prírody a krajiny a vytváranie a udržiavanie územného systému ekologickej stability je verejným záujmom. Zákon definuje ÚSES nasledovne: ÚSES je taká celopriestorová štruktúra navzájom prepojených ekosystémov, ich zložiek a prvkov, ktorá zabezpečuje rozmanitosť podmienok a foriem života v krajine. Základ tohto systému predstavujú biocentrá, biokoridory a interakčné prvky nadregionálneho, regionálneho alebo miestneho významu. Viac informácií o systémoch ekologickej stability tu: https://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/starostlivost-o-krajinu/zelena-infrastruktura/uzemny-system-ekologickej-stability-uses.html

neaktuálny dopravný model (z roku 2014) a nedostatok konkrétnych informácií o ich dôsledkoch pre zdravie obyvateľov a obyvateliek mesta.

V oboch prípadoch je prijatie efektívnych opatrení závislé od spolupráce mesta s ďalšími aktérmi – okresným úradom v sídle kraja, pôvodcami znečisťovania ovzdušia a hluku, prevádzkovateľmi ich zdrojov, ďalšími úradmi, rezortnými organizáciami, mestskými časťami a pod., ktoré majú v tejto oblasti isté kompetencie a/alebo povinnosti. Je však potrebné o type a umiestnení opatrení rozhodovať na základe relevantných, aktuálnych a dostupných dát, ktoré však momentálne absentujú (napr. komplexný dopravný model, podľa ktorého by bolo možné presnejšie stanoviť znečistenie ovzdušia, produkciu emisií, hladiny hluku, ktorý by čerpal z dlhodobého monitoringu priamo v teréne).

Bratislava má taktiež zastaralé informácie týkajúce sa krajinno-ekologických podmienok (krajinno-ekologický plán hlavného mesta Bratislavy – podkladom pre vypracovanie ÚPN v roku 2007) a nemá aktuálne informácie o prognóze ich budúceho vývoja. Ďalšia z oblastí, kde mesto nemá dostatok informácií, je podzemné rozšírenie a miera kontaminácie (vrátane možných scenárov budúceho vývoja) environmentálnymi záťažami (napr. potreba monitorovania prúdenia podzemnej vody, klimatických podmienok, tvorba podrobných meteorologické predpovedí a výstrah, a pod.).

Okrem vyššie uvedených generelov je niekoľko ďalších podkladov v oblasti životného prostredia, ktoré sú neaktuálne a vyžaduje sa ich aktualizácia:

1. Akčný plán adaptácie na zmenu klímy hlavného mesta SR Bratislavy 2017 – 2020;
2. Akčné plány ochrany pred hlukom Bratislavskej aglomerácie pre stav v r. 2016;
3. RÚSES mesta Bratislavy (SAŽP, 1994) – Aktualizácia prvkov RÚSES mesta Bratislavy (SAŽP, 2005);
4. Strategická hluková mapa Bratislavskej aglomerácie pre stav v r. 2016.

Nedostatočné a neaktuálne dáta o stave verejných priestorov

Nedostatočnému množstvu, kvalite či aktuálnosti dát čelí aj plánovanie a tvorba verejných priestorov. Dáta v tejto oblasti môžeme rozdeliť na dáta o stave verejného priestoru (tzv. *pasporty*), ale i komplexnejšie dopravné dáta či socio-ekonomické a behaviorálne dáta o obyvateľoch mesta. Mestu v súčasnosti chýba aj pasport komunikácií, chodníkov a prícestnej zelene – dokument mapujúci kvantitatívne i kvalitatívne parametre jednotlivých súčastí ulice.

Z tohto dôvodu MIB v roku 2021 pristúpil k postupnej snahe o tvorbu tzv. Atlasu pobytovej kvality. Cieľom projektu je vytvoriť komplexný katalóg ideálneho stavu a rozsahu požadovaných údajov, ktoré by uľahčili plánovanie a tvorbu verejných priestorov v meste; katalóg aktuálne dostupných údajov v rámci mestských databáz alebo iných verejne prístupných databáz a registrov. Súčasťou týchto podkladov sú aj participatívne mapovania a pozorovania. Tieto katalógy je však potrebné neustále rozširovať o dostupné datasety.

Východisko 3: Poddimenzované odborné kapacity

Ľudský kapitál sa spája so širokým spektrom ekonomických i mimoekonomických prínosov. V oblasti územného plánovania a mestského rozvoja sa spája s vysokými nárokmi na celoživotné vzdelávanie, rozvíjanie špecializácie a orientácie v súvisiacich odboroch. Vyžaduje sa spracovanie dokumentov s vysokou mierou kredibility i realizovateľnosti. Aj stavebný zákon výslovne vyžaduje, aby sa územnoplánovacia činnosť vykonávala podľa najnovších poznatkov spoločenských, prírodných a technických vied a poznatkov o stave životného prostredia.

Nový zákon o územnom plánovaní (ďalej aj zákon) okrem iného navrhuje zriadenie Úradu pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky (ďalej len úrad) a Rady územného plánovania ako odborného orgánu pre oblasť sledovania vývoja a trendov v oblasti územného plánovania, prípravy koncepčných dokumentov, všeobecne záväzných právnych predpisov, metodických usmernení a rozhodnutí úradu v oblasti územného plánovania. Nový odborný orgán by mal byť zložený zo zástupcov orgánov štátnej správy, orgánov územnej samosprávy, profesijných organizácií, vysokých škôl, vedeckovýskumných inštitúcií a odbornej verejnosti.

V legislatívnom návrhu rezonuje zámer posilniť pozíciu odborníkov v procese územného plánovania a tiež signál pre profesionalizáciu odborných zložiek mesta. Mesto ako orgán územného plánovania by sa preto malo zamerať na personálne dobudovanie štruktúr zodpovedných za prípravu a spracovanie koncepčných a strategických dokumentov pre riadenie rozvoja mesta.[27] Vzhľadom k dlhodobo absentujúcim personálnym kapacitám v oblasti urbanizmu na Slovensku je dôležitý nielen kontakt s akademickou obcou, ktorá tieto kapacity má produkovať, no tiež zabezpečovanie konkurencieschopných pracovných podmienok. V neposlednom rade je potrebné, aby mesto disponovalo patričnými kapacitami, zvlášť pre tvorbu nového územného plánu, keďže súčasné kapacity mesta najmä v oblastiach urbanizmu a územného plánovania, dopravy, zelenej infraštruktúry, analýz a dát nie sú dostatočné.[28]

27 ÚRAD VLÁDY SR. *Návrh zákona o územnom plánovaní – nové upravené znenie*. 2021.

28 Pre ilustráciu môžeme uviesť porovnanie s IPR Praha, ktorý je hlavným koncepčným pracoviskom v oblasti architektúry, urbanizmu, rozvoja a tvorby a správy mesta Praha. Aj napriek rozdielnej veľkosti miest uvádzame niekoľko porovnaní, keďže sa Bratislava podobne ako Praha snaží vytvoriť odborné predpoklady pre dlhodobé systematické plánovanie mesta v interných kapacitách. K 31. 4. 2022 tvoria urbanistické profesie v rámci interných kapacít MIB v porovnaní s Prahou len 24 %, pričom počet obyvateľov a rozloha priamo úmerne nedeterminuje nižšiu potrebu personálnych kapacít – súčasné problémy v oblasti dopravnej záťaže, zelenej infraštruktúry, potreby analýz a dátových výstupov, ale aj tlak na rozvoj výstavby vyžaduje min. 2/3 špecialistov v menovaných oblastiach v porovnaní s Prahou.

Východisko 4: Absentujúce komunikačné platformy

Územné plánovanie je prierezovým plánovaním, ktoré má najmä koordinačnú úlohu zosúlaďovať jednotlivé činnosti a záujmy v území. Pripisujú sa mu však aj úlohy a očakávania mimo jeho pôsobnosti a mnohé rezortné rozhodnutia (sektorový prístup v riešení rozvojových zámerov) sa do koordinácie územného plánovania dostavajú až dodatočne a v hierarchii stanovenej stavebným zákonom. V zlaďovaní očakávaní zohráva dôležitú rolu komunikácia.

Komunikáciu môžeme vnímať v dvoch úrovniach: na vertikálnej, teda štát – samosprávny kraj – mesto, ale aj na horizontálnej úrovni, teda mestá a obce medzi sebou, no tiež vo vzťahu k verejnosti. Vzájomnou komunikáciou sa vytvára predpoklad spolupráce medzi mestami a obcami v rámci tzv. funkčných mestských celkov. Vytváranie pozitívneho vzťahového systému medzi konkurujúcimi si regionálnymi či inými územnými celkami, ako aj medzi mestami a vidieckym priestorom – konkurenčná kooperácia je jeden z trendov v oblasti územného rozvoja aj podľa koncepčného materiálu Aktuálne zmeny v oblasti územného rozvoja Slovenskej republiky.[29] Kvalite riadenia a procesov riadenia prikladá význam aj Územná agenda 2030 (politický dokument pre územné plánovanie) ako dôležitý prierezový princíp pre miestny a regionálny rozvoj.[30]

V súčasnosti však neexistuje komunikačná platforma, ktorá by koordinovala územný a mestský rozvoj, ale aj vytvárala potrebné dáta a zdieľala poznatky a skúsenosti jednotlivých miest. Vytvorenie Platformy pre rozvoj slovenských miest, úlohou ktorej bude najmä odborná diskusia o princípoch a praktických aplikáciách integrovaného manažmentu rozvoja miest, si ukladá ako opatrenie aj Koncepcia mestského rozvoja Slovenskej republiky do roku 2030.[31] Na európskej úrovni pritom existuje niekoľko komunikačných platforiem zaoberajúcich sa územným a mestským rozvojom ako napríklad platforma EUROCIETIES[32], iniciatívy z Dohovoru primátorov a starostov[33], operačný program URBACT[34] financovaný

29 HRDINA, V., LACHOVÁ, T., POLONSKÝ, F. BALÁŽI, A. *Stratégia územného rozvoja Slovenska – Aktuálne zmeny v oblasti územného rozvoja*. 2019.

30 INFORMAL MEETING OF MINISTERS RESPONSIBLE FOR SPATIAL PLANNING, TERRITORIAL DEVELOPMENT AND/OR TERRITORIAL COHESION. *Territorial Agenda 2030 – A future for all places*. 2020. Dostupné na: https://territorialagenda.eu/wp-content/uploads/TA2030_jun2021_en.pdf

31 Ministerstvo dopravy a výstavby SR. *Koncepcia mestského rozvoja Slovenskej republiky do roku 2030* [PDF]. 2018. Dostupné na: https://www.mindop.sk/uploads/media/dc4765f0d90557fb2f4eeeed9bdf13c78f58f128.pdf

32 EUROCITIES. Dostupné na: https://eurocities.eu/about-us/

33 DOHOVOR PRIMÁTOROV A STAROSTOV O KLÍME A ENERGETIKE – EURÓPA. Dostupné na: https://www.dohovorprimatorovastarostov.eu/

34 URBACT. Dostupné na: https://urbact.eu/who-we-are

z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, či novovytvorená platforma k Územnej agende 2030.

Proces obstarávania a schvaľovania územného plánu je komplikovaný a vyžaduje si koordináciu rôznorodých záujmov v území. Vzájomná komunikácia dotknutých orgánov štátnej správy, ktoré reprezentujú verejný záujem, samosprávnych krajov alebo susedných obcí, prebieha v podstate len počas prerokovania v predmetných etapách prípravy a spracovania územného plánu (zadanie, koncept, návrh či aktualizácia zmenami a doplnkami). Mesto má tiež pri aktualizácií územného plánu povinnosť zapracovávať požiadavky z nadradenej územnoplánovacej dokumentácie, ktorou je územný plán regiónu. Aj pri tejto úlohe je dôležitá vzájomná komunikácia a informovanosť o plánovaných zámeroch v území.

Nie je výnimkou, že sa mesto Bratislava dozvedá o územnom rozvoji obcí vo svojom zázemí až z oznámenia o prerokovaní územnoplánovacej dokumentácie alebo územnoplánovacích podkladov. V tejto fáze je už vynaložených množstvo finančných prostriedkov a navrhnuté riešenia by sa na základe pripomienok nemali zásadne meniť, aby nevyvolali potrebu opätovného prerokovania.[35] Pritom vzájomná komunikácia, zber informácií o týchto zámeroch a integrovaný prístup k plánovaniu by značne uľahčoval možnosti dlhodobého určovania cieľov rozvoja Bratislavy a prinášal by benefity všetkým zúčastneným stranám.

Absencia spoločnej komunikačnej platformy nie je problémom len na úrovni regiónu a priľahlých obcí, ale aj vo vzťahu mesto – mestské časti. Podmienky pre zlepšenie tejto komunikácie by mohla vytvoriť platforma, ktorá by zabezpečila priestor pre diskusiu a prezentáciu tém o mestskom rozvoji a pripravovaných projektov rôznych mierok. Vzájomná spolupráca v rámci medzikompetenčnej spolupráce kultivovanou formou opierajúcou sa o zdieľanie dát a koordinovaný prístup k hierarchii jednotlivých úloh by mohol zabezpečovať racionálny model fungovania.

35 Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) ÚRAD VLÁDY SR. *Návrh zákona o územnom plánovaní – nové upravené znenie*. 2021.

Východisko 5: Fenomén nekompaktnej zástavby s nízkou hustotou zaľudnenia v zázemí Bratislavy – *„urban sprawl“*

Mestá vždy určitým spôsobom ovplyvňovali svoje zázemie prostredníctvom tokov ľudí, tovarov a informácií. Rozvoj individuálneho automobilizmu po 2. svetovej vojne však uvoľnil dovtedy pevnú väzbu medzi miestom bývania a práce sprostredkovanú peším pohybom alebo neskôr prostriedkami hromadnej dopravy. Požiadavky rastúcej strednej triedy na kvalitnejšie a modernejšie bývanie priniesli rastúci záujem o bývanie v prímestskej krajine. Suburbánna výstavba nadobudla masové rozmery a priniesla dramatické zmeny v priestorovej organizácii spoločnosti. Tento živelný rozvoj suburbánnych oblastí sa často označuje anglickým termínom *urban sprawl* alebo po slovensky *sídelná kaša*.

Spája sa predovšetkým so vznikom rozsiahlych sídelných areálov v okolí veľkých miest, ktoré sa vyznačujú relatívnou rozvoľnenosťou zástavby (rodinných domov), nízkou hustotou zaľudnenia a amorfným charakterom sídelnej štruktúry. Typické sú slepé a nepravidelné ulice, neartikulované alebo úplne absentujúce verejné priestory. Námestia, parky a ihriská sú skôr raritou než bežnou súčasťou suburbánnej výstavby. Urban sprawl je poháňaný celým radom faktorov, ktoré pramenia z túžby realizovať individuálne preferencie v bývaní mimo mesta, dostatkom voľnej a relatívne lacnej pôdy a najmä trhovo vedeným rozvojom, ktorý je len v obmedzenej miere regulovaný nástrojmi územného plánovania. Tento fenomén je problémom väčšiny vyspelých spoločností a neobišiel ani Slovensko.

Po roku 1989 sa zmenou spoločensko-ekonomických podmienok vytvorili predpoklady pre živelný suburbánny rast aj v zázemí mnohých postsocialistických miest, teda aj Bratislavy. Urban sprawl v mestách strednej a východnej Európy môže byť interpretovaný ako dôsledok procesu transformácie na demokratickú spoločnosť a trhovo-orientovanú ekonomiku (privatizácia, reštitúcie a decentralizácia) a zároveň ako dôsledok integrácie do globálnych procesov (napr. osvojenie si „západných“ hodnôt a spôsobu života, a teda aj preferencií v bývaní).

Príčiny urban sprawl

Vznik urban sprawl (nekompaktnej zástavby s nízkou hustotou zaľudnenia) v zázemí Bratislavy môžeme vnímať nie len ako výsledok stratégie developerov[36], ale aj ako dôsledok preferencií nových suburbánnych rezidentov, ktorí uprednostňujú bývanie v samostatne stojacich rodinných domoch. Významnou mierou sa na vytváraní urban sprawl podieľa aj rozvoj cestnej infraštruktúry (najmä diaľnice a rýchlostné cesty), ktorý sprístupnil rozsiahle územia v okolí Bratislavy pre individuálnu automobilovú dopravu.

36 Stratégia developerov je poskytnúť taký produkt (bývanie), o aký je najväčší dopyt (samostatne stojace rodinné domy) a maximalizovať profit (na jednotku plochy maximalizovať obytnú plochu). Súčasťou stratégie je aj externalizovať náklady, ktoré daná investícia vyvolá, najmä v oblasti dopravnej, sociálnej a technickej infraštruktúry.

Špecifikom urban sprawl v postsocialistickom priestore je proces reštitúcií majetku pôvodným vlastníkom po roku 1989, ktorý priniesol nové nerovnosti v transformujúcej sa spoločnosti. Reštitúcie pôdy a formujúci sa realitný trh priniesli možnosť rýchlej kapitalizácie vlastníctva pôdy. Uvoľnilo sa množstvo pôdy, ktorej hodnota v blízkosti mesta niekoľkonásobne prevyšovala jej pôvodnú hodnotu ako poľnohospodárskej pôdy. Z časti pasívnych príjemcov štátom prideľovaných bytov sa stali aktívni aktéri na trhu s nehnuteľnosťami, ktorí rýchlo rozšírili svoje záujmy aj o investovanie v suburbánnom priestore. Poľnohospodársky využívané plochy v zázemí mesta sa tak v priebehu krátkeho obdobia stali atraktívnym priestorom pre uspokojenie narastajúcich nárokov na bývanie. Rekonštrukcia pozemkového vlastníctva sa výrazne podieľala na disperzii rezidenčnej suburbanizácie v zázemí Bratislavy.

Dôležitým faktorom ovplyvňujúcim živelnú suburbanizáciu je aj charakter a pozícia lokálnej samosprávy v územnom plánovaní. Napriek tomu, že sa v heterogénnom systéme samospráv a ich kompetencií len náročne hľadajú spoločné znaky, môžeme si všimnúť jeden spoločný aspekt: čím nezávislejšie postavenie má samospráva, tým výraznejšia súťaž bude prebiehať medzi jej priestorovými jednotkami, ktoré v snahe prilákať investorov (a nových rezidentov) budú znižovať svoje nároky a umožňovať investorom jednoduchší priebeh výstavby. Takáto rezidenčná výstavba má svoje typické črty, ktoré vychádzajú zo snahy investorov minimalizovať náklady na jej vybudovanie. Zväčša ide o veľké plochy s desiatkami malých parciel a infraštruktúrou obmedzenou len na príjazdovú cestu a prípojky na inžinierske siete.

Takýto sídelný rozvoj môžeme teda vnímať nielen ako proces vyplývajúci z ekonomického a spoločenského vývoja (otvorenie možností ziskov z investícií do vybudovaného prostredia, nárast a koncentrácia bohatstva v niektorých vrstvách spoločnosti, zmena preferencií v bývaní a pod.), ale aj ako dôsledok konkrétneho konania investorov, ktorí v snahe o maximalizáciu zisku a externalizovanie nákladov vytvárajú špecifické sídelné štruktúry. Štátna a lokálna správa, ktorá by sa mala podieľať na zabezpečení koordinovaného územného rozvoja, nedokážu rezidenčný rozvoj v zázemí Bratislavy efektívne manažovať. Fragmentácia plánovacích kompetencií delegovaných na najnižšiu obecnú úroveň v spojení s limitovanými nástrojmi regulácie, kontrolných a nápravných mechanizmov vytvorili prostredie, v ktorom je ekonomický záujem privátnych aktérov v rozhodovacej právomoci niekoľkých poslancov a poslankýň obecných zastupiteľstiev. Ich súhlasné stanovisko môže znamenať proces ťažko odvrátiteľných zmien, na ktorých konci môže stáť niekoľko tisícové sídlisko.

OBRÁZOK 3 Hľadanie cenovo dostupnejšieho bývania privádza mnohých ľudí práve do zázemia Bratislavy, kde nachádzajú nižšie ceny ako v meste. Vizualizácia zachytáva interpoláciu cien nehnuteľností, ktoré boli na inzertných portáloch v období rokov 2016-2019. Jeden štvorec v mape má veľkosť 500×500 m

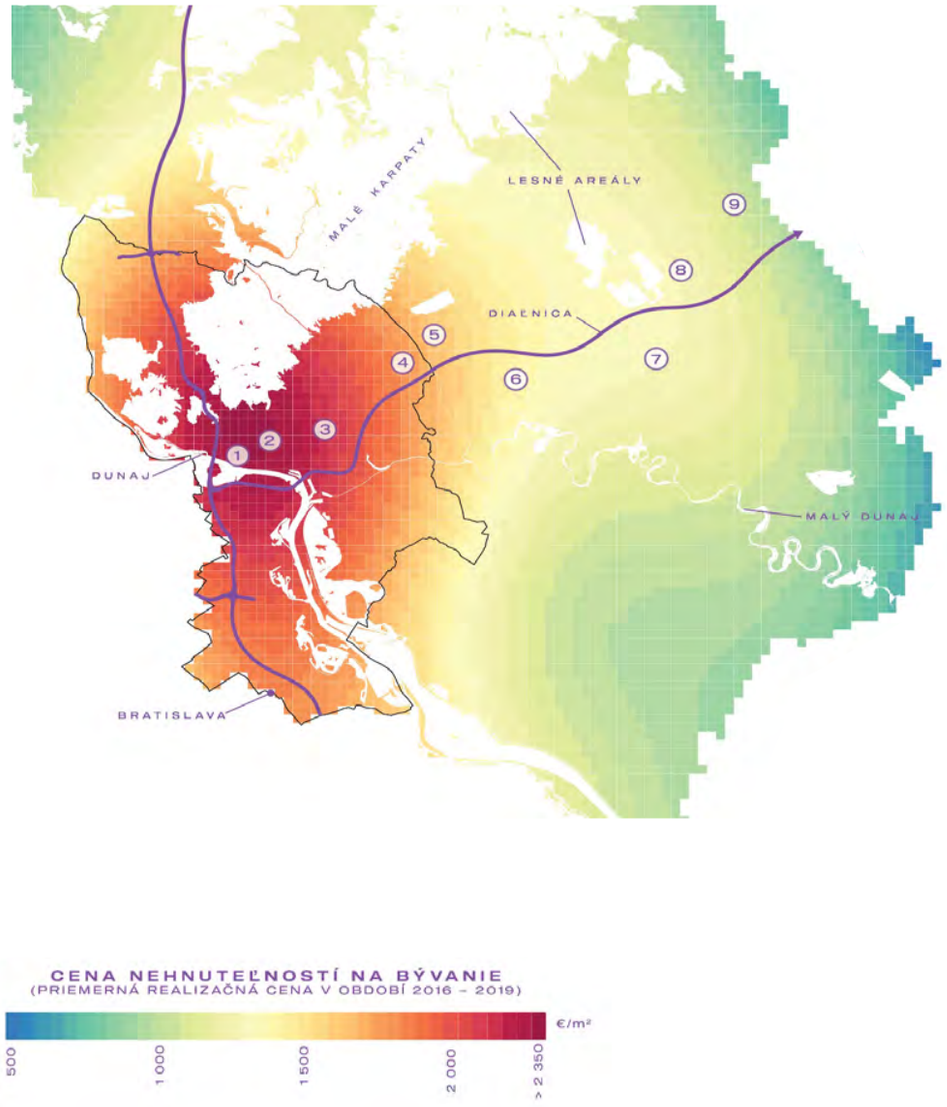

Zdroj dát: *Šveda et al. 2021*

OBRÁZOK 4 Bytová výstavba v zázemí Bratislavy v období rokov 2003-2018

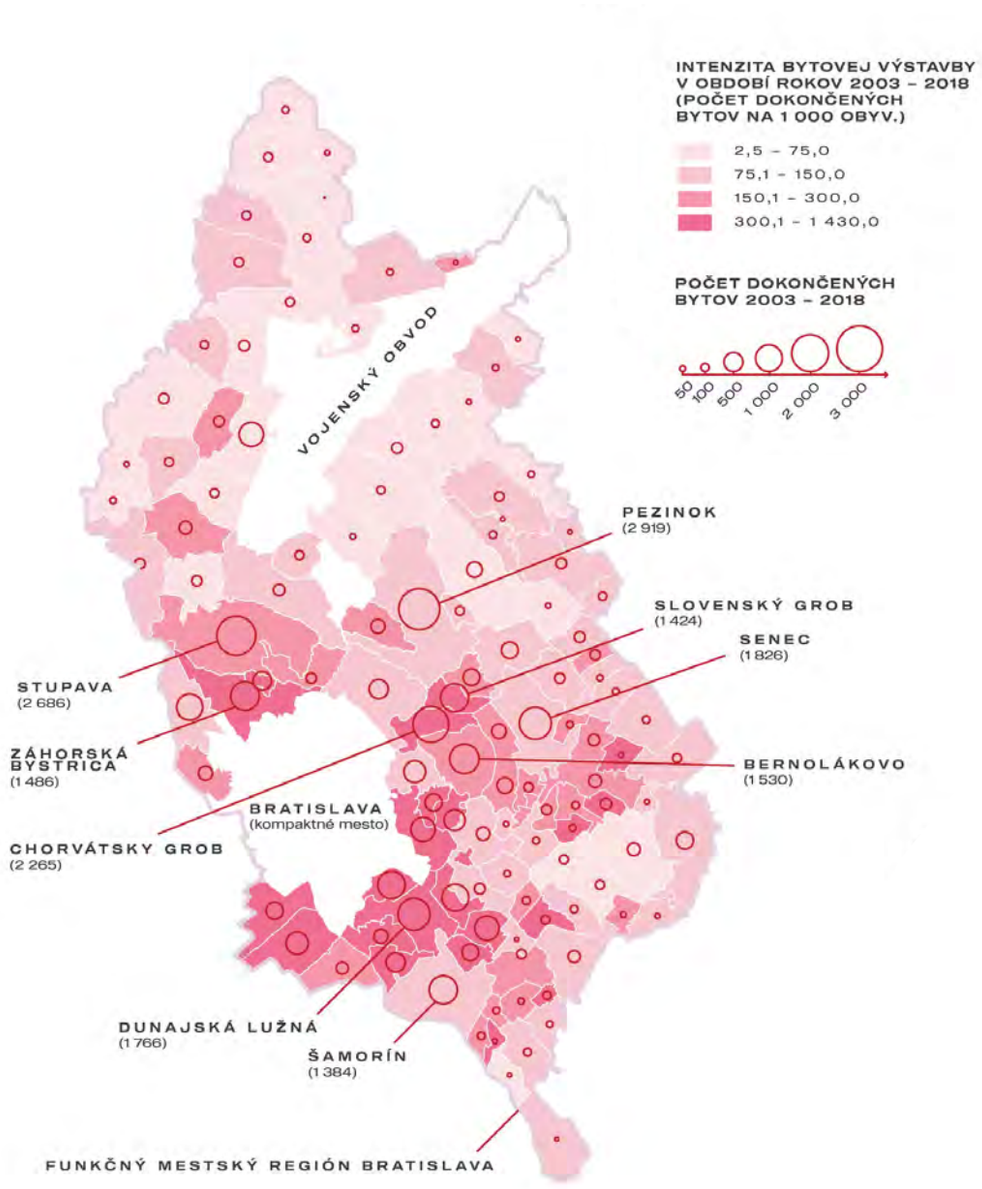

Zdroj dát: *ŠVEDA, M., VÝBOŠŤOK, J., GURŇÁK, D. Atlas suburbanizácie Bratislavy. Bratislava: Geografický ústav SAV. 2021.*

OBRÁZOK 5 Migrácia do zázemia Bratislavy v období rokov 2000-2019

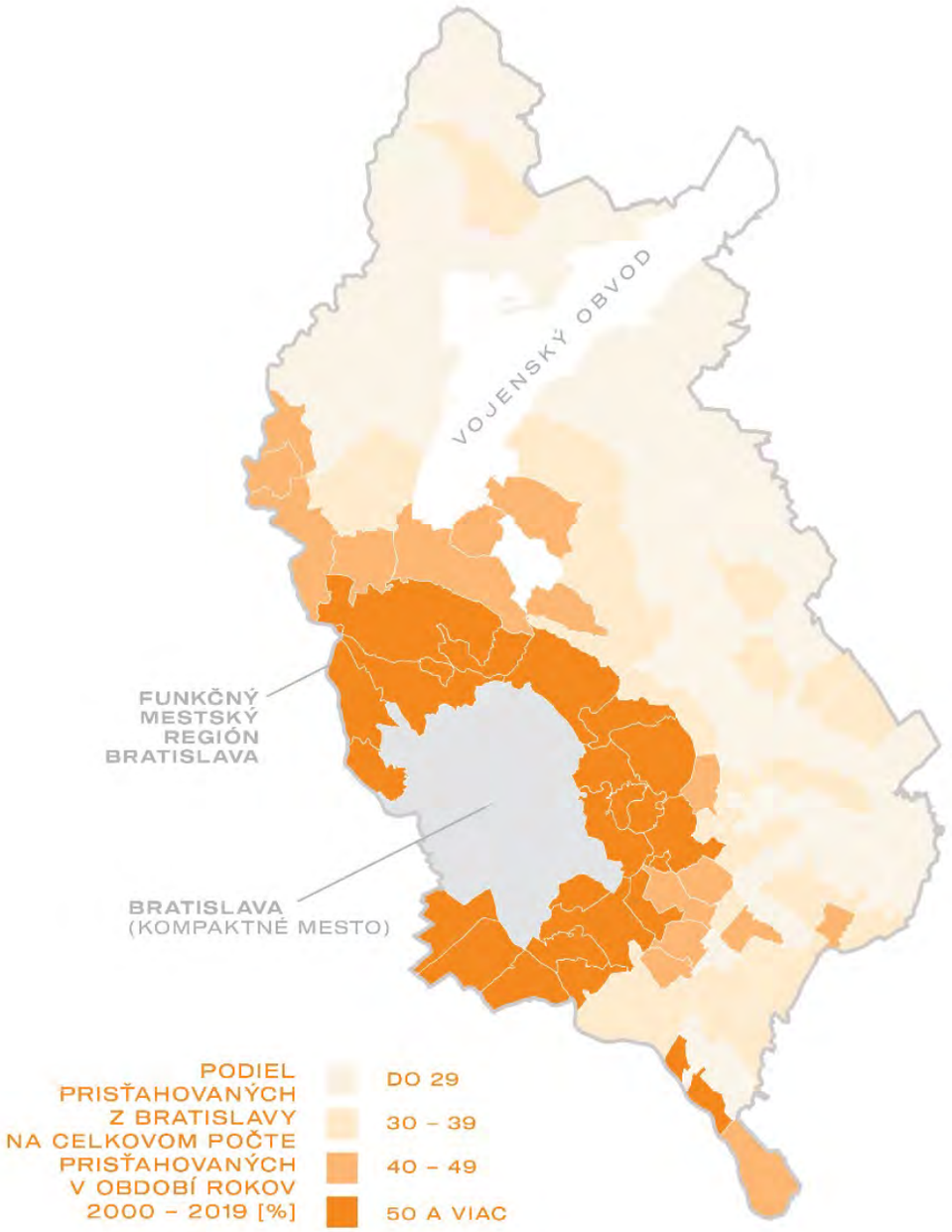

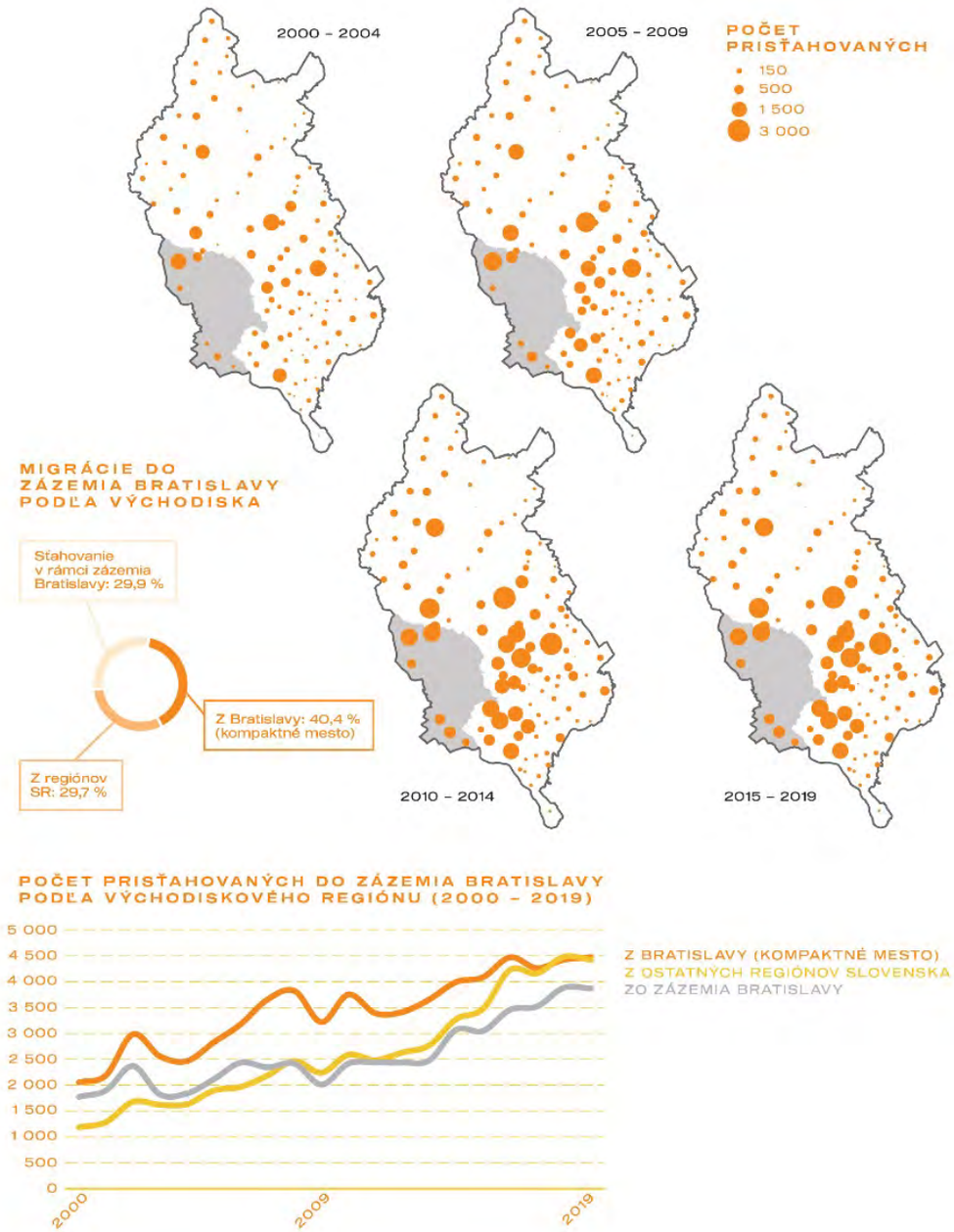

Zdroj dát: *ŠVEDA, M., VÝBOŠŤOK, J., GURŇÁK, D. Atlas suburbanizácie Bratislavy. Bratislava: Geografický ústav SAV. 2021*

Dôsledky urban sprawl

Monofunkčné rezidenčné areály, ktoré sa „rozliali“ do prímestskej krajiny sa stali typickým prejavom suburbánneho rozvoja v zázemí Bratislavy. Fragmentácia novej zástavby na množstvo relatívne samostatných rezidenčných lokalít vytvorila prostredie, ktoré býva často kritizované vo viacerých aspektoch, pričom sa zdôrazňuje najmä jeho monofunkčnosť, priestorová a energetická neefektívnosť, sociálna homogénnosť alebo chýbajúca identita.

Primárnym dôsledkom urban sprawl je vznik suburbií – relatívne samostatných sídiel v zázemí mesta, od ktorého sú závislé prostredníctvom pohybu za prácou a službami. Vznikajú často ako ucelený rezidenčný projekt na okraji obce či vo voľnej krajine. Pre suburbium je charakteristická hustá parcelácia, množstvo slepých ulíc či amorfná uličná sieť. Kým v minulosti sa vidiecke sídla vytvárali prirodzenou adíciou nových domov na okraji intravilánu, sídelná štruktúra suburbií je v súčasnosti vtlačená do územia v značnom predstihu prostredníctvom parcelácie územia v rámci developerských projektov. Priestorová konfigurácia či vizuálne atribúty suburbií pritom nezapadajú do pôvodných sídelných foriem. Nemôžeme ich zaradiť medzi urbánne formy, keďže pre nižšiu hustotu zaľudnenia, absentujúci verejný priestor a rozvoľnenú (amorfnú, nekompaktnú) priestorovú štruktúru nespĺňajú základné atribúty mestského prostredia.

Na druhej strane nové suburbánne sídelné formy môžeme len ťažko označiť ako „vidiecke“, keďže nerešpektujú prirodzenú morfogenézu vidieckych sídiel a vysoká zastavanosť pozemkov nevytvára priestor pre plochy s iným využitím (záhrady, zeleň), ktoré sú typické pre vidiecke prostredie. Novovznikajúce suburbiá v zázemí Bratislavy nedosahujú parametre typické pre formovanie predmestia ako územia špecifickej intenzity, ktoré by bolo plynulým prechodom medzi urbánnym a rurálnym prostredím. Je potrebné však uviesť, že tieto parametre predmestia nie sú definované v plánovacej praxi a nevedie sa o nich ani spoločenská diskusia.

Suburbiá vznikajú často ako ucelené projekty developerov. V rámci týchto rozsiahlych investícií je možnosť vybudovať kvalitné prímestské prostredie, ktoré by sa inak len zložito vytváralo individuálnou výstavbou (uličná zeleň, verejné priestory a uličný mobiliár). Charakter väčšiny suburbií v zázemí Bratislavy však nasvedčuje tomu, že príležitosti na vytváranie kvalitného urbanizmu sa využívajú len veľmi ojedinele. Dnes sme pritom svedkami narastajúceho záujmu o komplexné urbanistické riešenia v rámci miest, ktoré majú revitalizovať staré priemyselné areály, budovať cyklotrasy či rozširovať verejné priestory. Tieto iniciatívy však skoro vôbec nepozorujeme v suburbánnom prostredí, kde je podoba rozvoja takmer výlučne vytváraná súkromnými investormi, ktorých záujem a možnosti pre komplexné riešenia sú obmedzené ekonomickými a realizačnými mantinelmi. Výsledkom tejto stratégie je skutočnosť, že suburbiá sa z veľkej časti budujú bez dostatočne vybudovanej infraštruktúry.

OBRÁZOK 6 Sídelný rozvoj v obci Chorvátsky Grob – v najväčšom Bratislavskom suburbiu

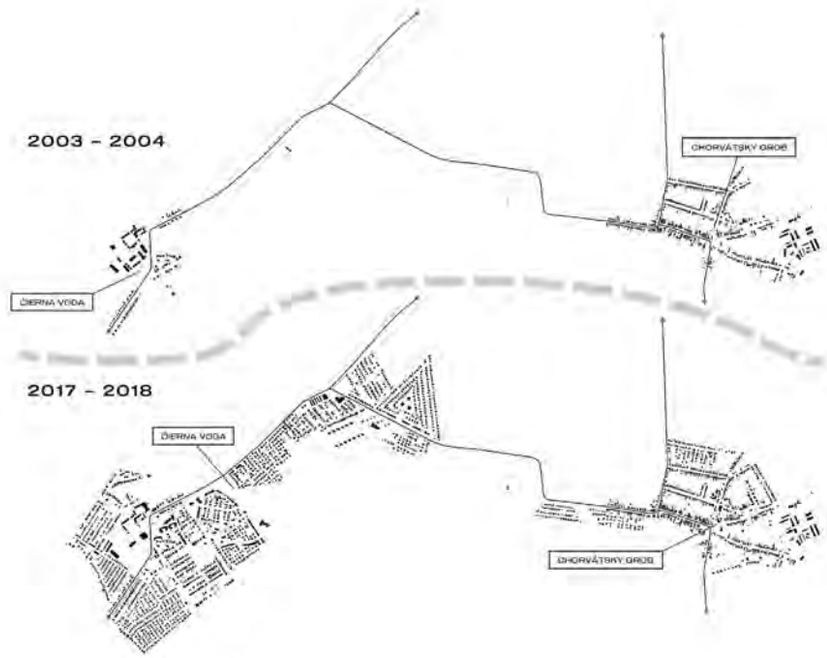

Zdroj dát: *ŠVEDA, M., ŠUŠKA, P. Suburbanizácia 2: Sondy do premien zázemia Bratislavy [online]. Bratislava: Geografický ústav SAV. 2020.*

Chýbajú im nielen prvky uličného mobiliáru, ale často aj základná technická infraštruktúra, ako napr. prístupová cesta, chodníky, osvetlenie a pod. Nové ulice sú vytvárané čisto účelovo len ako priestor na príjazd auta k rodinnému domu. Vo väčšine suburbánnych lokalít absentujú aj akékoľvek formy verejných priestranstiev (napr. ihrisko a park), ktoré by vytvárali priestor na sociálnu interakciu a prispievali tak k vyššej kvalite bývania. Priestory, ktoré umožňujú neformálne sociálne interakcie, sú pritom dôležitým faktorom prispievajúcim k budovaniu mäkkých väzieb v novovybudovaných lokalitách umožňujúcim vytváranie hlbšieho vzťahu rezidentov k miestu ich bydliska ako aj posilňovanie sociálneho kapitálu.

Priestorové rozširovanie Bratislavy do variabilnejších sídelných foriem (najmä tzv. kobercovej zástavby rodinných domov) nie je udržateľné z ekonomického ani ekologického hľadiska a nezodpovedá potrebám spoločnosti. Nekoncepčný a živelný rozvoj rezidenčnej výstavby v zázemí Bratislavy prináša množstvo negatívnych dopadov. Ich zmierňovanie či odstraňovanie v rámci rozdrobenej štruktúry vlastníctva a atomizovaných kompetencií územnej správy bude nepochybne náročné. Bez prehodnotenia súčasných stavebných regulatívov a chýbajúcich efektívnych nástrojov (a ich účinným využívaním) územného plánovania však nedokážeme dostatočne reagovať na aktuálne sídelné trendy a vytvárať podmienky pre vznik kvalitnejšieho prímestského prostredia.

OBRÁZOK 7 Parametre novej zástavby vybraných lokalít v zázemí Bratislavy a ich porovnanie s referenčnými lokalitami. (obrázok pokračuje na ďalšej strane)

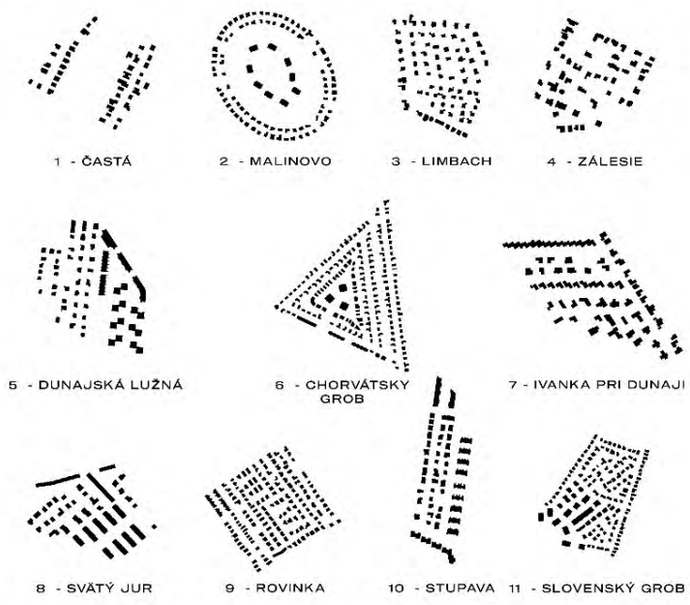

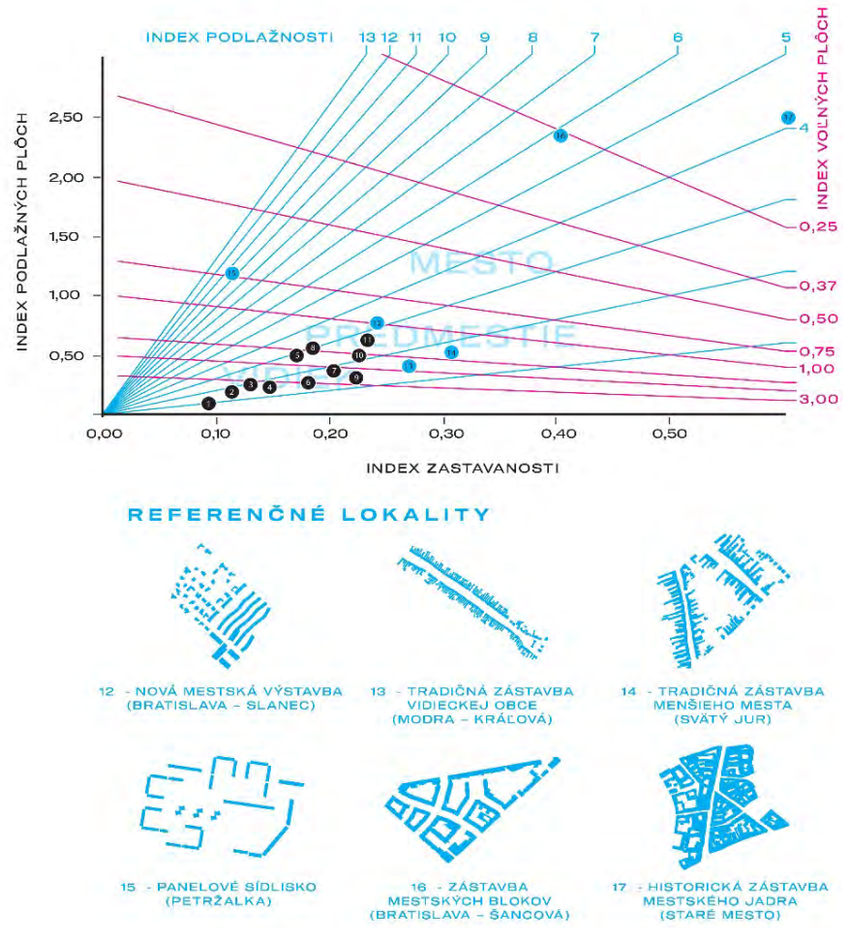

Zdroj dát: *ŠVEDA, M., ŠUŠKA, P. Suburbanizácia 2: Sondy do premien zázemia Bratislavy [online]. Bratislava: Geografický ústav SAV. 2020*

Ako ilustruje ***OBRÁZOK 7***, nové rezidenčné lokality sú odlišné od typicky (pred)mestského prostredia, keďže vytvárajú prostredie s nižšou hustotou zástavby. Takéto prostredie je prirodzeným dôsledkom výstavby samostatne stojacich rodinných domov obkolesených záhradou. Z hľadiska sledovaných parametrov je však nová výstavba odlišná aj od tradičného vidieka, ktorý v mnohých prípadoch vytvára kompaktnejšie sídelné formy. Výsledkom je situácia, keď väčšina novovznikajúcich suburbánnych lokalít nielenže nedosahuje hustotu zástavby predmestského prostredia, ale ani vidieckeho. Hustotu zástavby môžeme pritom vnímať ako kľúčový ukazovateľ. Čím je vyššia, tým rozmanitejšie aktivity môžeme v lokalite vykonávať.

Východisko 6: Neaktuálny územný plán spomaľuje napĺňanie rozvojového potenciálu mesta

Zmena spoločenskej situácie za 15 rokov od schválenia územného plánu mesta priniesla nové výzvy, impulzy a požiadavky na rozvoj mesta. Pandemická vlna výrazne zasiahla do života obyvateľov a ovplyvnila ich návyky a správanie. Trend práce z domu znižuje dopyt po administratívnych priestoroch, naopak, rastie dopyt po dostupnom bývaní, verejných priestoroch, kvalitnej a udržateľnej doprave. Dôsledky pandémie na plánovanie mestského rozvoja vyžadujú dôslednejšiu analýzu a v súčasnosti mesto disponuje skôr odhadmi developerov ako spoľahlivými odbornými analýzami.

Napätie v spoločnosti zvyšuje aj geopolitická hrozba, ktorá so sebou prináša migračnú vlnu a jej dôsledky môžu a nemusia mať signifikantný dopad na plánovanie. Zároveň tu máme neisté ekonomické vyhliadky, narastajúca inflácia bude mať negatívny vplyv na verejné financie, ovplyvní zmeny správania bankového sektora a pravdepodobne ovplyvní aj rozhodovanie mesta pri tvorbe rozpočtu a pláne verejných investícií. To je len niekoľko faktorov, ktoré v poslednom období vstupujú do diskusie, akým spôsobom môžeme zmeniť prístupy k územnému plánovaniu, aby sme v čase rýchlejšie reagovali na aktuálne výzvy a aby územný plán umožňoval plynulý rozvoj. Do tejto diskusie dnes vstupuje aj nová stavebná legislatíva, ktorej ambíciou je zrýchlenie plánovacích a povoľovacích procesov a výrazná digitalizácia.

Samotná príprava a tvorba súčasného územného plánu trvala viac ako 10 rokov a už v priebehu tvorby a prípravy schválenia sa výrazne menili spoločenské pomery, na ktoré sa nestihlo adekvátne reagovať. Z tohto dôvodu boli následne v priebehu rokov schvaľované balíky zmien a doplnkov (ZaD 01-07), ktoré riešili rôzne témy a rozsah – lokalitné, metodické, budovanie strategickej infraštruktúry a pod.

Neaktuálnosť územného plánu môže byť vnímaná z dvoch pohľadov. Za prvé sa mesto nerozvíja komplexne podľa zásad a princípov definovaných v územnom pláne. To sa odráža najmä v neúspešnom presadzovaní zásad a princípov do investičných zámerov, ktorého dôvodom môže byť práve ich formulácia a slabá opora v stavebných predpisoch. Za druhé je to vnímanie hustoty zástavby smerom od centra do územia vonkajšieho mesta. Prax skompaktňovania mesta, teda budovania jeho kompaktnej štruktúry, a formulácia indexov a koeficientov stanovených územným plánom (koeficient zastavanosti, index podlažných plôch, koeficient zelene) dostatočne nepodporujú výstavbu blokovej štruktúry na rozvojových plochách. Pritom bloková štruktúra sa javí ako optimálna pre mestotvorné funkcie.

Preskúmanie aktuálnosti a následná príprava aktualizácie územného plánu podľa stavebného zákona pritom prebiehala dlhodobo najmä na základe podnetov developerských subjektov a nie na základe premyslenej politiky mestského rozvoja. Dôsledky tohto nesystematického prístupu sa prejavili najmä:

- v časovo nekoordinovanej dopravnej infraštruktúre vo vzťahu k novej výstavbe,
- na zníženej ponuke plôch určených pre bývanie,
- investičnom dlhu tvorby verejných priestorov,
- problematike zeleno-modrej infraštruktúry vo vzťahu k mitigačným a adaptačným opatreniam.

V nadväznosti na novú stavebnú legislatívu aj požiadavky na zvyšujúci sa dopyt po bývaní je pre mesto výzvou, akým spôsobom sa postaví k tvorbe nového územného plánu a prebiehajúcim aktualizáciám platného plánu. V prvom rade je potrebné, aby sa zmenila metodika spracovania územného plánu a aby sa dôraz presunul od funkčnej k priestorovej regulácií a k racionalizácii plánovania vo vzťahu k disponibilným finančným zdrojom. Práve previazanosť plánov na finančné zdroje zabezpečuje ich vykonateľnosť v reálnom čase. Jednou z možností objektívnejšieho vyhodnotenia platného územného plánu by bolo spracovanie auditu, ktorý by bol zároveň podkladom pre tvorbu novej metodiky spracovania územného plánu. Územný plán je potrebné nielen priebežne aktualizovať, no taktiež je potrebné pracovať na novom, metodicky modernom územnom pláne postavenom na princípoch uvedených v tejto stratégii.

Východisko 7: Znižujúca sa dostupnosť bývania

Mesto Bratislava dlhodobo zanedbávalo viaceré zo svojich úloh v oblasti bývania ako sú zadefinované v Koncepcii štátnej bytovej politiky a v predošlých rozvojových dokumentoch mesta. Ešte donedávna prístup mesta k bytovej politike nezodpovedal zásadným výzvam, ktoré budú ovplyvňovať život v meste v nasledujúcom desaťročí. Preto mestské zastupiteľstvo vo februári 2021 schválilo Koncepciu mestskej bytovej politiky, ktorá analyzuje súčasný stav a hľadá riešenia.[37]

Dostupné údaje o cenách nehnuteľností a príjmoch naznačujú, že cenová dostupnosť bytov v Bratislave sa v posledných rokoch zhoršuje. Vyplýva to z pretrvávajúceho dopytu po bývaní pri stagnujúcej ponuke nových bytov v meste. Ako hlavné dôvody vysokého dopytu po bytoch v meste boli v Koncepcii mestskej bytovej politiky identifikované viaceré ekonomické a demografické faktory, pričom tieto faktory budú pravdepodobne aj naďalej dlhodobo ovplyvňovať ďalší dopyt po bývaní.

Zvyšovanie ročného prírastku počtu bytov je potrebné na spomalenie rastu cien bytov a zlepšenie dostupnosti bývania (za predpokladu, že nedôjde k zásadnému zníženiu dopytu po bývaní v hlavnom meste). Ako ukázala Koncepcia mestskej bytovej politiky, súčasná miera prírastku nových bytov nie je dostačujúca na dosiahnutie európskeho štandardu v rozsahu bytového fondu v meste. Navyše počet m² bytu, ktoré sa dajú kúpiť za priemernú mesačnú mzdu, sa od roku 2014 (kedy bola na úrovni 0,62 m²) konštante znižuje. V roku 2021 bol tento ukazovateľ na úrovni 0,47 m², teda ešte nižšie ako v roku 2020, kedy sa formulovali ciele mestskej bytovej politiky to roku 2030. Znamená to, že ceny nehnuteľností na predaj rastú vyššie ako platy, v dôsledku čoho sa bývanie v Bratislave stáva čoraz nedostupnejšie.

Naopak cenová dostupnosť prenájmov sa z dostupných štatistík od roku 2017 zlepšila, pravdepodobne aj vplyvom pandémie, ktorá ovplyvnila trh od roku 2020 (napr. rapídny pokles turizmu vo vzťahu ku krátkodobým nájmom cez platformy ako Airbnb). Vplyv vojny na Ukrajine na trh s kúpou aj prenájmom nehnuteľností však zatiaľ nie je v dostupných štatistikách vidno. Napriek pozitívnemu trendu je však podiel trhového nájomného bývania na celkovom bytovom fonde veľmi nízky. Samotný bytový fond mesta je veľmi obmedzený a nie je schopný ani v kombinácii so zlepšujúcimi sa parametrami trhového nájomného bývania kompenzovať narastajúcu celkovú nedostupnosť bývania.

V oblasti bytovej politiky by sa preto hlavné mesto malo usilovať o napĺňanie opatrení vyplývajúcich z Koncepcie mestskej bytovej politiky ako strešného koncepčného materiálu pre bytovú politiku mesta.

37 Hlavné mesto SR Bratislava. *Koncepcia mestskej bytovej politiky 2020-2030*. 2021.

GRAF 7 Počet m² bytu, ktoré sa dajú kúpiť za priemernú mesačnú mzdu

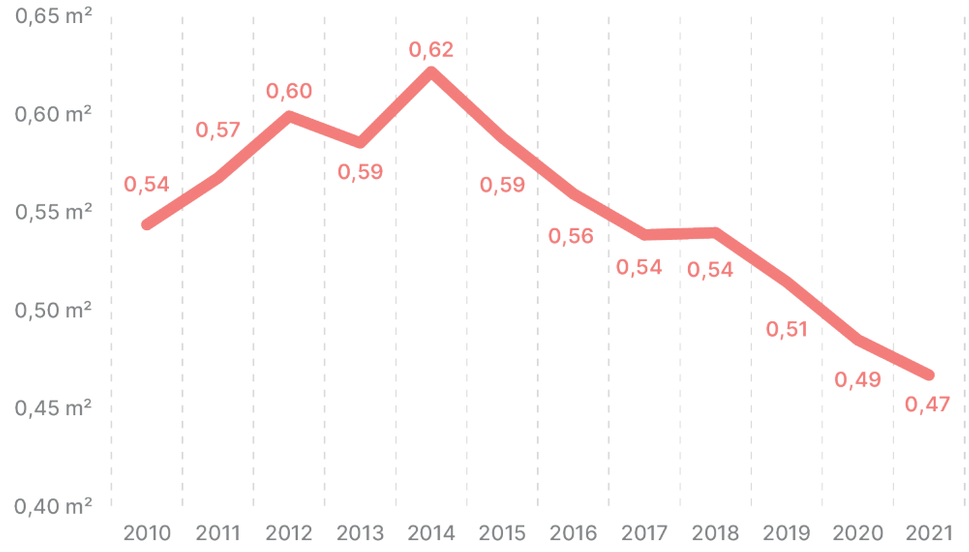

Zdroj dát: *NARKS, ŠÚ SR, MIB, vlastné spracovanie, 2022*

GRAF 8 Percento priemernej mesačnej mzdy v Bratislavskom kraji potrebnej na prenájom 60 m² bytu (kumulatívny priemer)

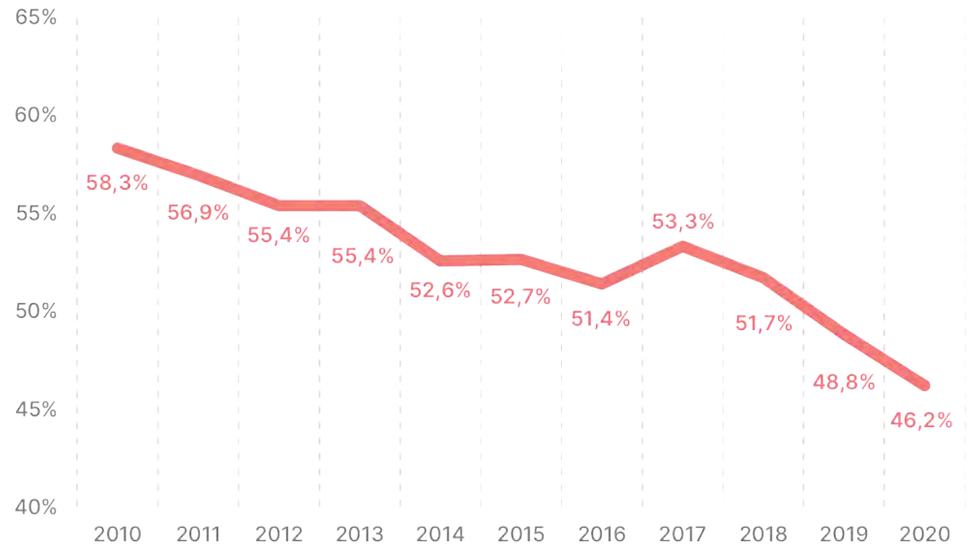

Zdroj dát: *NARKS, ŠÚ SR, MIB, vlastné spracovanie, 2022*

Východisko 8 : Zanedbané plánovanie a tvorba kvalitných verejných priestorov

Bratislavský verejný priestor sa v rámci storočí vyvíjal prevažne organicky, pričom jeho hlavnou funkciou boli prevažne hospodárske aktivity (napr. trhy). Táto funkcia prešla zásadnou transformáciou počas 20. storočia, kedy verejný priestor prechádzal od primárne hospodárskej k rekreačnej funkcii a zároveň dochádzalo k masívnemu búraniu pôvodných mestských štruktúr.

Mesto tak na jednej strane stratilo urbanistický kontext rozvoja starého mesta, ktoré bolo zapríčinené narúšaním koridorov pôvodných ulíc, mestských blokov (napr. Kamenné námestie) či celých súvislých urbanistických prepojení pôvodných štruktúr (napr. Židovská štvrť, Vydrica a Rybné námestie) a ich nevhodného dopravného riešenia (Staromestská ulica). Na druhej strane dochádzalo k výstavbe monofunkčných štvrtí, v ktorých bola snaha o artikuláciu, ale i o správu a údržbu verejného priestoru sústavne náročnejšia. Základným problémom, ktorý sa pretavuje i do súčasnej urbanizácie Bratislavy a jej okolia, je zástavba území bez zásadnej snahy o začlenenie nových štruktúr do existujúceho urbanistického a prírodného kontextu mesta skrz ucelenú sieť verejných priestorov ako aj hromadných dopravných priestorov.

S transformáciou tvorby mesta z centrálneho plánovania na decentralizovaný systém založený na trhovom hospodárstve dostal rozvoj mesta zásadný ekonomický impulz, ktorý sa však odzrkadlil na rozvoji verejných priestorov len minimálne. Medzi základné problémové body v tomto prípade patrila deregulácia a následná neschopnosť samosprávy usmerňovať rozvoj ucelených verejných priestorov, prípadne i spolupracovať na ich tvorbe. Často pozorovateľným následkom tak bol vznik monofunkčných štvrtí, slabo začlenených do rozvojového kontextu mesta, v ktorých absentovala občianska vybavenosť. Funkčnosť a prepojenosť verejného priestoru tak pod vplyvom takéhoto rozvoja degradovala.

Úloha verejného priestoru by mala mať v súčasnej tvorbe a rozvoji mesta vysokú prioritu. Práve kvalitný verejný priestor je katalyzátorom sociálneho, ekonomického, ale i priestorového rozvoja mesta. Ako zásadný nositeľ obrazu mesta je jedinečným reprezentantom ľudí, ktorí v ňom žijú a vytvárajú si k nemu pozitívny vzťah.[38] Ten má zásadný vplyv na udržiavanie a starostlivosť o verejné priestory. Atraktívne a dobre navrhnuté verejné priestory sú tak preukázateľne využívanejšie. Najzásadnejšou požiadavkou kladenou na verejný priestor je jeho otvorenosť a prístupnosť, pričom najfrekventovanejšie priestory sú zväčša tie, ktoré obsahujú rozličné atraktory (napr. aktívny parter, umelecké diela, ihriská a pod.), príjemnú

38 LYNCH, K. *The Image of the City*. Cambridge: MIT Press. 1960.
ČABALOVÁ, M., et al. PROSTORY: *Průvodce tvorbou a obnovou veřejných prostranství*. 2013.

mikroklímu a sú ľahko dostupné. Prítomnosť iných ľudí vo verejnom priestore väčšinou pôsobí ako katalyzátor pre ich ďalšiu koncentráciu.[39]

Podstatné je tiež jeho bezplatné užívanie pre všetkých. Základnou zásadou pri tvorbe kvalitných a demokratických verejných priestorov je ich atraktívnosť, bezpečnosť, dostupnosť, vybavenie pre rozličné aktivity a využiteľnosť rôznymi skupinami, vrátane najzraniteľnejších skupín obyvateľov (deti, seniori či zdravotne znevýhodnené osoby).[40] Práve tento aspekt sa pri tvorbe verejných priestorov v Bratislave dlhé roky prehliadal.

Problematicky tiež môže byť vnímaná i privatizácia verejných priestorov, a to ako v rámci existujúcich mestských štruktúr, tak v rámci tých novo navrhovaných. Zásadným faktorom pre zachovanie demokratickosti takýchto priestorov je ponechanie ich otvorenosti pre všetkých.

Kvalita bratislavských verejných priestorov patrí medzi diskutované témy, ktorých zmena je však pomalá. Ucelené pozitívne zmeny sú v súčasnosti zväčša fragmentované a až donedávna boli prevažne výsledkom súkromných investičných zámerov alebo aktivistických iniciatív bez jasnej koncepčnej koordinácie lokálnej samosprávy.[41] Mesto dlhodobo zanedbávalo koncepčnú tvorbu a revitalizáciu svojich verejných priestorov. Zmenu smerom ku koncepčnému rozvoju verejných priestorov predstavuje jednak tvorba manuálu verejných priestorov Bratislavy z dielne Metropolitného inštitútu Bratislavy[42], ako aj program obnovy verejných priestorov Živé miesta.[43] Je však potrebné zosilniť koncepčný prístup aj k výberu a tvorbe vybraných verejných priestorov.

Jedným z hlavných parametrov verejných priestorov je ich dostupnosť, čo vychádza zo základného princípu vytvárania mesta krátkych vzdialeností. Princíp kompaktného mesta má zaručiť dostupnú vzdialenosť medzi bývaním a základnými mestskými funkciami i verejnými priestormi na úrovni maximálne 15 minút chôdzou, resp. 750 m od bydliska. Táto vzdialenosť sa môže líšiť podľa typu verejného priestoru, alebo jeho hierarchického postavenia v štruktúre mesta.

Koncepcia tvorby mesta krátkych vzdialeností už dnes ovplyvňuje tvorbu a distribúciu verejných priestorov v rámci mesta a jeho mestských častí. Ambíciou mesta je nie len pokračovať v tomto trende, ale cielene podporiť rozvoj a investovanie rovnomerne v rámci mestských častí na základe analýz týchto častí z hľadiska dostupnosti základných typov verejných priestorov. V rámci dátových analýz sme tak v roku 2022 zisťovali

39 GEHL,J.,GEMOZE,L. *Nové městské prostory*. 2002.

40 ČABALOVÁ, M., et al. PROSTORY: *Průvodce tvorbou a obnovou veřejných prostranství*. 2013. p. 123.

41 METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *Manifest verejných priestorov*. 2020. ISBN 978-80-973834-0-4.

42 Ibid.

43 Pozri: https://mib.sk/stranka-zive-miesta/.

dostupnosť parkových plôch a záhrad, ihrísk a športovísk, vodných tokov, plôch a fontán.

Dostupnosť k parkovým plochám a záhradám (medzi ktoré sa neradí divoká zeleň, ako napríklad lesy, lúky, pasienky a pod.) vo vzdialenosti do 750 m od bydliska má zhruba 67 % obyvateľov mesta (pozri ***OBR. 8***). Ihriská a športoviská sú vo vzdialenosti do 750 m od bydliska dostupné pre zhruba 99 % obyvateľov. Modrá infraštruktúra (fontány a vodné plochy a toky) je vo vzdialenosti 750 m od bydliska dostupná pre zhruba 83 % obyvateľov (fontány pre 57 % a vodné plochy a toky pre 48 %).

Tieto údaje nám pomáhajú vytvoriť si obraz o disperzii jednotlivých verejných priestorov v rámci mesta a prispôsobiť im tvorbu koncepcií tak, aby bolo mesto schopné vytvárať kvalitné verejné priestory rovnomerne v rámci celého mesta a dosiahnuť tak efektívnejšie narábanie s verejnými financiami. Zásadným problémom ostáva nedostatočná podrobnosť a aktuálnosť kvantitatívnych dát o verejnom priestore ako i absencia kvalitatívnych údajov o stave priestorov a ich prvkov.

Nedokončená koncepcia v oblasti verejných priestorov

Stav verejných priestorov v meste je ovplyvnený aj dlhodobo chýbajúcimi koncepciami rozvoja a obnovy verejných priestorov založenými na dátovo-analytickej činnosti. Okrem toho chýbajú aj ucelené nástroje pre následné usmerňovanie tvorby verejných priestorov záväznými formami, napríklad regulácie rozvoja verejných priestorov v územnom pláne mesta.

V rámci snáh o elimináciu tohto problému pristúpil MIB k tvorbe Manuálu tvorby verejných priestorov. Manuál je nástroj, ktorý zlepšuje úroveň verejných priestorov tým, že stanovuje celkovú víziu a zásady ich rozvoja, obnovy a tvorby. Manuál má za cieľ štandardizovať a tým zjednodušiť niektoré postupy pri tvorbe alebo rekonštrukcii verejného priestoru. Manuál poskytuje metodický návod vzorových riešení, uľahčuje prácu projektantom pri navrhovaní alebo samosprávam pri schvaľovaní, v čoho dôsledku aj šetrí čas a peniaze.

Manuál je obsahovo rozdelený na dve základné časti, ktoré tvoria samostatné dokumenty: Manifest a Princípy a štandardy. Manifest je hodnotový koncepčný úvod k manuálu princípov a štandardov zaoberajúci sa všeobecnou analýzou existujúcich problémov a definovaním jeho principiálnych zásad. Jeho súčasťou jej aj vyhodnocovanie súvisiacich tém, ktoré majú vplyv na kvalitu verejných priestorov. Medzi základné tematické okruhy patria: mobilita, životné prostredie a ekológia, adaptačné opatrenia na zmenu klímy, verejné zdravie, inklúzia a bezpečnosť, priestorová identita, sociálne prostredie, správa a údržba.

Princípy a štandardy tvoria druhú časť Manuálu, ktorá vychádza z hodnôt definovaných v Manifeste. Je to súbor prevádzkových dokumentov technickejšieho charakteru, ktoré definujú základné pravidlá konkrétnych prvkov alebo častí verejného priestoru so zameraním na priestorové

parametre v meste. Ich základ tvoria zásady projekčnej prípravy a realizácie. K dnešnému dňu tak bolo vytvorených 12 dokumentov a ďalších 7 dokumentov je v štádiu rozpracovanosti.

Zásadným koncepčným dokumentom, ktorý má vplyv na implementáciu Princípov a štandardov do praxe, je Zonácia. Zonácia je aktuálne v štádiu rozpracovanosti, no jej čiastkové výstupy sa používajú v rámci vybraných Princípov a štandardov (***OBR. 9***). Zonácia slúži ako podklad pre geografickú špecifikáciu umiestňovania a technicko-materiálového riešenia jednotlivých častí a prvkov verejného priestoru v rámci vybraných zón mesta.

OBRÁZOK 8 Mapa dostupnosti parkov a záhrad vo vzdialenosti do 750 m od bydliska

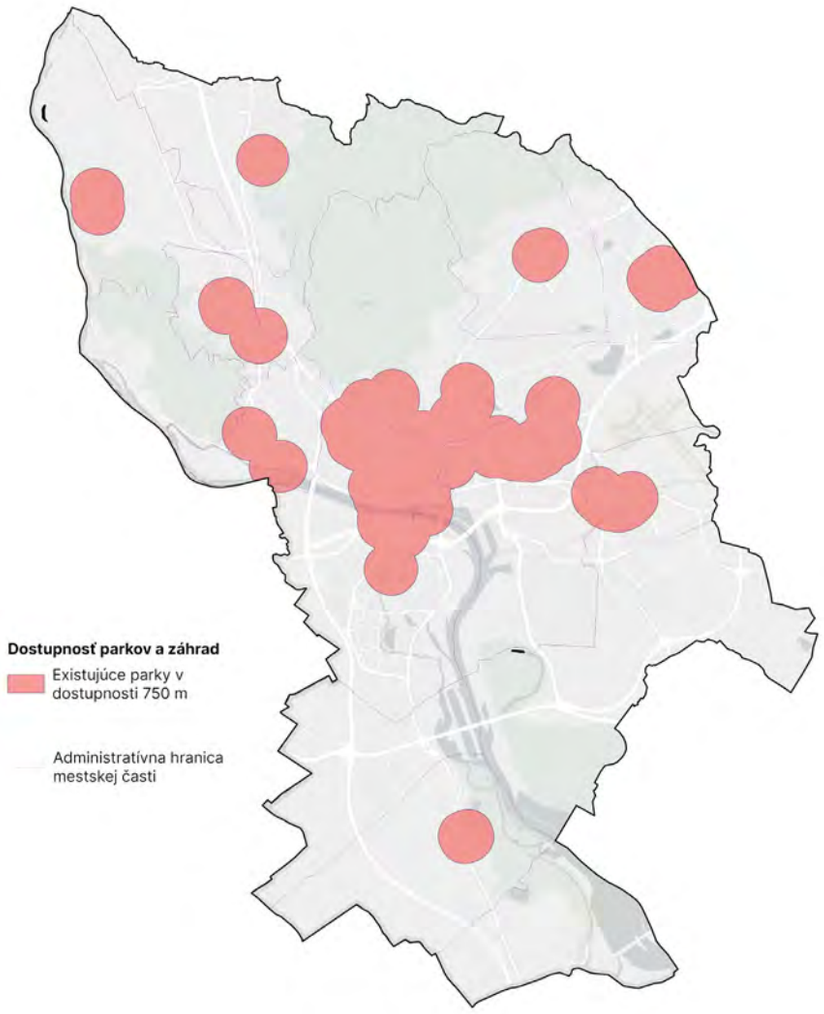

Zdroj: *MIB, vlastné spracovanie, 2022, ArcGEO, ŠOP SR, Esri, HERE, Garmin, GeoTechnologies, Inc., METI/NASA, USGS*

OBRÁZOK 9 Zonácia povrchov chodníkov na území mesta

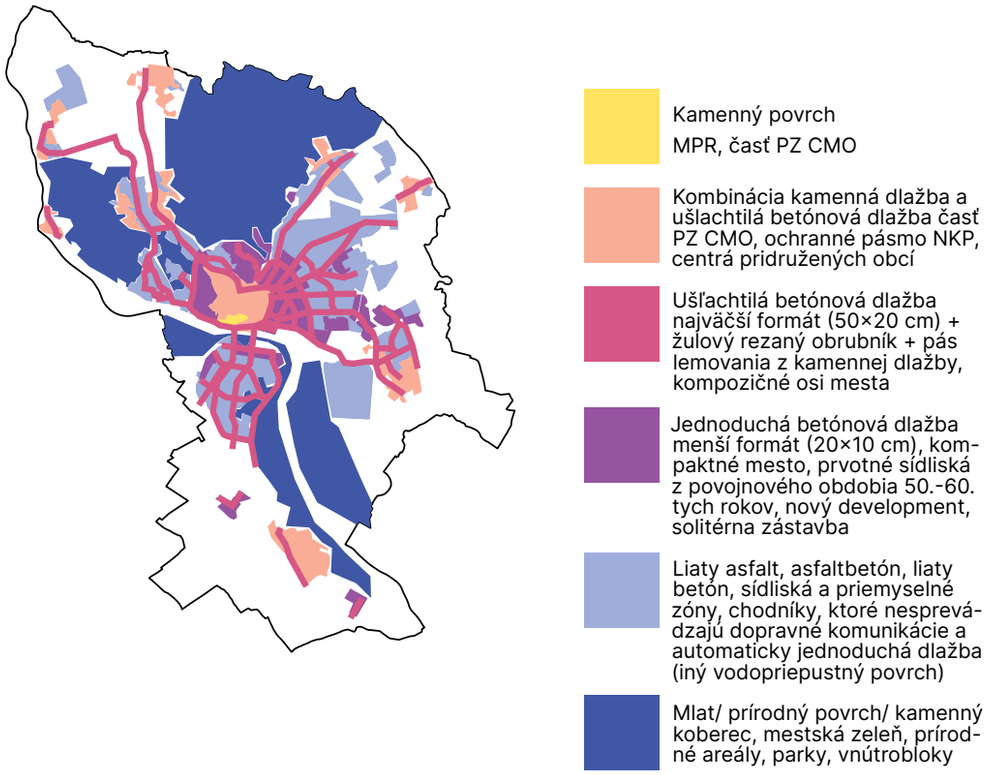

Zdroj dát: *MIB, vlastné spracovanie, 2022*

Absencia kompetenčného nástroja pre rozvoj verejných priestorov

Medzi problémy spomaľujúce koncepčný rozvoj verejných priestorov v meste sa radí i absencia kompetenčného nástroja schopného regulovať a koordinovať výstavbu ucelenej siete kvalitných verejných priestorov, ich vzájomnej systematizácie a hierarchizácie.

Takýto kompetenčný nástroj by mal byť doplnkom územného plánu, ktorého súčasné metodické nastavenie neumožňuje reguláciu verejných priestorov založených na štandardizácii kvality a priestorových parametrov ich súčastí a prvkov. Aktuálne takýto nástroj nahrádza Manuál verejných priestorov a jeho jednotlivé súčasti. Tieto dokumenty sú však záväzné iba pre hlavné mesto, pre súkromných investorov a mestské časti majú odporúčací charakter. Odpoveďou by čiastočne mohlo byť postupné

vypracovanie územných plánov zón a dizajn manuálov pre tieto zóny, zameranie sa na vypracovanie všeobecne záväzných nariadení regulujúcich rámce verejného priestoru.

Medzi nástroje, ktoré v súčasnosti zo zákona usmerňujú parametre verejného priestoru, patria napríklad usmernenia Krajského pamiatkového úradu, ktoré sú však priestorovo obmedzené na oblasti pamiatkovej ochrany, prípadne Slovenské technické normy a technické predpisy (napr. STN 73 6110 Projektovanie miestnych komunikácií, TP 085 Navrhovanie cyklistickej infraštruktúry). Mnohé z týchto noriem a technických predpisov sú však jednostranne orientované na svoju problematiku a zároveň sú i často zastaralé v rámci súčasných poznatkov tvorby kvalitných a inkluzívnych verejných priestorov. Ich aktualizácia na národnej úrovni je tak rovnako žiadúca ako hľadanie spôsobov aplikácie regulačných nástrojov tvorby kvalitných verejných priestorov do kompetenčných nástrojov mesta.

Vysoký investičný dlh voči verejným priestorom v Bratislave

Dlhodobé zanedbávanie tvorby verejných priestorov má za následok kumuláciu investičného dlhu na všetkých úrovniach tvorby týchto priestorov (od ulíc, cez námestia až po parky). Aby bolo možné viesť vecnú diskusiu o zanedbanosti verejných priestorov v meste, je vhodné tento investičný dlh vypočítať. Samotný investičný dlh tvorby verejných priestorov však v histórii mesta nebol vyčíslený.

Jedným z hlavných dôvodov absencie takýchto výpočtov sú nedostatočné alebo neúplné údaje o stave, rozlohe a uskutočnených opravách. V rámci snahy o vyčíslenie tohto dlhu sme sa zamerali na ulice (komunikácie, chodníky a prícestná zeleň) v správe hlavného mesta. Dôvodom bola dostupnosť údajov o jednotlivých celkových plošných výmerách súčastí týchto ulíc od Oddelenia správy komunikácií magistrátu hlavného mesta (OSK) k 1.1.2022.

Zároveň boli k dispozícii údaje o ich opravách za posledných max. 5 rokov podľa OSK 2017-2021 a Oddelenia tvorby mestskej zelene sekcie životného prostredia magistrátu (OTMZ) (pozri ***TAB. 2***). Toto časové obdobie bolo taktiež zvolené z pohľadu zvýšenia štandardu rekonštrukcií komunikácií, chodníkov a zelene, ktoré v súčasnosti prebiehajú podľa Manuálu verejných priestorov (Princípov a štandardov) a Technických listov mesta. Údaje o rámcových cenách realizácií v jednotlivých štandardoch (pozri ***TAB. 3***) boli stanovené v spolupráci s OSK, OTMZ a jednotlivými sekciami MIB.

TABUĽKA 2 Plošné výmery jednotlivých častí ulíc, ich opráv, pomeru týchto opráv a celkovej plochy ako i plošná výmera investičného dlhu častí ulíc v správe hlavného mesta

Časť ulíc	Plošné výmery v správe Hl. mesta BA (OSK k 1.1.2022)	Plošné výmery opráv týchto častí (chodníky a komunikácie: OSK 2017-2021; cestná zeleň: OTMZ 2021)	Pomer vykonaných opráv k celkovej ploche (chodníky a komunikácie za 5 rokov; cestná zeleň za 1 rok)	Plošná výmera investičného dlhu
Komunikácie	4,41 km²	0,99 km²	23 %	3,42 km²
Chodníky	1,25 km²	0,07 km²	6 %	1,18 km²
Cestná zeleň	1,62 km²	0,003 km²	0,002 %	1,61 km²

Zdroj dát: *MIB, vlastné spracovanie, 2022*

TABUĽKA 3 Rámcové ceny realizácií jednotlivých typov povrchov v zónach.

Časť ulíc	Zóny	Podiel zón v rámci plošnej výmery danej časti	Typ povrchu	Rámcová cena realizácie za m² s DPH
Komunikácie	Všetky	100 %	Živičný povrch	80 – 120*
Chodníky	Zóna CMO	2,35 %	Kameň	250 – 290*
	Zóna B	88,55 %	-	
		16,16 % z B	Betón – veľký formát	70 – 110*
		35,31 % z B	Betón –malý formát	65 – 105*
		47,25 % z B	Liaty povrch	50 – 90*
		1,28 % z B	Prírodný povrch	
	Významné ulice	9,10 %	Bratislavská dlažba	85 – 125*
Cestná zeleň	Všetky	100 %	Všetka výsadba	70 – 200**

Zdroj dát: *MIB, vlastné spracovanie, 2022*

** Spodná hodnota zahŕňa štandardné nahradenie povrchu s jeho uložením (pri dlažbe do štrkového lôžka) a horná hodnota zahŕňa výmenu obrubníkov, vybúranie konštrukčných vrstiev a ich nahradenie (cca 40 eur/m² s DPH)*

*** spodná hodnota zahŕňa vytvorenie zeleného pásu z pôdopokryvných rastlín, trávy, kvetov a krov a horná hodnota zahŕňa revitalizáciu zeleného pásu so stromami (odstránenie starých pňov, výsadbu nových stromov a iných druhov rastlín, substrát a mulčovanie)*

Plošná výmera investičného dlhu je teda definovaná ako rozdiel celkovej plošnej výmery častí ulíc v správe hlavného mesta a plošných výmer opráv týchto častí (pozri ***TAB. 4***). V prípade chodníkov sa ich podiely rovnajú plošným podielom jednotlivých zón, pri kompozičných osiach, ktoré boli dodané ako línie, sme ich plochu vypočítali za pomoci geoprocesingového nástroja buffer, pričom výpočet ráta s rovnomerným investovaním do jednotlivých zón. Takýto postup bol implementovaný z dôvodu chýbajúcich georeferencovaných údajov o plošných výmerách chodníkov aj s ich umiestnením v rámci mesta.

Výsledný investičný dlh je potom výpočtom pomeru plôch plošných výmer investičného dlhu jednotlivých častí ulíc a k nim prislúchajúcich povrchov podľa zonácie a vynásobený rámcovou cenou realizácie jednotlivých povrchov. Celkový investičný dlh na súčastiach ulíc v správe hlavného mesta, do ktorých nebolo investované v posledných 5 rokoch, činí **463,5 – 856,3 mil. Eur** (pozri ***TAB. 4***).

TABUĽKA 4 Rámcové ceny realizácií a investičný dlh jednotlivých typov povrchov v zónach.

Časť ulíc	Plošná výmera investičného dlhu	Zóny	Podiel zón v rámci plošnej výmery danej časti	Plošná výmera prislúchajúcich povrchov	Rámcová cena realizácie za m² s DPH	Investičný dlh v mil. €
Komunikácie	3,42 km²	Všetky	100 %	3,42 km²	80 – 120*	274 - 411
Chodníky	1,18 km²	Zóna CMO	2,35 %	0,028 km²	250 – 290*	6,9 - 8
		Zóna B	88,55 %	1,05 km²	-	
			16,16 % z B	0,17 km²	70 – 110*	11,8 - 18,6
			35,31 % z B	0,37 km²	65 – 105*	24 - 38,8
			47,25 % z B	0,49 km²	50 – 90*	24,7 - 44,5
			1,28 % z B	-	-	
		Významné ulice	9,10 %	0,11 km²	85 – 125*	9,1 - 13,4
Cestná zeleň	1,61 km²	Všetky	100 %	1,61 km²	70 – 200**	113 - 322
SPOLU						463,5 - 856,3

Zdroj dát: *MIB, vlastné spracovanie, 2022*

Intenzita opráv a vplyv na rozpočet

V rámci snáh o zníženie investičného dlhu predstavujeme tri scenáre na jeho zníženie pre komunikácie a chodníky vzhľadom na stredové hodnoty rámcových cien rekonštrukcií jednotlivých povrchov z rokov 2020-2021. Aktuálny investičný dlh komunikácií je na úrovni 77 %, t. j. 3,42 km^2, dlh voči chodníkom je na úrovni 95 %, t. j. 1,19 km^2. ***TABUĽKA 5*** ilustruje scenáre mitigácie investičného dlhu rekonštrukcií komunikácií a chodníkov v správe hlavného mesta pri troch rozpočtových hraniciach za rok: 10 mil. Eur, 20 mil. Eur a 30 mil. Eur. Výpočet doby mitigácie nezohľadňuje štandardnú životnosť rekonštrukcií, ktorá sa pri komunikáciách pohybuje na úrovni 8 rokov a pri chodníkoch 30 rokov.

TABUĽKA 5 Výpočet mitigácie investičného dlhu vzhľadom k ročným rozpočtovým hraniciam

Typ	Aktuálny dlh %	Cena za 1 % rekonštrukcie	Rozpočtová hranica za rok	Rozsah rekonštrukcií za rok	Cena rekonštrukcií za rok	Doba mitigácie investičného dlhu
Komunikácie	77 %	4,42 mil. Eur	10 mil. Eur	1,8 %	7,96 mil. Eur	43 rokov
Chodníky	95 %	1,06 mil. Eur		2,2 %	2,33 mil. Eur	43 rokov
Komunikácie	77 %	4,42 mil. Eur	20 mil. Eur	3,5 %	15,47 mil. Eur	22 rokov
Chodníky	95 %	1,06 mil. Eur		4,3 %	4,56 mil. Eur	22 rokov
Komunikácie	77 %	4,42 mil. Eur	30 mil. Eur	5 %	22,1 mil. Eur	15 rokov
Chodníky	95 %	1,06 mil. Eur		7,5 %	8 mil. Eur	13 rokov

Zdroj dát: *MIB, vlastné spracovanie, 2022*

Chýbajúce podklady a limity

V rámci návrhu výpočtov investičného dlhu ako i návrhu jeho eliminácie a následného dopadu na rozpočet mesta bolo identifikovaných niekoľko problémov a limitov, ktoré často súviseli s chýbajúcimi alebo neúplnými informáciami, čím skomplikovali výpočet a môžu tak mať vplyv na presnosť výsledkov. Prvým zásadným nedostatkom, ktorý má vplyv na presnosť výpočtov, sú chýbajúce podkladové georeferencované dáta o umiestnení a rozlohách komunikácií, chodníkov a cestnej zelene s podrobnejšími atribútmi. Výpočet investičného dlhu tak primárne pracoval s numerickými údajmi o celkových a opravených plochách, pričom čiastkové plochy (ako napr. plochy jednotlivých materiálových zón chodníkov) boli dopočítané cez pomery celkových zón, prípadne formou štandardizácie rozmerov chodníkov vzhľadom k celkovej dĺžke.

V rámci neúplných a chýbajúcich dát k prícestnej zeleni evidujeme predovšetkým problém s plochou zelene bez podrobnejšej atribútovej tabuľky o jej druhovom zložení. Táto prícestná zeleň pozostáva predovšetkým z trávnatých porastov, ktorých veľké plošné výmery sú umiestnené okolo ciest vyššej triedy a ich nájazdov. Nejedná sa teda často o uličnú zeleň, čo podčiarkuje zároveň fakt, že v rámci prícestnej zelene absentujú výsadbové plochy alebo potenciálne výsadbové plochy aktuálne rozjazdené automobilovou dopravou. Zásadný vplyv pri revitalizácii a tvorbe zelene na výslednú cenu má typ skvalitnenia a nie celková plocha. Ten je v súčasnosti často limitovaný vedením inžinierskych sietí, ktorých prekládky, prekoreňovanie a iné riešenia rádovo predražujú následné realizácie.

V rámci snahy o zintenzívnenie rekonštrukcií chodníkov a komunikácií a tvorbu a revitalizácie prícestnej zelene bol na strane hlavného mesta identifikovaný okrem rozpočtového i administratívny dlh vo forme nedostatočných ľudských kapacít. V prípade správy komunikácií sa jedná predovšetkým o potrebu vytvorenia pozícií projektových manažérov pre jednotlivé mestské obvody.

Medzi zásadné vplyvy limitujúce intenzitu a rozsah opráv patrí i vplyv dopravnej a technickej infraštruktúry. Zásadným problémom identifikovaným zo strany správcov komunikácií je problematické schvaľovanie dopravných uzáver predovšetkým významných ulíc mesta. V súčasnosti tak opravy prebiehajú často cez víkendy alebo musia byť naplánované na letné prázdniny (júl a august). V prípade snahy o zvýšenie intenzity rekonštrukcií komunikácií je tak potrebné vziať do úvahy i potrebu širších dopravných uzáver v meste.

Nedostatočná kooperácia medzi mestom a vlastníkmi a správcami technickej infraštruktúry a následné nekoordinované zásahy často spôsobujú degradáciu i nových povrchov chodníkov a prvkov prícestnej zelene. Vhodným riešením by bolo integrovať vlastníkov a správcov technickej infraštruktúry do jednotného systému plánovania rekonštrukcií s výhľadovým návrhom minimálne 3 roky. Tento plán rekonštrukcií sa odporúča vytvárať ako záväzný dokument pre mesto a dotknuté subjekty.

Zásadný vplyv na výpočet ako i následné nastavenie stratégie eliminácie investičného dlhu budú mať meniace sa ceny materiálov a revitalizácií. Súčasné ceny nastavené v ***TABUĽKE 5*** vychádzajú z verejných obstarávaní a realizácií mesta za roky 2020 a 2021. Vzhľadom na aktuálnu infláciu a rast cien odporúčame tieto ceny valorizovať minimálne raz ročne, a to minimálne o inflačnú položku, prípadne prepočítať podľa cien materiálov a realizácii za predchádzajúci rok.

Východisko 9: Nekompaktné mesto

Po roku 1989 vstupuje do procesu rozhodovania o územnom rozvoji mesta nový fenomén v podobe **vlastníckych vzťahov**, ktorý v kombinácií **s novými kompetenciami mesta a jej mestských častí** na dlhé desaťročia zásadne ovplyvní rast mesta a kvalitu života jeho obyvateľov. Aj keď sa mesto rozrastá po roku 1989 na podklade aktualizovanej územnoplánovacej dokumentácie a má k dispozícií dobre formulované strategické ciele rozvoja mesta[44], chýba ich cieľavedomé a zodpovedné uplatňovanie v praxi.

Jedným z dôsledkov porevolučného rozhodovania o územnom rozvoji mesta je **nekompaktne zastavané územie mesta**. V území kompaktnejšej urbanistickej štruktúry (mestské časti Staré Mesto, Nové Mesto, Ružinov) sa nekompaktnosť mesta prejavuje stratou pevnosti priestorového usporiadania mesta a **vysokým podielom nevyužívaných území**. Vo vonkajšom meste s vidieckym charakterom môžeme prebiehajúci proces výstavby považovať za **suburbanizáciu v administratívnych hraniciach mesta.**[45]

V Bratislave a jej okolí teda možno sledovať dva druhy suburbanizačných procesov – suburbanizácia smerujúca do okrajových častí centrálneho mesta, ktoré sú v podstate tvorené mestskými časťami pôvodných samostatných obcí nezrastených s kompaktným jadrovým územím mesta, a suburbanizácia smerujúca do bezprostredného i vzdialenejšieho zázemia mesta.[46] Rozširovanie mesta tak vedie k zvýšenému zaberaniu pôdy, mestskému tlaku na zeleň a fragmentácii zalesnených plôch a poľnohospodárskej pôdy. Súvisiace rozširovanie cestných sietí a zvyšovanie preťaženia dopravy ďalej ovplyvňuje dostupnosť pôdy na iné účely a prispieva k zhoršovaniu kvality ovzdušia.[47]

Rozpínanie mesta do krajiny podporila aj spoločenská objednávka z 90. rokov minulého storočia a z prvej dekády 21. storočia. Výsledkom tejto spoločenskej objednávky je aktuálne platný územný plán s rozsiahlymi rozvojovými plochami vo výmere **takmer 500 ha plánovaných pre novú zástavbu**, situovaných prevažne na pôvodnej poľnohospodárskej pôde. Rozdiel medzi rozlohou rozvojových a stabilizovaných území určených pre zastavanie predstavuje **len cca 2,4 %** v prospech území so stabilizovaným charakterom zástavby.

44 Pozri napr. uznesenie č. 43/1999 Mestského zastupiteľstva hlavného mesta SR Bratislavy.

45 ŠUŠKA, P. *Produkcia vybudovaného prostredia v postsocialistickej Bratislave: podmienky, dynamika a územný prejav*. 2012.

46 HRDINA, V. *Zmeny v osídlení/územný rozvoj na Slovensku po roku 1989*. 2010.

47 MINISTERSKÁ DEKLARÁCIA O UDRŽATEĽNOM BÝVANÍ A MESTSKOM ROZVOJI. *Príloha: Trendy a modely bývania a mestského rozvoja v regióne EHK*.

OBRÁZOK 10 Schéma zastavateľného územia – stabilizované a rozvojové plochy

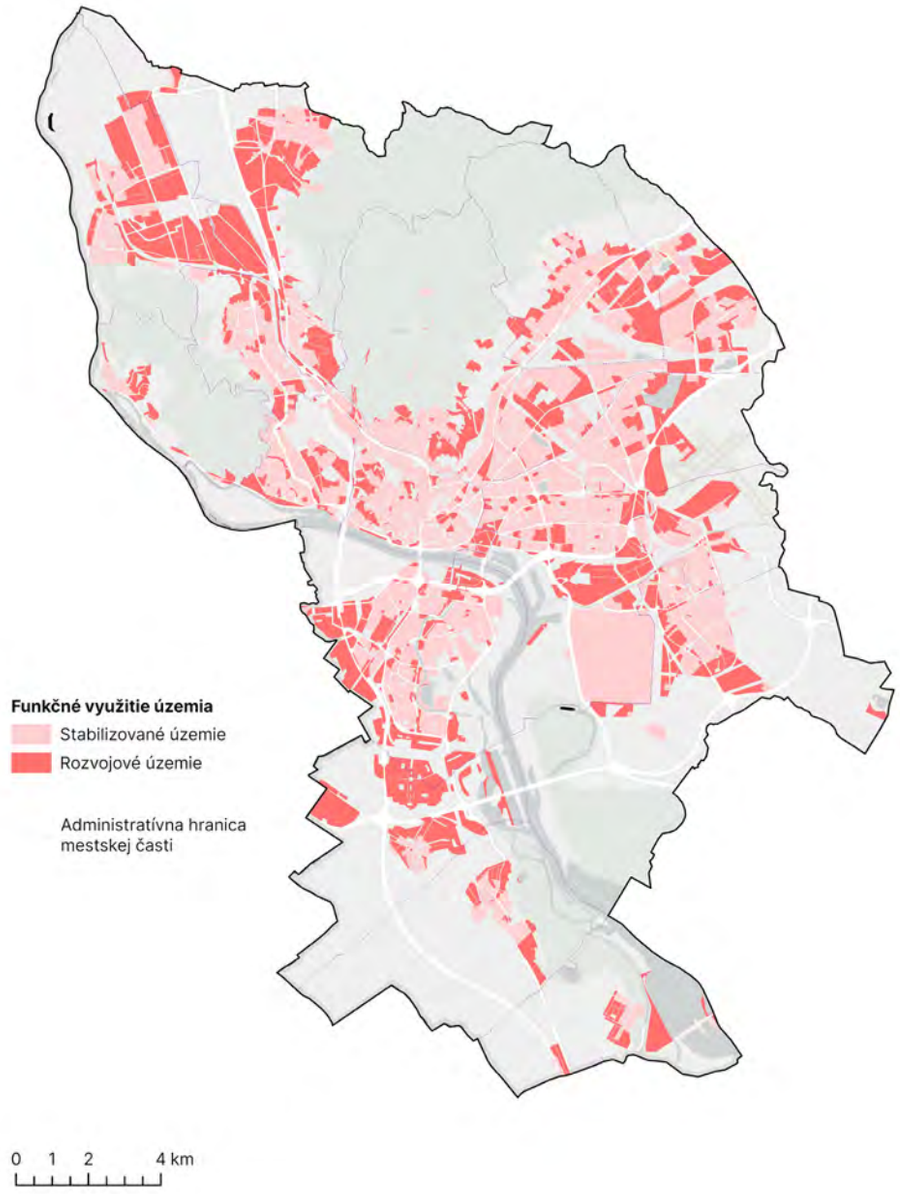

Zdroj dát: *vlastné spracovanie na podklade ÚPN hlavného mesta SR Bratislavy v znení zmien a doplnkov, ArcGEO, ŠOP SR, Esri, HERE, Garmin, GeoTechnologies, Inc., METI/NASA, USGS*

Problém nekompaktného rastu mesta je aj dôsledkom dlhodobo nenaplánovanej priorizácie cieľov územného rozvoja mesta a slabej politickej vôle takéto ciele schváliť a uplatniť v riadení mestského rozvoja. Mesto bez stratégie územného rozvoja oslabuje svoje rozhodovacie kompetencie v oblasti územného plánovania a nepriamo podporuje nekompaktný rast mesta. Pritom tendencia k rozrastaniu mesta predstavuje potenciálne problémy pre environmentálnu a hospodársku udržateľnosť mesta. Tieto problémy sa pravdepodobne zhoršia v dôsledku starnutia obyvateľstva.[48] Nekompaktne zastavané územie preukázateľne znižuje šance pre uplatnenie princípov dlhodobo udržateľného rozvoja mesta nielen v jeho administratívnych hraniciach, ale aj v metropolitnom funkčnom území.

V súčasnosti chýba komplexnejší odborný podklad pre spracovanie **stratégií rozvoja mesta kompaktným spôsobom**. V prvej fáze spracovania podkladu sa pripravuje analýza územia plánovaného pre novú zástavbu a porovnanie mestských štruktúr s cieľom stanoviť základné kritériá optimálnej intenzity využívania územia podľa polohy na území mesta.

Porovnanie mestských štruktúr v nadväznosti na kompaktné mesto a dostupné dáta pre Bratislavu

Mestská hustota sa zjednodušene chápe ako pomer celkového počtu obyvateľov žijúcich v presne definovanej oblasti mesta a jej celkovej plochy. Jej meranie je ovplyvňované rôznymi faktormi ako sú indexy zastavanosti, podlažných plôch, funkčného využitia či štruktúry priestorového usporiadania.

Organická, bloková, zmiešaná či modernistická sídlisková zástavba sa líši nielen z hľadiska urbanistického tvaru, ale aj z hľadiska ekonomických a sociálnych faktorov. Zvyšovanie hustoty obyvateľstva má podľa výskumov Inštitútu plánovania a rozvoja hlavného mesta Praha (2018) za následok vyššie plošné výdavky, no pri prepočtoch na obyvateľa je úspora pre mesto značná. Základným záverom je, že toto spojenie nie je lineárne, vyzdvihuje sa hustota obyvateľstva 100 ľudí/hektár ako udržateľný model miest na krátke vzdialenosti.

Na základe analýz porovnávania mestských štruktúr je možné konštatovať, že pri určovaní ideálnych modelov urbanistických blokov sa nedá riadiť všeobecným vzorcom. Indexy zastavaných, podlažných plôch či koeficienty zelene sú kvantifikovateľnými ukazovateľmi využívania plôch, v kompaktnom mestskom plánovaní však treba zohľadniť aj kvalitatívne faktory. Funkčné využitie a bloková štruktúra výrazne skresľuje výsledky meraní. Ďalší problém pri porovnávaní zastavanosti mestských blokov v rámci rôznych miest spočíva v nejednotnej metodike vymedzovania mestských blokov; používanie rôznych metrík vedie ku nepresnosti dát, ktoré sa ťažko prekladajú do cudzích štruktúr.

48 BLEHA, B., ŠPROCHA, B. VAŇO, B. *Štúdia demografického potenciálu hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy do roku 2050*. 2017.

GRAF 9 Porovnávanie hustoty obyvateľstva na hektár a celkových výdajov na 1 hektár v Kč za 1 rok (priemer za 4 lokality v Prahe)

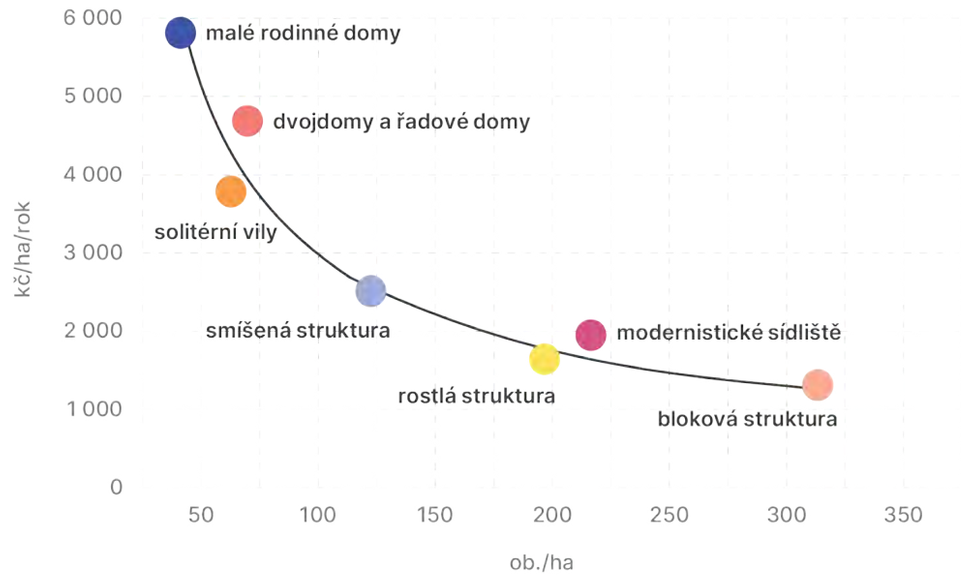

Zdroj dát: *Inštitút plánovania a rozvoja hlavného mesta Praha, 2018*

Pri určovaní vhodnej hustoty je teda potrebné zohľadniť typ štruktúry mestského bloku podľa urbanistickej štruktúry, funkčného využitia a polohy v rámci mesta. Definovanie hustoty centra mesta v jeho objektivite naráža na bariéry administratívy, historického vývoja a plánovacej kultúry danej lokality. Nejednotnosť merania má za následok nejasné a neobjektívne výsledky. Vo svojom výskume navrhujú Angel, Lamson-Hall a Blango meranie hustoty mesta zjednodušeným vzorcom[49]:

Zastavanosť plochy × pomer podlažnej plochy × podiel obytnej funkcie = mestská hustota

Unifikácia vzorca nezaručuje objektivitu jeho výsledkov pre celé územie mesta. Pri aplikácií vzorca merania hustoty je dôležité venovať pozornosť jednotlivým premenným; vhodná hustota mesta by sa mala podriaďovať špecifikám meranej oblasti. Stanovenie hustôt mestských štruktúr by teda malo byť odvodené od atribútov danej územnej jednotky. Inými slovami, stanoveniu hustoty by malo predchádzať zváženie jednotlivých veličín charakteristických pre dané územie. Pri stanovení vhodných hustôt by malo byť územie mesta najskôr podrobené geopriestorovej analýze

49 ANGEL, S., LAMSON-HALL, P., BLANGO, G. Z. *Anatomy of density: measurable factors that constitute urban density*. In *Buildings and Cities*. 2021.

zhodnocujúcej jednotlivé premenné merania, na základe ktorých možno určiť charakter územia a tým aj jeho hustoty.

Pomer rozvojových plôch v ÚPN

Územný plán mesta rozdeľuje celé územie Bratislavy na viacero funkčných plôch. Vo všeobecnosti platí, že územie Bratislavy je zložené zo zastavateľných plôch (29 %), krajinnej zelene (29 %), poľnohospodárskej pôdy (22 %), sídelnej zelene (7 %), vodných plôch (5 %), plôch pre dopravu a technickú infraštruktúru (4 %), a iných plôch (cca 4 %).

Rovnomerný podiel územia Bratislavy tvorí zastavateľné územie a krajinná zeleň (lesy a lesné porasty) – približne 29 % – čo súvisí s jej výnimočnou geografickou polohou, ale aj rozhodnutím zmeniť administratívne hranice územia Bratislavy pričlenením obcí s vidieckym charakterom (Jarovce, Rusovce, Čunovo, Záhorská Bystrica, Devínska Nová Ves, Vrakuňa a Podunajské Biskupice). Lesy a zeleň tvoria unikátne prírodné prostredie v dostupnej vzdialenosti pre obyvateľov, no zároveň ovplyvňujú územný rozvoj Bratislavy ako prirodzený limit územia.

V súvislosti s vidieckym charakterom pričlenených obcí má významný podiel aj poľnohospodárska pôda (22 %). Jej ochrana by mala byť prioritou z hľadiska nerozširovania sídel na úkor záberu pôdy, povinnosť rešpektovať kvalitnú poľnohospodársku pôdu ako základný pilier potravinovej bezpečnosti štátu a zabezpečenie ochrany najkvalitnejších a najprodukčnejších poľnohospodárskych pôd pred ich zástavbou vyplýva aj z Územného plánu Bratislavského samosprávneho kraja.[50]

Zastavateľné územie je podľa územného plánu určené na výstavbu. Reguluje sa pomocou rozdelenia na rozvojové a stabilizované plochy, ktoré sa ďalej delia na špecifické funkcie (bývanie, občianska vybavenosť, výroba a priemysel, šport a rekreáciu alebo kombinácie zmiešaných území). V použitých grafoch sa odvoláme na konkrétne vymedzené druhy urbanistickej funkcie, tzv. mestotvorné funkcie urbanizovaného prostredia.[51]

50 Územný plán regiónu – Bratislavský samosprávny kraj (ÚPN R BSK) schválený Zastupiteľstvom Bratislavského samosprávneho kraja dňa 20. 9. 2013 uznesením č. 60/2013 a jeho záväzná časť bola vyhlásená VZN BSK č.1/2013 zo dňa 20. 9. 2013 s účinnosťou od 15. 10. 2013.

51 Podľa číselných kódov ide o tieto funkcie: 101 – Viacpodlažná zástavba obytného územia; 102 – Málopodlažná zástavba obytného územia; 201 – Občianska vybavenosť celomestského a nadmestského významu; 202 – Občianska vybavenosť lokálneho významu; 301 – Priemyselná výroba; 302 – Distribučné centrá, sklady, stavebníctvo; 401 – Šport, telovýchova a voľný čas; 501 – Zmiešané územia bývania a občianskej vybavenosti; 502 – Zmiešané územia obchodu, výrobných a nevýrobných služieb.

GRAF 10 Podiely základných typov využitia celého územia mesta

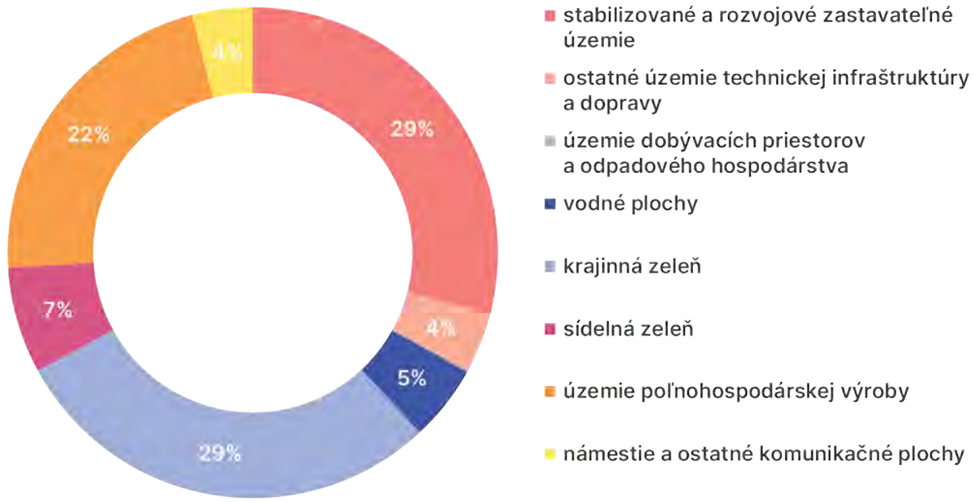

Zdroj dát: *Územný plán hl. mesta SR Bratislavy v znení zmien a doplnkov, 2007*

GRAF 11 Zastavateľné územie (funkčné využitie 101 – 502) stabilizované, rozvojové územie a evidované brownfieldy

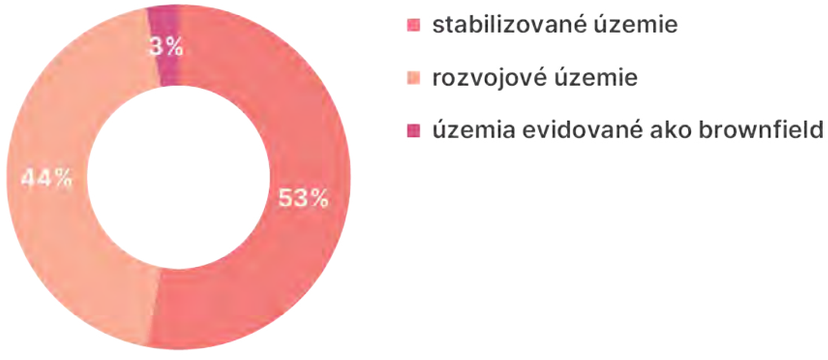

Zdroj dát: *Územný plán hl. mesta SR Bratislavy v znení zmien a doplnkov, 2007*

Z hľadiska možností skompaktňovania mesta sa zameriavame na podiel rozvojových plôch v rámci zastavateľného územia. Tie tvoria až 44 % tohto územia (t. j. 13 % z celkových funkčných plôch územného plánu), čo predstavuje v porovnaní so stabilizovanými (53 %), takmer polovicu z plôch určených na výstavbu. Zvyšok tvoria územia evidované ako brownfieldy (3 %).

Z ***GRAFU 11*** vyplýva, že ide o značné percento rozvojových plôch na obdobie platnosti územného plánu (do roku 2030). Hoci ide o vysoké percento rozvojových plôch, problémom je, že nie sú od schválenia územného plánu v roku 2007 reálne využívané na pôvodne určené funkcie. Výstavba nie je systematicky koncentrovaná na jednotlivých rozvojových plochách, ale značne rozdrobená po celej Bratislave. Väčšina z veľkých rozvojových plôch bez kontaktu so zastavaným územím mesta nie je ani po 15 rokoch schválenia územného plánu využitá (napr. technologický park Cepit či Južné mesto). Ďalšie rozvojové plochy sú stále iba vo fáze prípravy ako napríklad Kapitulský dvor, Kapitulské pole či Lamačská brána – Bory. Rozloha týchto rozvojových lokalít predstavuje celkovo 754 ha.

TABUĽKA 6 Zoznam rozvojových, nevyužitých území

Rozloha	m²	ha
Kapitulské pole	493 803	49
Kapitulský dvor	498 390	50
Južné mesto	1 756 348	176
Devínska Nová Ves – Bory	2 072 746	207
Devínska Nová Ves – Dolné Zamajerské	1 043 494	104
Cepit	626 245	63
Bory – neotvorené rozvojové plochy	1 049 870	105
Spolu	7 540 896	754

Zdroj dát: *MIB, vlastné spracovanie, 2021*

Dôvody tohto stavu sú najmä rozdrobené vlastníctvo, nižšia atraktivita odľahlejších území, chýbajúca infraštruktúra, v súčasnosti pre developerov nevýhodné funkčné využitie určené územným plánom alebo využívanie pozemkov ako formy uloženia peňazí (tzv. *landbanking*).[52] K zlepšeniu podmienok by pomohlo zavedenie jednoznačného určenia využívania poplatku za rozvoj v rozvojových plochách mesta na budovanie infraštruktúry. Prioritne je však potrebné využívať zastavateľné plochy (či už rozvojové alebo brownfieldy) v kontakte s existujúcou zástavbou a zamerať sa najmä na disponibilné plochy vo vnútornom meste.

52 MAGISTRÁT HLAVNÉHO MESTA SR BRATISLAVY, METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *Koncepcia mestskej bytovej politiky 2030-2030.* 2021.

Nekompaktné mesto je aj dôsledkom spôsobu zástavby povojnového obdobia. Sídliská budované podľa princípov Aténskej charty vznikali zvyčajne na voľných plochách v polohách na okraji vnútorného mesta ako funkčne a územne nezávislé celky s dostatkom plôch zelene. Prílev nových obyvateľov spôsoboval tlak na čoraz rýchlejšiu výstavbu, ktorá sa zabezpečovala aj na úkor budovania obchodov a služieb, ako aj verejných priestorov.[53] Pri uplatňovaní princípov monofunkčných obytných súborov vnímame rozpor s ideou tzv. kompaktného mesta, pri ktorom sa kladie dôraz na budovanie štvrtí zmiešaných funkcií. Tým sa presadzuje ekologickejšia pešia a cyklistická doprava, predchádza sa záberu ornej pôdy a dopravným problémom spojených so suburbanizáciou.

Zároveň je veľa sídlisk (napr. Devínska Nová Ves, Dúbravka, Karlova Ves, Lamač, Vrakuňa, Podunajské Biskupice a Rača) situovaných v kontakte s pôvodnou vidieckou zástavbou rodinných domov, čím sa vytvára značný kontrast v štruktúre zástavby. Skompaktňovanie mesta vytvára vhodné podmienky pre plynulejší prechod od nižšej formy zástavby k vyššej intenzite, ktorá by sa mala sústrediť najmä v priesečníkoch ťažiskových rozvojových radiál. Avšak nekoncepčné zahusťovanie sídlisk nadstavbami a dostavbami či objektmi vyššími ako existujúca zástavba narúša pôvodné kompozičné princípy sídlisk. Preto je potrebné k tomuto skompaktňovaniu pristupovať individuálne na základe urbanistických princípov skvalitňujúcich prostredie mesta. Takýmto nástrojom môže byť aj urbanistická štúdia výškového zónovania a aj následná regulácia formou zmien a doplnkov.

Brownfieldy ako potenciál pre tvorbu kompaktného mesta

Nevyužitými územiami – brownfieldami – v zastavanom území aj vo voľnej krajine sa mesto Bratislava zaoberá už od roku 2016. V Bratislave je až 131 území brownfieldov na rozlohe 629 ha, čo zodpovedá rozlohe jednej mestskej časti Lamač.[54] Sú to priestory po ukončenej ľudskej činnosti (priemysel, bývanie, administratíva), alokované prevažne v rámci zastavaného územia mesta (84 % z celkového počtu brownfieldov).[55]

V súčasnosti nie je v SR pojem brownfield legislatívne zadefinovaný. Pre vymedzenie brownfieldov v meste sa použila všeobecne akceptovaná metodika EU CABERNET, na základe ktorej boli skúmané územia zaradené do štúdie ako brownfieldy podľa týchto kritérií:

- ide o opustené, alebo nedostatočne využité územie (do 30 %) opustené minimálne 2 roky;
- pozemky sú dotknuté predchádzajúcim využitím;
- výmera lokality je nad 0,5 hektára;

53 MORAVČÍKOVÁ, H. *Bratislava: atlas sídlisk 1950 – 1995*. 2012.

54 METROPOLITNÝ INŠTITÚT. *Urbanistická štúdia brownfieldy na území mesta Bratislavy*. 2019.

55 Ibid.

- pozemky sa nachádzajú hlavne v rozvinutom urbanizovanom území;
- môžu mať skutočné, alebo odhadované problémy s environmentálnou záťažou.

Súčasťou urbanistickej štúdie Brownfieldy na území hlavného mesta Bratislavy bolo aj hodnotenie ekonomického potenciálu jednotlivých vybraných lokalít v poradí A, B, C, D, kde A predstavuje najlepšiu, najrýchlejšiu revitalizáciu. Podľa údajov za sledované roky 2016-2019 bolo ročne v Bratislave revitalizovaných 9 brownfieldov. V Koncepcii mestskej bytovej politiky 2020-2030 bola určená úloha spočívajúca v pilotnej tvorbe metodiky na transformáciu brownfieldov v meste.[56,57]

Nad rámec hodnotených brownfieldov s rozlohou väčšou ako 0,5 ha boli určené v urbanistickej štúdii zóny a bloky (veľké areály, transformačné územia) pre účely nového ÚPN alebo zmeny a doplnky ÚPN. Podľa metodiky EU CABERNET musí byť v každej veľkej zóne identifikovaný 1 brownfield nad 0,5 ha. Celkom bolo na území hlavného mesta určených 31 veľkých zón na výmere 813,3 ha v zastavanom území aj vo voľnej krajine.[58]

Hlavným kritériom výberu nižšie uvedených veľkých zón bola alokácia v urbanizovanom území mesta, pričom do výberu nie sú zahrnuté zóny poznačené ľudskou stavebnou činnosťou vo voľnej krajine. Všetky veľké zóny alokované v urbanizovanom prostredí mesta, vhodné na navýšenie podielu bývania a iných funkcií, zahŕňajú územie na výmere 536 ha. Prvou riešenou veľkou zónou zo 16-tich je zóna E1 Kopčany v mestskej časti Petržalka s výmerou 2,6 ha. Ďalšími veľkými zónami určenými na podrobné riešenie formou spodrobňujúcej dokumentácie s cieľom úspešne revitalizovať tieto zóny a zapojiť nové mestské štvrte do organizmu mesta sú uvedené v ***TABUĽKE Č. 7***.

Podrobnejšie analýzy spolu s pasportizačnými listami jednotlivých brownfieldov sú uvedené v štúdií.[59]

56 Pre účely pilotnej štúdie bol vybraný brownfield č. 60. Modrá budova na Kopčianskej ulici v kategórii B (zóna E1 Kopčany).

57 MAGISTRÁT HLAVNÉHO MESTA SR BRATISLAVY, METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *Koncepcia mestskej bytovej politiky 2030-2030*. 2021.

58 JACKSON, B., VONTOČEK, J. *Metodika inventarizácie brownfieldov v úrovni ORP*. 2010.

59 METROPOLITNÝ INŠTITÚT. *Urbanistická štúdia brownfieldy na území mesta Bratislavy*. 2019.

GRAF 12 Počet a výmera brownfieldov v zastavanom území a mimo zastavaného územia

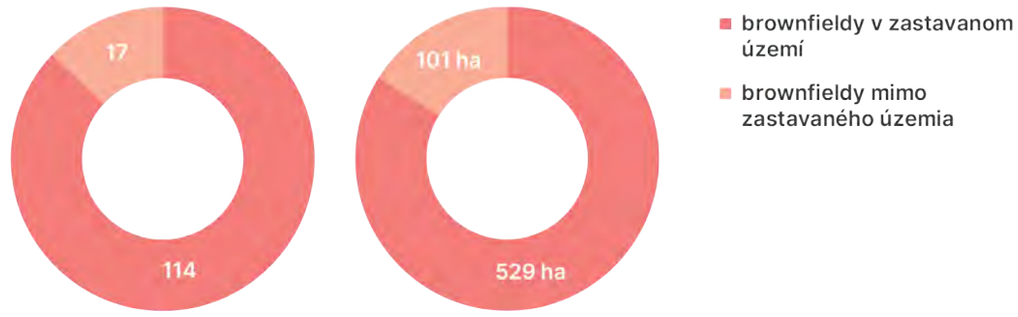

Zdroj dát: *Urbanistická štúdia brownfieldy na území mesta Bratislavy, Metropolitný inštitút Bratislavy, 2019*

GRAF 13 Výmera brownfieldov v jednotlivých mestských častiach. Najväčší podiel výmery brownfieldov má mestská časť Nové Mesto o výmere 232 hektárov k zastavanému územiu (6,19 %)

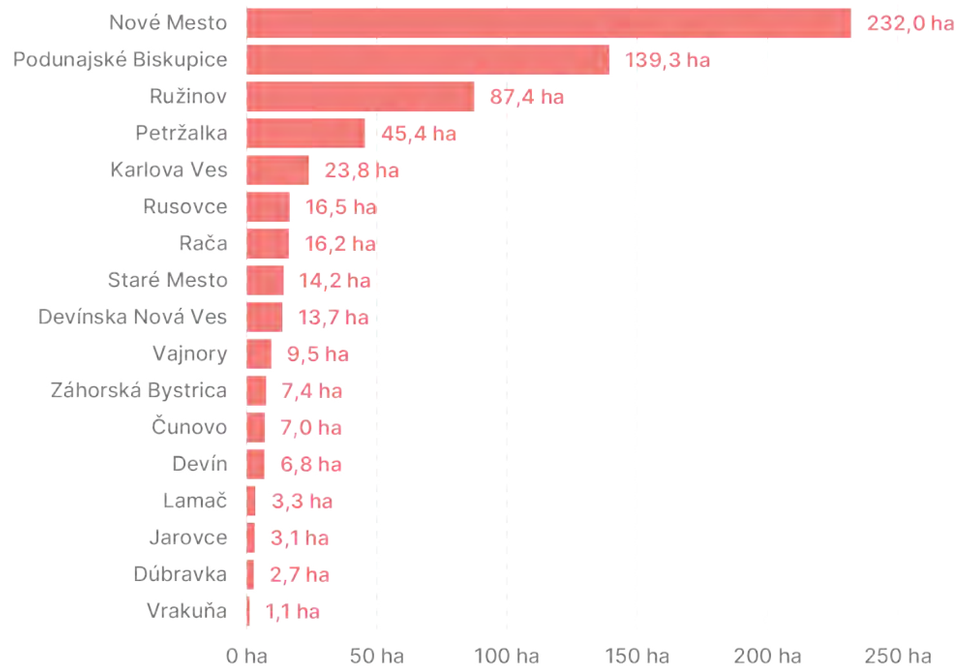

Zdroj dát: *Urbanistická štúdia Brownfieldy na území hlavného mesta Bratislavy, Metropolitný inštitút Bratislavy, 2019*

OBRÁZOK 11 Prehľad lokalizácie veľkých zón brownfieldov v nadväznosti na centrum mesta: B5 Mlynské Nivy západ – B6 Mlynské Nivy východ – veľká zóna E5 Nové Lido

Zdroj dát: *Mapová aplikácia brownfieldy v Bratislave*

TABUĽKA 7 Prehľad zón určených na transformáciu (neukončený)

Označenie zóny	Názov brownfieldu	Mestská časť	Výmera
Zóna B5	Mlynské Nivy západ	Ružinov	49,31 ha
Zóna B6	Mlynské Nivy vý-chod	Ružinov	43,97 ha
Zóna E5	Nové lido	Petržalka	44,76 ha
Zóna E4	Matador	Petržalka	62,83 ha
brownfield č. 78	Palma	Rača	6,03 ha

Zdroj dát: *Urbanistická štúdia Brownfieldy na území hlavného mesta Bratislavy, Metropolitný inštitút Bratislavy, 2019*

GRAF 14 Podiel výmery brownfieldov vo veľkých zónach

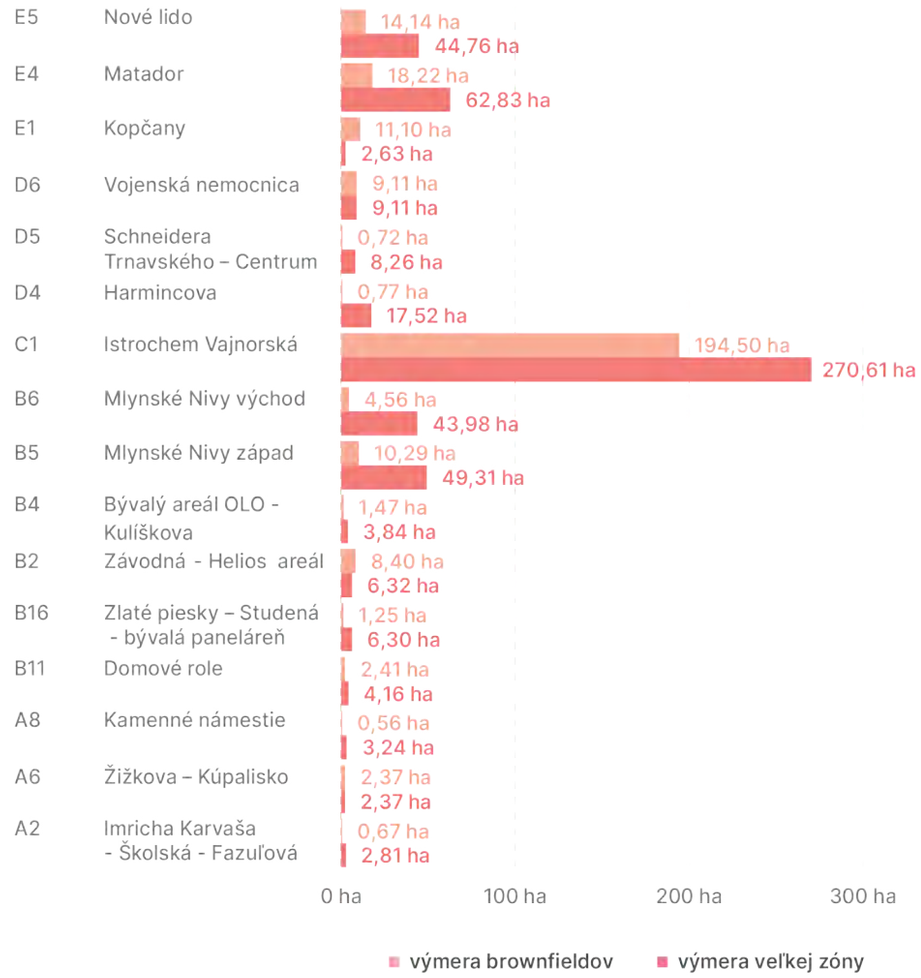

Zdroj dát: *Urbanistická štúdia Brownfieldy na území hlavného mesta Bratislavy, Metropolitný inštitút Bratislavy, 2019*

Podiel všetkých vymedzených veľkých zón v zastavanom území k celkovému zastavanému územiu mesta je 536 hektárov ku 36 760 hektárom, čo predstavuje 1,45 %. Osobitným prístupom a postupným riešením problémov veľkých zón s rozlohou celkovo viac ako 200 ha (pozri ***TABUĽKA 7***) je možné vytvoriť zodpovedajúce podmienky pre ich komplexnú transformáciu na moderné mestské prostredie. Transformácia aspoň niektorých území brownfieldov sa odhaduje na dobu viac ako 20 rokov.

Transformácia brownfieldov však čelí viacerým problémom, najmä problematickým vlastníckym vzťahom, zdevastovaným budovám a vysokým nákladom na odstránenie environmentálnych záťaží. V prvých krokoch projektovej prípravy sa musia identifikovať hlavné prekážky a preskúmať možnosti ich riešenia. Pilotný projekt v lokalite Kopčianska overí vhodnú metódu prípravy ďalších projektov a v pripravovanej metodike transformácie a využitia brownfieldov sa nastavia pravidlá spolupráce s majiteľmi nehnuteľností. Limity vyplývajúce z problematiky životného prostredia je nutné riešiť na úrovni štátu a pomocou zdrojov z Európskej únie. Vzhľadom na objem financií a rozdelenie kompetencií tu môže mať mesto len koordinačnú funkciu.

Pripravovaná metodika transformácie využitia brownfieldov by mala slúžiť ako podklad pri procese transformácie od efektívnejšej územnoplánovacej prípravy až po realizáciu. Cieľom je nastaviť transparentné pravidlá a zabezpečiť udržateľnú transformáciu veľkých území s ohľadom na bývanie, dostupnosť služieb, dopravu, zeleň a ďalšie potreby obyvateľov mesta. Koncepcia by mala nastaviť postup spracovania dokumentácie a projektov smerom k úspešnej revitalizácii. Prednostne budú riešené územia s umiestnením verejnoprospešnej a všeobecne akceptovateľnej náplne, pôjde o brownfieldy v mestskom aj súkromnom vlastníctve. Cieľom je vytvoriť dôkladné analýzy a potrebné dáta o územiach pre ďalšie stupne dokumentácie a stanoviť ucelený rámec v priorizácii veľkých transformačných území v riešení zmien a doplnkov územného plánu, prípadne v novom územnom pláne.

Východisko 10: Slabý rešpekt k životnému prostrediu

Rozvoj Bratislavy so sebou v posledných dekádach priniesol z pohľadu plánovania a tvorby zelene mnoho potenciálov, ale i problémov. Zmenu v tomto prístupe zaznamenávame predovšetkým v 60. a 70. rokoch, ktorá bola charakterizovaná snahou rozdrobovať mestské štruktúry v objatí zelene, pričom verejný priestor sa stal stredobodom týchto snáh a nositeľom kvality. Následné dve dekády (80. a 90. roky) sa niesli v duchu destabilizácie tohto prepojenia, ktorého hlavným nositeľom sa stalo neúmerné zväčšovanie mierok. To so sebou prinieslo problémy v podobe vysokých vstupných investícií a následnej zložitej a nákladnej údržby rozsiahlych zelených plôch.

Tento vývoj mesta tak mal za následok formovanie hlavných problémov spojených s tvorbou a údržbou zelených priestorov v Bratislave, medzi ktoré sa radia:

- oddelenie človeka a pôdy, úpadok poľnohospodárskej a v Bratislave tradičnej vinohradníckej činnosti s priamym dopadom na mestské prostredie;
- fragmentácia urbanistických štruktúr a ich verejných priestorov, ich rozširovanie, strata schopnosti ich kultivácie a následná fragmentácia prírodného prostredia, strata prepojenosti jednotlivých biocentier, prerušovanie biokoridorov, ktoré by ich mali spájať, resp. ich okliešťovanie, alebo nevhodné vedenie;
- degradácia predovšetkým z ekologického hľadiska ako výsledok tvorby hmotného prostredia bez väzieb na životné prostredie reprezentované v ucelenom mestskom prostredí verejných priestorov.[60]

Jedným z negatívnych dôsledkov tohto stavu, ktorý je pozorovateľný v nových projektoch, je priestorový *greenwashing* spočívajúci v ekologickom symbolizme novonavrhovaných priestorov (napr. park na streche stanice Nivy). Takýto prístup využíva často nedostatočné požiadavky na tvorbu zelených plôch, ktoré sú stanovené indexom zelených plôch predovšetkým na marketingové účely projektu bez zásadného pozitívneho vplyvu na podporu rozvoja ekologickej udržateľnosti a biodiverzity. Tento index sa tak vo svetle priestorových špekulácií so zeleňou javí ako nedostatočný.

Medzi ďalšie problémy sa radia i doteraz chýbajúce jasné princípy a štandardy tvorby zelene a starostlivosti o zeleň, ktoré začali vznikať až v roku 2021[61].

---

60 NOVÁČEK, O., ACHBERGER, S. *Mesto a krajina: zmenou paradigmy k uhlíkovej neutralite*. 2022.

61 METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *Princípy a štandardy zelene v meste*. 2021a. METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *Princípy a štandardy starostlivosti o zeleň*. 2021b.

Kľúčové problémy separácie, fragmentácie a degradácie vychádzajú taktiež z nedostatočných dát o stave zelene v meste ako aj chýbajúcich analytických podkladov a sú zároveň pozorovateľné aj v číslach tvorby zelene, ktorá v porovnaní s tvorbou a údržbou ciest tvorí zlomok investičnej činnosti do ulíc v správe hlavného mesta.

Dunaj – prehliadaná dominanta mesta

Rieke Dunaj, jej prírodným danostiam, sile a v neposlednom rade jej potenciálu byť atraktívnou dominantou Bratislavy, sa dlhé roky nevenovala pozornosť a zostávala tichou súčasťou mesta. V európskej mierke je Dunaj veľmi cennou súčasťou najväčšej vnútrozemskej riečnej delty v strednej a východnej Európe. V dôsledku rýchleho rozvoja mesta sa ľavý breh Dunaja zahusťuje stavbami a prírodné prostredie ustupuje. Ideálnou protiváhou sú prírode blízke riešenia manažmentu a revitalizácii brehových porastov spolu s obnovením pozitívneho vzťahu obyvateľov k riečnej dominante mesta Bratislavy. Príkladom takéhoto riešenia je urbanisticko-krajinárska štúdia *Bratislavský Dunajský park*, na ktorý by mali nadväzovať revitalizácie vybraných lokalít.[62] Zdravý ekosystém je aj z ekonomického hľadiska pre spoločnosť výhodný. Vyznačuje sa samočistiacou a retenčnou schopnosťou, vysokou biodiverzitou a tvorbou biomasy.[63]

Mesto na rieke – potreba nastavenia ochrany a udržateľného spôsobu využívania priestoru v okolí vodných tokov, ich ramien a lužnej krajiny

Malé vodné toky a ramená vodných tokov ustupovali po desaťročia a stáročia rozpínajúcemu sa mestu, boli často zasypávané, odkláňané a narovnávané, či zatrubňované a zavedené pod povrch. Dnes sa už trend aj kvôli klíme mení a snahou je prinavrátiť malé vodné toky do verejného priestoru alebo ich aspoň revitalizovať, zachovať ich okolie a sprístupniť ho vhodným spôsobom obyvateľom a návštevníkom mesta. Mesto však nie je správcom vodných tokov na svojom území, touto kompetenciou disponuje Slovenský vodohospodársky podnik. Správcom niektorých malých tokov sú mestské časti v zmysle štatútu hlavného mesta. Ďalším problémom často bývajú majetkové vzťahy, alebo chýbajúce územné rezervy na revitalizáciu vodných tokov v rámci územnoplánovacej dokumentácie mesta.

Jarovecké rameno je lokalitou známou umiestnením plávajúcich zariadení tzv. hausbótov, z ktorých mnohé sú umiestnené v chránenom území Dunajských luhov. Umiestňovanie týchto zariadení podlieha povoľovacím procesom v zmysle prislúchajúcich všeobecne záväzných právnych predpisov. Regulácia výskytu týchto zariadení v chránených územiach je

62 Pozri: https://mib.sk/projekt/bratislavsky-dunajsky-park/.

63 DERNER, M., HRDÝ, V., HUDCOVÁ, D., HVOŽĎARA, P., JANOTA, M., KASTEL, R., KOVARIK, A., KOVÁČ, V., MIŠÍK, M., SOMORA, A., ŠKRINÁR, A., TYUKOSOVÁ, V. *Bratislavský Dunajský park: Urbanisticko krajinárska* štúdia.2021

nevyhnutná a dôležitá z dôvodu ochrany chránených území a ich citlivosti na nevhodné zásahy, ktorými sa môžu prejavovať aj uvádzané plávajúce zariadenia. S umiestnením hausbótov súvisí napríklad zvýšený pohyb osôb, áut, potreba nakladať s produkovanými odpadmi a odpadovými vodami, oplocovanie a odstraňovanie brehových porastov, rušenie vtáctva, rozširovanie nepôvodných druhov drevín a pod. V období posledných rokov sa k novému povoľovaniu a umiestňovaniu hausbótov v dotknutej lokalite nepristupuje.

Dunajské nábrežia majú veľmi rôznorodý charakter, funkčné využitie a sú taktiež veľmi rôznorodé z prírodného hľadiska. Nachádzajú sa tu územia s vysokým stupňom ochrany po oboch stranách (nielen) Dunaja a zároveň aj veľmi intenzívne využívané nábrežia s vysokou mierou urbanizácie, resp. pod pamiatkovou ochranou. Mnohé z nich sú aj napriek svojmu obrovskému potenciálu pre rôzne rekreačné aktivity (prírodný turizmus, športové rekreačné aktivity a pod.) ťažko dostupné. Bratislava a jej obyvatelia by mohli len benefitovať z koncepčnejšie nastaveného prístupu k rozvoju mesta ako mesta na rieke s významným prírodným potenciálom. Aby Bratislava benefitovala z prítomnosti Dunaja, bude potrebné vypracovať koncepciu rozvoja ľavobrežných častí nábrežia.

Manažment zrážkových vôd

Zrážková voda sa dnes z väčšiny zastavaných alebo inak povrchovo uzatvorených oblastí nedostáva prirodzenou cestou späť do prírodného kolobehu vody. Navyše v dobe silnejúcich prejavov zmeny klímy, ktorá sa prejavuje extrémnymi výkyvmi počasia a zvýšenou premenlivosťou počasia, jestvujúci kanalizačný systém nie len že nestíha odvádzať prívalové dažde, ale zároveň odvádza zrážkovú vodu, ktorá len narieďuje omnoho viac znečistenú odpadovú vodu, čím prispieva de facto k vysúšaniu mestského prostredia a zaťažuje čistiarne odpadových vôd. Aktuálne v rámci územnoplánovacej dokumentácie na úrovni mesta absentuje nástroj, ktorý by koncepčne riešil problematiku zvyšovania odolnosti mesta voči dôsledkom prívalových zrážok a podporil by udržateľnejšie hospodárenie so zrážkovou vodou. Akčný plán adaptácie na zmenu klímy síce identifikuje, ktoré typy opatrení je potrebné zavádzať, ale nedefinuje, v ktorých lokalitách a v akej miere je potrebné ich zavádzať.

Zraniteľná poľnohospodársky využívaná krajina

V okolí Bratislavy sa nachádza množstvo poľnohospodárskej pôdy. Táto zaberá plochu približne 13 000 ha, čo je necelá tretina rozlohy mesta. Najväčšiu časť z nej tvorí orná pôda (takmer 10 000 ha, 74 %), nasledujú ďalej plochy využívané ako trávnaté porasty, vinice alebo sady. Tieto sú v porovnaní s ornou pôdou naozaj len zlomkové (pozri ***TABUĽKU 8***). Celky ornej pôdy na Slovensku a aj v okolí hlavného mesta sú charakteristické svojou značnou veľkosťou, kompaktnosťou a nízkym zastúpením prvkov krajinnej zelene (remízky, vetrolamy, brehová vegetácia vodných tokov a pod.).

Tento stav neumožňuje nárast ekologickej stability poľnohospodárskej krajiny a taktiež zvyšuje jej zraniteľnosť voči nepriaznivým dôsledkom zmeny klímy. Práve polia bez vegetácie sa počas letných mesiacov veľmi ľahko otepľujú, vysušujú a v kombinácii s prílišným sklonom a nevhodným typom pôd môžu viesť k zvýšenému riziku vodnej erózie. Zásahy, ktoré boli v minulosti (najmä v období druhej polovice 20. storočia) robené s cieľom maximalizovať pestovnú plochu a rozlohu ornej pôdy, so sebou prinášali aj zasypávanie ramien vodných tokov a ich napriamovanie, resp. spevňovanie brehov a odstraňovanie prirodzenej brehovej vegetácie, ako aj ďalšie necitlivé zásahy do krajiny. Tým sa stratila prirodzená prepojenosť významných prírodných území, ktoré dnes majú plniť funkciu biocentier.

Vinice – miznúca krajinno-historická súčasť mesta

Ďalším problémom je postupne vyhasínajúci záujem o udržanie **vinohradníckych tradícií** a postupné vytrácanie sa vinohradníckeho remesla spolu s vinohradmi. S tým súvisí aj strata krajinného obrazu Bratislavy s úpätiami Malých Karpát, ktoré bývali lemované vinicami. Dôvodov je viacero – komplikované majetkové vzťahy, nevymáhanie tzv. burinového zákona[64], ako aj rôzne motivácie, ktoré vedú ľudí k snahe o zmenu spôsobu užívania pozemkov viníc na stavebné pozemky (náročnosť vinohradníckeho remesla, chýbajúce technické zázemie, nárast cien nehnuteľností a pod.).

Tieto faktory spôsobili, že v súčasnosti sa nehospodári na takmer polovici viníc v porovnaní so stavom v roku 2002 (na základe porovnania ortofoto snímok – pozri ***TAB. 9*** a ***OBR. 12***). Mesto by sa preto malo usilovať o revitalizáciu a obnovu mestských viníc na produkčné a rekreačné účely a zamedzenie ich premeny na stavebné pozemky. Jedným z nástrojov ochrany vinohradov na úrovni územného plánovania je aj spracovanie urbanistickej štúdie viníc. Dôležitým faktorom pre zlepšenie súčasného stavu je aj uplatňovanie a vymáhanie legislatívnych opatrení – napr. burinový zákon v spolupráci s orgánmi verejnej správy.

64 Zákon NR SR č. 220/2004 Z. z. o starostlivosti o poľnohospodársku pôdu v znení neskorších zmien a predpisov.

TABUĽKA 8 Pôdny fond podľa druhu pozemkov (tis. ha)

Ukazovateľ	2016	2017	2018	2019	2020
Celková výmera pôdy	36,8	36,8	36,8	36,8	36,8
v tom					
poľnohospodárska pôda	13,5	13,5	13,5	13,4	13,3
v tom					
orná pôda	10,0	10,0	10,0	9,9	9,8
chmeľnice	-	-	-	-	-
vinice	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
záhrady	1,8	1,8	1,8	1,8	1,7
ovocné sady	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
trvalé trávne porasty	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
nepoľnohospodárska pôda	23,2	23,3	23,3	23,4	23,5
v tom					
lesné pozemky	8,1	8,1	8,1	8,1	8,1
vodná plocha (vrátane rybníkov)	1,8	1,9	1,9	1,9	1,9
zastavaná plocha	7,7	7,8	7,8	7,9	7,9
ostatná plocha	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6

Zdroj dát: *Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy 2021. Zdroj údajov: Úrad geodézie, kartografie a katastra SR*

TABUĽKA 9 Zmeny v rozlohe obhospodarovaných viníc – porovnanie na základe ortofoto snímok z rokov 2002 a 2021

Mestská časť	Približná rozloha obhospodarovaných viníc v roku 2002	Približná rozloha obhospodarovaných viníc v roku 2021
Devín	40,32 ha	9,55 ha
Nove Mesto	132,15 ha	44,76 ha
Rača	184,83 ha	119,36 ha
Vajnory	81,4 ha	86,76 ha
Spolu	438,7 ha	260,43 ha

Zdroj dát: *Úrad geodézie, kartografie a katastra SR, 2020, MIB, vlastné spracovanie, 2022*

Verejný priestor z hľadiska zraniteľnosti

Štruktúra sídliskovej zelene a zelene bytových domov dnes na väčšine územia mesta nespĺňa požiadavky kladené na zelenú infraštruktúru klimaticky odolných miest. Zeleň na sídliskách má často veľmi vysoké zastúpenie rozsiahlych trávnatých plôch s nekoncepčne umiestnenými drevinami (často aj nevhodného druhového zloženia, resp. jednodruhového zloženia), ktoré sú neefektívne z hľadiska ochladzovania miestnej mikroklímy. Takéto formy mestskej zelene zároveň nie sú ani veľmi udržateľné z hľadiska nákladov na starostlivosť. Naviac nevytvárajú ani inkluzívny verejný priestor, ktorý by poskytoval dostatočnú mieru ochladenia počas letných mesiacov, aby sa mohli aj zraniteľnejší obyvatelia (najmä seniori) cítiť v exteriéri príjemne aj počas dňa.

OBRÁZOK 12 Porovnanie aktuálne obhospodarovaného územia viníc (2021) so stavom z roku 2002; prvá dvojica fotografií obsahuje snímok mestskej časti Devín, druhá dvojica mestské časti Nové Mesto, Rača a Vajnory

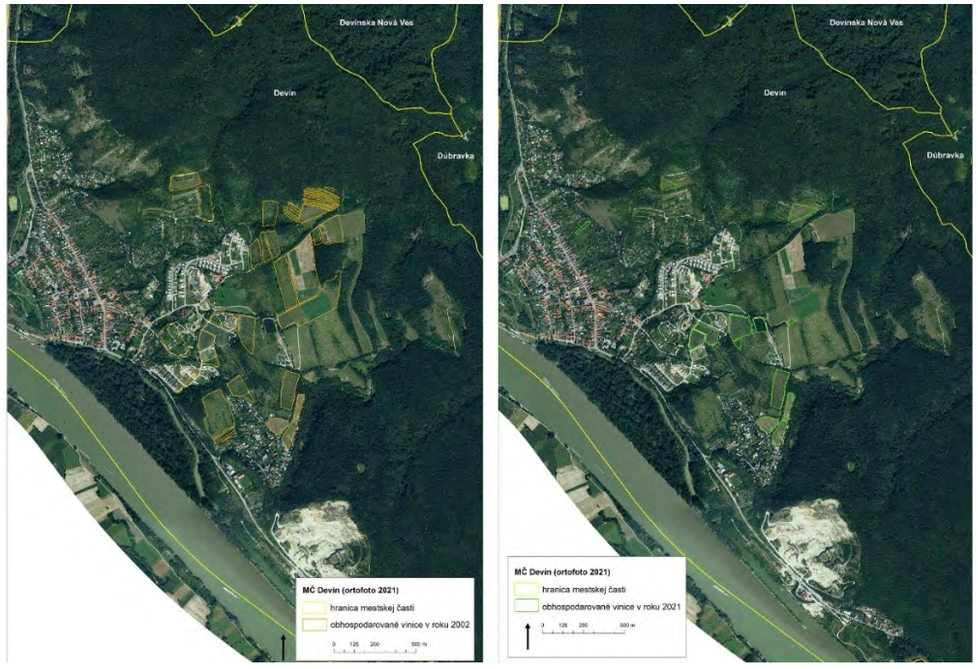

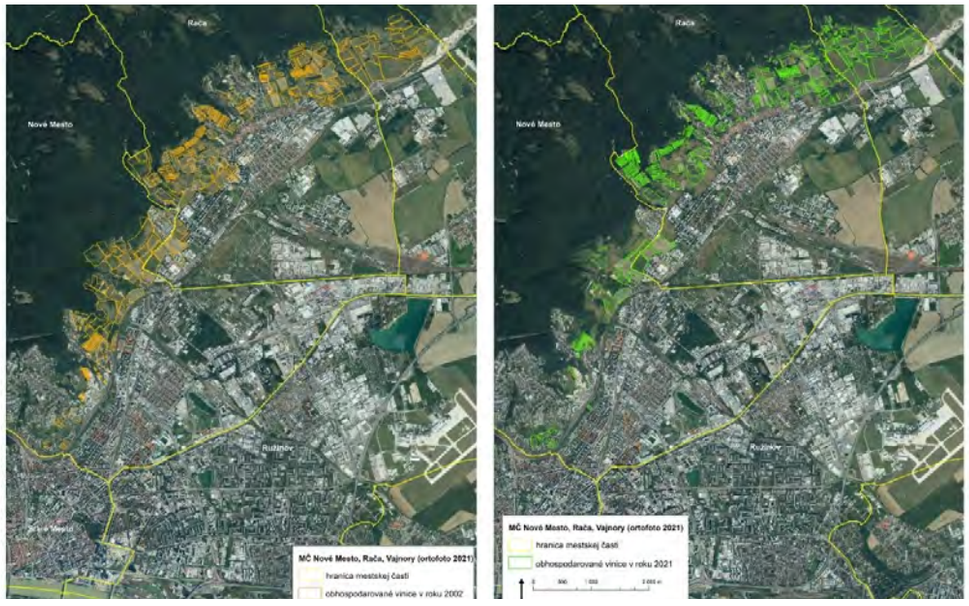

Zdroj dát: *Úrad geodézie, kartografie a katastra SR, 2021, MIB, vlastné spracovanie, 2022*

Verejný priestor z hľadiska mestskej biodiverzity

Pretrvávajúci konvenčný spôsob nazerania na verejný priestor a mestské plánovanie nezohľadňuje mestskú biodiverzitu ako plnohodnotnú a potrebnú súčasť mesta. Je preto nevyhnutné sa začať komplexne venovať tejto téme aj vzhľadom na biodiverzitný potenciál mesta Bratislavy s bezprostrednou prítomnosťou rieky Dunaj, ktorá formovala pôvodné lužné lesy a jeho biotu. Navyše, v urbánnom prostredí rozhoduje o biologickom bohatstve kvalita a kvantita zeleno-modrej infraštruktúry naprieč mestskými štruktúrami, ktorá predstavuje živnú pôdu pre mestskú flóru a faunu. Takýto verejný priestor ponúka nielen spoločenský úžitok, ale i komplexné ekosystémové služby, ktorých výhody pociťujú obyvatelia mesta. Akým spôsob pristupovať k verejným priestorom preto otvára nové, kreatívne cesty a metódy.

Jednou zo známych metód je *Animal Aided Design,* relatívne nový koncept plánovania urbánnych priestorov, ktorá nadčasovo hovorí o tom, že iba plánovanie zelených plôch nie je postačujúce, ak chceme zabezpečiť, aby v mestách mohli žiť rôzne živočíšne druhy.[65] Preto je hlavnou myšlienkou vytvárať mestský priestor pre potreby mestskej fauny, od čoho sa odvíja samotná kvalita zeleno-modrej infraštruktúry. Avšak, mestská biodiverzita spolu so systémom komplexnej zeleno-modrej infraštruktúry

65 WEISSER, W., HAUCK, T. *ANIMAL-AIDED DESIGN – using a species' life-cycle to improve open space planning and conservation in cities and elsewhere*. 2017.

je momentálne na území hlavného mesta Bratislavy neuchopenou témou, ktorej sa doteraz nevenovalo patričnej pozornosti.

Koeficient zelene neodpovedajúci aktuálnej situácii

ÚPN hl.mesta Bratislavy definuje koeficient zelene (KZ) ako pomer medzi plochou zelene na rastlom teréne a celkovou výmerou vymedzeného územia (s možnosťou čiastočného započítania zelene nad podzemnými konštrukciami). Taktiež uvádza, že jeho funkciou je zabezpečiť potrebný rozsah zelene doplnkového charakteru v regulovanom území, pričom sú stanovené minimálne rozsahy plôch doplnkovej zelene v rámci konkrétnej regulovanej funkčnej plochy.

TABUĽKA 10 Započítateľné plochy zelene – tabuľka zápočtov

Požadovaný podiel	Kategória zelene	Charakter výsadieb	Požadovaná hrúbka substrátu	Koeficient zápočtu	Poznámka
min. 70 %	Zeleň na rastlom teréne	Výsadba zelene na rastlom teréne, s pôvodnými vrstvami pôdotvorného substrátu, prípadne s kvalitatívne vylepšenými vrstvami substrátu	bez obmedzenia	1	Komplexné sadovnícke úpravy
	Zeleň na úrovni terénu nad podzemnými konštrukciami	Výsadba zelene nad podzemnými konštrukciami s riešením ako u zelených striech (t. j. s drenážno-izolačnou fóliou, pôdnymi kondicionérmi a závlahovým systémom)	nad 2,0 m	0,9	Trávnik, kríky, stromy s veľkou korunou
max. 30 %	Zeleň na úrovni terénu nad podzemnými konštrukciami		nad 1,0 m	0,5	Trávnik, kríky, stromy s malou korunou
			nad 0,5 m	0,3	Trávnik – kvetiny, kríky

Zdroj dát: *Hlavné mesto SR Bratislava (2021)*

V praxi možno koeficient zelene v tejto podobe pokladať za veľmi jednoduché, hrubé vyhodnotenie a stanovenie rozsahu zelene s rozdielnymi minimálnymi požiadavkami pre centrum, vnútorné mesto a vonkajšie mesto. V kontexte aktuálnych environmentálnych problémov miest vrátane Bratislavy platné koeficienty zelene pre Bratislavu predstavujú nedostatočne flexibilný nástroj neschopný určovať potrebnú kvalitu mestskej zeleno-modrej infraštruktúry, ktorý navyše už vôbec nie je v súlade s modernými koncepčnými dokumentmi mesta v oblasti mestskej zelene.[66] V súčasnej podobe nezohľadňuje vegetačné horizontálne a vertikálne prvky (strechy, steny) ako plnohodnotnú súčasť mestskej

66 METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *Princípy a štandardy zelene v meste*. 2021a.

vegetácie a taktiež do tejto metriky nie sú premietnuté individuálne adaptačno-mitigačné prvky ako koncepčná priorita mestských priestorov v kontexte prebiehajúcej zmeny klímy a jej prejavov.

Bratislava je mesto s veľkým potenciálom vzhľadom na polohu a prírodný charakter, avšak súčasne čelí rovnakým problémom ako iné svetové metropoly, ktoré svoj potenciál jasne identifikovali a premietli do následných stratégii aj v podobe funkčných koeficientov zelene, resp. tzv. ekoindexov. Ekoindexy predstavujú jasnú reguláciu a víziu mesta ako chce formovať zeleno-modrú infraštruktúru pre svojich obyvateľov; tento nástroj rovnako napomáha novým projektom dosahovať vysokú kvalitu vegetácie a jej prepojenie s komplexnými ekosystémovými službami.

Je potrebné, aby Bratislava začala s formovaním ekoindexu, ktorý zohľadňuje kvantitatívny ako aj kvalitatívny rámec mestskej zelene vytvorený na základe analýzy klimatických zón. Pre ilustráciu hlavného problému možno uviesť na príklade porovnania ekologickej hodnoty a stopy rozsiahleho trávnika v porovnaní s dažďovou záhradou či trvalými lúčnymi plochami. Trávnik má podstatne nižšiu ekologickú hodnotu a vyššiu ekologickú stopu z hľadiska nárokov na vodu a údržbu. Z pohľadu aktuálneho koeficientu zelene pre Bratislavu sa jedná o rovnaké plochy vegetácie, pretože spomínanú kvalitu vegetačného pokryvu explicitne nestanovuje, pričom takéto nezohľadňovanie rozdielnej ekologickej kvality je vážnym problémom pre formovanie odolnosti mesta na negatívne prejavy zmeny klímy a straty biodiverzity. Okrem iného funkčné ekoindexy sú v mnohých mestách štandardom už dlhé roky.

Priekopníckym mestom bol Berlín už v roku 1994 (*Biotop Flächenfaktor*), nasledovalo Malmö s *Green Space Factor* a *Green Points System* z roku 2001 (aktualizovaný v roku 2011).[67] Tieto metriky kladú dôraz na prírode blízke hospodárenie s vodou a podporu biodiverzity. Odlišný prístup si osvojilo mesto Seattle vo svojim *Seattle Space Factor* z roku 2006, ktorý kladie dôraz na vegetačné strechy a steny. Ďalšie ekoindexy majú spracované mestá Washington[68], Helsinki[69] či Londýn.[70] Metriky využité jednotlivými systémami ekoindexov sú navzájom podobné, častokrát modifikované a vzájomne inšpirované. Každé mesto je špecifické, má individuálne potreby, rozdielnu mieru zastavanosti, odlišné stratégie budúceho lokálneho formovania, a preto je dôležité k nastavovaniu ekoindexu pristupovať individuálne.

67 KRUUSE, A. *GRaBS Expert Paper 6, The Green Space Factor and the Green Points* System. 2021.

68 MCGLYNN, M., et al. *GREEN AREA RATIO GUIDEBOOK*. 2017.

69 JUHOLA, S. *Planning for a green city: The Green Factor tool*. 2018.

70 KRUUSE, A. *GRaBS Expert Paper 6, The Green Space Factor and the Green Points* System. 2021.

B.2 EKONOMICKÝ ROZVOJ

Východisko 1: Financovanie samosprávy je výrazne solidárne, centrá ekonomickej aktivity vygenerovanými daňovými príjmami dotujú menšie obce.

Bratislavský (o 50 %) a Trnavský kraj (o 14 %) získavajú menej z podielových daní[71] ako vyprodukujú hrubého domáceho produktu. Podielové dane sú nastavené na vyrovnávanie regionálnych rozdielov, nie na prepojenie ekonomického úspechu samosprávy a jej daňových príjmov. Napr. v Prešovskom kraji je podiel na výbere podielových daní o 62 % vyšší ako podiel kraja na ekonomickej aktivite.

Nepomer medzi regionálnym HDP a príjmami samosprávy znevýhodňuje Bratislavu aj pri čerpaní európskych fondov.

Európske fondy, predovšetkým fond regionálneho rozvoja, sú prioritne alokované do regiónov[72] s podpriemerným regionálnym HDP na obyvateľa. Bratislavský kraj má podľa údajov z roku 2019 regionálne HDP na obyvateľa (po prepočítaní kúpnej sily) na úrovni 162 % európskeho priemeru, vyššie ako Berlín (123 %), Helsinki (144 %) Viedeň (149 %), Budapešť (151 %) či Varšava (160 %).

Bratislavský kraj je preto oprávnený čerpať iba zlomok alokovaných fondov pre Slovensko. Na rozdiel od iných metropolitných regiónov však nízku alokáciu zo štrukturálnych fondov nekompenzujú vyššie vlastné príjmy. Ambíciou Bratislavy nie je meniť systém prerozdeľovania eurofondov. Zmeniť sa má financovanie samospráv na Slovensku, vysoké regionálne HDP má vypovedať o ekonomickej sile samosprávy v regióne.

Financovanie slovenských samospráv je solidárnejšie aj v porovnaní s európskym štandardom, kde na vyrovnávanie rozdielov slúžia primárne priame transfery zo štátneho rozpočtu. Regionálne rozdiely na Slovensku vyrovnáva okrem financovania prenesených kompetencií (školstvo) či spolufinancovania sociálnych služieb aj samotná podielová daň.

Samosprávy v Európe sú štandardne financované cez tri piliere zdrojov: miestne dane a poplatky (primárne daň z nehnuteľnosti), podiel na národne vyberaných daniach a účelové granty zo štátneho rozpočtu. Podiel na národne vyberaných daniach (najčastejšie daň z príjmu fyzických osôb) štandardne kopíruje ekonomickú silu samosprávy a s miestnymi daňami slúžia na financovanie originálnych kompetencií samosprávy a jej rozvoj. Účelové granty vyrovnávajú regionálne rozdiely a zabezpečujú rovnaký prístup k verejným službám v celej krajine. Financujú konkrétne verejné služby ako školstvo, sociálne služby či zdravotníctvo.

71 Príjmy všetkých obcí a miest daného kraja + príjmy samosprávneho kraja.

72 Podľa klasifikácie NUTS2.

GRAF 15 Podiel jednotlivých samosprávnych krajov na národnom HDP a príjmoch z podielovej dane

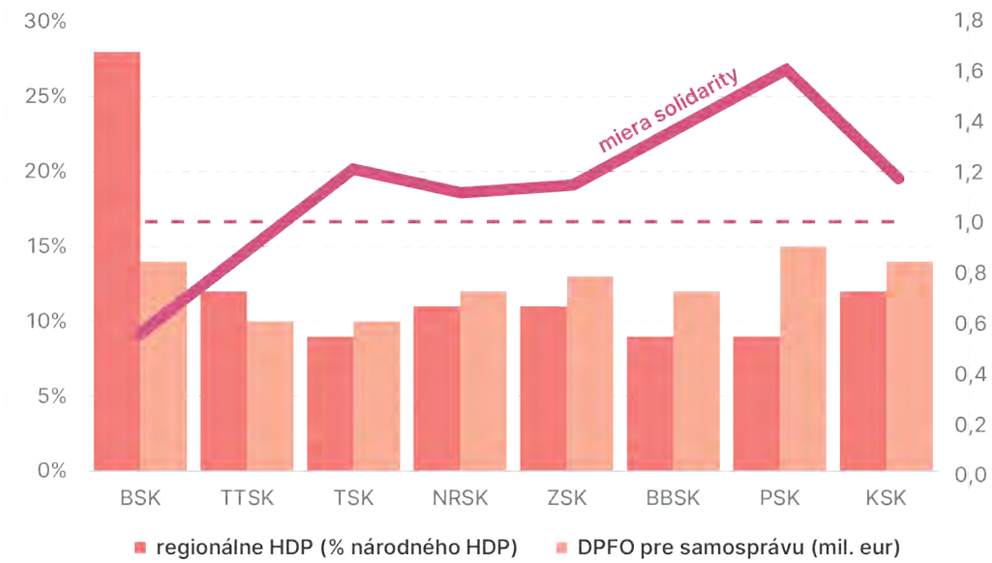

Zdroj dát: *Eurostat, Gross domestic product (GDP) at current market prices by NUTS 3 regions, 2022, Ministerstvo financií SR, rozpocet.sk, 2021*

GRAF 16 Príjmy z grantov a transferov jednotlivých samosprávnych krajov na obyvateľa (v eurách a % priemeru)

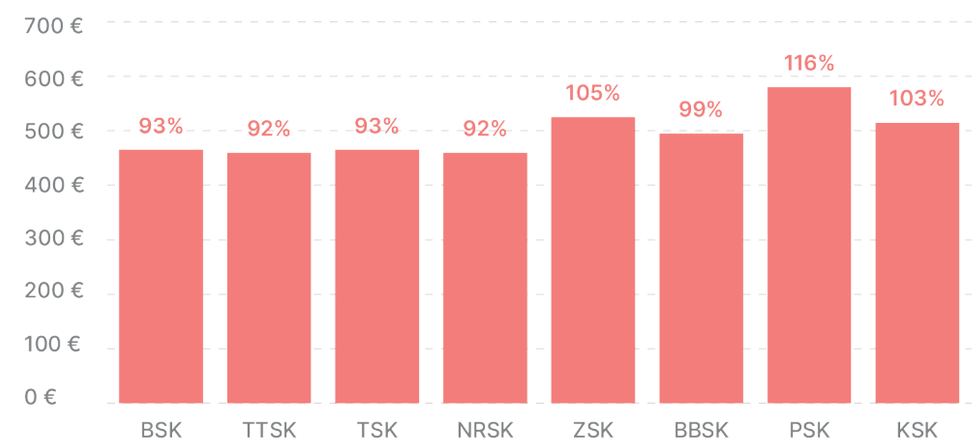

Zdroj dát: *Ministerstvo financií SR, rozpocet.sk, 2021*

GRAF 17 Financovanie samospráv v Európe (2016)

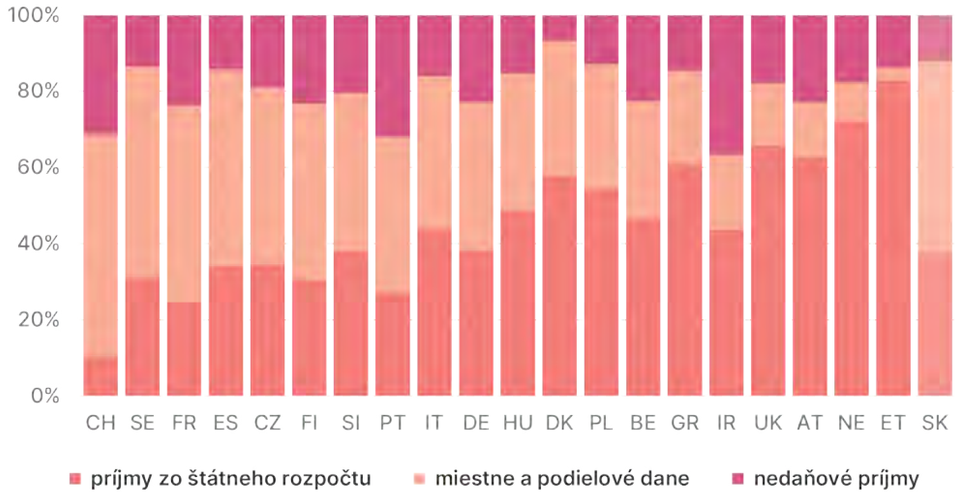

Zdroj dát: *Geißler, Hammerschmid, & Raffer, 2019*

Priame financovanie zo štátneho rozpočtu tvorilo v roku 2016 v priemere 46 % príjmov samospráv v Európe . Miestne dane a národné dane tvorili 34 % príjmov. Zvyšok (20 %) tvoria iné nedaňové príjmy.

Na Slovensku tvoria podielové dane (údaje za rok 2019) 42 % príjmov samosprávy. Granty a transfery tvoria ďalších 38 % príjmov. Miestne dane tvoria iba 8 % príjmov. **80 % samosprávnych rozpočtov je tak tvorených solidárnym mechanizmom financovania** bez zohľadnenia ekonomickej aktivity a pôvodu daňových príjmov.

Bratislava má v porovnaní s inými hlavnými mestami v okolí nevýrazné postavenie aj financovanie. Príjmy Prahy a Viedne, vyjadrené ako podiel príjmov verejnej správy, sú o 59 %, resp. 198 % vyššie v porovnaní s Bratislavou (počítanou ako súčet príjmov samosprávneho kraja, Bratislavy, mestských častí a ostatných miest a obcí BSK). Dorovnať príjmy na úroveň Prahy alebo Viedne by znamenalo zvýšiť rozpočet regiónu zo súčasných 990 mil. eur o 582 mil. eur, resp. 4 530 mil. eur.

Celkové zdanenie nehnuteľností je v porovnaní s priemerom OECD menej ako polovičné, čo znižuje fiškálnu nezávislosť samospráv. Priemer krajín OECD vo výbere dane z nehnuteľnosti je na úrovni 1,1 % HDP . V roku 2019 tvoril na Slovensku tento pomer 0,4 % HDP, v roku 2020 stúpol z dôvodu poklesu HDP a zvýšenia sadzieb naprieč mestami a obcami na 0,5 % HDP. V Európe sú dane z nehnuteľnosti štandardne príjmom samospráv, nízky výber tejto dane znižuje schopnosť samospráv investovať do vlastného rozvoja.

GRAF 18 Príjmy metropolitného regiónu ako % príjmov verejnej správy (2019)

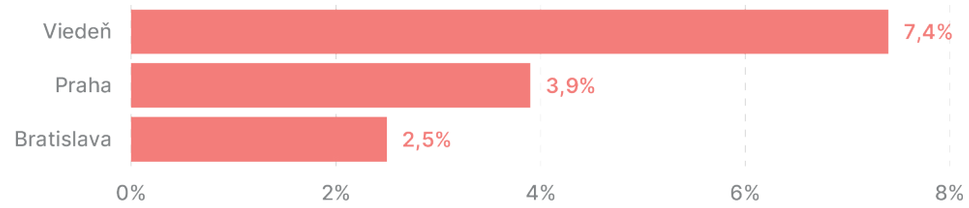

Zdroj dát: *Zpráva o plnění rozpočtu a vyúčtování výsledků hospodaření hl. m. Prahy za rok 2021, Der Rechnungsabschluss der Stadt Wien, 2021, Ministerstvo financií SR, rozpocet.sk, 2021*

Financovanie a kompetencie bratislavskej samosprávy

Financovanie aj kompetencie samosprávy budú nastavené podľa reformy územnej samosprávy, navrhovanej v dokumente Vráťme mestám práva: pokračovanie decentralizácie Slovenska.[73]

Financovanie sa priblíži európskemu štandardu postavenému na troch pilieroch: miestnych daniach a poplatkoch (spravovaných lokálne), daňou z príjmu (spravovanou centrálne, rozdeľovanou podľa domicilu daňovníkov) a vyrovnávacích grantoch a transferoch zo štátneho rozpočtu na financovanie verejných služieb (školstvo, sociálne služby a iné).

Legislatíva upravujúca daň z nehnuteľnosti dá mestám väčšiu flexibilitu v nastavovaní sadzieb, odvodená bude od hodnoty nehnuteľnosti alebo podlahovej plochy, s minimálnymi národnými sadzbami. Mestá budú môcť sadzby dane navyšovať vlastným rozhodnutím nad rámec minima. Cieľom minima je garantovať istú výšku príjmov pre samosprávy z majetkových daní a umožniť znižovanie DPFO. Správa a výber dane z nehnuteľnosti ostane kompetenciou samospráv.

Celkový výber dane z nehnuteľnosti stúpne minimálne na úroveň aspoň 1 % HDP oproti dnešným 0,5 % HDP. Zvýšené sadzby dane z nehnuteľnosti umožnia znížiť daňové zaťaženie práce približne o 3-4 percentuálne body (napr. prvá sadzba dane by bola 16 % a druhá sadzba dane 21 %).[74] Miestne dane budú pre samosprávy dôležitejším vstupom ako doteraz.

73 NIŽŇANSKÝ, V., a kol. *VRÁŤME MESTÁM PRÁVA: pokračovanie decentralizácie Slovenska*.

74 RADA PRE ROZPOČTOVÚ ZODPOVEDNOSŤ. *Simtask: nasimulujte si svoju reformu v daniach, odvodoch a sociálnych dávkach*. 2021.

Konkrétne zmeny budú musieť nastať minimálne v týchto oblastiach:

1. V zákone o miestnych daniach[75] sa zvýšia minimálne sadzby dane, zmení sa spôsob výpočtu základu dane podľa podlahovej plochy a zvýši sa flexibilita stanovenia sadzieb.
2. Rozpočtové určenie dane z príjmu sa v zákone[76] a nariadení vlády[77] upraví tak, aby vo vzorci zohľadňovalo miesto pobytu daňovníkov. Do vzorca nebudú vstupovať faktory, ktoré budú kompenzované cez priame granty a transfery zo štátneho rozpočtu (napr. počet obyvateľov nad 62 rokov alebo počet žiakov).
3. Zákony a ostatné právne predpisy o financovaní preneseného výkonu štátnej správy[78], resp. o samostatnom financovaní samosprávnych kompetencií (sociálne služby)[79], zohľadnia skutočné náklady na výkon týchto kompetencií a budú ich v plnej miere financovať s cieľom zabezpečiť rovnaký prístup k verejným službám vo všetkých samosprávach. Predškolské vzdelávanie bude financované rovnako ako základné a stredné školstvo, nepôjde už o originálnu kompetenciu samosprávy financovanú z podielových daní.
4. Zákon o dani z príjmu[80] zohľadní vyššie sadzby dane z nehnuteľnosti znížením sadzieb dane z príjmu tak, aby celkový dopad zmien bol rozpočtovo neutrálny.

75 Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady

76 Zákon č. 564/2004 Z. z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov

77 Nariadenie vlády č. 668/2004 Z. z. o rozdeľovaní výnosu dane z príjmov územnej samospráve

78 Napr. zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení, výnos ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR č. 2482/M-2005 z 21. novembra 2005 o poskytovaní dotácií na úhradu nákladov preneseného výkonu štátnej správy obciam na vykonávanie pôsobnosti špeciálneho stavebného úradu pre miestne komunikácie a účelové komunikácie (na úsek dopravy), alebo výnos Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky z 21. decembra 2010 č. 20786/2010-SRVS/z.54145-M o poskytovaní dotácií zo štátneho rozpočtu obciam na úhradu nákladov preneseného výkonu štátnej správy na úseku stavebného poriadku a bývania v znení neskorších opatrení.

79 Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

80 Zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov.

Východisko 2: V rozpočtovom procese a hospodárení Bratislavy sú nedostatočne zohľadnené princípy transparentnosti a hodnoty za peniaze predovšetkým pri strednodobom plánovaní, riadení investícií a zverejňovaní rozpočtu.

Schválený rozpočet hlavného mesta sa kompletný zverejňuje iba v textovej podobe, strojovo čitateľné dáta sú zverejnené až po skončení rozpočtového roku na portáli otvorených dát mesta. Časť webovej stránky mesta venovaná rozpočtu na tieto dáta neodkazuje. Používateľsky prehľadný spôsob, akým preskúmať rozpočet mesta po vzore štátneho webu *www.rozpocet.sk* neexistuje.

Mestské zastupiteľstvo do roku 2020 neschválilo rozpočtové pravidlá hlavného mesta. Pri plánovaní, príprave, schvaľovaní a zmenách rozpočtu sa hlavné mesto riadi iba zákonom[81] a každoročne schvaľovaným interným harmonogramom. Rozpočtové pravidlá schválené zastupiteľstvom môžu proces systematizovať, nastaviť jasné očakávania aj zodpovednosti aktérov a inštitucionalizovať procesy ako je investičný plán a hodnotenie investícií či revízie výdavkov.

Dobrou rozpočtovou praxou, predovšetkým v krajinách severnej a západnej Európy (Škandinávia a Holandsko), je záväzne rozpočtovať na strednodobej úrovni (3-5 rokov). Záväznosť strednodobého rozpočtu zvyšuje kvalitu plánovania vo verejných investíciách, transparentnosť rozpočtového procesu a verejnú kontrolu nad zmenami rozpočtu[82]. Slovensko (na štátnej aj samosprávnej úrovni) je dnes na chvoste rebríčka Európy v záväznosti strednodobého výhľadu rozpočtu[83]. Národná banka Slovenska, ministerstvo financií SR aj Rada pre rozpočtovú zodpovednosť presadzujú zvýšenie záväznosti strednodobého rozpočtového rámca.

Dobrou medzinárodnou praxou je verejné investície plánovať na základe dlhodobého investičného plánu, nezávislého od politického cyklu. Projekty zahrnuté do investičného plánu majú vychádzať z celomestských strategických dokumentov a mali by preukázať dostatočnú hodnotu za peniaze. Kapitálové výdavky by mali byť rozpočtované na základe investičného plánu podľa spoločenskej návratnosti projektov a ich pripravenosti. Hlavné mesto takýto investičný plán v roku 2021 nemá, investície sú plánované nesystematicky a čerpanie investičného rozpočtu je dlhodobo nízke (v priemere 42 % schváleného rozpočtu za roky 2016 – 2020).

81 Zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

82 HAGARA, E., KIŠŠ, Š., ÓDOR, Ľ. *Rozpočet 2.0: Ako posunúť Slovensko do prvej ligy vo verejných financiách*. 2019.

83 KOTIAN, J. *Rozpočet 2.0: Záväznosť strednodobého rozpočtu*. 2019.

GRAF 19 Kapitálový rozpočet HMBA za roky 2016 – 2020

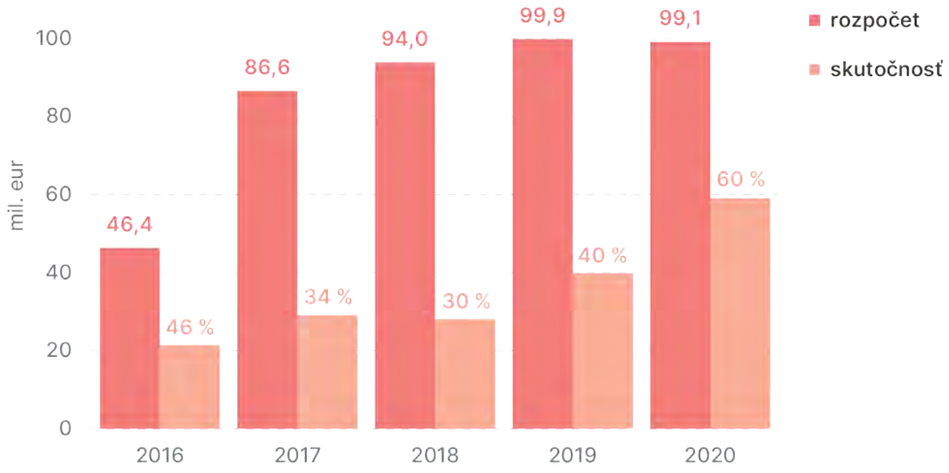

Zdroj dát: *HMBA, 2021*

Dobrou praxou pre riadenie verejných financií je pravidelná revízia rozpočtových výdavkov mesta aj jeho organizácií. Do roku 2021 hlavné mesto systematicky nerevidovalo rozpočty úradu a rozpočtových a príspevkových organizácií. V roku 2021 prebiehajú prvé výkonnostné audity príspevkových a rozpočtových organizácií. Tento proces nie je inštitucionalizovaný, premietnutie do rozpočtovej praxe nie je jasne stanovené.

Hospodárenia Bratislavy a mestských spoločností

Mestské zastupiteľstvo schváli rozpočtové pravidlá, ktoré nastavia procesy, očakávania ohľadom zverejňovania a hodnotenie efektívnosti výdavkov.

Rozpočtové pravidlá určia zodpovednosti jednotlivých aktérov a rámcový harmonogram prípravy rozpočtu. Zadefinujú pravidlá ohľadom rozpočtovania príjmov a výdavkov s cieľom zvýšiť transparentnosť a reálnosť rozpočtu. Nastavia pravidlá zverejňovania rozpočtu a všetkých jeho zmien v strojovo čitateľnej podobe. Zavedú povinnosť záväzne rozpočtovať na trojročnom horizonte.

Súčasťou rozpočtových pravidiel bude aj povinnosť pravidelne hodnotiť efektívnosť výdavkov mesta a jeho organizácií, po vzore rozpočtových pravidiel na úrovni verejnej správy[84]. Pravidelnými auditmi, resp. revíziami výdavkov prejde za každé funkčné obdobie mestského zastupiteľstva aspoň polovica všetkých výdavkov ročného rozpočtu hlavného mesta.

84 § 14, ods. 3 a § 19a zákona č. 523/2004 Z. z. rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Magistrát vytvorí projektové portfólio, ktoré bude obsahovať všetky projekty hlavného mesta a mestských organizácií (predovšetkým investičného charakteru). Cieľom projektového portfólia je vytvoriť realistický investičný plán a harmonogram, na základe ktorého bude možné zvýšiť presnosť kapitálového rozpočtu. Pred zaradením do projektového portfólia prejdú investičné projekty nad 1 mil. eur posúdením efektívnosti a hospodárnosti.

Východisko 3: Mesto nedostatočne využíva potenciál svojich nehnuteľností; mestské budovy sú energeticky náročné a produkujú veľké množstvo emisií skleníkových plynov

Hlavné mesto má v majetku a v správe okolo 200 nehnuteľností – stavebných objektov, ktoré sú vo väčšine prípadov ďalej rozčlenené na približne 500 samostatných nebytových priestorov. Hlavné mesto má zároveň v majetku a v správe tisíce pozemkov. Ide predovšetkým o nehnuteľnosti roztrieštené po meste, veľmi výnimočne ide aj o ucelené areály (ako napr. bývalý areál technických služieb na Bazovej ulici).

Iba 9 % mestských budov je v dobrom stave, väčšina z nich nespĺňa moderné požiadavky na energetickú efektivitu prevádzky a vyžaduje opravy. Nenávratne poškodených je 6 % budov.

Bytové domy vo vlastníctve hlavného mesta sú všeobecne v zlom technickom stave. Ide o stavby postavené ešte pred rokom 1990, ktoré v prevažnej väčšine slúžili na bývanie spojené s polyfunkciou. Dnešné bytové domy sú už desaťročia užívané fyzickými osobami, ktoré nemali povinnosť prispievať do fondu opráv a všetka ťarcha bola prenesená zo štátu na hlavné mesto. Časť takýchto budov bola zverená do správy mestským častiam, ktoré však rovnako nevykonávajú kvalifikovanú správu. Napriek snahe hlavné mesto nemá dostatočné finančné prostriedky na to, aby zabezpečilo komplexnú rekonštrukciu či opravu daných budov, nielen nevyhnutné opravy na predchádzanie havarijným stavom.

Mesto je v mnohých prípadoch skôr malým spoluvlastníkom bytových domov, nie vlastníkom ucelených bytových domov. Tento stav je nevyhovujúci a nákladný. Mesto by dosiahlo koncentráciou vlastníctva v ucelených objektoch významné úspory.

Hlavné mesto disponuje aj viacerými nebytovými priestormi určenými na rôzne účely, napr. pre kultúru, školstvo, voľnočasové aktivity, pohrebníctvo. Aj pre nebytové priestory platí dlhodobý nekoncepčný prístup: je nejasné, aké budovy mesto vlastne chce či potrebuje. Mnohé nebytové priestory sú zverené mestským častiam, pričom viaceré z nich sa viac nevyužívajú.

GRAF 20 Technický stav budov v správe HMBA k 31.12.2020

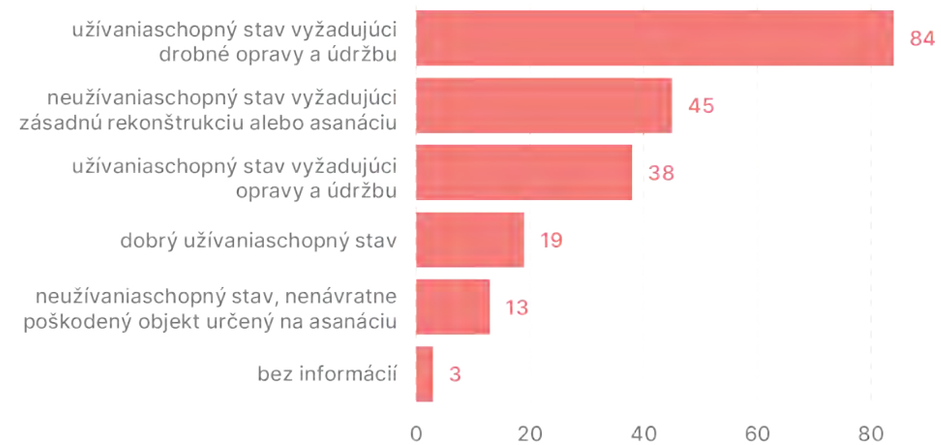

Zdroj dát: *Inventúrny súpis majetku k 31.12.2020, vlastné spracovanie, Sekcia správy nehnuteľností, HMBA, 2021*

V súčasnosti eviduje hlavné mesto v priamej správe 11 veľkých areálových komplexov, a to areál Bazová, Technická 6, Záhorská Bystrica (internát), Matador obnova, Parková 4, Kočánkova INPAKO, Čierny les, Šprinclov majer, detské ihrisko Petržalka City, Vajnory Pri letisku a areál na Dunajskej ulici. Väčšina areálov je v zanedbanom stave a obsahuje budovy, ktoré sú v nepoužiteľnom stave. Zároveň evidujeme veľké areály v správe mestských častí (napr. detský areál Veľký Draždiak) a príspevkových organizácii (napr. Zoo alebo areál muničných skladov Záhorská Bystrica v správe Mestských lesov).

Pre niektoré z týchto areálov sa našli dočasné aj dlhodobé využitia. Napríklad areál bývalých technických služieb Bazová sa využíva na účely komunálneho podniku mesta či na organizáciu mestského reuse centra. Dlhodobý zámer revitalizácie tohto centrálne umiestneného mestského brownfieldu zastrešuje MIB. Taktiež areál na Technickej ulici sa v súčasnosti pripravuje pre dlhodobé účely komunálneho podniku. Mestu však doteraz chýbala jasná politika a metodika revitalizácie areálových komplexov, a to najmä v kontexte potreby transformácie mestských brownfieldov.

Cieľ dosahovania energetickej úspory mestských budov je prakticky nerealizovateľný na mnohých pamiatkovo chránených mestských budovách, keďže rekonštrukcie týchto budov významne presahujú rozpočtové možnosti. Jednou z možností riešenia je presun do moderných kancelárskych priestorov. Nové kancelárske priestory spĺňajú prísne environmentálne štandardy. Poskytujú tiež väčšiu flexibilitu

a možnosť reakcie na zmeny v pracovných podmienkach (pandemické opatrenia).

Mnohé z budov hlavného mesta sú pamiatkovo chránené (a teda obvykle aj staršie, historické budovy), čo ďalej komplikuje ich potenciál byť energeticky úsporné. Žiadna z mestských budov prevádzkovaných magistrátom neprodukuje a nevyužíva obnoviteľné zdroje energie a žiadna z budov nevyužíva vysokoúčinnú kombinovanú výrobu elektriny a tepla. Nevyužívané historické budovy v centre mesta by mesto mohlo predať kupujúcim, ktorí sú ochotní zniesť zvýšené náklady na rekonštrukciu týchto budov. Uvedené opatrenie by sa však nemalo dotknúť tradične využívaných historických budov magistrátom a jeho organizácií (napr. komplex budov na Primaciálnom nám., Galéria mesta Bratislavy a iné).

Východisko 4: Správe mestských pozemkov chýba jasná mestská politika, správu zaťažujú súdne spory a nevysporiadané pozemky

Podľa inventarizácie k 31. 12. 2021 eviduje mesto 29 979 pozemkov v priamej správe mesta, 13 774 pozemkov v správe mestských častí a 866 pozemkov v správe mestských organizácií, čo je spolu 44 619 pozemkov.

Chýba pozemková politika mesta – mesto nemá určené priority v oblasti nakladania s pozemkami, ciele pri nakladaní s pozemkami či ich zhodnocovaní. Je potrebné vytvoriť zoznam pozemkov, ktoré sú pre mesto prioritné (pozemky, ktoré je efektívnejšie a vhodnejšie prenajať a ktoré odpredať). V prípadoch pozemkov, ktoré sú nevyhnutné pre riešenie investičných zámerov (mestských aj súkromných projektov) zabezpečiť mechanizmus rýchlejšieho a prehľadnejšieho usporiadania vzťahov k takýmto pozemkom.

Pozemky je možné rozdeliť na:

- Pozemky, ktoré po pripravovanej zmene štatútu bude možné previesť formou verejných obchodných súťaží. Ide o väčšie pozemky, ktorých hodnota bude určená znaleckým posudkom ako východisková a následne bude realizovaná elektronická aukcia, čím by mesto mohlo získať finančné prostriedky vo vyššej hodnote ako všeobecná hodnota pozemkov.
- Pozemky, ktoré sú situované pod napr. železničnými traťami alebo inými líniovými stavbami vo vlastníctve štátu či iných subjektov. Pri nich je najefektívnejšie usporiadať ich formou zámeny za iné pozemky, ktoré vie mesto využiť, s dotknutými správcami.
- Pozemky s malou rozlohou umiestnené v záhradách rodinných domov, pri ktorých nie je fyzicky možné zabezpečiť ich správu a výška nájmu je nízka.
- Pozemky, ktoré sú dôležité pre rozvoj mesta, pre riešenie potrieb samosprávy alebo pre potreby mestských častí a ostatné pozemky, napr. pod budovami.
- Pozemky zverené alebo práve zverované mestským častiam.

Od roku 2018 sa ustálil vzťah medzi plánom a reálnym plnením príjmov, pričom je potrebné aj do budúcna jasne stanoviť stratégiu nakladania s majetkom pokiaľ ide o predaje. Majetková politika mesta by mala byť prepojená s návrhom rozpočtu hlavného mesta na nasledujúce obdobia.

Kvôli neusporiadaným vzťahom v záhradkárskych osadách mesto iniciovalo alebo bolo účastné viac ako 300 správnych konaniach a viac ako 100 súdnych sporoch. V Bratislave evidujeme len tri legálne zriadené záhradkárske osady. Napriek týmto skutočnostiam súdy, ale aj správne orgány či Slovenský pozemkový fond predávali v minulosti a aj dnes pozemky jednotlivým záhradkárom bez preukázania legálneho zriadenia

osady. Táto situácia je dlhodobo zaťažujúca a znemožňuje produktívne využitie mestských pozemkov pod záhradkárskymi osadami. Je potrebné vytvoriť generel záhradkárskych osád a vyhodnotiť zachovanie (a teda aj legalizáciu) vybraných záhradkárskych osád alebo zmenu účelu využitia týchto pozemkov mestom (vo forme zmien územného plánu).

Podobne problematickému dedičstvu v oblasti nehnuteľností čelí mesto v prípade pozemkov pod komunikáciami alebo stavbami, od roku 2013 prehralo spory vo výške viac ako 2,6 mil. eur a prebiehajú ďalšie. Hlavné mesto ex lege nadobudlo množstvo stavieb (komunikácií, školských areálov, verejných priestranstiev, cintorínov, atď.), ktoré sa nachádzajú na cudzích pozemkoch. Mesto tak vlastní a užíva stavby postavené na cudzích pozemkoch, ktoré naň zákonom preniesol štát bez poskytnutia prostriedkov, ktoré by umožnili odškodniť vlastníkov zabratých pozemkov. Aby mesto vedelo pružne v rokovaniach tento nežiaduci stav s vlastníkmi pozemkov riešiť, je potrebné upraviť vlastné predpisy a postupy (osobitne najmä uznesenie MsZ č. 628/2001).

Pozemky zverené mestským častiam a organizáciám nemajú jasne definovaný účel zverenia a zoznamy zverených pozemkov nezodpovedajú údajom v katastri nehnuteľností.

Množstvo majetku bolo v rokoch 1991 až 2000 zvereného do správy mestským častiam a organizáciám bez ohľadu na to, či pozemok v danom čase potrebovali na plnenie svojich úloh alebo nie. Účel zverenia nebol dôsledne definovaný a hodnota majetku sa v priebehu desaťročí výrazne zmenila. Zároveň dnes už pôvodné zoznamy zverených pozemkov nezodpovedajú údajom v katastri nehnuteľností: časť pozemkov zanikla, časť sa zlúčila s inými pozemkami, časť pozemkov už neposkytuje pôvodný alebo žiadny účel.

Mesto nemá jednoduchú možnosť optimalizovať využívanie zverených nehnuteľností ich odzverením. Štatút hlavného mesta ani zverovacie protokoly odzverenie majetku neriešia. Podľa Štatútu možno odzveriť nehnuteľnosti len z presne určených dôvodov, preto mesto často nemôže dosiahnuť, aby sa majetok vrátil do jeho priamej správy. Túto problematiku je možné riešiť zmenou Štatútu hlavného mesta a VZN č. 18/2011.

V prípade pozemkov zverených do správy mestským častiam je potrebné nastaviť fungujúci systém tzv. notifikačnej povinnosti mestských častí vo vzťahu k hlavnému mestu týkajúci sa predovšetkým inventarizácie (zmeny v katastrálnom operáte, hodnoty nehnuteľností), dodržiavania účelu zverenia, preukázania hospodárnosti nakladania so zvereným majetkom.

Mesto nastaví jasné pravidlá majetkovej politiky mesta s cieľom aktívne rozvíjať nehnuteľný majetok aj územie Bratislavy a generovať vlastné príjmy plynúce zo zhodnocovania majetku. Majetková politika by mala obsahovať prinajmenšom tieto prvky:

→ **Jasné zadefinovanie cieľov majetkovej politiky:**

- Finančné – mesto by malo mať jasno v tom, akú finančnú výkonnosť by mali mestské nehnuteľnosti mať.
- Nefinančné (energetické, environmentálne parametre) – mesto by malo mať jasno v tom, aké environmentálne dopady majú mestské nehnuteľnosti.
- Parametre iných politík (nájomné bývanie, kultúrna politika, životné prostredie, komunitný život, šport a pod.) – je legitímne, aby jediným cieľom mesta v oblasti nehnuteľností nebola len tvorba finančnej hodnoty ale aj napĺňanie cieľov iných mestských politík.

→ **Novú politiku nákupu a predaja nehnuteľností** – určenie princípov a pravidiel, podľa ktorých mesto bude postupovať pri predaji či nákupe nehnuteľností (napr. sceľovanie areálov, sceľovanie podielov mesta na bytových domov či odpredaje bezvýznamných podielov a pod.).

→ **Pozemkovú politiku** – určenie princípov a pravidiel, podľa ktorých bude mesto postupovať pri predaji, či nákupe pozemkov (sceľovanie pozemkov, predaje bezvýznamných zastavaných pozemkov a pod.).

→ **Novú politiku nájmov nehnuteľností** – stanovanie budov určených na nájom, zmluvné štandardy, štandardizácie výšky nájomného a pod.

→ **Novú politiku vecných bremien** – moderné princípy, pravidlá a ceny za zriaďovanie vecných bremien v jednotlivých životných situáciách (napr. podnikateľské v. nepodnikateľské účely a pod.).

Seestadt-Aspern: Príklad dlhodobej pozemkovej politiky Viedne[85]

Lokalita Seestadt-Aspern vo Viedni je najväčším mestským rozvojovým projektom v Európe. V novej štvrti na severovýchode Viedne vzniká približne 10 000 bytov spolu s ďalšími priestormi pre kancelárie a obchod. Jej vznik je príkladom dlhodobého plánovania a strategickej pozemkovej politiky zo strany mesta Viedeň.

Plány pre rozvoj územia na severovýchod od centra mesta na druhej strane Dunaja, existovali už od 50. rokov 20. storočia. Na mieste Seestadt-Aspern stálo letisko, ktoré bolo zatvorené v roku 1977 po dostavaní druhej dráhy na Schwechate. V území začala pribúdať vybavenosť (najväčšie obchodné centrum vo Viedni v susednom Kagrane, fabrika GM),

85 KRISCH, A. *Aspern Explained: How the Discursive Institutionalisation of Infrastructure Planning Shaped North-Eastern Vienna's Urban Transformation*. 2020.

mesto postupne rozširovalo technickú infraštruktúru na územie (vodovod, kanalizáciu).

V roku 1992 mesto kúpilo pozemky pod bývalým letiskom a začalo pripravovať územný plán novej štvrte Seestadt-Aspern. Rozvoj sa však nespustil hneď kvôli chýbajúcej dopravnej infraštruktúre. Predĺženie linky metra U2 bolo dokončené až v roku 2013, električkové linky boli predĺžené zo susedných štvrtí v rokoch 2012 a 2013. Výstavba samotnej štvrte začala v roku 2010, v roku 2012 bol spresnený územný plán. Mesto teda takmer 20 rokov vlastnilo pozemky, na ktorých plánovalo novú štvrť.

Pre rozvoj celého územia založila Viedeň novú mestskú spoločnosť (Wien 3420 Aspern Development AG) v roku 2003, ktorá ma na starosti správu pozemkov v území. Spoločnosť je spoločným podnikom mesta Viedeň (cez Wirtschaftstagentur Wien), finančných domov (Vienna Insurance Group a Bausparkasse – stavebnej sporiteľni Erste Bank) a jedného z najväčších rakúskych developerov (ARE). Celý rozvoj štvrte je tak pod kontrolou mesta vďaka vlastníctvu pozemkov a striktnému územnému plánu. Vlastníctvo pozemkov zároveň ponúka potenciál pre dodatočné príjmy. V rokoch 2015 a 2016 dosahovali tržby spoločnosti 35 – 41 mil. eur.

Východisko 5: Mestské spoločnosti a organizácie nezdieľajú podporné činnosti a nevyužívajú tak potenciál úspor z rozsahu a synergií medzi organizáciami

Mestské obchodné spoločnosti dnes vynakladajú viac ako 100 mil. eur ročne na podporné činnosti a služby, pri ktorých existuje potenciál pre zdieľanie/centralizáciu, inhousing alebo iné formy synergie. Tieto synergie môžu nastať napríklad centrálnym nákupom na úrovni mesta (napr. po vzore dnešného nákupu elektrickej energie), poskytovaním služby zo strany jedného podniku ostatným podnikom alebo vytvorením vlastnej kapacity a kompetencie v kľúčových podporných činnostiach, ktoré sú dnes zabezpečované externe.

Medzi najväčšie podporné činnosti patrí údržba vozidiel a infraštruktúry (51 % v roku 2020), kde existuje veľký potenciál zdieľania tejto kompetencie a kapacít zo strany DPB, resp. centrálnym riadením a synergiami na úrovni mesta. Ďalších 26 % tvoria energie a pohonné hmoty. Elektrická energia je už dnes centrálne obstarávaná na úrovni mesta, pri pohonných hmotách existuje potenciál na obstarávanie ostatným zo strany DPB.

TABUĽKA 11 Náklady mestských spoločností na podporné činnosti (mil. Eur)

Podporné činnosti/ služby (mil. eur)	2019	2020	2021 (plán)	Dominantný podnik (2020)		Poznámky
Údržba infraštruktúry	27,84	28,95	22,98	DPB	57,7 %	Potenciál: Centralizácia/synergie na úrovni mesta
Údržba vozidiel a dopravných prostriedkov	23,70	24,31	24,54	DPB	98,3 %	Potenciál: Služba DPB ostatným
Náklady na energiu	17,82	15,84	17,01	BVS	55,0 %	Centrálna zmluva HMBA
Pohonné hmoty	13,82	11,25	12,74	DPB	91,4 %	Potenciál: Obstarávanie DPB ostatným
Financovanie dlhu	7,60	4,26	1,33	BVS	96,1 %	Potenciál: Centralizácia/synergie na úrovni mesta
IT Služby a software	4,03	4,06	3,46	BVS	85,9 %	Potenciál: Služba/know-how BVS ostatným
Poistenie	3,59	3,43	3,27	DPB	74,9 %	Potenciál: Obstarávanie DPB ostatným

Podporné činnosti/ služby (mil. eur)	2019	2020	2021 (plán)	Dominantný podnik (2020)		Poznámky
SBS	3,13	2,74	2,52	BVS	53,8 %	Potenciál: Centralizácia/synergie na úrovni mesta
Leasing	2,68	2,36	4,21	BVS	92,0 %	Centrálny fleet management
Upratovanie a údržba areálov	1,94	2,00	1,99	DPB	79,2 %	Potenciál: Služba DPB ostatným
Telekomunikačné poplatky	1,88	1,52	1,63	DPB	69,2 %	Potenciál: Centralizácia/synergie na úrovni mesta
Čistenie vozidiel a dopravných prostriedkov	1,00	0,98	0,97	DPB	98,5 %	Potenciál: Služba DPB ostatným
Vymáhanie pohľadávok	2,57	0,82	0,15	DPB	89,0 %	Potenciál: Služba/know-how DPB ostatným
Právne služby a iné poradenstvo	0,59	0,59	0,44	BVS	85,6 %	Potenciál: Centralizácia/synergie na úrovni mesta Služba/know-how BVS ostatným
Reklama, Marketing a PR	0,53	0,48	0,94	DPB	69,3 %	Potenciál: Centralizácia/synergie na úrovni mesta
Audítorské služby a poradenstvo	0,38	0,43	0,81	BVS	85,3 %	Centrálna zmluva HMBA
Inžiniering (projektová dokumentácia)	0,48	0,42	1,98	BVS	56,1 %	Potenciál: Centralizácia/synergie na úrovni mesta
Procurement (náklady na verejné obstarávanie)	0,35	0,36	0,43	DPB	85,7 %	Potenciál: Centralizácia/synergie na úrovni mesta
Celkový súčet	**113**	**105**	**101**			

Zdroj dát: *OLO, DPB, BVS a HMBA, 2021*

Východisko 6: Zvyšujúci sa záujem o štúdium v zahraničí v spojení s nízkou mierou usadenia sa v Bratislave ; chýbajúce ekonomicko-právne nástroje hlavného mesta obmedzujú jeho schopnosť aktívne zvyšovať svoju konkurencieschopnosť

Konkurencieschopnosť mesta je spojená aj so vzdelaným obyvateľstvom, pričom ako uvádza *Analýza zistení o stave školstva*, kým podiel vysokoškolsky vzdelanej populácie rastie, počet študentiek a študentov na vysokých školách na Slovensku kontinuálne klesá.[86] Na základe toho môžeme povedať že dostupné možnosti štúdia na zahraničných školách sú pre študentov mimoriadne silným lákadlom na to, aby túto možnosť zvážili a nad slovenskými vysokými školami uvažovali až ako o náhradnej alternatíve. V roku 2018 urobila organizácia *To dá rozum* dotazníkový prieskum medzi študentkami a študentmi zahraničných škôl. Výsledky ukázali, že len necelých 11 % študentov malo slovenské vysoké školy ako svoju prvú voľbu, zatiaľ čo 47 % respondentov mali slovenské školy ako druhu voľbu, tzv. poistku v prípade neprijatia na zahraničnú vysokú školu.[87]

Dôvodom môže byť aj relatívne slabé umiestnenie slovenských univerzít a vysokých škôl v globálnych rebríčkoch hodnotenia kvality univerzít a VŠ, pričom bariéry pre štúdium v zahraničí neustále klesajú.[88] Najčastejší odliv vysokoškolákov je smerovaný do Českej republiky – do Brna a Prahy. Najobvyklejším dôvodom podľa vyššie spomenutého výskumu bolo lepšie renomé českých škôl oproti tým slovenským. Okrem toho študenti citlivo vnímajú aj odporúčania známych a ich spokojnosť so školou, ale napr. aj menšiu byrokratickú záťaž spojenú s prihláškou a jej cenu.[89]

86 HALL, R., DRÁĽ, P., FRIDRICHOVÁ, P., HAPALOVÁ, M., LUKÁČ, S. MIŠKOLCI, J., VANČÍKOVÁ, K. *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum*. 2019.

87 Slovensko má oproti ostatným krajinám EÚ mimoriadne vysoký podiel študentov na zahraničných vysokých školách. Kým priemer OECD sú len 2 %, priemer EÚ 22 približne 4 %, v prípade Slovenska ide až o 17 % v roku 2018. Krivka má navyše v čase stúpajúci charakter. Zdroj: HALL, R., DRÁĽ, P., FRIDRICHOVÁ, P., HAPALOVÁ, M., LUKÁČ, S. MIŠKOLCI, J., VANČÍKOVÁ, K. *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum*. 2019.

88 Komenského univerita sa umiestnila v rebríčku svetových univerzít na mieste 1001- 1200, Slovenská technická univerzita sa umiestnila na mieste 1201+, Times Higher Education, 2022.

89 HALL, R., DRÁĽ, P., FRIDRICHOVÁ, P., HAPALOVÁ, M., LUKÁČ, S. MIŠKOLCI, J., VANČÍKOVÁ, K. *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum*. 2019.

GRAF 21 Počet študentov študujúcich na vysokej škole v Bratislave, I. a II. stupeň formou denného aj externého štúdia

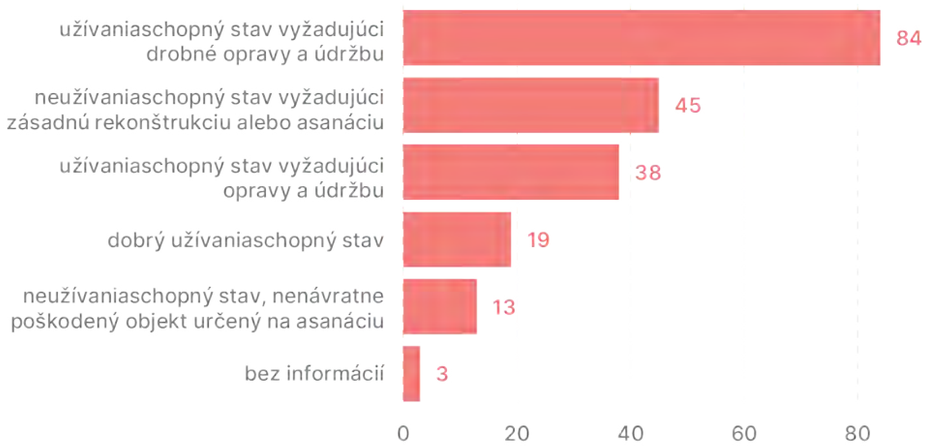

Zdroj dát: *Štatistický úrad Slovenskej republiky, Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy 2021, zdroj dát: Centrum vedecko-technických informácií SR, MIB, vlastné spracovanie, 2022*

Napriek tomu, že mesto nemá žiadne kompetencie v oblasti vysokých škôl, ich úspech priamo ovplyvňuje konkurencieschopnosť a dlhodobý úspech hlavného mesta a napokon aj samotného Slovenska. Mesto by v tomto ohľade malo pokračovať v systematickej spolupráci s univerzitným a akademickým prostredím a mohlo by vytvárať také prostredie, vďaka ktorému sa budú chcieť vysokoškolsky vzdelaní ľudia usadiť v Bratislave.

Čiastočne sa tejto problematike venujú aj ďalšie prieskumy *To dá rozum*, v ktorých sa pýtali na dôvody, ktoré by dokázali po štúdiu študentov presvedčiť sa vrátiť na Slovensko (a do Bratislavy). Ako sa píše v *Analýze zistení o stave školstva*, problémom samotným nie je ani tak to, že študenti odchádzajú počas štúdia, ako to, že sa po ukončení štúdia chce na Slovensko vrátiť len menšia časť z nich.[90] Preto by aj mestá mali vytvárať podmienky na to, aby týchto ľudí presvedčili o tom, že sa v nich oplatí žiť a že sú dobrým miestom pre život. S tým súvisí aj uplatniteľnosť na trhu práce, ktorá je v Bratislave dlhodobo veľmi vysoká. Aby sa však v meste nezižovala populácia vysokoškolsky vzdelaných absolventov, mesto by mohlo spolu s vedúcimi zamestnávateľmi usídlenými v meste aktívne nadväzovať kontakty s absolventmi v zahraničí, zvlášť v Českej republike a okolitých štátoch.

Z dlhodobého hľadiska je mimoriadne dôležité profilovanie mesta a jeho ekonomiky na ekonomiku s vysokou pridanou hodnotou, vedu, výskum

90 Ibid.

a inovácie. Bratislava v ostatných troch desaťročiach, osobitne po vstupe do EÚ a eurozóny, významne ťažila z prítomnosti zahraničných zamestnávateľov. Zahraniční zamestnávatelia v Bratislave sa profilujú predovšetkým na výrobu (Volkswagen), či centrá zdieľaných a podporných služieb (IBM, AT&T, Dell). S meniacimi sa potrebami trhu práce v kontexte pokračujúcej automatizácie je dôležité, aby našli v Bratislave uplatnenie aj zamestnanci v segmentoch, ktoré sú týmto ohrození.

V podpore podnikov s vysokou pridanou hodnotou hrajú významnú rolu predovšetkým celoštátne politiky, vrátane nastavenia daní, či financovania vedy, výskumu a inovácií, ktoré do veľkej miery pochádzajú aj z prostriedkov fondov EÚ (EŠIF). Tie sú na území bratislavského kraja relatívne obmedzené, preto je potrebné hľadať alternatívne zdroje, resp. podporovať alokácie EŠIF pre vedu, výskum a inovácie v Bratislave.

Slabou stránkou inštitucionálneho nastavenia územnej samosprávy Bratislavy je nízky počet nástrojov, ktorými dokáže podporovať umiestnenie či dlhodobú prítomnosť podnikov s vysokou pridanou hodnotou, vedecko-výskumné podniky a inštitúcie, startupy či podniky v kreatívnom priemysle. V zahraničí veľké mestá či regióny nezriedka disponujú výnosmi z dane z príjmov právnických osôb, čo ich motivuje investovať do lákania takýchto podnikov. Daňový mix pre samosprávy na Slovensku však túto daň neobsahuje, čo limituje finančné možnosti aj hlavného mesta. Do veľkej miery je preto možné nadväzovať partnerstvá skôr v oblasti spoluprác, vytvárania kvalitného mestského prostredia, majetkovej politiky, či v oblasti originálnych kompetencií – najmä v oblasti územného plánovania. Mesto by malo byť ústretovým partnerom, vedomým si vysokej konkurencie na trhu miest.

B.3 ROZVOJ INŠTITÚCIÍ A DIGITALIZÁCIA

Rozvoj mestských inštitúcií priamo vplýva na kvalitu služieb a života v meste a tým aj na jeho konkurencieschopnosť v medzinárodnom kontexte. Vnútorné fungovanie inštitúcií mesta má dopad prakticky na všetky oblasti výkonu kompetencií. Dobre nastavené interné procesy umožňujú skvalitňovať služby smerom k obyvateľom a obyvateľkám, zvyšovať rozsah služieb za zachovania rovnakých nákladov či zamerať sa na plnenie strategických cieľov v jednotlivých oblastiach verejných politík mesta.

Pritom žiadny z aspektov mesta nepreverili ostatné dva roky pandémie a dva mesiace humanitárnej krízy spôsobenej vojnou Ruskej federácie voči Ukrajine viac než funkčné mestské inštitúcie. Mesto a jeho organizácie sa museli v ťažkých časoch naučiť flexibilite a odolnosti – vlastnostiam, ktoré budú potrebné na to, aby mesto úspešne čelilo ďalším výzvam budúcnosti.

Napriek týmto externým šokom mesto uskutočnilo za ostatné roky významný pokrok v oblasti rozvoja svojich inštitúcií. Významne sa posilnili kapacity magistrátu, obchodných spoločností – mestských podnikov, príspevkových a rozpočtových organizácií mesta. Od roku 2019 došlo tiež k zásadnej koncepčnej zmene v rozsahu poskytovaných služieb mestom – došlo k markantnému rozšíreniu dovtedy poddimenzovaných či celkom zanedbávaných oblastí mestských služieb (sociálne služby, kultúra, šport, tvorba a starostlivosť o verejný priestor). To sa prejavilo nielen v náraste personálnych kapacít či rozpočtovej alokácii v daných oblastiach, no najmä v zvýšení kvality poskytovaných služieb.

Ide pritom o významnú investíciu do budúceho zvyšovania kvality života v Bratislave. Vznik komunálneho podniku napríklad umožňuje flexibilnejšie a operatívnejšie riešenie údržby či zníženie jednotkových cien na údržbu. Vznik útvaru zodpovedného za správu mestských podnikov zas viedol ku kvalitnejšiemu výkonu akcionárskych práv v záujme mesta. Posilnenie projektového manažmentu naprieč úradom napomáha celkovej úspore nákladov a lepšiemu dodržiavaniu projektových termínov.

Táto transformácia na moderné mesto s modernými inštitúciami však nie je ukončená. Napriek posunu vo viacerých oblastiach sú centrálnym problémom v oblasti inštitucionálneho rozvoja mesta neprimerané kapacity hlavného mesta vzhľadom k dlhodobo nenaplneným potrebám a investičnému dlhu nahromadenému za ostatné dekády.

Východisko 1: Prebiehajúca transformácia mesta z hierarchického riadenia na moderné riadenie projektov

Úlohy, ktoré vykonáva magistrát a viaceré organizácie hlavného mesta, sú často komplexné a vyžadujú si vstupy, spoluprácu a koordináciu medzi viacerými organizačnými útvarmi ako aj spoluprácu viacerých samostatných organizácií. Takáto spolupráca je obťažnejšia a zdĺhavejšia v striktne hierarchicky riadenej organizácii ako aj v prostredí komunálnej politiky, kde je potrebné identifikovať a zladovať záujmy a potreby mnohých dotknutých skupín obyvateľstva či záujmových skupín. Verejná správa sa púšťa do veľkého množstva projektov s cieľom vytvoriť novú službu alebo zlepšenie existujúcich služieb. Všetky tieto projekty vyžadujú primerané zručnosti a techniky, ktoré presahujú technickú odbornosť, ale zahŕňajú aj dobré a spoľahlivé schopnosti zvládať obmedzené financie, monitorovať časové harmonogramy a nepredvídateľné vstupy či riadiť ľudí a organizačné otázky.[91]

Projektová práca sa na magistráte riadila dnes už prekonaným rozhodnutím primátora z roku 2015, ktoré nezodpovedalo štandardom projektovej práce (absencia štruktúrovaného zadania projektu, vytvorenie projektového plánu, výkazníctva o priebehu projektu a pod.). Navyše, rozhodnutie nebolo internalizované v riadiacej štruktúre magistrátu a nezahŕňalo prierezovú spoluprácu s ostatnými organizáciami mesta.

Z tohto dôvodu je od roku 2021 na magistráte postupne zavádzané projektové riadenie. Vznikla aj projektová kancelária združujúca projektových manažérov a zastrešujúca tzv. magistrátne projektové portfólio – zásobník projektov pre realizáciu hlavným mestom a jeho organizáciami.[92] Uvedená zmena mala zaviesť:

- Štandardnú projektovú metodiku pre jednotlivé typy projektov mesta (stavebné, dopravné, IT, atď.).
- Jednotnú správu projektových ideí a ich priorizácia pre štart na základe strategických, koncepčných a politických dokumentov mesta.
- Typizáciu projektov z pohľadu vedenia v závislosti od priority a veľkosti projektu.

91 ARNABOLDI, M., AZZONE, G., AVOLDELLI, A. *Managing public sector project: the case of the Italian Treasury Ministry*. 2004.

92 Projektom možno rozumieť zámer, ktorý je orientovaný na konkrétny cieľ a spravidla presahuje rámec jedného útvaru (sekcie). Projekt je súbor dohodnutých činností, ktoré vzniknú v rámci projektového plánu a majú svoj začiatok a koniec; ich výsledkom je jedinečné dielo. Projekt dosahuje svoj cieľ pri dodržaní stanoveného času, zdrojov a kvality. Projektom však nie je pravidelná úloha jedného útvaru bez konkrétneho rozpočtu, začiatku a konca.

- Jasná zodpovednosť za projekty a správu projektového portfólia (vrátane IT podpory).
- Personálny koncept a organizačný koncept pre projektovú prácu – zabezpečenie primeraných personálnych a organizačných kapacít pre projektovú prácu, organizáciu práce a rozhodovacej matice.
- Koncept financovania projektov mesta – zabezpečenie súladu projektového a rozpočtového plánovania mesta ako aj cieľavedomé plánovanie externých zdrojov financovania (EÚ zdroje, iné).
- Systém školení a podpora pre kritické projekty (externá podpora).
- Výmenu skúseností medzi projektovými tímami.

Schvaľovanie zaradenia finančne nákladnejších projektov do projektového portfólia a priorizáciu projektov má v kompetencii tzv. portfóliové grémium, zložené zo zástupcov vedenia mesta, ako aj projektovej kancelárie magistrátu. Grémium posudzuje a schvaľuje idey a zámery, ako od interných, tak aj externých subjektov a následne schvaľuje projekty aj vo vyššom štádiu rozpracovania.

V súčasnosti je v projektovom zásobníku centralizovane evidovaná väčšina projektov mesta, no evidencia sa stále rozširuje o menšie projektové zámery. Priorizácia projektov sa už dnes do veľkej miery uskutočňuje na základe merateľných ukazovateľov a napojenia na potreby identifikované v strategických a koncepčných dokumentoch. Súčasne však mesto nedisponuje koncepčnými dokumentmi vo všetkých oblastiach, viaceré sa postupne dopracovávajú . Veľkou príležitosťou pre jasnú priorizáciu projektov je zabezpečenie ich súladu s projektovým zásobníkom PHSR Bratislava 2030 (tohto dokumentu) a strategickými zámermi koncepčných dokumentov. Priorizácia je nevyhnutná vzhľadom k obmedzeným finančným, či ľudským kapacitám.

Priorizácia projektov by mala vychádzať z vopred určených kritérií, napríklad kritérií uvedených v Metodike prípravy a hodnotenia investičných projektov ÚHP MF SR (2022):[93]

- Súlad so strategickými a koncepčnými dokumentami (PHSR, Územný plán, rôzne generely, sektorové stratégie ako napr. Koncepcia plánovania sociálnych služieb, či Koncepcia rozvoja nájomného bývania).

93 ÚTVAR HODNOTY ZA PENIAZE. Metodika prípravy a hodnotenia investičných projektov. 2022.

- Spoločenská návratnosť/priorita projektu (finančné aj nefinančné ekonomické a spoločenské benefity, kvantifikované podľa štandardizovanej metodiky[94]).
- Finančná návratnosť projektu (do akej miery je si projekt schopný na seba finančne zarobiť).
- Dostupnosť externých zdrojov a projektová pripravenosť.
- Miera rizika projektu (predraženie, predĺženie projektovej prípravy, nenaplnenie spoločenských prínosov a finančných výnosov).

Väčšina projektov je vedených zamestnancami jednotlivých odvetvových útvarov, ktorí však nie sú vždy kvalifikovanými projektovými manažérmi a ktorí len postupne získavajú skúsenosť či vzdelanie v projektovom riadení. Postupne sa zavádzajú jasne stanovené SMART ciele[95,96] a matica kompetencií RACI[97] pre všetky projekty a harmonogram či rozpočet aj pre menšie magistrátne projekty. V súčasnosti sa však nepoužíva metodológia projektového riadenia, ktorá by zadefinovala takýto interný štandard. Tento štandard je potrebný ako na rozbehnutie, tak aj v priebehu či pri ukončení projektu.

Navyše, popri riadení projektov a riešení bežnej agendy sa v posledných rokoch pridali do agendy veľkého množstva zamestnancov aj neočakávané povinnosti spojené s pandémiou a vojnou na Ukrajine. Vďaka tomu bola časť finančných ako aj ľudských zdrojov využitá na riešenie týchto udalostí. To niektoré plánované aktivity spomalilo či oddialilo ich spustenie.

Evidencia v portfóliu je základným predpokladom pre dosahovanie kľúčového cieľa – aby boli projekty realizované podľa projektových štandardov. Riadne plánovanie, riadenie projektovým manažérom a vyhodnocovanie majú docieliť, aby boli ciele, harmonogram a rozpočet projektov dodržiavané. Dôsledkom toho bude vyššia spokojnosť obyvateľov a obyvateliek Bratislavy s výsledkami projektov, ktoré skvalitňujú ich život v meste.

Implementácia projektového riadenia a prechod z výhradne hierarchicky riadenej organizácie na istý typ maticovej štruktúry riadenia zvyšuje

94 Na národnej úrovni boli vydané viaceré metodické dokumenty k analýzam výnosov a nákladov verejných investičných projektov: MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SR. *Investície*. 2017., MINISTERSTVO DOPRAVY A VÝSTAVBY SR., MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. *Metodika prípravy a hodnotenia projektov*. 2022., MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SR. *Informatizácia*. 2022., MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *CBA metodika*. 2019., MINISTERSTVO OBRANY SR. *Metodika hodnotenia investívií v rezorte Ministerstva obrany Slovenskej republiky*. 2021.

95 ÚTVAR HODNOTY ZA PENIAZE. *Metodika prípravy a hodnotenia investičných projektov*. 2022.

96 OGBEIWI, O. *Why written objectives need to be really SMART*. 2017.

97 Rozdelenie kompetencií zapojených zamestnancov na: realizačnú, zodpovedajúcu, konzultovanú a informovanú.

efektivitu výkonu komplexných unikátnych úloh (projektov), podporuje zdieľanie informácií a skúseností naprieč projektami ako aj flexibilnosť a kreativitu pri riešeniach a prístupoch k práci.

Okrem efektívneho riadenia projektov je veľmi dôležitým aspektom riadenia mesta aj moderný prístup k riadeniu ľudských zdrojov, ľudského kapitálu a talent manažment. Každá organizácia môže byť len tak dobrá, ako si dokáže k sebe pritiahnuť a udržať talentovaných, motivovaných a hodnotovo orientovaných zamestnancov, a ktorým následne vytvorí také prostredie, aby svoje schopnosti dokázali v spolupráci s kolegami uplatniť s čo najlepším výsledkom.

V tomto kontexte zohráva významnú úlohu interná komunikácia a zapojenie zamestnancov do realizácie vízie a stanovených priorít mesta, motivácia a spokojnosť zamestnancov v rôznych aspektoch a talent manažment. Porozumenie a zhoda na spoločnom cieli významne zvyšuje schopnosť dosahovať výsledky.

Podľa kvalitatívneho zisťovania motivácie, zapojenia a možností uplatniť svoje schopnosti sme počas 20 workshopov v roku 2019 identifikovali pri istej miere zovšeobecnenia dve prekážky: rezortizmus a nedostatočnú spoluprácu s inými zložkami magistrátu (čo rieši vyššie posilnené projektové riadenie) a chýbajúca otvorená komunikácia so zamestnancami o vízii, hodnotách a prioritách mesta, ako aj o ich spokojnosti, podnetoch a motivácii.

Vedenie mesta už v roku 2019 zaviedlo systematické nástroje internej komunikácie ako workshopy o vízii mesta s rôznymi skupinami zamestnancov ochotných podporovať pozitívne zmeny, informačný newsletter, pravidelné stretnutia s primátorom a vedením mesta. Vo všetkých týchto nástrojoch bol aplikovaný princíp otvorenej komunikácie, podpora diskusie aj na zložité, resp. konfliktné témy a povzbudzovanie zamestnancov k otvorenej spätnej väzbe. Na online stretnutiach s primátorom sa pravidelne zúčastňuje viac ako 300 zamestnancov magistrátu, čo je mimoriadne vysoká pozornosť. V roku 2021 bol realizovaný prieskum internej komunikácie, podľa ktorého je 61 % zamestnancov spokojných s internou komunikáciou.

V budúcnosti je potrebné systematizovať pravidelný prieskum medzi zamestnancami v rôznych aspektoch, od porozumenia vízie a priorít mesta, cez internú komunikáciu, komunikáciu manažérov, podmienky a zamestnanecké benefity. Tento prieskum je potrebné zaviesť každoročne, dôsledne ho vyhodnocovať a jeho zistenia zapracúvať do opatrení a interných procesov, merať zlepšenia a trendy.

Vo svetle vyvíjajúcich sa komunikačných nástrojov aj v oblasti internej komunikácie bude tiež potrebné posilniť kapacity internej komunikácie najmä v inovatívnych, digitálnych/multimediálnych nástrojoch a ich kreatívnom využití.

V oblasti riadenia ľudských zdrojov a talent manažmentu mesto považuje za potrebné zaviesť moderný systém riadenia talentov a práce s ľuďmi s vysokým odborným a hodnotovým potenciálom. Taktiež je potrebné posilnenie komunikačných a líderských zručností manažérov aj vyzdvihovaním tejto ich úlohy.

Ďalším dôležitým krokom k úspešným projektom je napojenie strategických cieľov na dennú agendu zamestnancov mesta a meranie ich výkonnosti pri plnení týchto cieľov.

Meranie výkonnosti zamestnancov je bežnou praxou v organizácii každej veľkosti a je považované za jednu z najdôležitejších zložiek moderného vedenia a riadenia podniku. Firmám a organizáciám dáva možnosť správne merať efektivitu pracovníkov a zároveň pomáha pri identifikácii efektívnych pracovníkov a určovaní, ako najlepšie zlepšiť celkovú efektivitu na pracovisku.

Východisko 2: Potreba presnejšej objektivizácie výkonnosti útvarov magistrátu, organizácií a ich zamestnancov vo svetle vízie mesta

Ukazovatele výkonnosti poskytujú objektívny dôkaz, že dochádza k zamýšľanej zmene. Ukazovatele výkonnosti sú jadrom vývoja efektívneho systému riadenia výkonnosti – definujú údaje, ktoré sa majú zbierať a umožňujú porovnávanie skutočných dosiahnutých výsledkov s plánovanými v priebehu času. Preto sú hlavným manažérskym nástrojom na prijímanie rozhodnutí o stratégiách a aktivitách programu na základe faktov.

Magistrát nedávno začal zavádzať prvky výkonnostného manažmentu – napríklad 360-stupňovú spätnú väzbu či stanovovanie individuálnych cieľov pre zamestnancov. Potrebné je však pracovať aj na previazaní strategických cieľov mesta a merateľných ukazovateľov vyplývajúcich zo strategických dokumentov a programového rozpočtu s konkrétnymi cieľmi na úrovni sekcií, oddelení a jednotlivých zamestnancov. Predpokladom dobrého manažmentu výkonnosti je schopnosť výkonnosť objektívne merať, k čomu by malo slúžiť aj riadne využívanie informačných systémov zamestnancami.

Avšak kvôli dlhodobej absencii merateľných cieľov rozvoja mesta nebolo možné tieto ciele pretransformovať do dennej agendy sekcií, oddelení magistrátu a mestských organizácií a nakoniec aj jednotlivých zamestnancov pomocou jasne stanovených kľúčových výkonnostných ukazovateľov (KPIs).[98] Kvôli tomu mesto v súčasnosti nemá podrobný prehľad o výkonnosti zamestnancov či svojich útvarov. Je potrebné implementovať takéto procesy a začať so sledovaním výkonnosti vďaka informačným systémom mesta.

Zavádzanie nástrojov výkonnostného manažmentu prispieva k lepšej priorizácii úloh, projektov a cieľov pre zamestnancov. Ďalším pozitívom je možnosť lepšieho sledovania zručností zamestnancov a identifikovania potrieb ich vzdelávania, čo napomáha ich rozvoju. Výkonnostný manažment taktiež umožňuje lepšie plánovať potrebné kapacity ľudských zdrojov pri rozšírení rozsahu, zrýchlení alebo úprave procesov.

V neposlednom rade previazanie výkonnosti a ohodnotenia zamestnancov zvyšuje motiváciu a spokojnosť zamestnancov, ktorí majú možnosť vidieť nielen to, za čo sú odmeňovaní, ale majú hlbší pohľad aj do toho, ako ich práca prispieva k napĺňaniu cieľov na vyššej úrovni – či už cieľov ich organizačného útvaru, alebo mesta ako celku.

98 Pozri aj ANDRÁŠOVÁ, S., DONAUER, E., HEŽELY, M., ZÁHUMENSKÝ, V. *Záverečná správa o vyhodnotení Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2010 – 2020*. 2020.

Spokojnosť zamestnancov s prácou a zamestnávateľom je kľúčovým faktorom k dlhodobo kvalitne fungujúcemu úradu. V prípade nespokojnosti zamestnancov nastáva vysoká fluktuácia, čo je nechcený efekt nízkej spokojnosti.

Východisko 3: Potreba hlbšej integrácie rozpočtových a príspevkových organizácií (RO/PO) a obchodných spoločností (OS) so strategickým plánovaním a víziou mesta; potreba ich napojenia na nástroje na zdieľanie procesov cez centrum zdieľaných služieb

Mesto Bratislava napĺňa svoje ciele a poskytuje služby verejnosti nielen prostredníctvom magistrátu, ale aj prostredníctvom svojich príspevkových, rozpočtových a obchodných spoločností.[99]

Rozpočtové organizácie, príspevkové organizácie a obchodné spoločnosti sú svojimi príjmami a výdavkami napojené na rozpočet mesta a hospodária samostatne podľa schváleného rozpočtu s prostriedkami, ktoré im mesto ako zriaďovateľ v rámci svojho rozpočtu určí.

Rozpočtové organizácie mesta pôsobia v oblasti vzdelávania – základné umelecké školy a centrá voľného času a v oblasti sociálnych služieb – zariadenia sociálnych služieb a zariadenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately RETEST.

Príspevkové organizácie sú napojené na rozpočet mesta príspevkom a platia pre nefinančné vzťahy určené mestom ako zriaďovateľom. Ich tržby musia pokrývať menej ako 50 % výrobných nákladov.[100] V Bratislave pôsobia príspevkové organizácie predovšetkým v oblasti kultúry, pričom ďalšie boli zriadené na špecifické účely, ako napríklad Mestské lesy v Bratislave, Metropolitný inštitút Bratislavy, či Správa telovýchovných a rekreačných zariadení.

Obchodné spoločnosti zabezpečujú pre mesto poskytovanie viacerých dôležitých služieb, ako napr. mestskej hromadnej dopravy (DPB, a.s), vody a kanalizácie (BVS, a.s.) či odvozu komunálneho odpadu (OLO, a.s.).

Ciele v oblasti projektového manažmentu, výkonnostného manažmentu, digitalizácie a zvyšovania efektívnosti sú relevantné nielen pre magistrát, ale z dlhodobého hľadiska aj pre obchodné spoločnosti a rozpočtové a príspevkové organizácie.

Do roku 2019 mesto nedisponovalo uceleným koncepčným a manažérskym prístupom k mestským podnikom (obchodné spoločnosti s účasťou hlavného mesta) a príspevkovým a rozpočtovým organizáciám. Od roku 2019 sa začal tento systém zavádzať, pričom obsahuje nasledovné prvky:

99 Pozri zoznam v prílohe.

100 Výrobné náklady celkom = náklady účtovnej triedy 5 celkom – predaný tovar – účtová skupina 54 – zostatková cena predaného dlhodobého nehmotného majetku a dlhodobého hmotného majetku – predané cenné papiere a podiely – predaný materiál – tvorba zákonných rezerv – tvorba zákonných opravných položiek. Podrobnejšie informácie: https://www.vsonline.sk/33/pravidlo-50-prispevkova-organizacia-uniqueiduchxzASYZNYnP0jC11UyHGPao7QhjbzH1UWBS0tIgLw/.

- Výberové konania na členov štatutárnych mestských podnikov ako aj riaditeľov viacerých mestských príspevkových organizácií sa uskutočňujú formou verejných transparentných výberových konaní s cieľom získať do uvedených pozícií najkvalifikovanejších odborných manažérov a manažérky.
- Voči novým vedeniam mestských podnikov a príspevkových organizácií sa uplatní výkonnostné odmeňovanie založené na vopred dohodnutých a transparentných merateľných ukazovateľoch výkonnosti. Tieto merateľné ukazovatele výkonnosti sa uplatnia voči podnikom a organizáciám pokiaľ možno na základe koncepcií a stratégií mesta.
- Dohľad, kontrolu a usmerňovanie mestských podnikov zabezpečuje odborný útvar hlavného mesta s náležitými kapacitami a skúsenosťami (ide o výkon majetkových práv mesta ako akcionára uvedených spoločností). V prípade príspevkových organizácií, ktorých právna forma ich odlišuje od mestských podnikov, zabezpečuje gestorstvo príslušný gestorský útvar magistrátu.
- Dohľad, kontrola a usmerňovanie mestských podnikov by sa mala postupne transformovať s väčším zdieľaním podporných služieb a centrálnych nákupov. To zjednoduší a zefektívni ich prevádzku, zvýši potenciál pre synergie medzi mestskými podnikmi a lepšie využitie ich finančného potenciálu.
- Organizácie mesta budú postupne využívať zdieľané služby poskytované hlavným mestom alebo jeho organizáciou s cieľom znížiť celkové výdavky na činnosti mimo hlavných činností jednotlivých organizácií (napr. účtovná a mzdová agenda, IT služby a podpora, správa nehnuteľností, verejné obstarávanie a pod.). Poskytovanie zdieľaných služieb umožní nielen procesne a kvalitatívne zjednotiť úroveň vykonávaných činností, no tiež predstavuje veľký potenciál šetrenia verejných prostriedkov.[101]

Táto reforma prístupu k mestským podnikom a príspevkovým organizáciám však nie je dokonaná. Hoci sú výdavky obchodných spoločností (mestských podnikov) v súčasnosti na pravidelnej báze posudzované, neexistuje jasný systém merania a manažmentu výkonnosti rozpočtových a príspevkových organizácií hlavného mesta. Tento systém je potrebné zaviesť na podklade novej celomestskej stratégie (uvedenej v tomto dokumente) a jednotlivých sektorových koncepcií.

Pozitívnym prvým krokom bolo prepojenie merateľných ukazovateľov OLO na „Stratégiu nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Bratislava

101 Prvky v bode 4 a 5 sú v súčasnosti (druhý štvrťrok 2022) v príprave.

s cieľom prechodu na obehové hospodárstvo pre roky 2021 — 2026“.[102] Takéto prepojenie politiky mesta so stratégiou merateľných ukazovateľov mestského podniku môže slúžiť ako príklad pre mestské rozpočtové a príspevkové organizácie. Prepojenie mestských stratégií a koncepcií na jednotlivé mestské podniky však ešte stále prebieha.

Pozitívnym príkladom sú aj vykonané audity pre spoločnosti STaRZ (2021), Marianum (2021) a ZOO (2022), v pláne sú aj audity pre ďalšie organizácie mesta. Výkonnostný audit Marianum napríklad poukázal na nevyhnutnú reorganizáciu spoločnosti. Tú je potrebné rozdeliť na obchodnú časť (komerčné služby) a príspevkovú organizáciu (správa cintorínov, vojenských hrobov a pamätníkov). Z hľadiska zefektívnenia procesu a prevádzky je za najdôležitejšie konštatované transparentné verejné obstarávanie vrátane zákaziek s nízkou hodnotou. Za kľúčovú strategickú výzvu je považovaná príprava nového pohrebiska (potreba v roku 2029) a úprava cien za nájom hrobových miest spolu so znížením počtu neplatičov.

Navyše, každá RO/PO/OS rieši podporné činnosti pomocou interných kapacít a nedostatočne sa využívajú synergie naprieč inštitúciami. Príkladom v tomto smere sú digitálne služby (webové stránky, mobilné aplikácie), ktoré sú od roku 2020 vyvíjané naprieč mestom a mestskými organizáciami. Vďaka tomuto dochádza k zdieľaniu znalostí, podkladov a technológií.

Výdavky a rozpočty rozpočtových a príspevkových organizácií nie sú systematicky posudzované zo strany mesta, ich posudzovanie je skôr na ad-hoc báze. Z vykonaných auditov pritom vidno, že existuje veľký potenciál šetrenia pri zavedení tzv. zdieľaných a podporných činností a služieb zo strany mesta voči mestským podnikom či organizáciám.[103] Tento potenciál by sa mal využiť, aby sa uvoľnili neefektívne vynaložené finančné prostriedky na rozvoj mesta.

Súčasťou kvalitatívnych parametrov mestských podnikov je aj meranie miery spokojnosti obyvateľov s ich službami. Miera spokojnosti obyvateľov so službami BVS (85 % obyvateľov je spokojných), OLO (86 % obyvateľov je spokojných) a DPB (88 % obyvateľov je spokojných) sú na pomerne vysokej úrovni.[104] Avšak stále tu je priestor na inkrementálne zlepšenia služieb a tým aj spokojnosti.

V prípade príspevkových a rozpočtových organizácií podobné systematické meranie spokojnosti nie je dosiaľ zavedené. Pritom mnohé z nich sú v priamom kontakte s klientmi (centrá voľného času, základné umelecké

102 SEKCIA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA, ODDELENIE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA MAGISTRÁTU HLAVNÉHO MESTA SR. *Bratislava – mesto bez odpadov: Stratégia nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Bratislava s cieľom prechodu na obehové hospodárstvo pre roky 2021 — 2026*. 2021.

103 Pozri BRATISLAVA.SK. *Výkonnostné audity a revízie výdavkov*.

104 Útvar správy mestských podnikov. Ročný prieskum vždy k marcu/aprílu daného roku.

školy, GMB, MMB). Je preto dôležité zaviesť aj systémy merania spokojnosti klientov týchto organizácií náležitým spôsobom (dotazníkový zber, prieskumy verejnej mienky, dotazníky na internete).

Víziou mesta sú efektívne, zodpovedné a transparentné rozpočtové a príspevkové organizácie a obchodné spoločnosti mesta, ktoré medzi sebou spolupracujú, vzájomne si zdieľajú vedomosti a skúsenosti a poskytujú kvalitné služby pre obyvateľov.

Východisko 4: Interné procesy a komunikácia s občanmi nie sú dostatočne digitalizované

Moderné mesto so spokojnými obyvateľmi, ale aj zamestnancami, sa nezaobíde bez efektívne nastavených a digitalizovaných procesov. V súčasnosti prebieha množstvo procesov na úrade stále papierovou formou, prípadne fungujú v duálnom režime (papierovo a elektronicky). Tento stav je aj krátkodobo neudržateľný.

Digitálne procesy sú výrazne efektívnejšie ako papierové. Papierové procesy sú pomalšie, drahšie, menej flexibilné, so zložitou spätnou úpravou a revíziou či zložitými možnosťami pristupovania a zdieľania. Navyše sú komplikovanejšie aj voči klientovi – obyvateľovi.

Veľmi dôležitým krokom k zefektívneniu procesov je ich digitalizácia, ktorá dokáže nielen zvýšiť rýchlosť, flexibilnosť a znížiť chybovosť v procesoch, ale umožňuje aj ich omnoho jednoduchšie monitorovanie a analyzovanie.[105] Množstvo procesov je možné zdigitalizovať už teraz, avšak jednotlivé útvary magistrátu často nie sú dostatočne vyškolené a nemajú dostatok informácií ako svoj proces zdigitalizovať. Túto aktivitu navyše sťažuje aj fakt, že niektoré informačné systémy sú zastarané.

Predpokladom digitalizácie procesov je využívanie jednotného informačného systému, ktorý poskytuje okrem iného možnosti priraďovania zodpovednosti, sledovania stavu úloh či ukladania a zdieľania dokumentov za dodržania užívateľskej prívetivosti.

Ďalším predpokladom digitalizácie je jasné porozumenie štruktúry procesov v organizácii. Napriek pokroku v tejto oblasti mesto v súčasnosti nemá vyhotovenú procesnú mapu na všetky procesy hlavného mesta, nemá ku všetkým procesom nastavené merateľné ukazovatele a len časť procesov má pomenovaných svojich vlastníkov, ktorí zodpovedajú za ich riadne fungovanie a zefektívňovanie.

Na základe takejto procesnej mapy sa následne môžu procesy nielen digitalizovať, ale aj optimalizovať, automatizovať, reorganizovať či úplne odstrániť, ak sú nadbytočné. Na základe toho budú môcť zamestnanci vybaviť väčšie množstvo rutinnej agendy, zrýchliť svoju agendu a sústrediť sa na prácu s vyšším podielom pridanej hodnoty v procese.

Cieľom mesta by v tejto oblasti malo byť primárne zdigitalizovať hlavné interné procesy. Hlavnými internými procesmi sa rozumejú procesy, ktoré napĺňajú základné strategické smerovanie organizácie a ich výstupy sú určené externým zákazníkom.

Je však dôležité, aby nešlo len o jednorazový krok a mesto pokračovalo v systematickom prístupe k procesom – teda nastavilo ich priebežné sledovanie, analýzu a vyhodnocovanie. Súčasťou systematického prístupu

105 SABBAGK, K., FRIEDRICH R., EL-DARWICHE B., SINGH M., GANNEDIWALLA S. *Maximizing the Impact of Digitization*. 2012.

k riadeniu procesov je aj nastavenie procesného vlastníctva tak, aby mal každý proces svojho vlastníka (zodpovednú osobu, prípadne aspoň zodpovedný organizačný útvar v prípade medzi-sektorových procesov), ktorý zodpovedá nielen za samotné riadenie a fungovanie procesu, ale aj za jeho zefektívňovanie.

Problematická však je aj externá komunikácia. Súkromný sektor vydláždil cestu digitálnym službám, ktoré sú relevantné a obľúbené medzi užívateľmi. Svojou aktivitou pri vytváraní jednoduchých a prínosných služieb vytvára tlak aj na verejný sektor, aby tento trend začal nasledovať.

Mesto by malo byť schopné vytvoriť digitálne služby, ktoré odzrkadľujú potreby ich užívateľov a zvýšiť využívanie digitálnych mestských služieb. Pre obyvateľov a obyvateľky to bude znamenať rýchlejšiu a pohodlnejšiu komunikáciu s mestom, zatiaľ čo mesto môže benefitovať vo forme znížených nákladov a zvýšenej efektivity práce.

V súčasnosti elektronické služby mesta Bratislava využíva iba 15 % obyvateľov.[106] Navyše, väčšinu z nich tvoria zástupcovia právnických osôb, ktoré majú povinnosť komunikovať s verejnými inštitúciami elektronicky. Až 44 % obyvateľov sa spolieha na osobnú alebo telefonickú komunikáciu s mestom.[107]

Digitálna komunikácia a kvalitné a moderné digitálne služby sú nevyhnutné pre efektívnejšie napĺňanie potrieb obyvateľov a podnikateľov v meste. Digitálne služby boli historicky v meste vyvíjané v spolupráci s externými dodávateľmi ako diela, pri ktorých tvorbe sa dôsledne nemapovali potreby a požiadavky ich užívateľov. Z toho dôvodu väčšina digitálnych služieb mesta dnes nenapĺňa potreby a požiadavky ich užívateľov, čo vedie k nízkej miere využívanosti.

Od roku 2021 na meste vznikol nový útvar (Oddelenie inovácií a digitálnych služieb), v ktorom pôsobí vývojársky a produktový tím zodpovedný za interný vývoj digitálnych služieb a efektívnu spoluprácu s externými dodávateľmi. Postupne začali pracovať na kľúčových službách mesta a mestských organizáciách budovaním otvorenej a modernej technologickej knižnice riešení postavenej na potrebách užívateľov.

Úlohou útvaru je definícia kľúčových problémov magistrátu a mestských organizácií, návrh možných digitálnych riešení, ich overenie s obyvateľmi a internými zamestnancami a ich uvedením do prevádzky. Tým však ich rola nekončí, pravidelne vyhodnocujú efektivitu služieb, navrhujú vylepšenia a úpravy. Súčasťou ich práce je aj nastavenie merateľných ukazovateľov pre jednotlivé služby. Počas rokov 2021-2022 zamestnanci útvaru vytvorili pilotné riešenia predaja lístkov na kúpaliská pre STaRZ, spustili digitálnu platbu dane, pripravili novú webovú stránku spolu s elektronickými službami, uviedli nové webové stránky pre mestskú

106 Interná analýza žiadostí v registratúre Bratislavy. 2020.

107 MEDIAN.SK pre HMBA. *Reprezentatívny prieskum o technológiách a komunikácií s mestskými inštitúciami*. 2020.

galériu, knižnicu a Marianum. V najbližších rokoch sa budú venovať rozvoju digitálnych služieb mesta a organizácií a rovnako môžu poskytovať svoje služby aj iným samosprávam.

Výhodou interných IT kapacít je flexibilita, agilný vývoj, vlastníctvo kódu a rýchle operatívne zmeny. Vďaka tomu je celková potreba zamestnancov nižšia a sú znižované náklady. Navyše je možné zdieľať know-how s ďalšími aktérmi verejnej správy a potenciálne pre nich pripravovať moderné digitálne služby ako súčasť podnikateľskej činnosti mesta.

Digitálne služby pritom spravidla poskytnú aj ďalšie hodnoty tak obyvateľom, ako aj mestu: sledovanie stavu vybavenia agendy, dostupnosť 24/7, nižšie náklady, prepojenie s internými softvérmi úradu či zrýchlenie vybavenia agendy.[108] Príkladom môže byť pilotný projekt digitálnej platby dane z nehnuteľnosti, ktorý ukázal zvýšenú platobnú disciplínu či predaj lístkov na kúpaliská online, ktorý zvýšil ako transparentnosť, tak aj samotné príjmy pre STaRZ.

Bratislava by mala poskytovať svoje služby primárne digitálne formou príjemných a intuitívnych digitálnych služieb, ktoré spoluvytvára s obyvateľkami a obyvateľmi. Pri tvorbe všetkých nových služieb (ako interných, tak aj externých) by mala vychádzať z princípov metodológie „design thinking“ s dôrazom na potreby koncových užívateľov, ktorá v každej svojej fáze zapája kľúčových zamestnancov mesta, obyvateľky a obyvateľov, zbiera ich spätnú väzbu, spoluvytvára riešenia a tie opätovne testuje. Tento cyklus nekončí ani po uvedení služby.

Súčasťou digitalizácie a vízie moderného mesta je aj budovanie dátovej infraštruktúry. Dáta informujú obyvateľov o dianí v ich meste, umožňujú im robiť informované rozhodnutia, kontrolovať verejnú moc a podieľať sa na zlepšeniach.

108 MERGEL I., KATTEL R., LEMBER V., MCBRIDE K. *Citizen-oriented digital transformation in the public sector*. 2018.

Východisko 5: Potenciál zberu, vyhodnocovania a zdieľania dát nie je dostatočne využívaný

Dáta sú kľúčovým zdrojom informácií. Predstavujú základný prvok pre prijímanie kvalifikovaných rozhodnutí a pri tvorbe politík s dosahom nie len na mestskú, ale potenciálne aj metropolitnú oblasť HMBA.

V roku 2019 bol v rámci štruktúry HMBA založený odborný útvar (dnes Oddelenie dátových a priestorových analýz). Útvar okrem analytických aktivít pôsobil a pôsobí v oblasti dátovej politiky. Krátko po jeho vzniku vstúpila do platnosti interná smernica HMBA o dátovej politike usmerňujúca aktivity v oblasti nákupu, licencovania, zverejňovania dát. Smernicou o dátovej politike sa položili základné princípy pre prácu s dátami na HMBA. Tie až do roku 2019 neexistovali.

V roku 2019 bol spustený nový mestský portál s otvorenými údajmi – OpenData portál. Hlavné mesto na tomto portáli zverejňuje dáta týkajúce sa rôznych oblastí života v Bratislave, ale aj práce a služieb, ktoré mesto poskytuje svojim obyvateľkám a obyvateľom. Vďaka tomuto kroku je hlavné mesto SR transparentnejšie a dostupnejšie. Údaje zverejnené na portáli otvorených údajov sa stali základnou platformou dát o Bratislave a jej obyvateľoch a obyvateľkách ako pre širokú, tak aj pre odbornú verejnosť a výskumníkov z externého prostredia. V súčasnosti je na OpenData portáli zverejnených 868 datasetov (tvorených približne 16 000 súbormi), pri 244 datasetoch je autorom mesto a jeho organizácie.[109]

Ako prostriedok podpory otvorenosti HMBA v oblasti dát v roku 2021 spustilo nový geoportál slúžiaci ako prezentačný nástroj pre zdieľanie priestorových údajov. Geoportál je dvojičkou portálu otvorených údajov umožňujúci priestorový pohľad na tie dáta, ktoré nie sú voľne šíriteľné z dôvodu licenčných podmienok.

V roku 2019 hlavné mesto zriadilo Metropolitný inštitút Bratislavy (MIB) ako koncepčný inštitút v oblasti tvorby mesta, územného a strategického plánovania. Práve MIB je ako hlavný tvorca mestských politík aj hlavným klientom dát – pritom časť dát sa tvorí na meste a časť na MIB, čím sa štiepi koncepčný prístup k tvorbe a využívaniu data setov. Je potrebné dokončiť konsolidáciu dátových a analytických kapacít pod hlavičkou MIB ako bolo plánované.

Napriek tomu, že HMBA už dnes disponuje množstvom rôznorodých dát, nastavenie systematickejšieho a longitudinálneho zberu údajov absentuje. Povedomie o potrebe uchovávania údajov v strojovo spracovateľnej forme je slabé taktiež v rámci interných štruktúr magistrátu, ako aj organizácií hlavného mesta. To sa následne odráža v tom, že pri množstve kľúčových merateľných ukazovateľov PHSR mesto potrebnými údajmi nedisponuje. Vo viacerých prípadoch však chýba aj ochota jednotlivých útvarov mesta zdieľať údaje naprieč magistrátom a teda napĺňať princípy dátovej politiky.

109 K 8.4.2022.

Nastavenie systematického zberu dát (a to nielen z externých zdrojov, ale najmä z interných útvarov), centralizácie dát v rámci jedného úložiska a ich následného spracovávania je tak viac než žiadúce.

Dáta slúžia na revíziu aktuálneho stavu, k prijímaniu kvalifikovaných a na dátach založených rozhodnutí, ale aj k plánovaniu stratégií a koncepcií rozvoja mesta. Na jednej strane je dôležité kvalitnými údajmi disponovať, ale na druhej strane je potrebné týmto údajom porozumieť, pracovať s nimi a správne ich interpretovať. Túto úlohu na HMBA plnia dva útvary: Oddelenie dátových a priestorových analýz (ODPA), Metropolitný inštitút Bratislavy a pre úsek ekonomicko-finančných analýz Útvar hlavného ekonóma mesta. V súčasnosti však žiaden z týchto útvarov nie je súčasťou zoznamu analytických jednotiek štátu ani súčasťou medzinárodných analytických štruktúr. Ich začlenenie do analytickej vrstvy štátu či spolupráca na medzinárodnej úrovni zvýši autoritu HMBA v dátovej a analytickej oblasti a rovnako prispeje ku kvalite a množstvu spracovávaných údajov

Kvalitné a početné údaje a na nich založené rozhodnutia by mali byť štandardom pri tvorbe mestských politík v rôznych oblastiach. Vďaka dátami podloženými opatreniami sa mesto stane pre svojich obyvateľov transparentnou, kvalifikovanou, racionálnou a dôveryhodnou inštitúciou.

Východisko 6: Komunikácia mesta s pasívnymi skupinami obyvateľov nie je dostatočná

Efektívna komunikácia mesta podporuje informovanú participáciu a zapojenie obyvateľov do diania v meste. Obyvatelia mesta môžu efektívnejšie vyjadrovať svoje potreby a spolupracovať s mestom keď poznajú fakty o plánoch a krokoch mesta.

Zároveň, čím viac ľudí pozná procesy a služby mesta, tým viac ich rozumie, ako sa využívajú ich dane, a rastie ich dôvera voči vedeniu mesta. Dobrá reputácia mesta dokáže pritiahnuť talentovaných ľudí a expertov zo všetkých sfér spoločnosti, ktorí opäť zvýšia kvalitu mestom poskytovaných služieb.

Napokon, efektívna obojsmerná komunikácia, ktorá buduje dôveru, je kľúčovým faktorom pri získavaní obyvateľov mesta pre akceptáciu a podporu zmien, ktoré mesto bude musieť urobiť v budúcnosti.

Podľa prieskumu z decembra 2020 v spolupráci s agentúrou AKO sa 65 % obyvateľov cíti byť dostatočne informovaných o dôležitých opatreniach, rozhodnutiach, aktivitách a zmenách v meste.[110] Iba 6 % obyvateľov sa cíti byť úplne nedostatočne informovaných. To, koľko percent obyvateľov dôveruje samotnému magistrátu a mestským inštitúciám, v súčasnosti nie je merané, avšak historicky je spokojnosť s úradom priamo naviazaná na spokojnosť s primátorom.

Dôveryhodnosť verejných inštitúcií na Slovensku je však dlhodobo veľmi nízka.[111] Bratislava sa tak s dôveryhodnosťou 65 % zaraďuje k špičke slovenských inštitúcií, kde Slovenskej akadémii vied dôveruje 74 % občanov (1. miesto) a vysokým školám dôveruje 71 % (2. miesto).[112] Samosprávam vo všeobecnosti najmä po zapojení do riešenia pandemickej situácie stúpla dôveryhodnosť oproti centrálnym inštitúciám na úroveň 70 %.[113] Až 85 % obyvateľom sa totižto bežne stáva, že ich prekvapia aktivity a zmeny v uliciach Bratislavy, o ktorých vopred nevedeli. Aj napriek tomu si takmer tretina (32 %) respondentov myslí, že informovanosť občanov sa oproti roku 2019 zlepšila. 53 % vníma situáciu ako nezmenenú a 13 % pociťuje zhoršenie. Za najdôležitejšie témy na komunikáciu sú považované bezpečnosť, poriadok, čistota a rozvoj verejných priestranstiev a verejná doprava.[114]

---

110 Agentúra AKO (2020) na vzorke 1 000 respondentov s trvalým pobytom v Bratislave.

111 2 % občanov plne dôverujú súdom a parlamentu a vláde. Štátnym úradom plne dôveruje iba 1,8 % občanov, polícii iba 1,4 %. Prieskum agentúry FOCUS (2018) na vzorke 1003 respondentov.

112 FOCUS (2021) na vzorke 1011 respondentov.

113 Ibid.

114 Ibid.

Bratislava v posledných štyroch rokoch zásadne zintenzívnila komunikáciu s obyvateľmi prostredníctvom médií, sociálnych sietí, zmeny mestského tlačeného média *in.ba* (aj keď tento magazín stále nedostávajú všetci obyvatelia), ale aj fyzickým informovaním o plánovaných zásahoch vo verejnom priestore priamo v teréne. Zlepšenie hodnotenia komunikácie sa prejavilo v prieskumoch verejnej mienky, ako aj v zvýšení miery zapojenia (*engagementu*) na sociálnych sieťach.

Až polovica (51 %) obyvateľov používa ako najčastejší zdroj informácií o dôležitých opatreniach a aktivitách v meste televíziu. Nasledujú tlačoviny doručené priamo do schránky (44 %), sociálne siete a web mesta (41 %) a rádio (39 %).[115] Je teda potrebné využívať všetky dostupné platformy pre čo najväčší dosah komunikovaných informácií.

Bratislava nemá aktuálne vytvorené komunikačné platformy, prostredníctvom ktorých by pravidelne komunikovala s časťou obyvateľstva, ktorá sa nezaujíma o celomestské politiky a projekty, ale iba o ich bezprostredné susedstvo. Navyše, častokrát najhlasnejšie skupiny aktívne zapájajúce sa do participácie často nereprezentujú väčšinové názory obyvateľov, ale presadzujú iba čiastkové záujmy. Navyše, komunikácia nemá dlhodobú a jednotnú víziu, ale mení sa v závislosti od vedenia mesta.

Problematickými môžu byť neočakávané situácie, ktoré môžu výrazne zmeniť zameranie komunikácie (premnožené komáre) či nekontrolovateľné šírenie konšpiračných teórií na sociálnych sieťach.

V Bratislavskom kraji malo k 31. 12. 2021 legálny pobyt nahlásených 38 945 osôb, ktorí nie sú slovenskými štátnymi občanmi. Možno predpokladať, že väčšina z nich neovláda plynule slovenčinu. Prispôsobením mestských služieb pre cudzincov, ktorí sem chcú prísť pracovať a žiť, by malo mesto ukázať, že tu sú vítaní. Mesto však v súčasnosti nemá koncepčný prístup k službám pre cudzincov, nie je praxou poskytovať informácie v inom ako slovenskom jazyku aj napriek volebnému právu trvalo bývajúcich osôb, ktorých prvým jazykom nie je slovenčina.

Ruskom vyvolaná vojna na Ukrajine postavila mesto do výrazne inej situácie a k 31. 3. 2022 Bratislavský kraj eviduje 15 928[116] osôb so štatútom dočasného útočiska.[117] Keďže ide o vysoko zraniteľnú skupinu cudzincov, od začiatku krízy sa pristupuje k skupine inak ako doteraz. Informácie a pomoc sú poskytované viacjazyčne, bolo zriadené koordinačné centrum v spolupráci mesta, štátnych inštitúcií, záchranných zložiek a mimovládnych organizácii a miesto prvého kontaktu na Bottovej. Bude potrebné niektoré zo štandardov udržať aj po ukončení krízy a podporovať komunitu, ktorá sa v Bratislave aj po ukončení konfliktu rozhodne ostať.

115 Ibid.

116 MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Dočasné útočisko*. 2022.

117 Tento štatút zaručuje utečencom pracovať na území Slovenska.

Zo sociálneho hľadiska je nevyhnutné od začiatku začleňovať utečencov do spoločnosti zapájaním ich do pracovných aktivít v meste a bežného života, aby nedochádzalo k prehlbovaniu sociálnych rozdielov.

Pri deťoch, žiakoch a študentoch mesto musí počítať so systémovými nastaveniami – od pomoci pri začleňovaní detí do nového prostredia (pomoc psychológov), odstránenia jazykových bariér (jazykové vzdelávanie) až po samotný systém vzdelávania, hodnotenia. Namieste je aj podpora a pomoc mesta pri voľnočasových a športových aktivitách detí a mladých ľudí na území mesta počas týždňa a aj počas prázdnin.

Celkovo je potrebné počítať s ľudskými, finančnými a priestorovými kapacitami mesta a možným odstránením alebo zjednodušením niektorých byrokratických procesov.

Východisko 7: Nízka miera zapojenia špecifických skupín obyvateľov do aktivít a tvorby projektov, nízke povedomie o participácii naprieč zainteresovanou verejnosťou a potreba uplatňovania pravidiel, ktoré projekty participovať

Zapájanie rôznych aktérov do procesov tvorby mesta bolo až do roku 2019 nesystematické. Participácia bola zabezpečovaná len zriedkavo (ad hoc) mimovládnym sektorom, keďže mesto nedisponovalo primeranými internými kapacitami. Vznikom Metropolitného inštitútu Bratislavy konkrétne Kancelárie participatívneho plánovania (dnes Sekcia mestských štúdií a participácie) na konci roka 2019 mesto vytvorilo kapacity na zapájanie odbornej, ako aj laickej verejnosti do procesov tvorby mesta.

Počas ostatných dvoch rokov existencie sekcie bolo participovaných viac ako 30 projektov v rôznej forme. Pri 27 projektoch sa uplatnil dotazníkový prieskum, pričom celkovo sa do nich zapojilo viac ako 15 tisíc ľudí. Realizovalo sa 9 osobných susedských stretnutí, 12 online stretnutí pre verejnosť, 40 workshopov, ale aj menšie formáty ako fokusové skupiny cielené na konkrétnu skupinu ľudí so špecifickými potrebami.[118]

Jedným zo základných problémov v oblasti participácie je nízka miera zapojenia mladých do participatívnych procesov oproti ostatným vekovým skupinám obyvateľstva, kde je naplnenie jednotlivých kategórií uspokojivejšie. Bežné nastavenie formátu projektu totiž väčšinou mladú populáciu zasiahne len čiastočne. Na základe demografických dát o osobách, ktoré sa za posledné vyše dva roky zúčastnili participatívnych aktivít MIBu vieme povedať, že miera zapojenia mladých ľudí do 30 rokov bola pri dotazníkoch na úrovni 13 %. Avšak tento podiel mladých do veľkej miery pokrýva kategória 25 – 30 rokov, teda podiel mladších v kategóriách do 18 rokov a 19 – 24 rokov je nižší. Cieľom by teda malo byť tak navýšenie podielu mladých zapojených do štandardných foriem participácie (ako napr. dotazník), ako aj cielené participovanie cez iné metódy. Preto v tomto ohľade treba aj meniť zaužívanú kultúru participácie v bežných formách o formáty, vďaka ktorým zapojíme aj špecifické skupiny.

Cieľom participácie má byť kapacitne optimálne zapojenie čím väčšieho množstva obyvateľov. Na základe toho chceme do budúcna merať prostredníctvom prieskumu, aká veľká časť obyvateľov Bratislavy mala možnosť byť zapojená do chodu mesta vzhľadom k tomu, že cieľom MIBu je znižovať prah pre zapojenie verejnosti a rozširovať platformy na zapojenie medzi čo najširšiu verejnosť Bratislavy. Snahou je aj znižovať prah inkluzívnosti skrz umožnenie participovať všetkým skupinám obyvateľov a obyvateliek, na ktoré sa bežne pri plánovaní mesta nemyslí – deti, starší ľudia, ľudia so špecifickými potrebami pohybu či cudzinci.

118 Pozri METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *3 roky od založenia*. 2022.

Avšak vzhľadom k množstvu projektov a kapacitným možnostiam mesta nie je možné vždy participovať každý projekt. Súčasne to ani nie je účelné, keďže množstvo projektov predstavuje často len skvalitnenie existujúcich služieb či infraštruktúry, prípadne sa zisťovanie potrieb obyvateľov uskutočňuje iným spôsobom alebo by zisťovanie názorov verejnosti neprinieslo zmenu projektu či pridanú hodnotu (napr. výstavba technickej infraštruktúry).

Napriek tomu sa však v ostatných rokoch zintenzívnil dopyt po participácii zo strany útvarov pripravujúcich a realizujúcich projekty, ako aj zo strany obyvateľov. Pre hospodárne nakladanie s verejnými prostriedkami – optimálne využívanie personálnych kapacít pre participáciu mesta – MIB vytvoril návrh rámca pravidiel participácie vďaka vydaniu publikácie *Ako porozumieť mestu a jeho ľuďom? Manuál participatívneho plánovania a socio-priestorového mapovania v Bratislave*.[119] Jeho vydanie a následne pripravované aktivity (ako napr. školenia) majú slúžiť k zvyšovaniu povedomia o participácii. Zároveň by malo na základe tohto dokumentu dôjsť k aktualizácii uznesenia o pravidlách participácie z roku 2016 a schváleniu v mestskom zastupiteľstve. Takýto krok môže dopomôcť k zvýšeniu transparentnosti a nastavení očakávaní medzi implementujúcimi útvarmi mesta, obyvateľmi, no tiež volenými zástupcami.

Uvedené pravidlá nastavujú, v ktorom kroku a akým spôsobom má byť široká či odborná verejnosť zapojená. Na základe takéhoto systematizovania bude možné sledovať to, čo sa pri nových projektoch deje, že súčasťou premien priestorov je aj participatívny proces. Navrhnuté boli kritéria, pri ktorých by sa mala uskutočniť participácia:

- projekt je väčšieho významu – celkový predpokladaný rozpočet projektu nad 1 mil. eur;
- projektom dochádza k zásadnej zmene funkčného využitia priestoru;
- projekt svojim zásahom ovplyvní prinajmenšom 300 bytových jednotiek v území.

Súčasťou tohto nastavovania transparentných kritérií musí byť aj nastavovanie politických očakávaní ako aj očakávaní širokej verejnosti o miere zapojenia širokej aj zainteresovanej verejnosti. Na základe tohto zvyšovania povedomia o zapájaní verejnosti, o dĺžke ale aj nákladnosti takéhoto procesu tak v budúcnosti bude možné predchádzať situáciám, kedy neboli zladené očakávania verejnosti o potrebe participácie s participatívnymi kapacitami.

V tomto kontexte je vhodné rozšíriť povedomie o participácii nielen u širokej verejnosti, no tiež u zamestnancov a reprezentantov mestských častí, ktorí do týchto procesov môžu vstupovať. Pri všetkých týchto aktéroch je potrebné ozrejmovať a vysvetľovať úlohu a prínos participácie.

119 METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. Ako porozumieť mestu a jeho ľuďom? Manuál participatívneho plánovania a socio-priestorového mapovania v Bratislave. 2021.

Mestské časti majú zároveň možnosť siahnuť po pravidlách participácie mesta pre vlastné účely, prípadne preto, aby získali štruktúrovanou a reprezentatívnou cestou názor verejnosti v danej mestskej časti nielen vo vzťahu k projektom mestských častí, no aj vo vzťahu k projektom mesta.

Rozvíjanie myšlienok participácie a vzdelávania (napr. aj formou preškoľovania zamestnancov vďaka publikovanému „manuálu participácie“) má za cieľ vytváranie kapacít pre zapájanie verejnosti napr. na úrovni mestských častí.

Zapojenie do tvorby mesta ale nemusí nutne súvisieť len s príležitosťami, ktoré vytvára mesto vo svojej kompetencii. Preto sme do merania napĺňania tohto cieľa zahrnuli aj to, či sa obyvatelia Bratislavy zapájajú do dobrovoľníckych aktivít, na základe ktorých sa môže formovať pozitívny vzťah ľudí žijúcich v meste k prostrediu, v ktorom žijú.

Východisko 8: Komunikácia a spolupráca mesta s akademickým prostredím a firmami nie je systematická a dostatočná

Rezervy vidíme aj v systematickej, pravidelnej a organizovanej komunikácii so špeciálnymi skupinami – akademickým sektorom, súkromným sektorom. So zástupcami neziskového sektora sa v súčasnosti komunikuje aktívne a priebežne pri riešení mnohých otázok života v meste, najmä pri sociálnych, kultúrnych a ekologických projektoch.

Mesto by malo viesť otvorenú a partnerskú debatu so zástupcami súkromného sektora, akademickej obce a mimovládneho sektora o projektoch možnej spolupráce pre rozvoj mesta. Najmä pre oblasť biznis sféry existujú jasné pravidlá transparentnej komunikácie a spolupráce, ktoré umožnia realizáciu spoločných projektov komerčného a verejného sektora pre rozvoj Bratislavy.

V súčasnosti mesto Bratislava spolupracuje s externými partnermi – akademickým, podnikateľským a občianskym sektorom – na zlepšovaní kvality života v meste veľmi sporadicky. Táto spolupráca je fragmentovaná, často nesystematická a občasná.

Podľa prieskumu iba 42 %podnikateľov považuje mesto za partnera na spoluprácu a rozvoj lokálneho ekosystému.[120] Avšak, až takmer 30 % podnikateľov o tejto možnosti nevedelo alebo ju ani len nezvážili.[121] Navyše, až 47 % podnikateľov uviedlo, že sa nezapája do žiadnych aktivít na zveľadenie mesta alebo okolia, v ktorom sídlia.[122] Ak sa firma zapája, tak najčastejšie vo forme finančných darov konkrétnym organizáciám (31 %) alebo podporou lokálnej komunity napríklad prostredníctvom iniciatívy Naše mesto pod hlavičkou Nadácie Pontis (17 %).[123]

Na druhej strane vidíme rastúci trend Corporate Urban Responsibility (spoločenskej zodpovednosti rozvíjajúcej mesto). Tento trend ukazuje, že pri transparentnom a dlhodobom nastavení spolupráce môžu podniky a ich zamestnanci pozitívne vplývať na mesto, v ktorom žijú, a riešiť strategické výzvy.[124]

Mestu sa podarilo úspešne naštartovať program spoločenskej zodpovednosti firiem (CSR), v rámci ktorého desiatky externých partnerov poskytuje mestu finančné aj nefinančné plnenia. V roku 2021 dosiahla podpora formou nefinančného aj finančného plnenia úroveň cca 700 000 EUR, pričom existuje priestor pre nárast tejto sumy. Úspešným príkladom

120 Prieskum a hodnotenie podnikateľského ekosystému v Bratislave metodikou GEM EES. 2020.

121 Ibid.

122 Ibid.

123 Ibid.

124 DZUROVČINOVÁ, P. POSYPANKOVÁ, A. Koncepcia mestských inovácií. 2021.

projektu, na ktorom participovalo množstvo externých partnerov, je projekt *10 000 stromov*. Externí partneri poskytovali prostriedky nielen na projekty revitalizácie verejných priestorov, no taktiež najrôznejšie nefinančné plnenia (dobrovoľnícka práca, dodanie stromov a zelene a iné). Ďalšou pozitívnou lastovičkou je mestský hackathon zameraný na témy klimatickej zmeny – Climathon, organizovaný v spolupráci s podnikateľskou sférou a akademickým sektorom, ktoré v roku 2020 a 2021 priniesli riešenia reagujúce na aktuálne potreby mesta. Z prvého ročníka vznikla a spoluprácou sa rozvinula mestská multimodálna dopravná aplikácia a z roku 2021 dva tímy naďalej spolupracujú s mestom na mapovaní dopadov klimatickej zmeny a optimalizácii verejnej dopravy.

Mesto navyše nadviazalo pracovné vzťahy s akademickým sektorom a spoločne sa zapojilo do viacerých výskumných projektov. V roku 2019 bolo otvorené mestské laboratórium ako priestor na pilotné testovanie technologických inovácií.

Bratislava však nemá vytvorený mechanizmus na koncepčnú podporu výskumných aktivít (deep tech) a začínajúcich podnikateľov (startupy a scaleupy) pôsobiacich v strategických doménach. Mesto neposkytuje finančné (grantové), ani nefinančné nástroje (informácie, pomoc pri zakladaní podnikania, prepájanie na korporátnych a akademických partnerov mesta, budovanie silnej značky mesta).

Na základe výskumu Global Entrepreneurship Monitor sme v roku 2020 zistili nízku inovatívnosť malých a stredných podnikov v Bratislave, čo naznačuje ich menšiu schopnosť reagovať na neočakávané ekonomické šoky, ktoré priniesla pandémia či vojenský konflikt. Prehĺbenie spolupráce s akademickým a podnikateľským sektorom vedie nielen k ich vyššiemu zapojeniu a podpore mesta v CSR aktivitách, ale otvára aj príležitosti kvalitnejšieho verejného obstarávania a využívania nenaplneného potenciálu inovatívnych obstarávaní.[125]

Mesto by malo začať proaktívnejšie vstupovať do partnerstiev s akademickým, podnikateľským a občianskym sektorom s cieľom zvyšovania kvality života v meste a zlepšovania podmienok pre podnikateľské a akademické prostredie.

125 OECD. *Unlocking the Strategic Use of Public Procurement in Bratislava, Slovak Republic*. 2021.

Východisko 9: Nízka miera zákaziek obstaraných podľa MEAT kritérií, nízky počet ponúk v súťažiach mesta

Slovenská republika má vo všeobecnosti vážny problém s nastavovaním kvalitatívnych kritérií vo verejnom obstarávaní. Podľa údajov Európskej komisie zo všetkých slovenských obstarávaní, ktoré boli vyhlásené v Európskom vestníku (teda ide predovšetkým o nadlimitné európske zákazky), **až 94 %** bolo vyhodnotených len na základe najnižšej ceny. Slovenská republika dosiahla v tomto indikátore vôbec najhoršie skóre zo všetkých členských štátov EÚ.[126] Z údajov Európskej komisie navyše vyplýva, že za roky 2017 až 2020 sme sa v tomto indikátore nedokázali zlepšiť (v roku 2020 sme v skutočnosti dosiahli ešte horšie skóre ako v roku 2017).

S vyššie uvedeným údajom EK je v súlade aj vnútroštátna štatistika, ktorú každoročne predkladá Úrad pre verejné obstarávanie Vláde SR v materiáli Informácia o celkovom štatistickom vyhodnotení procesu verejného obstarávania.[127] Posledné dostupné dáta sú za rok 2020 a vyplýva z nich, že v 92,9 % nadlimitných a podlimitných obstarávaní vyhlásených vo Vestníku sa použilo iba kritérium najnižšej ceny (za rok 2019 to bolo v 90,2 % obstarávaní).

Do tretice, podľa údajov OECD, ktoré získalo od ÚVO v projekte Posilňovanie hodnoty za peniaze vo verejnom obstarávaní Slovenskej republiky[128] sa hodnotenie kvality objavilo v 15,6 % obstarávaní[129], pričom štvrtina najväčších verejných obstarávateľov na Slovensku ich nepoužila v žiadnom obstarávaní.

Aj preto Európska komisia vo svojom materiáli Odporúčanie rady, ktoré sa týka národného programu reforiem Slovenska na rok 2019 a ktorým sa predkladá stanovisko Rady k programu stability Slovenska na rok 2019 zo dňa 5. 6. 2019 uvádza, že: „Verejní obstarávatelia sa v kontexte nedôvery voči verejným inštitúciám musia viac snažiť o opätovné získanie dôvery podnikov, médií aj širokej verejnosti. To bráni zavedeniu veľmi potrebných nových postupov. **Treba zvýšiť úsilie o zintenzívnenie používania**

126 EUROPEAN COMMISSION. Public Procurement.

127 ÚRAD PRE VEREJNÉ OBSTARÁVANIE. Štatistika procesu verejného obstarávania.

128 OECD. *Unlocking the Strategic Use of Public Procurement in Bratislava, Slovak Republic*. 2021.

129 Rozdiel v údajoch OECD v porovnaní s vyššie uvádzanými údajmi ÚVO a EK pravdepodobne súvisí s rozdielnou metodikou. Pokiaľ EK hodnotila len najväčšie európske zákazky a ÚVO hodnotilo nadlimitné (európske) aj podlimitné, OECD mohlo mať prístup aj k menším zákazkám. To nepriamo potvrdzuje aj samotné OECD, keď v správe konštatuje, že sa MEAT kritériá používajú viac v menších zákazkách. Všetky tieto hodnoty sú však diskutabilné, pretože najčastejšie „kvalitatívne“ kritérium v slovenskej praxi je „lehota dodania“, ktorá však s kvalitou samotného predmetu zákazky nesúvisí. Pokiaľ tieto orgány brali ako kvalitatívne kritérium do úvahy aj lehotu dodania, tak údaj o využívaní skutočných kvalitatívnych kritérií by bol ešte podstatne nižší.

kvalitatívnych kritérií s cieľom dosiahnuť lepšiu hodnotu za peniaze a zlepšiť strategické využívanie verejného obstarávania.“[130]

Na základe uvedeného Európska komisia odporúča „vo verejnom obstarávaní zvýšiť uplatňovanie kritérií kvality a nákladov životného cyklu.“[131]

Vo vzťahu k hlavnému mestu možno poukázať na správu OECD Odblokovanie strategického využitia verejného obstarávania v meste Bratislava, v ktorej experti OECD konštatujú, že hoci veľká väčšina obstarávaní mesta bola zadávaná v súťažnom procese, najčastejšie využívaná metóda hodnotenia ponúk bola stále založená na hodnotení najnižšej ceny a nie iných kritérií, ktoré by umožnili sledovať aj dosiahnutie širších cieľov, ako napr. podporu inovácií alebo udržateľnosti.[132]

Na základe vyššie uvedených zdrojov (a mnohých iných) možno konštatovať, že je žiaduce hodnotiť ponuky nielen na základe nákupnej ceny, ale brať vo väčšej miere do úvahy celkové náklady životného cyklu a používať aj iné, kvalitatívne kritériá, keďže je to medzinárodnými autoritami považované za veľmi dôležitý aspekt kvality samotného verejného obstarávania. Preto by aj hlavné mesto malo vyvíjať snahu, aby sa v tomto indikátore zlepšilo.

Pri výbere dodávateľov vo verejnom obstarávaní by teda mesto malo viac pracovať s MEAT (ang. *most economically advantageous tender*) kritériami, ktoré umožňujú verejnému obstarávateľovi sledovať v zákazkách aj iné, než len finančné kritériá, čím môže získať väčšiu hodnotu za peniaze alebo dosiahnuť sociálnu či environmentálnu udržateľnosť. Tento proces berie do úvahy kvalitatívne, technické, sociálne a environmentálne faktory. Napriek tomu je dokázané, že takéto zákazky dokážu byť výrazne lacnejšie (Džupka, Kubák and Nemec 2020). Preto je dôležité, aby čo najviac tendrov prebiehalo v súlade s takýmito kritériami.

Z interných údajov vyplýva, že mesto Bratislava do roku 2018 využívalo hodnotenie pomocou MEAT kritérií len sporadicky. V roku 2019 vyhlásilo 8 takýchto zákaziek, v roku 2020 to bolo 30 zákaziek a v roku 2021 už 55 zákaziek. Podiel zákaziek s MEAT kritériami tak tvoril v roku 2021 približne 12,5 % (6,7 % za roky 2019 – 2021) z počtu všetkých súťažných zákaziek[133] a zároveň približne 20 % z ich celkovej hodnoty.[134] Tento podiel **by mal dosiahnuť v roku 2030 minimálne polovicu z celkovej hodnoty zadaných zákaziek**.

130 EURÓPSKA KOMISIA. *Odporúčanie Rady*. 2019.

131 Ibid.

132 OECD. *Unlocking the Strategic Use of Public Procurement in Bratislava, Slovak Republic*. 2021.

133 Vlastné spracovanie štatistík verejného obstarávania mesta. Za súťažnú zákazku sa považujú všetky zákazky s nízkymi hodnotami, podlimitné a nadlimitné zákazky. Medzi súťažné zákazky neradíme zákazky z akéhokoľvek zákonného dôvodu vyňaté zo ZVO.

134 Ibid.

Čo sa podielu environmentálne resp. sociálne zodpovedných zákaziek týka, ten si prešiel podobným vývojom. Mesto Bratislava ich začalo zadávať v roku 2019 a v roku 2021 ich zadalo spolu 48 (29 bolo zadaných s environmentálnym hľadiskom, 21 so sociálnym, v dvoch súťažiach boli použité obe). Čo sa týka objemu prostriedkov, v roku 2021 bolo približne 28 % (14 % za roky 2019 – 2021) z objemu zákaziek vysúťažených touto formou.[135] V tomto ohľade by malo mesto Bratislava taktiež pokračovať v stúpajúcom trende. Pre lepšie meranie by bolo vhodné vyvinúť metodiku merania pozitívnych vplyvov, pretože meranie výhradne na základe počtu verejných obstarávaní, resp. ich hodnoty, sa javí ako nedostatočné (aj keď do istej miery výpovedné). Mesto by malo vyvinúť snahu, aby **do roku 2030 aspoň tretina všetkých prostriedkov** vo verejnom obstarávaní smerovala k podpore zelených, sociálnych alebo inovatívnych aspektov.

Azda najvýznamnejším indikátorom kvality verejného obstarávania je priemerný počet ponúk v súťažných zákazkách. Podľa údajov Európskej komisie bol až v 26 % všetkých verejných obstarávaní v Slovenskej republike jediný uchádzač, čo opätovne znamenalo zaradenie Slovenska do červenej kategórie.[136]

Podľa Európskej komisie je potrebné dosiahnuť čo najvyšší počet ponúk, pretože viac ponúk dáva verejným obstarávateľom viac možností a zvyšuje šancu nájsť lepšiu hodnotu za peniaze.[137] Podľa *Global Public Procurement Open Competition Index* je základná logika tohto princípu zrejmá: ak sú vytvorené predpoklady, ktoré motivujú dostatočný počet relevantných uchádzačov súťažiť o kontrakt, verejný obstarávateľ môže dosiahnuť vyššiu kvalitu za nižšiu cenu v porovnaní s kontraktmi zadanými bez súťaže.[138]

Jedna z najvýznamnejších štúdii v tejto oblasti[139] napr. tvrdí, že optimálny počet súťažiacich firiem je 6 až 8, pričom vyšší počet už nezlepšuje výsledky verejného obstarávania. Štúdia *Global Public Procurement Open Competition Index* na stranách 8 a 9 zhrňuje závery aj z ďalších známych štúdií: Gomez-Lobo and Szymanski (2001) skúmali vzťah medzi nákladmi a počtom uchádzačov pre samosprávne orgány vo Veľkej Británii pri kontraktoch na zber odpadov.[140] Dospeli k záveru, že vyšší počet ponúk znamená nižšie náklady na služby. Iimi (2006) sa sústredil na obstarávania v 26 rozvojových štátoch na dátach z 214 obstarávaní v rokoch 1999 až 2005. Autor zistil, že zvýšenie priemerného počtu uchádzačov o 1 %

135 Ibid.

136 EUROPEAN COMMISSION. *Public Procurement*.

137 Ibid.

138 ADAM, I., SANCHEZ, H. A., FAZEKAS, M. *Global Public Procurement Open Competition Index*. 2021.

139 GUPTA, S. *Competition and collusion in a government procurement auction market*. In Atlantic Economic Journal 30. 2002. s. 13–25.

140 ADAM, I., SANCHEZ, H. A., FAZEKAS, M. *Global Public Procurement Open Competition Index*. 2021.

prináša úspory vo výške 0,2 % a najväčší efekt bol dosiahnutý v súťaži s ôsmimi uchádzačmi. Keď bol počet uchádzačov vyšší ako 8, efekt znižovania nákladov sa strácal. Gineitiene and Šerpytis (2011) analyzovali obstarávania technicky identických a štandardizovaných tovarov, pričom dospeli k rovnakým záverom ako predchádzajúci autori, keď zistili, že už s nárastom počtu uchádzačov z jedného na dvoch boli dosiahnuté významné úspory (pri niektorých tovaroch dokonca vyššie ako 10 alebo 20 %).

V slovenskom prostredí koreláciu medzi vyšším počtom ponúk a výškou úspor namerali pri anglických reverzných aukciách v Elektronickom kontraktačnom systéme na vzorke viac ako 37 000 obstarávaní v hodnote 710 000 000 eur. Úspora sa plynulo zvyšovala z 0,55 % pri súťažiach s jednou ponukou až po 26,7 % pri súťažiach s deviatimi ponukami. O to znepokojivejšie bolo zistenie, podľa ktorého najpočetnejšia skupina obstarávaní bola práve tá s jedným uchádzačom a predstavovala až 22,5 % zo všetkých.[141]

Ekonomický význam vyššieho počtu ponúk teda preukazuje viacero štúdií, ale **otvorená súťaž má aj významný neekonomický efekt**, keďže slúži aj na lepšiu kontrolu verejných obstarávateľov pri narábaní s verejnými prostriedkami.[142] Inými slovami, čím vyšší počet uchádzačov, tým lepšia kontrola zo strany trhu. V neposlednom rade má otvorená súťaž vplyv na dôveryhodnosť mesta ako verejného obstarávateľa a partnera – konzistentne otvorenými spôsobmi verejného obstarávania sa mesto stáva predvídateľným, transparentným a dôveryhodným partnerom.

Pre vyššie uvedené dôvody je teda dôležité vykonávať kroky, ktoré vedú k nárastu priemerného počtu uchádzačov v súťažných zákazkách mesta, čo sa v rokoch 2018 až 2021 darilo mestu dosiahnuť. Pokiaľ berieme do úvahy všetky súťažné zákazky, teda tzv. zákazky s nízkou hodnotou, podlimitné zákazky aj nadlimitné zákazky, tak v roku 2018 bol priemerný počet uchádzačov 2,06, v roku 2019 to bolo 2,67, roku 2020 už 3,28 a v roku 2021 sa nárast spomalil na 3,36 ponúk na súťažnú zákazku vyhlásenú hlavným mestom.[143]

Porovnať to možno s údajmi ÚVO, ktoré predkladá ročne Vláde SR v materiáli Informácia o celkovom štatistickom vyhodnotení procesu verejného obstarávania".[144] Na základe tam zverejnených dát možno merať iba nadlimitné a podlimitné zákazky vyhlásené cez Vestník verejného obstarávania (teda do výsledkov nevstupujú zákazky s nízkou hodnotou, preto sú hodnoty odlišné od uvedených v predošlom odseku). Porovnať tak možno priemerný počet ponúk na úrovni SR s priemerným počtom

141 GARAJ, M. *Ako naozaj funguje EKS*. 2018.

142 Pozri napríklad SPAGNOLO, G. *Reputation, competition, and entry in procurement*. 2012.

143 Vlastné spracovanie.

144 ÚRAD PRE VEREJNÉ OBSTARÁVANIE. *Štatistika procesu verejného obstarávania*.

ponúk v zákazkách vyhlásených mestom. V roku 2018 bol v SR priemerný počet ponúk v zákazkách na úrovni **3,1 ponuky**, zatiaľ čo hlavné mesto dosiahlo **2,53 ponuky** na zákazku. V roku 2019 sa hlavné mesto začalo slovenskému priemeru približovať, keď priemer v SR dosiahol **3,0 ponuky** na jednu zákazku, zatiaľ čo hlavné mesto **2,84 ponuky** na jednu zákazku. V roku 2020 sa podľa údajov ÚVO priemer na Slovensku zvýšil na **3,48 ponuky** na jednu zákazku a mesto po prvýkrát dosiahlo vyšší počet, keď zaznamenalo **3,65 ponuky**. Za rok 2021 zatiaľ nie sú dostupné štátne dáta, ale mesto mierne korigovalo priemerný počet ponúk na **3,41 ponuky** na zákazku.

V odbornej a vedeckej obci existuje konsenzus, podľa ktorého vyšší počet ponúk ma merateľné ekonomické aj ťažšie merateľné neekonomické benefity, preto je potrebné v snahách zvyšovať priemerný počet ponúk v súťažných zákazkách pokračovať. **Hlavné mesto by do roku 2030 malo mať ambíciu dosiahnuť priemerný počet ponúk 4,0 vo všetkých súťažných zákazkách** (teda zákazky s nízkymi hodnotami, podlimitné a nadlimitné zákazky) a snažiť sa ho udržať.

Existuje viacero rôznych nástrojov na zvýšenie počtu uchádzačov. Jedným z nich je akcia zvaná *Meet the buyer*, ktorú oddelenie verejného obstarávania zorganizovalo spolu s Metropolitným inštitútom Bratislavy začiatkom roka 2022. Z prieskumu, ktorý bol súčasťou projektu, vyplynulo, že až 2/3 oslovených stavebných firiem nevedelo o zákazkách vyhlásených hlavným mestom (stavebné zákazky na revitalizáciu verejných priestorov), a to aj napriek tomu, že boli vyhlásené vo Vestníku verejného obstarávania. Z ďalšieho zisťovania vyplynulo, že hoci hlavné mesto publikuje všetky vyhlásené verejné obstarávania vo Vestníku verejného obstarávania, ako aj v súkromnom, trhovo etablovanom softvéri Josephine, stavebné firmy by ocenili adresnejšie oslovovanie napríklad formou emailových notifikácií.

Z prieskumu taktiež vyplynuli podnety smerom k priebežnej úhrade za časti vykonaných prác či napr. preferovanie súťaženia o jednotlivé projekty a nie o väčšie balíky viacerých projektov. Toto opatrenie uľahčuje účasť malých a stredných podnikov v obstarávaniach mesta, čo je v súlade s politikou EÚ v oblasti podpory malých a stredných podnikov.[145]

K ochote externých dodávateľov zúčastniť sa na obstarávaní prispieva dôveryhodnosť verejného obstarávateľa a najmä kvalita pripravenej súťaže či súťažných podkladov. Zároveň aj dostupnosť informácií o plánovanom verejnom obstarávaní. Viaceré z týchto opatrení mesto v ostatných rokoch uplatňuje, no je potrebné ich inštitucionalizovať v postupoch a smerniciach mesta.

Jedným z kľúčových nástrojov pre zvyšovanie priemerného počtu uchádzačov je zverejňovanie aj tých zákaziek s nízkymi hodnotami, pri ktorých to zákon nevyžaduje. Tieto zákazky pritom počtom v roku 2021 dosiahli 57 % z počtu všetkých zákaziek v celkovej hodnote približne 4 700 000

145 Pozri napríklad INFORMAČNÉ LISTY O EURÓPSKEJ ÚNIÍ. *Malé a stredné podniky*. 2021. https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sk/FTU_2.4.2.pdf

eur bez DPH.[146] Súčasne pritom platí, že pri otvorenom zadávaní týchto zákaziek je v nich merateľne viac ponúk (3,59) v porovnaní s tzv. uzavretým prieskumom trhu, v ktorých sú oslovované len niektoré spoločnosti (2,8).[147] Podiel otvorených zákaziek s nízkymi hodnotami by sa mal teda zvyšovať (v roku 2021 otvorené zákazky s nízkou hodnotou predstavovali približne 50 % všetkých). Zároveň platí, že nie je rozumný cieľ dosiahnuť 100 %, keďže niektoré typy zákaziek (najmä na intelektuálne služby) je často rozumnejšie robiť uzavretým prieskumom trhu. V tomto ohľade by hlavné mesto malo dosiahnuť, aby aspoň ¾ zákaziek s nízkymi hodnotami, ktoré netreba zverejňovať, mesto dobrovoľne zverejňovalo.

146 Vlastné spracovanie za rok 2021.

147 Ibid.

Východisko 10: Bratislavská mestská polícia zápasí s nedostatkom finančných a ľudských zdrojov

Najväčším identifikovaným nedostatkom mestskej polície je nízky počet policajtov.[148] Mesto rastie do šírky, aj čo sa týka počtu obyvateľov a návštevníkov. Súčasne taktiež rozširuje rozsah poskytovaných služieb (parkovacia politika). Je potrebné, aby primerane k tomu rástol aj počet mestských policajtov, keďže je to práve mestská polícia, ktorá udržiava poriadok a vynucuje vybrané povinnosti v meste.

K 1. 1. 2022 mala Bratislavská mestská polícia 307 príslušníkov (bez civilného personálu). Dlhodobým cieľom je navyšovanie počtu príslušníkov MsP BA prostredníctvom kvalitnejšej odbornej prípravy (väčšia úspešnosť pri záverečných skúškach na získanie odbornej spôsobilosti) a zlepšených náborových aktivít. Keďže mestská polícia potrebuje schopných a intelektuálne zdatných uchádzačov a uchádzačky, je potrebné, aby podmienky, ktoré policajti majú, dosahovali minimálne úroveň štátnej polície. Tá je totižto najväčším konkurentom mestskej polície, keď sa potenciálny uchádzač rozhoduje nad zamestnaním. Už v nedávnej minulosti sa uskutočnili viaceré inovatívne náborové aktivity, ktoré viedli k zvýšeniu množstva uchádzačov o prácu v mestskej polícii (napríklad kampaň budpolicajt.sk). Zároveň sa zlepšili finančné aj nefinančné benefity poskytované policajtom. Je potrebné na tieto aktivity nadviazať a rozšíriť ich napríklad o poskytnutie nájomného bývania.

Lepšie pokrytie územia Bratislavy väčším množstvom príslušníkov mestskej polície povedie k zníženiu viacerých menej závažných trestných činov či priestupkov, vrátane krádeží motorových vozidiel či výtržníctva. Aby bola mestská polícia akcieschopná, je taktiež dôležité, aby bola v reálnom čase informovaná o protispoločenskom konaní v meste. Tomu má napomôcť nová sieť kamerového systému v Bratislave, ktorá bude distribuovaná do viacerých častí mesta.

V dôsledku nedostatočného stavu policajného zboru musia policajti často k riešeniu vecí pristupovať selektívne, čo môže vzbudzovať dojem ignorancie a neplnenia si práce. Aj to je jedným z podstatných faktorov, ktorý má výrazný podiel na dôveryhodnosti mestskej polície, ktorá je na pomerne nízkej úrovni.[149] Verejná mienka dôvery k polícii je na úrovni 46,6 % (obyvatelia, ktorí dôverujú alebo skôr dôverujú Mestskej polícii Bratislava).[150] Pre porovnanie, priemer EÚ čo sa týka dôvery v štátnu políciu je na úrovni 71 %.[151]

148 ANTAL, M. *Plán reforiem v Mestskej polícii hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy 2021 – 2026*. 2021. p. 4.

149 ANTAL, M. *Plán reforiem v Mestskej polícii hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy 2021 – 2026*. 2021. p. 19-20.

150 FOCUS pre HMBA. Reprezentatívny prieskum agentúry FOCUS. 2017.

151 Eurobarometer. 2020.

Od októbra 2021 je Mestská polícia prvou mestskou políciou na Slovensku, ktorá je prepojená cez systém Ministerstva vnútra SR s ostatnými zložkami Integrovaného Záchranného Systému na území Bratislavy (Polícia SR, Záchranná zdravotná služba, hasičský a záchranný zbor). Vďaka tomuto prepojeniu sú reakčné a dojazdové časy záchranných zložiek znížené a kooperácia medzi jednotlivými záchrannými zložkami je zlepšená.

Pre ešte lepšiu koordináciu je v zahraničí často využívaná plnohodnotná integrácia v podobe spoločného fyzického operačného pracoviska. Takýmto príkladom je Integrované bezpečnostné centrum v Ostrave, kde sú všetky záchranné zložky spoločne. Vďaka fyzickej blízkosti pracovníkov sa dajú situácie koordinovať rýchlejšie, zdieľanie informácií a zrýchľovanie procesov plynie bezproblémovejšie. Softwarové spojenie je výborná pomôcka, avšak ukazuje sa, že fyzická blízkosť je naďalej kľúčová. Veľmi dôležité je takéto centrum v prípade krízovej situácie či veľkému podujatiu (napríklad pápeža), kedy je potrebná naozaj veľká koordinácia mnohých aktérov (v prípade krízových operácií sa často vytvárajú krátkodobé riadiace centrá). Navyše, vďaka spojeným mapovým vrstvám s polohou GPS a spoločným rádiovým sieťam vedia zložky rýchlo zistiť, ktorá jednotka je najbližšie (napríklad mestská a štátna polícia).

B.4 MOBILITA

Základným identifikovaným problémom je stále vysoký podiel individuálnej motorovej dopravy v rámci mestskej mobility a jej obľúbenosť pri premiestňovaní nielen v rámci mesta, ale aj za jeho hranice. Vzhľadom na potrebu trvalo udržateľného rozvoja mobility, ktorú reprezentujú predovšetkým environmentálne priaznivé a priestorovo efektívne druhy dopravy, tzn. verejná osobná doprava, cyklodoprava či pešie presuny, je nevyhnutné nastaviť stratégiu rozvoja mobility tak, aby tieto formy dopravy boli celospoločensky prijaté ako preferované alternatívy premiestňovania oproti individuálnej automobilovej doprave.

Je potrebné zdôrazniť, že nové strategické dokumenty pre oblasť dopravy sa musia sústrediť na hybnosť ľudí, nie na hybnosť áut. Avšak to neznamená, že tento princíp bojuje proti automobilom. Naopak, s automobilmi sa počíta, pretože sa bez nich mesto Bratislava, rovnako ako ostatné mestá, nezaobíde. Problémom nie sú automobily, ale skôr ich **nadmerné užívanie v meste, a to aj pri cestách na krátke vzdialenosti, čo následne znižuje priechodnosť ciest pre tých cestujúcich, ktorí automobil nutne využívať potrebujú.**[152]

152 CENTRUM DOPRAVNÍHO VÝSKUMU, V.V.I. *Územný generel dopravy hl. mesta SR Bratislavy*. 2015. p. 260.

Východisko 1: Vysoká preferencia a intenzita individuálnej automobilovej dopravy

Hlavným problémom v rámci mobility je **pretrvávajúca vysoká preferencia a intenzita individuálnej automobilovej dopravy.** Až 15 z 20 vybraných neriadených križovatiek[153] a až 18 z 20 vybraných riadených križovatiek posudzovaných v Územnom genereli dopravy (ÚGD BA) z roku 2015 nevyhovovalo (najhorší stupeň F v stupnici A až F).[154] Z hlavnej komunikačnej cestnej siete vyše 40 % hlavných miestnych ciest, vyše 41 % ciest I. triedy a 49 % ciest II. triedy je v problematickom stupni úrovne kvality dopravy D, E alebo F. Ide najmä o mosty cez Dunaj a radiály smerujúce do centra (ulice Trnavská cesta, Záhradnícka, Prievozská, Prístavná alebo Račianska).[155]

Ďalším problémom je neustále sa zvyšujúci počet osobných vozidiel v Bratislave (***GRAF 22***). Rovnaký nárast pritom zaznamenávajú aj okresy v zázemí Bratislavy (Senec, Pezinok a Malacky); mnohé z týchto vozidiel pritom denne dochádzajú do Bratislavy.

GRAF 22 Počet motorových vozidiel registrovaných v Bratislave za ostatných 50 rokov.

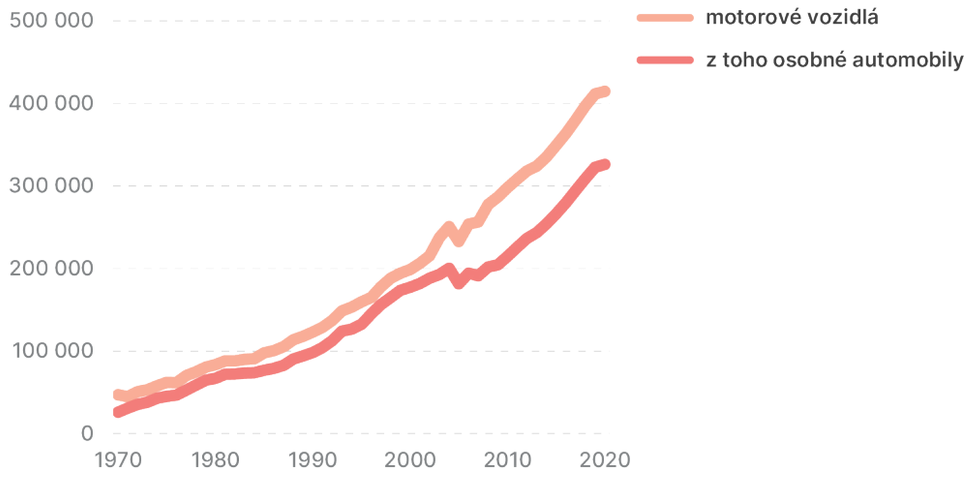

Zdroj dát: *Štatistický úrad Slovenskej republiky: Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy 2021*

153 Ibid., p. 96-98.

154 Ibid., p. 98-100.

155 Ibid., p. 94-96.

Bratislavské cesty a ulice boli desaťročia navrhnuté v oveľa väčšej miere pre autá ako pre ľudí (na bicykli alebo idúcich pešo), čo pretrváva čiastočne až dodnes kvôli zastaralým normám. Dnes však kvôli priestorovým možnostiam už nie je možné prispôsobovať kapacitu ciest narastajúcemu počtu motorových vozidiel v meste. Ani významné investície a skvalitňovanie mestskej hromadnej dopravy v posledných rokoch nepomáha zvrátiť automobilovú DNA mesta. Vysoké využitie individuálnej automobilovej dopravy má za následok negatívne dopady nielen na okolie, ale aj na tých, ktorých potreba používať motorové vozidlá vychádza z pracovných, rodinných či zdravotných potrieb – napr. zásobovanie, poštové a kuriérske služby, zdravotne postihnutie a pod. Nadmerné užívanie áut v meste, a to najmä pri krátkych vzdialenostiach, dominuje v Bratislave, čo ukazujú zistené dáta z ÚGD BA.[156] Až 17 % ciest do vzdialenosti 2 km a 31 % ciest vo vzdialenosti 2 až 5 km sa realizuje autom. Z hľadiska rozdelenia dĺžky ciest, 35 % zo všetkých ciest v meste je do vzdialenosti 2 km. 61 % zo všetkých ciest je do vzdialenosti 5 km a 86 % zo všetkých ciest v rámci Bratislavy je do vzdialenosti 10 km, a to i napriek rozľahlosti mesta. Pritom takmer všetky cesty do 5 km a významnú časť ciest do 10 km je možné nahradiť udržateľnou formou dopravy.

Cesty autom (bez ohľadu na účel cesty) uskutočnené na území Bratislavy boli v priemere dlhé len 6,27 km.[157] Priemerná dĺžka cesty do práce bola 6,6 km.[158] Vzdialenosti do 7,5 km sú pritom považované ako ideálne pre použitie bicykla a s novým trendom bicyklov s elektrickým pohonom (elektrobicyklov) sa táto vzdialenosť zdvojnásobuje.[159] 41,1 % zo všetkých ciest súvisí s cestou z/do práce, z toho suverénne najväčší podiel majú cesty autom (52,7 %), verejná doprava nasleduje len s výrazne nižším podielom (34,1 %).[160]

Slovenské technické normy (STN), najmä STN 73 6110 Projektovanie miestnych komunikácií a STN 73 6102 Projektovanie križovatiek na pozemných komunikáciách, sú morálne zastaralé. Jedným z ich hlavných problémov je zameranie sa na individuálnu automobilovú dopravu, najmä veľký počet parkovacích miest, ktorý následne generuje veľký počet vozidiel v špičkových hodinách na cestách, ktoré sú rozširované o nové jazdné pruhy na úkor chodníkov či prícestnej zelene. Kým do administratívnej budovy s kanceláriami môžu dochádzať zamestnanci i návštevníci inak ako autom, okrem ľudí odkázaných na automobil (napr. držitelia parkovacieho preukazu FO so zdravotným postihnutím), budovy sú v zmysle noriem navrhované s veľkým počtom parkovacích miest, čo podporuje dochádzanie do práce autom.

156 Ibid., p 59-61.

157 Ibid., p. 54-55.

158 Ibid., p. 59-61.

159 DUTCH CYCLING EMBASSY. *Best Practices Dutch Cycling*. 2021. p. 90.

160 CENTRUM DOPRAVNÍHO VÝSKUMU, V.V.I. *Územný generel dopravy hl. mesta SR Bratislavy*. 2015. p. 53-54.

Druhým problémom existujúcich noriem je komfort navrhnutý pre motorovú dopravu. Normy preferujú rýchlosť a plynulosť motorovej dopravy pred komfortom a plynulosťou udržateľnej dopravy. Príkladom sú široké jazdné pruhy lákajúce k rýchlejšej a neopatrnejšej jazde, väčší počet jazdných pruhov zvyšujúci ponuku pre jazdu autom, ktoré sú zároveň bariérou pre chodcov, veľkorysé polomery oblúkov v križovatkách pre rýchle odbočenie z cesty na vedľajšiu cestu či pripojenie z vedľajšej na hlavnú cestu, krkolomné trasy pre chodcov v križovatkách, trojuholníkové ostrovčeky s tzv. bypassom pre motorovú dopravu, nastavenie cestnej svetelnej signalizácie v prospech motorovej dopravy, vysoká maximálna rýchlosť spôsobujúca ohrozenie medzi účastníkmi cestnej premávky a pod.

Ako problematické sa taktiež javia veľkorysé dimenzie jazdných pruhov pre automobilovú dopravu, ktoré v rámci zastavaného územia dosahujú rozmery až 3,25 – 3,5 m na zberných a 2,75 – 3 m na obslužných komunikáciách, šírka parkovacieho pruhu je na zberných komunikáciách 2,75 m a na obslužných komunikáciách 2,25 m (STN 73 6110). Takéto veľkorysé priestory pre automobily tak neumožňujú vytváranie plnohodnotných cyklotrás, obmedzujú výsadbu vzrastlých stromov v uličných profiloch a často obmedzujú priechodnú šírku chodníkov na nevyhnutné minimum stanovené touto normou na 1,5 m, ktorá je predovšetkým vo vyťažených uličných priestoroch nedostatočná. Takýto prístup zároveň obmedzuje vytváranie priestoru pre umiestňovanie mobiliáru predovšetkým s pobytovou funkciou (lavičky) a zároveň obmedzuje rozširovanie pásu priečelia budov, ktoré vytvára podmienky pre aktívne využívanie parteru budov. Dostatočný priestor pred budovami podporuje umiestňovanie terás, dáva väčší priestor pre zastavenie sa pri výklade obchodu či posedenie, stretnutie a na neho nadviazanú sociálnu a ekonomickú interakciu. V konečnom dôsledku takýto prístup a formovanie priestoru v prospech motorových vozidiel nad potrebnú mieru teda priamo vplýva na socio-ekonomickú degradáciu ulíc.

Pre porovnanie zahraničné normy a koncepcie udávajú potrebu šírky jazdného a parkovacieho pruhu v citeľne menších dimenziách. Česká norma (ČSN 73 6110) uvádza rozmery jazdného pruhu zberných komunikácií na úrovni 3 – 3,25 m a na obslužných komunikáciách 2,75 – 3 m. Parkovací pruh je dimenzovaný v rozsahu 2 – 2,25 m, pričom v stiesnených podmienkach je povolené jeho zúženie na 1,8 m. Podľa združenia Fussverkehr Švajčiarsko, ktoré sa venuje rozvoju a pripomienkovaniu pešej dopravy už od roku 1975, je postačujúca šírka dvoch protismerných jazdných pruhov s povolenou jazdou osobných automobilov a so stredovým vodiacim prúžkom iba 5,1 m (2,55 m na jeden jazdný pruh) pri rýchlosti 50 km/h a 4,4 m (2,2 m na jeden jazdný pruh) pri rýchlosti 30 km/h.[161] Pri povolenej jazde MHD a nákladných automobilov pri rýchlosti 50 km/h je šírka dvoch protismerných jazdných pruhov so stredovým deliacim prúžkom 6,7 m (3,35 m na jeden jazdný pruh) a 6 m (3 m na jeden jazdný pruh) pri rýchlosti 30 km/h.

161 NIESAR, F., TREICHLER, K., REGLI, P. *Begegnungsfälle und Fahrbahnbreiten*. 2017.

Priestorová efektivita MHD je suverénne najvyššia – na 3 m dokáže prepraviť teoreticky až 30 tisíc ľudí za hodinu. Vysokú priestorovú efektivitu pri mestskej mobilite má aj cyklodoprava či pešia mobilita. Najmenej efektívnym prostriedkom na presun ľudí v meste sú osobné automobily. Pri porovnaní kapacity cyklistickej komunikácie a jazdného pruhu pre autá v prepočte na šírku má cyklistická komunikácia má medzi 164 % a 239 % kapacity jazdného pruhu pre autá.[162] Komunikácie šírky 3 m majú teoretickú kapacitu na rovnom úseku až 19 tisíc ľudí za hodinu idúcich peši, 14 tisíc ľudí za hodinu na bicykloch alebo 2 tisíc vozidiel, resp. 3 tisíc ľudí za hodinu v autách[163] (pri priemernej obsadenosti 1,5 ľudí v aute).[164] Pri reálnej premávke sú však tieto čísla nižšie – cca. 700 až 1100 ľudí v autách a 2000 až 6500 ľudí na bicykloch.[165] Cyklistické komunikácie sú 5x efektívnejšie na presun ľudí.[166]

Z tohto dôvodu musí byť rozširovanie neefektívnych spôsobov dopravy v meste významne obmedzené. Naopak, zmeny vyššie uvedených technických noriem umožní získať nový priestor pre integráciu priestorovo efektívnych módov dopravy, čo celkovo zlepší dopravnú situáciu v meste (aj pre automobilistov, keďže ubudne z kolíznych situácií).

Pre Bratislavu je taktiež mimoriadne dôležité, aby sa skvalitnila regionálna, medzimestská a medzištátna vlaková doprava. Kvalitná železničná doprava má potenciál významne znížiť podiel individuálnej automobilovej dopravy prichádzajúcej do Bratislavy z blízkeho aj vzdialeného regiónu. V tomto ohľade je potrebné znížiť interval na vlakových linkách S ideálne na 15 minút, a to od staníc Senec, Pezinok, Malacky a Dunajská Streda v rannej a popoludňajšej špičke v pracovných dňoch, 30 minút v ostatných časoch. Súčasne je potrebné skvalitniť technický stav a prostredie výpravných budov, nástupíšť a podchodov a verejných priestorov v blízkosti staníc. Efektivita železničnej infraštruktúry súvisí s navyšovaním kapacity, skrátením času stráveného cestovaním a lepším riešením prestupov.

Mesto Bratislava by malo byť súčinné pri rekonštrukcii železničnej stanice Bratislava hlavná stanica a jej širšieho okolia s cieľom vytvoriť zo stanice moderný intermodálny prestupný bod, kde sa organicky miešajú užívatelia vlakovej dopravy a medzimestskej a mestskej hromadnej dopravy. Zároveň by malo hlavné mesto participovať na riešení projektu a širšieho

162 CALQUIN, YERKO, TIRACHINI, A. *Comparison of the Person Flow on Cycle Tracks vs Lanes for Motorized Vehicles*. 2020.

163 NATIONAL ASSOCIATION OF CITY TRANSPORTATION OFFICIALS. *Transit Street Design Guide*.

164 CENTRUM DOPRAVNÍHO VÝZKUMU, V. V. I. *Územný generel dopravy hl. mesta SR Bratislavy*. 2015. p. 55.

165 SUSTRANS. *Common myths about investment in walking and cycling busted by research report*. 2019.

166 Porovnanie počtu áut v dvoch jazdných pruhoch jedným smerom s cyklistickou komunikáciou rovnakým smerom na moste Blackfriars v Londýne. Zdroj: CYCLING EMBASSY OF GREAT BRITAIN. *Capacity*. 2016.

územia železničnej stanice filiálka, v prípade, že jej využitie vzíde z urbanisticko-ekonomickej štúdie ako výhodné riešenie. Bratislava by mala zohľadňovať strategické dokumenty, ktoré podporujú efektívnosť koľajovej dopravy v celoslovenskom význame a vypracovať strategický dokument rozvoja bratislavskej metropolitnej železnice.

Východisko 2: Nekoordinovanosť samospráv pri dopravnom plánovaní – fragmentácia kompetencií

Problémy spôsobuje aj nízka miera koordinácie viacerých úrovní orgánov na území mesta, štátnej správy a regionálnej samosprávy, zodpovedných za realizáciu dopravnej politiky. V zmysle **národnej legislatívy** je plánovanie dopravy rozdelené medzi Ministerstvo dopravy a výstavby SR, samosprávny kraj, magistrát a mestské časti. Jednotlivé zložky majú v kompetencii rôzne oblasti, ktoré v niektorých prípadoch komplikujú ucelenú dopravnú politiku.

Príkladom je smerovanie dopravnej politiky zvyšujúcej atraktivitu verejnej dopravy a znižujúcej atraktivitu individuálnej automobilovej dopravy. Kým hlavné mesto má záujem, aby do mesta jazdili ľudia v čo najväčšej miere vlakom, príp. autobusom, prioritou Ministerstva dopravy a výstavby Slovenskej republiky (MDV SR) bolo zjavne zlepšenie dostupnosti mesta autom. Nová cestná kapacita rýchlostnej cesty R7 láka na presťahovanie na Žitný ostrov, zastavanie úrodnej pôdy a v mnohých prípadoch až vytváranie odkázanosti ľudí na automobiloch.

Naopak, osobná železničná doprava na trati č. 131 prechádzajúca spomínaným územím je zle dostupná a hlavne nedostatočná. Kapacita trate kvôli jednej koľaji a nedostatočnej dĺžke nástupíšť nedovoľuje nasadiť vlaky s dostatočnou kapacitou pre cestujúcich. Trať navyše nie je elektrifikovaná. Namiesto priority zlepšenia dostupnosti železničných staníc z okolitých obcí (vybudovanie chodníkov a cyklotrás z okolitých obcí na jednotlivé stanice a vybudovanie záchytných parkovísk typu P+R), modernizácie staníc, zdvojkoľajnenia aspoň časti trate č. 131 a jej prípadnej elektrifikácie, nasadenia dvojpodlažných jednotiek (pričom mnoho z toho bolo a je spolufinancovateľné z externých zdrojov) sa MDV SR v minulosti rozhodlo priorizovať 2 mld. projekt súkromného a štátneho partnerstva, ktorého súčasťou je rýchlostná cesta R7.

Iným príkladom je príprava hlavných mestských cyklotrás, ktoré však prechádzajú aj cez územia v správe mestských častí. Budovanie hlavných mestských cyklotrás je tak závislé od toho, či daná mestská časť vníma na danom území vybudovanie cyklotrasy ako prioritné oproti ostatným spôsobom dopravy.[167] Problém správcovstva ciest je vypuklý aj v prípade rozdielnych názorov MČ a Magistrátu na reguláciu parkovania.

Pod MDV SR a prenesene Slovenskú správu ciest (SSC) spadajú technické normy, podmienky a iné nástroje určené pre projektantov, mestá a obce, avšak tie sú dnes morálne zastaralé, ich aktualizácia sa neuskutočňuje dostatočne rýchlo a často a nereflektujú potreby rozvoja a preferencie udržateľnej dopravy. Zadania na ich aktualizáciu nie sú dostatočne jasné, nevedú k napĺňaniu vlastných strategických cieľov uvedených

167 Nezriedka sa stáva, že mestské časti priorizujú napríklad budovanie parkovania pre automobily alebo vyraďovacie pruhy vedúce k bytovému domu.

v strategických dokumentoch vlády, resp. rezortu, napr. zmena deľby prepravnej práce (ang. *modal split*) v prospech udržateľných spôsobov prepravy.

Bratislava kvôli tomu trpí návrhmi dopravných stavieb, ktoré zvyšujú počet automobilov v meste a preferujú individuálnu automobilovú dopravu pred environmentálne udržateľnými formami. Problémom je aj **koordinácia v oblasti investičných zámerov**, kedy sa na jednej strane investuje do riešení, ktorých (vedľajším) dôsledkom môže byť opäť zvýšenie dostupnosti cieľov prostredníctvom individuálnej automobilovej dopravy. Na druhej strane bola častým problémom aj absencia kvalitných riešení udržateľných foriem mobility, ktorá sa však zlepšuje.

Ďalším aspektom je **objednávanie služieb vo verejnom záujme** na území mesta a jeho bezprostredného okolia rozličnými subjektami – v oblasti MHD je to hlavné mesto, v oblasti prímestskej autobusovej dopravy je to Bratislavský samosprávny kraj a v železničnej doprave (vrátane tej regionálnej) je to MDV SR.

Pre efektívne a udržateľné fungovanie mobility v rámci samotnej Bratislavy je nevyhnutné zabezpečiť, aby aj celoštátne a regionálne dopravné autority **uprednostňovali komplexný pohľad na investície v súvislosti s hlavným mestom s dôrazom na trvalo udržateľné formy mobility**. Plánovanie mestskej mobility je v kompetencii **magistrátu hlavného mesta, Dopravného podniku Bratislavy, a.s. (DPB) a Bratislavskej integrovanej dopravy, a. s. (BID)** prostredníctvom **Integrovaného dopravného systému Bratislavského kraja (IDS BK).**

Východisko 3: Fragmentované cyklotrasy, cesty a chodníky neprispôsobené chodcom a cyklistom

Bicyklovanie má enormný potenciál na zvýšenie zdravia obyvateľstva, špecificky v mestách a krajinách s momentálne nízkou mierou využitia bicykla ako dopravného prostriedku, čiže aj v Bratislave.[168] Prakticky všetky vedecké štúdie dokazujú, že zdravotné prínosy z bicyklovania ďaleko presahujú dopravné nebezpečenstvo.[169] Navyše presadzovanie cyklodopravy je aj finančne racionálne: mestá s vysokým zastúpením aktívnych spôsobov dopravy (ako napr. cyklodoprava) sú tiež mestá, ktoré míňajú menšiu časť svojich príjmov na dopravu.[170]

Integrovanie aktívnej dopravy, najmä použitie bicykla pri dochádzaní do práce, školy či obchodu do života ľudí je najvhodnejším spôsobom, ako dlhodobo zlepšovať zdravie obyvateľov mesta. Pravidelná jazda na bicykli dokáže znížiť riziko smrti až o 41 %.[171] Aktívna doprava je tiež konzistentne spájaná s dosahovaním odporúčaných hodnôt fyzickej aktivity spojenej so zdravím.[172] Znížená miera použitia automobilu s tým spojená prispieva k ďalším prínosom vo forme zlepšenej kvality ovzdušia, nižšej miery hluku či znížených emisií skleníkových plynov.[173] Rozvoj cyklotrás preto patrí k témam s najväčšou pridanou hodnotou pre kvalitu života.

Územný plán z roku 2007, ktorého koncept pochádza z poslednej dekády 20. storočia, navrhol cyklotrasy len na veľmi malom množstve ulíc či ciest. Iné ulice neboli v minulosti z hľadiska cyklodopravy pre mesto zaujímavé, lebo sa s nimi nepočítalo v územnom pláne. To spôsobilo, že mnohé ulice, prípadne celé štvrte vznikali alebo sa rekonštruovali bez zohľadnenia potrieb pohybu na bicykli. Avšak ľudia na bicykli sa rovnako ako ľudia v autách alebo vo verejnej doprave potrebujú bezpečne a komfortne dostať všade. Bez ohľadu na to koľko kilometrov ulíc má mesto, všetky musia byť dostupné aj pre ľudí na bicykli.

---

168 GARRARD, J., RISSEL, C., BAUMAN, A. *Health Benefits of Cycling*. In PUCHER, J., BUEHLER, R. (ed.) *City Cycling*. 2012.

169 JACOBSEN, L.P., RUTTER, H. *Safety*. In PUCHER, J., BUEHLER, R. (ed.) City Cycling. 2012.

170 TRANTER, P. *Effective Speed: Cycling Because It's "Faster"*. In PUCHER, J., BUEHLER, R. (ed.) *City Cycling*. 2012.

171 Asociácia medzi aktívnym dochádzaním a kardiovaskulárnymi chorobami, rakovinou a úmrtnosťou. Zdroj: CELIS-MORALES, A. C., et al. *Association between active commuting and incident cardiovascular disease, cancer, and mortality: prospective cohort study*. 2017.

172 Active Transportation Increases Adherence to Acitivity Recommendations – Berrigen, David, Richard P. Troiano, Timothy McNeel, Charles DiSogra, Rachel Ballard-Barbash; 2006; American Journal of Preventive Medicine 31.

173 GARRARD, J., RISSEL, C., BAUMAN, A. *Health Benefits of Cycling*. In PUCHER, J., BUEHLER, R. (ed.) City Cycling. 2012.

Mestá, kde je cyklodoprava rozšírená najviac (napríklad Kodaň, Amsterdam či Štokholm), na rozširovaní samostatných a užívateľsky prístupných cyklistických komunikácií pracujú dlhodobo. Vďaka tomu je v Štokholme k dispozícii 760 km cyklotrás[174], v Amsterdame 513 km[175] a v Kodani 454 km.[176] V Bratislave sa v súčasnosti nachádza 121 km cyklotrás, z ktorých však väčšinu tvoria rekreačné cyklotrasy (napríklad Dunajské hrádze) alebo cyklotrasy v dopravnom priestore spolu s automobilmi, v dôsledku čoho nie sú atraktívne pre dochádzanie do práce, školy či obchodu.[177]

Problematickým je fakt, že mesto si delí kompetencie s mestskými časťami v plánovaní a výstavbe peších komunikácií a cyklistickej infraštruktúry, pričom práve pri **cykloinfraštruktúre** tento stav vedie k jej výraznej **fragmentácii** a náročnom koordinovaní sceľovania trás do logickej siete. Absentujúci prepojený systém bezpečných cyklistických komunikácií a ciest s upokojenou dopravou znižuje bezpečnosť ľudí využívajúcich bicykel na presuny po meste, keďže sú nútení používať aj cesty s vysokou intenzitou automobilovej dopravy a vysokými rýchlosťami, a tiež znižuje komfort chodcom, keďže zdieľanie chodníkov s cyklistami predstavuje určité riziko kolíznych udalostí.

Fragmentáciu cyklotrás umocňuje problém s pozemkami, často starými pásmi parciel od čias budovania sídlisk, ktoré sú teraz v súkromnom vlastníctve či v správe iných subjektov štátnej alebo verejnej správy, od Okresného úradu, cez ŽSR, univerzity až po Bratislavský samosprávny kraj a pod. Tieto subjekty nemajú vo svojej hlavnej misii realizácie cyklotrás, legislatíva im neukladá povinnosť tieto cyklotrasy stavať, v čoho dôsledku niekedy aj neúmyselne bránia realizácií, napr. odpredajom pozemku súkromným spoločnostiam na iný účel (napr. výstavbu reklamnej stavby).

Problematika cyklodopravy nebola vždy súčasťou sekcie dopravy, v minulosti bola vyčlenená z Magistrátu pod príspevkovú organizáciu Správa telovýchovných a rekreačných zariadení hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy (STaRZ). STaRZ sa pritom stará o športoviská a rekreačné zariadenia typu zimné štadióny, plavárne, sauny či letné kúpaliská. Z toho je zrejmé, že cyklotrasy, ktoré vznikali mali primárne rekreačný charakter. Bratislava má pomerne rozsiahlu sieť rekreačných cyklotrás (na hrádzach riek a kanálov, v mestských lesoch a pod.), avšak chýba jej prepojená sieť cyklotrás rôzneho typu začínajúca v centre mesta a rozrastajúca sa po radiálach na všetky strany, takmer identicky ako mestská cestná sieť. Použitie bicykla ako dopravného prostriedku nebude možné ani ak by v meste vzniklo hoc aj 50 alebo 100 kilometrov nových cyklotrás, pokiaľ tie nebudú na seba nadväzovať alebo budú budované nesystémovým spôsobom, napr. na okraji mesta, od okraja do centra, v území s nízkou hustotou osídlenia a pod.

174 I AM AMSTERDAM. *Stockholm is 'Europe's best city for commuters'.* 2018.

175 I AM AMSTERDAM. *Amsterdam's cycling history.* 2022.

176 CENTRE FOR PUBLIC IMPACT. *Cycle infrastructure in Copenhagen.* 2016.

177 HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA. *Pasport cyklotrás.* 2018.

Rozvoj cyklotrás však neznamená, že na každej jednej ulici musí byť samostatná cyklistická komunikácia. Z priestorového hľadiska to ani nie je všade možné, no niekde sa to dá vyriešiť aj jednoduchšie – zmenou dopravného režimu. Ako príklad môžeme uviesť dnešné pešie zóny. Tie boli tiež pred niekoľkými desiatkami rokov ulice s cestami a chodníkmi, kde jazdili a parkovali autá.

Podobnú zmenu dnes naliehavo potrebujú ďalšie ulice. Niektoré je vhodné preklopiť do režimu pešej zóny s povoleným vjazdom bicyklov a malého okruhu motorových vozidiel, niektoré do režimu obytnej zóny, bicyklovej cesty, zóny s maximálnou povolenou rýchlosťou 20 km/h, resp. 30 km/h. Všetky majú spoločné to, že sú dôležité z hľadiska efektivity a bezpečnosti cyklistickej a pešej dopravy (niekedy aj verejnej hromadnej dopravy) a zároveň je nežiadúce, aby nimi prechádzali tranzitujúce motorové vozidlá, teda také, ktoré na nich nemajú začiatok alebo koniec svojej cesty.

Takéto zníženie rýchlosti je nielen dobré pre cyklistov, ale taktiež z pohľadu znižovania rizík pre deti, ktoré sa na takýchto uliciach často vyskytujú, keďže sú v blízkosti ich bydlísk a ihrísk. Bratislavské cesty a ulice nie sú dostatočne uspôsobené pre chodcov a cyklistov, ktorí sa musia z dôvodu bezpečnosti podriaďovať cestnej infraštruktúre pre motorové vozidlá aj v centre mesta. Kým pre človeka v aute sa prejazd celou križovatkou navrhuje zväčša na jeden krát (t. j. aby neboli na križovatke zápchy a bola dostatočne priepustná pre autá), pre chodca sú križovatky navrhované komplikovane, s prechodom cez viacero jazdných pruhov naraz, s potrebou sledovať vozidlá prichádzajúce z rôznych smerov a pod.

Ak je navyše križovatka navrhnutá ako svetelne riadená, ľudia v autách ňou prejdú za pár sekúnd, ale chodci sú postupne púšťaní cez niekoľko samostatných priechodov, pričom pred každým zvyčajne čakajú, čo spôsobuje niekoľkominútové zdržanie a zotrvanie na mieste s vysokou koncentráciou nezdravých výparov z automobilov. V Bratislave existujú križovatky, ktorých prekonanie môže trvať až do 5 minút. Pri takýchto časových stratách sa pešia doprava a využitie verejnej dopravy (pri prestupoch) stáva značne znevýhodnené a neatraktívne.

Potreby chodcov nie sú dostatočne zohľadňované pri návrhu križovatiek a počet chodcov prechádzajúci križovatkou, resp. priechodmi križovatky nevstupuje do výpočtu kapacity križovatky. Pritom v mnohých prípadoch v centre mesta je počet ľudí prechádzajúcich križovatkou vyšší ako ľudí v autách.

Ďalším dôsledkom sú vysoké výdavky na údržbu a budovanie cestnej infraštruktúry, pričom lokálne sa vyskytujúca **infraštruktúra je v zhoršujúcom sa technickom stave** (napr. mostné objekty) ako dôsledok investičného dlhu. Opravy však len konzervujú zlý dizajn cestnej infraštruktúry na ďalšie roky, nedochádza k reálnemu zlepšeniu infraštruktúry pre všetkých účastníkov cestnej premávky, napr. vo forme rozšírenia chodníka či vybudovania cyklotrasy, ktoré vyžadujú komplexnejší prístup – rekonštrukciu

(redizajn) infraštruktúry zahŕňajúci všetky verejné priestory: chodníky, cyklotrasy, vyhradené pruhy pre verejnú dopravu, parkovanie, zeleň a pod.

Relatívne jednoduchými opatreniami je možné významne minimalizovať riziká, ktorým čelia chodci či cyklisti napríklad v obytných zónach. Jedným z opatrení je postupné znižovanie rýchlosti v obytných zónach. Samotné riziko smrti chodca po náraze automobilom klesá z 80 %[178] pri rýchlosti 50 km/h na 5-10 % pri rýchlosti 30 km/h.[179] V Barcelone, ktorá už zaviedla stovky kilometrov zón s najvyššou povolenou rýchlosťou 30 km/h, klesol v týchto lokalitách počet zranení chodcov o 28 % a počet zranených vodičov o viac ako 40 %.[180] Z celkových 2300 km ciest v Mníchove je až 80 % v zóne 30.[181] Zvyšné cesty tvoria hlavnú cestnú sieť mesta. 70 % ciest v Berlíne je v zóne 30.[182]

Ďalšími opatreniami pre zvyšovanie bezpečnosti detí a zraniteľných skupín na uliciach a chodníkoch je budovanie priebežných chodníkov, prispôsobovanie parkovania tak, aby bol umožnený výhľad na prechody či budovania kvalitného osvetlenia týchto zón. Osobitne je potrebné sa sústrediť na okolia škôl, škôlok či detských ihrísk a parkov.

Realizáciou konceptu plošného upokojovania dopravy (na báze zavedenia zón 20 a zón 30 na obslužných komunikáciách obytného charakteru na celom území mesta sa Bratislava zaradí medzi moderné európske metropoly ako napr. Viedeň, Berlín, atď. Opatrenie pomôže jednak zvýšeniu bezpečnosti premávky a ochrane obyvateľov, ale aj zvýšeniu životnej kvality (odradenie tranzitnej dopravy a jej sústreďovanie na zberné komunikácie).[183]

178 CACH, T. *Co prinese Zona 30 v Praze 7.* 2012.

179 GAETE, M. C. *Providencia crea Zonas 30 para tener calles más seguras y complementar red de ciclovías*. 2014.; CACH, T. *Co prinese Zona 30 v Praze 7.* 2012.

180 ARRAZOLA, V. *Barcelona alega que su zona 30 reduce accidentes.* 2011.

181 MCKIBBIN, D. *Speed limit compliance and enforcement.* 2014.

182 CENTRUM DOPRAVNÍHO VÝZKUMU. *Plošné zklidňování dopravy, zóny 30.* 2011.

183 CENTRUM DOPRAVNÍHO VÝZKUMU, V. V. I. *Územný generel dopravy hl. mesta SR Bratislavy*. 2015. p. 260.

Východisko 4: Nízka miera atraktivity MHD

Miera efektivity a atraktivity verejnej osobnej dopravy (VOD) (v širšom pohľade) a **mestskej hromadnej dopravy (MHD)** (v užšom pohľade) je ďalšou z príčin preferencie individuálnej automobilovej dopravy. MHD v Bratislave pritom má na čom stavať. Sieť verejnej dopravy je relatívne hustá (pozri nižšie), frekvencia spojov a kapacita vozidiel je relatívne vysoká a aj veľká väčšina verejnosti hodnotí fungovanie Dopravného podniku Bratislava, a. s., kladne.[184] Prednosťou bratislavskej MHD je aj jej relatívne dobrá cenová dostupnosť. Cenovú dostupnosť MHD môžeme vypočítať ako priemerný počet jázd mesačne (štandardizované na 60 jázd) * priemerná cena jednej cesty (najlacnejšia možnosť)/hodnota priemernej mzdy najmenej zarábajúcej štvrtiny (1. kvartil) obyvateľov Bratislavy. Aj pri použití ceny jednorazového cestovného lístka sa bratislavská MHD umiestni v strede cenovej dostupnosti (index dosiahol hodnotu 6 %); pri použití ceny dlhodobého cestovného lístka (električenky) sa index cenovej dostupnosti výrazne zlepší (pri použití ročnej električenky má index hodnotu 3 %). Nevýhodou použitia dlhodobých cestovných lístkov je ich možná nedostupnosť z dôvodu vyššieho jednorazového nákladu. Je preto dôležité, aby bolo možné túto bariéru preklenúť ponúkanými nástrojmi (napríklad možnosť splátkového kalendára).

Ak berieme do úvahy cenu jednorazového cestovného lístka, tak sa bratislavská MHD umiestni v strede cenovej dostupnosti.[185] V prípade počítania s cenou dlhodobého cestovného lístka (električenky), index cenovej dostupnosti by sa ešte zlepšil. Avšak nevýhodou dlhodobých cestovných lístkov je ich možná nedostupnosť z dôvodu vyššieho jednorázového nákladu. Je preto dôležité, aby bolo možné túto bariéru preklenúť ponúkanými nástrojmi (napríklad možnosť splátkového kalendára).
V mnohých časoch a spojeniach je pritom cesta prostredníctvom MHD rýchlejšia ako cesta osobným automobilom. Od roku 2018 sa navyše linky systematicky napájajú na príchody vlakov.

Napriek týmto silným stránkam má bratislavská MHD aj svoje rezervy. Hlavnou rezervou je celkový nedostatok finančných prostriedkov na rozvoj MHD – za ostatné roky boli rozsiahlejšie investície do rozvoja MHD financované predovšetkým z prostriedkov EÚ, ktoré sú veľmi vzácnym a obmedzeným zdrojom pre mesto.[186] MHD je navyše počas vybraných časov neatraktívna z dôvodu zriedkavosti spojov alebo rovnako dlhým či dlhším jazdným časom na vybraných trasách oproti osobným automobilom. Vybrané prestupné uzly a zastávky navyše nedisponujú dostatočnou

184 Miera spokojnosti so službami DPB a. s. dosiahla v roku 2021 až 88,8 % respondentov (úplne spokojní, skôr spokojní, prieskum verejnej mienky 2021).

185 Tento index vychádza z "Indicators of the Emerging and Sustainable Cities Initiative" (https://issuu.com/ciudadesemergentesysostenibles/docs/esci_indicators_en/120). Na výpočet boli použité údaje zo ŠÚ SR (2020) a Dopravného podniku Bratislava (2021)

186 Pozri kapitolu B.2.

a komfortnou infraštruktúrou, čo spôsobuje nižšiu atraktivitu MHD pre obyvateľov.

V Bratislave navyše nebola vybudovaná rýchla forma MHD, preto funkciu nosného dopravného systému spĺňa koľajová doprava električiek. Bratislava však v dĺžke prevádzkovaných tratí zaostáva za porovnateľnými mestami v stredoeurópskom regióne, resp. Pobaltí. V mestách ako Brno, Ostrava, Krakov alebo Riga, kde električková doprava rovnako zabezpečuje funkciu nosného dopravného systému, sú prevádzkované trate dlhšie o desiatky percent oproti Bratislave.

V Brne presahuje dĺžka siete 70 km, pričom v Bratislave je dĺžka tratí v súčasnosti len o niečo viac ako 40 km. Tento rozdiel je ešte väčší, ak prepočítame počet km na 100 000 obyvateľov: 8,84 km na 100 000 obyvateľov v Bratislave, 18,5 km na 100 000 obyvateľov v Brne. Pritom aj rozloha Bratislavy je o viac ako 50 % väčšia (367,6 km²) ako rozloha Brna (230,2 km²). Aj porovnanie týchto dvoch miest ukazuje potrebu rozšírenia električkovej siete v Bratislave tak, aby jej výhody boli dostupné čo najširšiemu okruhu obyvateľov a návštevníkov mesta. V ***GRAFE 23*** vidno porovnanie počtu kilometrov električkových tratí v iných porovnateľných mestách, ktorých nosný dopravný systém predstavujú električky.

Električkové trate sú v Bratislave limitované pozemnou dopravou (križovatkami) ako aj obmedzením rýchlosti pri prejazde centrom mesta a pri prejazde technicky nevyhovujúcimi úsekmi (napr. Račianska radiála, Vajnorská radiála). Sieť električkových tratí zároveň nebola nikdy dobudovaná v plnom rozsahu, chýba aj prepojenie na prestupné uzly so železnicami. Preto v prípade mimoriadnych udalostí môžu byť paralyzované celé radiály, keďže neexistujú tangenciálne prepojenia radiál aspoň na vybraných miestach, ktoré v prípade prekážky umožnia jej obídenie.

Modernizácia vozidlového parku dopravného podniku je taktiež kľúčovým faktorom ovplyvňujúcim atraktivitu MHD. Pri modernizácii vozidlového parku je potrebné dbať aj na ostatné faktory, akými sú bezbariérovosť a bezemisnosť. V súčasnosti je 87 % vozidiel bezbariérových a len 36 % vozidiel bezemisných (v mieste prepravy). Zvyšovaním týchto hodnôt sa pritom napĺňajú aj ďalšie ciele stratégie mesta ako dostupnosť pre všetkých a zlepšovanie životného prostredia v meste.

GRAF 23 Porovnanie počtu kilometrov električkových tratí na 100 000 obyvateľov a 100 km²

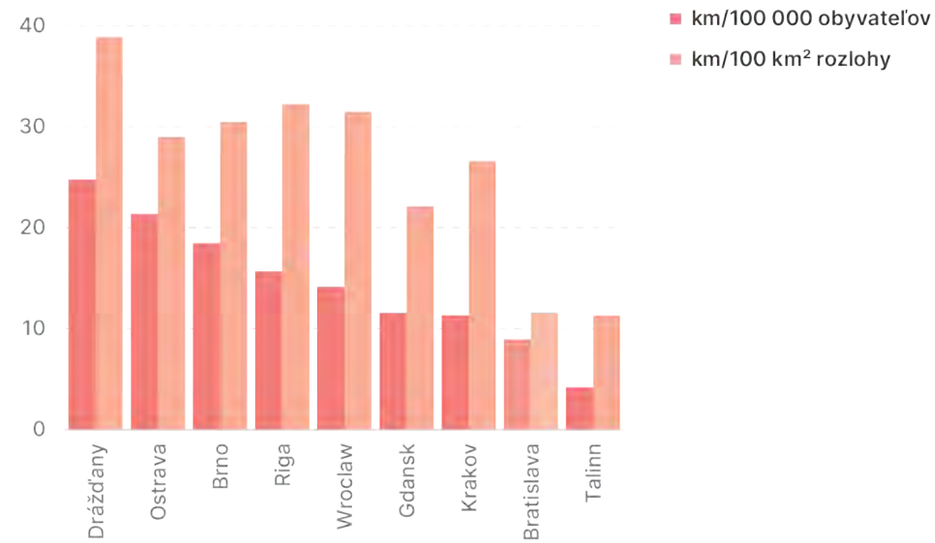

Zdroj dát: *MIB, vlastné spracovanie, 2022, Eurostat, Dopravný podnik Bratislava, Dopravní podnik Ostrava, Dopravní podnik města Brna, Rigas satiksme, Miejskie Przedsiebiorstwo Komunikacyjne S.A. w Krakowie, Tallinna Linnatranspordi AS, Dresdner Verkehrsbetriebe, Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne we Wrocławiu, Zarzad Transportu Miejskiego w Gdansku*

V meste v poslednej dobe pribudli vyhradené jazdné pruhy pre vozidlá verejnej osobnej dopravy a zavedenie systému preferencie autobusov na križovatkách, avšak vzhľadom na zdieľanie podstatných úsekov ciest s autami je autobusová a trolejbusová doprava stále limitovaná priepustnosťou ulíc. To je príčinou nevyhovujúcej rýchlosti prepravy a nedostatočnej konkurencieschopnosti verejnej osobnej dopravy voči individuálnej automobilovej doprave na určitých prepravných reláciách. Cielený rozvoj vyhradených jazdných pruhov je preto na mieste.

Na ***GRAFE 24*** je zachytený dopad zriadenia vyhradených jazdných pruhov na cestovný čas na vybraných medzizastávkových úsekoch v MČ Ružinov. Z grafu je zrejmé, že zriadenie vyhradených jazdných pruhov prináša významné skrátenie cestovného času v špičkách pracovných dní, konkrétny príklad je v úseku Prievozská – Cintorín Vrakuňa. Bez vyhradených jazdných pruhov sa dĺžka jazdnej doby v špičke dostala pravidelne aj nad 20 minút, po zriadení novej organizácie dopravy je evidentný pokles jazdných časov na štandard mimo dopravnej špičky. Graf priamo porovnáva rozdielny čas prepravy, kde modrou sú označené jazdné časy pred zriadením vyhradených jazdných pruhov a oranžovou sú jazdné časy po zmene organizácii dopravy.

GRAF 24 Porovnanie priemerných jazdných časov v úseku Prievozská (B) a Cintorín Vrakuňa (D)

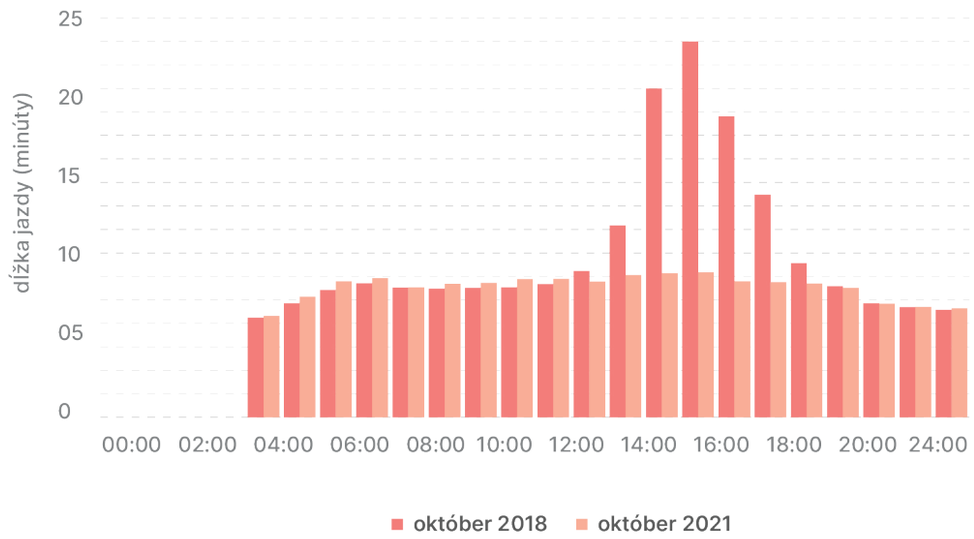

Zdroj dát: *MIB, vlastné spracovanie, 2022*

Jedným z faktorov ovplyvňujúcich kvalitu hromadnej dopravy je kvalita a dostupnosť zastávok MHD. V súčasnosti je dostupnosť zastávok MHD k bydliskám obyvateľov Bratislavy vysoká – **až 99,6 % obyvateľov má zastávku v pešej dostupnosti do 15 minút** chôdze od bydliska (500 m), pozri ***OBRÁZOK 13***. Túto dostupnosť je potrebné udržiavať aj pri postupnom rozširovaní sa mesta. Osobitne je dôležité zabezpečiť, že sa v súvislosti s novými developerskými projektmi počíta s rozšírením liniek a vybudovaním zastávok MHD.

Okrem dostupnosti je však potrebné postupne zvyšovať aj kvalitu zastávok MHD ako aj parametre bezbariérovosti, čo je hlavným nedostatkom zastávok – 32 % zastávok má postavený prístrešok a len 20 % zastávok je v súčasnosti bezbariérových. Je potrebné postupne zvyšovať množstvo prístreškov na zastávkach s množstvom nastupujúcich osôb, ako aj debarierizovať zastávky.[187]

187 Za týmto účelom je vhodné sledovať koncepčný dokument Princípy a štandardy zastávok z dielne MIBu. Zdroj: METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *Manuál verejných priestorov – Princípy a štandardy verejného osvetlenia*. 2021.

Východisko 5: Nedostatočné dáta pre moderné dopravné plánovanie

Jedným z hlavných problémov pri dopravnom plánovaní je nedostatok aktuálnych dát o doprave. Samotný ÚGD BA pochádza z roku 2015, pričom pri podobných materiáloch sa vyžaduje aktualizácia každých 5 rokov. Viaceré údaje z generelu sú dnes neaktuálne v dôsledku rozvoja mesta, meniacich sa návykov ľudí či posunoch v demografii.

Napríklad prieskum o deľbe prepravnej práce je nevyhnutný podklad k dopravnému modelovaniu, dopravnému plánovaniu a je to dôležitý merateľný ukazovateľ, ktorý reflektuje využitie jednotlivých spôsobov dopravy. Prieskumy o deľbe prepravnej práce by mali byť súčasťou každej strategickej dopravnej štúdie a rovnako by sa mal priebežne vyhodnocovať v určených časových intervaloch, aby bolo možné kvantifikovať trendy v prerozdelení medzi jednotlivými druhmi dopravy.

Chýba aj celoštátne sčítanie dopravy, ktoré sa uskutočňuje každých 5 rokov. Plánované sčítanie dopravy v roku 2020 sa nedialo kvôli pandémii. Mestu pri dopravnom plánovaní chýba aj aktuálny dopravno-sociologický prieskum, teda členenie módov dopravy podľa demografických dát.

Z hľadiska priebežného monitorovania dopravnej situácie mestu taktiež chýbajú kritické dáta. Praxou býva zavedenie siete automatizovaných sčítačov dopravy v členení na rôzne typy automobilov. Takéto siete umožňujú vidieť aj lokálny nárast dopravy. Mesto by malo vytvoriť a prevádzkovať vlastnú sieť automatizovaných sčítačov dopravy minimálne v rozsahu podľa ÚGD BA 2015 (hlavné komunikácie).

Problémom je aj nedostatočné zdieľanie dát medzi jednotlivými úrovňami verejnej správy či nedostatočné praktiky pri zbere dát. Napríklad polícia neeviduje dopravné nehody, zranenia či úmrtia s presnou polohou, resp. tieto dáta sú len metadáta k fotografiám z nehôd za posledné cca 2 roky. Nie sú ďalej spracovávané ani prístupné pre širokú verejnosť. Pre mestá a obce, ktoré sú zodpovedné za bezpečnosť ulíc, ciest a chodníkov, tak ide o stratenú príležitosť robiť kvalifikované rozhodnutia na základe dát.

OBRÁZOK 13 Dostupnosť zastávok do 500 metrov od zastávok MHD. Po doplnení údajov o bytových jednotkách vidíme, že až 99,6 % obyvateľov býva v týchto hraniciach (v izochrómoch).

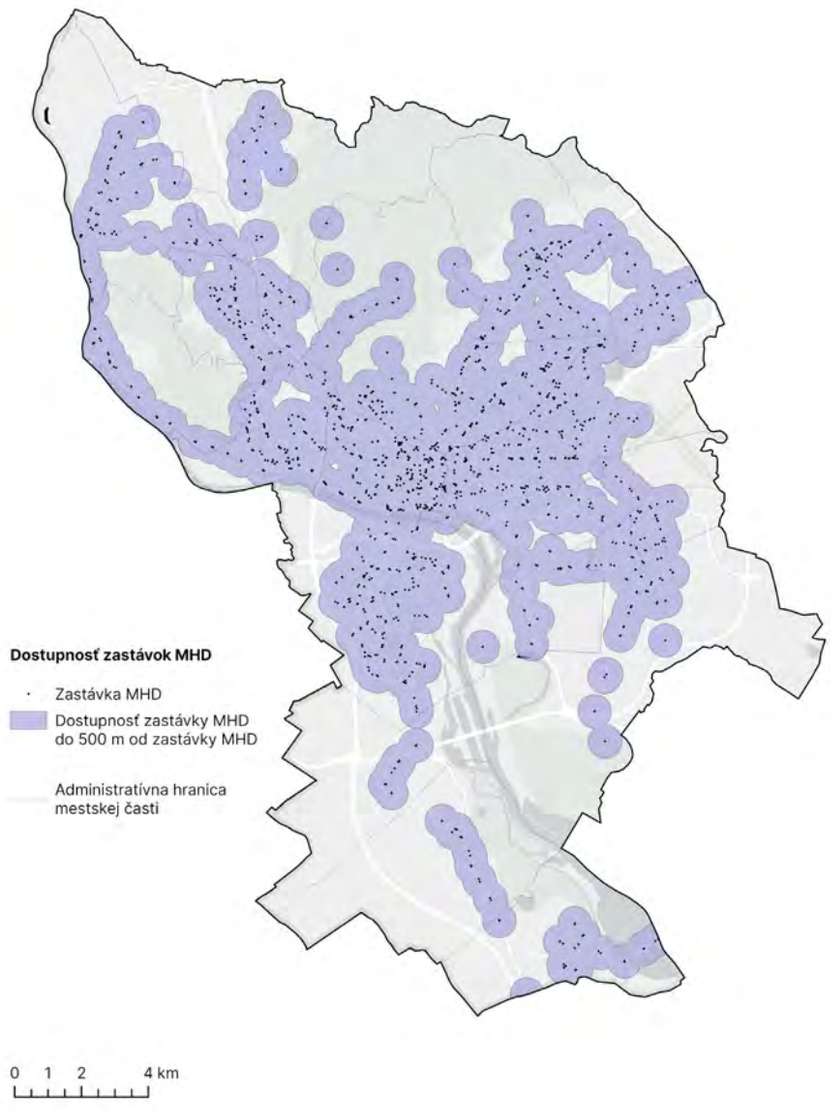

Zdroj dát: *MIB, vlastné spracovanie, 2022, ArcGEO, ŠOP SR, Esri, HERE, Garmin, GeoTechnologies, Inc., METI/NASA, USGS*

Východisko 6: Chýbajúce záväzné pravidlá pre zdieľanú mobilitu, nedostatočný rozvoj vybraných segmentov zdieľanej mobility

V Bratislave sú v súčasnosti prevádzkované rôzne druhy zdieľanej mobility. Najmenšia je ponuka zdieľaných motorových vozidiel – v jednotkách kusov (Share'n'go, čiastočne aj FlexiBee). Všetky dostupné sú však elektricky poháňané. Zdieľané elektrické mopedy poskytuje len jedna spoločnosť (Blinkee) a v počte 100 ks sú dostupné v hustejšie zastavaných častiach mesta. Elektrické kolobežky sa v posledných rokoch stávajú veľmi rozšíreným spôsobom dopravy. V Bratislave operujú dve spoločnosti (Bolt, Tier) so stovkami kolobežiek. Najdôležitejšia z hľadiska zdravia obyvateľov je viac ako 1 000 kusová flotila zdieľaných bicyklov dostupných vo väčšine Bratislavy od 4 poskytovateľov (SlovnaftBAjk, Rekola, Biele bicykle, Antik SmartWay).

V Bratislave zatiaľ nie sú dostupné zdieľané automobily rôznych kategórií (napr. dodávky, rodinné autá a pod.), elektrobicykle či nákladné bicykle, ktoré by doplnili možnosti dopravy obyvateľov pre rôzne typy ciest a nahradili tak vlastné auto pri takmer každej príležitosti (sťahovanie, rekreácia, práca, nákupy, a pod.). Je potrebné prijať opatrenia, aby sa zvýšila atraktivita mesta pre prevádzkovateľov služieb zdieľanej mobility, ktorá v meste chýba.

Súčasne sa však rozvoj zdieľanej mobility má uskutočňovať podľa všeobecne akceptovaných pravidiel vytvorených mestom. Ako hlavné problémy chýbajúcich pravidiel možno uviesť vznik kolíznych situácií na chodníkoch, parkovanie zdieľaných vozidiel na nevhodných miestach chodníkov či nedodržiavanie povolených rýchlostí. Mesto by taktiež malo hľadať spôsoby, akými bude integrovať zdieľanú mobilitu s ostatnými službami verejnej dopravy.

Východisko 7: Pretrvávajúce neregulované parkovanie motorových vozidiel v niektorých častiach mesta

Nezdravé nadužívanie individuálnej automobilovej dopravy tiež zvyšuje tlak na zeleň a verejné priestory, ktoré sa časom stávajú parkovacími plochami. Vzhľadom na **dlhodobo absentujúcu celomestskú parkovaciu politiku** malo zatiaľ len málo obyvateľov mesta čas zvyknúť si na novú reguláciu a vnímať benefity spojené s regulovaným parkovaním so zvýhodnením rezidentov. Neregulované parkovanie automobilov zároveň negenerovalo žiadne príjmy, ktoré by mesto mohlo využiť a investovať do ďalšieho rozvoja udržateľných foriem mobility aj zlepšenie situácie s parkovaním.

Roky neriešený problém parkovania motorových vozidiel vyústil v minulosti do zmeny zákona, ktorá nesystémovou výnimkou umožnila parkovanie na chodníku. Táto výnimka však iba prehĺbila problémy vznikajúce z neregulácie parkovania. Vozidlá parkujú na chodníkoch aj na miestach, kde by nemuseli, keď sú dostatočné kapacity na neďalekom parkovisku. Od jesene 2023 sa opätovne ruší výnimka z parkovania motorových vozidiel na chodníku.

Situácia s parkovaním je však dlhodobo kritická a preto sa Magistrát dohodol s mestskými časťami na zavedení jednotnej celomestskej regulácie parkovania. Tá bola schválená všeobecným záväzným nariadením v júni 2019 a aktualizovaná v roku 2021. Prvé regulované zóny so zvýhodnením rezidentov boli spustené v januári 2022 a postupne sú rozširované do ďalších štvrtí, kde je situácia s parkovaním motorových vozidiel problematická.

Štandardne regulácia parkovania zahŕňa rôzne nástroje: obmedzenie parkovania nerezidentov, časové obmedzenie parkovania, spoplatnenie parkovania alebo ich kombinácie. Regulácia sa v Bratislave zameriava na časy, kedy je s parkovaním najväčší problém. V tom čase je parkovanie motorových vozidiel spoplatnené. Rezidenti majú možnosť získať za zvýhodnených podmienok rezidentskú parkovaciu kartu, pričom ich počet je obmedzený na byt a cena sa zvyšuje za každú kartu navyše, čo demotivuje vlastniť viacero motorových vozidiel.

Je potrebné parkovaciu politiku postupne zaviesť do ďalších oblastí predovšetkým od centra mesta do periférnych častí mesta. Najbližšie plány na rozšírenie parkovacej politiky zahŕňajú zóny mestských častí Staré Mesto, Petržalka, Nové Mesto, Ružinov a ďalšie. Súčasťou zavádzania parkovacej politiky je nielen zavádzanie regulovaných zón, ale taktiež výstavba potrebných nových parkovacích domov, parkovísk a záchytných parkovísk.

Východisko 8: Nedostatočná sieť nabíjacích staníc bráni rozvoju elektromobility

Mesto by malo podporovať elektromobilitu a za tým účelom budovať sieť nabíjacích staníc pre pomalé nabíjanie, predovšetkým v husto osídlených zónach sídlisk, kde majitelia vozidiel nemajú iné možnosti nabíjať elektromobily. Nedostatočná sieť týchto nabíjacích staníc je jednou z prekážok pre rýchlejší prechod na elektrický pohon. Rozvoj nabíjacích staníc sa môže významne urýchliť, ak sa uskutoční súčasne s výmenou verejného osvetlenia, keďže tak dochádza k šetreniu finančných prostriedkov. Podľa odhadov hlavného mesta sieť verejného osvetlenia v súčasnosti dokáže uspokojiť okolo 9 000 pomalých nabíjacích staníc.

Východisko 9: Vysoký investičný dlh voči líniovým dopravným stavbám v meste

Dopravná politika mesta má umožniť zladenie záujmov všetkých účastníkov premávky, vrátane zohľadnenia záujmov cestujúcich formou individuálnej automobilovej dopravy. Množstvo skupín populácie využíva osobné automobily na nutné pracovné účely, prípadne nemá praktickú možnosť využiť iný spôsob dopravy. V súčasnosti sú pritom osobným automobilom dostupné takmer všetky časti mesta bez akýchkoľvek poplatkov (s výnimkou pešej zóny) či nízkoemisných požiadaviek na automobily. Dostupnosť mesta formou osobného automobilu sa zvýšila aj dokončením vonkajšieho okruhu mesta (diaľnica D4), ktorý zároveň odľahčuje dopravu na obchvate a navyše umožňuje lepšiu distribúciu a prerozdelenie dopravy na jednotlivé radiály mesta.

Medzi najproblematickejšie aspekty individuálnej automobilovej dopravy či cestnej infraštruktúry patrí značný investičný dlh voči rôznym líniovým dopravným stavbám. V analytickej časti B.1 Mestský rozvoj a územné plánovanie sme predstavili výpočet investičného dlhu voči cestám a chodníkom v Bratislave, ktorý odhadujeme na úrovniach 463-856 miliónov Eur v závislosti od požadovanej kvality rekonštrukcií ciest a verejných priestorov.[188] Problémom obnovy ciest v meste je jej relatívne nízke tempo v kombinácii s vysokou mierou opotrebovania najmä najzaťaženejších komunikácií. Výstavba nových dopravných líniových stavieb navyše naráža na zložitú koordináciu pri viacerých správcoch ako aj na dlhotrvajúce majetkové vysporiadania.

188 Pozri časť B.1 Problém 8.

B. 5 ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Silné stránky mesta v agende ochrany a tvorby životného prostredia

Zelená infraštruktúra a biodiverzita

Pestrá mestská biodiverzita

Poloprírodné a prírodné územia tvoria značný podiel rozlohy územia – na území mesta sa nachádzajú **3 veľkoplošné chránené územia a niekoľko maloplošných**: 16 chránených areálov, 7 prírodných rezervácií, 1 národná prírodná rezervácia, 3 prírodné pamiatky, 1 národná prírodná pamiatka, 1 chránený krajinný prvok a zo siete chránených území Natura 2000 je to 11 území európskeho významu a 4 chránené vtáčie územia. zoznam lokalít uzatvárajú 2 lokality chránené Ramsarským dohovorom. Mestu sa zároveň podarilo presadiť návrh na novú rezerváciu Vydrica[189], ktorá vstúpila do platnosti začiatkom roka 2022.

ZOO Bratislava sa venuje aj programom záchrany a reintrodukcie alebo repatriácie druhov doma aj v zahraničí v spolupráci s mimovládnymi organizáciami a vedeckými pracoviskami iných zoologických záhrad. Participácia na 48 programoch Európskej asociácie zoologických záhrad a akvárií (EAZA), z toho je 38 EAZA Ex-situ programov (EEP) a 10 Európskych plemenných kníh (ESB), v rámci ktorých na základe činnosti európskych koordinátorov priebežne vznikajú špeciálne projekty, do ktorých sú vyberané po genetických analýzach jedince vhodné na reintrodukciu, či repatriáciu. Súčasťou participácie na programoch je aj prepojenie na Medzinárodné plemenné knihy (ISB).

189 Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 19/2022 Z. z., ktorým sa vyhlasuje prírodná rezervácia Vydrica a jej ochranné pásmo.

OBRÁZOK 14 Prírodná rezervácia Vydrica nachádzajúca sa v lesoparku Malé Karpaty

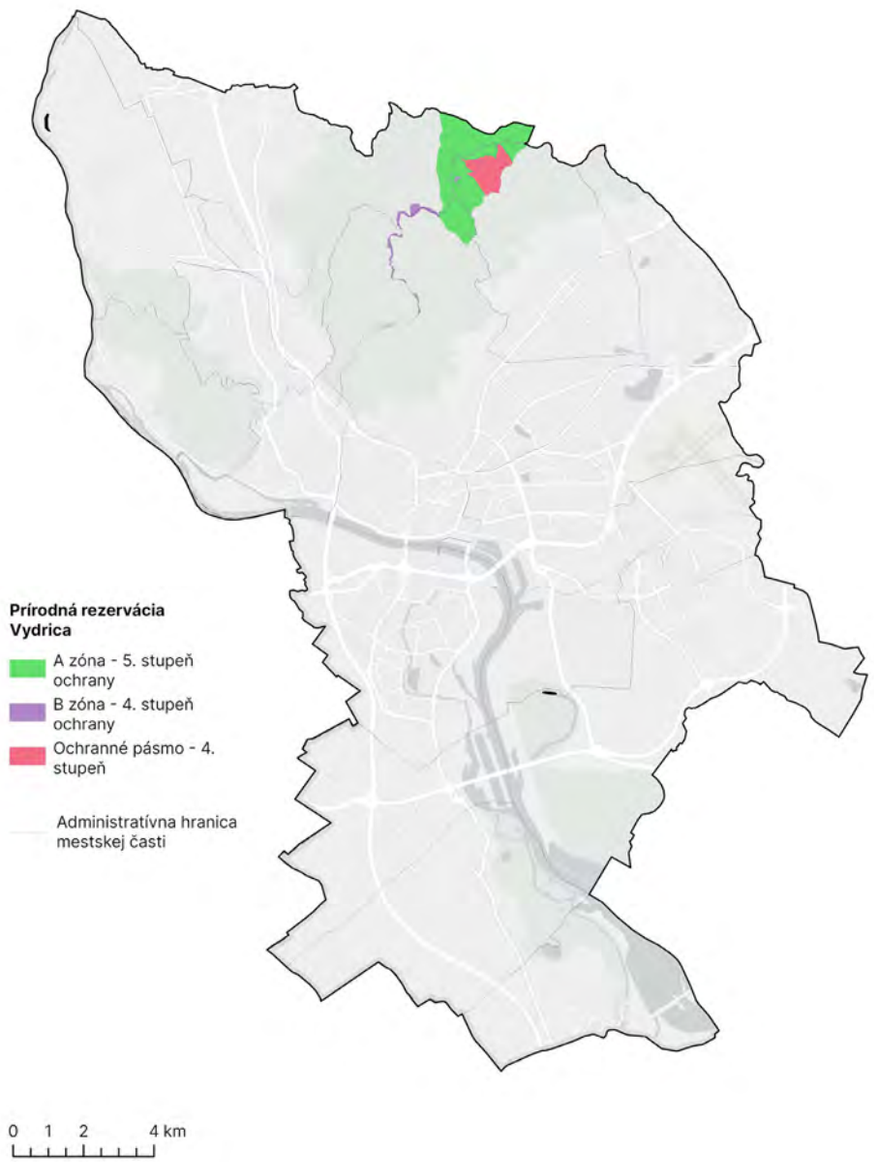

Zdroj dát: *Štátna ochrana prírody SR, Správa CHKO Malé Karpaty, 2021,MIB, vlastné spracovanie, 2022*
ArcGEO, ŠOP SR, Esri, HERE, Garmin, GeoTechnologies, Inc., METI/NASA, USGS

OBRÁZOK 15 Rôzne kategórie chránených území nachádzajúcich sa na území mesta Bratislava

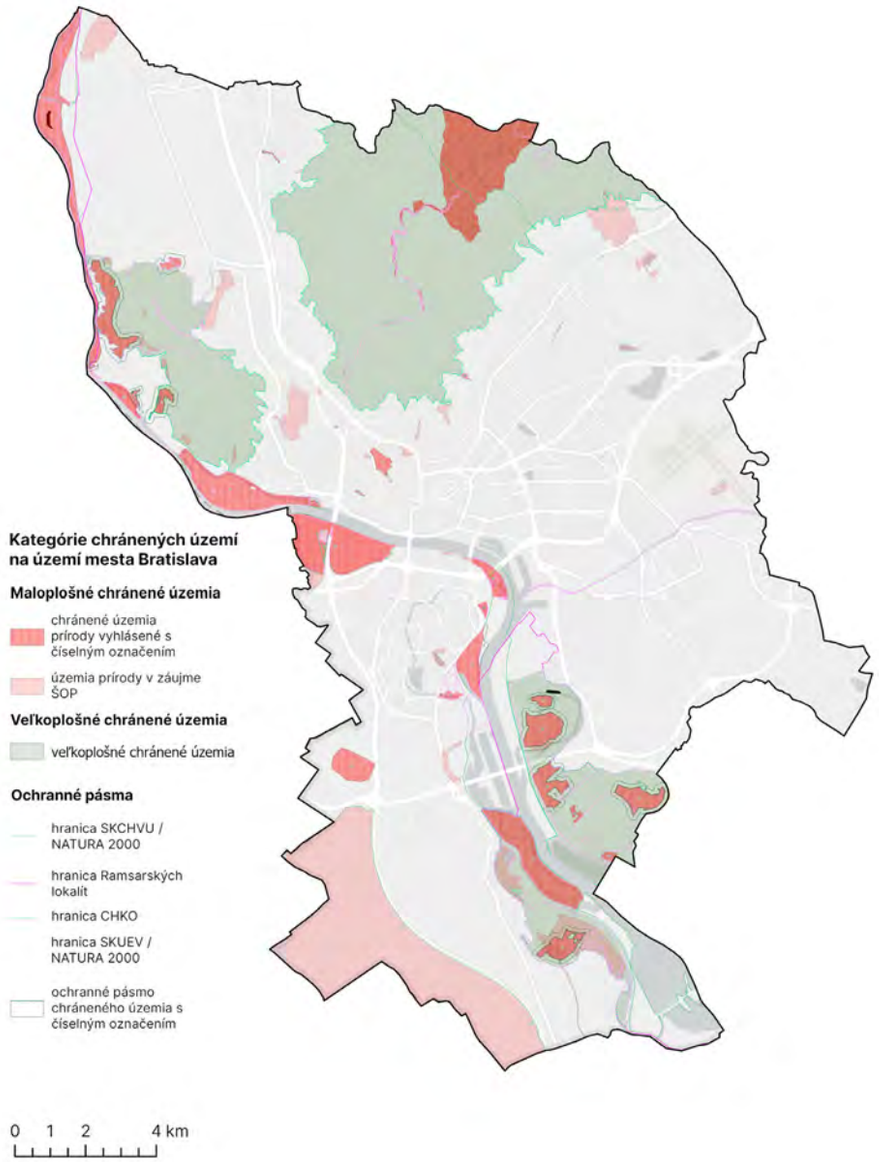

Zdroj dát: *ÚPN v znení platných zmien a doplnkov, 2021, MIB, vlastné spracovanie, 2022*
ArcGEO, ŠOP SR, Esri, HERE, Garmin, GeoTechnologies, Inc., METI/NASA, USGS

Prírodné ale aj poloprírodné ekosystémy mesta sú významné z hľadiska záchytu uhlíka ako aj z hľadiska ochladzovania miestnej mikroklímy a zachytávaniu nečistôt z ovzdušia. Kapacitu ekosystémov regulovať miestnu klímu zobrazuje ***OBRÁZOK 15***, ktorý nazerá na túto problematiku prostredníctvom konceptu ekosystémových služieb[190].

Rezervy pre parkové plochy a lesoparky v intraviláne mesta

Mesto Bratislava má na svojom území množstvo zatiaľ nezastavaných plôch rôznej kvality, ktoré majú vysoký potenciál stať sa parkovými alebo lesoparkovými plochami lokálneho, zonálneho, ale aj celomestského významu v budúcnosti. Približná hustota takýchto parkových plôch celomestského významu je dnes okolo 2 m^2 na obyvateľa[191], ak k tomuto číslu prirátame aj ďalšie plochy, ktoré majú tento potenciál a sú v priamej správe mesta, toto číslo vzrastie na 6 m^2 na obyvateľa. Tieto územia je potrebné zároveň identifikovať aj v novom územnom pláne mesta ako tzv. intaktné (nezastavateľné) plochy. Mesto Bratislava v spolupráci s MIB-om pripravuje projekty a realizuje obnovu verejných priestranstiev vrátane parkov v približnej rozlohe 10 000 m^2 ročne.

Ochrana ekosystémových služieb aj na územiach mimo majetku či správy hlavného mesta SR Bratislavy

Lesné porasty tvoria cca 1/5 z celkovej rozlohy mesta (lesy Devínskej Kobyly, Malých Karpát – Bratislavský lesný park, lužné lesy) a okrem primárnej rekreačnej funkcie majú aj ďalšie významné funkcie: **ochrana pôdy, zadržiavanie vody, ochladzovanie mikroklímy, zachytávanie skleníkových plynov**. V neposlednom rade majú aj hospodársku funkciu, túto však mesto rôznymi krokmi postupne obmedzilo a vykonáva ju spôsobom šetrným k prírode. Významne k tomu prispela **zonácia lesov Bratislavského lesoparku** ale aj **Horského parku**, či prebiehajúca **revitalizácia Sadu Janka Kráľa**.

Mesto hľadalo v posledných rokoch spôsob ako zabezpečiť udržateľné využívanie lesov na svojom území, s cieľom **zachovať ich mnohé environmentálne funkcie a podporiť krátkodobú rekreáciu**, a to aj v lesoch na pozemkoch, ktoré mesto nevlastní. V roku 2020 sa podarilo formálne uzatvoriť memorandum o spolupráci mesta Bratislava so štátnym podnikom Lesy SR o podpore rekreácie a kompenzáciou za zníženie ťažby dreva. Ďalším pozoruhodným faktom je, že rozloha tzv. bezzásahovej zóny v Mestských lesoch Bratislava tvorí viac ako je tomu v národných parkov na Slovensku. V roku 2019 bola rozšírená z pôvodnej rozlohy 4 % územia Mestských lesov až na 54 %. Aj keď ročný prírastok dreva je približne 18-20 tisíc m^3, ťažba zvyčajne neprekračuje jednu pätinu z prirasteného ročného objemu. Mestské lesy Bratislava systematicky obnovujú

190 MEDERLY, P., ČERNECKÝ, J. et al. *Katalóg ekosystémových služieb Slovenska.* 2019.

191 REHAČKOVÁ, T., PAUDTIŠOVÁ, E. *Vegetácia v urbánnom prostredí.* 2006.

existujúcu infraštruktúru pre podporu rekreačných aktivít v mestskom lesoparku. Postupne sa asanujú aj schátrané objekty, opravujú lesné ale najmä asfaltové cesty, zabezpečuje sa kosenie a údržba malých lúčnych porastov na opekanie a šport, odstraňovanie suchých stromov tesne pri chodníkoch, tvorba zarážok na lesných cestách, atď.

Budovanie kapacít v oblasti ochrany a starostlivosti o životné prostredie, vrátane tvorby kvalitnejšieho verejného priestoru a územného plánovania

Mesto postupne **rozširuje a buduje kapacity** pre ochranu životného prostredia, vytvorili sa nové referáty na sekcii životného prostredia, narástol počet zamestnancov v mestských organizáciách (napr. Mestské lesy) a vznikol taktiež Komunálny podnik, ktorý zabezpečuje starostlivosť o verejný priestor vrátane starostlivosti o mestskú zeleň (napr. kosenie, zalievanie). Tým, že tieto aktivity mesto zabezpečuje v réžii vlastných organizácií a nie externe prostredníctvom vysúťažených firiem, šetrí zdroje, a zároveň buduje interné kapacity.

Bratislava má viacero strategických nástrojov, ktorých plnenie sa prejavuje aj v oblasti skvalitnenia životného prostredia. Sú nimi napríklad Stratégie adaptácie a Akčný plán adaptácie na zmenu klímy a Manuál verejných priestorov a najmä jeho princípy a štandardy (ako napr. zakladanie zelene v meste a vhodnej starostlivosti o ňu). Hlavné mesto každoročne vydá približne 400 záväzných stanovísk k investičnej činnosti. V stanoviskách k investičnej činnosti, ako aj v rámci vyjadrovania sa pri procesoch EIA/SEA, mesto odporúča rôzne adaptačné opatrenia na úrovni parcely, objektov, väčších projektov, urbanistických štúdií alebo ÚPN zón.

Ďalšie možnosti pre postupné integrovanie opatrení pre zvýšenie odolnosti územia mesta voči nepriaznivým dôsledkom zmeny klímy sú **územný plán, zadania pre architektonické súťaže, požiadavky na realizačné projekty mesta a kritérií pre zelenšie verejné obstarávanie.**

Budovať kapacity sa mestu darí aj prostredníctvom získavania externého financovania na projekty adaptácie mesta na meniacu sa klímu ale aj revitalizáciu historických verejných priestorov (napr. revitalizácia Prüger Wallnerovej záhrady, vytvorenie nového parku na Karloveskej, realizovanie dažďovej záhrady a sadové úpravy s podporou grantov EHP a Nórska v okolí ubytovne Fortuna, revitalizácia mokrade v Horskom parku).

OBRÁZOK 16 Kapacita ekosystémov pre reguláciu miestnej klímy (ako je napr. ochladzovanie) na území mesta.

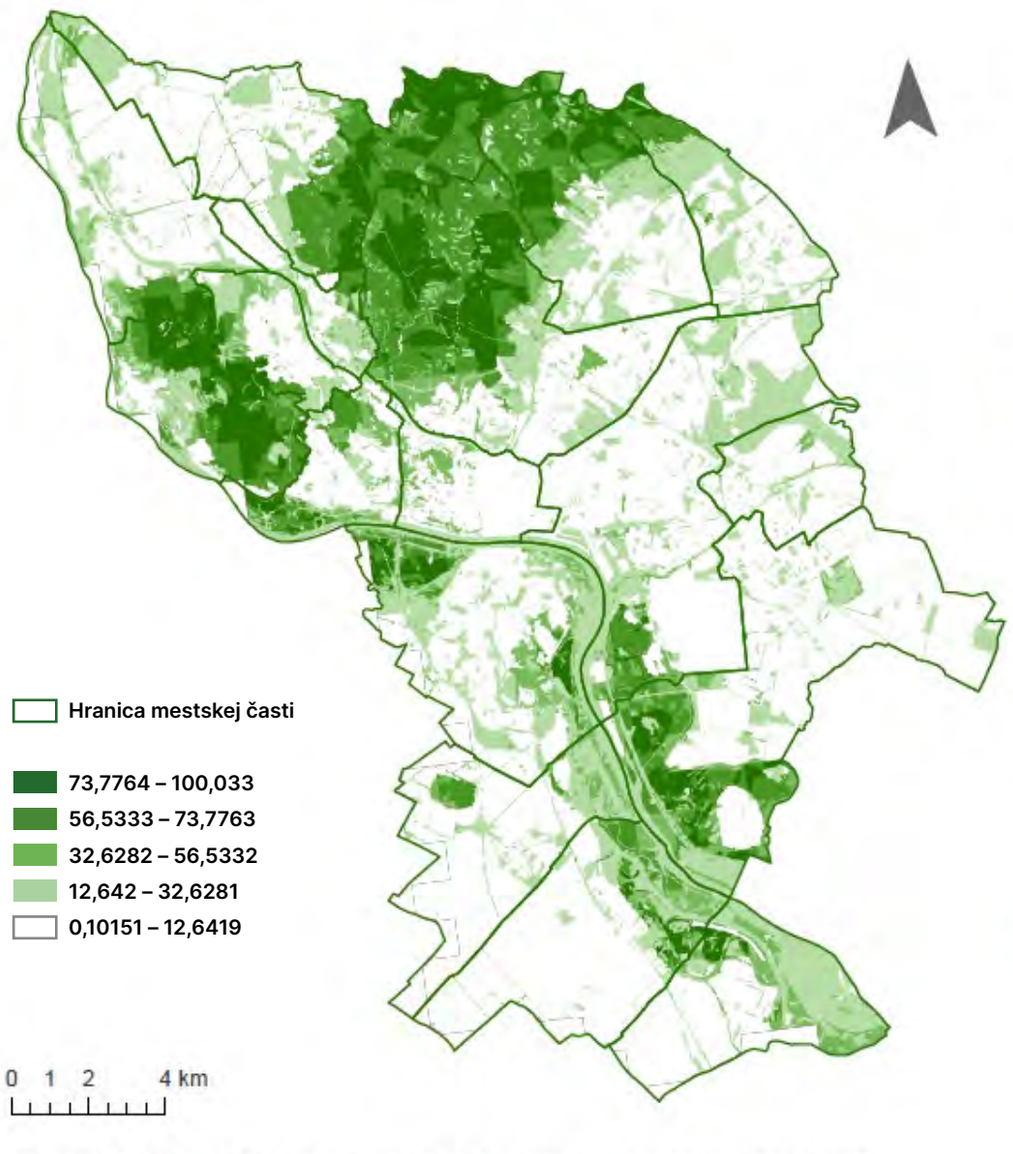

Zdroj dát: *MEDERLY, P., ČERNECKÝ, J. et al. Katalóg ekosystémových služieb Slovenska, 2019, MIB, vlastné spracovanie, 2021.*

Podpora environmentálneho povedomia

Mesto za posledné roky vytvorilo viacero iniciatív, ktoré podporujú zapojenie obyvateľov do tvorby zelenšieho, klimaticky odolnejšieho a zdravšieho mesta. Kampane a projekty mesta – 10 000 stromov, Bratislavskí susedia, grantová schéma pre zrážkovú vodu či grantový program Komunity na obnovu verejných priestorov – majú nezanedbateľný prínos aj z hľadiska **environmentálneho povedomia obyvateľov.** Napríklad iniciatíva **10 000 stromov** predstavuje plán systematickej obnovy a udržateľnosti drevín do roku 2022, pričom tento ciel sa podarilo v roku 2022 aj dosiahnuť. Jedná sa o omnoho vyšší počet stromov, ako sa mestu podarilo vysadiť spolu počas predchádzajúcich štyroch rokov. Mesto zároveň oslovuje v kampani aj širokú verejnosť, ktorá sa môže zapojiť do tejto kampane poskytnutím plochy, kde je možné vysádzať, alebo môže podporiť výsadbu finančne ľubovoľnou čiastkou, či niekomu strom venovať.

Potenciál pre vytvorenie infraštruktúry a programov pre podporu environmentálneho povedomia detí a mládeže majú aj mestské **centrá voľného času** (vznik ekocentier a environmentálnych programov). Mesto má ekocentrum len v podobe okrem 2 včelínov Mestských lesov Bratislava (1 stacionárny a 1 mobilný). Mestské lesy v Bratislava zároveň realizujú výstavbu nového informačného centra na Kamzíku v rámci projektu City Nature medzinárodného programu financovaného z INTERREG.[192]

ZOO Bratislava každoročne realizuje programy ekologickej výučby pre školy, tematické sprevádzanie pre školské skupiny, prírodovedné krúžky a tábory (denné aj viacdenné, sprevádzanie a komentované kŕmenia zvierat, ZOOklub a ZOOklub na doma (najmä počas platenia pandemických opatrení).

Vzdelávací program „Modrá škola – voda pre budúcnosť" je dlhodobým programom Bratislavskej vodárenskej spoločnosti a.s. , ktorý ponúka viaceré výučbové programy a exkurzie do objektov BVS, a.s.. Program je určený materským, základným a stredným školám, a jeho cieľom je budovanie pozitívneho vzťahu detí a mládeže k potrebnej ochrane vodárenských zdrojov a významnosti pitnej vody.

192 MESTSKÉ LESY V BRATISLAVE. *City Nature.*

OBRÁZOK 17 Znázornenie hraníc územia Mestských lesov Bratislava, ktoré sa rozprestierajú vo viacerých mestských častiach Bratislavy. Lesy spolu tvoria plochu o rozlohe približne 3 100 hektárov, celý lesopark má rozlohu 3 160 hektárov

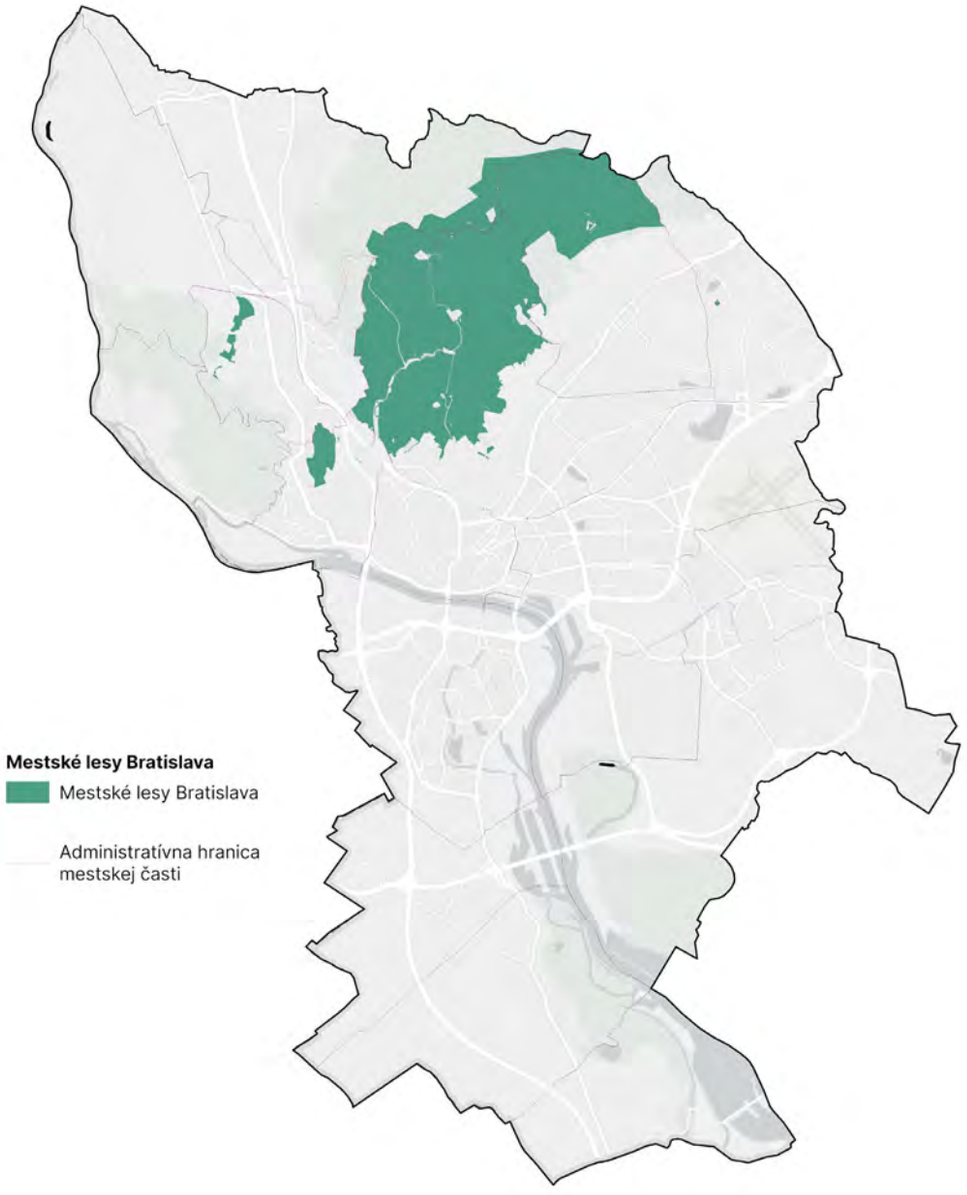

Zdroj dát: *Mestské lesy Bratislava, MIB, vlastné spracovanie, 2022, ArcGEO, ŠOP SR, Esri, HERE, Garmin, GeoTechnologies, Inc., METI/NASA, USGS,*

Vodárenské zdroje, modrá infraštruktúra, zrážková voda

Významné zdroje pitnej vody na Žitnom ostrove

Vďaka rieke Dunaj a jej riečnym sedimentom vznikli na území hlavného mesta a Žitnom ostrove **významné zdroje pitnej vody**. Bratislavský vodovodný systém zásobuje mesto Bratislava z veľkokapacitných zdrojov Sihoť (1200 l/s), Pečniansky les (620 l/s), Rusovce-Ostrovné lúčky-Mokraď (2000 l/s) a Sedláčkov ostrov (100 l/s). Vodárenské zdroje Rusovce a Čunovo zásobujú rovnomenné mestské časti. Vodné zdroje Kalinkovo a Šamorín sú prepojené na mestský vodovodný systém, ale na zásobovanie mesta sa od roku 1999 nevyužívajú. Kapacita vodných zdrojov na území mesta je približne 3900 (l/s) , vodný zdroj Rusovce-Ostrovné lúčky-Mokraď je možné v budúcnosti rozšíriť o ďalších 600 (l/s) . Kvalita vody v týchto zdrojoch je veľmi dobrá. Z vodovodného systému Bratislavy sú zásobované aj obce Marianka a časť Chorvátskeho Grobu-Čierna Voda.[193] V súčasnosti postupne klesá spotreba pitnej vody, je to spôsobené najmä tým, spotrebiče v domácnosti sa stávajú čím ďalej tým viac šetrnejšie k spotrebe vody. Mesto Bratislava si podľa údajov z plánu obnovy verejných vodovo a kanalizácií udržuje stále vysoké percento napojenosti tzv. Ekvivalentných obyvateľov – 99,96 %[194].

193 MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie SR na roky 2021 – 2027.*

194 Ibid.

OBRÁZOK 18 Znázornenie kapacity ekosystémových služieb podporujúcich prirodzenú tvorbu kvalitnej vody na pitné účely

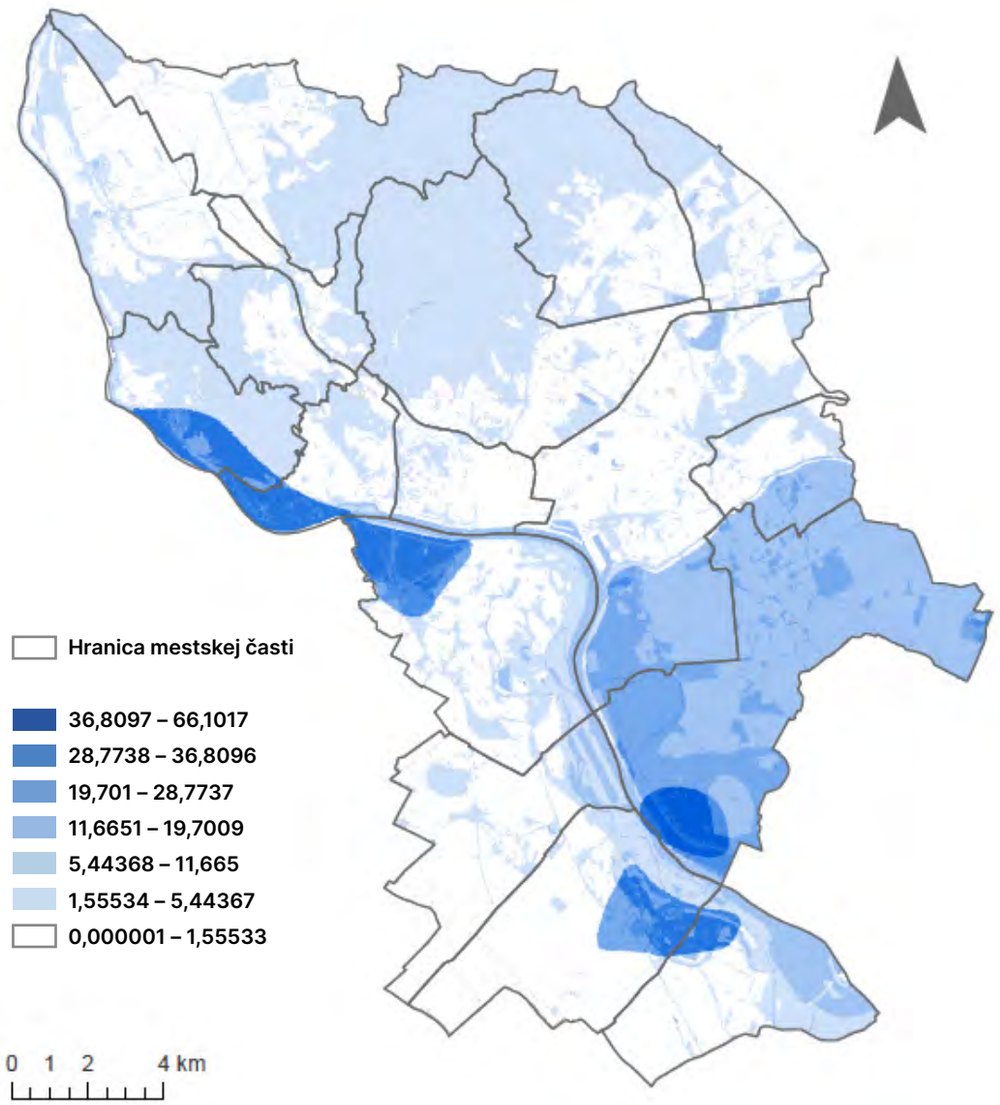

Zdroj dát: *MEDERLY, P., ČERNECKÝ, J. et al. Katalóg ekosystémových služieb Slovenska, 2019, MIB, vlastné spracovanie, 2021..*

Nakladanie so zrážkovou vodou – podpora dobrej praxe

Bratislava a BVS, a.s. v rámci svojich kompetencií a v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi podporujú svojim prístupom k povoľovacím procesom a k vydávaniu stanovísk k investičnej činnosti princípy udržateľného nakladania so zrážkovou vodou. Taktiež každoročne mesto vyhlasuje grantovú schému, v rámci ktorej môžu zažiadať o grant do výšky 1 000 Eur na malé projekty udržateľného nakladania so zrážkovou vodou fyzické a právnické osoby.

Dunaj, Morava a ich lužná krajina

Dunaj so svojimi štrkovými plážami, zátokami, ramenami a ďalšími menšími vodnými tokmi pritekajúcimi z Malých Karpát ponúkajú **priestor pre tvorbu kontaktných pobytových priestorov v rámci poloverejných a verejných priestorov** v prírodnom zázemí ako aj v intraviláne mesta. Podobne ako Dunaj aj rieka Morava v západnej časti katastrálneho územia mesta vytvára priestor, ktorý je jedinečný a významný z hľadiska **ochrany biodiverzity** aj na medzinárodnej úrovni.

Mesto Bratislava sa taktiež aktívne zaoberá možnosťami obnovy Dunajských ramien a potenciálom využitia Dunaja a jeho priľahlých lužných lesov a ramien pre vytvorenie nového lesoparku, ktorý by rozlohou konkuroval Malokarpatskému lesoparku.

Zachovanie dobrej kvality a stability prírodných ekosystémov lužnej krajiny ale aj ostatných ekosystémov v extraviláne mesta je dôležité aj z hľadiska ich schopnosti podieľať sa na regulačných ekosystémových službách – napr. regulácia kvality vody v krajine (viď ***OBR. 19***).

OBRÁZOK 19 Znázornenie kapacity ekosystémových služieb podporujúcich prirodzenú reguláciu kvality vody v krajine

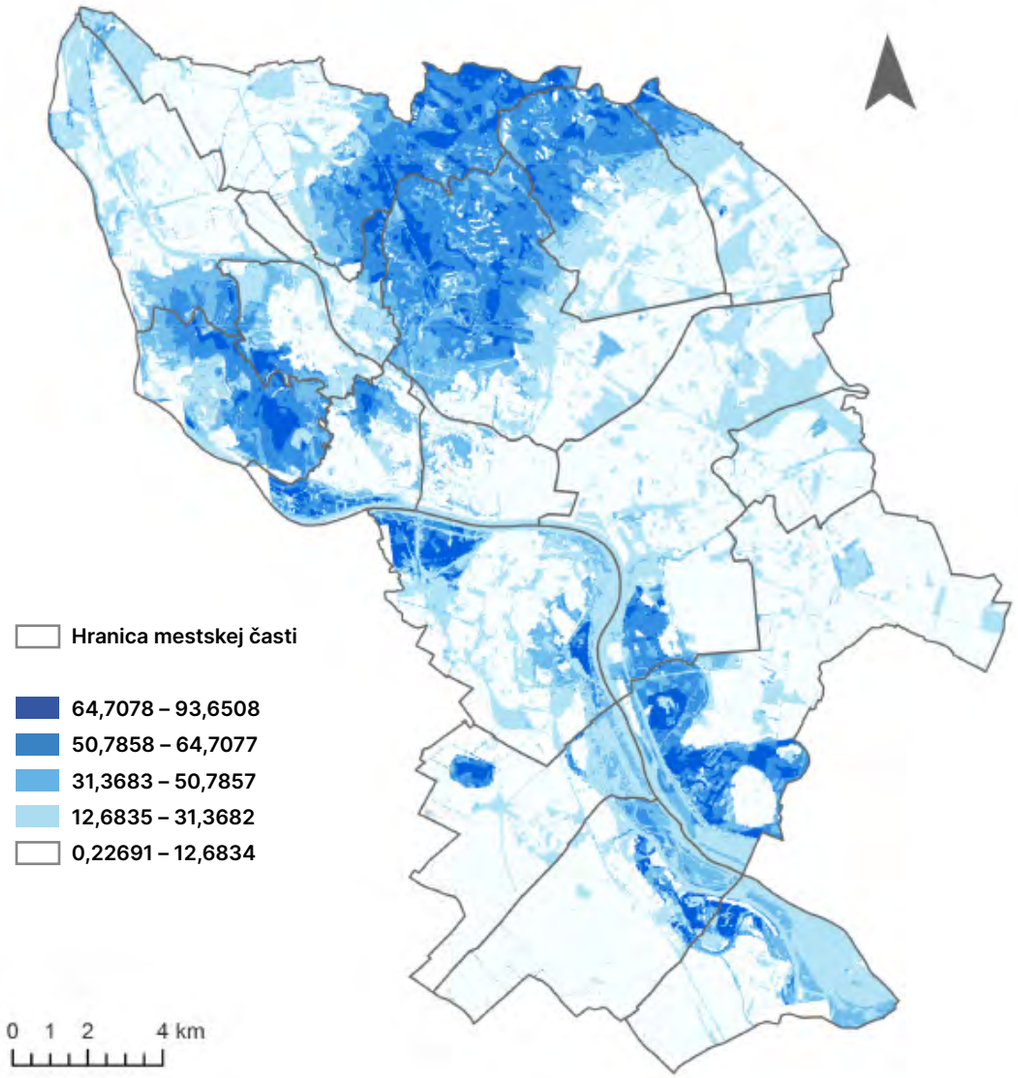

Zdroj dát: *MEDERLY, P., ČERNECKÝ, J. et al. Katalóg ekosystémových služieb Slovenska, 2019, MIB, vlastné spracovanie, 2021.*

Princípy pre udržateľné hospodárenie so zrážkovou vodou ukotvené v strategických dokumentoch mesta a štandardoch

Akčný plán adaptácie[195] na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy, schválený v roku 2017, definuje odporúčaný spôsob nakladania so zrážkovými vodami, ktorých cieľom je **udržateľné hospodárenie so zrážkovou vodou**. V súčasnosti už je z odvádzanie zrážkových vôd pri nových investičných projektoch do vsaku bežnou praxou (Bratislavská vodárenská spoločnosť a.s. nepovoľuje vypúšťanie zrážkovej vody do kanalizačnej siete). Udržateľnému hospodáreniu so zrážkovou vodou sú venované aj princípy a štandardy vytvárané v rámci Manuálu verejných priestorov[196].

Lepšia dostupnosť informácií o miere znečistenia environmentálnymi záťažami

Mesto v súčasnosti realizuje transformáciu mestského webu a má za sebou prvé roky fungovania opendata portálu. Už prebiehajúca modernizácia v tejto oblasti by mohla pomôcť do budúcna aj pri vytvorení mestského informačného systému o životnom prostredí, ktorého súčasťou by boli aj aktuálne

Informácie environmentálnych záťažiach, určení zodpovedných subjektov (tzv. povinných osôb), a stave riešenia. Informačný systém environmentálnych záťaží, dostupný na *https://envirozataze.enviroportal.sk/*, zabezpečuje zhromažďovanie údajov a poskytovanie informácií o environmentálnych záťažiach a je súčasťou informačného systému verejnej správy. Informačný systém zriaďuje, prevádzkuje a údaje z neho (s výnimkou údajov o pravdepodobných environmentálnych záťažiach sprístupňuje) Ministerstvo životného prostredia SR podľa osobitného predpisu. Mesto môže využiť vlastné kapacity na vytvorenie mestského informačného systému pre rôzne oblasti životného prostredia, pričom by webové a sieťové služby informačných systémov, ktoré zriaďuje Ministerstvo životného prostredia (resp. iný externý subjekt) zakomponovať do svojho informačného systému, a tým umožniť svojim zamestnancom pracovať v im známom prostredí s aktuálnymi a overenými atribútovými a geopriestorovými údajmi získavanými priamo zo zdrojovej evidencie externého informačného systému. Implementácia takéhoto postupu podporuje vzájomné prepojenie administratívnych zdrojov a databáz verejnej správy a samosprávy, a zefektívni správu odborným referentom na meste.

195 ÚTVAR HLAVNEJ ARCHITEKTKY HLAVNÉHO MESTA SR BRATISLAVY. *Akčný plán adaptácie na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy na území hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2017-2023*. 2017.

196 METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *Manuál verejných priestorov*.

Ovzdušie

Priemerná ročná rýchlosť vetra v Bratislave je cez 5 m/s a v priebehu roka sa tu vyskytuje veľmi málo inverzných dní, dochádza k výraznému rozptylu a riedeniu znečisťujúcich látok, pričom v dýchacej zóne človeka (t.j. okolo 1,5 m nad zemou) ich koncentrácie zväčša neprekračujú prípustné hodnoty. Za roky 2017-2019 pozorujeme zlepšenie kvality ovzdušia na základe poslednej štúdie SHMÚ o kvalite ovzdušia v aglomerácii Bratislavy. V roku 2020 bola aglomerácia Bratislava vyhlásená za oblasť riadenia kvality ovzdušia pre znečisťujúcu látku NO_2, v predošlých rokoch bola oblasť riadenia kvality ovzdušia vyhlásená okrem oxidu dusičitého (NO_2) aj pre znečisťujúce látky bezoapyrén (BaP), pevné prachové častice (PM_{10}) a ozón (O_3).[197]

Pôdy

Rôznorodé využitie poľnohospodárskej pôdy

Z hľadiska zabezpečovania rôznych ekosystémových služieb agroekosystémami na území Bratislavy a Bratislavského kraja máme vysoký potenciál zásobovacej ekosystémovej služby, ktorý je prepojený s vysokým potenciálom regulácie vodného režimu v pôde, a tým pádom dobrým potenciálom filtrácie polutantov a prevencie odnosu pôdy. Synergický efekt je aj medzi zásobovacou agroekosystémovou službou, reguláciou vodného režimu a imobilizáciou anorganických polutantov.[198]

Čiastočné zachovanie historických krajinných štruktúr

Úpätie Malých Karpát má ideálne podmienky pre pestovanie vínnej révy. Historické krajinné štruktúry ako napríklad vinice a vinohrady sa radia do poľnohospodárskej pôdy. Aj napriek značnej strate z rozlohy viníc (ich zarastaním a pustnutím) sa za posledné roky na mnohých miestach vinohrady udržali (mestské časti Bratislava-Rača, Nové Mesto, Devín). Naviac, vínna réva dokáže rásť aj na veľmi degradovaných pôdach, preto má význam z hľadiska zlepšovania kvality mestských pôd.

Projekty pre zvyšovanie environmentálneho povedomia, zavádzanie nových postupov starostlivosti o pôdu

Mesto Bratislava vníma dôležitosť podporovať projekty pre zvyšovanie environmentálneho povedomia prostredníctvom upozorňovania na lokálnu potravinovú sebestačnosť (viac informácií na *www.bratislavskisusedia.sk* – mestské záhradníčenie a komunitné záhrady – prenájom, adopcia).

197 KRAJČOVIČOVÁ, J. et al. *Štúdia kvality ovzdušia v aglomerácii Bratislava.* 2020.

198 MAKOVNÍKOVÁ, J., PÁLKA, B., ŠIRÁŇ M. Kvantifikácia ekosystémových služieb poľnohospodárskych pôd Slovenska. rev. Vedecké práce Výskumného ústavu pôdoznalectva a ochrany pôd. 2020. s. 47-61.

Mesto ale aj mestské časti postupne zavádzajú tzv. kvitnúce lúky, mení sa prístup ku koseniu trávnatých plôch a využíva sa mulčovanie (ponechanie na drobno posekanej trávy na trávniku), ktoré prispieva k zvýšeniu organickej hmoty v mestských pôdach, ktoré sú na ňu zväčša chudobné.

Potenciál pre vytvorenie infraštruktúry a programov pre podporu environmentálneho povedomia detí a mládeže majú aj mestské **centrá voľného času** (prostredníctvom nových environmentálnych programov).

Hluk

Mesto koordinuje prípravu strategickej hlukovej mapy a akčného plánu pre ochranu pred hlukom[199] v spolupráci s odbornými spracovávateľmi. Táto dokumentácia je nastavená na prísnejšie limity pre hluk ako požaduje smernica Európskej komisie (2002/49/EC). Kombináciou adaptačných opatrení s protihlukovými (napr. zelené protihlukové steny, výsadba izolačnej zelene) je možné dosiahnuť zníženie hluku, zníženie znečistenia ovzdušia, ale aj ochladiť verejný priestor.

199 EUROAKUSTIK. *Akčné plány ochrany pred hlukom Bratislavskej aglomerácie pre stav v r. 2016.*

Slabé stránky mesta v agende ochrany a tvorby životného prostredia

Zelená infraštruktúra mesta

Fragmentácia a tlak na mestské ekosystémy, majetkové vzťahy

Čoraz častejším fenoménom je výstavba v ochrannom pásme lesov, najmä v bývalých záhradkárskych osadách, postupné zanikanie historických krajinných štruktúr viníc, lúk a sadov. Sprievodným problémom je zvýšený pohyb áut po lese a parkovanie, tlak na lesné ekosystémy a fragmentácia ochranného pásma lesa, stráca sa prechod medzi mestom a lesom, v blízkosti osád alebo na cestách vedúcich k nim vznikajú čierne skládky smetí a bioodpadu.

Aj keď sú mestské lesy väčšinovým vlastníkom lesných pozemkov v Malých Karpatoch, mesto má nevysporiadané pozemkové vzťahy vo vnútri lesov. Niektoré lesné pozemky vlastnia alebo si prenajímajú súkromné osoby či právnické osoby (firmy). Následkom sú potom prejazdy áut cez les a taktiež stavebná činnosť, čo je v konflikte s primárnym záujmom mesta podporovať najmä aktivity ako krátkodobú rekreáciu a ochranou prírody.

Na úpätí Malých Karpát, nielen v katastrálnom území mesta Bratislava, dochádza k pustnutí pozemkov, na ktorých sa pestovala desiatky rokov vínna réva. Na základe priestorovej analýzy pomocou ortofoto snímok, MIB skúmal zmenu vo využívaní pozemkov.

Na území mestského lesoparku v Malých Karpatov taktiež evidujeme 15 objektov, ktoré nie sú v priamej správe mesta alebo mestských organizácií, ktoré už dnes neslúžia svojej pôvodnej funkcii a sú v rôznej miere schátralé. Tieto objekty spolu s priľahlými plochami a komunikácií ktoré nie sú v majetku mestských lesov resp. mesta, tvoria vo vnútri územia Mestských lesov približne 1,2 % z celkovej rozlohy. Tieto plochy a objekty sú zväčša v súkromnom alebo v štátnom vlastníctve.

Za posledných 20 rokov sa prestalo hospodáriť na takmer polovici viníc. Okrem pustnutia a zaburiňovania viníc, sa postupne mení aj charakter zástavby v kontaktnom území a v záhradkárskych osadách, čím dochádza k postupnému rozširovaniu zastavaného územia a strácajú sa formy historických krajinných štruktúr a mení sa charakter prechodného územia medzi lesnou a urbanizovanou krajinou. Ďalší negatívny vplyv, ktorý súvisí s takýmito zmenami v prechodných územiach alebo územiach bývalých viníc, resp. sadov je aj intenzita prejazdov automobilovej dopravy.

Stav mestskej zelene a investičný dlh na jej starostlivosti

V Bratislave je typická nevyhovujúca štruktúra plôch a porastov a často nevhodné druhové zloženie drevín, s jednoetážovou a veľmi často jednodruhovou výsadbou, s veľkými plochami pokrytými trávnikom v okolí bytových domov a na sídliskách. Funkčnosť súčasných plôch mestskej zelene okolo bytových domov a administratívnych budov (v porovnaní so stromami a krami) je relatívne nízka (ekologická, hygienická, pôdoochranná, regulačná, ...) a náklady na údržbu vysoké. S pribúdajúcim počtom stromov narastajú aj náklady na povýsadbovú starostlivosť.

Absencia koncepcie pre zelenú infraštruktúru Bratislavy

Problémy, týkajúce sa ochrany prírody súvisia aj s absenciou koncepcie zelenej infraštruktúry, ktorá by zlaďovala požiadavky na zachovanie ekologickej stability a realizovateľné spoločenské požiadavky. Aktuálne platný regionálny územný systém ekologickej stability (tzv. ÚSES), ktorý je aj zapracovaný v platnom v ÚPN z roku 2005 už nezodpovedá aktuálnym potrebám ochrany ekologickej stability a biodiverzity aktualizácia je momentálne len na regionálnej úrovni[200]. Miestny územný systém ekologickej stability, ktorý má byť spodrobnením regionálneho a je podľa štatútu mesta Bratislavy v kompetencii jeho mestských častí (tzv. MÚSES), na území mesta chýba. Chýbajú podrobné informácie o jednotlivých zložkách mestskej zelene (o ich rozlohách, počte, zdravotnom stave, polohe, veku, a pod.) nachádzajúcej sa na pozemkoch vo vlastníctve a správe Bratislavy a jej mestských častí, a cestnej zelene (zriaďovanie a údržba je v kompetencii cestných správnych orgánov). Posledný platný územný generel zelene mesta je z roku 1999, čo je značne zastaralý dokument.

Chýbajú regulatívy pre parametrickú definíciu zelenej infraštruktúry pre jednotlivé mierky (ÚPZ a ÚPN) a pre jednotlivé typy verejných priestorov. Mestu chýbajú definície pre minimálny podiel zelene pre námestia, a iné typy verejných priestorov, a pod.), ktoré by určovali rôzne priority z hľadiska potreby adaptácie mestského prostredia na dôsledky zmeny klímy, ako aj ostatné ekosystémové služby.

Neodbornosť pri starostlivosti o mestskú zelenú infraštruktúru a pri jej tvorbe

Pri starostlivosti o zelenú infraštruktúru je veľmi dôležitý spôsob, akým je vykonávaná, keďže to do veľkej miery ovplyvňuje udržateľnosť vykonanej výsadby. Často sa bohužiaľ stretávame s neodbornosťou, či už pri údržbe komunikácií, pri kosení, orezoch, a pod., čo má za následok často skrátenie životnosti stromov a nárast nákladov mesta do obnovy výsadieb.

---

200 SLOVENSKÁ AGENTÚRA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA, *Aktualizácia prvkov regionálneho ÚSES mesta Bratislavy*. 2005.

V rámci plánovania výsadieb sa často v minulosti, a bohužiaľ aj dnes stáva, že sa nepočíta s dostatočným priestorom pre rast koreňov stromov, resp. s faktom, že mestské pôdy nemajú potrebnú kvalitu z hľadiska podielu organickej hmoty, pôdneho kyslíka a vlahy, a preto si starostlivosť o ne, najmä prvé roky, vyžaduje veľmi odborný prístup, ktorý je ale problematické zabezpečiť so súčasnými kapacitami v porovnaní s rozlohou plôch zelene a počtom stromov.

Zdĺhavé administratívne procesy zverovania a správy, nedostupnosť informácií

Zdĺhavé administratívne procesy zverovania a správy majetku medzi mestom, mestskými časťami a externými partnermi. Zamestnanci samosprávy sa často stretajú so skúsenosťou, že pri odpredaji/prenájme pozemku súkromnému nájomcovi/vlastníkovi sa pôvodné zelená plocha mení na zastavanú, resp. býva devastovaná činnosťou nájomcu/vlastníka (napr. pri realizácii dočasných, sezónnych terás). Z participatívneho procesu k Bratislava 2030 vyplynulo, že mestské časti vnímajú, že ich kompetencie, v rámci **delimitačných protokolov a zverovania** pozemkov mesta do správy mestských častí a následne jednoznačné rozdelenie zabezpečenia údržby zelene, sú nedostatočné. Ďalším problémom, ktorý komplikuje spravovanie a manažment mestskej zelene je **nedostatok informácií** o nej a chýbajúca **pasportizácia**.

Vodárenské zdroje, modrá infraštruktúra

Absencia koncepčného nastavenia manažmentu povrchových a podzemných vôd z pohľadu rozvoja mesta

Ochrana vodárenských zdrojov, manažment drobných vodných tokov a nakladanie so zrážkovými vodami, sú problémy súvisiace s dlhodobou absenciou koncepčného a udržateľného prístupu mesta k ich riešeniu. Správa menších tokov na území mesta je problémová, a to jednak z hľadiska rozdelenia kompetencií a povinností medzi mesto, mestské časti a rezortné organizácie (SVP š.p.), ako aj z hľadiska komplikovaných **majetkovo-právnych vzťahov**, a **zatrubnených** tokov v minulosti (počas výstavby sídlisk sa niektoré toky zaviedli pod povrch resp. boli necitlivo upravované, napr. Vydrica, Čierny potok). Aj dnes sa žiaľ stretávame s príkladmi neodborne vykonaných revitalizácií takýchto menších tokov inými subjektami, pričom mesto má dlhodobo obmedzenú kapacitu tento stav monitorovať a navrhovať revitalizačné opatrenia. Týmto mesto prichádza o možnosť využitia malých tokov ako prvkov modrej infraštruktúry. Navrátenie takýchto tokov do vyhovujúceho stavu je veľmi komplikované pre majetkovo-právne vzťahy.

Z hľadiska podzemných vôd, ako potenciálneho zdroja využiteľného pre odbery vôd pre pitnú vodu a potreby ochrany vodárenských zdrojov sú tieto ohrozované výstavbou maloplošnej zástavby, ktorá býva často navrhovaná blízko resp. na hranici ochranných pásiem vodárenských

zdrojov. Problematickými bývajú aj záhradkárske oblasti v blízkosti existujúcich vodárenských zdrojov, ktoré nemajú vyriešené nakladanie so vznikajúcimi splaškovými odpadovými vodami a lokálne znečistenie môže ohroziť lokálne pôdy a v horšom prípade, v závislosti od lokality, aj kvalitu vody vo vodárenskom zdroji.

Nedostatok informácií o vplyve hĺbkového zakladania stavieb na prúdenie podzemných vôd a vplyve environmentálnych záťaží na kvalitu týchto vôd

Súčasný územný plán povoľuje výškové budovy v blízkosti Dunaja, avšak existuje reálna obava z dôsledkov hĺbkového zakladania výškových stavieb, a to ak sa berie do úvahy **kumulatívny vplyv** realizovaných a plánovaných veľkých developerských projektov na brehoch Dunaja na prúdenie podzemných vôd. Hĺbkové zakladanie stavieb sa realizuje až do nepriepustného podložia, čo obmedzuje priestor pod povrchom pre infiltráciu podzemnej vody smerom od rieky Dunaj do okolia. Centrum mesta však stojí na štrkopieskoch naplavených Dunajom počas jeho existencie, a ktoré sú dobrej priepustnosti. Ovplyvnenie tohto prirodzeného procesu má nepriaznivý dopad na mieru nasýtenia pôd. Na ilustráciu uvádzame príklad z meraním realizovaných v Bratislave v blízkosti zóny Chalupkova v období 2012-2016, ktorá sa zamerala na vplyv výstavbou podzemných stien na pokles rýchlosti prúdenia podzemnej vody v oblasti, ktorá je „hlavnou zónou dotácie prúdu podzemnej vody z Dunaja pre oblasť Bratislavy". Merania preukázali zmeny smeru prúdenia a rýchlosti prúdenia podzemných vôd a zmeny ich prietokov. Tieto zmeny sa prejavujú výraznejšie pri vysokých a povodňových stavoch klesajúcim trendom. Ako autor uvádza, "tým sa vo veľkej miere znižujú aj množstvá podzemných vôd pritekajúcich z Dunaja do Bratislavy hlavne pri vysokých stavoch." Výsledky štúdie predpokladajú, že takýto spôsob výstavby veľmi negatívne vplýva aj na hladinu podzemnej vody v studniach.[201]

Aj keď informácie o stave environmentálnych záťaží sú dostupné v rôznej kvalite a forme na webových stránkach rezortných organizácií, prístup k nim nie je vždy možný vo forme, s ktorou je možné bezprostredne a jednoducho pracovať. Mesto nemá dostatok potrebných aktuálnych informácií o vplyve environmentálnych záťaží (EZ) na kvalitu podzemných vôd a rozširovania tejto kontaminácie prúdením podzemných vôd do okolia. Pozícia mesta pri riešení EZ na jeho území vyplýva zo všeobecne záväzných predpisov upravujúcich túto problematiku. Zisťovacie konanie upravuje zákon č. 409/2011 Z. z. o environmentálnych záťažiach v znení neskorších predpisov. Viac o environmentálnych záťažiach uvádzame v podkapitole venovanej ohrozeniam v oblasti životného prostredia.

---

201 KOVÁCS, T. *Vplyv výstavby podzemných stien na nábreží Dunaja v Bratislave na prúdenie podzemných vôd a transport znečistenia v podzemnej vode zo širšieho priestoru bývalej rafinérie Apollo*. In Zborník z Medzinárodnej konferencie Znečistené územia. 2019. str. 79-82.

OBRÁZOK 20 Lokalizácia environmentálnych záťaží na území hlavného mesta SR Bratislavy na základe ich aktuálne platného zaradenia, resp. lokality do jedného z registrov

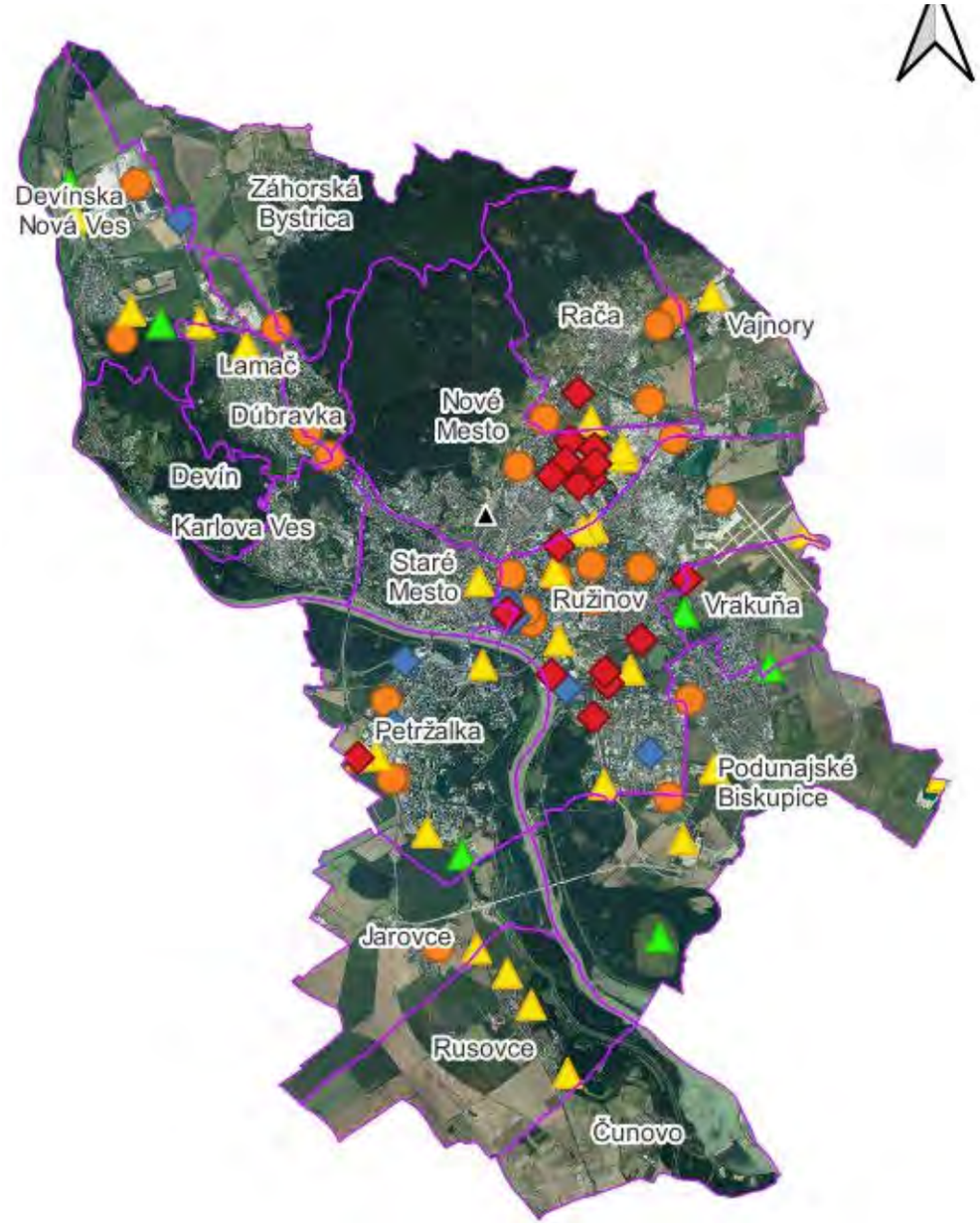

Zdroj dát: *Ministerstvo životného prostredia a Slovenská agentúra životného prostredia, Informačný systém environmentálnych záťaží, envirozataze.enviroportal.sk, 2022*

Havarijný stav technickej infraštruktúry pre zásobovanie pitnou vodou a kanalizáciu

Stav technickej infraštruktúry pre zásobovanie pitnou vodou a odvádzanie odpadových vôd je dlhodobo nevyhovujúci, čo je limitujúcim faktorom pre plánovanie ďalšej výstavby a rozvoja mesta, ďalej časté havarijné stavy, a lokality bez napojenia na systém odvádzania odpadových vôd. Okrem toho bývajú kanalizačné zberače preťažované balastnými (cudzími) vodami, napr. v prípade silných dažďov zrážkovými vodami. Problematické je aj zabezpečovanie pravidelného čistenia vpustov od napadaných nečistôt, čo taktiež môže prispievať k riziku vzniku zatápania ulíc počas krátkych a intenzívnych zrážok, na ktoré súčasné kapacity infraštruktúry vo viacerých lokalitách nepostačujú.

Komplexnosť problematiky povoľovania parkovacích plôch z materiálov priepustných pre zrážkovú vodu

Väčšia časť zastavaného územia mesta leží na štrkopieskoch a v nižších polohách sa nachádza vysoká podzemná voda. To, čo by bolo za bežných okolností považované za silnú stránku, je v prípade potreby adaptovať mesto na zmenu klímy - napríklad v prípade realizovania parkovísk z priepustných materiálov, problematickejšie. Na jednej strane sa mesto snaží zvýšiť odolnosť na zmenu klímy na strane druhej musí zabezpečovať ochranu vodárenských zdrojov, podzemných vôd a pôd. V dôsledku toho je možné budovať parkovacie plochy z priepustných materiálov výlučne s použitím technologických postupov, ktoré zabránia kontaminácii podzemných vôd, čo zvyšuje realizačné náklady.

- **Hranica mestskej časti**
- **B - Záťaž aktuálne zaradená do registra EZ**
- **BC – Záťaž aktuálne zaradená do registra EZ a registra sanovaných a rekultivovaných lokalít**
- **D – Záťaž aktuálne vyradená z registrov EZ**
- **A- Záťaž aktuálne zaradená do registra pravdepodobných EZ**
- **AC – Záťaž aktuálne zaradená do registra pravdepodobných EZ a registra sanovaných a rekultivovaných lokalít**
- **C – Záťaž aktuálne zaradená do registra pravdepodobných EZ a registra sanovaných a rekultivovaných lokalít**

Ovzdušie

Cestná doprava ako hlavný pôvodca znečisťovania ovzdušia

Hlavným problémom na území Bratislavy je **cestná doprava**, v zimných mesiacoch sa na niektorých miestach môže prejaviť vplyv vykurovania domácností. Vplyv veľkých stacionárnych zdrojov znečistenia (najmä rafinérie Slovnaft) sa prejavuje v krátkodobých epizódach. Územie hlavného mesta SR Bratislavy bolo v r. 2020 vymedzené ako oblasť riadenia kvality ovzdušia pre znečisťujúcu látku oxid dusičitý (NO_2) na základe výsledkov meraní počas rokov 2017-2019, vykonávaných zo zákona poverenou organizáciou – SHMÚ. Hoci limitná hodnota pre NO_2 bola monitorovacej stanici Trnavské mýto prekročená naposledy v roku 2018, matematické modelovanie nasvedčuje, že nie je vylúčené prekročenie limitnej hodnoty pri ďalších dopravne exponovaných cestných komunikáciách. Okrem vysokých hodnôt NO_2 je často na území Bratislavy prekračovaná aj limitná hodnota pre prízemný ozón (emisie pochádzajúce z dopravy sú prekurzormi ozónu)[202]. Kvôli vysokým neistotám v emisných vstupoch je matematické modelovanie zaťažené veľkou neistotou. Podobne ako u ostatných zložiek životného prostredia, aj tu je zrejmý nedostatok informácií a dát, ktoré by mohli byť pri riešení tejto situácie veľmi nápomocné (napr. viac monitorovacích staníc, dáta z aktualizovaného dopravného modelu, posledný platný je z roku 2014, na základe ktorého bol vytvorený Územný generel dopravy hl. mesta SR Bratislavy[203]).

GRAF 25 Prehľad emisií stredných a veľkých stacionárnych zdrojov na území Bratislavy podľa znečisťujúcich látok ovzdušia za roky 2016 a 2020 (t/rok)

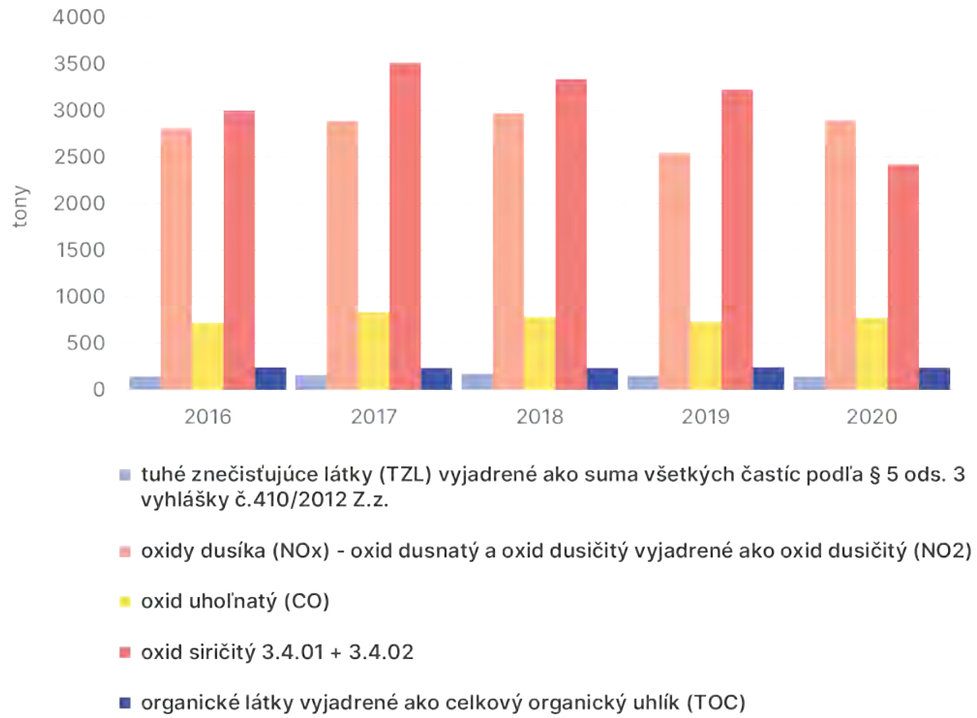

Zdroj dát: *Národný emisný informačný systém (SHMÚ)*

202 KRAJČOVIČOVÁ, J., et al. *Štúdia kvality ovzdušia v aglomerácii Bratislava.* 2020.

203 CENTRUM DOPRAVNÍHO VÝZKUMU, V. V. I. *Územný generel dopravy hl. mesta SR Bratislavy*. 2015.

GRAF 26 Prehľad emisií stredných stacionárnych zdrojov na území Bratislavy podľa znečisťujúcich látok ovzdušia za roky 2016-2020 (t/rok)

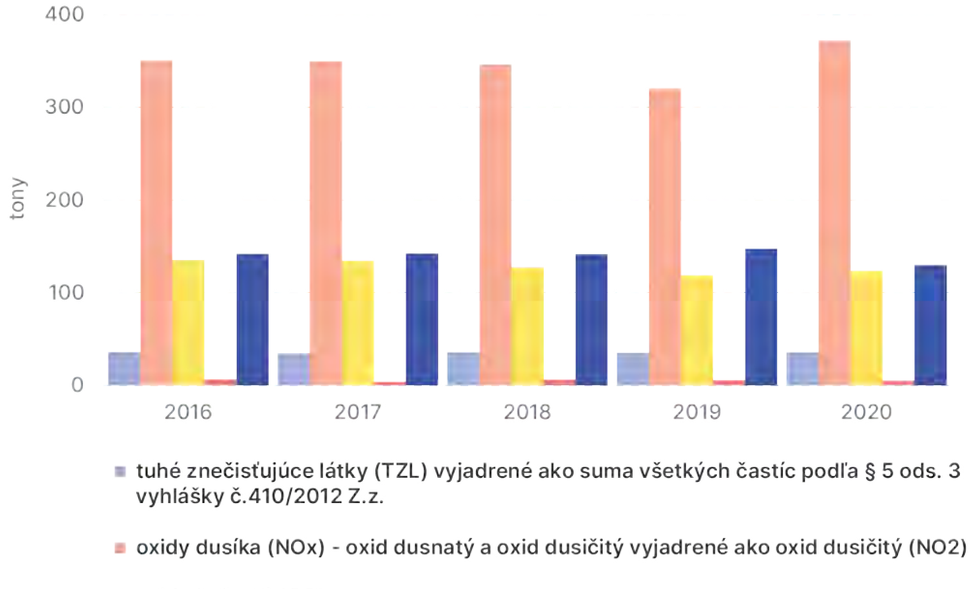

Zdroj dát: *Národný emisný informačný systém (SHMÚ)*

GRAF 27 Prehľad druhov malých zdrojov znečisťovania evidovaných odbornými útvarmi Magistrátu HM SR Bratislavy za roky 2016 a 2021

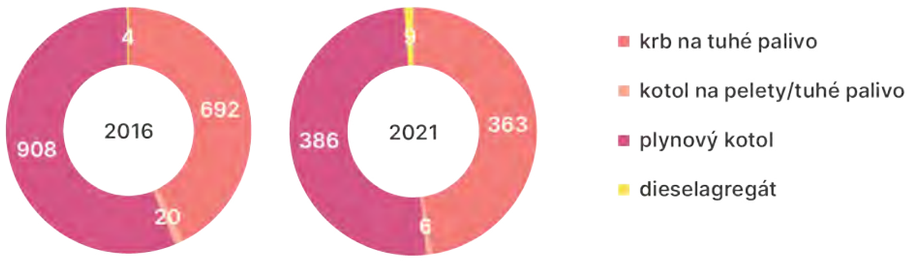

Zdroj dát: *Sekcia životného prostredia, Magistrát HM SR BA, 2022*

GRAF 28 Prehľad emisií veľkých stacionárnych zdrojov na území Bratislavy podľa znečisťujúcich látok ovzdušia (t/rok)

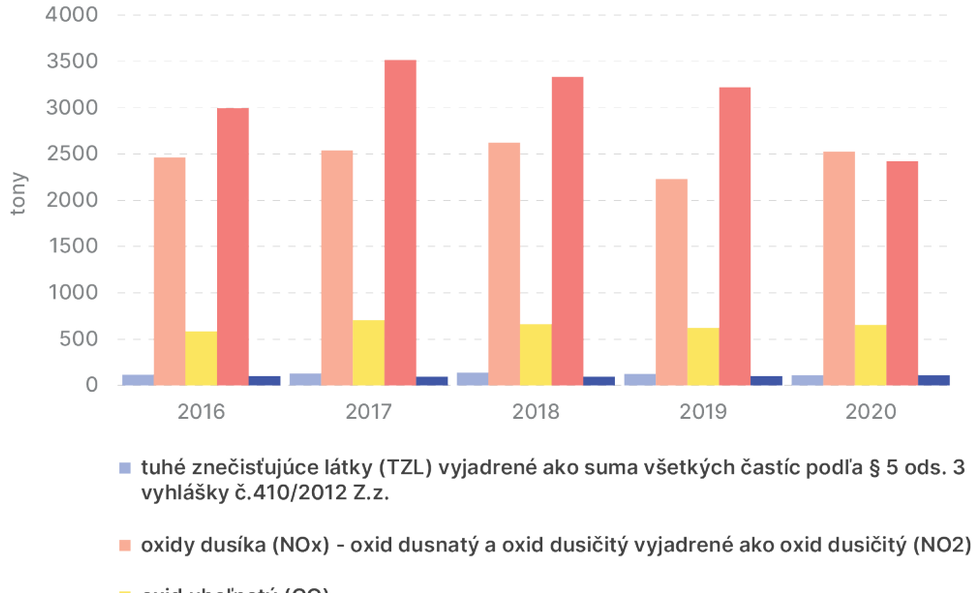

Zdroj dát: *Národný emisný informačný systém (SHMÚ)*

Situácia s povoľovaním malých zdrojov znečisťovania ovzdušia, prepojenie na regulačné nástroje mesta

V Bratislave sa nachádza množstvo **malých zdrojov znečisťovania ovzdušia** (okrem kotolní na zemný plyn aj prevádzky typu udiareň, lakovňa, pražiareň kávy), pre ktoré platný zákon o ovzduší nevyžaduje územné konanie tak, ako je to pre veľké alebo stredné zdroje. Preto sa stáva, že nájdeme takýto typ prevádzok umiestnených v intraviláne mesta, čo vedie k sťažnostiam obyvateľov na citeľne zhoršenú kvalitu ovzdušia, ktoré oddelenie životného prostredia na HM SR BA musí každoročne riešiť. U mnohých z nich dochádza s veľmi veľkou pravdepodobnosťou aj k rozptyľovaniu znečisťujúcich látok do okolia. Pre mnohé z týchto prevádzok legislatíva vyžaduje iba povolenie orgánov ochrany ovzdušia, ale nevyžaduje stavebné povolenie, iné nie sú definované v územno-plánovacej

dokumentácii mesta ako potenciálne škodlivé pre svoje prostredie (najmä ak sa jedná o obytnú zástavbu). Minimálne u technologických zariadení, kategorizovaných ako malé zdroje (napr. udiareň, tlačiareň, lakovňa, pražiareň kávy), by táto prepojenosť s územným plánom nemala chýbať.

Hlavné mesto SR Bratislava neeviduje špeciálnym spôsobom počet malých zdrojov znečistenia, avšak odborné útvary Magistrátu posudzujú každoročne projekty investičnej činnosti, ktoré sa uchádzajú o získanie kladného stanoviska k územnému rozhodnutiu. Väčšina takýchto malých zdrojov predstavujú plynové kotle a krby na tuhé palivo. V porovnaní s rokom 2016 klesol počet v roku 2021 o viac ako polovicu (53 %). Prevažujú plynové kotle (čo je z hadiska dopadov na znečisťovanie ovzdušia a zdravie menej problematické), pred krbmi na tuhé palivo alebo kotlami na pelety, resp. tuhé palivo.

V rámci HM SR BA boli niektoré kompetencie pri ochrane kvality ovzdušia v zmysle platného **štatútu mesta** prenesené na mestské časti, napríklad vyhlasovanie **nízko-emisných zón[204],** čo môže z hľadiska potreby komplexne nastaviť ochranu ovzdušia pre celé územie mesta, problematické, bez dostatočných dátových vstupov (neaktuálny dopravný model Bratislavy) a modelovania dopadu na plynulosť dopravy.

Snahy o zmenšovanie ochranných pásiem zdrojov znečisťovania na úkor kvality bývania

Ďalším problémom, ktorý obyvatelia mesta vnímajú v konečnom dôsledku negatívne a pociťujú ako ohrozenie kvality ovzdušia a zdravia, je snaha o výstavbu v územiach, ktoré spadajú do ochranných pásiem stredných a veľkých zdrojov znečisťovania. K takýmto situáciám dochádza aj v súvislosti s viacúrovňovým rozdelením kompetencií v rámci povoľovania investičnej činnosti a vydávania povolení medzi viacerých aktérov, do ktorých sa zapájajú aj orgány zodpovedné za posúdenie dopadu na zdravie obyvateľov (RÚVZ, ÚVZ)[205]. Mesto a jeho organizácie opakovane v rámci svojich kompetencií využívajú dostupné možnosti na to, aby ochránili verejný záujem proti snahám o zmenšenia ochranných pásiem stredných aj veľkých zdrojov znečisťovania.

204 Štatút hlavného mesta SR Bratislavy v znení dodatkov 1 až 20. čl. 70, článok 4.

205 Príkladom takýchto aktivít z minulosti bolo napr. zníženie šírky ochranného pásma Slovnaftu v Podunajských Biskupiciach v prospech urbanizácie dotknutého územia, výstavba na Píniovej ul. vo Vrakuni v blízkosti ČOV Vrakuňa). f

GRAF 29 Prehľad druhov malých zdrojov znečisťovania podľa mestských častí evidovaných odbornými útvarmi Magistrátu HM SR Bratislavy za roky 2016 (hore) a 2021 (dole)

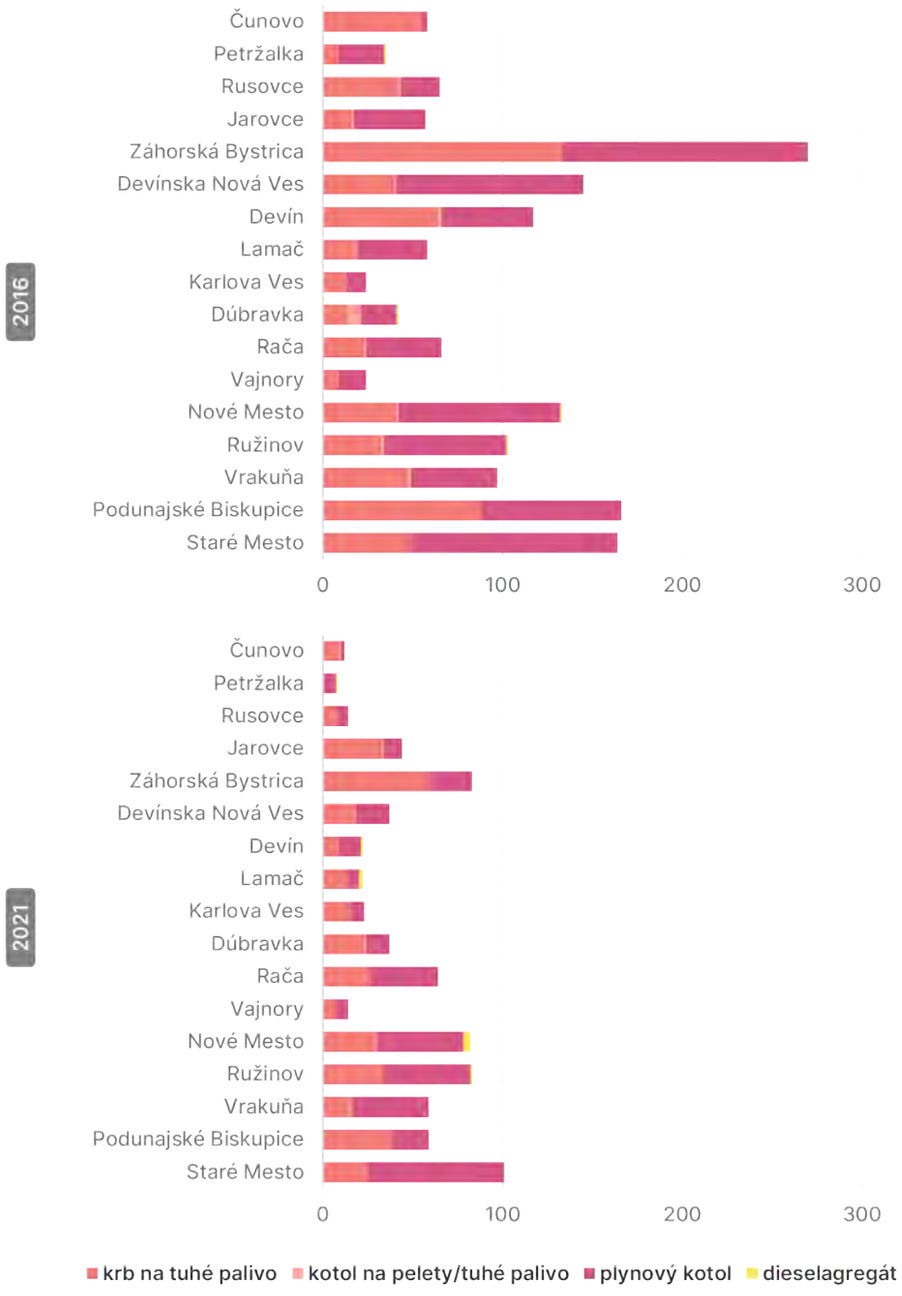

Zdroj dát: *Sekcia životného prostredia, Magistrát HM SR BA, 2022*

Pôdy

Zraniteľné mestské pôdy

Vplyvom znečisteniu ovzdušia ako aj zahusťovaním výstavby dochádza k *degradácii pôd* na území intravilánu mesta. V niektorých častiach mesta došlo postupujúcim zahusťovaním a suburbanizáciou k tzv. „soil sealing" – uzatvorenie, utesnenie povrchu pôdy, čo tiež prispieva k jej postupujúcej degradácii a spolu s nedostatkom organických látok v pôde prispieva aj k jej vysychaniu a erozivite. Ako už bolo spomínané vyššie, mnohé lokality v Bratislave majú pôdy značne znečistené environmentálnymi záťažami.

Nedostatok informácií o bratislavských mestských pôdach

Mestské pôdy – tzv. kultizeme, sú na jednej strane zraniteľné, na strane druhej, o nich veľmi málo vieme. V prvom rade sa jedná často o navážky, alebo dovezené pôdy, ktorých pozadie a pôvod je málo preskúmaný. O pôdach na území intravilánu mesta máme aj nedostatok informácií z hľadiska ich možnej kontaminácie, a to v dôsledku prítomnosti rôznych zdrojov znečistenia v minulosti a dnes, vrátane environmentálnych záťaží, ale aj v dôsledku neprítomnosti kanalizácie v niektorých oblastiach (najmä záhradkárske osady).

Tak ako pri ostatných oblastiach, tak aj pri pôdach mestu chýbajú informácie o kvalite pôd a ich využiteľnosti – pre záchyt skleníkových plynov[206] (tzv."carbon sinks")[207]. Tento typ informácií by bol užitočný z hľadiska plánovania adaptácie na hrozby zmeny klímy a aj plánovanie v súvislosti s ďalšími možnými hrozbami, ako je napr. potravinová bezpečnosť (dostatočnosť, prístup, využitie a stabilita potravinových zdrojov).

Tlak na poľnohospodárske pôdy na území mesta a ich ekosystémové služby

Suburbanizácia na okrajových častiach mesta má za následok intenzifikáciu výstavby pozdĺž dopravných koridorov spájajúcich mesto so satelitnými obcami často na úkor úrodnej ornej pôdy, ktorá by mohla byť v dlhodobom horizonte kľúčová pre zabezpečenie potravinovej dostupnosti v rámci bratislavskej aglomerácie.

Nielen prírodné ekosystémy, ale aj agroekosystémy zabezpečujú široké spektrum tzv. ekosystémových služieb. Jednou z nich je napríklad

206 Pod viazaním sklenníkových plynov rozumieme aj viazanie uhlíka – jeho záchyt uhlíka a jeho sekvestáciu (fixáciu) do biomasy. V prípade pôdy, ide o uloženie viazaného uhlíka vo forme najmä humusových látok (organizká časť pôdy). Tento uhlík sa do pôdy dostáva priamou alebo nepriamou fixáciou atmosférického oxidu uhličitého (CO^2). Takto fixovaný uhlík môže v pôde pretrvať aj stovky rokov.

207 ČURLÍK, J., KOLESÁR, M. *Anorganická sekvestrácia uhlíka v autigénnych karbonátoch a ich distribúcia v pôdach na spraši: mikromorfologické aspekty.* 2014

regulácia zmeny klímy. Potenciál regulácie klímy môže byť vyjadrený rôznymi spôsobmi. Napríklad sa môže odvíjať od výmery kategórií trávnatých ekosystémov poľnohospodársky využívaných pôd, intenzitou využívania poľnohospodárskych pôd (čím vyššia intenzita, tým nižší podiel organickej hmoty v pôdy a tým nižší potenciál pre reguláciu klímy). Bratislava spadá z hľadiska klimatickej regulácie do teplej mierne suchej oblasti, čo je taktiež významný faktor z hľadiska potenciálu tunajších poľnohospodárskych pôd pre reguláciu klímy. Na základe týchto troch dôvodov patrí Bratislavský región medzi tie s najnižším potenciálom pre reguláciu klímy. Bratislavský región má veľmi nízky potenciál prírodných predpokladov pre tzv. kultúrne ekosystémové služby v porovnaní s inými regiónmi SR v súvislosti s poľnohospodársky využívanými pôdami (napr. nízky potenciál pre agroturistiku)[208].

208 MAKOVNÍKOVÁ, J., PÁLKA, B., ŠIRÁŇ M. *Kvantifikácia ekosystémových služieb poľnohospodárskych pôd Slovenska.* rev. Vedecké práce Výskumného ústavu pôdoznalectva a ochrany pôd. 2020. str. 47-61.

Hluk

Staré a nové hlukové záťaže, strategická ochrana pred hlukom

Na území mesta sa nachádzajú rôzne zdroje hluku, medzi tieto patria aj tzv. staré hlukové záťaže (železničná infraštruktúra a trate, električkové trate, mestské okruhy, letisko M. R. Štefánika) a ďalšie zdroje hluku (diaľnice, frekventované cesty – Štefániková, Brnianska, Šancová. Lamač a pod., novovzniknutá dopravná infraštruktúra a priemyselné zdroje, a pod.).

Realizácia protihlukových opatrení sa realizuje v závislosti od pôvodcu hluku (ktorý by mal tieto opatrenia realizovať), danosti lokality, v ktorej hluk vzniká, intenzity hluku a účinnosti opatrenia. V mnohých lokalitách v Bratislave sú však limity pre hluk prekračované do takej miery, že je nutné realizovať kombinované opatrenia – nielen exteriérové, ale aj opatrenia na budovách, ktorá znížia riziko prenosu hluku a vibrácií do interiéru. Realizácia opatrení však často naráža na komplikované vlastnícke vzťahy. Tieto opatrenia boli navrhnuté v Akčnom pláne ochrany pred hlukom v Bratislavskej aglomerácie (2016) na základe strategickej hlukovej mapy publikovanej v tom istom roku. V súčasnosti sa teda Bratislava nachádza v "medziobdobí" – aktuálna strategická mapa a akčný plán sú už na sklonku svojej životnosti a nová strategická mapa, ktorú musí mesto aktualizovať na základe platnej legislatívy[209] každých 5 rokov, ešte nie je vyhotovená. Mesto obstaráva v cykle 5-tich rokov strategickú hlukovú mapu bratislavskej aglomerácie (t.j. aj pre k.ú. obcí Chorvátsky Grob, Ivanka pri Dunaji, Bernolákovo a Mosta pri Bratislave), ktorá zobrazuje zaťaženie územia aglomerácie hlukom z automobilovej, koľajovej, leteckej dopravy a priemyselných zdrojov hluku Následne sa v zmysle platnej legislatívy vypracováva akčný plán ochrany pred hlukom a dlhodobá stratégia ochrany pred hlukom.[210] V súčasnosti mesto obstaráva novú hlukovú mapu, ale vypracovanie tohto dokumentu je finančne nákladné. Preto sa mesto snaží získať čo najviac podkladov pre tvorbu tohto dokumentu vlastnými silami aj v spolupráci s mestskými časťami, avšak je do veľkej miery závislé od mestských častí, čo sa týka poskytovania vstupných podkladov. Od kvality vstupných podkladov závisí následne aj cena spracovanej dokumentácie externým spracovateľom.

209 Zákon č. 2/2005 Z. z. – o posudzovaní a kontrole hluku vo vonkajšom prostredí v platnom znení, vyhláška Ministerstva zdravotníctva SR č. 195/2005 Z.z. o podrobnostiach o požadovaných údajoch poskytovaných k strategickým hlukovým mapám v platnom znení, nariadenie vlády SR č. 43/2005 Z.z., ktorým sa ustanovujú podrobnosti o strategických hlukových mapách a akčných plánoch ochrany pred hlukom v platnom znení.

210 EUROAKUSTIK. *Akčné plány ochrany pred hlukom Bratislavskej aglomerácie pre stav v r.* 2016.

OBRÁZOK 21 Hustota zastavania územia Bratislavy s využitím multispektrálnych satelitných snímok
Čím sýtejšia farba, tým hustejšia zástavba.

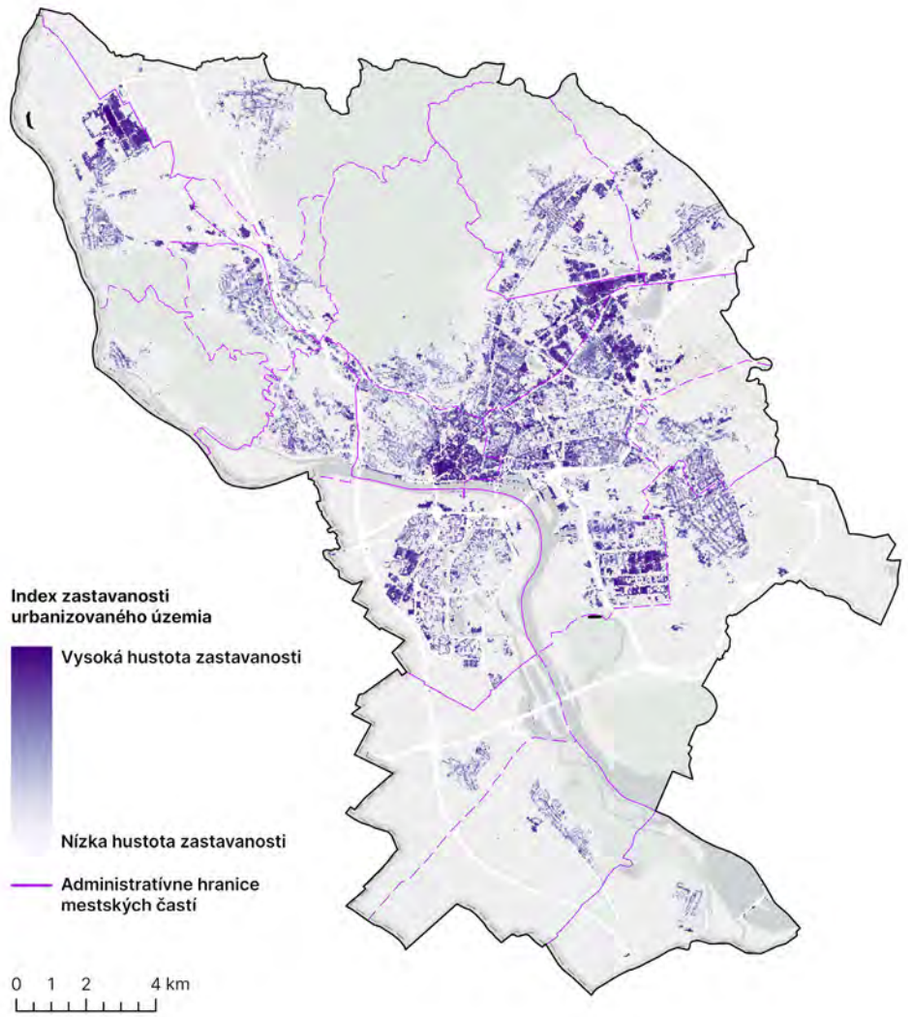

Zdroj dát: *USGS NASA Landsat 8 Program, 2021, MIB, vlastné spracovanie, 2022, ArcGEO, ŠOP SR, Esri, HERE, Garmin, GeoTechnologies, Inc., METI/NASA, USGS*

OBRÁZOK 22 Zobrazenie plošnej hlukovej záťaže z cestnej dopravy s intenzitou viac ako 3 mil. za rok (3D Google Earth zobrazenie) Hluková záťaž je opísaná hodnotami hlukového indikátora L_{dvn}.

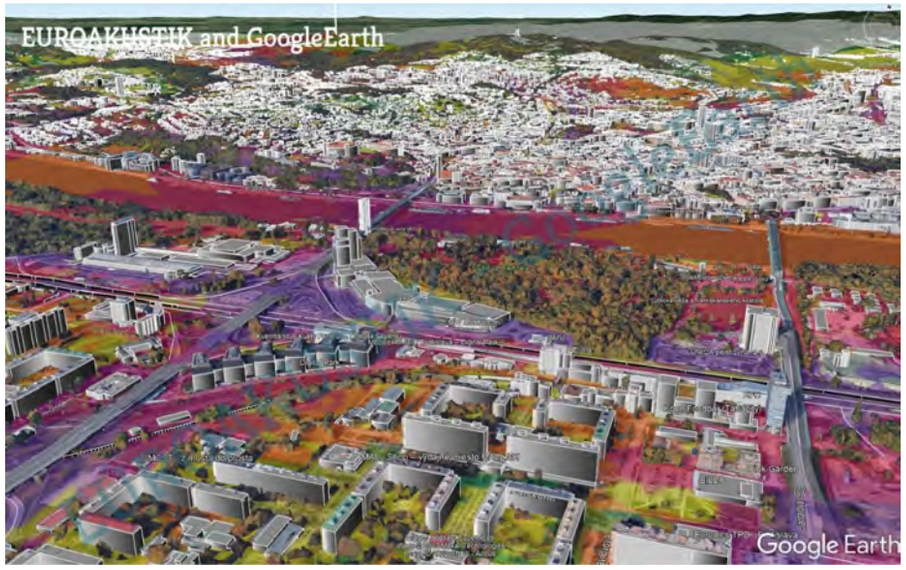

Zdroj dát: *Euroakustik (2016)*

OBRÁZOK 23 Zobrazenie plošnej hlukovej záťaže z cestnej dopravy s intenzitou viac ako 3 mil. za rok (krabicový model budov) Hluková záťaž je opísaná hodnotami hlukového indikátora L_{dvn}.

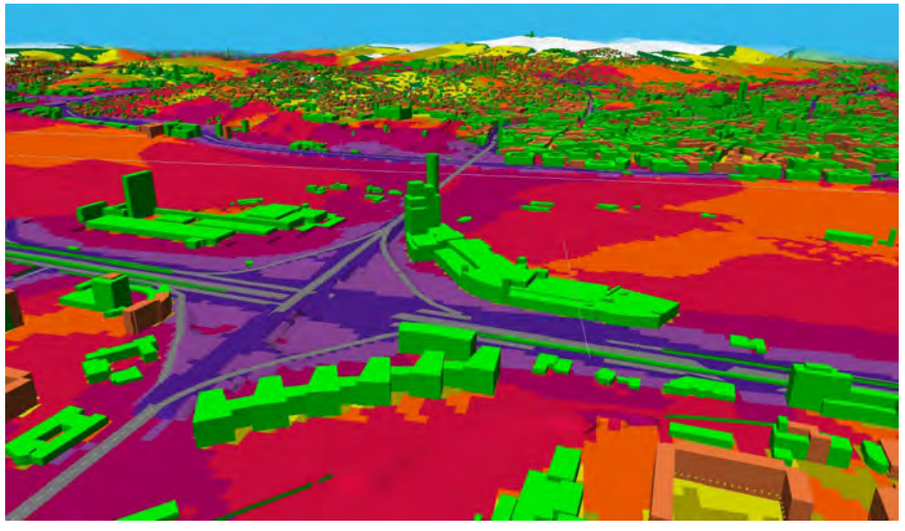

Zdroj dát: *Euroakustik (2016)*

Ohrozenia rozvoja mesta a miera, akou vplývajú na agendu ochrany a tvorby životného prostredia

Medzi najvýznamnejšie externé faktory radíme:

1. Dopady klimatickej zmeny
2. Environmentálne záťaže
3. Fragmentácia a rastúci tlak na ekosystémy
4. Dopady legislatívnych zmien, resp. zastaralá legislatíva
5. Problém potravinovej bezpečnosti a nedostatku pitnej vody,
6. Problém energetickej bezpečnosti a energetických zdrojov surovín, dôsledky vojenského konfliktu a humanitárnej krízy
7. Asymetria informácií
8. Nedostatočné environmentálne povedomie
9. Korupcia a obchádzanie zákonov
10. Demografické výzvy
11. Pandémie
12. Postfaktická doba, dezinformačná scéna

Zmena klímy a jej dôsledky na urbanizované prostredie a mestskú populáciu

Zmena klímy ovplyvňuje život už dnes, a to rôznymi spôsobmi. Musíme sa vysporiadať s čoraz premenlivejšími poveternostnými podmienkami – narastajúcim počtom tropických dní a nocí, dlhšími periódami sucha, prerušovanými intenzívnymi zrážkami, ktorých celkový ročný úhrn bude narastať a samozrejme klesajúci počet dní s mínusovými teplotami a snehovou pokrývkou. V lete zmenu klímy cítia najviac obyvatelia bývajúci alebo zdržiavajúci sa v tzv. **mestských tepelných ostrovoch** (spôsobuje to najmä vysoká koncentrácia umelých materiálov s nízkou emisivitou a reflektivitou). Tieto vznikajú v dôsledku vysokej intenzity zástavby v kombinácii s prekrývaním pôdy v intraviláne nepriepustnými povrchmi, ktoré sa vyznačujú vysokou absorpciou tepla zo slnečného žiarenia a atmosféry (budovy, cesty a betónový povrch absorbujú teplo počas dňa, ktoré sa len pomaly uvoľňuje počas v dôsledku termických vlastností povrchových materiálov). Efekt tepelných ostrovov ešte lokálne umocňujú aj tzv. emisie

sekundárneho alebo „**umelého**“ **tepla**, ktoré sa uvoľňuje spaľovacími procesmi z dopravy, priemyselných aktivít, a ktoré uniká z klimatizačných zariadení do okolitého prostredia. Tzv. ostrovy teplých povrchov (*surface urban heat islands*), ktoré skúmalo mesto v rámci hodnotenia zraniteľnosti obyvateľstva na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy v Atlase[211] evidujeme na takmer 1/5 územia hlavného mesta.

Mestské tepelné ostrovy vplývajú preukázateľne **negatívne na zdravie obyvateľov,** ale aj zdravie a **stabilitu** prírodných a poloprírodných **ekosystémov**. Dôsledky liet s extrémne vysokými teplotami vzduchu sa preukázateľne negatívne odrážajú na výkonnosti ľudí a ich schopnosti zapájať sa do pracovného procesu (znižuje sa aj miera koncentrácie na vykonávanie základných pracovných výkonov). Najzraniteľnejšou skupinou reagujúcou na zmenu klímy sú seniori, ľudia s chronickými ochoreniami, deti a ľudia, ktorých zamestnanie si vyžaduje prítomnosť v exteriéri, ľudia bez domova a znevýhodnené osoby. Podľa správy WHO/EURO[212] budú v Európe v najbližšom období ovplyvnenom zmenou klímy možné očakávať nasledovné zdravotné dopady:

- zvýši sa výskyt respiračných ochorení zapríčinených zvýšenou koncentráciou prízemného ozónu, prachových častíc (najmä v mestách) a zmenami v distribúcii peľových alergénov,
- zvýši sa výskyt ochorení a úmrtí spôsobených extrémnymi horúčavami, zvýši sa výskyt zranení a úmrtí v dôsledku požiarov,
- zvýšia sa zdravotné dopady v súvislosti s povodňami,
- nastanú zmeny vo výskyte vektormi prenášaných ochorení prostredníctvom kliešťov komárov, hlodavcov a čoraz častejšie sa objavujúcich tropických a subtropických druhov a ochorení prenášaných potravinami,
- zvýši sa výskyt ochorení prenášaných vodou, tam kde je sanitácia a hygiena na nízkej úrovni,
- predĺži sa sezónnosť a trvanie alergických ochorení, zvyšovanie výskytu alergických ochorení hlavne u detí.

211 STREBEROVÁ, E., BOGEN, M., KONRAD, I., KOZOVÁ, M., LÜCKERATH, D., PAUDIŠOVÁ, E., PECHO, J., et al. *Atlas hodnotenia zraniteľnosti a rizík nepriaznivých dopadov zmeny klímy na území hlavného mesta SR Bratislavy.* 2020.

212 WORLD HEALTH ORGANISATION. *Protecting health in Europe from climate change: 2017 update.* 2017.

OBRÁZOK 24 Priemerná teplota povrchov za letné obdobie 2018-2021, získaná zo 6 multispektrálnych satelitných snímok

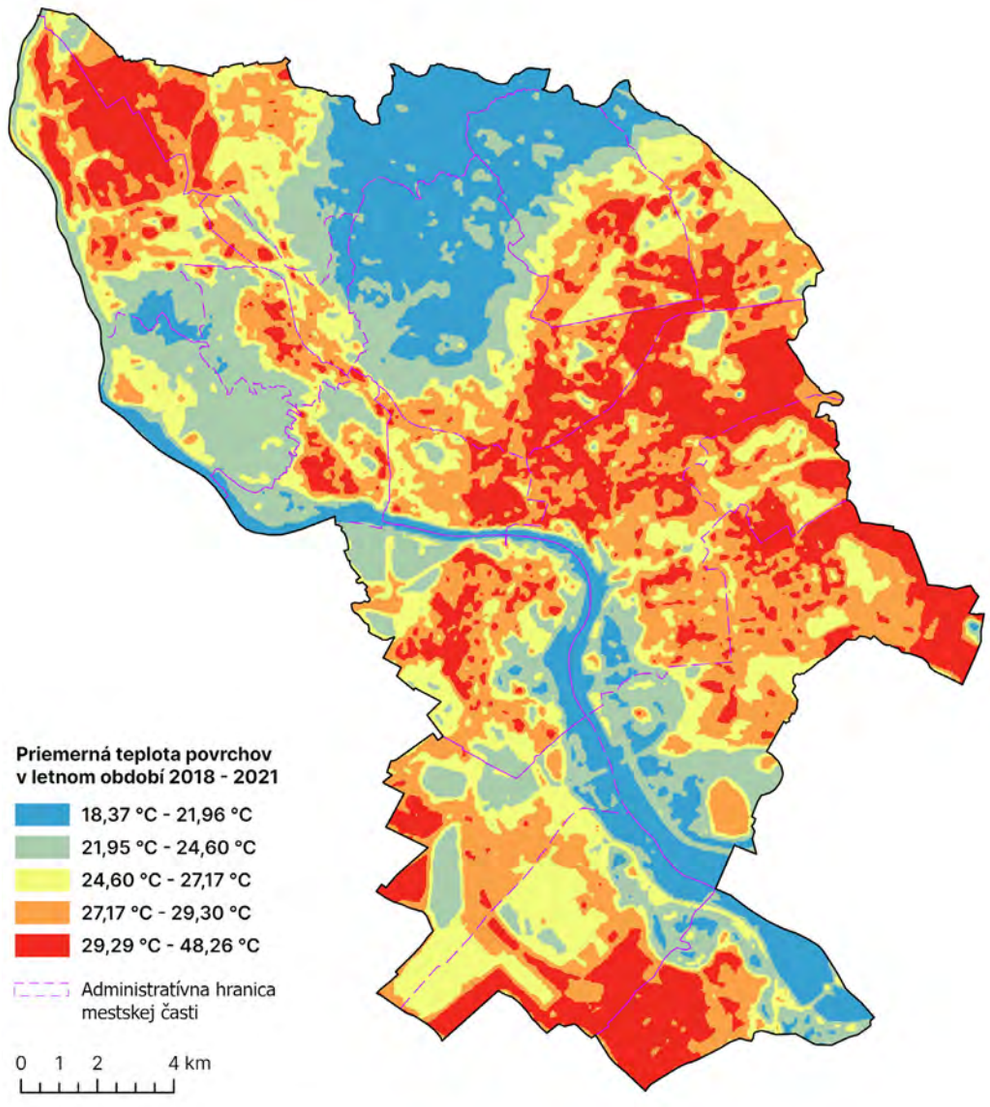

Zdroj dát: *USGS NASA Landsat 8 Program, MIB, vlastné spracovanie, 2022*

Závažnosť dôsledkov zmeny klímy sa bude odvíjať v závislosti od rýchlosti globálneho **prijímania mitigačných a adaptačných opatrení**, taktiež je potrebné rátať s tzv. kaskádovitými efektmi (negatívnymi) – reťazením a ekonomickými dopadmi (náklady na adaptáciu, zdravotníctvo, spotreba energií na chladenie – „bludný kruh", dopady na zdravie – vyčerpanosť, únava z tepla, pokles efektivity práce)[213].

Samosprávy v súčasnosti nemajú legislatívne „páky" na ovplyvňovanie miery implementácie prírode blízkych adaptačných opatrení na majetku v súkromnom vlastníctve, nakoľko neexistuje pre toto podpora v stavebnom zákone a klimatický zákon je v súčasnosti iba v príprave.

Ďalším problémom, ktorý sťažuje implementáciu zelených a modrých opatrení pri jednotlivých realizačných projektoch, je **absentujúca spolupráca profesistov** od začiatku t.j. od návrhovej fázy (napr. zelená zložka – jej návrh od krajinného architektka prichádza často až po návrhu jednotlivých budov a sietí, čo do značnej miery môže limitovať jej zastúpenie v projekte a jej efektivitu).

V neposlednom rade ako problém vnímame aj **nedostatotočné zastúpenie environmentálnych profesií** (krajinný ekológia, environmentálny manažéri, krajinný ekológovia a i. environmentálne profesie) na jednotlivých úrovniach samosprávy, ktoré by boli prínosné napr. v procese posudzovania a povoľovania investičnej činnosti.

Zmena klímy, voda, modrá infraštruktúra a zrážková voda

Jedným z dôsledkov zmeny klímy bude aj dopad **na zmenu vodného režimu a dlhšie a častejšie obdobia sucha.** Aj keď má Bratislava nateraz pitnej vody dostatok, bude do budúcna potrebné zásobovať pitnou vodou vzdialené oblasti, čo bude mať efekt aj na starostlivosť o **zelenú infraštruktúru** v meste, miestne **poľnohospodárstvo**, **produkciu potravín**, **lesníctvo**, pod. [214].

Obyvatelia Bratislavy už dnes pociťujú zmeny rozloženia a intenzity zrážok (prívalové dažde / obdobie sucha). Odborníci evidujú za posledných niekoľko desaťročí aj trend rastu priemernej ročnej teploty (o 2°C), zníženie relatívnej vlhkosti vzduchu o 2 – 6 %, **zvýšenie priemernej teploty pôdy** vo vegetačnom období rastlín o 1°C a pokles priemerných hodnôt **vlhkosti pôdy** počas vegetačného obdobia približne o 10 % [215]

213 IPCC. *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part B: Regional Aspects.* 2014.

214 MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy.* 2018.

215 STREBEROVÁ, E., BOGEN, M., KONRAD, I., KOZOVÁ, M., LÜCKERATH, D., PAUDIŠOVÁ, E., PECHO, J., et al. *Atlas hodnotenia zraniteľnosti a rizík nepriaznivých dopadov zmeny klímy na území hlavného mesta SR Bratislavy.* 2020.

Zmena klímy a zelená infraštruktúra, mestská biodiverzita

- zmena klímy prináša aj **zmenu vektorov šírenia inváznych druhov organizmov**, **rôznych druhov chorôb a škodcov** nepôvodných druhov rastlín a najmä živočích, zvlášť cudzokrajného hmyzu subtropického a tropického pôvodu, ktorý je v prípade infikovania schopný prenášať veľmi závažné druhy infekčných chorôb (vírus zika, západonílsky vírus, horúčka dengue, atď.)
- narastajúce **náklady** pri starostlivosti o zelenú infraštruktúru v meste vplyvom sucha a horúčav ako dôsledkov zmeny klímy (skracujúca sa životnosť drevín, šírenie nových škodcov, nepôvodných a inváznych druhov fauny a najmä flóry, častejší výskyt chorôb u stromov, horšie podmienky na zimnú dormanciu), samotná pôda trpí v meste nedostatkom organickej zložky, pôdnej vlhkosti a priemernej zvýšenej ročnej teploty o 1°C.
- chýbajúca systematická podpora riadenia rizika vyplývajúceho z dôsledkov zmeny klímy.
- **Zmena klímy spôsobuje destabilizáciu** prírodných a poloprírodných ekosystémov, ohrozenie spoločenstiev miestnej **fauny a flóry, vrátane chránených druhov.** Odhaduje sa že ak bude objem skleníkových plynov v atmosfére narastať súčasným tempom, ku koncu storočia bude destabilizovaných až 70 % globálnych ekosystémov. Druhy budú vymierať z dôvodu nevyhovujúcich stanovištných podmienok a neschopnosti sa adaptovať v tak krátkom čase na podmienky rýchlo meniacej sa klímy,
- **rýchla zmena klímy** spôsobuje **nestabilitu a zmenu environmentálnych funkcií pôdneho krytu**, čo sa prejavuje vo zvýšenej miere degradáciou pôdneho fondu v urbánnom prostredí, mierny až stredný rast salinizácie a alkalizácie pôd, zrýchlené erózne procesy pôdy (vodná a veterná), pôsobením krátkych, ale intenzívnych dažďov na holých, vegetáciou nechránených lokalitách, kedy plošná a ryhová erózia odnáša povrchovú vrstvu pôdy, pričom vzniká povrchová kôra, ktorá bráni vsakovaniu vody. Tým dochádza k zhoršeniu štruktúry pôdy (znížená dostupnosť vody v pôde a ohrozenie suchom).

Vodárenské zdroje, zrážková voda, modrá infraštruktúra

V prípade znečistenia vodárenských zdrojov je ohrozením napr. ich ochranného pásma alebo znečistením, bude potrebné pristúpiť k chemickému čisteniu, čo zvýši náklady na výrobu a dodávku pitnej vody. **Je potrebné zabezpečiť, aby boli pripomienky a odporúčania mesta v stavebných konaniach rešpektované** z hľadiska zabezpečenia ochrany vodárenských zdrojov a ich ochranného pásma. Dôsledkom neaktuálnosti územného plánu, resp. nedostatočnému zabezpečeniu podmienok ochrany životného prostredia prostredníctvom územnoplánovacích nástrojov, muselo mesto a mestské organizácie v minulosti riešiť opakujúce sa problémy s nevhodnými spôsobmi hospodárenia na lesných pozemkoch v ochranných pásmach vodárenských zdrojov, resp. v ich okolí, alebo výstavbou v inundačnom území toku, či v blízkosti ochranného pásma vodárenského zdroja.

- → V procese identifikácie a následného riešenia **environmentálnych záťaží** nachádzajúcich sa pod povrchom, ktoré ohrozujú jednotlivé zložky životného prostredia, vrátane podzemných vôd na CHVO Žitný ostrov, má mesto pozíciu účastníka konania, prípadne jedného z vlastníkov dotknutých pozemkov. Vo viacerých prípadoch registrovaných environmentálnych záťaží (*https://envirozataze.enviroportal.sk/*) na územní HM SR BA nebolo započaté ani konanie o určení povinnej osoby, v iných prípadoch konanie prebieha, ale trvá niekoľko rokov, kým príde reálne k sanácii environmentálnej záťaže (napr. Čierny les, CHZJD Vrakuňa a pod.). Orgánmi štátnej správy na úseku environmentálnych záťaží sú Ministerstvo ŽP SR, okresný úrad v sídle kraja a Slovenská inšpekcia životného prostredia.
- → napriek rozsiahlemu monitoringu povrchovej a podzemnej vody rezortnými organizáciami Ministerstva ŽP **chýba prepojenie týchto informácií pochádzajúcich od rôznych rezortných organizácií do jednotného registra** a komplexné vyhodnocovanie týchto informácií, napr. aj z hľadiska environmentálnych záťaží a zhoršenej kvality vody v malých vodných tokoch a Malom Dunaji, ktoré by umožnili mestu jednak lepšie plánovať a realizovať opatrenia ako aj sankcionovať. Informácie o prúdení podzemnej vody sú žiaduce aj v súvislosti s kontamináciou vôd a so zahusťovaním výstavby v okolí koryta Dunaja. Tieto informácie by mali byť verejne dostupné.
- → V súvislosti s intenzifikáciou výstavby v okolí umelých vodných prvkov a niektorých tokov dochádza ich **znečisteniu baktériami alebo inými látkami bohatými na organické zlúčeniny dusíka a fosforu**. Spolu s častejšie sa vyskytujúcimi obdobiami horúčav trpia povrchové vody **eutrofizáciou**, čo ohrozuje biodiverzitu a spôsobuje aj, že takáto voda sa stáva nevhodnou na kúpanie.

Ovzdušie

Nízke **environmentálne povedomie** obyvateľov týkajúce sa negatívnych dopadov individuálnej automobilovej dopravy na kvalitu ovzdušia a zmenu klímy. S nízkym environmentálnym povedomím sa však stretávame aj v "úradníckej praxi". Dôsledkom boli v minulosti netransparentné a nesystémové povoľovacie konania, ktoré umožňujú výstavbu v blízkosti zdrojov znečisťovania, čo má za následok nespokojnosť a sťažnosti obyvateľov, ktorí si nehnuteľnosť v takejto lokalite zakúpia.

- → Magistrát v prenesenom výkone štátnej správy v oblasti ochrany ovzdušia požaduje aj vydáva povolenia stavby aj kolaudácie malých zdrojov znečisťovania ovzdušia, ako dotknutý orgán v stavebných a kolaudačných konaniach na príslušných stavebných úradoch. Problémom sú skôr nelegálne prevádzky, ktoré prevádzkujú malé zdroje znečisťovania ovzdušia – napr. malé pražiarne kávy v kaviarňach a ich prevádzkovatelia nevedia o tom, že by mali mať povolenie na prevádzku malého zdroja znečisťovania ovzdušia.
- → nesystémový prístup k riešeniu čistoty ovzdušia na úrovni SR, čo je dlhodobý problém. SR čelí žalobe súdneho dvoru EÚ[216].

Pôdy

Na území mesta sú lokality, kde bola už bola preukázaná kontaminácia a kde je taktiež potrebné monitorovať možnú kontamináciu pôd dôsledkom znečistenia životného prostredia chemickým, stavebným, strojárenským, elektrotechnickým priemyslom, ako aj environmentálnymi záťažami (odpady z priemyselného, komunálneho a stavebného pôvodu), cestnými a železničnými komunikáciami.

Ako už bolo spomínané, k lokálnemu ohrozeniu pôd prispieva aj **nešetrné a nesystémové hospodárenie** na pôdach, ktoré spôsobuje únik skleníkových plynov do atmosféry. Tak ako je tomu u vôd, ovzdušia ale aj zelenej infraštruktúry, je nutné posilniť **monitoring** (získavanie, vyhodnocovanie, zverejňovanie údajov), v tomto prípade aj tzv. preventívny monitoring kvôli možnej kontaminácii pôd v rizikových oblastiach mesta.

216 MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Slovensko čelí žalobe za nedostatočnú ochranu kvality ovzdušia.* 2021.

Hluk

V tomto roku zverejnená medzinárodná štúdia venovaná dôsledkom hluku na ľudské zdravie v európskych metropolách[217] preukázala, že v rokoch 2012 – 2018 bolo vo viac ako 700 Európskych mestách takmer 60 miliónov obyvateľov (42 % populácie týchto miest) vystavených zvýšeným hladinám hluku (viac ako 55 dB L_{den}) pričom približne 11 mil. obyvateľov trpí hlukom s preukázateľnými negatívnymi zdravotnými dôsledkami na ľudské zdravie, prispievajúcim ku kardiologickým ochoreniami ako sú napríklad ischemické choroby srdca. Autori štúdie ďalej informujú, že práve hluk mohol prispieť až k takmer 3600 úmrtiam obyvateľom miest. V husto zastavaných územiach je často komplikované realizovať protihlukové opatrenia, nakoľko väčšina zdrojov hluku spadajú kompetenčne a majetkovo pod hlavné mesto (napríklad z ciest iba cesty 1 a 2. triedy), nie je možné dodržiavať potrebné odstupy (napr. električková trať – budova v úzkych uliciach), protihluková stena môže byť vnímaná ako vizuálna bariéra, majitelia objektov a budov nemusia súhlasiť s realizáciou protihlukových opatrení. Pre realizáciu protihlukových opatrení je potrebné zladiť záujmy mnohých aktérov a dotknutých obyvateľov.

Intenzita automobilovej dopravy dlhodobo v Bratislave narastá. Na niektorých úsekoch električkové trate ešte neboli modernizované, a preto aj prejazd nových (tichších) vozidiel električiek môže na týchto úsek spôsobovať hluk. Stálym problematickým zdrojom hluku v Bratislave je železničná doprava.

217 KHOMENKO, S., CIRACH, M., et al. *Impact of road traffic noise on annoyance and preventable mortality in European cities: A health impact assessment.* 2020.

GRAF 30 Percentuálny podiel obyvateľov vybraných hlavných miest EÚ vystavených rôznym úrovniam hluku zo železničnej dopravy počas dňa a noci v roku 2017

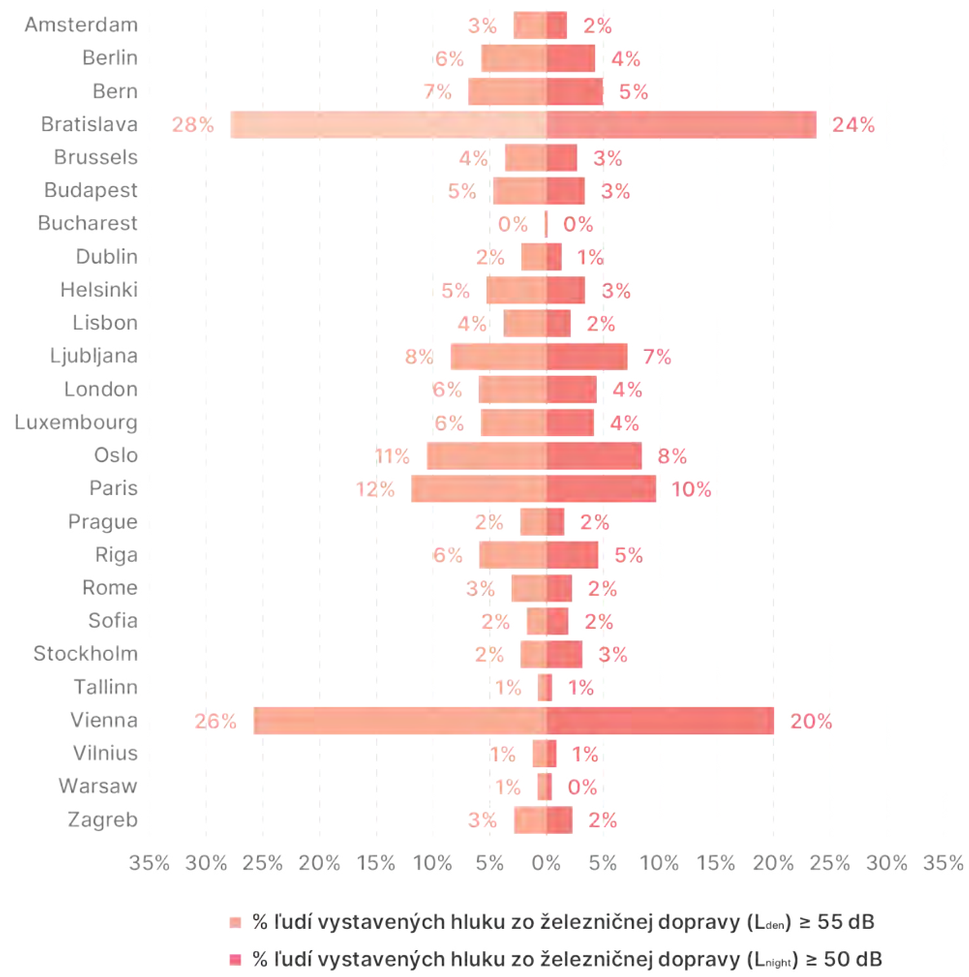

Zdroj dát: *European Environment Agency, Reported data on noise exposure covered by Directive 2002/49/EC, 2017*

GRAF 31 Percentuálny podiel obyvateľov vybraných hlavných miest EÚ vystavených rôznym úrovniam hluku z cestnej dopravy počas dňa a noci v roku 2017

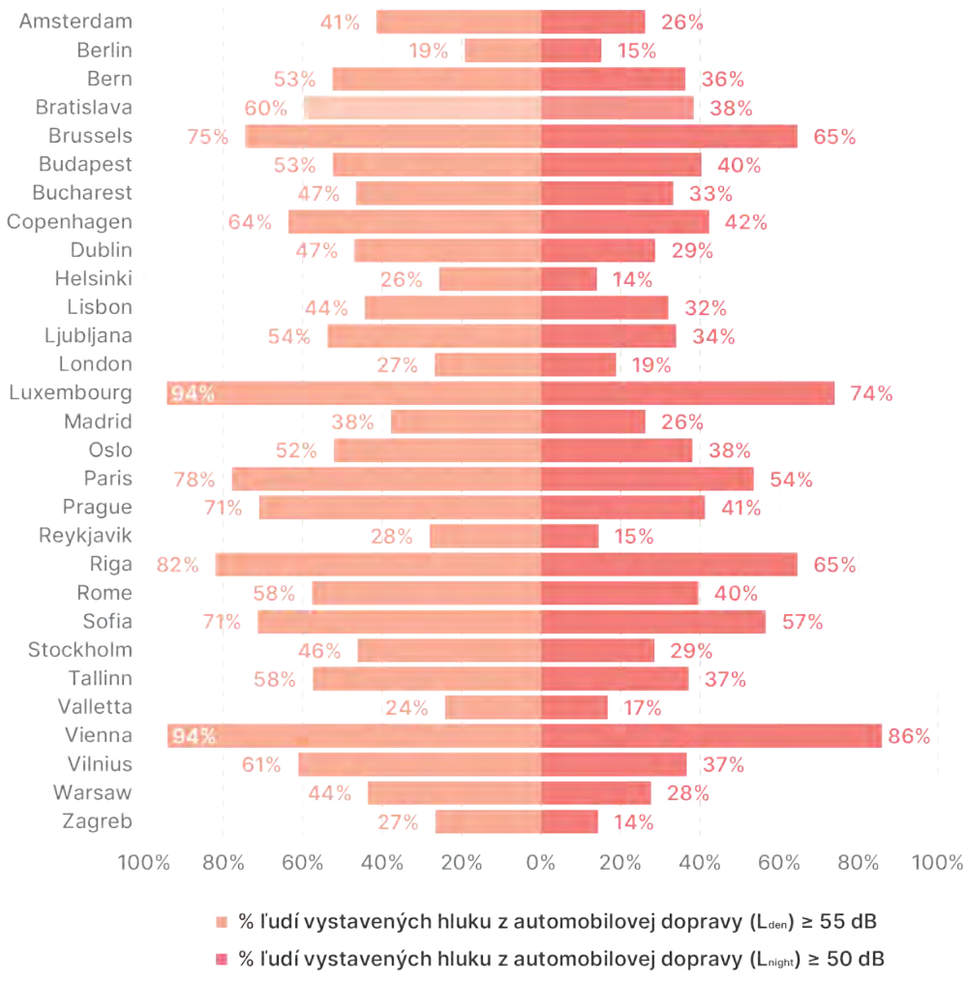

Zdroj dát: *European Environment Agency, Reported data on noise exposure covered by Directive 2002/49/EC, 2017*

Východiská

Centrálny problém v oblasti životného prostredia z pozície mesta je, že napriek zodpovednosti mesta za vyrovnaný hospodársky, sociálny a environmentálny rozvoj územia, **mesto Bratislava nemá dostatočne silnú pozíciu v komplexnom environmentálnom manažmente a informačné zdroje (sťažený prístup k existujúcim informáciám, ale aj úplná absencia informácií pre výkon mnohých agend).** Obdobne ako v téme mobilita, aj v životnom prostredí sú kompetencie a zodpovednosť za manažment fragmentované.

Príčiny sú legislatívne limity, procesné nedostatky ako slabá koordinácia aktérov na rôznych úrovniach, nedostatky vo využívaní digitálnych nástrojov a produkcií dát, prístupu k nim, a nedostatok environmentálnych kapacít na rôznych úrovniach samosprávy a štátnej správy.

Východisko 1: Nedostatočná legislatívna podpora potrebná pre výkon kompetencií mesta v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia, ktorá je daná platným znením právnych predpisov

Tento problém sa týka najmä legislatívy viažucej sa k jednotlivým zložkám životného prostredia – napr. ku stavebnému zákonu, zákonu o ovzduší, ochrane pred povodňami, o vodách a pod., a súvisiacim vyhláškam (napr. Vyhláška 453/2000 Z.z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia stavebného zákona), ale aj pripravovaným zákonom, napr. zákon o krajinnom plánovaní, klimatický zákon, a i.

S týmto bodom súvisí následne množstvo problémov, jednak pri výkone jednotlivých agend v oblasti životného prostredia, ale najmä v povoľovacej činnosti, čo je spôsobené tým, že mesto má v konečnom dôsledku slabý dohľad nad výslednými rozhodnutiami stavebných úradov na nižšom stupni samosprávy. Tento problém sa konkrétne prejavuje pri:

- → potrebe reagovať na zmenu klímy (implementácia adaptačných opatrení formou záväzných stanovísk mesta v rámci územného konania),
- → ochrane kvality ovzdušia a zdravia obyvateľov (napr. vznik ilegálnych malých zdrojov znečisťovania, problematika dodržiavania ochranného pásma zdrojov znečisťovania. a pod.),
- → ochrana vodárenských zdrojov pred rôznymi zdrojmi znečisťovania a dodržiavania podmienok stanovených vodoprávnym rozhodnutím v ich ochranných pásmach,

- pre výkon prenesenej štátnej správy v takom rozsahu ako si to vyžaduje reálna situácia, najmä v oblasti ochrany vôd, pôd a ovzdušia, historických krajinných štruktúr, a biodiverzity.

Východisko 2: Nekoncepčná a poddimenzovaná viacúrovňová samospráva – problémy prameniace z nastavenia v štatúte HM SR BA a územnom pláne mesta

Pri rozdeľovaní kompetencií medzi mesto a mestské časti sa často stráca pozícia mesta ako aktéra, ktorý by mal byť zodpovedný za **koncepčné a systémové nastavenie** napr. v oblasti nízkoemisných zón a politiky znižovania emisií všeobecne, manažmentu malých vodných tokov na svojom území, adaptácie na zmenu klímy, zlepšovania kvality a ochrany mestských pôd. Z hľadiska plnenia si kompetencií by si rovnako mesto ako aj mestské časti potrebovali dlhodobo budovať **kapacity**, najmä čo sa týka environmentálnych profesií pre ochranu jednotlivých zložiek životného prostredia , adaptácie mesta na zmenu klímy a znižovania jeho uhlíkovej stopy. Okrem iného tu bol identifikovaný aj problém zdĺhavej a komplikovanej delimitácie majetku z mesta na mestské časti.

Východisko 3: Nedostatok a nedostupnosť informácií („asymetria informácií“ – nie všetci aktéri majú rovnaký prístup k informáciám)

Informácie z monitoringu kvality životného prostredia nie sú verejne dostupné v potrebnej miere pre výkon kompetencií samospráv. Mesto nedisponuje v súčasnosti dostatkom informácií jednak od rezortných organizácií (znečistenia podzemných vôd, znečistenia ovzdušia a pôd, úrovní podzemnej vody, jej prúdenie, a i.) a ani informáciami z vlastnej agendy (pasport mestskej zelene, informácie o vodných tokoch, zraniteľnosť územia v dôsledku scenárov zmeny klímy, emisné mapy). Taktiež ako problematickú vnímame aj nízku úroveň digitalizácie v štátnej správe, ktorá sa premieta aj do povoľovacích procesov, ktoré sa týkajú investičných zámerov na území hlavného mesta, avšak mesto sa častokrát dozvedá potrebné informácie neskoro alebo len sprostredkovane či na vlastnú žiadosť. V dôsledku toho stráca mesto možnosť mať informáciu o pretrvávaní niektorých problémov, resp. ich narastaniu alebo nemá vôbec možnosť zamedziť ich vzniku (keďže o nich nemá informáciu). Príkladom sú napr. neodborne vykonávané revitalizácie alebo úpravy na malých vodných tokoch, malé (nelegálne) zdroje znečisťovania, na ktoré sa nevyžaduje územné konanie/stavebné povolenie.

Ďalšou oblasťou, kde sa prejavuje nedostatok informácií je ochrana ovzdušia a pripravenosť mesta na prejavy meniacej sa klímy. Riedka

monitorovacia sieť (kvalita ovzdušia, meteorologické ukazovatele, hluk, intenzita dopravy) neumožňuje mestu tvoriť modely a predpovede znečistenia, ktoré by boli oveľa robustnejšie a prinášali informácie v lepšej podrobnosti, ktoré by sa dali využiť pre varovné systémy či plánovanie opatrení pre zlepšenie situácie v oblasti znečistenia alebo mestských tepelných ostrovov, či optimalizácii zimnej údržby, ale aj znižovania emisií z dopravy. Mesto dnes má oproti iným hlavným mestám v EÚ obmedzené možnosti ako varovať obyvateľov žijúcich v jednotlivých mestských častiach o možných náhlych zmenách počasia alebo zhoršenia kvality ovzdušia či realizácie nízkoemisných opatrení v oblasti dopravy v meste.

Východisko 4: Negatívny vplyv environmentálnych hrozieb na kvalitu zložiek životného prostredia a kvalitu života v meste Bratislava

Medzi hlavné environmentálne hrozby sme zaradili:

- **dôsledky zmeny klímy** s negatívnymi environmentálnymi, ale aj ekonomickými dôsledkami (napr. vplyv na pracovný výkon) a dôsledkami aj na zdravie obyvateľov, poľnohospodársku produkciu, potravinovú bezpečnosť, dodávky služieb, fungovanie kritickej infraštruktúry, a pod.,
- **dlhoročný problém s rozsiahlymi environmentálnymi záťažami z minulosti** (CHZJD – skládka odpadu, Istrochem, územie bývalej rafinérie Apollo, kde má mesto pozíciu vyplývajúcu zo všeobecne záväzných predpisov ako účastníkov konania, prípadne ako jeden z vlastníkov dotknutých pozemkov, na ktorých sa nachádza environmentálna záťaž),
- **kumulatívny negatívny vplyv znečistenia a zanedbávania starostlivosti o zelenú infraštruktúru a mestské pôdy** – pokračujúca degradácia (zmenou klímy, znečistením ovzdušia, vôd, urbanizácia), ostatné poľnohospodárke pôdy sú ohrozené znečistením z dopravy prípadne postupujúcou suburbanizáciou a tzv. *soil sealing* (utesňovanie pôd zástavbou),
- **fragmentácia prírodných biotopov, nedostatočná konektivita jednotlivých prvkov zelenej infraštruktúry** a chýbajúce nástroje pre jej podporu a plánovanie jej rozvoja v rámci územného plánu mesta (vrátane prvkov modrej infraštruktúry, historických krajinných štruktúr). Myslí sa tým najmä na úrovni dokumentácie, systémov ekologickej stability a ich reálne prevedenie do priestoru.

Východisko 5: Nenaplnený potenciál pri spolupráci s externými subjektami z rôznych sektorov a práce s verejnosťou za účelom zvyšovania environmentálneho povedomia

Ďalším problémom, ktorý sme identifikovali vo všetkých oblastiach, je nízka úroveň spolupráce s akademickým, súkromným a občianskym sektorom v oblasti budovania lepšieho environmentálneho povedomia obyvateľov a obyvateliek mesta Bratislava. Mesto na jednej strane realizuje rôzne menšie projekty a otvára každoročne grantové schémy, ktorých cieľom je prispieť k odolnejšiemu a zelenšiemu mestu. Na strane druhej mestu chýba koncepčne nastavený celomestský systém pre zvyšovanie environmentálneho povedomia a metodika pre environmentálnu výchovu prostredníctvom napr. centier pre environmentálnu výchovu a voľnočasové aktivity. Chýba jednotná platforma pre informovanie ako aj priestor pre jej aktívne zapájanie sa do rôznych environmentálne ladených aktivít.

V oblasti environmentálnej výchovy a podpory rozvoja aktivít pre deti a mládež pre rôzne oblasti súvisiace s témou životného prostredia absentuje komplexný strategický prístup za mesto a mestské organizácie, ktoré už nejakú formu environmentálnej výchovy robia. Mesto v súčasnosti nemá vo svojej pôsobnosti centrum pre environmentálnu výchovu detí a mládeže a tému environmentálnej výchovy pokrývajú mestské organizácie ako MLB a ZOO.

B.6 TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA

Nosnými problémami v téme technickej infraštruktúry sú vysoká environmentálna stopa mesta vzhľadom k nízkej efektivite pri nakladaní so zdrojmi mesta (odpady, voda, energetika) a vysoký investičný dlh do technickej infraštruktúry. Mesto musí znížiť svoj negatívny vplyv na životné prostredie – najmä tým, že bude zhodnocovať viac odpadov, znižovať spotrebu vody či zlepšovať energetické parametre svojich budov. Vysoký investičný dlh evidujeme vo viacerých oblastiach infraštruktúry, za ktoré je zodpovedné z hľadiska kompetencií hlavné mesto: dopravná infraštruktúra [218], vodovodná a kanalizačná infraštruktúra, verejné osvetlenie či odpadová infraštruktúra. Tento dekádami naakumulovaný investičný dlh je potrebné znižovať zapojením viaczdrojového financovania. Technická infraštruktúra ovplyvňuje život v meste, pričom zvlášť obnova či nová výstavba podzemnej technickej infraštruktúry negatívne vplýva na chod mesta, životné prostredie ako aj kvalitu verejného priestoru.

218 Je predmetom osobitnej kapitoly B.4 Mobilita

Východisko 1: V Bratislave sa tvorí príliš veľa odpadu

Každý, kto na území mesta Bratislava býva alebo pracuje, produkuje odpad. Preto aj každý môže prispieť k tomu, aby odpadové hospodárstvo na tomto území fungovalo efektívnejšie a aby Bratislava dosahovala vysoké ciele v oblasti odpadového hospodárstva. Plnenie týchto cieľov spoločne pomôže k tomu, aby toto mesto plynule prechádzalo na mechanizmy obehového hospodárstva a stalo sa tak lídrom v tejto oblasti.

Zber a prepravu s cieľom zhodnotenia a zneškodnenia komunálneho odpadu (zmesového komunálneho odpadu, jeho triedených zložiek, objemného a drobného stavebného odpadu) v meste Bratislava vykonáva spoločnosť Odvoz a likvidácia odpadu a. s., ktorej jediným akcionárom je hlavné mesto. Zmesový odpad (spáliteľný a materiálovo ináč nevyužiteľný odpad) je prepravovaný do zariadenia na energetické zhodnocovanie odpadov (ZEVO) vo Vlčom hrdle na energetické zhodnotenie a termické zneškodnenie.

Bratislava podľa osobitného predpisu zabezpečuje zber a prepravu komunálneho odpadu vznikajúceho pri čistení ciest I. a II. triedy a verejných priestranstiev, ktoré sú vo vlastníctve a v správe Bratislavy, a pri správe a údržbe verejnej zelene vrátane parkov a cintorínov, ktoré sú vo vlastníctve a v správe Bratislavy — odpad z košov mestského mobiliáru a čistenia ulíc, orezov, kosenia, cestnej zelene.

Komunálny odpad vznikajúci pri čistení komunikácii (nespáliteľný) je ukladaný na skládku prostredníctvom rôznych dodávateľských spoločností. Odpad vznikajúci pri údržbe mestskej zelene je odovzdávaný do externého zariadenia na spracovanie odpadu zo zelene.

O verejné plochy (parky, námestia) sa stará vlastník pozemku — údržba zelene, komunálne odpady, čistenie. Mesto Bratislava postupne prechádza od externých dodávateľov týchto služieb k internému zabezpečovaniu pomocou Komunálneho podniku Bratislava.

Na triedený zber odpadov z obalov a odpadov z neobalových výrobkov zbieraných spolu s obalmi sa používajú zberné nádoby/kontajnery troch farieb: žltá na plast, kov a kompozitné obaly na báze lepenky, modrá na papier a zelená na sklo, s objemom ako pri zmesovom komunálnom odpade, avšak pre sklo sú využívané najmä kontajnery typu zvon s objemom 1 200 l a 1 800 l. Ich triedený zber na území Bratislavy zabezpečuje a financuje na základe zmluvy uzatvorenej s hlavným mestom organizácia zodpovednosti výrobcov NATUR–PACK, a. s., ktorá v roku 2017 prevzala zavedený systém triedeného zberu.[219]

219 SEKCIA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA, ODDELENIE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA MAGISTRÁTU HLAVNÉHO MESTA SR. *Bratislava – mesto bez odpadov: Stratégia nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Bratislava s cieľom prechodu na obehové hospodárstvo pre roky 2021 — 2026.* 2021.

Politiku v oblasti odpadového hospodárstva (obyvateľov) nastavuje hlavné mesto. Aj vďaka tomu sa od augusta 2020 mesto rozhodlo začať s novým spôsobom zberu papiera a plastu pomocou vrecového zberu, ktorý sa vyhodnotil ako úspešný. V súčasnosti je tento systém zavedený vo všetkých mestských častiach v oblastiach s rodinnými domami. Vďaka tejto zmene je väčšia miera recyklácie a zároveň zmizli zberné hniezda, ktoré so sebou prinášali znečistené verejné priestranstvo.

V meste Bratislava sa za rok 2021 vyprodukovalo 225 153 ton komunálneho odpadu, čo je pri prepočte na počet obyvateľov 473,5 kg odpadu na obyvateľa za jeden rok. Toto číslo zaraďuje Bratislavu na 3. najlepšie miesto v rámci Slovenska (porovnávané s väčšími mestami), lepšie sú na tom Košice (408 kg/obyvateľ) a Prešov (470 kg/obyvateľ)[220]. Aj relatívne dobré umiestnenie v rámci Slovenska však z medzinárodného hľadiska nie je dostatočné. Napríklad v meste Ľubľana, ktoré je jedným zo svetových lídrov v oblasti nakladania s odpadom, sa v roku 2020 vytvorilo v priemere iba 115 kg/obyvateľa.[221]

Oproti predošlému roku sa množstvo vyprodukovaného odpadu v Bratislave mierne znížilo. V rokoch 2015 a 2016 bola produkcia odpadu v Bratislave nižšia, čo zobrazujú aj nasledujúce grafy, a môže to znamenať, že aj napriek medziročnému poklesu celkové množstvo odpadu má tendenciu rásť.

220 MALEŠ, I., LORENCOVÁ, D. BEDNÁRIKOVÁ, K. *Analýza odpadového hospodárstva v ôsmich najväčších mestách slovenska*. 2020.

221 DAKSKOBLER, L. *From no recycling to zero waste: how Ljubljana rethought its rubbish.* In The Guardian. 2019.

GRAF 32 Prehľad vývoja celkového množstva komunálneho odpadu a množstva komunálneho odpadu na obyvateľa v meste Bratislava v rokoch 2015 – 2021 *

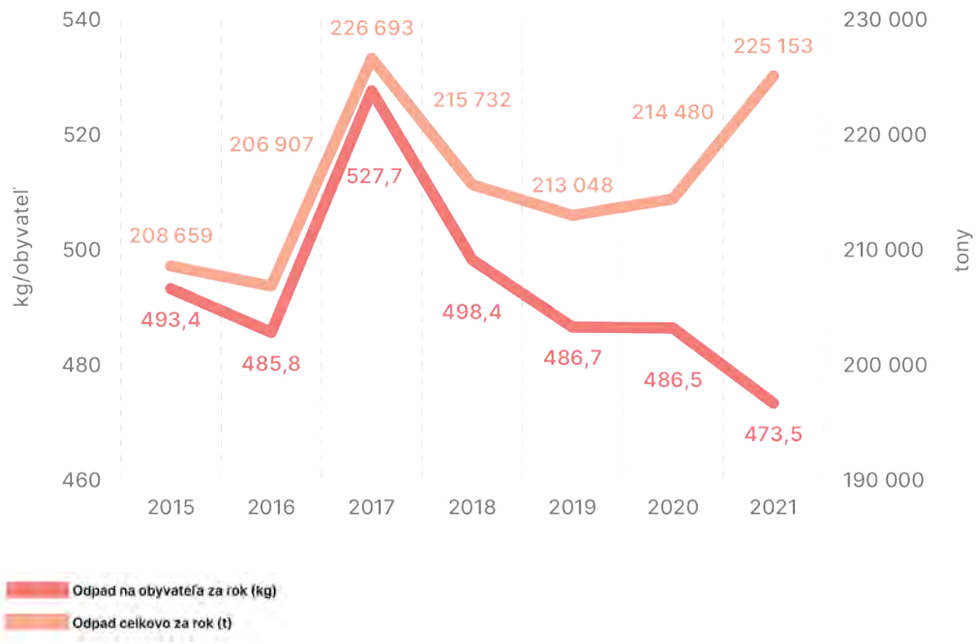

Zdroj dát: *Ročný výkaz o komunálnom odpade z obce, HMBA, 2015-2019*

** Nárast v roku 2017 bol spôsobený zaradením DSO do vedenia evidencie a neskôr medzi komunálne odpady. Pokles v roku 2021 je spôsobený zvýšeným počtom obyvateľov zo sčítania obyvateľov, domov a bytov, 2021.*

Z hľadiska celkového cieľa zaviesť politiku „obehového hospodárstva", ku ktorej sa Bratislava prihlásila prijatím Stratégie nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Bratislava s cieľom prechodu na obehové hospodárstvo pre roky 2021-2026 v marci 2021, je každý neefektívne využitý odpad považovaný za nadmerný.[222] Cieľom mesta by preto malo byť predovšetkým redukovať tvorbu odpadov a energeticky a materiálovo zhodnocovať maximum vzniknutého odpadu. Súčasne by pritom malo dbať o to, aby ani v rámci odpadového hospodárstva neprispievalo ku zmene klímy, ale práve naopak, aby svojimi opatreniami znižovalo dopad na klímu, a to práve prechodom na model obehového hospodárstva.[223]

222 SEKCIA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA, ODDELENIE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA MAGISTRÁTU HLAVNÉHO MESTA SR. *Bratislava – mesto bez odpadov: Stratégia nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Bratislava s cieľom prechodu na obehové hospodárstvo pre roky 2021 — 2026.* 2021.

223 Ibid.

Obehové hospodárstvo je postavené na princípoch 9R:

- R0 – Odmietni (refuse): Urobte výrobok nadbytočným tým, že sa vzdáte jeho funkcie alebo ponúknete rovnakú funkciu radikálne odlišným produktom alebo službou.
- R1 – Prehodnoť (rethink): Zintenzívnite používanie produktu (napr. zdieľaním produktu).
- R2 – Redukuj (reduce): Zvýšte účinnosť pri výrobe alebo používaní výrobkov spotrebou menšieho množstva prírodných zdrojov a materiálov.
- R3 – Opätovne použi (re-use): Opätovné použitie vyradeného výrobku iným spotrebiteľom, ak je stále v dobrom stave a plní svoju pôvodnú funkciu.
- R4 – Oprav (repair): Oprava a údržba chybného výrobku, aby mohol byť použitý s pôvodnou funkciou.
- R5 – Renovuj (refurbish): Obnovte starý produkt a aktualizujte ho.
- R6 – Repasuj (remanifacture): Vyradený výrobok používajte v novom produkte s rovnakou funkciou.
- R7 – Upcykluj (repurpose): Vyradený výrobok alebo jeho časti použite v novom výrobku s inou funkciou.
- R8 – Recykluj (recycle): Použite materiály na dosiahnutie rovnakej (vysokej) alebo nižšej (nízkej) kvality materiálov.
- R9 – Zhodnoť (recover): Spaľovanie materiálu s energetickým zhodnocovaním.

Hlavným nástrojom mesta pre implementáciu týchto princípov je nastavenie cenotvorby odpadovej politiky tak, aby motivovala k nízkej (nevyhnutnej) tvorbe odpadov ako aj spravodlivej platbe za vzniknuté odpady. Predchádzanie vzniku odpadov je preto jedným z najdôležitejších opatrení v rámci prechodu na obehové hospodárstvo. Napríklad systém *„pay-as-you-throw"* odmeňuje obyvateľov, ktorí produkujú menej odpadu. Mesto už v súčasnosti čipuje nádoby, ktoré zabezpečujú zber dát ohľadom toho, koľkokrát bola vyložená nádoba, avšak ešte nemá spustený systém zberu týchto dát. Je preto nevyhnutné toto opatrenie naplniť.

Ďalším hlavným nástrojom na implementáciu obehového hospodárstva je zintenzívnenie materiálového a energetického zhodnotenia odpadov. Odpad, ktorého produkcii sa nedá vyhnúť, by mal byť ďalej spracovaný a zhodnotený, čo vyžaduje spoluprácu obyvateľov a dostupnú recyklačnú či inú súvisiacu (re-use) infraštruktúru vybudovanú mestom (viac informácií nižšie).

Magistrát a mestské organizácie by mali ísť v rámci tvorby nového štandardu v odpadovej politike mesta príkladom v oblasti predchádzania vzniku odpadov. V tejto oblasti možno identifikovať viacero nedostatkov.

V prvom rade mesto nastavuje jednotnú politiku pre podujatia vo verejných priestoroch. Cieľ obmedziť množstvo jednorazových plastových obalov a zmesového komunálneho odpadu začalo mesto realizovať už v roku 2019 na podujatí Vianočné trhy. Mesto nastavilo podmienky pre predajcov a návštevníkov tak, aby na konci podujatia vzniklo menej odpadu. Predajcovia mali v zmluve povinnosť mať kompostovateľné riady a používať mestom nastavený systém opakovane použiteľných pohárov na nápoje. Návštevníci používali opakovane použiteľné vratné poháre a mali k dispozícii triediace stanice, kam odnášali svoje odpady, ktoré im vznikli, a triedili ich priamo na mieste.

Tento cieľ je však potrebné nastaviť jednotne pre všetky podujatia vo verejnom priestore mesta. Hoci je problém čiastočne viazaný na nedostatok kompetencií regulovať takúto politiku na území celého mesta, mesto môže nastavovať jednotnú odpadovú politiku na podujatiach organizovaných na pozemkoch v správe hlavného mesta na základe všeobecne záväzného nariadenia mesta.

GRAF 33 Porovnanie množstva odpadov pred a po zavedení princípov zero waste na podujatiach – Vianočné trhy 2018 a 2019 v kg

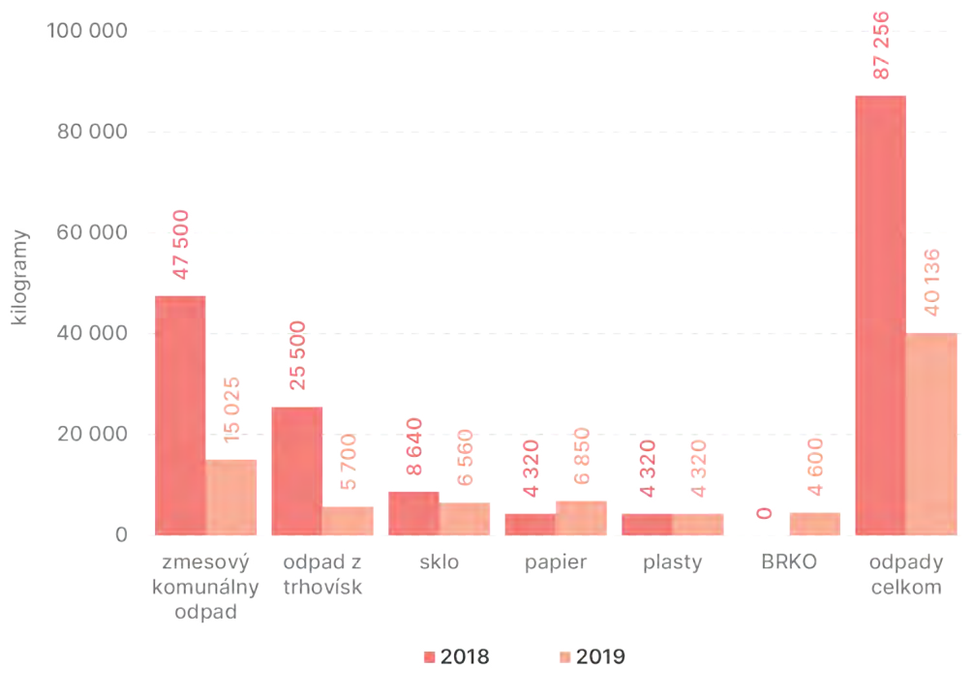

Zdroj dát: *Stratégia nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Bratislava s cieľom prechodu na obehové hospodárstvo pre roky 2021 — 2026, sekcia životného prostredia HMBA, 2021*

Niektoré mestá na Slovensku už takúto regulácia majú, napríklad mesto Trenčín. Túto politiku je vhodné nastaviť aj v spolupráci s mestskými časťami aj na pozemky v správe mestských častí. Mesto môže poskytnúť know-how a postupy mestským častiam aj súkromnému sektoru s cieľom vykonať takúto politiku efektívne na všetkých verejne dostupných priestranstvách mesta.

Za druhé, mesto nevyužíva dostatočne nádoby na triedenie odpadu vo verejných priestoroch. Všetky smetné nádoby vo verejnom priestore na pozemkoch v správe mesta a Dopravného podniku Bratislava sú dnes určené na zmesový odpad, čím sa znemožňuje následná recykláciu odpadu. Je potrebné umiestniť vo verejnom priestore nádoby na recyklovateľný odpad, no tiež zaviesť nový systém zberu odpadu v uliciach mesta, ktorý umožní triedenie a následnú recykláciu odpadu. Na rok 2023 je plánované osadiť 30 kusov zberných nádob na triedený odpad. Rovnako je potrebné centralizovať údržbu smetných košov, keďže v súčasnosti ju zabezpečujú tri oddelenia magistrátu (OSK, OTMZ, OKP), Mestské lesy Bratislava a Dopravný podnik Bratislava.

Napokon samotný magistrát a organizácie hlavného mesta nemajú nastavenú jednotnú odpadovú politiku s cieľom redukovať odpad vytvorený ich činnosťou. Priemerný zamestnanec magistrátu vyprodukuje v rámci výkonu prevažne administratívnej činnosti cca 400 g zmesového odpadu za deň. Magistrát HMBA by mal ísť príkladom v rámci administratívy, a preto bude mať nastavený koncept kancelárií bez odpadov. Magistrát bude mať vypracovaný koncept predchádzania vzniku odpadov, ktorý bude postupne zavádzať na jednotlivých oddeleniach s cieľom, aby pracoviská magistrátu tvorili menej odpadu. Zároveň je vhodné, aby si tento koncept osvojili aj všetky príspevkové a rozpočtové organizácie.

Cieľom mesta je priniesť udržateľnosť nielen do každodenného chodu magistrátu, ale aj projektov mesta. Preto Magistrát HMBA pri zákazkách verejného obstarávania (ak neexistujú zákonné alebo trhové obmedzenia) začal aplikovať zelené verejné obstarávanie a postupne ho rozširuje na väčšinu verejných obstarávaní.

Navyše neexistuje žiadna ucelená politika mesta pri nakladaní s odpadom vzniknutým z činností a služieb mesta (napr. produkcia stavebného odpadu, či odpady tvorené DPB). Okrem toho, mesto disponuje množstvom nevyužívaného materiálu a nevyužitých diel či skladových zásob v mestských skladoch (napr. Čierny les), ktoré je možné po inventarizácii postupne opätovne použiť alebo upcyklovať. Príkladom môže byť plánované umiestnenie staršieho hodnotného stavebného materiálu v projektoch vo verejnom priestore v rámci programu Živé miesta (napr. areál bývalých muničných skladov sa rekonštruuje v roku 2022 zo starých nevyužitých tehál).

Východisko 2: Mesto nevyužíva možnosti zhodnocovania odpadu do maximálnej možnej miery

V roku 2021 tvorilo skládkovanie 10 % z podielu spracovania odpadu. 49% percent odpadu bolo spracovaných na energetické zhodnotenie a triedenie bolo na úrovni iba 41 %.[224] Napríklad porovnateľná Ľubľana má mieru triedenia na úrovni až 85 %.

Hlavné mesto Bratislava dlhodobo patrí medzi mestá s najnižšou mierou skládkovania. Vďaka zariadeniu na energetické zhodnocovanie odpadov sa v Bratislave skládkuje len desatina všetkých komunálnych odpadov, čo je výrazne menej ako 50 % – národný priemer. Cieľom Bratislavy je dosiahnuť a udržať mieru skládkovania na úrovni do 10 %.

GRAF 34 Podiel jednotlivých činností nakladania s odpadmi (2021)

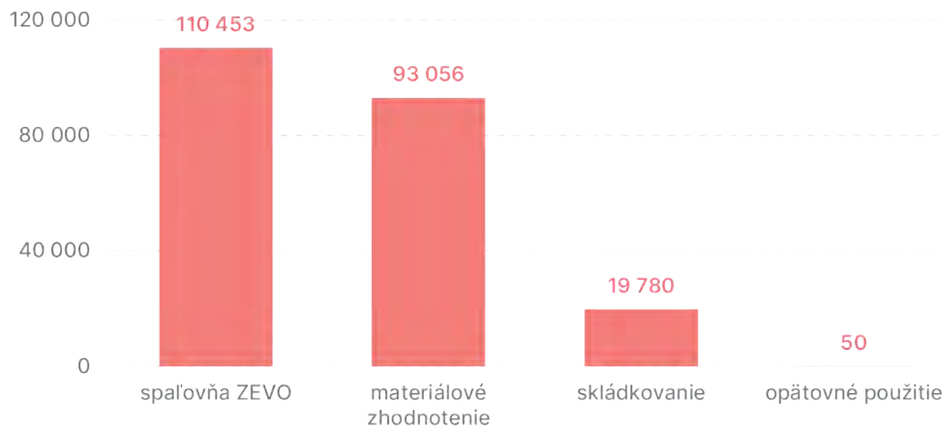

Zdroj dát: *Ročný výkaz o komunálnom odpade z obce, HMBA, 2021*

Podľa analýzy Inštitútu environmentálnej politiky (IEP) „Čo s odpadom v Bratislave“ bude počas rokov 2025 až 2045 produkcia komunálneho odpadu v Bratislave medziročne rásť v priemere o 2,5 % a miera recyklácie stúpne.[225] Rast produkcie komunálnych odpadov bude ťahaný vyššou spotrebou domácností a vyšším počtom obyvateľov. Zavedenie opatrení zároveň mení štruktúru nakladania s odpadom a bude zvyšovať mieru recyklácie. Zvyšovanie cieľov pre triedený zber, povinnosť triedeného zberu kuchynského bioodpadu a zálohovanie jednorazových nápojových obalov znižujú produkciu nevytriedeného zmesového komunálneho odpadu a zároveň zvyšujú mieru triedenia a recyklácie.

224 Ibid.

225 SLUČIAKOVÁ, S. *Čo s bratislavským odpadom? Analýza nákladov a prínosov výstavby tretieho kotla v zariadení na energetické využitie odpadov OLO.* 2020.

V roku 2020 bolo vyzbieraných takmer 20 000 ton záhradného odpadu a 1 000 ton kuchynského odpadu, čo predstavuje 10,5 % komunálneho zo všetkého odpadu. Pritom vieme, že bioodpad tvorí až 45 % množstva komunálneho odpadu. Správnym triedením bioodpadu na jednej strane môžeme znížiť množstvo komunálneho odpadu, na strane druhej môžeme vytvoriť kompost – živiny pre zelené plochy v meste.

Bratislava má povinnosť zaviesť zber kuchynského odpadu od roku 2023. Od roku 2021 je v Bratislave postupne spúšťaný systém zberu a zhodnotenia tohto druhu odpadu (v Lamači, Karlovej Vsi, Záhorskej Bystrici, Dúbravke, Devíne a Devínskej Novej Vsi) a do konca roku 2022 bude začatý vo všetkých mestských častiach. Mesto buduje systém zberu pre obyvateľov a vlastné zariadenia na zhodnocovanie BRKO na území mesta (kompostáreň). Produktom spracovania bioodpadu bude hnojivo (kompost alebo digestát), ktoré bude mesto využívať na svojom území, alebo ho ako certifikované hnojivo bude možné poskytovať obyvateľom mesta.

V zmysle balíčka obehového hospodárstva v roku 2025 budú mať krajiny EÚ povinné triedenie a zber textilu. V súčasnosti na to legislatíva na území Slovenska nie je upravená, no mesto sa bude na tento systém postupne pripravovať napr. dobrovoľným zberom textilu v rámci rôznych projektov. Mesto postupne zavedie systém zberu a nakladania s kuchynskými olejmi od obyvateľov.

Mesto prevádzkuje zariadenie na energetické využívanie odpadu, ktorého životnosť končí v roku 2027 a je nevyhnutná jeho modernizácia. Celkové množstvo dodanej elektrickej energie do rozvodnej siete je v súčasnosti na úrovni 37,2 GWh/rok, čo nie je maximálna možná miera zhodnotenia odpadu. Toto zariadenie zároveň nedodáva nijaké teplo do sústavy, čo predstavuje významné energetické straty a nevyužitý finančný príjem pre mesto. Vďaka v súčasnosti neexistujúcim dodávkam tepla do tepelnej sústavy je možné získať približne 4 milióny Eur ročne, vďaka zvýšenej efektívnosti výroby elektrickej energie je možné získať 4,7 miliónov eur ročne (oproti 1,5 miliónom za rok 2021).

Cieľom je, aby malo mesto moderné a efektívne zariadenie na energetické zhodnocovanie odpadov, ktoré bude spĺňať a dodržiavať najprísnejšie environmentálne štandardy. Do roku 2027 bude mať mesto zrekonštruované ZEVO podľa návrhu, ktorý bol vybraný na základe vopred stanovených environmentálnych a ekonomických kritérií. Táto rekonštrukcia bude zrealizovaná s cieľom využitia energie, ktorá vzniká pri procese spaľovania odpadu, a to energie elektrickej a najmä tepelnej. Cieľom mesta je, aby energia, ktorá vzniká z procesu energetického zhodnocovania odpadov, bola využitá ako teplo pre obyvateľov. ZEVO teda bude napojené do bratislavskej teplárenskej sústavy.

V meste sa vyskytujú aj ilegálne skládky odpadu. Hoci mesto pracuje na ich odstraňovaní, príčinou ich vzniku, okrem ceny za legálnu likvidáciu odpadu, môže byť aj nedostatočná dostupnosť zberných dvorov. V súčasnosti sa na území mesta nachádza 13 zberných dvorov, pričom nie sú rovnomerne zastúpené v jednotlivých mestských častiach. Obyvatelia potrebujú kvalitnú infraštruktúru v odpadovom hospodárstve v rozumnej dostupnosti na to, aby nevyhadzovali veci do zmesového odpadu alebo na ilegálne skládky odpadu. Rozširovaním zberných dvorov mesto zvýši šancu, že odpad bude ďalej zhodnotený.

Mesto v roku 2021 začalo s projektom opätovného použitia pomocou mestského reuse centra. Pilotný projekt umožnil opakované použitie 4,5 tony potenciálneho odpadu pomocou mestských reuse centier. Pilotný projekt ukázal potenciál využitia týchto centier, keďže opätovné použitie predstavuje nielen hodnotné využitie vyhodených vecí, no taktiež sociálnu službu. Jedinečnosť projektu Reuse centra spočíva aj v sociálnom rozmere. V spolupráci s oddelením sociálnych vecí na bratislavskom magistráte chce mesto vytvoriť tzv. „nábytkovú banku“. Nábytok, ktorý bude vyzbieraný v rámci zberu od obyvateľov, bude možné využiť pri zariaďovaní bytov sociálneho bývania. Takýmto spôsobom sa podporia sociálne znevýhodnení obyvatelia a obyvateľky mesta. Zároveň bude môcť Reuse centrum nadviazať kontakt na organizácie, s ktorých pomocou sa identifikujú ľudia v núdzi a následne by sa im poskytli potrebné veci. Reuse centrum taktiež poskytne pracovnú príležitosť ľuďom, ktorí sú znevýhodnení, či už zdravotne alebo sociálne.

Stratégia Reuse centra je postavená na jeho komplexnom začlenení do zdravého fungovania mesta, a to tým, že v sebe spája nielen environmentálny, ale aj sociálny a ekonomický rozmer.

Východisko 3: Vysoká miera nekoordinovaných a neplánovaných rozkopávok ciest a chodníkov rôznymi prevádzkovateľmi

Rozkopávkové práce sú prirodzeným javom v meste; znamenajú, že sa mesto rozvíja do nových lokalít, že sa obnovujú alebo opravujú zastarané prvky sieťovej infraštruktúry. Avšak problém nastáva, keď sú rozkopávky príliš časté a neplánované. Stavebná aktivita v Bratislave je relatívne intenzívna, z čoho vyplývajú aj intenzívne rozkopávkové práce. Rozkopávky sú nevyhnutnosťou pre pokládku novej, modernizáciu existujúcej infraštruktúry či opravu havarijných stavov. V zemi sa nachádza obrovské množstvo infraštruktúry, o ktorú je potrebné sa starať. Voda a kanalizácia, elektrina, internet, verejné osvetlenie – to všetko sú služby, ktoré denne využívame a sú vedené práve pod našimi nohami.

Technická infraštruktúra v meste pozostáva predovšetkým z nasledovných typov infraštruktúry:

- Kanalizácia a vodné potrubia – vedené pod zemou. Táto technická infraštruktúra je spravovaná a vlastnená Bratislavskou vodárenskou spoločnosťou a. s. (BVS), v ktorej mesto vlastní takmer 60 % podiel.
- Plynovody – spravidla vedené pod zemou. Plynovody sú spravované a vo vlastníctve SPP – distribúcia, a. s. SPP – distribúcia nie je v portfóliu mestských podnikov a je vlastnená spoločnosťou SPP – infrastructure, a. s., kde je väčšinovým vlastníkom (51 %) Slovenský plynárenský priemysel (100 % akcionár je Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky).
- Napájanie verejného osvetlenia – spravidla vedené pod zemou, no miestami aj nad zemou. Túto infraštruktúru spravidla vlastní a spravuje mesto, no technickú prevádzku a údržbu v režime 24/7 vykonáva súkromná spoločnosť Yunex, s.r.o. (bývalý Siemens, s.r.o.). V roku 2022 bola založená spoločnosť Technické siete Bratislava, a. s. so 100 % vlastníctvom mesta, ktorá začne postupne zabezpečovať okrem iného aj obnovu a prevádzku verejného osvetlenia.
- Napájanie trakčných stĺpov – základná konštrukcia trolejového vedenia pre električkové a trolejbusové trate. Táto konštrukcia je napájaná pod zemou. Vďaka využitiu doplnkového výložníka môžu plniť súčasne funkciu osvetľovacích stožiarov verejného osvetlenia. Mesto trakčné vedenia vlastní, DPB má trakčné stĺpy v správe.
- Telekomunikačné siete – vedené pod zemou, prevádzkované a vlastnené tretími stranami. V tomto segmente vystupujú desiatky hráčov – od veľkých dodávateľov až po menšie regionálne firmy.

- Metropolitná optická sieť – vedená pod zemou, aj na zemou. Táto sieť je vlastnená a prevádzkovaná mestom.
- Elektrické vedenie – vedené pod aj nad zemou. Distribučná sieť je budovaná a spravovaná Západoslovenskou distribučnou, a. s. (ZSD), ktorá nie je v portfóliu mestských podnikov. ZSD je vlastnená Západoslovenskou energetikou, kde je 51 % vlastníkom Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky. Nadradená prenosová elektrizačná sústava je v správe Slovenskej elektrizačnej a prenosovej sústavy, a.s. (SEPS).

Investičný dlh mestskej technickej infraštruktúry

Mesto alebo mestské podniky spravujú a vlastnia technickú infraštruktúru prakticky na celom území mesta. Hoci z toho vyplýva veľký potenciál pri kontrole pokládok a rekonštrukcií sietí, plynú z toho aj záväzky kontinuálnej správy a obnovy. Vďaka dlhodobému nedostatku financií sa na tejto infraštruktúre naakumuloval obrovský investičný dlh. Ten je v súčasnosti odhadovaný na úrovni 356 miliónov[226] eur v prípade vodárenskej infraštruktúry spravovanej mestskou spoločnosťou BVS a na úrovni približne 80[227] miliónov v prípade infraštruktúry osvetlenia. Ostatné časti technickej infraštruktúry (napr. trolejové vedenie, električkové trate) sú riešené v im prislúchajúcich častiach. Súčasný stav a správa technickej infraštruktúry v meste nezodpovedá potrebám modernej doby. Veľká časť infraštruktúry je zastaralá, čo spôsobuje zbytočne vysoké náklady na údržbu a opravu. Pritom systematické odbúravanie investičného dlhu v jednom type väčšej podzemnej infraštruktúre predstavuje príležitosť na novo budovať, resp. meniť aj ostatné prvky technickej infraštruktúry na danom úseku. Rovnako je možné systematicky meniť povrchy práve na miestach, kde sa chystá rozsiahlejšia investícia do technickej infraštruktúry. Detailnému popisu investičného dlhu jednotlivých zložiek mestskej technickej infraštruktúry sa venujeme nižšie.

Nekoordinovaný a nesystematický prístup k rozkopávkam v meste

V súčasnosti neexistuje jednotný koordinovaný prístup k pokládkam sietí a k rozkopávkam komunikácií na území mesta. Uvedený problém pramení najmä z absencie hlavného koordinátora s náležitými personálnymi kapacitami a kompetenciami. Pritom túto rolu by prirodzene malo hrať hlavné mesto, keďže väčšina ciest (1. a 2. triedy) je pre veľkú technickú infraštruktúru spravovaná práve mestom. Situácia je však skomplikovaná

226 Interné dáta od BVS.

227 Interné dáta od Technických sietí Bratislava. Investičný dlh v tomto prípade predstavuje kapitálové finančné zdroje ktoré sú potrebné, aby neboli technické zariadenia prevádzkované po dobre svojej efektívnej životnosti (svietidlá, stožiare verejného osvetlenia, káble).

aj tým, že správu menších ciest (3. triedy a miestne cesty) vykonávajú mestské časti.

Nekoordinovaná pokládka či rekonštrukcia sietí je nákladná pre samotných podnikateľov v oblasti sieťových odvetví (nedosahujú synergiu pri zdieľaní nákladov na rozkopávky či nešetria čas pri spoločných povoľovacích konaniach). Nekoordinované rozkopávky pritom nadmerne zaťažujú užívateľov komunikácií a verejných priestorov – chodcov, cyklistov, používateľov verejnej dopravy alebo individuálnej automobilovej dopravy. Prach, hluk, obmedzenia mobility, nekvalitný návrat povrchov do pôvodného stavu (použitie rôznych materiálov, v rôznom čase, v rôznej kvalite) vedie k fenoménu zvanému „bratislavská asfaltová vzorka“ (*patchwork*) – to všetko sú negatívne dôsledky rozkopávok.

Veľkým problémom pri pokládkach sietí a rozkopávkach všeobecne je interferencia týchto prác so zeleňou. Legislatíva jednoznačne uvádza, že zeleň predstavuje až druhotný záujem – technickým sieťam sa priznáva ochranné pásmo, v ktorom nemožno sadiť. V závislosti od typu infraštruktúry je ochranné pásmo rozličné. Správcovia týchto sietí majú zákonnú[228] povinnosť tieto ochranné pásma dodržiavať pri odsúhlasovaní projektovej dokumentácie a následne tieto pásma udržiavať v želanom stave. Vodovodné a kanalizačné potrubia majú ochranné pásmo od stredovej osi v polomere od 1,5 metra až po 10 metrov, elektrické vedenie 1,5 – 3 metre a plynárenské zariadenia 1,5 metra až 12 metrov.

228 Na ochranu verejných vodovodov a verejných kanalizácií pred poškodením sa vymedzuje podľa podľa § 19 zákona č. 442/2002 Z.z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách a o zmene a doplnení zákona č. 276/2001 Z.z. o regulácii v sieťových odvetviach pásmo ochrany; Ochranné a bezpečnostné pásma energetických zariadení stanovuje zákon č.70/1998 Z.z. o energetike a o zmene zákona č.455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov; Na ochranu plynárenských zariadení sa zriaďujú podľa §27 energetického zákona.

OBRÁZOK 25 Príklad ochranných pásiem vodovodnej a kanalizačnej siete BVS z pripravovaných princípov a štandardov pojednávajúcich o prvkoch podzemnej infraštruktúry. Štandardy vodovodnej a kanalizačnej siete BVS.

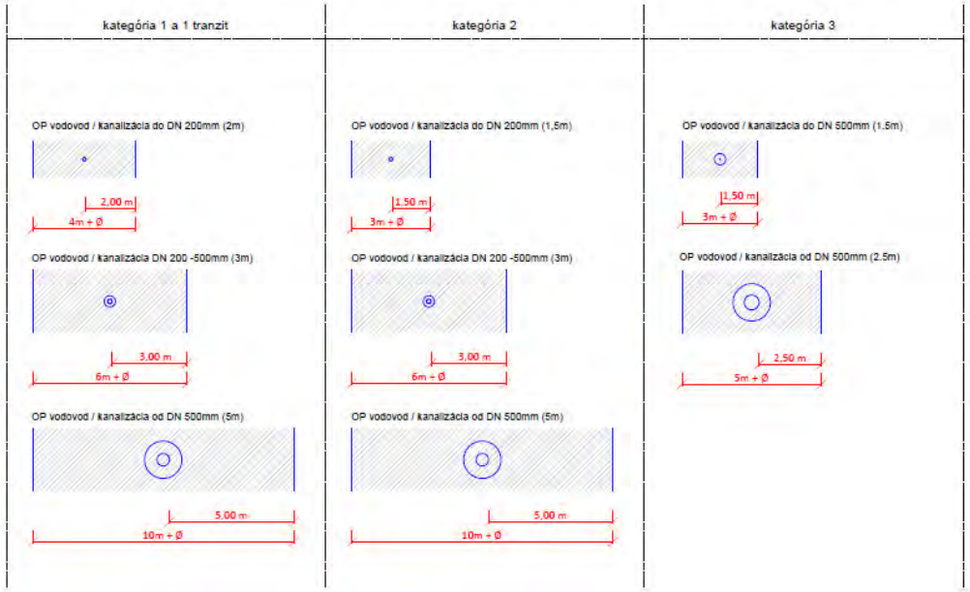

Zdroj dát: *Pripravované princípy a štandardy pojednávajúce o prvkoch podzemnej infraštruktúry, Metropolitný inštitút Bratislavy, HMBA, 2022*

Tento konflikt záujmov pri pokládkach a rozkopávkach je pritom zjavný nielen pri permanentných riešeniach, kde sa položením nových sietí znemožní výsadba v dôsledku ochranných pásiem sietí, ale taktiež aj v prevádzkovej rovine – často dochádza k poškodeniu stromov a koreňovej sústavy pri neodborne vykonaných prácach. Existujú pritom technické riešenia, ktoré dokážu zladiť existenciu technických sietí a zelene (stromov). Tie sa dajú rozdeliť do 3 typov[229]:

- → výsadba do prirodzeného terénu s nespevneným povrchom (inštalácia zariadenia pre zavlažovanie a prevetranie koreňového systému, zavlažovacia misa) – najlacnejšie riešenie;
- → výsadba do prirodzeného terénu so spevneným povrchom (výsadbové plochy v chodníkoch a medzi parkovaním), vysádzanie do štrukturálneho substrátu so zariadením pre zavlažovanie a prevetrávanie – drahšie riešenie;

229 Pripravované princípy a štandardy pojednávajúce o prvkoch podzemnej infraštruktúry.

- → výsadba do prirodzeného terénu v spevnených plochách parkovísk, ulíc a námestí (stromy v pochôdznych a pojazdných mrežiach) – vysádzanie s použitím prekoreňovacích buniek a zariadením pre zavlažovanie a prevetrávanie – najdrahšie riešenie.

Tieto riešenia sa však v súčasnosti štandardne nepoužívajú a prevádzkovatelia sieťových odvetví nie sú povinní tieto riešenia uplatňovať. Mesto by malo byť schopné vynútiť podmienky, za ktorých sa zeleň dostatočne chráni a priorizuje minimálne na rovnakej úrovni ako technická infraštruktúra, ktorá má v súčasnosti zákonnú prednosť.

Pre správcu infraštruktúry predstavujú spätné úpravy komunikácie po rozkopávke nemalý finančný náklad. Na druhú stranu v meste je veľké množstvo hráčov, ktorí zdieľajú miesto vedenia infraštruktúry – infraštruktúru poskytujú všetci vyššie spomínaní mestskí aj nemestskí aktéri. Synergický efekt pokládky je však veľmi málo využívaný. Iba malé množstvo sa deje v kooperácii 2 a viacerých subjektov, hoci do určitej miery sa tieto rozkopávky už v súčasnosti organicky centralizujú v réžii súkromných aktérov. Prevádzkovatelia sieťových odvetví a ani mestské časti ako správcovia komunikácií nie sú povinní poskytovať informácie o plánovaných rozkopávkach.

Zároveň mesto zverejňuje vlastné plánované rozkopávky či rekonštrukcie (obnovy povrchov) komunikácií len na príliš krátke obdobie – obvykle len 1 rok vopred, pričom plány navyše podliehajú zmenám. Nie všetky podniky sú schopné takto agilne prispôsobiť svoje plány,, a preto by sa mesto malo snažiť zverejňovať plánované zámery s oveľa dlhším horizontom, najmenej na 3 roky dopredu, čo umožní aj prevádzkovateľom sieťových odvetví náročných na plánovitú prípravu (kanalizácia, vodovody, plynovody) lepšie skoordinovať rozkopávky a pokládky sietí.

Mesto by sa súčasne malo usilovať o úpravu legislatívy, aby malo kompetencie vyžadovať skoré poskytovanie investičných zámerov od prevádzkovateľov sieťových odvetví či mestských častí. Zo skúseností je však známe, že tieto zámery sú viacerí prevádzkovatelia aj mestské časti ochotné poskytovať aj dobrovoľne. Koordinačná rola mesta by preto mohla spočívať v prevádzke systému, ktorý by tieto zámery integroval a zlaďoval.

Jedným z nástrojov na motivovanie poskytovateľov sieťových služieb k lepšej koordinácii je, okrem prevzatia aktívnej koordinačnej roly zo strany mesta, úprava sadzieb za dane a poplatky spojené s rozkopávkami. V súčasnosti sa na rozkopávky uplatňujú dve platby: jedna z titulu úhrady správneho poplatku na základe zákona č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch[230] a druhá z titulu úhrady dane za užívanie verejného

230 Ďalej len „zákon o správnych poplatkoch“. Samotný sadzobník poplatkov je upravený v rozhodnutí primátora hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy č. 21/2021 o sadzobníku správnych poplatkov za povolenie na zvláštne užívanie miestnych ciest I. a II. Triedy.

priestranstva na základe zákona č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady.[231]

Zatiaľ, čo mesto nedokáže výrazne meniť sadzby správnych poplatkov v zmysle zákona o správnych poplatkoch, má voľnú ruku pri úprave sadzieb dane za užívanie verejného priestranstva v zmysle § 33 zákona o miestnych daniach. Súčasné všeobecne záväzné nariadenie hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy č. 15/2012 o dani za užívanie verejného priestranstva (ďalej len „VZN č. 15/2012“) bližšie upravujúce sadzbu dane z tohto pohľadu nevyužíva dostatočne legislatívne možnosti, aby sadzby pôsobili motivačne pre koordináciu viacerých subjektov, urýchlenie nápravy do pôvodného stavu či kvalitnú obnovu do pôvodného stavu. Nízke sadzby pre krátkodobé rozkopávky, stredne vysoké pre stredne trvajúce rozkopávky a, naopak, vysoké sadzby pre dlhé rozkopávky by mohli ekonomicky motivovať prevádzkovateľov sieťových lepšie plánovať a koordinovať rozkopávky. Zavedením progresívnejšej dane za užívanie verejného priestranstva by mohli byť prevádzkovatelia sieťových odvetví viac motivovaní skoordinovať sa, a tak si deliť tento náklad.

V rokoch 2015-2021 bolo v priemere na komunikáciách magistrátu vykonaných 422 rozkopávok, z toho až 53 % bolo vykonaných v dôsledku havárie. K havarijnej rozkopávke dochádza z viacerých dôvodov. V prvom rade to je dlhodobý investičný dlh na podzemnej infraštruktúre, ktorý sa na mestom (alebo jeho podnikmi) vlastnenej infraštruktúre vyšplhal na približne 600-650 miliónov Eur.

Častým dôvodom býva aj relatívna výhodnosť havarijnej opravy oproti oprave plánovanej. V prípade plánovanej opravy mesto musí vydať povolenie na rozkopávku a komunikácia musí byť daná do pôvodného stavu. V prípade havarijnej opravy je nutné vykonať opravu okamžite a teda povoľovací proces sa výrazne skracuje.

Príležitosti

Potreba modernizácie sietí zároveň otvára príležitosti pre nový prístup a vybudovanie infraštruktúry, ktorá urobí z Bratislavy odolnejšie, informovanejšie a udržateľnejšie mesto schopné efektívne zhodnocovať zdroje a čeliť výzvam budúcnosti. Táto zmena sa pritom okrem zvýšeného komfortu v dôsledku zriedkavejších rozkopávok môže odraziť v niekoľkých úrovniach.

V prvom rade ide o zakladanie novej infraštruktúry. Mesto, jeho podniky a ďalší prevádzkovatelia môžu modernizovať vlastnú infraštruktúru, ako aj vnútorné predpoklady preto, aby sa rozkopávky minimalizovali. Napríklad

231 Ďalej len „zákon o miestnych daniach“.

centralizácia sietí sa dá dosiahnuť aj pomocou tzv. káblovodov[232] a kolektorov.[233] Tieto nástroje v súčasnosti nie sú dostatočne využívané – dokonca v súčasnosti ani nie je zmapované, akým množstvom (dĺžkou) káblovodov mesto disponuje. Čo sa týka kolektorov, tých mesto prevádzkuje cca 16 km a väčšina z nich sú pomerne novovybudované. Mesto by malo pokračovať v pokladaní svojich sietí v synergii s ostatnými prevádzkovateľmi sieťových odvetví, ako aj zmapovať káblovody a pokračovať v budovaní káblovodov a kolektorov.

Za druhé, mesto môže v dôsledku rozkopávok pristúpiť k skvalitneniu povrchov. Keď dochádza k významným rozkopávkovým prácam, je na mieste zvážiť komplexnejšie realizácie povrchov v štandarde podľa manuálov vytvorených Metropolitným inštitútom Bratislavy.[234] Avšak takéto skvalitnenie verejného priestoru nie je v súčasnosti legislatívne vymáhateľná požiadavka, keďže existuje len povinnosť stavebníka navrátiť povrch komunikácie do pôvodného stavu. Pritom však investícia do nových povrchov (najmä dlažba) prináša nielen lepšie parametre z hľadiska estetiky, jednotnosti povrchov, odtekania vody, trvácnosti povrchov, debarierizácie, ale prináša aj možnosť opätovného otvárania a zatvárania chodníkov a komunikácií bez toho, aby bol povrch esteticky degradovaný. K tomuto by mohla aktérom pomôcť pozitívna motivácia k odovzdaniu verejného priestoru v želanom stave. Mesto by malo pracovať na legislatívnom či zmluvnom riešení tejto situácie.

Treťou veľkou príležitosťou pri budovaní a obnovovaní technickej infraštruktúry je budovanie doplnkových služieb k technickej infraštruktúre. Mesto či jeho podniky môžu rozširovať svoje služby v napojení na novú či skvalitnenú technickú infraštruktúru: optická sieť pod zemou, nabíjacie stanice vychádzajúce zo stĺpov verejného osvetlenia na miestach, kde sú parkovacie státia či nové senzory mapujúce najrôznejšie javy v meste. Týmto témam sa osobitne venujeme nižšie.

232 Tvárnicová sieť uložená pod povrchom zeme, spravidla v hĺbka 0,5 m až 1 m, pozostávajúca z niekoľkých otvorov integrovaných do jedného celku (telesa) s manipulačnými šachtami (káblové šachty). Účelom káblovodu je inštalácia káblov, HDPE rúr, alebo multirúr. Teleso káblovodu je vytvorené z betónu alebo polyetylénu. Káblovod je podzemná (podpovrchová) líniová stavba v zmysle Stavebného zákona. Jej priebeh je členený na úseky vymedzené manipulačnými šachtami (káblovými šachtami), určenými na manipuláciu a inštaláciu vedení, káblov a rúr.

233 Pochôdzí káblovod s vyššou kapacitou a lepšou možnosťou údržby sietí nachádzajúcich sa tu. Spravidla sa nachádza v hĺbke 5 m a viac.

234 METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *Manuál verejných priestorov.*

Východisko 4: Nízka kvalita verejného osvetlenia

Bratislava v súčasnosti disponuje 48 500 svietidlami. Tieto svietidlá sú v správe Bratislavy, avšak dlhodobým zmluvným prevádzkovateľom je externá firma Yunex, s. r. o. (predch. Siemens, s. r. o., či Siemens Mobility, s. r. o.). Bratislava si teda v súčasnosti outsourcuje správcovské služby.

V rámci modernizácie osvetľovacej sústavy v rokoch 1997-2000 prebehla kompletná výmena svietidiel, ktoré sú dnes technicky a energeticky zastarané. V období 2018-2021 bolo modernizovaných približne 10 % osvetľovacej sústavy s využitím energeticky efektívnej LED technológie.

V Bratislave sa nachádza aj 33 000 osvetľovacích stožiarov, 5 000 trakčných stožiarov (v správe DPB), 6 500 distribučných stožiarov, 1 600 km podzemného káblového vedenia a 200 km vonkajšieho nadzemného vedenia. Veľká časť z tejto infraštruktúry je v pôvodnom stave zo 70. a 80. rokov. Čiastočná obnova na určitých úsekoch prebiehala v rokoch 1997-1999 a 2000-2010. V období 2010-2020 bolo obnovených viac ako 12 % (4 200 kusov) nosnej sústavy (stožiarov) verejného osvetlenia. Napájacie rozvody (káblové vedenia uložené v zemi) boli rekonštruované len v individuálnych prípadoch.

Napriek čiastočným rekonštrukciám si verejné osvetlenie vyžaduje systematickú modernizáciu – bratislavské verejné osvetlenie je do veľkej miery morálne a technicky zastarané. Zastarané verejné osvetlenie pritom vykazuje zvyšujúcu sa mieru poruchovosti osvetlenia, ktorá vedie k nasledovným negatívnym javom:

- → Nižšia miera osvietenia ulíc a komunikácií v dôsledku porúch vedie k zvýšeniu dopravných rizík či celkovej bezpečnosti obyvateľov/iek vo večerných a nočných hodinách.
- → Zastarané lampy, no tiež zastarané technológie verejného osvetlenia neumožňujú reguláciu intenzity osvetlenia, čo vedie k svetelnému smogu. Podobne nevhodné (napr. guľovité) tvary lámp smerujú svetlo často do okien obyvateľov.
- → Zastarané technologické riešenia vedú aj k vysokej energetickej náročnosti verejného osvetlenia. Dnes používané technológie sú významne šetrnejšie k spotrebe elektrickej energie aj nenáročnejšie na údržbu. Z týchto dôvodov je dnes prevádzkovaný systém verejného osvetlenia prevádzkovo a finančne nákladný.
- → Napokon zastaraný systém verejného osvetlenia negatívne vplýva na kvalitu verejného priestoru – toto súvisí nielen so samotným svetlom, ale aj s kvalitou stĺpov verejného osvetlenia a ich bezprostredného okolia.

GRAF 35 Vývoj počtu poruchových hlásení verejného osvetlenia (2010 – 2020)

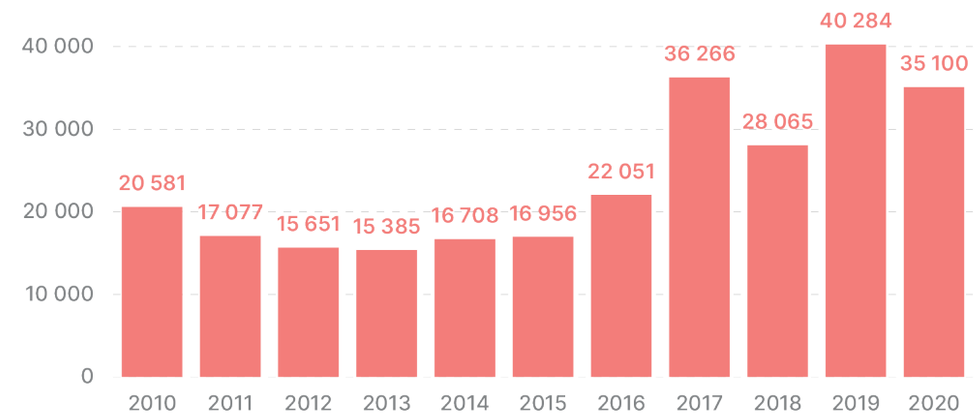

Zdroj dát: *Siemens, s.r.o, MIB, vlastné spracovanie, 2022*

Poruchovosť svietidiel vykazuje výrazne zhoršujúci sa trend. V roku 2013, kedy bola poruchovosť najnižšia, bolo vo všetkých mestských častiach hlásených 15 385 porúch. V roku 2019, kedy bolo vykazovaných zatiaľ najviac porúch, ich bolo až 40 284 (pozri štatistiku počtu poruchových hlásení).

To znamená, že k celkovému počtu 45 262 svietidiel bolo nahlásených takmer rovnako veľa (89 %) porúch. Neznamená to jednoznačne, že také množstvo svietidiel bolo aj reálne nefunkčných (jedno svietidlo mohlo byť nahlásené viackrát počas roka), ale štatistika ukazuje stúpajúci trend poruchovosti.

V súčasnosti je celkový dlh na verejnom osvetlení odhadovaný v hodnote približne 81 miliónov eur. Z toho 12,9 milióna vo svietidlách, 16 miliónov v stožiaroch a 52,5 milióna káblov. Keďže množstvo verejného osvetlenia bolo rekonštruovaného v pomerne dávnej dobe (1997-2010), v blízkom období bude aj táto infraštruktúra zastaraná s potrebou obnovy. Investičný dlh teda bude ďalej narastať.

V roku 2022 vznikol nový mestský podnik Technické siete Bratislava s cieľom zabezpečovania údržby, riadenia, rekonštrukcie a modernizácie verejného osvetlenia v Bratislave. Prevádzka osvetľovacej sústavy bude kompletne zabezpečovaná mestskou firmou do konca roka 2023. Toto opatrenie reaguje na potrebu sanácie prehlbujúceho sa investičného dlhu, keďže v uplynulom období boli investície do tejto infraštruktúry nedostatočné. V súčasnej situácii zabezpečovanie osvetlenia bez významných investícií do obnovy nie je udržateľné.

OBRÁZOK 26 Mapa verejného osvetlenia v Bratislave s vyznačením, kedy boli svietidlá a stožiare obnovované.

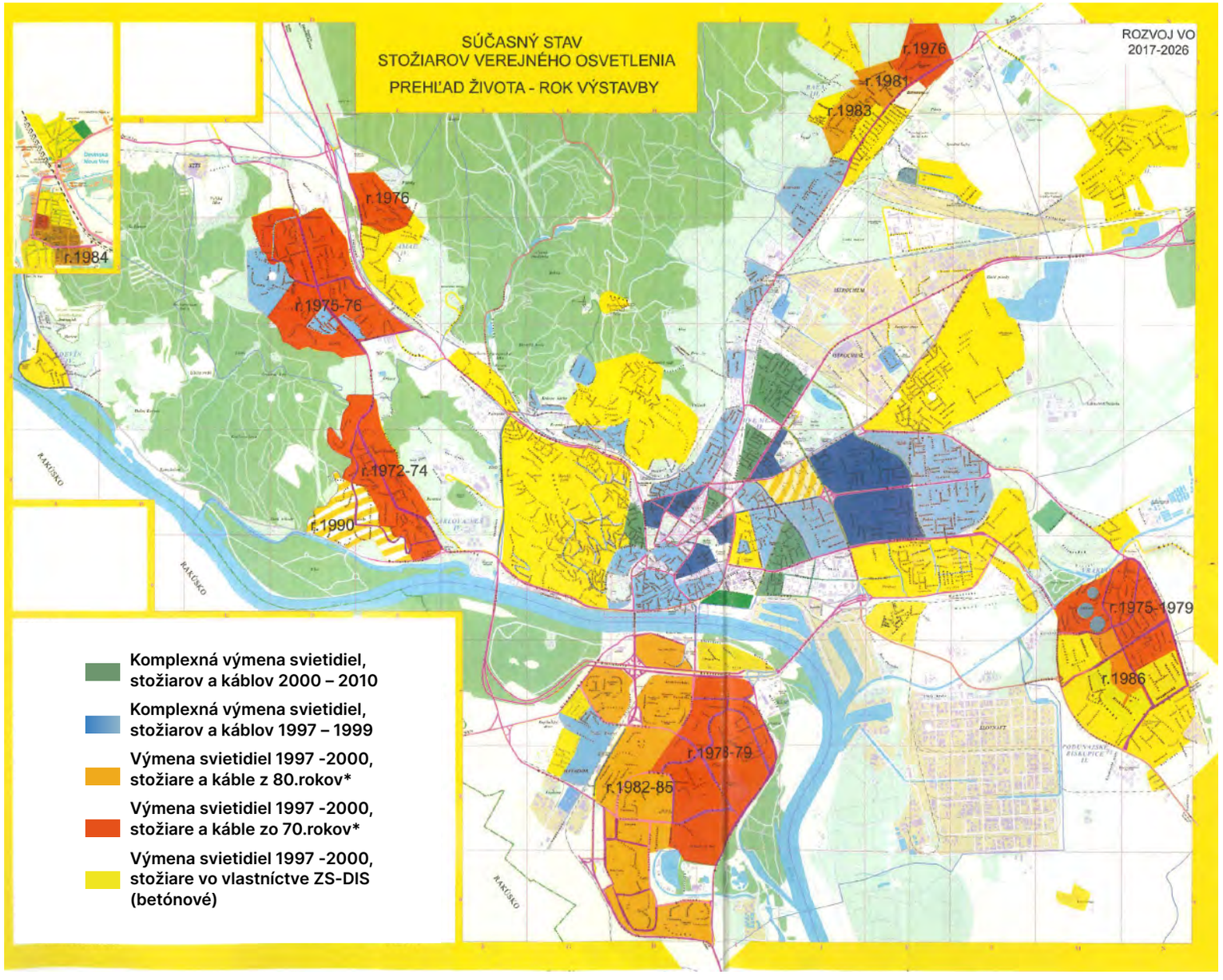

Zdroj dát: *Siemens s.r.o., Hlavné mesto Slovenskej republiky Bratislava, 2016*

**Poznámka: Stožiare boli čiastočné menené v rámci „sanácii" (2009-2020) v objeme 4 200 ks.*

GRAF 36 Pomer poruchových hlásení k celkovému počtu svetelných bodov

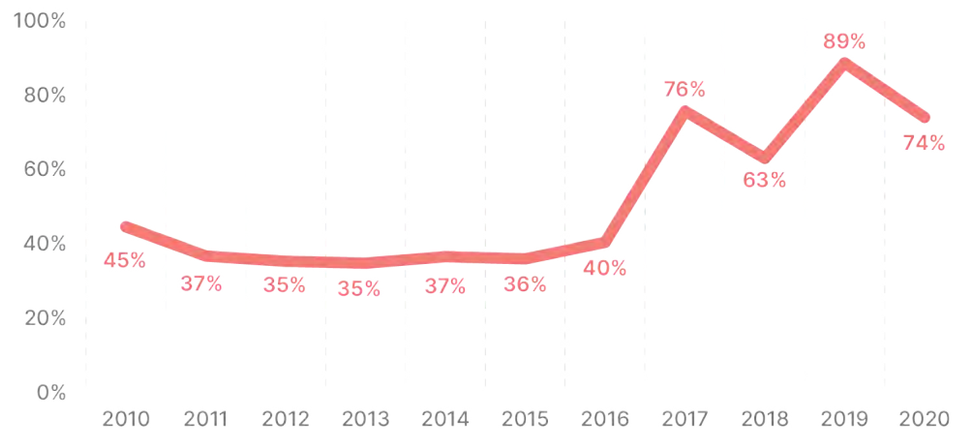

Zdroj dát: *Siemens, s.r.o, MIB, vlastné spracovanie, 2022*

Vzhľadom k vysokej poruchovosti svietidiel je potrebné vykonať významné investície v pomerne krátkom čase. V horizonte 5 rokov je naplánované preinvestovať približne 40 miliónov Eur, z čoho pôjdu investičné zdroje primárne do modernizácie samotných svietidiel (13,5 milióna Eur). Osvetľovacia sústava by mala byť kompletne modernizovaná do konca roka 2025 s využitím LED technológie. Práve nasadenie LED technológie prináša zvýšenie energetickej efektívnosti zariadenia – priama úspora približne 40 % celkovej spotreby elektrickej energie, pričom nasadenie pokročilého riadiaceho systému prinesie dodatočnú úsporu približne 20 %. Práve preto budú svietidlá primárne menené ako prvé.

Spolu so svietidlami sa však budú súbežne meniť aj stožiare a káble s výhľadom do roku 2040 s celkovým finančným plnením takmer 70 miliónov Eur. Do roku 2040 by sa malo vymeniť:

- 45 000 svietidiel v objeme 13,5 milióna Eur;
- 24 000 stožiarov v objeme 24 milióna Eur;
- 360 kilometrov káblov[235] v objeme 25 milióna Eur;
- riadiaci hardware a software osvetlenia v objeme 6,5 milióna Eur.

235 Výmena káblov je plánovaná v synchronizácii s inými aktérmi a v rámci veľkých modernizácii električkových tratí (Ružinovská, Vajnorská).

GRAF 37 Kumulatívny rozsah modernizácie svietidiel (ks), stožiarov (ks) a káblov[236] (počet káblových polí)

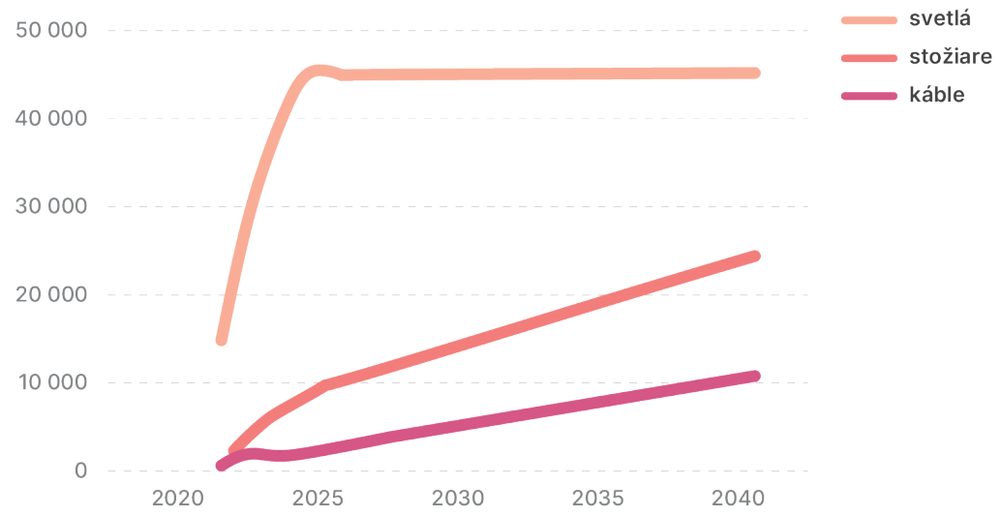

Zdroj dát: *Technické siete Bratislava*

Operačné náklady sú výrazne ovplyvňované cenou elektriny, pre rok 2022 sú odhadované v sume celkovo približne 6,3 milióna Eur, z toho približne 3,9 milióna Eur tvoria náklady na elektrickú energiu a zvyšok náklady na zabezpečovanie prevádzky a bežnej údržby osvetlenia. Avšak vďaka moderným technológiám použitým v nových svietidlách, úspory na energii môžu byť na úrovni až 60 % zo súčasnej spotreby pri implementácii LED technológie vrátane pokročilého riadiaceho systému. Tieto úspory môžu byť približne 2,4[237] miliónov Eur ročne od roku 2025, kedy budú všetky svietidlá vymenené.

S rekonštrukciou verejného osvetlenia a jeho stožiarov je spojený aj potenciál na zvýšenie kvality a dizajnu samotných stožiarov verejného osvetlenia. Častými problémami sú nedodržanie všeobecného princípu vzájomného súladu rôznych prvkov či v rámci jedného priestoru alebo verejných priestorov v celom meste (rôzny dizajn, farebnosť na jednej ulici), nevhodné vybranie kategórie osvetlenia (v mieste, kde má byť estetické osvetlenie je technické a opačne) či osvetlenie umiestnené v strede chodníkov, ktoré následne zužuje chodník. S cieľom zjednotiť štandardy verejného osvetlenia pre jednotlivé kategórie verejných priestorov vytvoril Metropolitný inštitút Bratislavy spolu s odborníkmi z magistrátu osobitnú

236 Káble sa nebudú meniť medzi všetkými stožiarmi.

237 Výpočet uvažuje s cenou komodity platnou pre hlavné mesto na rok 2022: 75,41 EUR bez DPH a spotrebnej dane za MWh. Vzhľadom na štruktúru ceny elektriny predpokladané úspory 60 % spotreby netvoria 60 % finančnej úspory na platbách za elektrinu.

časť Manuálu verejných priestorov – Princípy a štandardy verejného osvetlenia.[238] Je preto dôležité nové stĺpy a ich dizajn osádzať podľa týchto princípov.

Navyše, vďaka modernizácii verejného osvetlenia môže byť ďalej rozširovaný mestský kamerový systém, modernizovaná cestná dopravná signalizácia, či osádzané rôzne čipy a senzory využiteľné na mapovanie objemu dopravy, kvality ovzdušia či hluku. Podiel pripravených stožiarov na zavedenie multifunkčného „smart" osvetlenia podporujúce rozšírené služby je v súčasnosti na úrovni 7,5 %.[239] Počet stožiarov, ktoré plnia multifunkčnú úlohu (nielen ako nosič, ale poskytujú aj dátovú/napájaciu konektivitu) je dnes minimálny a funguje zatiaľ len v režime pilotných projektov – napr. nabíjacie stanice na Železnej studničke.

Modernizácia verejného osvetlenia otvára príležitosti na skoordinovanie s implementáciou Metropolitnej optickej siete, ktorá v súčasnej dobe nepokrýva dostatočné územie mesta. Verejné osvetlenie dokáže pridať hodnotu nad rámec samotného osvetlenia. Budovaním novej a rekonštruovaním a výmenou existujúcej svetelnej infraštruktúry v zásadách o efektívnom nakladaní a hospodárení s majetkom mesta je možné rozširovať Metropolitnú optickú sieť (MOS-HMBA), ktorá v súčasnosti tvorí základnú optickú chrbticovú infraštruktúru na území Bratislavy. Zároveň vďaka flexibilite pri vyvolaných investíciách bude možné využiť potenciál koordinácie s ostatnými zapojenými inštitúciami pri pokladaní sietí či rekonštrukcií chodníkov.

238 METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *Manuál verejných priestorov – Princípy a štandardy verejného osvetlenia.* 2021.

239 K 1.2.2022.

Východisko 5: Nevyužitý potenciál Metropolitnej optickej siete

V súčasnosti mesto disponuje 73,3 km optických trás, čo pokrýva približne 15 %[240] cestných komunikácií v správe magistrátu. Pri využití synergií s plánom budovania verejného osvetlenia by mohla Metropolitná optická sieť pokrývať väčšinu územia mesta, čo by umožnilo mestu byť jedným z hlavných poskytovateľov služieb optickej dátovej siete. Pomocou optickej infraštruktúry sa tak bude dať zabezpečovať poskytovanie internetových služieb a prístupu k službám Magistrátu hlavného mesta Bratislavy s cieľom zvyšovania svojej efektívnosti, kompetentnosti a znižovaním nákladov na verejnú správu.

Rozširovanie Metropolitnej optickej siete je dôležité aj z ďalších dôvodov, ako je zvyšovanie bezpečnosti obyvateľov ďalším rozširovaním bezpečnostného kamerového systému, dopravného kamerového systému, budovanie senzorickej siete (kvalita ovzdušia, meteorologické stanice, atď.), pripájaním mestských organizácii a ich pobočiek, pripájanie cestnej dopravnej signalizácie za účelom centrálneho riadenia križovatiek pre potreby záchranných zložiek ako sú PZ SR, ZZS, HaZZ a rozširovaním mestskej WiFi siete. Vďaka tomu, že verejné osvetlenie je pod trvalým napätím, je táto infraštruktúra využiteľná aj na vybudovanie siete nabíjacích staníc pre elektromobily.

V neposlednom rade rozširovaním MOS-HMBA je šírenie vysokorýchlostného internetu pre budúce rozširovanie 5G siete. Táto sieť ma nároky na husté pokrytie (každých cca 100 m) vysielačmi s vysokorýchlostnou sieťou. Oblasti, ktoré doteraz neboli pokryté komerčnými prevádzkovateľmi, tak môžu byť pokryté Metropolitnou optickou sieťou, kde môžu byť voľné kapacity vybudovanej optickej trasy ponúknuté na prenájom tretím stranám. V súčasnosti je iba približne 5 mestských budov napojených na takúto sieť.

S cieľom minimalizovať náklady na osobitné rozkopávkové práce za účelom rozširovania MOS-HMBA sa bude MOS-HMBA rozširovať na miestach a v čase, kedy sa realizujú rozkopávkové práce z iných dôvodov – predovšetkým pre obnovu verejného osvetlenia či rozkopávky iných prevádzkovateľov sieťových služieb. Z týchto dôvodov môže byť mesto schopné poskytovať túto infraštruktúru za konkurencieschopné ceny.

Zámer rozširovania MOS je zahrnutý v zámere obnovy siete verejného osvetlenia[241]. Technické siete Bratislava počítajú s rekonštrukciou 360 km napájacích vedení a keďže pripokládka Metropolitnej optickej siete predstavuje zanedbateľný náklad navyše, všetky tieto rozkopávky budú synergicky využité. Zároveň budú pre rozvoj optickej siete využité aj ostatné príležitosti, ktoré nie sú v súčasnosti jednoznačne kvantifikované

240 Vlastné výpočty (464 km cestných komunikácií v správe mesta Bratislava).

241 Založenie obchodnej spoločnosti Technické siete Bratislava, a. s.

(napríklad rozvoj a rekonštrukcia električkových a trolejbusových tratí, opravy komunikácií mesta či súkromné investície). Vďaka tomto rozširovaniu budú postupne zapájané mestské organizácie do siete a odhadovaná finančná návratnosť pokládok je 3-5 rokov.

Východisko 6: Vodovodná a kanalizačná infraštruktúra má nakumulovaný investičný dlh

Technická infraštruktúra pre zásobovanie pitnou vodou a odvádzanie odpadových vôd je v dlhodobo nevyhovujúcom stave. Časté havarijné stavy, lokality bez napojenia na vodovodný systém, kanalizačné zberače preťažované balastnými (cudzími) vodami (napr. v prípade silných dažďov) či nepravidelné čistenie vpustov od napadaných nečistôt prospievajúcich k zatápaniu ulíc, to všetko sú súčasné problémy vodovodnej infraštruktúry mesta.

V súčasnosti je napojených na zásobovanie pitnou vodou 99,3 % populácie mesta a na kanalizáciu 98 % populácie. Keďže mesto sa neustále rozvíja, je potrebný konštantný rozvoj ako zásobovania pitnou vodou, tak kanalizáciou. Medzi rokmi 2016 a 2020 pribudlo takmer 29 km vodovodnej siete a medzi rokmi 2016 a 2021 pribudlo 26 km kanalizačnej siete[242]. Je potrebné prinajmenšom udržať súčasnú úroveň napojenosti, lebo v prípade ich zhoršenia sa stanú limitujúcim faktorom pre plánovanie ďalšej výstavby a rozvoja mesta.

GRAF 38 Dĺžka vodovodnej a kanalizačnej siete v Bratislave. (Dĺžka vodovodnej siete za rok 2021 pre mesto Bratislava je nedostupná.)

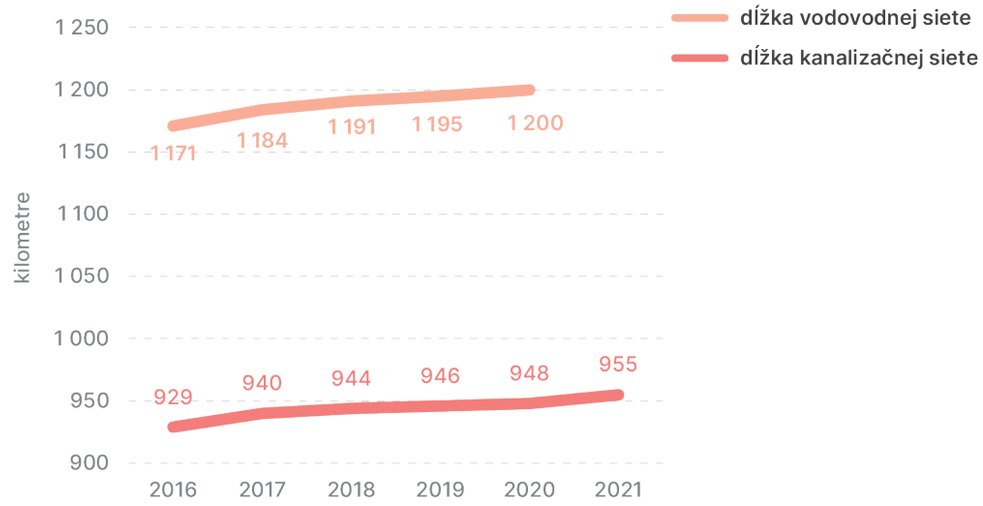

Zdroj dát: *Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy 2021 a interné štatistiky BVS. Štatisticky úrad Slovenskej republiky*

242 ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. *Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy 2021.* 2021.

Veľmi problematické sú havárie vodárenského potrubia. V prípade havárie je totižto narušená dodávka vody, vzniká únik vody z potrubia a navyše je potrebná urgentná rozkopávka, čo prináša nekoordinované práce. V roku 2021 bolo 1 386 havárií vodárenského potrubia, najmenej od roku 2018.

Navyše, havárie sú často spojené s nedodržaním kvality vody (v roku 2020 bolo identifikovaných 63 takýchto incidentov) či prerušením dodávky vody (1 incident v roku 2020). Problémom je aj veľké množstvo únikov vody, nedodržania kvality vody či prípady havárií, ktoré ústili k environmentálnemu zaťaženiu (1 za rok 2020), ktoré vznikajú práve vďaka havarijným situáciám a nekvalitnej infraštruktúre potrubia. Preto je potrebné čo najväčšie obmedzenie havarijných rozkopávok vodovodného a kanalizačného potrubia dosiahnuteľné dlhodobou a kvalitnou údržbou a rekonštrukciou infraštruktúry.

V súčasnosti je investičný dlh infraštruktúry vody a kanalizácie na území Bratislavy odhadnutý na 356 miliónov Eur. Znižovanie tohto dlhu vďaka plánovaným investíciám opráv je dlhodobým cieľom BVS. Investičné plány na budúce roky sa však odvíjajú aj od cenotvorby regulovanej Úradom pre reguláciu sieťových odvetví (ÚRSO), ktorý priamo vstupuje do tohto procesu.

GRAF 39 Počet prípadov havárie vodárenského potrubia

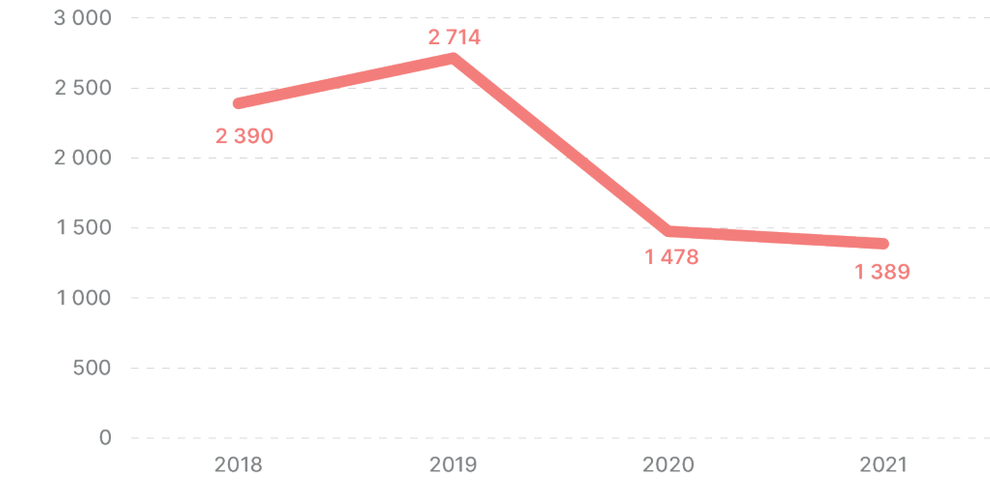

Zdroj dát: *Bratislavská vodárenská spoločnosť*

GRAF 40 Úniky vody v prepočte na 1 kilometer potrubia (m³/km/rok)

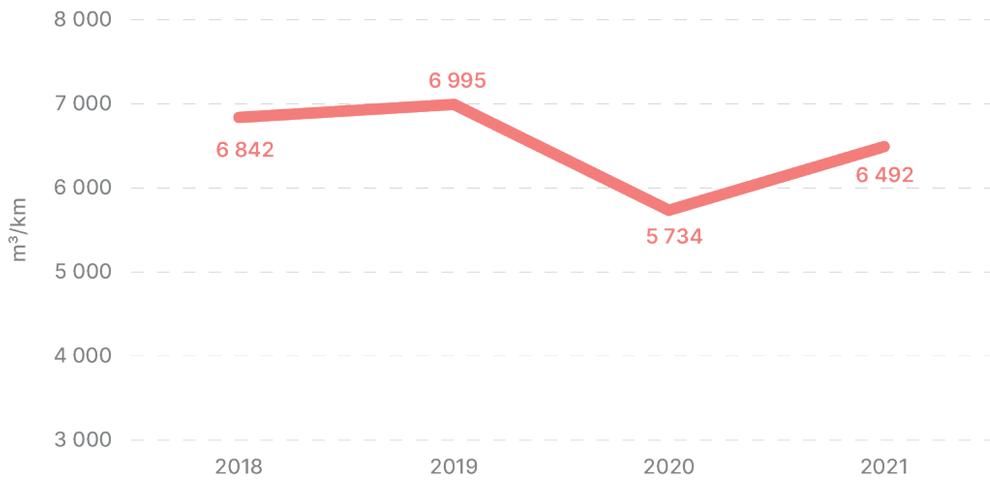

Zdroj dát: *Bratislavská vodárenská spoločnosť*

Východisko 7: Nadmerná spotreba vody

Každá spotreba vody, či úžitkovej, alebo pitnej, vytvára záťaž na životné prostredie. Voda musí byť odčerpaná zo svojho prirodzeného miesta, následne chemicky spracovaná, doručená k spotrebiteľovi, použitá, a potom vyčistená čistiarňou odpadových vôd. Každý z týchto úkonov vytvára navyše aj energetickú záťaž. Je preto dôležité snažiť sa o dlhodobé znižovanie spotreby vody.

V Bratislave v súčasnosti postupne klesá spotreba pitnej vody (v absolútnych číslach, počet obyvateľov pritom rastie). Je to spôsobené najmä tým, že spotrebiče v domácnosti sa stávajú čím ďalej tým viac šetrnejšie k spotrebe vody. Avšak samotná Bratislavská vodárenská spoločnosť nie je inherentne motivovaná túto spotrebu znižovať a robiť také opatrenia, aby odberatelia vody svoju spotrebu znižovali. BVS je totiž finančne motivovaná spotrebu zvyšovať, keďže spotreba vody vstupuje do tržieb. Čím vyššia je spotreba, tým má BVS vyššie tržby. Navyše, pre samotné vodovodné potrubia je technologicky lepšie, ak sú využívané v čo najväčšej miere.

Ak zoberieme do úvahy rastúci počet obyvateľov, spotreba vody na obyvateľa v rokoch 2019 a 2020 klesla ako pri pitnej, aj pri úžitkovej vode.

Je teda úlohou mesta a regulátora (ÚRSO), aby vytvoril také podmienky, kde je samotná BVS motivovaná spotrebu vody ešte viac znižovať. V súčasnosti totiž spoločenský záujem na šetrnom zaobchádzaní s vodnými zdrojmi nie je dosahovaný z dôvodu nesprávnej regulácie.

GRAF 41 Absolútna spotreba pitnej vody v Bratislave (v m³ za deň)

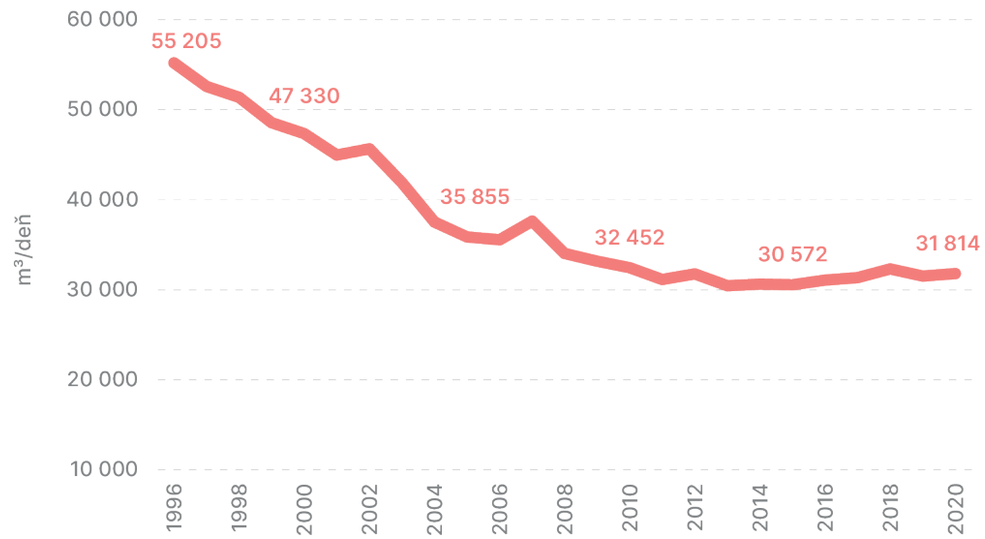

Zdroj dát: *Štatistický úrad Slovenskej republiky*

GRAF 42 Priemerná spotreba pitnej a úžitkovej vody na obyvateľa v Bratislave (v litroch za deň)

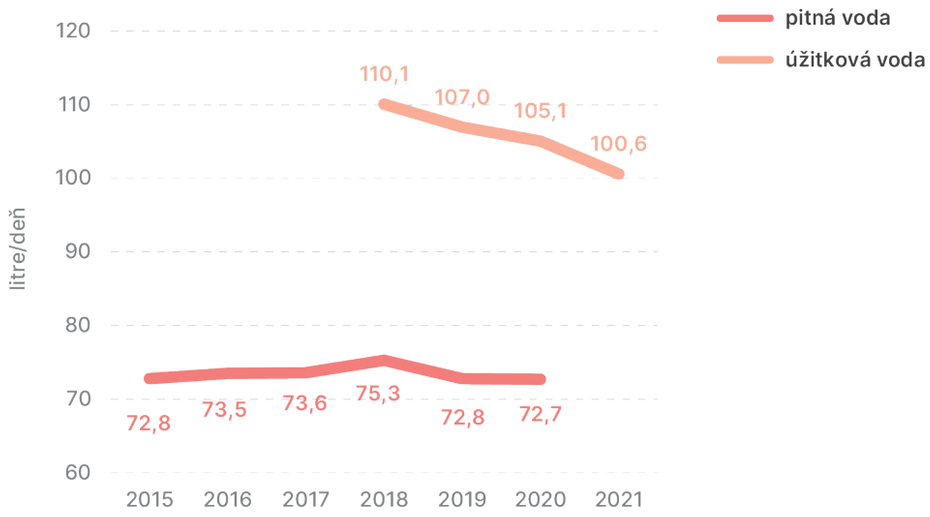

Zdroj dát: *Bratislavská vodárenská spoločnosť, Štatistický úrad Slovenskej republiky*

B.7 KULTÚRA

V rámci kapitoly Kultúra boli ako **centrálny problém** identifikované **nedostatočná ochrana a neudržateľný rozvoj kultúrnych zdrojov mesta (organizácií a infraštruktúry) a vysoký investičný a modernizačný dlh s nevyhovujúcou starostlivosťou o kultúrne dedičstvo**, vzhľadom na dlhodobé kapacitné deficity kultúry (v zmysle finančných, personálnych, priestorových kapacít) a podhodnotenie oblasti kultúry v agende mesta.

Mesto je vlastníkom a správcom objektov, ktoré sú národnými kultúrnymi pamiatkami, pamätihodnosťami alebo sú objektami s kultúrnymi hodnotami. Zdvojená rola mesta v starostlivosti o kultúrne dedičstvo kladie na samosprávu vysoké nároky. Značný počet kultúrnych pamiatok a pamätihodností si vyžaduje pozornosť z hľadiska ich ochrany a údržby. V meste je zároveň evidovaných viac ako 570 pomníkov, pamätníkov, umeleckých diel a fontán v exteriéri mesta.

Súčasný stav pamiatkového fondu, pamätihodností na území mesta, strata viacerých pamiatkových hodnôt ako dôsledok nevhodných zásahov alebo až zánik niektorých objektov v dôsledku intenzívnej developerskej činnosti a tiež trvalého obmedzovania finančných prostriedkov na údržbu a obnovu pamiatkových objektov je pre budúce obdobie veľkou výzvou s cieľom skvalitniť starostlivosť o pamiatky a venovať kultúrnemu dedičstvu pozornosť, ktorá mu právom prináleží.

Chýba systematická ochrana a obnova pamiatkového fondu sprevádzaná zlým stavom a uskladnením zbierkových predmetov (od roku 2019 buduje mesto depozitáre pre uloženie zbierkových predmetov, rekonštruuje pomocou dotácie z MK SR NKP Michalskú vežu) a neexistenciou programov na podporu vzniku diel vo verejnom priestore a revitalizáciu verejných priestorov pre kultúrne účely (pasívna rola mesta). **Množstvo významných kultúrnych pamiatok (napr. NKP Devín, NKP Gerulata, DPOH a pod.) čaká na svoju obnovu a vybudovanie zázemia, zlý je stav väčšiny budov v správe kultúrnych mestských organizácií**. Chýbajú aj projektové dokumentácie a pripravenosť na čerpanie externých zdrojov, rovnako tak príležitosti – vhodné dotačné schémy na národnej a medzinárodnej úrovni.

Postupné budovanie kapacít správy kultúry nepostačuje na plnenie kompetencií a rozvojových cieľov v súlade s potrebami mesta. Tento stav bude plne zachytený a opretý o dáta v pripravovanom prvom koncepčnom materiáli rozvoja kultúry mesta Bratislava (Koncepcia udržateľného rozvoja kultúry Bratislava 2030)**. Výdavky na kultúru sú deficitné, desaťročie oscilujú okolo úrovne 2 % z bežných výdavkov rozpočtu mesta a 3 % kapitálových výdavkov, ktoré nepostačujú na systematické investície do kultúry a kultúrnej infraštruktúry.** Dlhodobo nebola realizovaná výrazná investícia do vzniku novej kultúrnej infraštruktúry.

V oblasti podpory kultúrnych organizácií pôsobiacich v meste, mesto nadviazalo na tradíciu **podpory kultúry a umenia** (program Ars Bratislavensis fungoval od roku 2003) vytvorením nového transparentného a moderného grantového nástroja, prostredníctvom ktorého podporuje občianske kultúrne aktivity. Napriek viac ako dvojnásobnému navýšeniu prostriedkov mesto nedokáže dostatočne uspokojiť dopyt po podpore. **Cez Nadáciu mesta Bratislavy, nový grantový mechanizmus na podporu kultúry, mesto uspokojuje 20 % dopytu žiadateľov po finančnej podpore a podporuje 31 % žiadostí**. Mesto dáva od roku 2020 dôraz aj na komunitný aspekt kultúrnych politík, podporuje komunity prostredníctvom Nadácie mesta Bratislavy, chýbajú však doplnkové programy a aktívna spolupráca s mestskými časťami, aby boli komunity silnejšie, odolnejšie a prístupné pre všetkých.

Mesto nemá dostatok financií na zabezpečenie rozvoja príspevkových kultúrnych organizácií, ktorých je zriaďovateľom, tak, aby mohli napĺňať svoje poslanie vyplývajúce zo zriaďovacej listiny. Aj u organizácií, spravujúcich mestskú kultúrnu infraštruktúru, z ktorej väčšinu tvoria národné kultúrne pamiatky sa prejavuje **modernizačný dlh a výrazné deficity v kapacitách pre zabezpečenie hlavnej činnosti a poskytovanie kvalitných služieb.** Rozpočty príspevkových organizácií tvoria 3 hlavné piliere: príspevok zriaďovateľa, príjmy z vlastnej činnosti (najmä vstupné, prenájom, predaj, poskytovanie služieb) a ostatné príjmy (sponzorské príjmy, dotácie). Príspevok zriaďovateľa na činnosť organizácií rastie, stále však nevieme dohnať deficity z minulých rokov. **Priemerný podiel príspevku zriaďovateľa na celkovom rozpočte kultúrnych organizácií predstavuje 79 %.** Priemerná finančná sebestačnosť organizácií je cca 21 % percent. Veľkú časť rozpočtov predstavujú osobné náklady (mzdy a odvody). Organizácie nie sú schopné získať vlastné príjmy v miere, ktorá by ich urobila nezávislejšími od výkyvov príspevku zriaďovateľa, pričom COVID priniesol výrazný prepad v týchto príjmoch.

Príčiny centrálneho problému spočívajú jednak vo **vnímaní a postavení kultúry, len ako nadstavby a doplnku, pričom nie je dostatočne docenený a rozvíjaný jej sociálny a ekonomický potenciál pre rozvoj územia mesta.** Spoločenská hodnota kultúry a jej každodenná prítomnosť v životoch ľudí nie je dostatočne vnímaná, čo limituje spoločenskú objednávku a zdroje na jej rozvoj. Chýbajúca kultúrna perspektíva v plánovaní udržateľného rozvoja mesta je tiež výsledkom **celkového rezortizmus v správe mesta a s tým spojeným sektorovým ukotvením kultúry.** Kultúrna politika mesta bola dlho postavená na zúženom vnímaní kultúry cez starostlivosť o kultúrne pamiatky, chod mestských príspevkových organizácií, organizovanie kultúrnych podujatí či mestských slávností (tradičná kultúrna politika mesta). Chýbajú dáta a osveta, nie sú známe a komunikované **benefity kultúry pre rozvoj celého územia, kvalitu života obyvateľov a riešenie celomestských problémov.**

Takto definovaný problém umocňuje **dlhodobá absencia zberu dát a koncepčného dokumentu v oblasti kultúry,** ktoré by pomenovali pozitívne aspekty ako aj externality dopadu kultúry na obyvateľstvo. Na základe takýchto dát by bolo možné presunúť ťažisko diskusie o podpore kultúry z otázky nákladovosti k otázkam sociálnej, ekonomickej a environmentálnej udržateľnosti mesta. Zberu dát a plánovaniu rozvoja kultúrnej politiky nenapomáha ani **financovanie hlavného mesta a rozdelenie kompetencií medzi jednotlivé úrovne samosprávy na území Bratislavy**, **ktoré spôsobuje fragmentáciu zdrojov a kapacít,** ako aj politické rozhodnutia na úrovni mesta, mestských častí, kraja a štátu, pričom vzájomná spolupráca je len ťažko dosiahnuteľná. **Chýbajú systémové legislatívne nástroje na presadenie potrebných štruktúrnych zmien** vedúcich k efektívnej správe a financovaniu kultúry.

Uvedené problémy majú za následok nedostatočné zapojenie (dostupnosť a prístupnosť) rozmanitých komunít a všetkých obyvateľov do kultúrneho života mesta, **nevyváženosť kultúrnej ponuky** vo verejnom priestore.

Mesto nemapuje a nevyhodnocuje dostupnosť a prístupnosť kultúrnych služieb, nemá vytvorené nástroje a programy na zabezpečenie kultúrnych služieb pre marginalizované skupiny obyvateľov (s výnimkou zliav na vstupnom pre niektoré skupiny), v rámci dotačných programov len postupne zavádza medzi cieľmi a ukazovateľmi podporu a vyhodnocovanie dostupnosti kultúry (od roku 2020).

Bratislava sa do roku 2020 **nevenovala systematicky a prierezovo podpore komunít a komunitného života** (mimo okruh sociálnych politík a politík mládeže), absentoval systematický nástroj pre rozvoj kapacít komunitných aktérov (organizácie, jednotlivci), podpora infraštruktúry pre organizovanie komunitných aktivít či zviditeľňovanie komunitných aktivít cez mediálne kanály mesta. **Absentovala finančná a materiálna pomoc, advokácia či odbúravanie byrokratických a administratívnych prekážok** v procese schvaľovania povolení pri organizovaní komunitných aktivít. Nedostatočne bol využívaný potenciál knižníc, škôl a centier voľného času pre komunitné aktivity, potreba ich otvorenosti a prístupnosti počas celého dňa. Novými politikami a nástrojmi (transformácia CVČ, program Komunity v rámci Nadácie mesta Bratislavy, Open call BKIS zameraný aj na komunitné aktivity, projekt Bratislavskí susedia a pod.) sa snaží Bratislava o postupnú zmenu.

V konečnom dôsledku je **nedostatočne využitý potenciál kultúrnych zdrojov (ľudí a miest) na posilnenie konkurencieschopnosti a sebavedomia mesta**. Mesto nerozvíja cielene svoj kultúrny profil, nerozvíja kultúrnu značku, nevie, akým mestom je a chce byť z pohľadu kultúry.[243] Mestu **chýba zázemie a kapacity prezentačných priestorov pre lepšie služby cestovného ruchu a cezhraničnú spoluprácu**.

Absentujú mestské politiky rozvoja kultúrneho turizmu (a cestovného ruchu ako celku), spolupráca prebieha ad-hoc, prípadne je založená na tradičných väzbách. Nevyužitý je potenciál regionálnej, národnej a medzinárodnej spolupráce pri rozvoji metropolitného regiónu a Bratislavy ako hlavného mesta. **Strategická podpora kultúrnych festivalov s potenciálom pre ekonomický rozvoj a turizmus,** ktoré tvoria neoddeliteľnú súčasť kultúrnej ponuky mesta, začala v roku 2020 bez dostatočných zdrojov a poznačená pandémiou. Navyše mesto v rámci podpory uspokojí len 9 % z celkového dopytu (poskytnuté financie z celkovo žiadaných), tento trend je potrebné zmeniť. Podpora tiež naráža na zákonné limity, ako napr. nemožnosť poskytnutia viacročných grantov, predstavuje však posun oproti minulosti smerom k systematickejšiemu rozvoju prostredia.

Nie je rozvíjaná oblasť KKP a inovačný potenciál medziodvetvovej spolupráce (design, móda, architektúra, reklama, software, gastronómia, cestovný ruch, ICT digitálna ekonomika, sociálne média) je nevyužitý. Tu potrebuje mesto predovšetkým preskúmať dostupných datasetov pre oblasť KKP v meste Bratislava (sprístupnenie relevantných dát tam, kde sú dostupné), pomenovať konkrétne možnosti podpory KKP a limity mesta Bratislavy pre podporu KKP (legislatívne, kompetenčné, personálne, finančné, absencia dát, a pod.).

Chápanie ekosystému KKP ako diverzifikovaného organizmu, ktorého súčasťou nie sú iba firmy a jednotlivci, vykonávajúci ekonomické činnosti v oblasti kultúry, rôznych inovácií, digitálnych technológií, atď., ale aj neziskové organizácie a projekty, vzdelávacie aktivity či komunitná činnosť prináša viaceré výzvy pri definovaní sektora ako takého, ale najmä jeho potrieb. Mesto musí pri ich identifikácii vychádzať z možností, ktoré mu jeho kompetencie a zdroje umožňujú.

Sektor **KKP čelí najmä potrebe štrukturálnych politík, ktoré ho definujú, pomenujú jeho ekosystém a budú ho podporovať** naprieč štátnou správou a jej rezortami či inštitúciami. Riešenie tohto problému mesto samozrejme nedokáže zabezpečiť a ani by nemalo suplovať chýbajúce národné politiky a iniciatívy, ale to, čo dokáže robiť (ako aj v iných oblastiach), sú pilotné projekty, ktorými naznačí riešenie v rámci svojho obmedzeného územia a pôsobnosti. Takéto projekty dokáže mesto robiť jednak v nadväznosti na konkrétnu fyzickú infraštruktúru – priestory a miesta, do ktorých umiestni funkcie súvisiace s rozvojom KKP a jednak podporou networkingu a sieťovania aktérov, ktorá povedie aj k lepšiemu vymedzeniu sektora a jeho potrieb.

---

243 Pozn.: Mesto realizuje dve väčšie kultúrne podujatie špecificky zamerané na udalosť spojenú s identitou mesta (Korunovačné slávnosti a Rímske hry), čo spôsobuje nevyváženosť v prezentácii pamäte mesta.

Východisko 1: Kultúra vnímaná ako nadstavba a doplnok, nie je rozvíjaná jej spoločenská hodnota a príspevok k rozvoju územia (chýbajúca kultúrna perspektíva v plánovaní udržateľného rozvoja mesta). Zároveň chýbajú systémové nástroje na presadenie potrebných zmien vedúcich k efektívnej správe a financovaniu kultúry.

Zabezpečenie finančných zdrojov a ich systematického využitia pre subjekty zriadenej a nezriadenej kultúry s ohľadom na ich previazanie, spoluprácu a prínos.

Napĺňanie týchto cieľov a úloh si vyžaduje adekvátne kapacity a legislatívne možnosti. Kultúrna politika mesta závisí od legislatívnych možností a kompetencií, ktoré pre správu kultúrnych zdrojov v území má. Tie v súčasnosti nie sú postačujúce. **Mesto sa nezaobíde bez viacerých zmien na národnej úrovni. V oblasti kultúry sa dlhodobo volá po reforme systému správy**.

Kompetencie mesta sú pomenované široko, až vágne, na to, aby jasne odlíšili jednotlivé samosprávne úrovne a ich rolu v rozvoji kultúry. Zároveň však legislatíva umožňuje individuálne konanie verejných správnych jednotiek (štát, mesto, kraj) na princípe partnerstva[244]. Decentralizácia odhalila, že veľa potenciálu vie byť v kultúrnych politikách premrhaného. Problém sa rozložil medzi viaceré úrovne, spôsoby, ako riešiť následky sa hľadajú individuálne, odstraňovanie príčin je však v nedohľadne. Chýba kooperácia, pomenovanie podstaty problémov a prijímanie systematických riešení. Všetci sme ponechaní sami na seba, zdroj verejných financií je však len jeden. V takomto prostredí je priam nemožné napĺňať princípy územnej spolupráce a solidarity.

V porovnaní so zahraničím má samospráva v slovenských podmienkach výrazne obmedzené kompetencie a zdroje, čo sa odráža aj na obmedzenej flexibilite pri nastavovaní finančných nástrojov podpory kultúry (tie sú často na hranici možnej legislatívy). Viaceré samosprávy pri svojej ambícii podporovať kultúru systematicky a adekvátne narážajú na obmedzenia legislatívnej a finančnej povahy, ktoré im znemožňujú takúto podporu sprostredkovať na dostačujúcej úrovni. V spoločnej odbornej diskusii by bolo potrebné špecificky vyjasniť rolu regionálnej samosprávy a rolu miestnej samosprávy pri podpore rozvoja kultúrnych aktérov, resp. kultúrneho rozvoja územia.

244 Národné, regionálne a miestne orgány a kultúrne inštitúcie sú si z hľadiska významu pri zabezpečovaní kultúry rovnocenné. Nie je medzi nimi vzťah podriadenosti a nadriadenosti. Ich naplnenie je však možné iba pri zachovaní dobrej územnej a odbornej spolupráce.

Miesto kultúry v politikách mesta

- Kultúra absentuje medzi prioritami verejných politík (sú deficity verejných zdrojov v ostatných základných oblastiach ako doprava, infraštruktúra, bývanie).
- Neexistencia integrálneho prepojenia mestských politík (sektorové uvažovanie).
- „Rezortizmus“ – každý rezort je vlastný ekosystém so svojimi záujmami a aktérmi – bez komunikácie a spolupráce s inými rezortami.
- Absencia mestskej platformy na vznik strategických medzisektorových spoluprác (s výnimkou ad-hoc a vedením iniciovaných projektov).
- Kultúra vnímaná decízormi ako nadstavba (podujatia, voľný čas, zábava), bez poznania jej silného dopadu na celkový rozvoj mesta.
- Chýbajúce dáta o dopadoch kultúry na kvalitu života.
- Tvorba neudržateľných politík (horizonty volebných cyklov) a s tým spojená nízka implementácia strategických dokumentov.

Našim cieľom je dostať kultúru do centra pozornosti v diskusiách o udržateľnom rozvoji Bratislavy. **Chceme aby sa v budúcnosti nášho mesta myslelo na kultúru.** Aby bola prítomná v diskusiách o kvalite života, tak, ako sú prítomné témy verejného priestoru, dopravy, zelene. Aby sa to podarilo, je potrebné nanovo premyslieť kultúrne politiky a tradíciu stojacu na vnímaní kultúry ako sektora – samostatne plánovaného a spravovaného.

Prvým krokom je pre nás zmena nazerania na kultúru a kultúrnu politiku. Kultúra nie je len oddych, zábava či príjemne strávený voľný čas. V mestskom prostredí nepostačuje sektorový pohľad na kultúru ako na činnosť múzeí, galérií, pamiatkových inštitúcií, kín, divadiel, knižníc, či ponuku spoločenských a kultúrnych podujatí a umeleckú činnosť. Potrebujeme vytvárať kultúrne politiky v úzkej previazanosti s lokálnymi komunitami a každodenným životom, neoddelené od iných zložiek života mesta. Kultúra je komplexným ekosystémom, v ktorom funguje sociálny a ekonomický život mesta v rámci prostredia. Na to chceme poukázať konkrétnymi opatreniami, ktoré by mali prinášať nástroje rozvoja kultúry aj v oblastiach verejnej politiky, v ktorých ich bežne nehľadáme – naprieč kompetenciami mesta.

Nielen vnímať rolu kultúry, ale aj ju prakticky uchopovať vo formovaní verejného priestoru, pri sociálnej inklúzii, pri integrácii v špecifických podmienkach, nastavovaní environmentálnych opatrení a pod. V praxi to môže pomôcť udržateľnosti záväzkov. Otvoriť sa viac verejnosti cez priame zapojenie obyvateľov do kultúrneho života vo verejnom priestore, dostupné kultúrne príležitosti, rešpektovanie a začleňovanie rôznych kultúrnych prejavov a komunitný život podporujúci občiansku angažovanosť a tvorivosť všetkých obyvateľov.

Východisko 2: Poddimenzovanosť kultúry ako verejnej politiky a služby mesta, výrazné deficity v kapacitách správy – personálnych, finančných, priestorových a v nástrojoch kultúrnej politiky – plánovaní, zbere a vyhodnocovaní dát a tvorbe systémových mechanizmov.

Budovanie kapacít

- Zanedbané oblasti výkonu kompetencií mesta v oblasti kultúry (kultúrne dedičstvo, ochrana pamiatok).
- Nedostatočné personálne kapacity na úrovni správy kultúry a s tým spojená nemožnosť pokryť všetky úlohy a kompetencie mesta, chýbajúce kapacity pre rozvojové politiky.
- Chýbajúce odborné špecializácie a kapacity na pokrytie kompetencií a riešenie rozvojových projektov v kultúre/slabá prax a know-how v komplexnom strategickom plánovaní mesta (vrátane implementácie, evaluácie a tvorby indikátorov).
- Negatívny dopad transformačných zmien na kapacity organizácií a útvarov mesta (napr. zánik PAMING – organizácie pamiatkovej starostlivosti, začlenenie DPOH pod BKIS, rozsah správy MMB a pod.).

Základom fungujúcej správy sú ľudia. „Stroj“, ktorý poháňa inštitucionálny chod, napĺňanie kompetencií a stratégií, kvalita, akou sú napĺňané, to všetko závisí od ľudí – dostatočných personálnych kapacít, ich odborných skúseností a motivácie. Keď hovoríme o meste ako samosprávnej jednotke, hovoríme o konkrétnych ľuďoch. Tí potrebujú držať kontakt s aktuálnym diskurzom, poznať kompetencie, praktiky a potreby prostredia, byť rešpektovanými partnermi, ovládať potrebné metodiky a nástroje, vzdelávať sa v problematike, posilňovať svoje kompetencie, konať eticky. **Chod mesta je závislý od kvality výkonu tých, ktorí preň pracujú.** Keď chýba niektorá zo spomenutých zložiek, alebo nie je dostatočne rozvíjaná, je to poznať aj vo výsledku. To platí aj o správe kultúry.

Mesto posilnilo v roku 2019 koncepčné a strešné kompetencie vo vzťahu k príspevkovým kultúrnym organizáciám a rozbehlo strategické plánovanie pretavené do nových úloh a financovania vrátane infraštruktúrnych projektov. Posilnenie personálnych kapacít v oblasti kultúry je signálom, že si mesto uvedomuje deficity v tejto oblasti. Tá bola dlhodobo zanedbávaná, počet ľudí pracujúcich na úrade s náplňou kultúrnej agendy sa dal spočítať na prstoch jednej ruky. Situácia však stále nie je ideálna. Len pre napĺňanie cieľov stanovených týmto strategickým dokumentom bude potrebné zodpovedne popísať potrebné kapacity, aby mohli byť opatrenia implementované.

Financovanie kultúry

- Nedostatočné financovanie kultúry (2021: na úrovni 2,3 % rozpočtu mesta), výdaje na kultúru na obyvateľa/rok na úrovni necelých 20 EUR.
- Deficit vo financovaní kultúry – infraštruktúrny dlh, príspevky pre organizácie pokrývajúce základné náklady.
- Asymetria v podpore mestom zriaďovanej a nezriaďovanej kultúry.

GRAF 43 Výdaje na obyvateľa na kultúru / rok

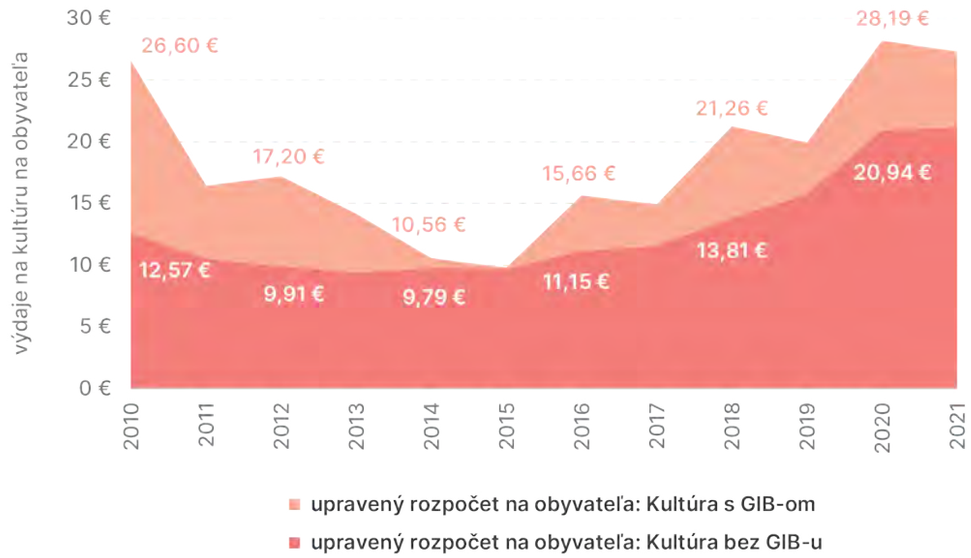

Zdroj dát: *Záverečné účty HMBA, RISSAM*

GRAF 44 Percento výdavkov z celkového rozpočtu mesta

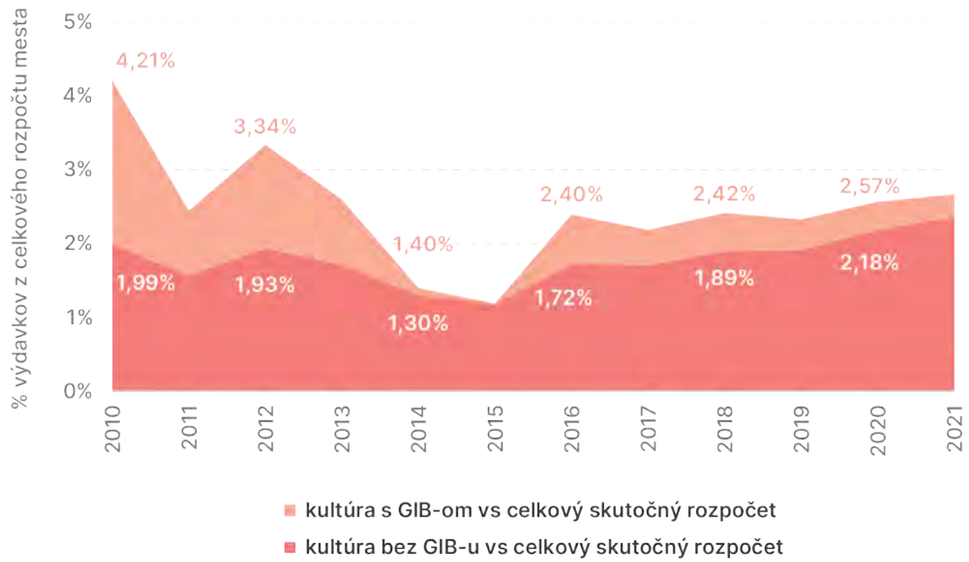

Zdroj dát: *Záverečné účty HMBA, RISSAM*

GRAF 45 Porovnanie financií v programoch programového rozpočtu

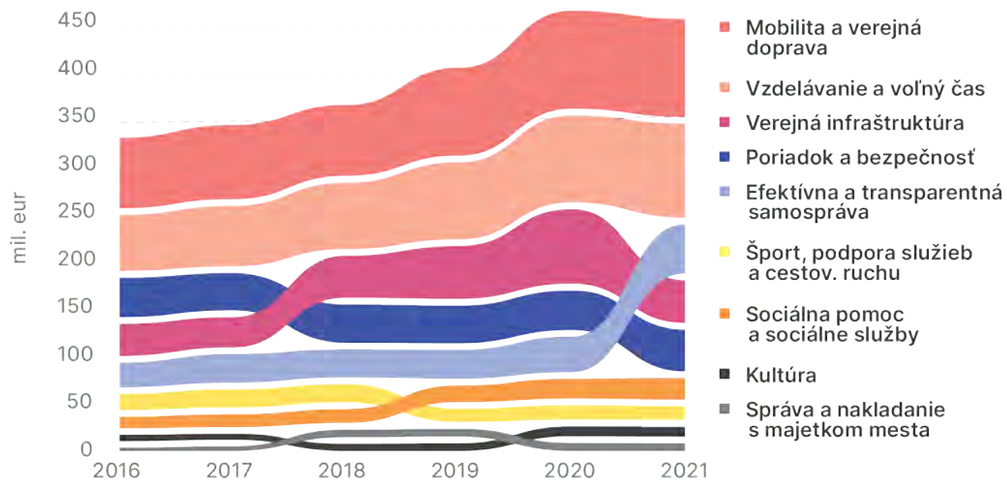

Zdroj dát: *Ministerstvo financií SR, rozpočet.sk*

Financie investované mestom do kultúry sú dobre investované financie. Nahraďme slovo „podpora“ slovom „investícia“ v situáciách, kedy hovoríme o potrebe investícií do kultúry ako verejne dostupnej služby. Pozrime sa do iných miest u nás aj v zahraničí, ako túto verejnú službu napĺňajú, aké kapacity majú vyčlenené na investovanie do kultúry? Existuje jednoduchý ukazovateľ (jeden z mnohých), ktorý ukazuje, koľko EUR investuje mesto do kultúry v prepočte na jedného svojho obyvateľa.

Plánovanie a tvorba nástrojov

- → Kultúrna politika orientovaná v minulosti na údržbu, bez vízie, rozvojových impulzov a projektového riadenia.
- → Sektorové nazeranie na kultúru, oddelené od ostatných zložiek života mesta, bez potreby plánovania v komplexnosti.
- → Dlhodobé zanedbávanie zriaďovateľskej role voči mestským kultúrnym organizáciám.
- → Chýbajúce programové nástroje správy kultúrnych organizácií mesta – dlhodobé pôsobenie štatutárov v riadiacich funkciách, chýbajúce zásady gestorovania, neexistencia merateľných ukazovateľov, nie je zavedené a implementované meranie dopadov, princípy manažmentu kvality a KPIs.
- → Ad hoc rozhodnutia – namiesto vytvárania rámcových podmienok pre participatívne procesy, spolutvorbu, spolurozhodovanie a spoločné hodnotenie rozhodnutí = spravodlivých podmienok pre všetkých.
- → Absencia plánovania kultúry (neznalosť, nevyžadované/nie je štandardom = riziko nerešpektovania v budúcnosti prijatých koncepcií) – neexistencia strategického dokumentu pre oblasť kultúry.
- → Slabé povedomie o princípoch udržateľných politík (skĺzavanie do floskúl bez reálneho nastavenia opatrení a merania dopadu), aj u ľudí pôsobiacich v kultúrnej oblasti (pretrváva zastaraný sektorový prístup).
- → Neexistencia metodiky zberu dát a priorizácie oblastí mapovania, chýbajúce dáta a analýzy v kultúre.
- → Chýbajúce nástroje (a skúsenosť) participácie, slabá participácia – zapájanie verejnosti (občanov a aktérov) do rozhodnutí v oblasti kultúry, absencia dialógu založenom na porozumení.

Podstatnou súčasťou diskusie je nielen koľko investovať, ale do čoho a ako. Kultúra je verejným statkom, príliš dôležitým na to, aby sa o nej rozhodovalo účelovo a improvizovane. Žiada si – ako akékoľvek iné oblasti života spoločnosti, ktoré sú verejne spravované – koncepčné

uchopenie. **Plánovanie v kultúre je prejavom zodpovednosti za verejné zdroje a nástrojom kontroly ich použitia vo verejnom záujme.** Prináša systémovosť a zabraňuje náhode. Zároveň vytvára objektívny základ pre rozhodovanie, keďže pomáha myslieť a konať v súvislostiach. Ak sú výstupom plánovania konkrétne stratégie, ktoré vznikli participatívne, vytvárajú záväzok. Z tohto hľadiska strategické plánovanie vnímame ako dôležitý nástroj uplatňovania demokracie.

Jednak tým, že verejnosti umožníte zapojiť sa do procesu kreovania konkrétnych politík v oblasti kultúry, zapojením zainteresovaných aktérov nakloníte rozhodovanie v prospech odbornosti nie v prospech politických preferencií, názorov a rozhodnutí úzkej skupiny ľudí, ako aj tým, že plánovaním sprehľadňujete situáciu. Plánovanie zasadzuje veci do širšieho kontextu, umožňuje vnímať prostredie a adekvátne naň reagovať. Neexistencia plánu v kultúre je svedectvom o tom, že sa nad kultúrou spoločne nepremýšľa. Že chýba moment zvažovania, v ktorom sa vyjasňujú potreby, problémy a motivácie a formulujú sa ciele a cesty vedúce k ich napĺňaniu. **Keď nemáme plán, nie je ani čo implementovať a odpočtovať, chýba priestor pre verejnú kontrolu záväzkov, toho, ako postupujeme a či postupujeme správne.**

Udržateľnosť záväzkov môžeme dosiahnuť práve plánovaním verejných politík a vtiahnutím obyvateľov a aktérov do tohto plánovania. Zachytiť skutočné potreby verejnosti, mať priestor diskutovať, formovať názory a postoje a získať podporu občanov a občianok je správna cesta k zabezpečeniu širokého mandátu na presadenie dlhodobej vízie. Keď absentuje širšia spoločenská dohoda, o ktorú by bolo možné sa po nejaký čas oprieť, nemôžeme sa čudovať, že dodržiavanie záväzkov nie je zo strany verejnosti vyžadované. Je dôležité, aby bola koncepcia kultúry živým, pravidelne aktualizovaným konceptom otvoreným diskusiám o aktuálnosti a dopadoch realizovaných opatrení na prostredie kultúry. Potrebné je preto jasne pomenovať schopnosti a kapacity realizovať záväzky z nej vyplývajúce ako aj zabezpečiť silný mandát na presadenie pomenovanej vízie.

Kultúrne zdroje mesta

Každé mesto má svoje kultúrne zdroje, z ktorých čerpá. *Kultúrne zdroje* predstavujú v kultúrnom plánovaní dôležitý pojem poukazujúci na celkový kultúrny potenciál územia. Vytvára ho nielen kultúrne dedičstvo a kultúrne inštitúcie, ktoré sa na území nachádzajú, ale rovnako tak územné predpoklady, všetky formy kultúrnych činností (hudba, tanec, divadlo, literatúra atď.), tradície, remeslá, spôsoby miestnej sociálnej organizácie a komunitného života a všetky subjekty a jednotlivci participujúci na rozvoji kultúry v danom území.

Mesto má vytvárať rámce a predpoklady na rozvoj kultúry, **zabezpečovať základnú sieť kultúrnych inštitúcií a kultúrnej infraštruktúry v území**.

GRAF 46 Pomer príspevku zriaďovateľa a vlastných príjmov organizácie (rok 2019)

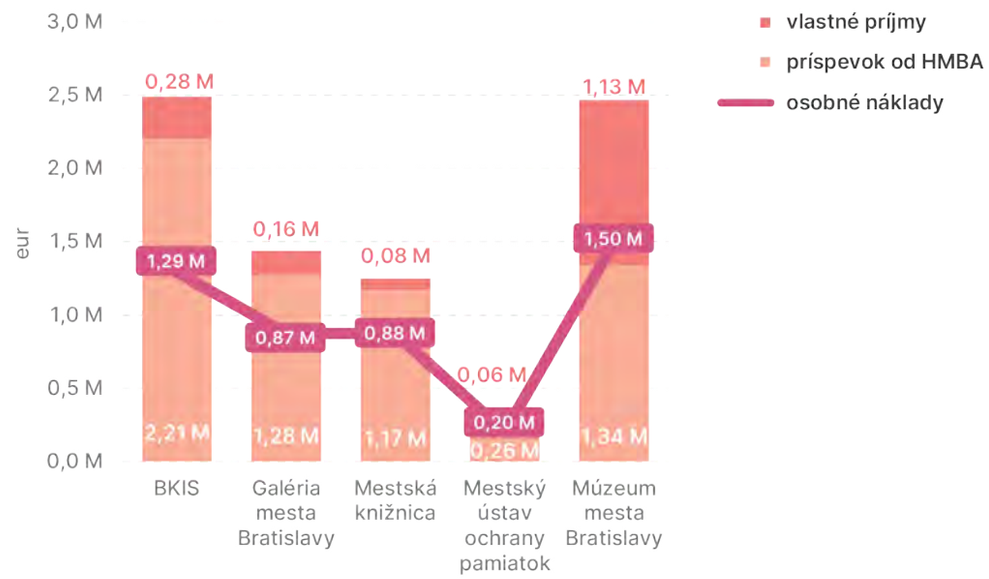

Zdroj dát: *Záverečné účty HMBA, RISSAM*

Zároveň **vytvára podmienky pre rozvoj kultúrneho života podporou prostredia** – kultúrnych organizácií, iniciatív a jednotlivcov, ktorí vytvárajú kultúrny život mesta a participujúci na rozvoji kultúry v Bratislave.

Mestské kultúrne organizácie

- → Chýbajúce vedomé prepojenie politík mesta s politikami mestských organizácií.
- → Chýbajúce dlhodobé vízie a plány ich napĺňania u organizácií.
- → Slabá spolupráca mestom zriaďovaných a nezriaďovaných inštitúcií.
- → Nedostatok financií na rozvoj organizácií, výrazné deficity v kapacitách.
- → Organizácie nie sú schopné získať vlastné príjmy v miere, ktorá by ich urobila nezávislejšími od výkyvov príspevku zriaďovateľa, COVID priniesol výrazný prepad v týchto príjmoch.
- → Príspevok zriaďovateľa na činnosť organizácií rastie, stále však nevieme dohnať deficity z minulých rokov.
- → Veľkú časť rozpočtov predstavujú osobné náklady (mzdy a odvody).

Bratislava zriaďuje a rozvíja svoje kultúrne inštitúcie – **Múzeum mesta Bratislavy, Galériu mesta Bratislavy, Mestskú knižnicu, Mestský ústav ochrany pamiatok a Bratislavské kultúrne a informačné stredisko**, prostredníctvom ktorých napĺňa kompetencie v oblasti kultúry, stará sa o kultúrnu infraštruktúru, ktorej je vlastníkom.[245]

Existencia verejných kultúrnych inštitúcií je dôležitá z dôvodu zabezpečenia verejného záujmu v oblasti kultúry. Slúžia nám na inštitucionálnu ochranu kultúry a zabezpečenie dostupnosti základných kultúrnych služieb. Je to rola, ktorá kladie na zriaďovateľa ako aj samotné inštitúcie zodpovednosť za vytváranie potrebných rámcov, ktoré umožnia rozvoj organizácií ako aj hodnotenie kvality ich činnosti. To si vyžaduje nastavovať vzťahy mestom zriaďovaných organizácií s verejnosťou, vytvárať štandardy kvality a ich aplikáciu v procesoch organizácií či kontinuálne zbierať dáta k poskytovaným službám. Dopady týchto inštitúcií na prostredie majú byť jasne pomenované, vyhodnocované a diskutované. Zabezpečovať a sledovať profesionálny výkon a rozvoj organizácie je zásadnou úlohou zriaďovateľa.

Je potrebné od nich vyžadovať, aby boli aktívne v sieti spoluprác a vytvárali priestor aj pre nezriaďovanú kultúru (podelili sa o výhody stability). Aby sa obklopovali sieťou aktérov nezriaďovanej kultúry a aby si vytvárali popri svojich zaužívaných štruktúr nové štruktúry pre činnosť a spoluprácu s aktérmi nezriaďovanej kultúry. Aby systematicky plnili ciele, pre ktoré boli zriadené, a prechádzali aktualizáciou. Pomenovanie nárokov mesta Bratislava na zriaďované kultúrne inštitúcie je základom pre ďalší rozvoj kultúrnych zdrojov mesta.

Mesto má poznať detailne potreby svojich kultúrnych organizácií a podieľať sa na ich zabezpečení. Vytvárať organizáciám optimálne podmienky pre napĺňanie týchto požiadaviek, ich poslania a rozvoj. Zabezpečovať adekvátne a dôstojné pracovné podmienky pre profesionálnych zamestnancov pracujúcich v kultúrnych inštitúciách. Organizácie majú poznať očakávania zriaďovateľa, kultúrnu politiku mesta a aktívne sa podieľať na jej vytváraní a implementovaní. Aké chceme mestské kultúrne inštitúcie?

Mestské kultúrne inštitúcie držia krok s mestom Bratislava a spoločnosťou a aktívne sa podieľajú na ich zmenách a vývoji, sú kreatívne, experimentálne, odvážne a otvorené. Poznajú kultúrnu politiku zriaďovateľa a aktívne sa podieľajú na jej vytváraní a implementovaní. Vo vzťahu k aktuálnosti a relevantnosti aktivít sú modernými mestskými inštitúciami, ktoré vystupujú ako otvorené verejné fórum a vo svojej činnosti – reflektujú súčasné sociálne, kultúrne, ekologické a technologické výzvy, pričom vnímajú kontext, v ktorom pôsobia – prostredie hlavného mesta, jeho témy, špecifiká a komunity. Uvedomujú si svoju prítomnosť vo verejnom priestore mesta, vhodne naň nadväzujú, vystupujú voči nemu otvorene a aktívne

245 Od roku 2022 pribudla medzi organizácie v gescii kultúry Zoologická záhrada,. Analýzy za roky 2020-2021 preto nezahŕňajú dáta za ZOO, avšak zachytená je v dokumente v cieľoch a opatreniach za oblasť Životné prostredie.

GRAF 47 Vývoj príspevku zriaďovateľa mestským kultúrnym organizáciám

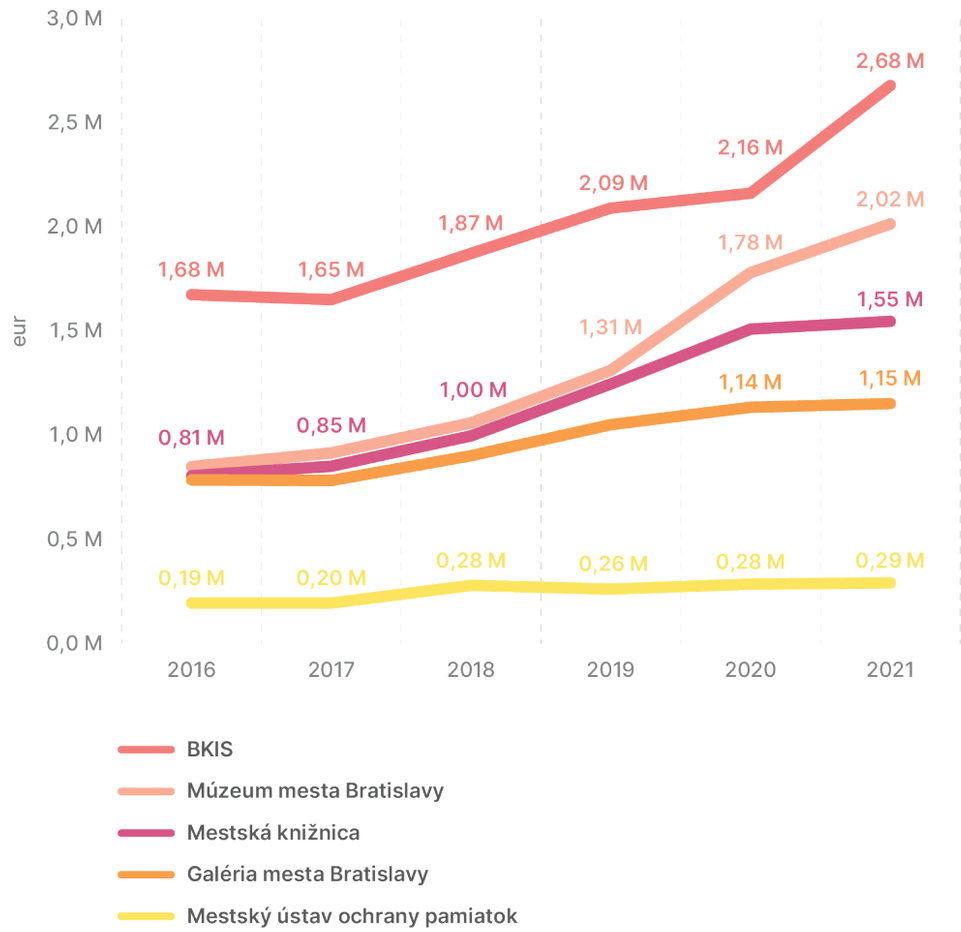

Zdroj dát: *Záverečné účty HMBA, RISSAM*

s dôrazom na inkluzívnosť, dostupnosť a bezbariérovosť. Majú prijaté a dodržiavajú v organizácii etické kódexy a politiku prevencie konfliktu záujmov, implementované do činnosti organizácie a rozhodovacích mechanizmov. Systematicky posilňujú kultúrnu diverzitu, kultúrne práva, sociálnu inklúziu a participáciu.

Východisko 3: Absencia systematickej ochrany a rozvoja kultúrnych zdrojov mesta (organizácií a infraštruktúry), výrazný investičný a modernizačný dlh a nevyhovujúca starostlivosť o kultúrne dedičstvo.

Rozvoj kultúrnych zdrojov (potenciál a limity)

- Neudržateľná situácia nezriaďovanej kultúrny scény z dôvodu jej dlhodobého podfinancovania na úrovni mesta, kraja a štátu (neadekvátne priestory, nízko platené pracovné pozície, zlá infraštruktúra, COVID situácia, a pod.).
- Bývalý mestský grantový mechanizmus na podporu kultúry zanechal zvyk podpory vysokého počtu projektov (hoci malými sumami nereflektujúcimi dopyt a potreby).
- Absencia nástrojov viacročnej podpory a udržateľnosti, nedostatočná podpora rozvoja kapacít organizácií (prevádzka, ľudia).
- Problém s udržateľnosťou organizácií v nezriaďovanej kultúrnej sfére, ktoré pracujú na projektovej báze a ktoré dlhodobo čelia častej fluktuácii personálnych zdrojov (zánik takýchto organizácií už po niekoľkých rokoch).
- Absentujú (nezbierajú sa) dáta v oblasti pôsobenia nezriaďovaných organizácií na bratislavskej kultúrnej scéne.
- Podpora rastie, ale rastie aj dopyt. V oblasti podpory kultúrneho prostredia (organizácie, podujatia) mesto v súčasnosti uspokojuje približne 20 % dopytu po podpore kultúry (nadácia 2020-2021), pri zarátaní dopytu po strategickej podpore je to 15 %.
- Neexistencia transparentného nástroja nefinančnej podpora kultúry/systému benefitov pre aktérov s ponukou disponibilných nefinančných nástrojov zo strany hl. mesta SR Bratislava.
- Bratislava má absolútny nedostatok objektov kultúrnej infraštruktúry, ktoré by vedela dať k dispozícii na dočasné či trvalé užívanie kultúrnych subjektom a iniciatívam pôsobiacim v meste. Chýbajú priestory pre multižánrové podujatia, plochy/priestranstvá so základným technickým vybavením na prezentáciu kultúry mesta a plochy na propagáciu kultúrnych podujatí.

Mesto vytvára podmienky pre rozvoj kultúrneho života podporou prostredia – kultúrnych organizácií, iniciatív a jednotlivcov, ktorí vytvárajú kultúrny život mesta a participujú na rozvoji kultúry v Bratislave. Podpora rastie, ale rastie aj dopyt. V oblasti podpory kultúrneho prostredia (organizácie, podujatia) **mesto v súčasnosti uspokojuje približne 20 % dopytu po podpore kultúry** (nadácia 2020-2021).

GRAF 48 Vývoj grantovej podpory v oblasti kultúry. *Pozn.: Graf nezahŕňa strategickú podporu podujatí.*

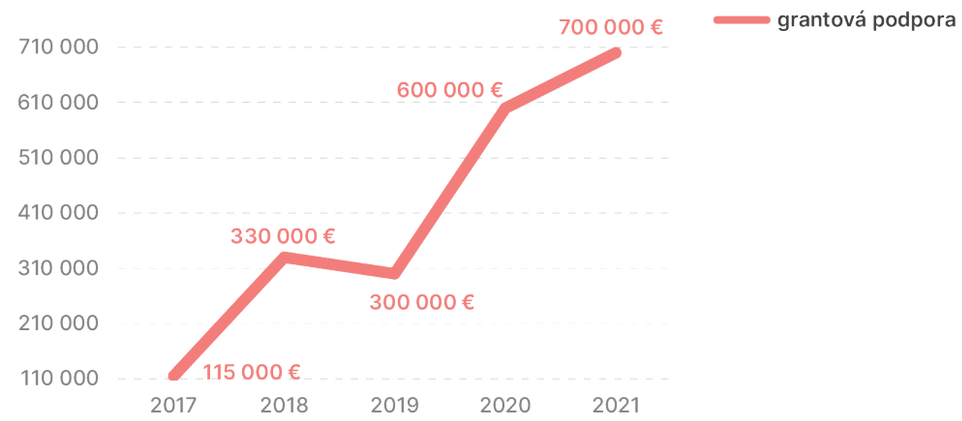

Zdroj dát: *Nadácia mesta Bratislavy*

Svetovým trendom pri uvažovaní o kultúrnom rozvoji je práve **odklon od centralistického riadenia a organizovania kultúry smerom k využitiu potenciálu prirodzene zdola vznikajúcich kultúrnych iniciatív, vrátane profesionálnych.** Bratislava má bohatú a dynamicky sa rozvíjajúcu kultúrnu a umeleckú scénu, ktorá nie je zriaďovaná inštitúciami verejnej správy. Jej aktivity sú pre mesto nenahraditeľné – dodávajú mu osobitý charakter, energiu, autentickosť a identitu, zvyšujú kvalitu života a atraktivitu pre obyvateľov aj návštevníkov. Každodenná práca a dobrovoľná aktivita množstva jednotlivcov, skupín a malých organizácií stojí za podstatnou časťou spoločenského a kultúrneho diania v meste: sú to organizátori kultúrnych podujatí aj festivalov, prevádzkovatelia galérií, divadiel a kultúrnych priestorov, umelci, dramaturgovia a kurátori. Obraz Bratislavy a kvalita života v nej je do veľkej miery tvorená práve aktivitami a subjektmi občianskej, nezriaďovanej a nezávislej kultúrnej scény.

GRAF 49 Žiadosti v Nadácii mesta Bratislavy spojené s kultúrou.

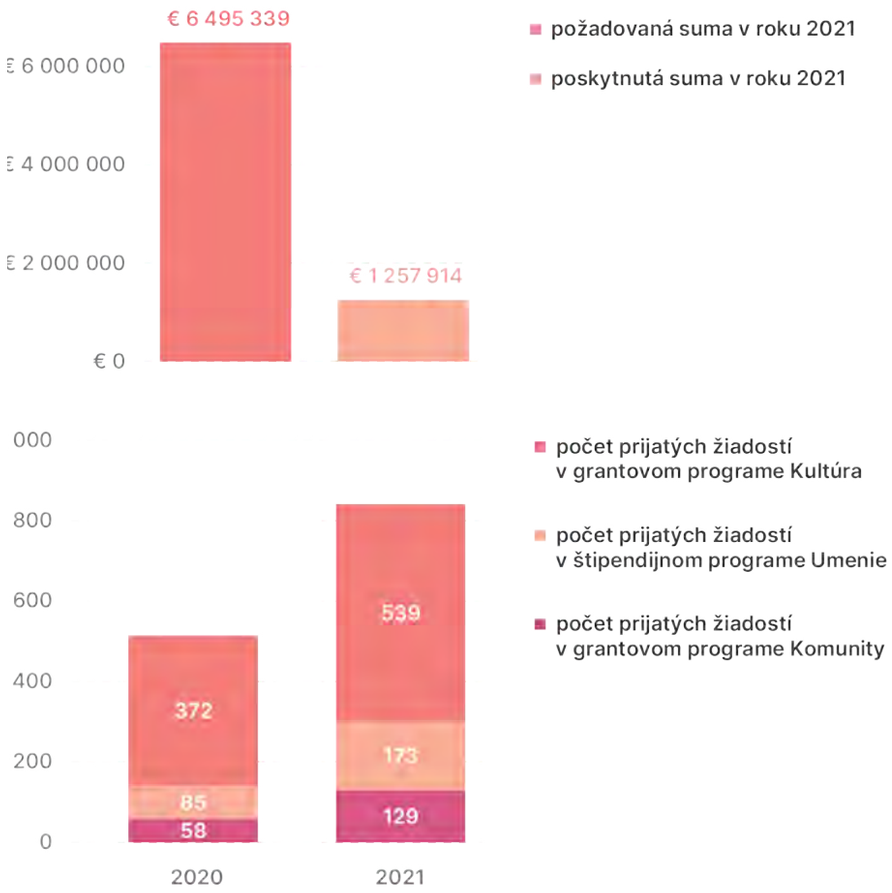

Zdroj dát: *Nadácia mesta Bratislavy*

Mesto potrebuje vytvárať rámce a podmienky v podobe finančných a nefinančných nástrojov pre podporu ostatných aktérov na kultúrnej scéne. Podporovať využitie kultúrneho potenciálu kumulovaného na jeho území v mimoriadnej pestrosti a početnosti jednotlivých foriem, žánrov a platforiem prostredníctvom podpory tvorby, rozvoja, ochrany, obnovy a prezentácie duchovných a kultúrnych hodnôt v záujme udržateľného rozvoja mesta. Zabezpečovať systematickú podporu udržateľnosti verejnoprospešných aktivít v oblasti kultúry, umeleckých súborov a kultúrnych priestorov vytvárajúcich kultúrny život a vytvoriť podmienky pre nezriaďované občianske kultúrne aktivity.

Nezriaďované subjekty v kultúre často svojou ponukou a tvorbou výrazne prevyšujú kvalitu ponúkanú zriaďovanými inštitúciami, fungujú s rádovo nižšími rozpočtami tvorenými prevažne z projektových grantov, pričom zdroje na inštitucionálnu prevádzku u nich absentujú skoro úplne. To zapríčiňuje, že fungujú v neustálych provizóriách a strehu, pripravení obhajovať stále dookola svoje aktivity v prostredí permanentnej súťaže o zdroje. Na druhej strane ich to robí ďaleko zorientovanejšími v prostredí, aktívnejšími v komunitách, sú viac súčasťou aktuálneho diania. Jedná sa o vnútorne rozmanité záujmové skupiny, ktoré sa nemusia nevyhnutne ocitnúť na ceste k jednému spoločnému cieľu. V zhode ale platí, že potrebujú, aby im mesto zjednodušilo život, aby neboli na všetko sami. Od mesta očakávajú, že pomôže, aby obyvatelia vedeli, že tu sú, aby im pomohlo prekonávať byrokratické prekážky tak, aby ich prekonávanie neodoberalo energiu od toho podstatného, čo je ich úlohou.

Tvorba kultúrnej politiky je o permanentnom hľadaní rovnováhy medzi všetkými aktérmi kultúry. Pohľad na nezriaďovanú a zriaďovanú kultúru ako na akúsi vzájomnú opozíciu škodí hľadaniu efektívnych riešení, ktoré by prostredie vyvažovali. Výsledkom je kolobeh problémov, ktorým čelia organizácie izolovane, bez hľadania prienikov a spolupráce, ktorá by obe strany posilnila. Zriadené a nezriadené subjekty pritom spája to, pre koho kultúru tvoria. Sú to občania – jednotlivci a komunity. Chceme, aby verejné (a verejnoprospešné) služby využíval čo najväčší počet občanov čo najlepším možným spôsobom. Je potrebné čo najskôr začať spolupracovať a diskutovať o tom, čo môže verejná správa a verejné inštitúcie pre to urobiť. Diskutovať o možnostiach, ako tieto potreby napĺňať a ako ich orientovať tak, aby prinášali úžitok bez toho, aby sme svoj vlastný systém vnímali ako preferenčný/kľúčový a určujúci.

Je potrebné vytvárať podmienky na sieťovanie aktérov v oblasti kultúry, aby sa jednotliví aktéri a skupiny zriaďovanej a nezriaďovanej kultúrnej scény medzi sebou poznali a spolupracovali. Rovnocenný náhľad tkvie práve v poukázaní na rozdiely a v následnom hľadaní prienikov v podobe popísania zhody v záujmoch a zlučiteľnosti perspektív prostredníctvom spolupráce a vytvárania férového prostredia pre spolutvorbu a spravodlivé podmienky pre všetkých. Veľkou výzvou budúcnosti je uskutočňovať takúto spoluprácu a budovať skutočnú občiansku spoločnosť, v ktorej by zriaďované a nezriaďované kultúrne subjekty nielen vedľa seba existovali, ale hlavne spolupracovali na riešení doliehajúcich problémov v oblasti kultúry.

Investičný a modernizačný dlh

Mestá sú správcami majetku, vlastníkmi množstva priestorov – budov, objektov, verejných priestranstiev, komunikácií. Mnohé z nich sú pamiatkami či pamätihodnosťami. Mesto má udržiavať, obnovovať a využívať vlastné objekty kultúrnej infraštruktúry na poskytovanie kultúrnych služieb, sprístupňovanie kultúrnych hodnôt a na vytváranie primeraného inštitucionálneho zázemia pre oblasť kultúry.

- → Nedostatočné kapitálové investície do kultúrnej infraštruktúry.
- → Chýbajúce multifunkčné a moderné priestory knižnice (s možnosťou rezidenčných priestorov).
- → Chýbajúca multifunkčná hala pre kultúrne účely.
- → Chýbajúci rezidenčný priestor na krátkodobé tvorivé pobyty pre umelcov zo SR a zahraničia.
- → Nedostatok ďalších menších priestorov ponúkaných krátkodobo pre kultúrne účely.
- → Absencia komunitných priestorov prevádzkovaných mestom (von z centra – periféria).
- → Ochrana a obnova pamiatkového fondu (NKP) nie je nastavená systémovo – chýba databáza, popis stavu a koncepcia obnovy vrátane investičného plánu.
- → Nedostatok plôch na propagáciu výlučne kultúrnych podujatí/verejných plôch na prezentáciu kultúry mesta.
- → Neexistuje zoznam/databáza priestorov vo vlastníctve mesta v súčasnosti nevyužívaných, vhodných na kultúrne účely (s popisom typov a limitov vhodného využitia).
- → Nie je nastavené koncepčné narábanie s monumentami mesta – výtvarné diela vo verejnom priestore – chýbajú aktualizované pravidlá a mechanizmy/koncepcia.

Sprístupňovanie kultúrneho dedičstva

- → Hmotné a nehmotné kultúrne dedičstvo v meste, vrátane mestských častí (súpis pamiatok, spolkov, organizácií, záujmových skupín a i. vrátane definovania ich činnosti).
- → Zanedbaná starostlivosť o kultúrny fond mesta, zlý stav zbierkových predmetov mesta a kultúrnej infraštruktúry (vrátane NKP).
- → Dlhodobo chýbajúce depozitáre pre uloženie zbierkových predmetov GMB a MMB.
- → Nevyhovujúce sídlo Archívu mesta Bratislavy, nevyužitý potenciál prezentácie a sprístupňovania zdrojov Archívu mesta Bratislavy

GRAF 50 Vývoj kapitálových výdavkov HMBA na kultúru (vrátane GIB).
Pozn.: V roku 2020 nie sú v grafe zahrnuté výdavky na vznik depozitárov rozpočtované ako finančná operácia v hodnote 1 milión EUR.

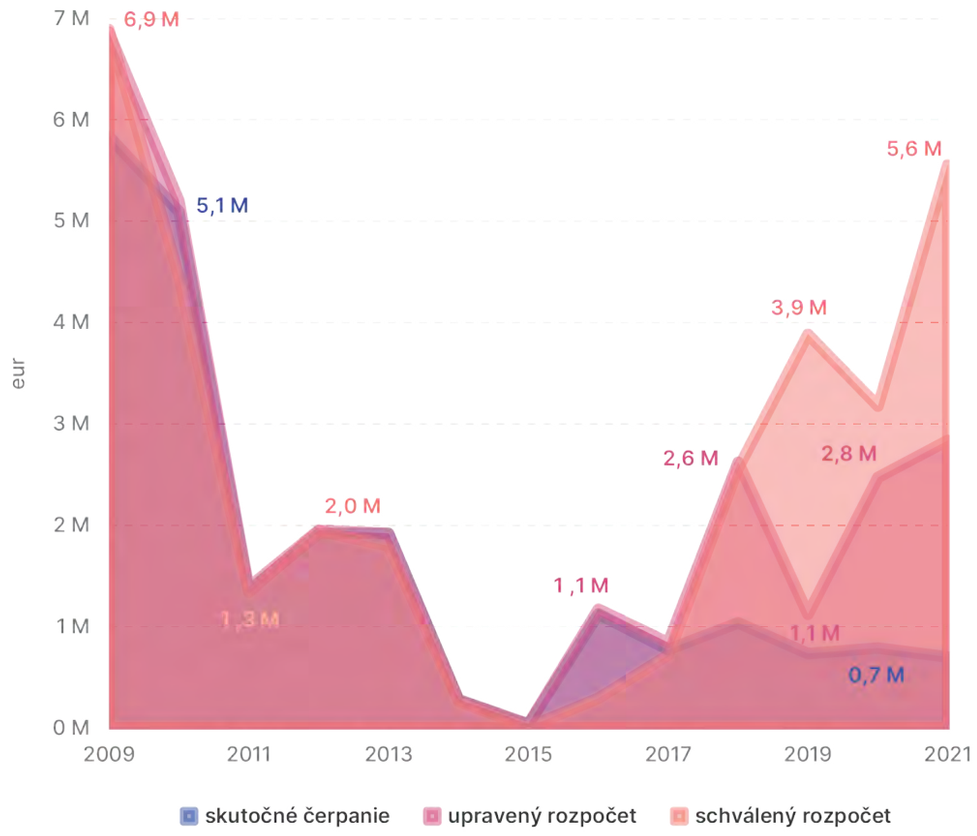

Zdroj dát: *Ministerstvo financií SR, rozpočet.sk*

- Nedostatočné sprístupňovanie kultúrneho dedičstva verejnosti: nedostatok vzdelávacích projektov pre širokú verejnosť, nevyužívanie dobrovoľníkov pri tvorbe programov obnovy kultúrnych pamiatok, absentuje spolupráca so zástupcami cestovného ruchu, digitalizačný dlh pri prezentovaní zbierkových predmetov.
- Mnohé NKP vo vlastníctve mesta využívané na kultúrne účely trpia deficitom (opotrebovanosť) – Michalská veža, Gerulata, hrad Devín.
- NKP Devín a NKP Gerulata – chýbajúce zázemie a kapacity prezentačných priestorov pre lepšie služby cestovného ruchu a cezhraničnú spoluprácu (budova zázemia a správy).
- Neukončená pasportizácia umeleckých diel, pomníkov, pamätníkov vo verejnom priestore, v správe Bratislavy.
- Pasívna rola mesta (reakčná) pri problematike diel vo verejnom priestore bez nastavených vzťahov a pravidiel.

V otvorenom európskom a svetovom priestore je dispozícia kultúrnych zdrojov výsledkom potenciálu čerpaného z územia (kultúrne dedičstvo) a prebiehajúceho dialógu so svetom.

Kultúrne dedičstvo možno definovať ako súbor hmotných a nehmotných prvkov, tvorivej činnosti človeka a vývoja ľudskej spoločnosti od najstarších čias až po súčasnosť. Mesto má rešpektovať a rozvíjať svoje kultúrne bohatstvo, reflektovať kultúrnu minulosť a pozerať otvorene do budúcnosti. K tomu, aby mesto bolo udržateľné a inkluzívne, je potrebné s kultúrnym dedičstvom zaobchádzať efektívne a tvorivo ho sprístupňovať verejnosti s cieľom vzdelávania.

Bratislava má v oblasti ochrany pamiatok ako iní verejní a súkromní vlastníci, vysoký infraštruktúrny dlh. Chýbajú priestory pre uloženie zbierkových predmetov. Nedostatočne je využitý potenciál monumentov (pamätníkov, sôch) vo verejnom priestore. Absentujú podporné nástroje v tejto oblasti a aktívna rola mesta. Bratislava má pritom vytvárať všetky podmienky potrebné na zachovanie, ochranu, obnovu a využívanie pamiatkového fondu na svojom území a podporovať iniciatívy občanov a občianskych združení pri ochrane pamiatkového fondu.

Východisko 4: Nevyvážená kultúrna ponuka (dostupnosť a prístupnosť) vo verejnom priestore

Mesto má skvalitňovať poskytované verejné služby a zvýšiť ich prístupnosť. Má zabezpečiť, aby služby mesta využíval čo najväčší počet občanov v čo najväčšej kvalite. Zároveň má byť v záujme mesta, aby služby nie len využívalo čo najviac ľudí, ale aj aby sa do vytvárania týchto služieb zapájala verejnosť.

Dostupnosť a prístupnosť kultúrnych služieb

- chýbajú dáta a analýzy kultúrnych potrieb verejnosti s ohľadom na demografické členenie,
- neexistencia nástrojov na vyhodnotenie prístupnosti a dostupnosti služieb,
- nedostatočne využitý potenciál miestnych knižníc a kultúrnych domov v MČ – málo rozvíjaný potenciál knižnice (aj MČ knižníc) ako komunitných priestorov a informovanosti obyvateľstva,
- nedostatočná bezbariérovosť kultúrnej infraštruktúry, najmä budov mestských kultúrnych organizácií,
- cudzinci nie sú zapájaní do kultúrneho života mesta (absencia komunikácie a konkrétnych projektov),
- mesto nekomunikuje viacjazyčne (ani pri kultúrnych podujatiach) v jazykoch, ktoré v Bratislave prevládajú (ukrajinčina, srbčina, ruština, vietnamčina, nemčina, angličtina),
- mesto sa nezameriava špecificky na prístupnosť a dostupnosť kultúrnych služieb obzvlášť pre zraniteľné skupiny – deti a mladých ľudí, Rómov, LGBTI komunitu, cudzincov, seniorov, ľudí so zdravotným postihnutím, sociálnym vylúčením,
- chýba vyvážená ponuka kultúry v MČ pre všetkých obyvateľov a komunity (verejná – edukačná, nekomerčná),
- nie sú jasne verejne pomenované hodnoty mesta, podporujúce rozmanitosť (do akej miery chce mesto podporovať myšlienky jednotlivých angažovaných komunít nachádzajúcich sa na jeho území).

Diverzita kultúrnej ponuky

- nie sú vyjasnené mechanizmy pri rozhodovaní o realizácií mestských kultúrnych podujatí (vzťah medzi KP – OK – BTB – BKIS) a spoluprácach,
- málo realizovaných či podporovaných multikultúrnych podujatí s dôrazom na diverzitu – potreba otvoriť sa menšinám,

- → netransparentný systém (ad-hoc) rozhodovania o kultúrnych mestských podujatiach (kvalita): Aké sú pravidlá výberu podpory? Kde vznikajú zadania? Ktoré témy majú prednosť? Aký je pomer organizovaných a objednaných podujatí? Aká je dramaturgia za mesto?,
- → absencia systematického nastavovania kultúrnych podujatí mesta (na princípe dramaturgickej rady, nie individuálnych preferencií),
- → nie sú zbierané dáta do komplexnej databázy o kultúrnych podujatiach v meste.

Mesto má klásť dôraz na kvalitnú kultúru, ktorá bude rôznorodá a dostupná pre široké spektrum ľudí. J**edným zo základných ľudských práv je právo na účasť na kultúrnom živote.** Nezastupiteľnú úlohu vo vytváraní podmienok pre inkluzívny kultúrny život a v zabezpečení prístupu občanov a občianok ku kultúre, dôležitých atribútov kvality života, zohrávajú práve mestá, ktoré sú občanom bližšie ako štát. Do tohto úsilia majú byť zapojené všetky organizácie mesta, ktoré mesto spoluvytvárajú. Je preto dôležité vyvinúť čoraz väčšie úsilie k tomu, **aby umenie a kultúra boli prístupné a dostupné všetkým obyvateľom rovnakou mierou.**

Verejným záujmom v oblasti kultúry sa myslí zabezpečenie prístupu občanov ku kultúre. Tak, aby sa podporovala sebarealizácia jednotlivca, rozvoj tvorivosti a umelecká tvorba; spoločenským uplatnením kultúry podporovalo dosahovanie plnohodnotného života každého jedinca a komunity. **Kultúrna politika by mala vo svojich cieľoch zohľadňovať schopnosť ľudí tvoriť a rozvíjať svoje vlastné kultúrne prejavy so zreteľom na zraniteľné skupiny a jednotlivcov**.

Je potrebné zaistiť, aby kultúrne služby a inštitúcie boli prístupné pre všetkých obyvateľov vrátane tých, ktorí majú obmedzenia. Kultúra má dôležitú úlohu aj pri prehlbovaní medzigeneračnej spolupráce. Je tiež potrebné pravidelne analyzovať prekážky, ktoré bránia obyvateľom aktívne sa zúčastňovať na kultúrnom živote. **Kultúrna politika by mala tiež stavať na kultúrnej diverzite, integrovať medzikultúrny dialóg a podporovať aktívnu účasť ľudí na kultúrnom živote**. Od mesta a jeho inštitúcií by sa malo vyžadovať vytváranie podporných programov pre znevýhodnené a vylúčené skupiny. Nemôžeme zabúdať na starnúcu populáciu, ktorá je odkázaná na pomoc druhých a ktorá pre kvalitný a zdravý život potrebuje impulzy z umenia a kultúry.

GRAF 51 Odpovede respondentov o účasti na kultúrnom živote: Čo Vás vo všeobecnosti láka na účasti na kultúrnom živote?

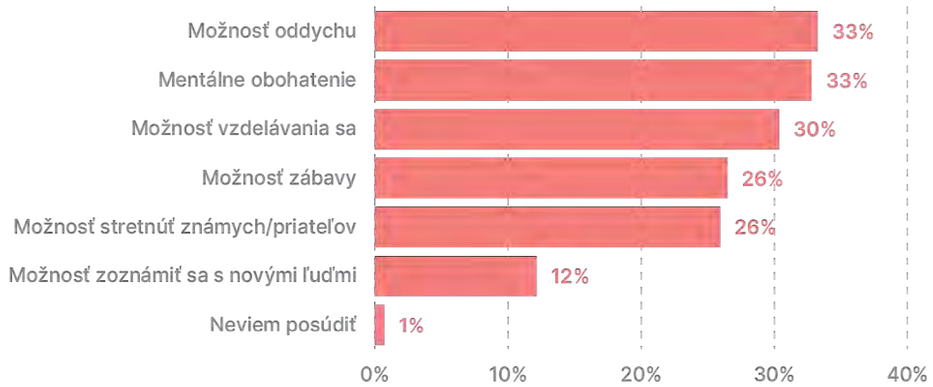

Zdroj dát: *Mapovanie kultúrnych potrieb a kultúrneho správania obyvateliek a obyvateľov mesta Bratislavy, n=1284, HMBA, jeseň 2020*

GRAF 52 Potreby a kultúrne správanie obyvateľov Bratislavy

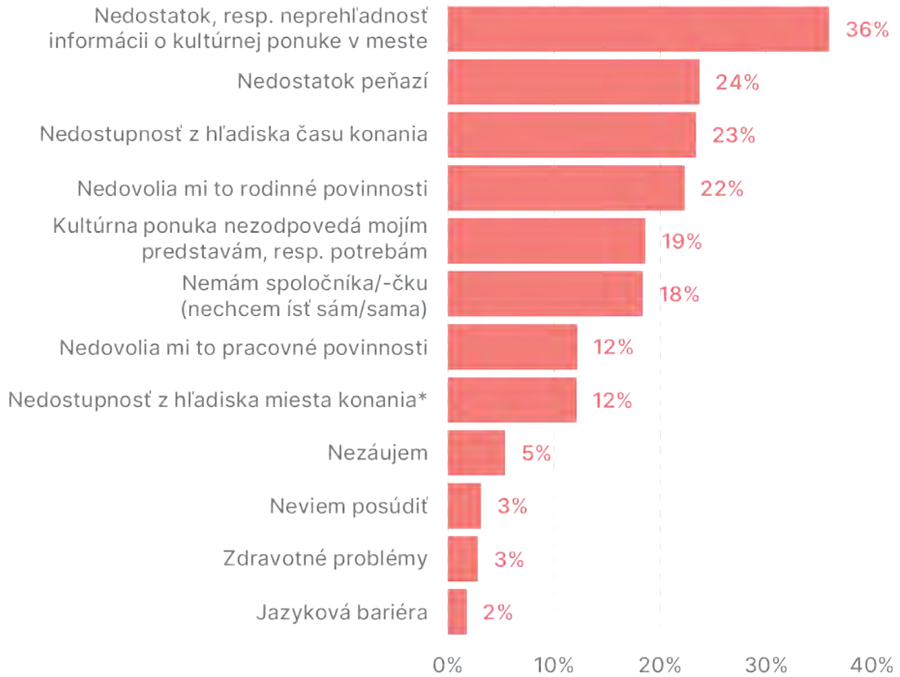

* (nemám sa ako dopraviť na miesto konania / zlé dopravné spojenie / ďaleko od môjho bydliska)

Zdroj dát: *Mapovanie potrieb a kultúrneho správania obyvateliek a obyvateľov Bratislavy, n=1142 respondentov, HMBA, leto – jeseň 2020*

Východisko 5: Nedostatočné zapojenie rozmanitých komunít a všetkých obyvateľov do kultúrneho života mesta.

Občiansky a komunitný život

- → len postupne sa rozvíja skúsenosť s podporou komunitného života, prehľadná a ľahko dostupná materiálna pomoc,
- → nie sú zmapované existujúce lokálne komunity na území mesta a ich potreby,
- → chýba prehľadná a ľahko dostupná materiálna pomoc, servis, zázemie pre komunitné iniciatívy,
- → nerozvinutý potenciál spolupráce s komunitami – mesto a MČ nepoznajú potreby komunít vo svojich lokalitách a tým pádom nevedia, akú podporu môžu od hl. mesta SR Bratislavy v tejto problematike očakávať, resp. požadovať,
- → absentujú politiky podpory komunitného života na úrovni MČ, absencia nástrojov podpory pre začínajúce komunitné (občianske) projekty,
- → komunitné organizovanie – komunitné aktivity organizované mestskými časťami nevychádzajú z aktivít zdola.

Kultúra a komunity vo verejnom priestore

- → proces organizovania podujatí vo verejnom priestore mesta je náročný, chýbajú informácie,
- → spolupráca mesta a MČ pri vytváraní kultúrnej ponuky a podpore komunitného života nie je dostatočná,
- → nejednotnosť informácií a absencia koordinácie – nejasné a neprehľadné pravidlá povoľovania podujatí vo verejných priestranstvách, administratívno-technické prekážky realizácie kultúrnych a komunitných aktivít,
- → slabá komunikácia kultúrnych a komunitných aktivít zo strany mesta, absencia komunikačného portálu pre kultúru a komunity v meste,
- → chýba prehľadný kalendár kultúrnej ponuky mesta a MČ (jednotné miesto),
- → chýbajú koncepcie a na nich nadväzujúce dramaturgické plány kultúrnych podujatí MČ – nedostatočná/nerovnomerná ponuka kultúry v mestských častiach (a slabá ponuka kultúrnych domov),
- → na úrovni MČ absentuje program pre každú komunitu v danej lokalite a zacielenie programu vo vhodných prostrediach/lokalitách.

Mestá sú urýchľovačmi vzniku komunít. Podpora komunít, ich budovania a udržateľnosti má oporu vo všetkých významných európskych mestách ako aj v európskych politikách. Komunitné aktivity, hnutia a iniciatívy pomáhajú inštitucionalizovať participatívnu politiku miest. Je to nádej, že ľudia môžu pretvárať naše chápanie občianstva a udržateľnosti. Poslaním miest je vytvárať podmienky na to, aby mohli občania slobodne a aktívne prispievať k budovaniu dobrej spoločnosti a aby bol tento ich príspevok prijímaný s rešpektom.

Súčasťou pluralitnej správy kultúry a jej udržateľného rozvoja je aktívna občianska spoločnosť. Vnímame ju ako pestrosťou naplnený verejný priestor, v ktorom sú diskutované aktuálne témy – sociálne problémy, nástroje verejnej politiky, kontrola výkonu moci či kvalita verejných priestranstiev a záležitosti kultúrnej identity. V zodpovedných a udržateľných mestách existujú dostatočne flexibilné pravidlá umožňujúce realizáciu občianskych projektov vo verejnom priestore na podporu a motiváciu občianskych iniciatív, komunitných a susedských aktivít.

Mesto má byť priestorom živého rozmanitou kultúrou naplneného verejného priestoru poskytujúce možnosti sebarealizácie a aktívneho zapojenia všetkých obyvateľov a komunít. Pri strategickom plánovaní mesta je veľmi dôležité zohľadniť tézu, že kultúra je podstatou komunity, resp. spoločnosti, ktorá mesto vytvára.

Kľúčovými zdrojmi pre kultúrnu interakciu a participáciu sú verejné priestranstvá, námestia, parky či ulice. Verejný priestor (v zmysle fyzických priestranstiev, ako aj sociálnych, ľuďmi napĺňaných priestorov) plní v ideálnom prípade funkciu centra komunity. Je miestom „neutrálnej pôdy“, priestorom, kde sa ľudia môžu stretávať, komunikovať, objavovať aj byť objavenými. Je srdcom komunitnej a sociálnej vitality a základom fungujúcej demokracie. Neobsadený alebo miznúci verejný priestor je, naopak, znakom silnej individualizácie – úpadku komunikácie sprevádzaného postupným miznutím záujmu verejnosti o jej ďalší rozvoj. Negatívny trend predstavujú aj uzatvárajúce sa komunity v mestách.

Umenie a kultúra bezpochyby patria k životu a výraznou mierou prispievajú k celkovej spokojnosti života. Otvárajú všetky ľudské zmysly, prebúdzajú emócie a môžu mať pozitívny účinok na naše zdravie. Spokojný a dôstojný život a mentálna pohoda sú dôležitými faktormi zdravia. Amatérske muzicírovanie, občianske iniciatívy v kultúrnej oblasti, školské divadlo ako i programy v múzeách, galériách, knižniciach, kinách a pod. sú dôležitými komponentmi občianskej participácie a nespochybniteľnou súčasťou kultúrneho života všetkých vekových kategórií. **Všetky tieto aktivity učia solidarite a prispievajú k vytváraniu kultúrnych hodnôt v spoločnosti.**

Východisko 6: Nedostatočne využitý potenciál kultúrnych zdrojov (ľudí a miest) na posilnenie sebavedomia mesta. Absencia medzinárodnej kultúrnej spolupráce.

Kultúrny potenciál a identita

- nie je zadefinovaná kultúrna identita mesta – atribúty, ktoré by chcelo mesto rozvíjať,
- nerealizujú sa programy zamerané na rozvoj mestskej identity s každoročným cieleným plánovaním,
- absentujú politiky v oblasti cestovného ruchu (aj koordinácia z úrovne mesta) – chýba strategický dokument pre rozvoj cestovného ruchu hl. mesta SR Bratislavy,
- absentuje spolupráca v oblasti kultúry a cestovného ruchu (na všetkých úrovniach samosprávy),
- mesto nepriznáva dôležitosť agende cestovného ruchu, čomu zodpovedajú aj poddimenzované personálne kapacity na Magistráte pre túto oblasť,
- verejné politiky hl. mesta SR Bratislavy spoločne nerozvíjajú kultúrnu značku mesta / mesto nemá jasné ciele v oblasti propagácie Bratislavy smerom do zahraničia,
- mesto nerozvíja strategické mestské podujatia a ich potenciál pre ekonomiku či turizmus, chýba určenie vlajkových – strategických kultúrnych podujatí mesta (a ich adekvátna podpora),
- absencia kultúrnych projektov naviazaných na prezentáciu a sprístupňovanie kultúrneho dedičstva (NKP Devín, NKP Gerulata), nedostatočná práca s potenciálom kultúrneho dedičstva,
- absentuje spolupráca a platforma pre rozvoj kultúrnej identity v napojení na dedičstvo - vzdelávacie inštitúcie a štátne organizácie operujúce na území hlavného mesta (napr. ÚĽUV, Divadelný ústav, Hudobné centrum, SND, SNG, LIC a i.)

Mesto je mnohoraká, zložitá, komplexná štruktúra, ktorej identitu nenarysujeme od stola a nevytvoríme cez marketingové heslá. Identita sa deje v každodennosti (od minulosti, po súčasnosť a aktívne budovanie budúcnosti). Chceme podporovať také tvorivé uvažovanie o meste a jeho vrstevnatej identite, ktoré odbúra falošné predstavy a mýty a poskytne sebavedomý a aktuálny obraz mesta, ktorý v súčasnosti nie je vo verejnom diskurze dostatočne uchopovaný a reflektovaný.

Na identitu možno nazerať ako na inštitút, ktorý posúva na vyššiu úroveň potenciál mesta, jeho kultúrnych a historických daností, prehlbuje špecifiká a genius loci. Mesto je komplexný organizmus. Jeho tvár je formovaná aktivitami zdola, teda občanmi. Je obrazom toho, akí ľudia sú v ňom. Odzrkadľuje to, ako mesto napĺňa potreby obyvateľov (bezpečnosť, doprava, hospodárenie s majetkom, územné plánovanie, čistota mesta, verejný priestor, rozvoj komunít, kultúrne aktivity, atď.), či sa k svojím obyvateľom správa priateľsky a jedná v spoločnom záujme. Uvedomuje si, že ak je dobre jej obyvateľom, je dobre aj turistom, naopak to však nemusí platiť.

Turizmus by mal byť riadený udržateľným modelom, rozvíjaný vo všetkých mestských častiach, prepojený na lokálne komunity, vo vzájomnom dialógu s kultúrnym ekosystémom. Bratislava chce byť mesto s atraktívnou a jedinečnou ponukou v oblasti krátkodobého aj dlhodobého trávenia voľného času. K tomu patria zachované prírodné a kultúrne lokality v meste, ale aj na jeho okraji. Bratislava plne využije tento potenciál. Všetky rôzne faktory, ktoré majú vplyv na rozvoj Bratislavy, budú pracovať pre to, aby sa mesto stalo jedinečným mestom s vlastnou identitou.

GRAF 53 Príťažlivosť mesta Bratislava podľa obyvateľov Bratislavy

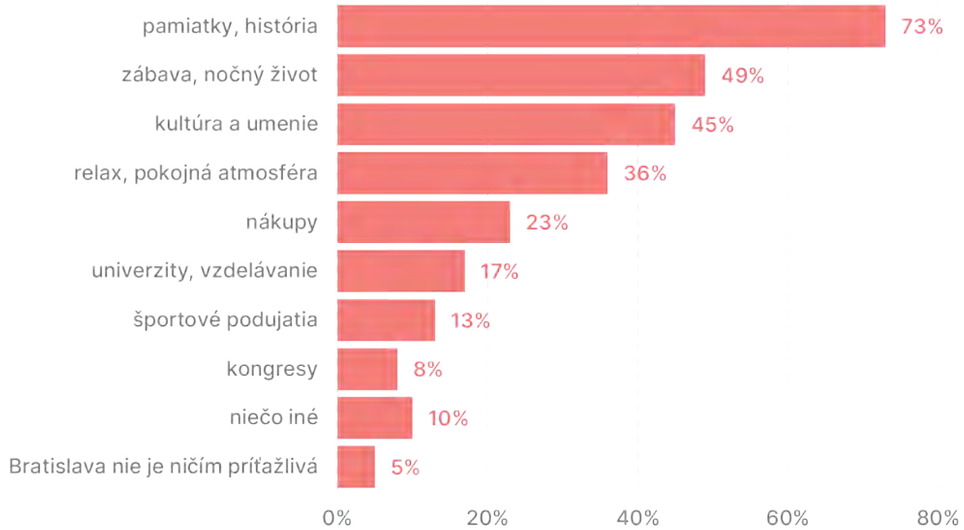

Zdroj dát: *Online prieskum BTB, december 2020 – január 2021, n=489 obyvateľov Bratislavy, Analýza socioekonomických účinkov cestového ruchu v Bratislave, MARK BBBDO Bratislava, s.r.o., marec 2021*

GRAF 54 Príťažlivosť mesta Bratislava podľa návštevníkov Bratislavy

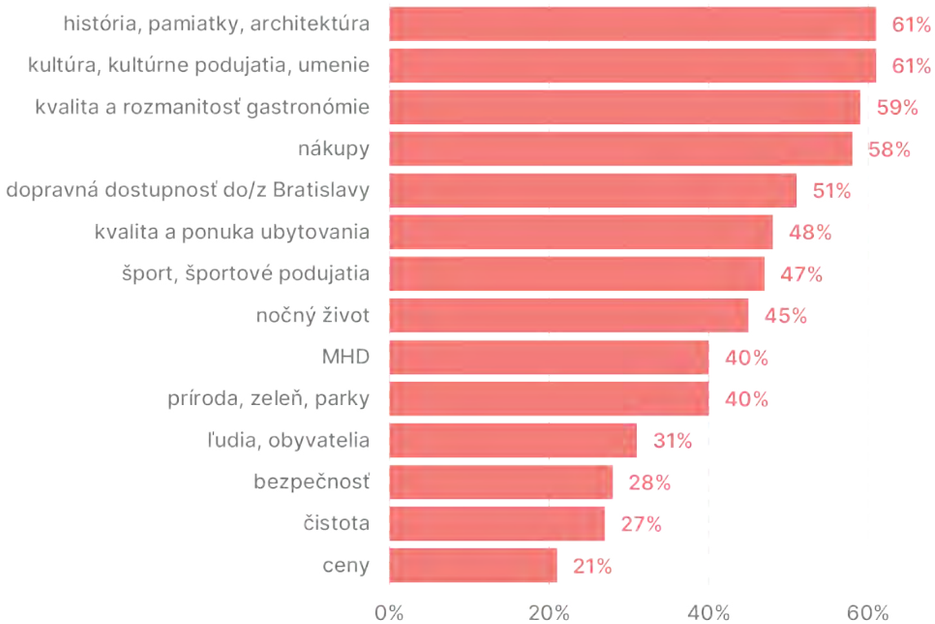

Zdroj dát: *Online prieskum BTB, leto 2020, n=3044 obyvateľov SR, Analýza socioekonomických účinkov cestového ruchu v Bratislave, MARK BBBDO Bratislava, s.r.o., marec 2021*

Medzinárodná spolupráca a prezentácia

- absentuje podpora exportu umelcov a formátov – platformy prezentácie v zahraničí – zastúpenie BA kultúry a umelcov na prezentácii v zahraničí nie je programovo rozvíjané – absentuje zapojenie mesta,
- nedostatočná kapacita a potrebné know-how zamestnancov príspevkových kultúrnych organizácií pre zapájanie sa do medzinárodných, resp. cezhraničných projektov,
- mesto sa nezapája do medzinárodných projektov a odborných podujatí v oblasti kultúry, Bratislava nefiguruje v kultúrnych sieťach a platformách (Creative City UNESCO, Agenda 21 a i.),
- absentuje premyslená spolupráca s kultúrnymi inštitútmi (SK, zahraničnými) na propagáciu kultúry Bratislavy,
- doposiaľ nedostatočné zapojenie kultúry do možností cezhraničnej spolupráce, neuchopenie identity Bratislavy ako cezhraničného mesta, chýbajúce spoločné kultúrne cezhraničné projekty,
- uzavretosť Bratislavy do vlastných samosprávnych tém a problémov v oblasti kultúry,

- nedostatočná medzinárodná spolupráca mesta na kultúrnych projektoch s potenciálom financovania z externých zdrojov.

Bratislava by sa mala v budúcnosti stať otvoreným, tolerantným a priateľským mestom, ktoré víta aj zahraničných návštevníkov/návštevníčky a potenciálnych obyvateľov. Poskytuje atraktívne podmienky pre rastúci počet migrantov, rozvíja medzinárodnú kultúrnu spoluprácu a globálne partnerstvá s cieľom vytvárania mostov pre vzájomné porozumenie a zodpovednosť pre udržateľných rozvoj planéty. Také mesto si váži svoje kultúrne dedičstvo a má vysoké nároky na svoju budúcnosť, ktorú vidí v potenciáli ľudí a miest.

GRAF 55 Hrdosť Bratislavčanov na konkrétne entity svojho mesta

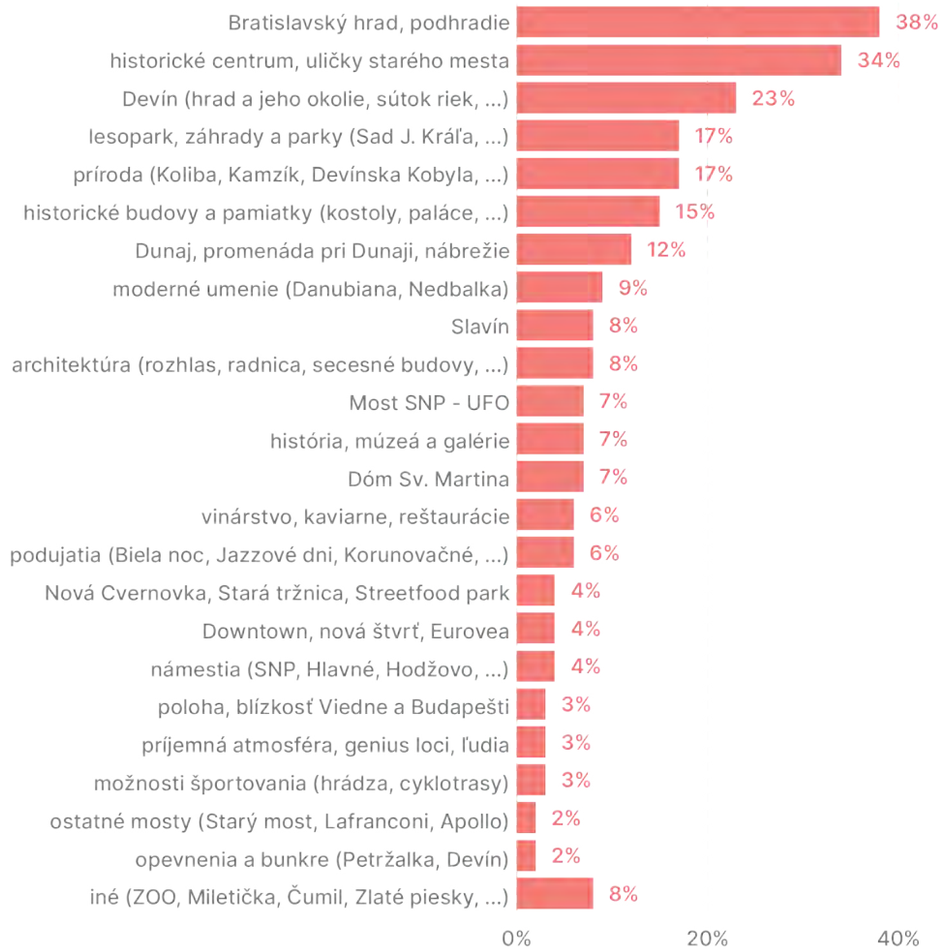

Zdroj dát: *Online prieskum BTB, december 2020 – január 2021, n=489 obyvateľov Bratislavy*

Východisko 7: Mesto nepracuje s rozvojom KKP a jeho potenciálom – neexistujú inovačné projekty v kultúre v napojení na KKP a rozvoj konkurencieschopnosti mesta.

Kreatívne odvetvia a inovácie/Ekonomická konkurencieschopnosť mesta a regiónu

- absentuje zber a vyhodnocovanie dát o prínose kultúry k ekonomike, Bratislava nepozná ekonomické benefity kultúry a sektora KKP (príspevok k HDP),
- chýbajú priestory a projekty na testovanie a implementáciu kultúrnych a sociálnych inovácií pre riešenie systémových problémov mesta.

Bratislava stále objavuje potenciál kultúrneho a kreatívneho priemyslu k rozvíjaniu inkluzívneho, udržateľného a férového zamestnávania. Podporovať trvalý, inkluzívny a udržateľný ekonomický rast, plnú a produktívnu zamestnanosť a dôstojnú prácu pre všetkých a vytvárať programy s cieľom uchovávať a šíriť tradičné znalosti a praktiky, ktoré prispievajú k udržateľnému využívaniu prírodných lokálnych zdrojov.

Kultúrna a kreatívna ekonomika je významným motorom inovácií. Je preto potrebné viac oceňovať jej celospoločenský prínos. Mnohé mimo kultúrne odvetvia potrebujú technickú podporu z kultúrneho a kreatívneho priemyslu. Úlohou miest by malo byť zaistenie existencie a prístupnosti rôznorodých kultúrnych služieb. Tiež by malo byť v záujme mesta vytvárať partnerstvá medzi kultúrnymi aktérmi a súkromným sektorom a vidieť súvislosti medzi kultúrnymi aktivitami a sociálnymi inováciami a pravidelne analyzovať priame a nepriame dopady kreatívnych odvetví na ekonomiku mesta, tvorbu zamestnanosti a tiež to, ako sú v nich zastúpení muži, ženy, mládež a znevýhodnené skupiny.

Kultúrne mesto preto premýšľa v súvislostiach, nemrhá vzácnym ľudským a kultúrnym potenciálom. Naopak, vie z neho vyťažiť – zaujíma sa o svojich obyvateľov a vytvára systémové podmienky pre to, aby z neho talentovaní, tvoriví a aktívni ľudia neodchádzali, ale mohli sa plne realizovať v tom, čo vedia a chcú robiť. Spokojnosť obyvateľov s kvalitou života je oveľa dôležitejšia pre dlhodobú ekonomickú stabilitu a rast mesta.

Okrem externých prekážok, spôsobených najmä chýbajúcim uchopením témy kreatívneho priemyslu na národnej úrovni a nedostatku kompetencií samosprávy pri podpore podnikania čelí, mesto pri snahe formulovať rámcovú stratégiu podpory KKP nasledovným problémom:

- KKP nemá jasné inštitucionálne a kompetenčné zastúpenie v štruktúrach správy mesta – svojou prierezovou povahou táto agenda presahuje vymedzenie pôsobnosti Oddelenia kultúry, zasahuje do činnosti Oddelenia inovácií a digitálnych služieb, prelína sa s činnosťou BKIS a ďalších príspevkových organizácií mesta a vo veľkej miere sa prekrýva s viacerými projektami MIBu (aj nutnosťou realizácie pilotných a testovacích projektov).
- Na úrovni mesta neexistujú platformy, ktoré by sektor prepájali – napriek tomu, že v meste existuje vysoká koncentrácia subjektov KKP a ich prirodzené sieťovanie, mesto nemá vytvorenú platformu, ktorá by umožňovala komunikáciu medzi jednotlivými aktérmi, poskytovala informácie a dáta o sektore, ukazovala objem a spoločenský dopad činnosti v sektore či prinášala nové spolupráce a prepojenia.
- Mesto nevyužíva koncentráciu priemyslu a jeho potenciál pre svoj komplexný rozvoj – inovácie a pridaná hodnota segmentu KKP pre komplexný mestský rozvoj je využívaná len ad hoc, bez systematického prístupu a prierezovej stratégie, ktorá by mohla prispieť k zlepšovaniu verejného priestoru, mestským inováciám, zvyšovaniu kvality života, ale aj rozvoju mestského brandingu a tvorby identity či rozvoju udržateľného turizmu.

Monitor kultúrnych a tvorivých miest je výsledkom výskumného projektu, ktorý pokrýva 168 miest v 30 európskych krajinách. Je k dispozícii ako interaktívny online nástroj, ktorý umožňuje používateľom vyhľadávať vo vybraných mestách ako aj v širokom spektre kvantitatívnych a kvalitatívnych informácií o ich výsledkoch. Tento nástroj poskytuje porovnateľné údaje o tom, ako sa darí európskym mestám v deviatich oblastiach, ktoré spájajú témy kultúra a tvorivosť, a zdôrazňuje, ako ich úspechy prispievajú k spoločenskému rozvoju miest, ich hospodárskemu rastu a tvorbe pracovných miest. Vychádza z troch hlavných indexov – kultúrna vitalita, tvorivá ekonomika a priaznivé prostredie.

GRAF 56 V indikátore Kreatívnej ekonomiky dosahuje Bratislave 8 miesto spomedzi 40 miest svojej kategórie.

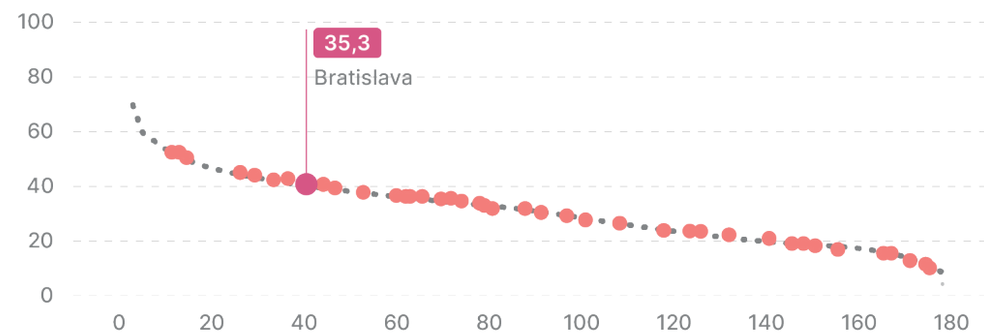

Zdroj dát: *Creative Cities Monitor, JRC, 2019*

GRAF 57 Vo vytváraní podporného prostredia sme až na 33 mieste spomedzi 40 miest svojej kategórie.

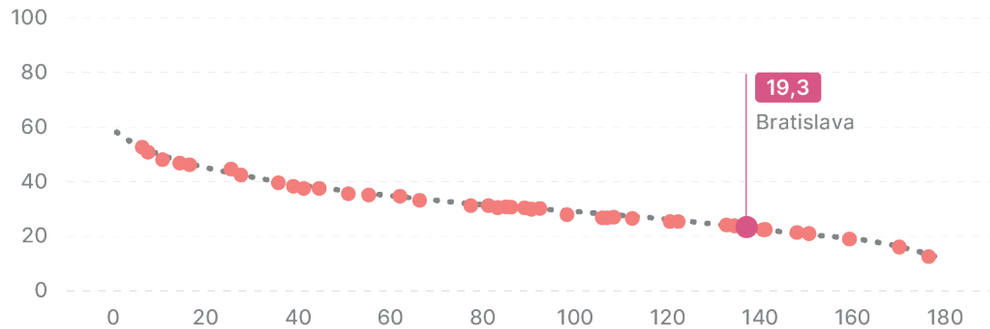

Zdroj dát: *Creative Cities Monitor, JRC, 2019*

Podmienky a predpoklady pre kultúru – príčiny

Spoločensko-historické predpoklady

- Neexistencia spoločenskej (a politickej) dohody o význame kultúry.
- Kultúra prestáva byť vnímaná ako spoločenská hodnota a právo. Zanedbávanie rozvoja kultúry demokracie.
- Zúžené komunikovanie kultúry (predovšetkým cez masové médiá) zredukované na voľný čas a zábavu, ponuku kultúrneho vyžitia.
- Exkluzivita – kultúra vnímaná cez (vysoké) profesionálne umenie. Kultúra nie je inkluzívna – vnímaná ako prostriedok patriaci všetkým s právom tvorivo sa vyjadrovať.
- Absencia dostupného kultúrneho vzdelávania v predškolskej a školskej výchove.
- Nárast nekultúrnosti spoločnosti a jej prejavov (krajnej pravice a autoritárskych tendencií, xenofóbie, podliehania konšpiráciám, nedôvery v demokraciu, populizmu...).
- Kultúra oddelená od každodennosti ľudí – redukovanie verejnosti na konzumentov.

Kultúra je mnohoznačný pojem. Táto mnohoznačnosť pojmu sťažuje jej uchopovanie vo verejných politikách. Aby sme vedeli plnohodnotne nastaviť rolu mesta v rozvoji kultúry, potrebujeme zadefinovať ako vnímame kultúru a čo pre nás znamená. Kultúra nie je len oddych, zábava, či príjemne strávený voľný čas. Predstavuje dôležitý zdroj hodnôt a významov, ktoré treba posilňovať a vytvárať dostatok priestoru pre ich rozvoj.

Kultúra je hodnotou sama osebe – predstavuje spôsob života, spôsoby spolužitia, hodnotové systémy, tradície a presvedčenia. Tie sú základom spoločensko-kultúrneho systému a ľudia si ich osvojujú v procese socializácie v rámci spoločnosti, v ktorej žijú.

Ide o širšie vymedzenie kultúry, avšak dôležité pre kultúrne politiky na lokálnej úrovni. Z popísaných dôvodov sa kultúrna politika stáva čoraz komplexnejšou a zložitejšou a nevystačí si len so sektorovým redukovaním, čo chceme odzrkadliť, akokoľvek je to náročné, v kultúrnej politike mesta Bratislavy. Výzvou a zároveň záväzkom je posilňovať pochopenie kľúčovej roly kultúry pri hľadaní riešení na aktuálne problémy mesta, ktorým čelíme.

Ako systematicky pristúpiť k postupným zmenám vnímania kultúry a jej roly?

Poukazujme na skutočnosť, že umenie a kultúra prispievajú k zdraviu populácie, jej vzdelaniu, sociálnej súdržnosti a demokracii. Neredukujme rolu kultúry na pozíciu „konzumovania kultúry“ obyvateľmi či turistami. Hovorme viac o prínosoch kultúry ku kvalite života v mestách. Mestá by mali zdôrazňovať rolu kultúry ako kľúčového motora pre spoločenské zmeny zdola, pre transformáciu politík a kladenie relevantných otázok. Podporovať zvyšovanie záujmu o participáciu a občianske aktivity, od ktorých sa odvíja občianska a demokratická spoločnosť. Preto je dôležité neustále otvárať tému významu kultúry v živote spoločnosti.

Legislatívne podmienky

- Nedostatočná spolupráca úrovní samosprávy pri kultúrnych politikách, absencia spoločných kultúrnych nástrojov a projektov s MČ a krajom.
- Nedotiahnutá decentralizácia verejnej správy a chýbajúce reformy v oblasti kultúry.
- Nejasné a obmedzené kompetencie obcí/miest/krajov v oblasti kultúry – neschopnosť napĺňať princípy partnerstva a územnej spolupráce.

Kľúčové je pre oblasť kultúry a jej postavenie prehodnotiť vnímanie dotácií na základe aktuálnych zákonných nastavení (rozpočtové pravidlá územnej samosprávy), umožniť legislatívne presadenie možnosti poskytovania viacročnej podpory a na základe toho prehodnotiť nástroje finančnej podpory (súťaž o dotácie a selektívnosť výberu podpory je v rozpore s udržateľnosťou). Potrebné je tiež analyzovať právne formy príspevkovej organizácie a formulovať východiská pre legislatívnu zmenu s cieľom transformácie do inej formy verejnej inštitúcie. Podporiť prípravu a schvaľovanie zákona o povinnom vyčlenení finančných prostriedkov pre vizuálne

umenie v rámci stavebných investícií. Podporiť finalizáciu zákona o sponzorstve v zmysle úpravy daňového systému. Posilniť možnosti spoločného čerpania externých zdrojov (ESF, EŠIF, Európa pre občanov, Kreatívna Európa a pod.) s inými aktérmi/inštitúciami. Hl. mesto SR Bratislavy môže byť príkladom transformácie vo viacerých kompetenciách a politikách.

Kultúra je dôležitá pre kvalitu života v mestách a má jej byť venovaný väčší dôraz vo verejných politikách. Verejnou správou utvárané prostredie, v ktorom sa uskutočňujú procesy tvorby, uchovávania a šírenia kultúrnych hodnôt, sa v európskom kontexte nazýva kultúrna politika.

Aby mohol byť verejný záujem napĺňaný, je potrebné zo strany mesta prehlbovať pozitívny vzťah spoločnosti ku kultúre a kultúrnemu dedičstvu, prehlbovať vzťah jednotlivca ku kultúre a kultúrnym hodnotám, podporovať dostupnosť kultúry ako faktora vzdelávania, zvyšovania kvality života, rozvoja komunikačných, kreatívnych a umeleckých zručností jednotlivca.

B.8 VZDELÁVANIE

Napriek tomu, že na území hlavného mesta pôsobí viac ako 420 vzdelávacích inštitúcií, tu **neexistuje žiadna inštitúcia**, ktorá by zabezpečovala možnosť **sieťovania** týchto inštitúcií, **podporu a poradenstvo**, ako i **zber dát** súvisiacich so vzdelávacími procesmi, ktoré umožňujú posudzovať úroveň kvality vzdelávania v Bratislave.

V súčasnosti mesto čelí nedostatku dát z oblasti vzdelávacieho procesu zbieraných od jednotlivých škôl a školských zariadení, mestských častí, samosprávneho kraja či štátu. Výročné správy výchovno-vzdelávacích inštitúcií často nemajú štandardizovanú podobu, nie sú systematicky zverejňované, prípadne tvoria nesúrodé informácie, ktoré nemôžu byť využívané na tvorbu politík založených na dôkazoch.

Ako **následok** absencie celomestskej vzdelávacej politiky a koncepčnej práce s mládežou je **oslabený vzťah obyvateľov voči mestu**. Nevyužitá príležitosť nadviazať vzťah medzi samosprávou a obyvateľmi v procese vzdelávania vedie k tomu, že pre obyvateľov sú kompetencie samosprávy neprehľadné a tým pádom sa nevedia efektívne zapájať do procesov samosprávy. Pritom pre jednotlivcov a organizovanú verejnosť je zapojenie do participatívnych aktivít na úrovni samosprávy najbezprostrednejšie, na rozdiel od národných politík.

Ďalší dôsledok spočíva v neprepojení vzdelávacích zariadení, vedúci k nedostatku pedagogických a nepedagogických zamestnancov, **nekoordinovanom rozvoji kapacít školských zariadení**, ale aj nespájaní zdrojov a **neefektívnemu hospodáreniu izolovaných subjektov**.

Bratislava ako hlavné mesto SR legislatívne stanoveným rámcom kompetencií stratila možnosť ovplyvňovať kvalitu vzdelávania na svojom území. Nemôže sa spolupodieľať na zabezpečovaní dostatočnej **kapacity a kvality pedagogických a odborných zamestnancov. Nemôže** tiež **cielene regulovať** existujúcu sieť materských a základných škôl a **proaktívne reagovať** na výzvy predikovanej vzrastajúcej demografickej krivky.

V oblasti práce s deťmi a mládežou môžeme dnes ako hlavné problémy identifikovať predovšetkým nedostatky na poli relevantných dát, ktoré by boli potrebné pre vytvorenie absentujúcej koncepcie práce s mládežou. Zároveň ako významný problém identifikujeme nižší záujem mladých o veci verejné a v nedostatkoch príležitostí pre ich zapájanie do chodu mesta. To hneď v niekoľkých formách, či už pri realizácii participatívnych procesov, vo volebnej účasti či pri záujmových činnostiach vo veciach verejných ako je napr. mládežnícky parlament.

V kontexte kompetencií mesta, v práci centra voľného času identifikujeme ako najväčší problém nízke zapojenie mládeže do ich chodu oproti iným mestám. Centrá voľného času v Bratislave sú generáciou mladých do 30 rokov využívané v omnoho menšej miere než v mestách ako Košice alebo Brno. Podiel účastníkov aktivít, a to nie len pravidelnej krúžkovej činnosti vo vekovej kategórií 15-30 je hlboko pod hodnotou, akú významnú kategóriu v meste zastupujú.

Vzdelávanie v Bratislave

V Programe hospodárskeho a sociálneho rozvoja hlavného mesta na roky na 2010-2020 (PHSR 2010-2020) sa ako jeden z globálnych cieľov uvádza: *„Trvalo posilňovať úlohu Bratislavy ako hlavného rozvojového pólu Slovenska, centra zamestnanosti, služieb, vzdelanosti a kultúry.“*[246] Ak PHSR 2010-2020 priznalo Bratislave pozíciu *„centra vzdelávania, vedy a výskumu“*, táto pozícia sa v čase v národnom kontexte ešte posilnila a je potrebné ju upevňovať aj ďalej.

Ako strategický cieľ A.3. sa určilo nasledovné: *„Posilňovať Bratislavu ako nadregionálne centrum vzdelávania, vedy, výskumu a strategických služieb (ide o služby, ktoré majú vysokú pridanú hodnotu, podporujú zamestnanosť kvalifikovaných expertov, v optimálnom prípade sú exportne orientované, podporujú hodnotové reťazce národnej ekonomiky a prispievajú k rozvoju kľúčovej infraštruktúry, či už technickej alebo vedomostnej).“*[247]

Bratislava sa v PHSR 2010-2020 definuje ako *„centrum cudzojazyčného celoživotného vzdelávania“*. Mesto sa má aktívne podieľať na rozvoji inštitúcií prispievajúcich **k zlepšeniu vzdelanostnej úrovne obyvateľov mesta** a vytvárajúcich atraktívnu ponuku vzdelávania, nielen pre ľudí zo Slovenska, ale aj zo zahraničia.[248]

Konkrétne kroky, ktoré majú byť v záujme uvedených cieľov realizované však dokument opisuje len vo veľmi všeobecnej rovine. Ostáva prinajmenšom otáznym, či sa uvedené ciele podarilo v roku 2020 (aspoň čiastočne) dosiahnuť. Už len z hľadiska výsledkov testovania piatakov a deviatakov bratislavských základných škôl, ktoré realizuje Národný ústav certifikovaných meraní (pozri ďalej) sa ukazuje cieľ urobiť z Bratislavy mesto, ktoré sa aktívne podieľa na zlepšovaní vzdelanostnej úrovne nielen pre ľudí zo Slovenska, ale aj zo zahraničia, nesplnený.

V nasledujúcom texte sa pokúsime **analyzovať príčiny tohto stavu** a **navrhnúť špecifické ciele** spolu s konkrétnymi **krokmi a opatreniami**, **ktoré umožnia ich realizáciu**.

Kvalita vzdelávania a nedostatky v oblasti dát o kvalite vzdelávania

Samostatný problém v rámci diskusie o poskytovaní kvalitných služieb na úrovni celého mesta je nedostatok dát z oblasti monitorovania kvality vzdelávacieho procesu, keďže neexistuje žiaden hodnotiaci model, ktorý by mohol systematicky túto kvalitu reflektovať. Jednou z možností, ako nazerať na kvalitu školstva v hlavnom meste, je sledovanie výsledkov v celoslovenských testovaniach.

---

246 HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA. *Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2010-2020.* 2010. p. 13

247 Ibid., p. 14.

248 Ibid., p. 16.

Je ale dôležité zdôrazniť, že samotné vzdelávacie výsledky (testovania, neskoršia vzdelávacia či pracovná úspešnosť), nie sú dostatočným indikátorom kvality vzdelávacieho prostredia ako takého. Pokiaľ má byť cieľom zhodnotiť, ako sa darí školám v Bratislave, je potrebné vypracovať oveľa komplexnejšiu analýzu, ktorá by sa venovala napr. aj vyhodnocovaniu školskej klímy (ktorá je dôležitá pre duševné zdravie detí, ale aj osvojovanie si občianskych postojov), kvality pracovného prostredia pre učiteľky a učiteľov i ďalšie profesie pôsobiace vo vzdelávaní a pod.

Nasledujúci text približuje základné informácie o tom, ako sa žiačkam a žiakom v Bratislave darilo v testovaniach. **Výsledky poskytujú obraz o tom, akú úroveň vedomostí a zručností žiaci a žiačky preukázali počas testovania.**

Odporúčame, aby sa v budúcnosti venovala systematická pozornosť analýze a vyhodnoteniu kvality vzdelávania v bratislavských školách, vďaka ktorej by bolo možné identifikovať potenciálne problémy a formulovať konkrétne kroky na skvalitnenie vzdelávania v hlavnom meste.

Najspoľahlivejším zdrojom informácií o vzdelávacích výsledkoch žiakov a žiačok v ťažiskových predmetoch sú údaje z národných testovaní, ktoré organizuje Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM). Na základných školách sa realizuje testovanie v piatom (Testovanie 5) a deviatom (Testovanie 9) ročníku, Testovanie 9 sa koná aj na osemročných gymnáziách a stredných športových školách a na stredných školách sa uskutočňuje externá časť maturitnej skúšky.

Na základe dát z testovanie T5 v roku 2019 môžeme konštatovať, že všetkých 5 bratislavských okresov dosiahlo mimoriadne dobré výsledky a spomedzi všetkých slovenských okresov sa umiestnili medzi 10 okresmi s najlepšími výsledkami. Toto hodnotenie platí tak pre testovanie z matematiky ako aj zo slovenského jazyka a literatúry.

Veľmi podobná situácia ako pri testovaní žiakov a žiačok v piatom ročníku nastáva aj pri testovaní deviatakov. Bratislavské školy v tomto testovaní rovnako zaznamenali omnoho lepšie výsledky, ako je slovenský priemer (znova platí, že najvýraznejšie lepší výsledok dosiahli školy v okrese Bratislava I).

Okrem výsledkov Testovania 5 a Testovania 9 môžeme trend nadpriemerných výsledkov sledovať aj pri pohľade na výsledky externej časti maturitných skúšok, kde ale disponujeme dátami len za Bratislavský kraj, nie len za jednotlivé okresy Bratislavy (Bratislava I-V). Vo všetkých predmetoch sú výsledky študentov pri externej časti maturitnej skúšky v priemere lepšie ako v prípade celoslovenského priemeru.

GRAF 58 Percentuálna miera úspešnosti v teste z matematiky podľa okresov Bratislava I – Bratislava V, testovanie T5, 2019.

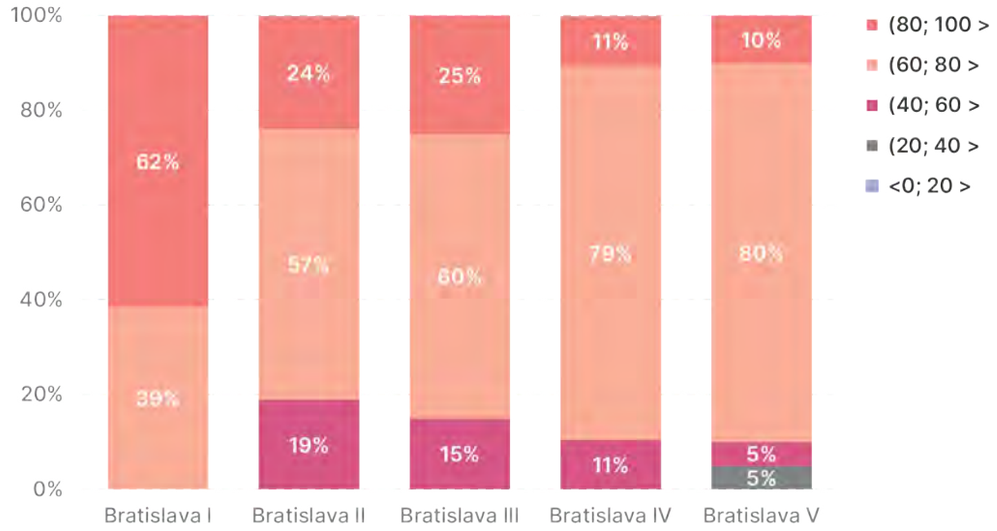

Zdroj dát: *Centrum vzdelávacích analýz na základe dát z Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania, 2019*

GRAF 59 Percentuálna miera úspešnosti v teste zo slovenského jazyka podľa okresov Bratislava I – Bratislava V, testovanie T5, 2019.

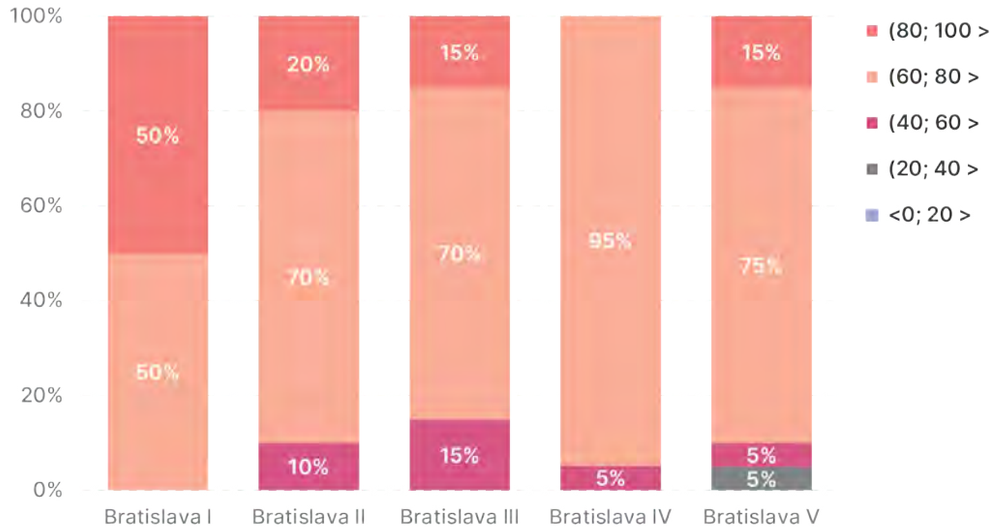

Zdroj dát: *Centrum vzdelávacích analýz na základe dát z Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania, 2019*

GRAF 60 Porovnanie výsledkov úspešnosti žiakov v Testovaní 9 podľa okresov v porovnaní s celoslovenským priemerom, testovanie T9, 2019.

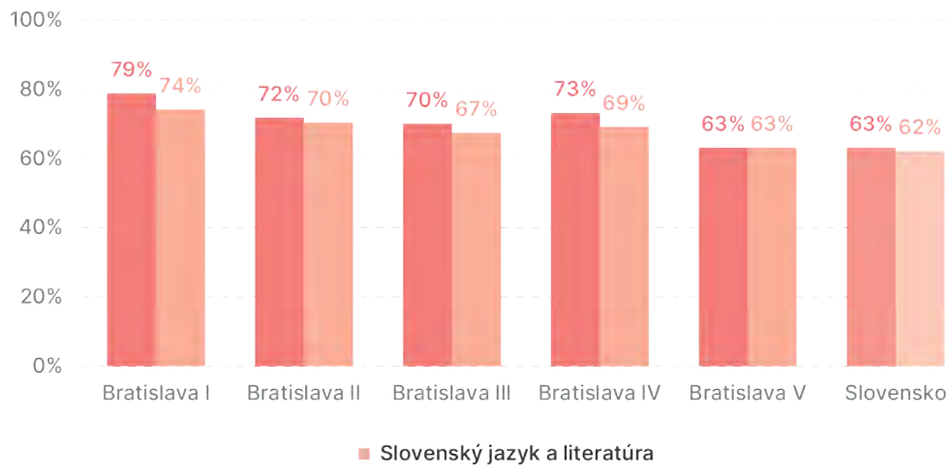

Zdroj dát: *Centrum vzdelávacích analýz na základe dát z Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania, 2019*

GRAF 61 Porovnanie výsledkov z externej časti maturitnej skúšky v jednotlivých predmetoch – Bratislavský kraj v porovnaní s celoslovenským priemerom, 2019.

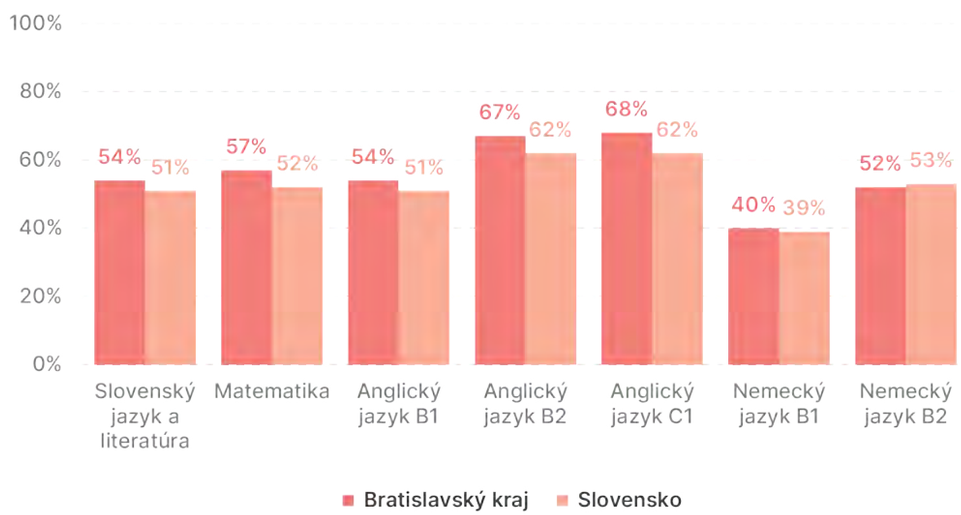

Zdroj dát: *Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, 2019*

Nakoniec, posledný zdroj dát, ktorý znova vypovedá o tom, že úroveň výsledkov žiakov v Bratislave dosahuje lepšie výsledky než v celoslovenskom priemere, sú dáta z testovania KOMPARO, ak prihliadneme na dáta z rokov 2016 až 2021. Tohto testovania sa zúčastnilo približne 50-60 % všetkých základných škôl v Bratislave. Súhrnné výsledky za všetky testovania ukazujú, že výsledky (za 4. aj 8. ročník testovaných) sú v porovnaní so školami mimo Bratislavy o 8-10 percentuálnych bodov lepšie, a to bez ohľadu na konkrétne predmety aj ročník, v ktorom sa testovanie uskutočnilo.[249]

Všetky tieto výsledky poukazujú na fakt, že minimálne čo sa týka dosahovania výsledkov v kvantitatívnych ukazovateľoch žiakov a ich výsledkov v rôznej forme testovaní, bratislavskí žiaci a študenti dosahujú mimoriadne dobré výsledky. Interpretácia či kauzálne zdôvodnenie tohto faktu však nie je jednoduché. Nezanedbateľnú rolu tu určite hrá fakt, že žiaci bratislavských škôl vykazujú dlhodobo vyššie všeobecné študijné predpoklady (ďalej VŠP) než mimobratislavskí žiaci (v priemere cca o 10 %). Nemožno teda priamo tvrdiť, že bratislavské školy sú lepšie alebo že bratislavskí učitelia vedia žiakov učivo lepšie naučiť.

Rozdiel v priemernej úspešnosti v teste VŠP sa pohybuje na úrovni 5-6 %, no v prípade konkrétnych škôl či tried to môže byť aj výrazne viac. Zároveň sa však vždy nájde aj niekoľko bratislavských škôl a tried, ktorých žiaci majú nižšie VŠP ako priemerní mimobratislavskí žiaci. Hoci nemožno vylúčiť, že na úroveň VŠP má istý vplyv aj dedičnosť, podstatnou mierou ich určuje výchova, množstvo a kvalita podnetov, podmienky v rodine, prístup ku knihám a iným zdrojom poznania, vedenie zo strany rodičov a učiteľov, množstvo a kvalita komunikácie medzi dieťaťom a jeho najbližším okolím a ďalšie faktory súvisiace s prostredím, v ktorom dieťa vyrastá a žije.

Vybrané charakteristiky bratislavského školstva

V nasledujúcej časti prezentujeme vybrané charakteristiky bratislavského školstva z hľadiska zriaďovateľov a kapacít školských zariadení.

Na území Bratislavy je lokalizované bezkonkurenčne najväčšie množstvo vzdelávacích a vedecko-výskumných inštitúcií v porovnaní s ostatnými slovenskými mestami. V čase tvorby tejto stratégie figurovalo v Sieti škôl a školských zariadení SR (všetkých typov zriaďovateľov):

249 DOBRÁ ŠKOLA, N. *O. Analýza výsledkov bratislavských základných škôl v testovaniach KOMPARO v rokoch 2016 – 2021.* [vlastné spracovanie]

TABUĽKA 12 Počet vzdelávacích inštitúcií na území Bratislavy

Materské školy, vrátane špeciálnych materských škôl	**200 (z toho 12 ŠMŠ)**
Základné školy, vrátane špeciálnych základných škôl	112 (z toho 21 ŠZŠ)
Základné umelecké školy	29
Stredné odborné školy, vrátane špeciálnych stredných škôl	46 (z toho 11 ŠSŠ)
Gymnázia	38
Fakulty vysokých škôl	41

Zdroj dát: *Centrum vedecko-technických informácií, MIB, vlastné spracovanie, 2022*

V Bratislave sa teda nachádza dokopy **viac ako 420 vzdelávacích inštitúcií** evidovaných v Sieti škôl a školských zariadení SR. Okrem toho sú tu významné inštitúcie v oblasti vzdelávania s celoslovenskou pôsobnosťou (ako MŠVVaŠ SR, Štátny pedagogický ústav, SAV, Centrum vedecko-technických informácií SR, Iuventa, NUCEM a iné).[250]

Na území hlavného mesta sa v roku 2020 vychovávalo a vzdelávalo **viac ako 153 000 detí, žiakov a študentov**. V tom istom roku pracovalo v hlavnom meste dokopy vo všetkých typoch vzdelávacích inštitúcií **vyše 13 300 pedagogických zamestnancov a vyše 281 pedagogických asistentov a odborných zamestnancov.**[251]

Tak ako v prípade materských škôl, aj na úrovni základných škôl pôsobí v Bratislave vyšší podiel súkromných ZŠ než v rámci celej SR a o niečo vyšší je v Bratislave aj podiel cirkevných ZŠ. Súkromné školy tvoria v Bratislave 24,21 % všetkých ZŠ, v rámci celej SR len 3,77 %. V súkromných školách sa v BA vzdeláva 10,07 % všetkých žiačok a žiakov základných škôl, v rámci celej SR tvoria deti vzdelávané v súkromných školách 2,55 % navštevujúcich ZŠ. Podiel cirkevných škôl v BA je 9,47 %, v rámci celej SR 5,70 %. Podiel žiactva v cirkevných školách v ZŠ je 11,25 % a v rámci celej SR 5,95 % (***GRAF 64***).

250 Do školského systému patria tiež školské výchovno-vzdelávacie zariadenia, akými sú napríklad školské kluby detí, centrá voľného času, strediská (odbornej) praxe, školské internáty a iné. Pre úplnosť je pri enumeratívnom opise vzdelávacieho systému lokalizovanému v hl. meste ešte potrebné spomenúť školské zariadenia výchovného poradenstva a prevencie (centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, centrá špeciálnopedagogického poradenstva), špeciálne výchovné zariadenia (diagnostické centrá, reedukačné centrá, liečebno-výchovné sanatóriá) a školské účelové zariadenia (ako sú napr. školské jedálne).

251 Centrum vedecko-technických informácií SR a Štatistický úrad SR.

GRAF 62 Zastúpenie detí a škôl podľa zriaďovateľa v Bratislave v porovnaní s celoslovenským priemerom, 2021.

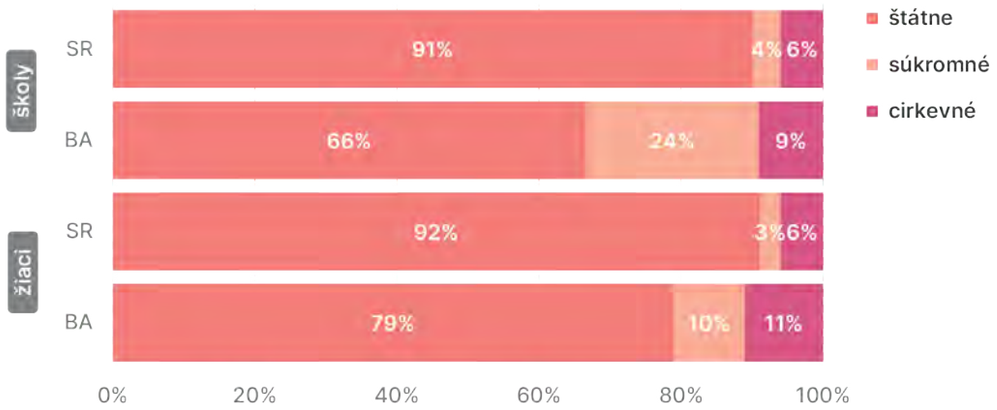

Zdroj dát: *Centrum vzdelávacích analýz na základe dát z Centra vedecko-technických informácií, 2019*

Vývoj siete základných škôl v Bratislave z hľadiska počtu škôl, tried a žiakov: V uplynulých rokoch rástli všetky typy základných škôl, najrýchlejšie súkromné

Najvyšší absolútny počet žiačok a žiakov sa v Bratislave vzdeláva v štátnych základných školách a štátne školy zaznamenali za ostatných päť rokov aj najvyšší prírastok žiačok a žiakov (spolu 6 275 detí). V súkromných ZŠ sa síce z hľadiska absolútnych počtov vzdeláva najmenej detí, počty stúpali spomedzi všetkých typov ZŠ podľa zriaďovateľa najrýchlejšie (od roku 2016 do 2021 stúpla žiacka populácia v súkromných ZŠ o 1 491 detí). Počet detí vzdelávaných v cirkevných školách sa za ostatných päť rokov zvýšil o 933 (***GRAF 65***).

Zastúpenie štátnych, súkromných a cirkevných škôl: Najmenej štátnych škôl je v Bratislave medzi gymnáziami

Tak ako v prípade materských a základných škôl, aj pri stredných školách môžeme v Bratislave v porovnaní s údajom pre celú SR pozorovať výraznejšie zastúpenie súkromných zriaďovateľov. Cirkevné stredné školy sú v BA zastúpené porovnateľne ako vo zvyšku Slovenska (***GRAF 64***).

GRAF 63 Porovnanie absolútnych počtov detí vzdelávaných v jednotlivých typoch ZŠ podľa zriaďovateľa v Bratislave, porovnanie rokov 2016-2021.

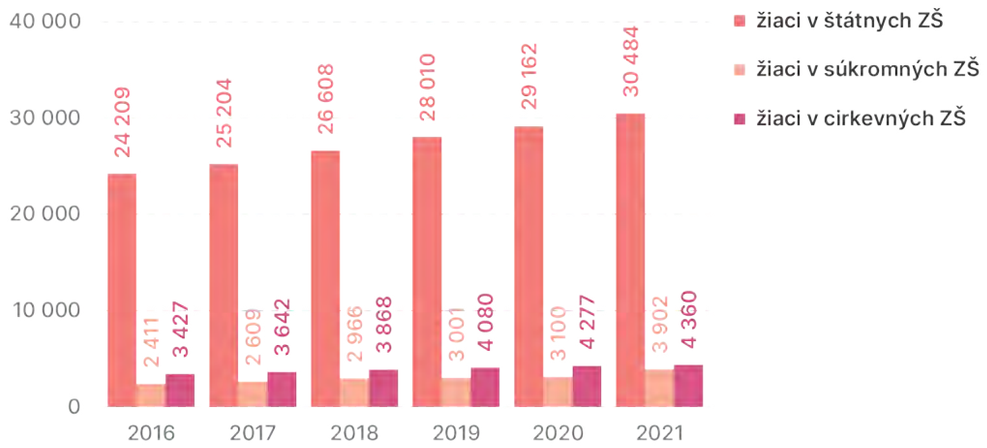

Zdroj dát: *Centrum vzdelávacích analýz na základe dát z Centra vedecko-technických informácií, 2016-2021*

GRAF 64 Zastúpenie žiačok a žiakov a škôl podľa zriaďovateľa v Bratislave v porovnaní s celorepublikovým priemerom za stredné školy, 2021

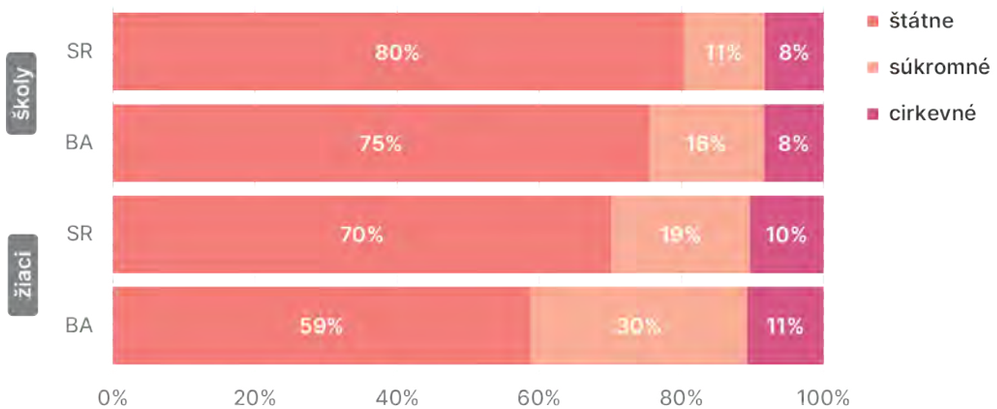

Zdroj dát: *Centrum vzdelávacích analýz na základe dát z Centra vedecko-technických informácií, 2021*

Štátne stredné školy (bez ohľadu na typ) tvoria v Bratislave 58,82 % všetkých stredných škôl, zatiaľ čo v rámci celej SR až 70,18 %. Štátne školy navštevujú v Bratislave tri štvrtiny stredoškolákov a stredoškoláčok (75,46 %), v rámci celej SR je to 80,31 %. Súkromných stredných škôl je v Bratislave takmer tretina (30,39 %), zatiaľ čo v rámci celej SR je súkromná približne každá šiesta stredná škola (16,15 %).

Z dôvodu malých zmien v celkovom počte stredných škôl ďalej pracujeme len s údajmi o počtoch vzdelávaných žiačok a žiakov. Za rok 2021 nie sú v štatistických výkazoch CVTI, z ktorých čerpáme, k dispozícii údaje o počtoch tried, a preto sme do analýzy nezaradili ani tento parameter (v prípade stredných škôl tiež nemusí byť veľkosť tried natoľko rozhodujúca ako na nižších stupňoch vzdelania, keďže sa zvyšuje samostatnosť žiakov a žiačok aj diverzifikácia a individualizácia vzdelávania podľa zamerania). Údaje o počtoch žiakov a žiačok tak poskytujú relatívne spoľahlivú orientáciu o vývoji stredného školstva v Bratislave.

Bez ohľadu na typ školy sa najviac žiačok a žiakov v štátnych stredných školách a štátne školy zaznamenali aj medzi rokmi 2016 a 2021 aj najvyšší prírastok o celkovo 3 693 žiakov a žiačok (z 20 687 na 24 383). Z hľadiska percentuálneho nárastu však stúpal počet žiakov a žiačok v štátnych školách pomalšie než v prípade súkromných stredných škôl. V štátnych školách narástla žiacka populácia v roku 2021 na úroveň 117,87 % hodnoty z roku 2016. V súkromných školách stúpol počet žiakov a žiačok medzi rokmi 2016 a 2021 o 1 870 (z 3 350 na 5 220; nárast na 155,82 %). V cirkevných školách došlo k úbytku 236 žiačok a žiakov (z 2 537 na 2 301; pokles na 90,7 % hodnoty z roku 2016). Údaje o vývoji absolútnych počtov žiačok a žiakov v štátnych, súkromných a cirkevných školách v Bratislave za všetky sledované roky sumarizuje ***GRAF 65***.

GRAF 65 Vývoj počtu žiačok a žiakov stredných škôl v Bratislave podľa zriaďovateľa, porovnanie rokov 2016-2021

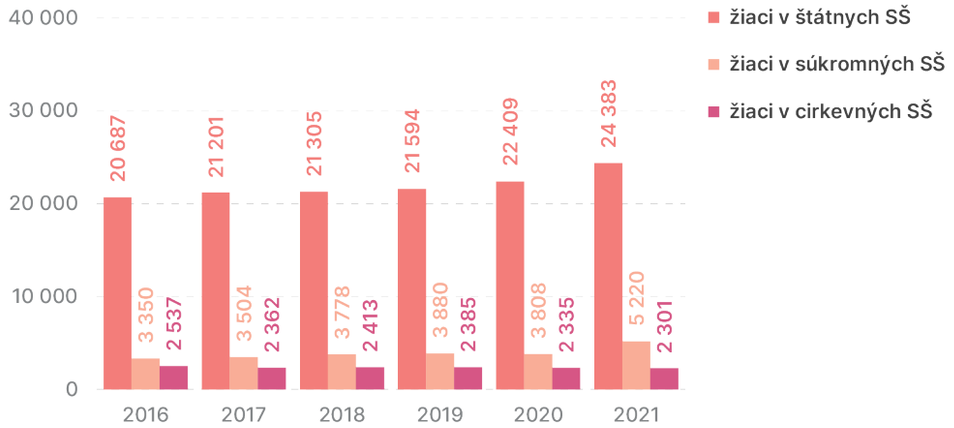

Zdroj dát: *Centrum vzdelávacích analýz na základe dát z Centra vedecko-technických informácií, 2016-2021*

Východisko 1: Absencia spoločnej celomestskej platformy pre spoločné ciele v oblasti vzdelávania

Napriek tomu, že sa problematika vzdelávania dotýka veľkého množstva obyvateľov Bratislavy, bola problematika formálneho i neformálneho vzdelávania v rámci doterajších rozvojových programov a strategických dokumentov hlavného mesta riešená len okrajovo. Príčinou tohto stavu je predovšetkým legislatívne vymedzený rámec kompetencií mesta ustanovený v zákone č. 377/1990 Zb. o hlavnom meste Slovenskej republiky Bratislave ako aj v Štatúte hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy.[252] V zmysle týchto dokumentov sa kompetencie preneseného výkonu štátnej správy na základných a stredných školách ako aj originálne samosprávne kompetencie v rámci zriaďovania materských škôl nepreniesli na hlavné mesto, ale na mestské časti Bratislavy, prípadne na Bratislavský samosprávny kraj. Bratislava ako hlavné mesto SR tak v súčasnosti nedisponuje kompetenciami strategicky plánovať a riadiť rozvoj vzdelávacej politiky v meste.

Hlavné mesto sa stalo zriaďovateľom základných umeleckých škôl a centier voľného času, pričom materské a základné školy spadajú pod správu mestských častí (v prípade škôl pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je zriaďovateľom základných aj stredných škôl regionálny úrad), stredné školy (gymnáziá, stredné odborné školy, konzervatóriá) zriaďuje Bratislavský samosprávny kraj (s výnimkou policajných a zdravotníckych škôl, ktoré spadajú pod príslušné ministerstvá). Navyše, zákon č. 596/2003 Z. z. deleguje vykonávanie štátnej správy v I. stupni samotným riaditeľom základných a stredných škôl. Vysoké školy sú organizované na princípe akademickej samosprávy.[253]

Výsledkom opísaného stavu rozdelených kompetencií v organizácii vzdelávacieho procesu je **absencia kľúčového aktéra zvyšovania kvality vzdelávania v rámci hlavného mesta**. V prostredí kompetenčnej fragmentácie je náročné budovať celomestskú vzdelávaciu koncepciu založenú na princípoch inovatívnosti, multidisciplinarity a synergie (princíp učiacich sa miest). Mnohé pálčivé problémy vzdelávacieho procesu majú komplexný charakter a nie je ich možné riešiť bez existujúcej siete kooperujúcich aktérov.

Napriek tomuto bezkonkurenčne najvyššiemu počtu inštitúcií zapojených do vzdelávacieho systému na jednom mieste môžeme konštatovať, že celému systému chýba jednoznačnejšia koordinačná platforma. Hoci sú kompetencie mesta v konkrétnych oblastiach vzdelávacieho systému minimálne (s výnimkou centier voľného času), mesto by aj vzhľadom k svojmu postaveniu a celomestskej pôsobnosti a povinnosti dbať

252 Štatút hlavného mesta Slovenskej repubiky Bratislavy v znení dodatkov č. 1 až 14.

253 Zriaďovateľom všetkých spomínaných inštitúcií môžu byť okrem štátu aj cirkvi či súkromní zriaďovatelia.

o komplexný rozvoj kvality života obyvateľov Bratislavy malo podporovať čo najväčšiu formu zapojenia k spolupráci všetkých aktérov.

V úzkej spolupráci s mestskými časťami a ďalšími aktérmi pôsobiacimi v rámci Bratislavy tak môže aspoň v tejto forme vytvoriť platformu pre sieťovanie aktérov a ich čo najvyššiu mieru koordinácie v snahe o poskytovanie čo najkvalitnejších vzdelávacích služieb na území mesta.

Východisko 2: Chýbajúce kapacity v školských zariadeniach

Na základe analýzy demografického vývoja v posledných rokoch ako aj na základe demografických prognóz môžeme konštatovať, že ďalším jedinečným problémom vzdelávacieho procesu v Bratislave bude **kontinuálny nárast obyvateľstva vo vekovej skupine 0 až 19 rokov** (na rozdiel od demografickej situácie vo všetkých ostatných slovenských mestách).[254] Podľa dostupných dát analyzujúcich pohyby v počte obyvateľstva hlavného mesta je evidentné, že Bratislava zaznamenáva kontinuálny prírastok obyvateľstva.

Rovnaký vývoj predpokladajú aj prognózy počtu obyvateľov Bratislavy v rámci dokumentu Program sociálneho a hospodárskeho rozvoja Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2021-2027 (s výhľadom do roku 2030).[255]

Trend kontinuálneho nárastu počtu obyvateľstva Bratislavy vo veku od 0 do 6 rokov sa odráža aj v náraste počtu tried materských škôl u všetkých typov zriaďovateľov. V princípe u všetkých troch typov zriaďovateľov je badateľný nárast počtu tried v materských školách, pričom najvýraznejším tempom rástol počet tried u súkromných zriaďovateľov (nárast o 67 % od r. 2015 do r. 2021).

Otázkou zostáva, či budú mať existujúce materské školy dostatok kapacít na zvyšovanie počtu detí, a to najmä v súvislosti so zavedením povinnej predškolskej dochádzky v školskom roku 2021/2022, ktoré rastúce demografické nároky na zvyšovanie kapacít MŠ ešte znásobuje. Aj v rámci PHSR BSK na roky 2021 – 2027 (s výhľadom do roku 2030) sa konštatuje: *„V súvislosti so zavedením povinnej predškolskej dochádzky od roku 2021 Inštitút vzdelávacej politiky v roku 2019 odhadoval, že v Bratislavskom kraji existuje potreba dobudovania min. 569 ďalších miest len v priamej súvislosti s týmto opatrením.“*[256]

---

254 Pozri napr. BLEHA, B., ŠPROCHA, B., VAŇO, B. *Štúdia demografického potenciálu hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy do roku 2050.* 2017.
Uvedené analytické podklady však bude potrebné aktualizovať o nové dáta zo sčítania obyvateľov 2021 po ich úplnom zverejnení.

255 BRATISLAVSKÝ SAMOSPRÁVNY KRAJ. *Program sociálneho a hospodárskeho rozvoja Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2021 – 2027 (s výhľadom do roku 2030).* 2021. p. 57.

256 Ibid., s. 153.

GRAF 66 Demografická situácia vo vybraných vekových kategóriách v Bratislave v rokoch 2015-2021.

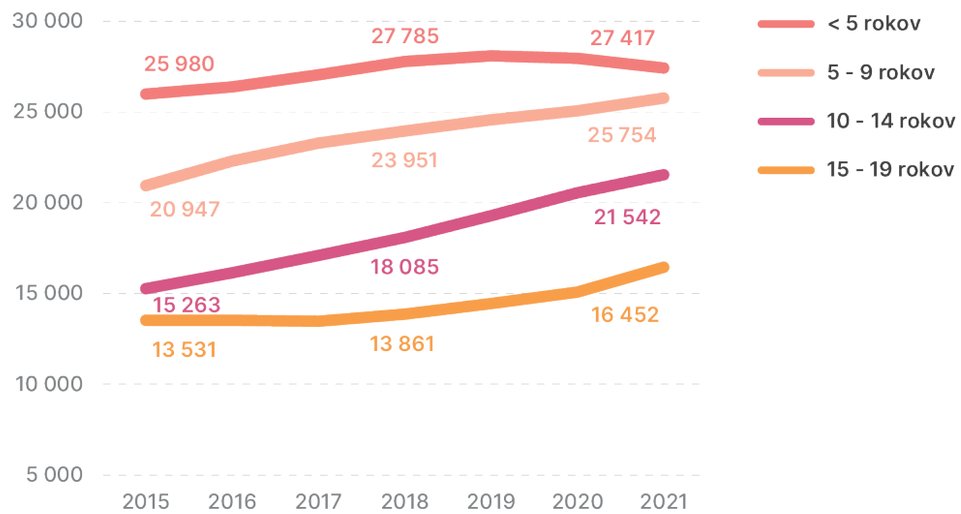

Zdroj dát: *Štatistický úrad SR, MIB, vlastné spracovanie, 2022*

GRAF 67 Vývoj počtu tried na MŠ všetkých typov zriaďovateľov v Bratislave v rokoch 2015-2021.

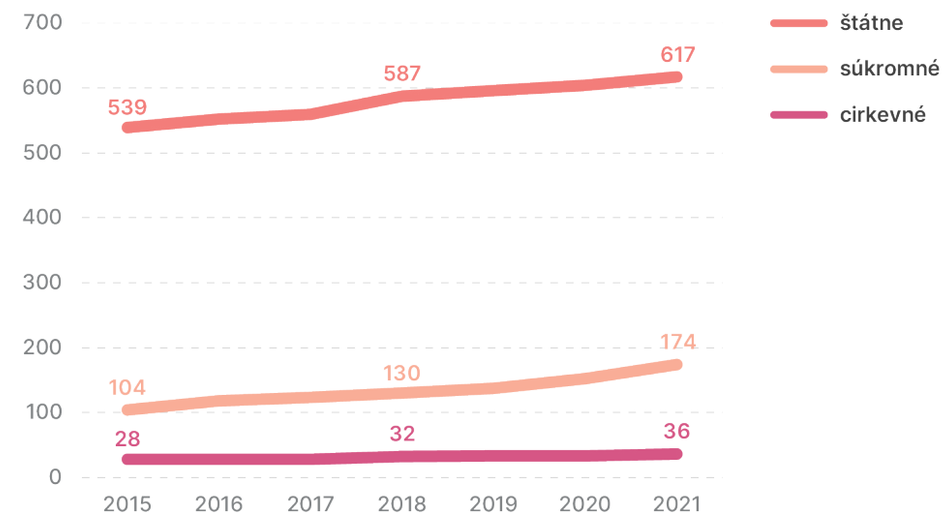

Zdroj dát: *Štatistický úrad SR, MIB, vlastné spracovanie, 2022*

Podobne sa nárast počtu žiakov vo veku 6 – 15 rokov odráža aj v náraste počtu tried základných škôl u všetkých typov zriaďovateľov.

S rovnakým vývojom počíta aj Bratislavský samosprávny kraj: *„V ďalšom období sa dá predpokladať ďalšie zvyšovanie počtu žiakov, čo ukazuje aj prognóza demografického vývoja počtu detí vo vekovej skupine navštevujúcej základné školy, ktorá naznačuje nárast počtu tejto vekovej skupiny o takmer 20 % v školskom roku 2025/2026, v porovnaní so školským rokom 2019/2020.“* [257]

Z uvedených skutočností môžeme vyvodiť záver, že rozmiestnenie MŠ a ZŠ vo vzťahu k ich pešej dostupnosti je dostačujúce, no nároky na ich kapacitu sa budú na základe dostupných indikátorov do r. 2030 každoročne zvyšovať.[258] Bratislava však v súčasnosti nedisponuje takmer žiadnou kompetenciou v plánovaní týchto výchovno-vzdelávacích zariadení (s výnimkou napríklad územného plánovania).

Do budúcnosti bude potrebné plánovať kapacity v nadväznosti na rozvoj novej bytovej výstavby. V tomto kontexte bude dôležité dodržiavať princíp tzv. 15-minútového mesta, na základe ktorého má byť kľúčová infraštruktúra dostupná obyvateľom v pešej dostupnosti do 15 minút od ich bydliska.

Už dnes je napríklad sieť materských škôl pomerne dobre rozložená v priestore vzhľadom na pešiu dostupnosť. Len 13,2 % adresných bodov, tzn. Lokalizovaných bytových aj nebytových budov je vzdialených viac než 15 minút chôdze (dospelého človeka) od najbližšej MŠ (pozri ***OBR. 27***). Vo vzťahu k pešej dostupnosti základných škôl môžeme konštatovať, že len 19,8 % adresných bodov je vzdialených viac než 15 minút chôdze (dospelého človeka) od najbližšej ZŠ. (pozri ***OBR. 28)***.[259]

257 Ibid., s. 154.

258 Uvedený predikovaný kapacitný problém v inštitúciách primárneho a predprimárneho vzdelávania je tiež predmetom strategických plánov v oblasti vzdelávania v rámci aktuálnych Programov rozvoja jednotlivých mestských častí Bratislavy.

259 V Prahe 1 z 5 áut v rannej zápche vezie dieťa do školy (pozri projekt Pěšky městem: https://peskymestem.cz/projekt/bezpecne-cesty-do-skoly/dopad/), čo má negatívny dopad na dopravnú situáciu v meste, smog v meste, environmentálne dopady, ale je to nevhodné aj pre zdravie detí. Dôvodom však nie je vzdialenosť školy od bydliska ale skôr pocit nebezpečia či ohrozenia dopravnou situáciou okolo školy. Je preto potrebné zvýšiť bezpečnosť ulíc pre deti predovšetkým v okolí škôl a na cestách z bydlísk do škôl. Ak by sme zlepšili len 15-minútové pešie okolie okolo každej základnej školy v Bratislave, tak zlepšíme vyše 80 % mesta.

GRAF 68 Vývoj počtu tried na ZŠ všetkých zriaďovateľov v Bratislave v rokoch 2015-2021.

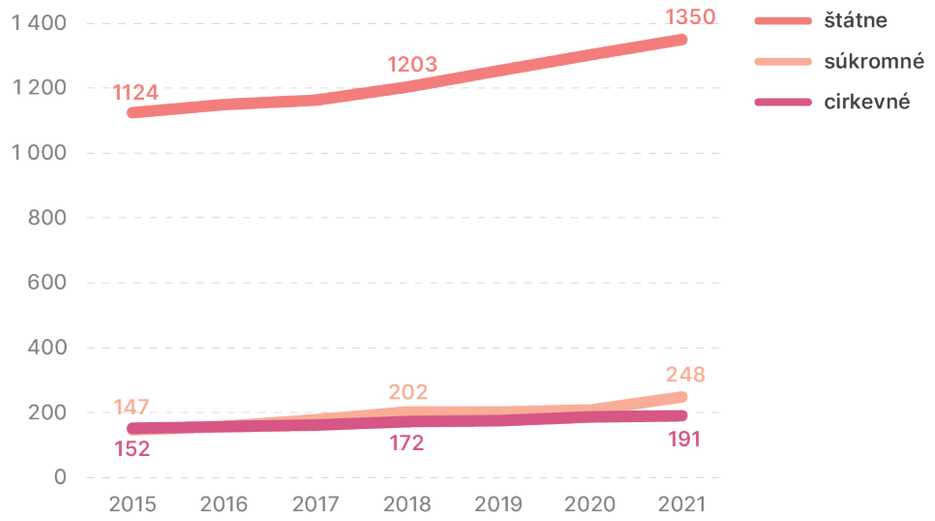

Zdroj dát: *Štatistický úrad SR, MIB, vlastné spracovanie, 2022*

GRAF 69 Vývoj počtu žiakov na ZŠ všetkých zriaďovateľov Bratislave v rokoch 2015 až 2021.

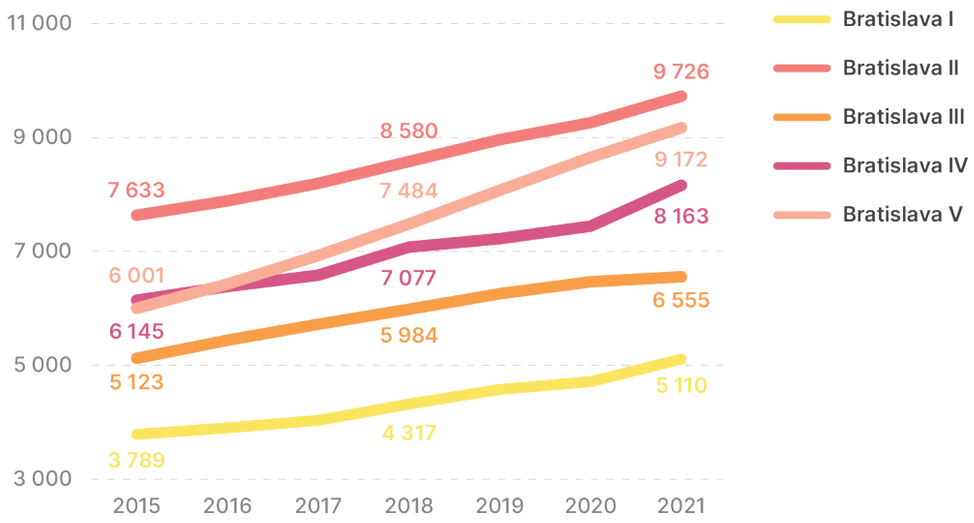

Zdroj dát: *Centrum vedecko-technických informácií, MIB, vlastné spracovanie, 2022*

OBRÁZOK 27 Pešie dochádzkové vzdialenosti jednotlivých adresných bodov (bytové aj nebytové budovy) k najbližšej materskej škole v Bratislave

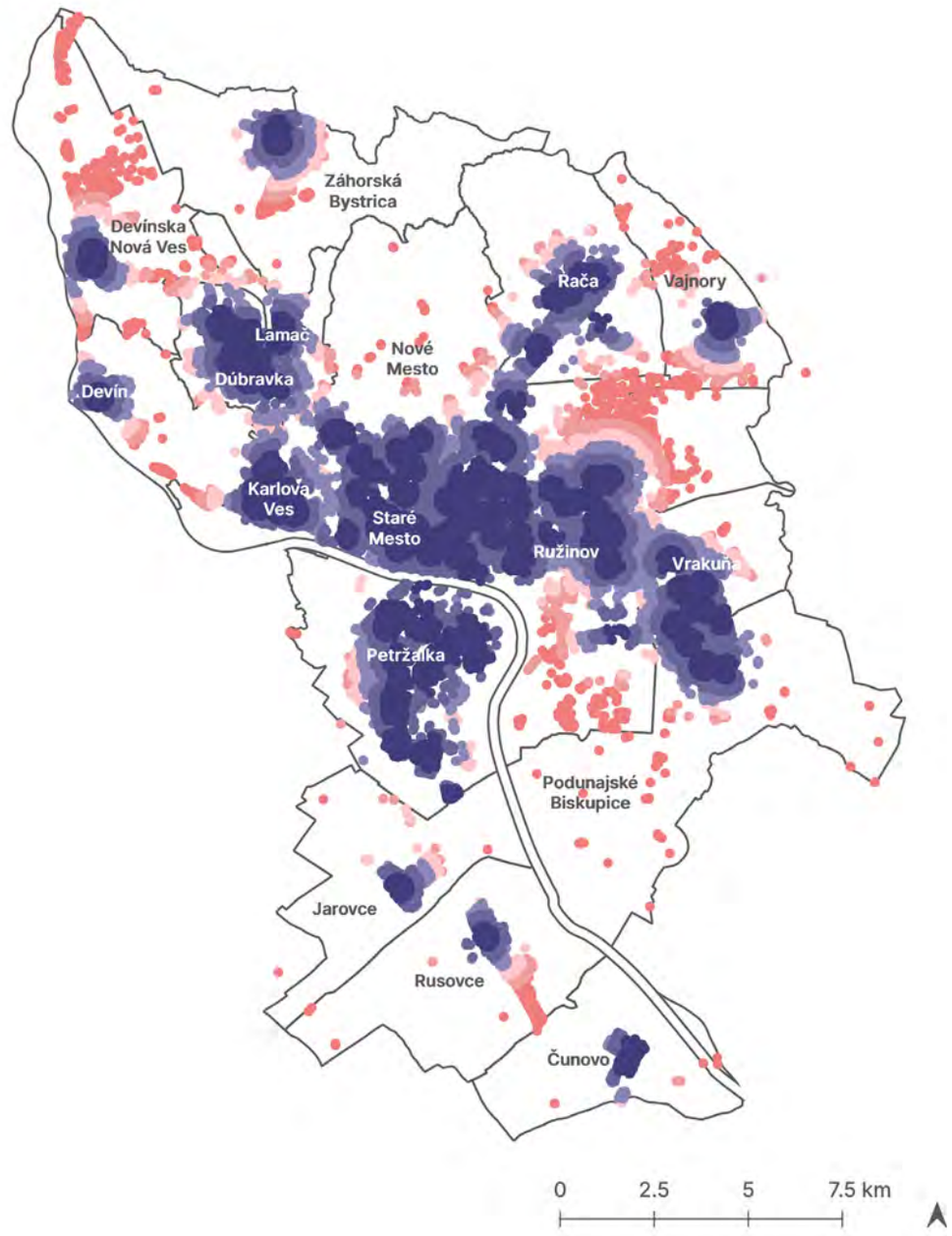

Zdroj dát: *Centrum vedecko-technických informácií, MIB, vlastné spracovanie, 2022*

OBRÁZOK 28 Pešie dochádzkové vzdialenosti jednotlivých adresných bodov (bytové aj nebytové budovy) k najbližšej základnej škole v Bratislave.

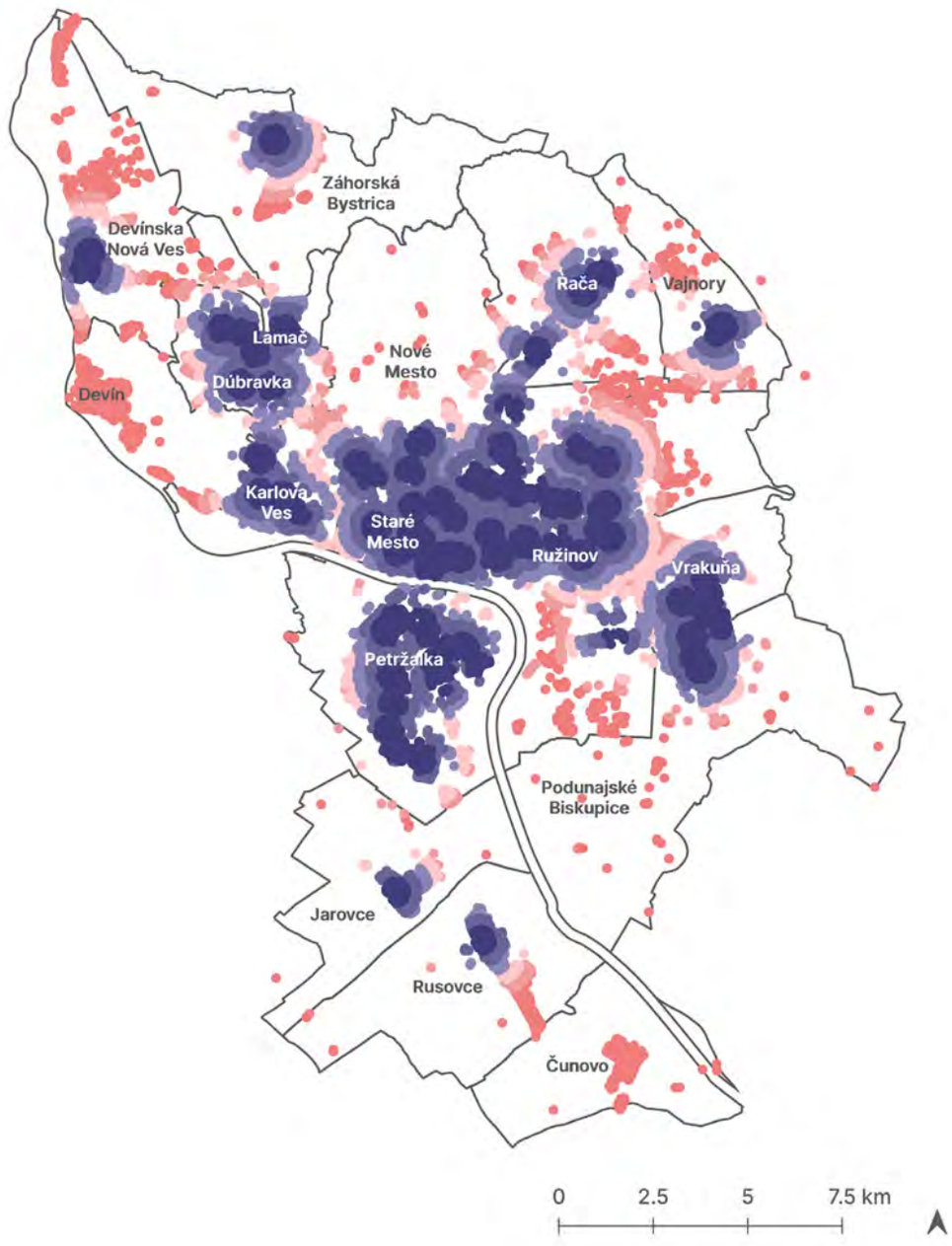

Zdroj dát: *Centrum vedecko-technických informácií, MIB, vlastné spracovanie, 2022*

V Bratislave pôsobí v porovnaní s celou SR vyšší podiel súkromných materských a základných škôl. V uplynulých rokoch tiež dochádzalo k výraznému nárastu súkromných MŠ a ZŠ.

Vyššiu početnosť súkromných (a v niektorých prípadoch aj cirkevných) škôl je potrebné zohľadniť pri plánovaní koordinačných aktivít – do spolupráce je potrebné zahrnúť väčší počet subjektov. Rýchlejší nárast detí v súkromných materských a základných školách v porovnaní so štátnymi môže poukazovať na nedostatočné kapacity alebo úroveň ponuky štátneho školstva. To môže prispievať k prehlbovaniu nerovnosti vo vzdelávaní – rodičia z vyšších spoločenských tried a príjmových skupín môžu pre svoje deti zabezpečiť kvalitnejšie vzdelanie. **V tejto oblasti je však potrebné realizovať ďalšie analýzy**. Vysoký počet i rôznorodosť aktérov pôsobiacich vo vzdelávaní na úrovni materských, základných a stredných škôl môže v prípade efektívnej koordinácie prispieť k zvyšovaniu kvality celkového vzdelávacieho prostredia (sieťovanie, výmena skúseností, prenos inovácií medzi jednotlivými školami a pod.)

Do celkovej debaty o kapacitách v školách okrem samotnej predikcie rastu počtu detí v predškolskom a školskom veku vstupuje aj aktuálna situácia s vojnovým konfliktom na Ukrajine, ktorá vyvíja ešte väčší tlak na kapacity v predškolských a školských zariadeniach[260]. Samotné údaje o evidovaných žiadostiach o prijatie do materských škôl samé o sebe nemajú výpovednú hodnotu, keďže tieto dáta nie sú očistené od žiadostí, ktoré môžu byť považované za nevyhovené len z dôvodu, že dieťa dostalo umiestnenie do inej MŠ.

Obmedzené kapacity štátnych MŠ indikované relatívne pomalým rastom kapacít štátnych MŠ aj vysokým podielom žiadostí o prijatie, ktorým sa v roku 2021 nevyhovelo, vytvára z podnikateľského hľadiska vhodné prostredie pre zakladanie nových súkromných MŠ (na čo poukazujú aj údaje o dynamickom raste nielen detí vzdelávaných v súkromných MŠ, ale aj nových škôl). Z hľadiska kvality vzdelávacieho prostredia v Bratislave však môže ísť o relatívne vážny problém, keďže súkromné MŠ majú možnosť vyberať poplatky, ktoré môžu predstavovať prekážku vo vzdelávaní najmä pre deti z nižších sociálno-ekonomických tried. Jednou z prvých priorít pri skvalitňovaní vzdelávacieho prostredia v hlavnom meste by teda mali byť kroky na podporu navyšovania kapacít MŠ pre štátnych zriaďovateľov (t. j. obce).

Pre nastavenie konkrétnych krokov a stratégie by však bolo vhodné najskôr podrobnejšie zmapovať situáciu, a to najmä:

→ vytvoriť mapu siete MŠ v rámci všetkých mestských častí a s ohľadom na vnútromestskú mobilitu (bydlisko vs. pracovisko rodičov);

260 ide o vyhlášku Úradu verejného zdravotníctva SR, ktorá umožňuje od 24.3.2022 počas mimoriadnej situácie navýšiť kapacity v zariadeniach o 10 %. Viac tu: https://www.uvzsr.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=5103:uvz-sr-reaguje-me-na-nedostatok-miest-v-kolkach&catid=56:tlaove-spravy&Itemid=62

- analyzovať výšku poplatkov súkromných MŠ a vyhodnotiť ich potenciálnu dostupnosť pre rôzne príjmové skupiny v Bratislave;
- identifikovať faktory, ktoré štátnym zriaďovateľom znemožňujú rýchlejšie budovať kapacity MŠ ako aj ich potreby na podporu, ktorú by im mohol magistrát hlavného mesta poskytnúť.

Súkromné školy sú v porovnaní so štátnymi a cirkevnými školami menšie, pôsobí v nich viac učiteliek a učiteľov (v pomere k vzdelávaným deťom).

- Menšie triedy a nižší počet detí pripadajúcich na jedného vyučujúceho či vyučujúcu môže indikovať lepšie pracovné podmienky učiteliek a učiteľov pôsobiacich v súkromných školách, ako aj lepšie vzdelávacie prostredie pre deti a mladých ľudí (vyššie počty detí v triedach môžu vytvárať náročnejšie vzdelávacie prostredie – sťažujú možnosti individuálneho prístupu k deťom a v takýchto triedach teda môže byť náročnejšie dosahovať porovnateľné výsledky a poskytovať rovnako kvalitnú výchovu a vzdelávanie; pre zamestnankyne a zamestnancov zároveň predstavuje takéto prostredie stresujúcejšie pracovné prostredie a vzhľadom na nízke finančné ohodnotenie môžu prispievať k nedostatku adekvátnej pracovnej sily).
- Je potrebné zahrnúť komplexnejšie indikátory posudzovania kvality vzdelávania. Preto je nevyhnutná **hĺbkovejšia analýza**, ktorá by spoľahlivejšie zodpovedala otázku, či je vzdelávacie prostredie v štátnych a cirkevných školách v Bratislave v porovnaní so súkromnými skutočne náročnejšie a nakoľko rozdielnosti vo vzdelávacom prostredí skutočne vedú k odlišnej kvalite poskytovanej výchovy a vzdelávania. Je pritom potrebné zohľadniť nasledujúce faktory:
  - V triedach môžu pôsobiť aj ďalšie profesie (pomocní vychovávatelia, pedagogické asistentky), ktorých prítomnosť celkový pomer detí pripadajúcich na jedného dospelého znižuje a teda môže potenciálne problémy vyplývajúce z vysokej naplnenosti tried eliminovať.
  - Významným faktorom kvality vzdelávania sú odborné zručnosti a spôsobilosti vyučujúcich a teda aj v plných triedach možno poskytovať kvalitnejšie vzdelávanie v prípade, že v nich pôsobia kvalifikovanejšie učiteľky či učitelia.
  - Napokon nemožno zabúdať na zloženie triedy – najmä v prípade vyššieho zastúpenia detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je dôležitá podpora aj zo strany odborných pracovníkov a pracovníčok (špeciálne pedagogičky, psychológovia a pod.).

Východisko 3: Nízka atraktivita učiteľských povolaní v Bratislave v porovnaní so zvyškom Slovenska

Je dôležité zdôrazniť, že problémy, ktorým musí čeliť vzdelávanie v Bratislave sa v mnohom líšia od problémov identifikovaných MŠVVaŠ SR v rámci celorepublikovej vzdelávacej politiky. Bratislavské školy bojujú s **nedostatkom učiteľov** (najmä prírodovedných a technických smerov či jazykov – pozri portál profesia.sk), pretože hlavné mesto ponúka pomerne široké spektrum pracovných príležitostí, pričom platové podmienky v niektorých odvetviach sú neporovnateľné so mzdami v školskom sektore.

V porovnaní s inými regiónmi je finančná situácia učiteliek a učiteľov v Bratislave horšia.

- Platy učiteliek a učiteľov sa pohybujú približne na úrovni učiteľských platov v iných regiónoch. Vzhľadom na vyššie životné náklady je preto finančná situácia učiteliek a učiteľov v bratislavských školách pravdepodobne horšia. Toto tvrdenie potvrdzuje aj Analýza zistení o stave školstva, kde bol tento problém rovnako identifikovaný primárne v Bratislavskom kraji.[261]
- Učiteľské platy sú aj relatívne nižšie oproti priemerným platom v iných profesiách, než je to v iných regiónoch. To môže negatívne vplývať na sociálnu pozíciu učiteliek a učiteľov.
- Finančná situácia vyučujúcich sa môže líšiť aj podľa toho, na akom type školy pôsobia alebo v ktorom bratislavskom okrese sa ich škola nachádza. To môže viesť k vzniku rozdielov v kvalite poskytovaného vzdelávania – takýto vzťah by bolo potrebné overiť v rámci podrobnejšej analýzy.
- Jedným z prvých krokov by teda malo byť hľadanie spoločných riešení ako podporiť učiteľky a učiteľov v Bratislave z hľadiska ekonomického a sociálneho. V rámci hľadania týchto riešení je dôležité (1) identifikovať príklady z iných miest zo Slovenska ale aj zo sveta, ktoré môžu slúžiť ako inšpirácia opatrení pre Bratislavu (napr. nájomné bývanie); (2) identifikovať mechanizmy, ktoré už zriaďovatelia využívajú (napr. mimoškolská krúžková činnosť a pod.); (3) hľadať spoločný postup na zlepšenie situácie učiteliek a učiteľov tak, aby nedochádzalo k prehlbovaniu rozdielov medzi jednotlivými mestskými časťami.

Výška platu predstavuje dôležitý aspekt pracovných podmienok, nejde však o jediný faktor, ktorý by určoval kvalitu vzdelávacieho prostredia alebo dokonca atraktivitu učiteľského povolania.

---

261 HALL, R., DRÁĽ, P., FRIDRICHOVÁ, P., HAPALOVÁ, M., LUKÁČ, S. MIŠKOLCI, J., VANČÍKOVÁ, K. *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum.* 2019.

→ Pracovné podmienky môžu významne súvisieť s kvalitou vykonávanej práce ako aj s atraktivitou učiteľského povolania. V prípade učiteľskej profesie sa ako významný faktor sťažujúci výkon práce alebo odrádzajúci mladých ľudí od vstupu do tejto profesie ukazujú napr. vysoký stres a náročnosť práce. Analýzy mapujúce komplexnejšie kvalitu pracovného prostredia pedagogických, ale aj odborných a všetkých ďalších zamestnancov a zamestnankýň škôl (ktoré sa tiež podieľajú na vytváraní vhodného vzdelávacieho prostredia pre deti a mladých ľudí) však nie sú k dispozícii. **Ak sa majú skvalitniť pracovné podmienky v bratislavských školách, je potrebné takúto analýzu zrealizovať.**

V Bratislave sú učiteľské platy približne rovnaké ako v priemere Slovenska, oproti priemernej mzde v danom regióne sú však platy učiteliek a učiteľov v Bratislave najnižšie. Priemerné učiteľské platy v materských, základných a stredných školách sa pohybujú okolo národného priemeru. **V prípade materských škôl** zarábali učiteľky a učitelia o čosi viac než ich kolegyne a kolegovia v ostatných krajoch. Učiteľky a učitelia materských škôl v Bratislavskom kraji zarábali priemerne 1 164,20 Eur mesačne, v priemere Slovenska to bolo 1 128,10 Eur.[262]

Bratislavské učiteľky a učitelia **základných a stredných škôl** mali približne rovnaký plat ako učiteľky a učitelia v priemere Slovenska. V roku 2021 učiteľky a učitelia základných a stredných škôl v Bratislavskom kraji zarábali priemerne 1 528,40 Eur mesačne, čo bolo približne rovnako ako v priemere Slovenska (1 522,30 Eur). Najviac zarábali učiteľky a učitelia v Prešovskom a Košickom kraji. Výška platu sa odvíja od rozličných faktorov, ako napríklad kvalifikovanosť učiteliek a učiteľov, počet rokov pedagogickej praxe či príplatky a odmeny. Tieto údaje obsahujú aj údaje o platoch vedúcich pedagogických zamestnancov a zamestnankýň, preto je možné, že väčšina učiteliek a učiteľov zarábala nižší plat ako priemerný. Ako však ukazujeme v analýze platov podľa typov škôl, výška platu výrazne variuje podľa typu školy a v niektorých školách zarábajú bratislavské učiteľky a učitelia nižšiu sumu než učiteľky a učitelia na obdobných typoch škôl v iných krajoch.

Bratislavské učiteľky a učitelia však zarábali najnižší plat v porovnaní s priemernou mzdou v danom regióne oproti vyučujúcim z iných krajov. Platy učiteliek a učiteľov môžeme porovnať s priemernou mzdou v jednotlivých regiónoch. To poskytuje informáciu o tom, aké je platové postavenie učiteliek a učiteľov v porovnaní s ostatnými zamestnaniami. Z tohto hľadiska učiteľky a učitelia materských, základných a stredných škôl v Bratislavskom kraji zarábali najnižší plat v porovnaní s ostatnými krajmi. Zatiaľ čo v Bratislavskom kraji vyučujúci v základných a stredných školách v roku 2020 zarábali 105,1 % priemernej mzdy v regióne, v priemere Slovenska to bolo 130,4 %. Najviac to bolo v Prešovskom kraji 169,9 %.

V prípade učiteliek a učiteľov v materských školách to v Bratislavskom kraji bolo len 80,8 %, pričom v priemere Slovenska to bolo 98,4 %. Vo všetkých krajoch s výnimkou Bratislavského učiteľky a učitelia materských škôl zarábali viac, ako je priemerná mzda v danom regióne.

Bratislavské učiteľky a učitelia ZŠ a SŠ zarábali najnižší plat aj v porovnaní s priemernou mzdou zamestnancov a zamestnankýň s vysokoškolským vzdelaním 2. stupňa v danom regióne oproti vyučujúcim z iných krajov. Platy učiteliek a učiteľov základných a stredných škôl sme porovnali aj s priemernou mzdou zamestnancov a zamestnankýň s vysokoškolským vzdelaním 2. stupňa. To poskytuje informáciu o tom, aké je platové postavenie učiteliek a učiteľov vo vzťahu k pracujúcim s rovnakou úrovňou vzdelania. Aj v tomto porovnaní vyučujúci v Bratislavskom kraji zarábali najmenej. Zatiaľ čo v Bratislavskom kraji učiteľky a učitelia v roku 2020 zarábali 66 % priemernej mzdy v regióne, v priemere Slovenska to bolo 80,4 %. Najviac to bolo v Prešovskom kraji 103,6 %. Táto situácia už dnes negatívne ovplyvňuje atraktivitu učiteľských povolaní a tým môže v budúcnosti vplývať aj na kvalitu vzdelávacieho procesu v hlavnom meste.

Z týchto údajov vyplýva, že životná situácia učiteliek a učiteľov základných a stredných škôl v Bratislave je pravdepodobnejšie kritickejšia v porovnaní s ich kolegyňami a kolegami v iných regiónoch. Vypočítali sme preto, koľko financií by bolo potrebné vynaložiť na zvýšenie platov bratislavských učiteliek a učiteľov, ktorí pôsobia na základných a stredných školách. Rátali sme s dvoma alternatívami, pričom sme rátali so zvyšovaním platov vyučujúcich pôsobiacich v okresoch Bratislava I – V. Ak by mal plat učiteliek a učiteľov v Bratislave stúpnuť na úroveň slovenského priemeru v podiele platu vyučujúcich k priemernej mzde zamestnancov a zamestnankýň s vysokoškolským vzdelaním 2. stupňa (80,4 %), čo je v zásade presnejšie porovnanie, vyžadovalo by si to dodatočné financie vo výške 24,1 milióna eur ročne. Ak by platy mali stúpnuť na úroveň priemernej mzdy zamestnancov a zamestnankýň s vysokoškolským vzdelaním 2. stupňa v Bratislavskom kraji (2 251 Eur), potrebné by boli dodatočné financie vo výške 57 miliónov eur ročne.

262 V prípade dát o priemernej mzde pracujeme s údajmi z roku 2020, keďže posledné dostupné údaje o priemernej mzde zamestnancov a zamestnankýň v národnom hospodárstve (Štatistický úrad SR) sú z roku 2020.

GRAF 70 Porovnanie platov učiteľov na ZŠ a SŠ za jednotlivé kraje oproti priemernej mzde v regióne, 2021.

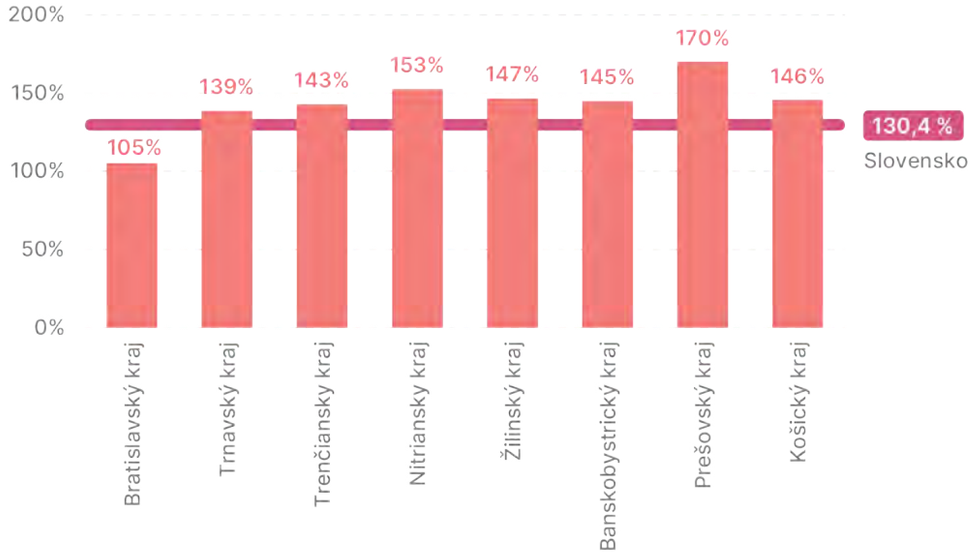

Zdroj dát: *Štvrťročný výkaz o práci v školstve Škol (MŠVVŠ SR) 1-04, 2022*

GRAF 71 Porovnanie platov učiteľov na MŠ za jednotlivé kraje oproti priemernej mzde v regióne, 2021.

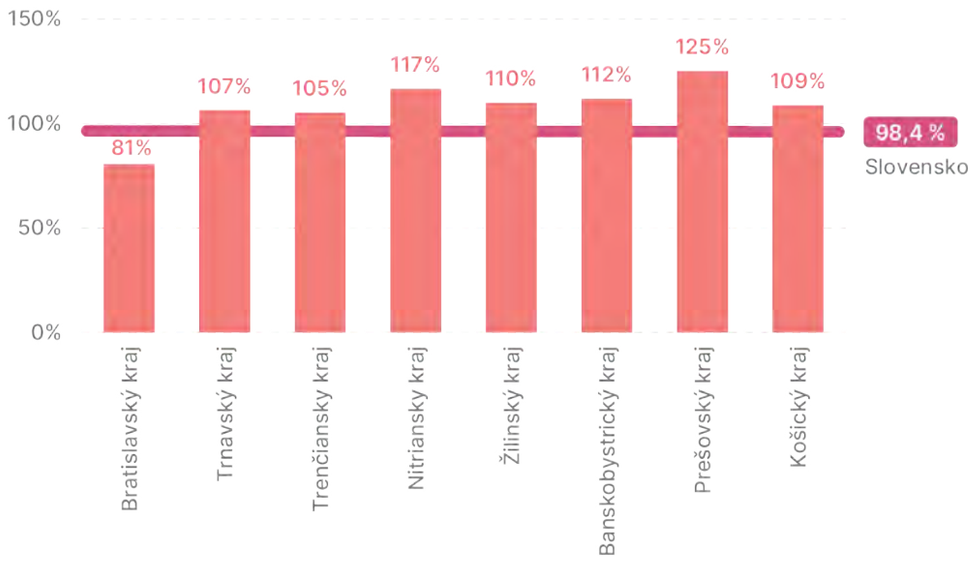

Zdroj dát: *Štvrťročný výkaz o práci v školstve Škol (MŠVVŠ SR) 1-04, 2022*

GRAF 72 Porovnanie platov učiteľov oproti priemernej mzde zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním 2. stupňa v jednotlivých krajoch SR, 2021.

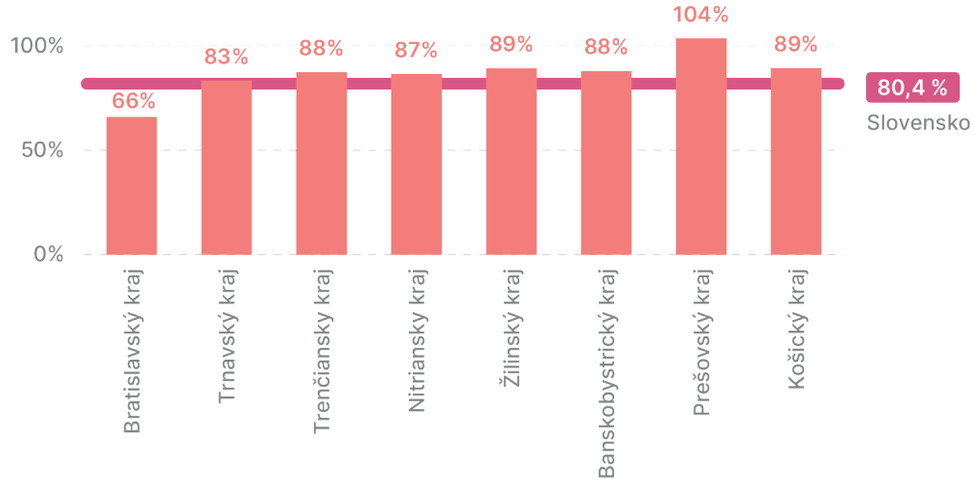

Zdroj dát: *Štvrťročný výkaz o práci v školstve Škol (MŠVVŠ SR) 1-04, 2022*

GRAF 73 Porovnanie platov učiteľov v MŠ podľa zriaďovateľov v porovnaní s celoslovenským priemerom, 2021.

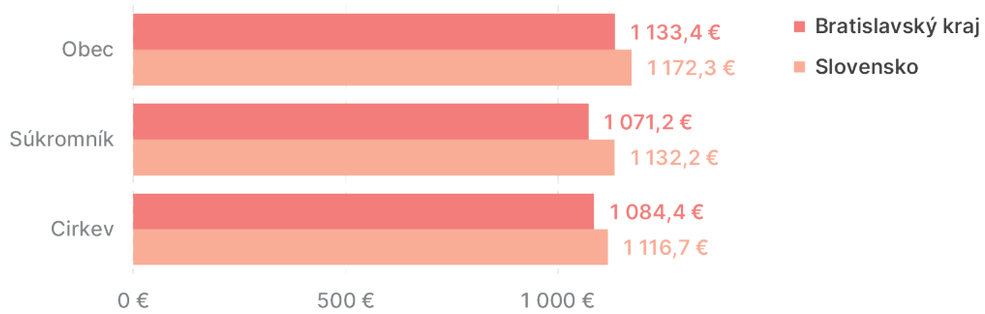

Zdroj dát: *Štvrťročný výkaz o práci v školstve Škol (MŠVVŠ SR) 1-04, 2022*

Porovnanie učiteľských platov v materských školách: Najviac zarábajú učiteľky v školách zriaďovaných obcou v Bratislave I

V prípade celého Bratislavského kraja mali vyšší plat najmä učiteľky a učitelia v materských školách, ktoré zriaďuje obec. Tento trend sa pritom ukazuje v rámci celej SR – aj v priemere Slovenska mali učiteľky a učitelia pôsobiaci v súkromných a cirkevných MŠ nižšie priemerné platy než v obecných MŠ. Ako však ukazujeme ďalej, neplatí to pre súkromné a obecné MŠ v okrese Bratislava I.

Pri zohľadnení okresov sa zároveň ukazuje, že najvyšší plat mali učiteľky a učitelia materských škôl v okrese Bratislava I (1 264 eur). V ostatných okresoch sa pohyboval od 1 101,70 do 1 181,80 eur. Vyšší plat v okrese Bratislava I bol spôsobený platmi v súkromných materských školách. Zatiaľ čo v ostatných okresoch boli platy najvyššie v obecných materských školách, v prípade okresu Bratislava I boli najvyššie platy v súkromných materských školách. (V okrese Bratislava I pritom pôsobí 15 súkromných materských škôl.)

GRAF 74 Porovnanie platov v MŠ v porovnaní jednotlivých okresov Bratislavy na základe zriaďovateľa, 2021.

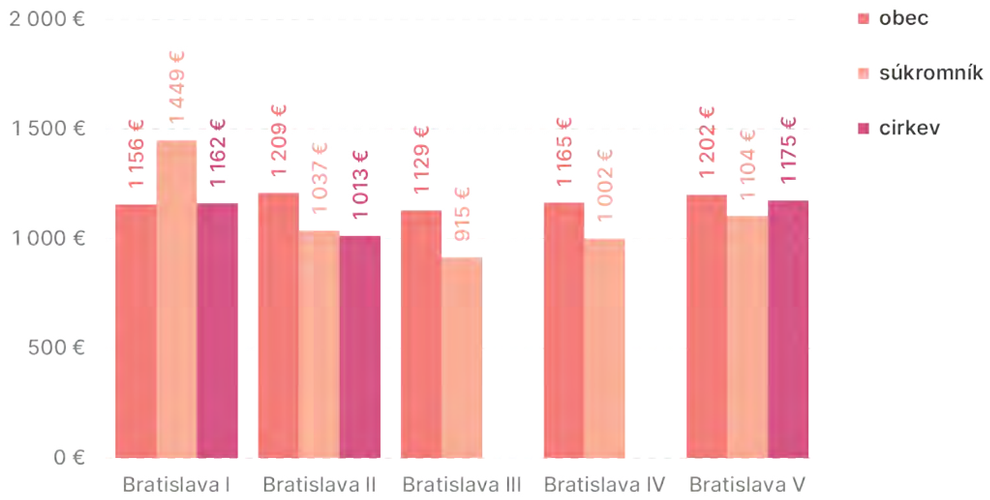

Zdroj dát: *Štvrťročný výkaz o práci v školstve Škol (MŠVVŠ SR) 1-04, 2022*

Porovnanie učiteľských platov v základných a stredných školách: Najvyššie platy majú učiteľky a učitelia súkromných gymnázií a súkromných stredných odborných škôl

Priemerný plat učiteliek a učiteľov bol najvyšší v okrese Bratislava IV, čo bolo najmä vďaka platom v súkromných základných školách. Najvyšší priemerný plat v rámci Bratislavy bol v okrese Bratislava IV. Dosahoval výšku 1 717,90 eur. V ostatných bratislavských okresoch sa priemerný plat pohyboval od 1 447,40 do 1 544 eur.

Z podrobnejšej analýzy vyplynulo, že vyšší priemerný plat v okrese Bratislava IV bol zapríčinený platmi v súkromných základných školách. V tomto okrese pôsobí päť súkromných škôl, z toho tri sú medzinárodné, jedna je s vyučovacím jazykom anglickým a jedna so zameraním na výučbu cudzích jazykov.

Spomedzi pedagogických zamestnancov a zamestnankýň základných a stredných škôl mali v Bratislavskom kraji **v priemere najvyšší plat učiteľky a učitelia na gymnáziách (1 600,70 eur) a stredných odborných školách (1 570,10 eur)**. Ich plat bol zároveň vyšší ako plat ich kolegýň a kolegov na týchto školách v priemere Slovenska. Naopak, priemerne najmenej zarábali učiteľky a učitelia v školách umeleckého priemyslu (1 298,30 eur), pričom ich plat bol nižší ako plat učiteliek a učiteľov na tomto druhu škôl v priemere Slovenska. Nižší plat ako v priemere Slovenska mali aj učiteľky a učitelia na bratislavských stredných športových školách. Príčiny platových rozdielov by si vyžadovali hlbšiu analýzu.

GRAF 75 Priemerné učiteľské platy na základných školách podľa typu zriaďovateľa, 2021.

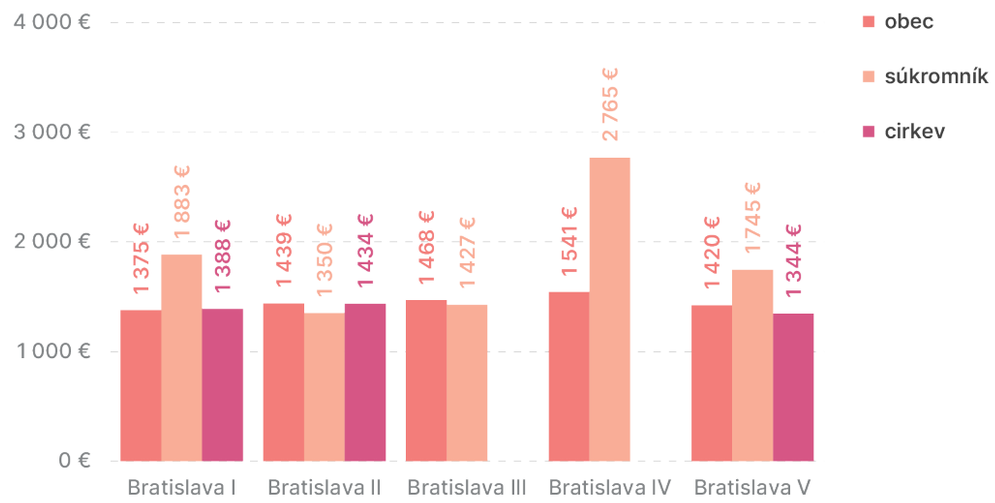

Zdroj dát: *Štvrťročný výkaz o práci v školstve Škol (MŠVVŠ SR) 1-04, 2022*

GRAF 76 Porovnanie priemerných platov učiteľov podľa jednotlivých druhov škôl, porovnanie BSK a celoslovenský priemer, 2021.

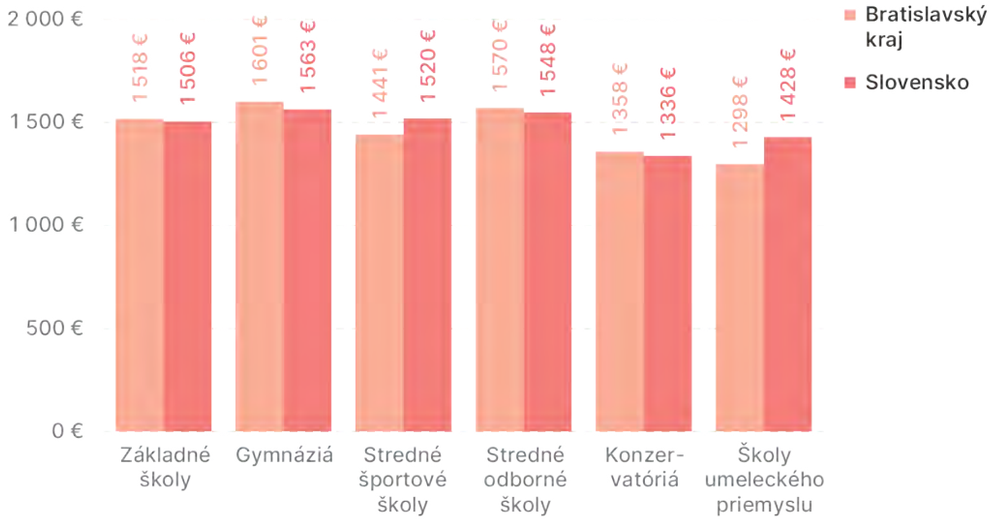

Zdroj dát: *Štvrťročný výkaz o práci v školstve Škol (MŠVVŠ SR) 1-04, 2022*

GRAF 77 Porovnanie platov učiteľov podľa typu zriaďovateľa, 2021.

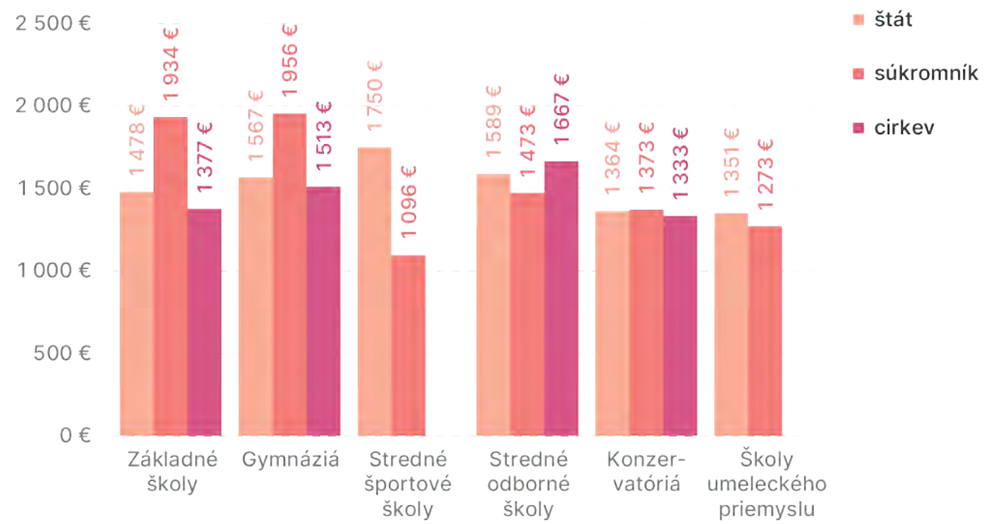

Zdroj dát: *Štvrťročný výkaz o práci v školstve Škol (MŠVVŠ SR) 1-04, 2022*

Podrobnejšia analýza podľa zriaďovateľov tiež ukazuje, že **v priemere najviac zarábali učiteľky a učitelia na súkromných základných školách a gymnáziách a najmenej na cirkevných**. Naopak, učiteľky a učitelia na súkromných športových školách zarábali menej ako na školách, ktoré zriaďuje vyšší územný celok.

Hlavné mesto však nemá kompetencie určovať platovú politiku učiteliek a učiteľov. S cieľom zvýšiť atraktivitu učiteľských povolaní v hlavnom meste môže mesto zmierňovať tieto nedostatky v platovom ohodnotení prostredníctvom iných kompetencií, napríklad cez budúci rozvoj mestskej bytovej politiky. S nadobudnutím dodatočných bytov do bytového fondu bude mesto môcť alokovať časť z bytového fondu pre učiteľské povolania.

Východisko 4: Zvyšujúci sa záujem o štúdium v zahraničí v spojení s nízkou mierou usadenia sa v Bratislave

Konkurencieschopnosť mesta je spojená aj so vzdelaným obyvateľstvom, pričom ako uvádza *Analýza zistení o stave školstva*, kým podiel vysokoškolsky vzdelanej populácie rastie, počet študentiek a študentov na vysokých školách na Slovensku kontinuálne klesá.[263] Na základe toho môžeme povedať že dostupné možnosti štúdia na zahraničných školách sú pre študentov mimoriadne silným lákadlom na to, aby túto možnosť zvážili a nad slovenskými vysokými školami uvažovali až ako o náhradnej alternatíve. V roku 2018 urobila organizácia *To dá rozum* dotazníkový prieskum medzi študentkami a študentmi zahraničných škôl. Výsledky ukázali, že len necelých 11 % študentov malo slovenské vysoké školy ako svoju prvú voľbu, zatiaľ čo 47 % respondentov mali slovenské školy ako druhu voľbu, tzv. poistku v prípade neprijatia na zahraničnú vysokú školu.[264]

Najčastejší odliv vysokoškolákov je smerovaný do Českej republiky – do Brna a Prahy. Najčastejším dôvodom podľa vyššie spomenutého výskumu bolo lepšie renomé českých škôl oproti tým slovenským. Okrem toho študenti citlivo vnímajú aj odporúčania známych a ich spokojnosť so školou, ale napr. aj menšiu byrokratickú záťaž spojenú s prihláškou a jej cenu.[265]

Problémov spojených s vysokými školami je mnoho aj nad rámec vyššie uvedených, vo veľkej miere sú mimo kompetencie mesta a vyžadujú si komplexné riešenia. Mesto by v tomto ohľade mohlo vytvárať také prostredie, vďaka ktorému sa budú chcieť vysokoškolsky vzdelaní ľudia usadiť v Bratislave. Čiastočne sa tejto problematike venujú aj ďalšie prieskumy *To dá rozum*, v ktorých sa pýtali na motivácie, či ich dokáže po štúdiu niečo presvedčiť o návrate na Slovensko (a do Bratislavy). Ako sa píše v *Analýze zistení o stave školstva*, problémom samotným nie je ani tak to, že študenti odchádzajú počas štúdia, ako to, že sa po ukončení štúdia chce na Slovensko vrátiť len menšia časť z nich.[266] Preto by aj mestá mali vytvárať podmienky na to, aby týchto ľudí presvedčili o tom, že sa v nich oplatí žiť a že sú dobrým miestom pre život.

---

263 HALL, R., DRÁĽ, P., FRIDRICHOVÁ, P., HAPALOVÁ, M., LUKÁČ, S. MIŠKOLCI, J., VANČÍKOVÁ, K. *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum.* 2019.

264 Slovensko má oproti ostatným krajinám EÚ mimoriadne vysoký podiel študentov na zahraničných vysokých školách. Kým priemer OECD sú len 2 %, priemer EÚ 22 približne 4 %, v prípade Slovenska ide až o 17 % v roku 2018. Krivka má navyše v čase stúpajúci charakter. Zdroj: HALL, R., DRÁĽ, P., FRIDRICHOVÁ, P., HAPALOVÁ, M., LUKÁČ, S. MIŠKOLCI, J., VANČÍKOVÁ, K. *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum.* 2019.).

265 Ibid.

266 Ibid.

Mládež v Bratislave

Východisko 5: Nedostatok dát o mladých, chýbajúca koncepcia práce s mládežou

Deti a mladí ľudia vo veku 0-30 s trvalým pobytom v Bratislave dnes podľa dostupných dát Štatistického úradu SR zo začiatku roka 2021 predstavujú takmer 30 % celkovej populácie Bratislavy. Ak k tomuto počtu (cca 126 000 osôb) pripočítame počty detí a mladých s trvalým pobytom v okolitých obciach, ktorých obyvatelia denne dochádzajú do Bratislavy za prácou a vzdelaním, tento počet môže ešte výrazne narásť.

Bratislava dnes nemá vytvorený systém práce s mládežou, ktorý by umožňoval systematicky mapovať aktuálne trendy či potreby v živote mladých. Mestu chýba adekvátna predstava o názoroch, potrebách, či hodnotách mladých ľudí a aktívne s nimi nepracuje, alebo nepodnecuje ich spoluúčasť. O bratislavskej mládeži tak dnes mesto nevie prakticky nič. Táto skutočnosť spôsobuje, že mladí ľudia sa následne necítia vypočutí, majú pocit, že na ich názore nezáleží alebo že nie sú rovnou súčasťou spoločnosti. Preto potrebuje mesto v prvom rade získavať adekvátne dáta o mladých, na základe čoho bude následne možné s týmito dátami systematicky pracovať.

V kontexte mestských stratégií je potrebné zmieniť, že doteraz chýbali v oblasti práce s deťmi a mládežou jasnejšie zadefinované úlohy samosprávy aj zo strany štátu. Oblasť práce s mládežou usmerňuje Zákon č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, pričom znenie uvedeného zákona do roku 2019 stanovovalo obciam a mestám v oblasti starostlivosti o mládež prevažne úlohu podporovať mládežnícke iniciatívy a spolupracovať s tými fyzickými a právnickými osobami, ktoré takéto aktivity realizovali.

Až novelizáciou v roku 2019 bola mestám uložená povinnosť byť aktívnym a iniciatívnym aktérom aj v tejto oblasti a podieľať sa na plnohodnotnom rozvoji vhodných podmienok pre deti a mládež. Predmetnou novelizáciou bola samosprávam, resp. mestám okrem iného uložená povinnosť vypracovať, uskutočňovať a aktualizovať koncepciu rozvoja práce s mládežou a vyhodnocovať jej plnenie. Doposiaľ jediným hmatateľným pokusom intenzívnejšie definovať vzťah mesta k oblasti práce s mládežou bol dokument s názvom Zásady hlavného mesta Bratislavy práce s mládežou, ktorý bol v mestskej štruktúre vypracovaný ešte v roku 2004 bez výraznejšej orientácie na konkrétne ciele, návrhy opatrení alebo mapovanie potrieb.

Súčasťou tejto nedostatočnej informačnej bázy o mladých ľuďoch a ich potrebách je aj prirodzená potreba nie len aktívne sa zapájať do chodu mesta, ale aj vytvárať predpoklady pre vzdelanostnú a konkurencieschopnú ekonomiku mesta. Kompetencie mesta v tejto oblasti sú pomerne obmedzené a reálne silné výsledky môže priniesť až pri systematickej

práci všetkých dotknutých inštitúcií zapojených do vzdelávacieho procesu, každopádne, v záujme mesta Bratislava je, aby čo najväčšie percento mladých v meste ostávalo a nedochádzalo k odlivu mozgov, čo je v súčasnosti riziko, ktoré ohrozuje nie len Bratislavu, ale celé Slovensko.

Východisko 6: Nedostatočné zapojenie mladých do procesov tvorby mesta a nízka občianska angažovanosť

Okrem systematickej práce s mládežou, ktorá by vyplývala z analýzy ich potrieb ako predstupňa tvorby koncepcie práce s mládežou je samostatnou témou aj zapojenie mladých ľudí do 30 rokov do participatívnych procesov v meste. Štandardne nastavené procesy, ktoré sa stávajú bežnou súčasťou plánovania mesta na úrovni strategických dokumentov aj premeny verejných priestorov v BA totiž zapájajú generáciu mladých len čiastočne. Aktuálne dáta SMŠP MIBu hovoria, že do doposiaľ realizovaných participatívnych procesov boli prostredníctvom dotazníkových šetrení mladí zapojení v omnoho menšej miere, než je ich reálne zastúpenie (13,3 %). Navyše je toto zapojenie mladých čiastočne skreslené práve skrz túto špecifikáciu mladých do 30 rokov života. Najbežnejšou skupinou, ktorú dotazníky zasiahnu je kategória 25 až 39 rokov. Z týchto dát môžeme usudzovať, že väčšie zapojenie si vyžadujú práve mladšie kategórie, pričom vďaka vhodne zvoleným špecifickým metódam môžeme nie len zvyšovať podiel mladých, ale tým aj pozitívne vplývať na ich vzťah k mestu ako takému a k ich pozitívnemu vnímaniu, keď budú vypočuté ich názory a reflektované ich potreby.

Nízke zapojenie do vecí verejných sa okrem participatívnych aktivít ale týka aj vecí verejných všeobecne. Preto v rámci ďalších aktivít je potrebné budovať občiansku spoločnosť založenú na demokratických princípoch aj prostredníctvom opatrení, ktoré sú v kompetenciách mesta. Na tomto základe sa predpokladá, že napr. znovuobnovenie inštitútu Mestského parlamentu mladých či vytvorenie konceptu pravidelných stretnutí mladých s vedením mesta („mládežnícky town hall“) môžu slúžiť ako prostriedky k zvyšovaniu záujmu mládeže o veci verejné. Na základe takejto koncepčnej práce na zvyšovaní záujmu o veci verejné predpokladáme možný nárast záujmu o všetky druhy volieb a zvýšenie účasti mladých na voľbách (komunálnych, regionálnych, prezidentských aj parlamentných).

Východisko 7: Nízke zapojenie mládeže do chodu Centier voľného času

Vyššie uvedený problém spojený s nedostatkami vo forme chýbajúcej koncepcie je prepojený aj s ďalšími úlohami, ktorými je mesto poverené v zmysle uvedených zákonov[267]. Na základe paragrafu 6 uvedeného zákona je tak mestám uznaná povinnosť v starostlivosti o mládež:

- Podporovať uskutočňovanie práce s mládežou na svojom území.
- Utvárať podmienky na rozvoj práce s mládežou.
- Podporovať činnosť zdravotne znevýhodnenej mládeže, mládeže zo sociálne znevýhodneného prostredia, mládeže z najmenej rozvinutých okresov a mládeže znevýhodnenej iným spôsobom.
- Podporovať zapojenie mládeže do dobrovoľníckej činnosti.
- Podporovať a zvyšovať spoluúčasť mládeže.

S cieľom napĺňania vyššie uvedených cieľov má mesto alebo obec spolupracovať s fyzickými alebo právnickými osobami, medzi ktoré podľa paragrafu 15 ods. 2. predmetného zákona patria aj centrá voľného času.

Bratislava v porovnaní s inými mestami vykazuje omnoho nižšie zapojenie mládeže do aktivít voľnočasových centier, napr. v porovnaní s Košicami alebo Brnom je počet účastníčok a účastníkov krúžkovej činnosti zásadne nižší. V prepočte na 10 000 obyvateľov mesta vo veku 0-30 rokov (zo zákona definované ako mládež) vychádza počet pravidelných účastníkov krúžkovej činnosti v Bratislave len 155 mladých ľudí. Pre porovnanie, v Košiciach je to 390, v Brne dokonca 620 mladých ľudí. Preto je potrebné v bratislavských reáliách reflektovať na pokrytie kvalitných a cenovo dostupných služieb pre navýšenie týchto počtov. V roku 2021 bola prijatá Koncepcia rozvoja CVČ, ktorá má ako nástroj slúžiť práve rozvíjaniu týchto aktivít, rovnako tak je potrebné pracovať s pedagogickými pracovníkmi v týchto službách, v ich vzdelávaní a napredovaní. Opatrenia definované v Koncepcii rozvoja CVČ by mali zachytiť inovácie v službách, ktorých konečným cieľom by mohlo byť práve zvyšovanie záujmu o služby centier voľného času.

267 Zákon č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách.

GRAF 78 počet účastníkov pravidelnej krúžkovej činnosti – porovnanie miest

Zdroj dát: *Výročné správy CVČ, rok 2021 ,vlastné spracovanie, MIB, 2022*

Samostatným problémom definovaným v rámci aktivít centier voľného času je podiel mládeže v kategórií 15 až 30 rokov, ktoré využívajú služby CVČ. V rámci demografickej skupiny 0-30 rokov tvoria mladí ľudia vo veku 15-30 rokov 44 % tejto skupiny. V rámci aktuálne nameranej hodnoty ich účasti na chode pravidelnej krúžkovej ponuky CVČ však tvoria len 11,8 % užívateľov. Zatraktívnenie ponuky CVČ v rámci pravidelnej ponuky aj nepravidelných aktivít by malo viesť k prirodzenému nárastu podielu tejto skupiny mládeže na celkovom chode voľnočasových centier. Bude potrebné sledovať reálne kapacitné možnosti s tým že sa BA začne blížiť k využívaniu ako je v iných mestách, bude potrebné riešiť zvyšovanie kapacít v CVČ.

B.9 SOCIÁLNE VECI

Osou sociálnej politiky mesta je zabezpečovanie služieb pomoci pre obyvateľov. Príkladom sociálnych služieb je zabezpečenie opatrovateliek pre starších obyvateľov, podpora osôb so zdravotným znevýhodnením osobnou asistenciou či podpora sociálneho pracovníka, keď sa mladý človek ocitne bez podpory rodičov a v núdzi.

Hlavným problémom mesta v oblasti sociálnych vecí spočíva v dlhodobo **nedostatočných kapacitách sociálnych služieb a ďalších potrebných služieb,** ktoré nedokážu pokryť všetky potreby obyvateľov.

Príčiny tohto stavu sú spojené s dlhodobo nízkou priorizáciou výkonu agendy sociálnych služieb. Sociálne služby ostávajú bokom a bývajú nedostupné pre tých, pre ktorých sú navrhované. Sociálne veci si však zasluhujú špeciálnu pozornosť a najmä pozornosť pri plánovaní, keďže spoločnosť čelí novým výzvam. Medzi veľké výzvy našej spoločnosti patria demografické zmeny, urbanizácia či klimatická zmena, či aktuálna humanitárna kríza naviazaná na vojnový konflikt na Ukrajine.

Príkladom môže byť implementácia riešení sociálnych služieb a sociálnej pomoci pre cudzincov. Vzhľadom k tejto potrebe mesto chcelo po prvýkrát systematicky pomáhať cudzincom žijúcim v Bratislave.[268] Príchod pandémie koronavírusu však mal dopad na finančné aj personálne kapacity mesta v oblasti riešenia sociálnych problémov. Téma pomoci cudzincom tak bola jedna z tých, ktoré postihli škrty.[269] Aktuálna krízová pomoc ľuďom na úteku z Ukrajiny sa tak nemôže oprieť o profesionálne zázemie magistrátu v téme cudzincov.

Ďalšou príčinou pomerne vysokého tlaku na sociálne služby je starnutie na Slovensku, ktoré patrí medzi najrýchlejšie v Európe, pričom Bratislava patrí k populáciám s vyšším zastúpením seniorov.

Nielen v oblasti seniorov, ale celkovo v oblasti sociálnych služieb je zásadným problémom prekrývanie kompetencií v oblasti sociálnych služieb medzi BSK, mestom a MČ, čo znižuje schopnosť mesta strategicky plánovať a vyhodnocovať kapacity a kvalitu poskytovaných sociálnych služieb. Situácia sa dá ilustrovať na cieľovej skupine seniorov. Vyhotovenie posudkov na odkázanosť na sociálnu službu má v kompetencií mestská časť. Mestská časť vyhotoví pre seniora posudok na domácu opatrovateľskú službu poskytovanú terénne alebo na zariadenie pre seniorov poskytovanú pobytovou formou. Zabezpečovanie domácej opatrovateľskej sociálnej služby má na starosti mestská časť, zabezpečovanie zariadení pre seniorov, naopak, hlavné mesto. Neexistuje mechanizmus (povinnosť poskytovať informácie, medziinštitucionálna dohoda), na základe ktorého by Bratislava vedela, koľko posudkov na zariadenie pre seniorov MČ vyhotovia, a teda aký je očakávaný nápor na zariadenia.

V neposlednom rade je zásadným spoločenským problémom priamo naviazaným na sociálne veci nedostupnosť bývania. (Tejto téme a riešeniu sa obsiahlejšie venuje Koncepcia mestskej bytovej politiky 2020-2030[270] a kapitola B.1. Mestský rozvoj a územné plánovanie. Pobytové sociálne služby (akými sú útulok, zariadenia pre seniorov a pod.) nemôžu byť náhradou za nedostupné bývania. Trendom v sociálnych

268 HELBICH, J., FILIPOVÁ, M., DUBECOVÁ, A., ŠTÁLNIK, M. *Komunitný plán sociálnych služieb hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy na roky 2020 – 2021, 2018.* p. 106.

269 SEKCIA SOCIÁLNYCH VECÍ. HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA. *Monitorovacia správa Komunitného plánu sociálnych služieb hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2020-2022 za rok 2020*. 2020. p. 78.

270 MAGISTRÁT HLAVNÉHO MESTA SR BRATISLAVY, METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *Koncepcia mestskej bytovej politiky 2030-2030.* 2021.

službách je zabezpečenie dostupného bývania a zároveň potrebnej podpory formou terénnej sociálnej práce. Nedochádza tak k segregácií časti ľudí, ale naopak, vytvára sa spoločnosť, kde ľudia žijú spolu. [271] Bratislava je ako metropolitný región postihnutá nárastom zhoršujúcej sa dostupnosti bývania, čím vzrastá počet ľudí v bytovej núdzi a ľudí bez domova. Ilustráciou môže byť, že cena za jeden meter štvorcový za posledných päť rokov v Bratislava narástla v priemere o 30 %, pričom príjem domácnosti nekopíroval tak razantný nárast.[272] Podobný obraz o zhoršujúcej sa dostupnosti bývania v Bratislave poskytuje aj pomer nákladov domácnosti na nájomné bývania zhoršujúce sa od roku 2016.[273] **Následky vyššie spomenutých problémov sa prejavujú v zníženej miere sociálnej pohody časti obyvateľov**. Či už ide o občanov vo vyššom veku, v nižších príjmových skupinách alebo zdravotne znevýhodnených. Zároveň s výhľadom výrazného starnutia populácie bude problém narastať, pretože nie je adresovaný v dostatočnom časovom predstihu.

Téma sociálnych služieb mesta je do väčšej hĺbky spracovaná v Komunitnom pláne sociálnych služieb 2022-2030[274].

271 MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SR. *Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2021-2030.* 2021.

272 MAGISTRÁT HLAVNÉHO MESTA SR BRATISLAVY, METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. *Koncepcia mestskej bytovej politiky 2030-2030.* 2021.

273 Ibid.

274 Celý materiál KPSS nájdete na https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/KPSS%202030.pdf

Východisko 1: Nedostatočná informovanosť o sociálnych službách

Informovanosť o pomoci je dôležitá pre rôzne dotknuté skupiny obyvateľov na zabezpečenie toho, že existujúca sociálna pomoc sa čo najľahšie a najlepšie dostáva k obyvateľom nášho mesta. Na to, aby sociálna pomoc bola dostupná, tak musia o nej obyvatelia vedieť. Informovanie o tom, kde je aká pomoc dostupná, je dôležité pre rôzne dotknuté skupiny obyvateľov – od susedov ľudí, čo potrebujú pomoc, po osoby hľadajúce pomoc pre seba alebo po prijímateľov pomoci. V súčasnosti sa však informovanosť o sociálnych službách poskytovaných mestom či inými poskytovateľmi systematicky nemeria, hoci existujú indície o nízkej miere informovanosti o sociálnych službách.

V analýze vypracovanej pre mesto sa predstavitelia MČ tak ako poskytovatelia sociálnej pomoci a predstavitelia cieľových skupín sociálnej politiky vyjadrili, že vnímajú ako jednu z najzásadnejších výziev pre hlavné mesto podporovať informovanosť. Neuspokojivá a roztrieštená informovanosť rezonovala s expertami venujúcimi sa témam spojeným so starnutím obyvateľstva, či osôb so zdravotným znevýhodnením. V týchto oblastiach môže byť problém informovanosti o to vypuklejší, že kompetencie sú fragmentované. Časť kompetencií spočíva na bedrách Bratislavy a časť na BSK a MČ.

Preferované formy prenosu informácií sa líšia nielen podľa cieľových skupín, ale tiež podľa toho, či ide o bežného občana – potenciálneho užívateľa sociálnej služby; klienta – užívateľa sociálnych služieb, neformálneho ošetrovateľa; o osobu závislú na starostlivosti; sociálnu službu; nadväzujúcu službu atď.

Všeobecne je možné konštatovať, že Bratislava sa nemá sústrediť iba na jednu formu sprostredkovania informácií, ale na celú škálu spôsobov podpory informovanosti pre rôzne cieľové skupiny. Je zrejmé, že preferencie jednotlivých foriem informovanosti sa líšia tiež podľa úrovne počítačovej gramotnosti obyvateľov a prístupu k IT technike, internetu, podľa typu znevýhodnenia a pod. [275]

275 Prebrané a upravené z AUGUR Consulting. Vypracovanie analytickej časti komunitného plánu sociálnych služieb hlavného mesta SR Bratislava: Záverečná správa. 2022.

Východisko 2: Nedostatočné kapacity sociálnych služieb

Sociálne služby sú kľúčovým nástrojom sociálnej správy mesta na zabezpečenie dôstojného života aj v náročných životných situáciách.

Pri vypracovaní obsiahlej analýzy pre mesto sa rôznymi spôsobmi zisťovala miera potrebných kapacít sociálnych služieb. Jedným z nástrojov zisťovania potreby po sociálnych službách je mapovanie potrieb cieľových skupín, a teda zisťovanie, aké sociálne služby nie sú k dispozícií. Ďalším z nástrojov je zisťovanie počtu čakateľov na sociálnu službu tak ako početnosť záujemcov o sociálnu službu odmietnutú z dôvodov naplnených kapacít. Ďalším z nástrojov je analýza demografickej situácie. Prognózy o starnúcej populácií nám vytvárajú jasný obraz o zvyšujúcej sa potrebnosti sociálnych služieb do budúcna. Posledným zmieneným nástrojom je pomeriavanie existujúcich kapacít sociálnych služieb s normatívmi sociálnych služieb. Každý z nástrojov zisťovania má svoje obmedzenia a iba ako kombinácia rôznych spôsobov zisťovania vytvára plastický obraz o potrebnosti sociálnych služieb.

Dovolíme si ešte jednu poznámku spojenú s disproporciou medzi normatívnou a skutočnou potrebou u pobytových sociálnych služieb, ktorá je reálne vyššia, pretože v rámci dotazníkového zisťovania nebola stopercentná návratnosť. Bude potrebné objektivizovať nakoľko je bežné, že jeden žiadateľ má podanú žiadosť do viacerých zariadení sociálnych služieb. To môže poskytovať nepresné informácie o skutočnom počte čakateľov. Taktiež je potrebné skúmať záujem o pobytové sociálne služby, keď by mali mať prednosť terénne a ambulantné sociálne služby (či je dostatočná ponuka, variabilita a dostupnosť ambulantných a terénnych sociálnych služieb na území Bratislavy).[276, 277]

Počet žiadateľov o sociálne služby

V rámci dotazníkového zisťovania sa zistila miera potreby zvýšenia kapacity jednotlivých druhov sociálnych služieb prostredníctvom uvedenej informácie o počte osôb evidovanom v poradovníku čakateľov na službu. Zo 61 pobytových sociálnych služieb (respondentov) eviduje tzv. poradovník čakateľov na službu 51 služieb (83,6 %).

Celkové počty čakateľov na službu v poradovníku čakateľov týchto pobytových sociálnych služieb boli rozčlenené podľa jednotlivých druhov sociálnych služieb a porovnávané s celkovými kapacitami jednotlivých druhov sociálnych služieb pôsobiacimi na území Hlavného mesta

276 HELBICH, J., FILIPOVÁ, M., DUBECOVÁ, A., ŠTÁLNIK, M. *Komunitný plán sociálnych služieb hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy na roky 2020 – 2021.* 2018.

277 Prebrané a upravené z AUGUR Consulting. Vypracovanie analytickej časti komunitného plánu sociálnych služieb hlavného mesta SR Bratislava: Záverečná správa. 2022.

Bratislava. Celkové počty čakateľov na službu teda uvádzajú kvantifikáciu potrebnej kapacity jednotlivých druhov služieb – potrebu navýšenia kapacity jednotlivých druhov sociálnych služieb.

TABUĽKA 13 Celkové počty žiadateľov/čakateľov podľa druhu služieb

Počet respondentov, ktorí uviedli počet žiadateľov/čakateľov	Druh služby	Celkový uvedený počet čakateľov na službu v evidencii žiadateľov/čakateľov (potreba navýšení kapacít)	Celková kapacita druhu služby na území Hlavného mesta Bratislava[278]
9	Domov sociálnych služieb	294	347
9	Špecializované zariadenie	137	370
3	Nocľaháreň	31[279]	325
1	Útulok	36	156
2	Zariadenie núdzového bývania	2	69
8	Zariadenie opatrovateľskej služby	376	217
7	Zariadenie podporovaného bývania	32	48
15	Zariadenie pre seniorov	2 048	1 902
2	Denný stacionár	4	69
5	Domov sociálnych služieb	68	289
3	Opatrovateľská služba	103	766
2	Služba včasnej intervencie	12	345
1	Zariadenie opatrovateľskej služby	0	9
10	Zariadenie starostlivosti o deti od troch rokov veku dieťaťa	66	1 196
CELKOM		3 141	2 721

Zdroj dát: *AUGUR Consulting*

278 Zdrojom informácií o celkových kapacitách jednotlivých druhov sociálnych služieb na území Hlavného mesta Bratislava bol Register poskytovateľov sociálnych služieb Bratislavského kraja k 30. 6. 2021, aktualizovaný o informácie z dotazníkového zisťovania k októbru 2021.

279 Dotazník vyplnili 3 nocľaháre, ktoré nevedú poradovník čakateľov na službu, ale uviedli celkový počet odmietnutých osôb z kapacitných dôvodov v roku 2020.

Vzhľadom na fakt, že návratnosť dotazníkového zisťovania nebola stopercentná a 16,4 % respondentov, ktorí vyplnili dotazník, neevidujú tzv. poradovník čakateľov na službu, je potrebné počty uvedené vyššie vnímať ako orientačné. Potreba zvýšenia kapacity jednotlivých druhov sociálnych služieb bude reálne vyššia.

V rámci dotazníkového zisťovania sa zistila miera potreby zvýšenia kapacity jednotlivých druhov sociálnych služieb prostredníctvom uvedenej informácie o počte osôb evidovanom v poradovníku čakateľov na službu aj pri ambulantných a terénnych službách. Zo 123 ambulantných a terénnych sociálnych služieb (respondentov) eviduje tzv. poradovník čakateľov na službu 33 služieb (37,9 %).

Celkové počty čakateľov na službu v poradovníku čakateľov týchto ambulantných a terénnych sociálnych služieb boli rozčlenené podľa jednotlivých druhov sociálnych služieb a porovnávané s celkovými kapacitami jednotlivých druhov sociálnych služieb pôsobiacimi na území hlavného mesta Bratislava. Celkové počty čakateľov na službu teda uvádzajú kvantifikáciu potrebnej kapacity jednotlivých druhov služieb – potrebu navýšenia kapacity jednotlivých druhov sociálnych služieb.

Vzhľadom na fakt, že návratnosť dotazníkového zisťovania nebola stopercentná, ďalej 62,1 % respondentov, ktorí vyplnili dotazník, neeviduje tzv. poradovník čakateľov na službu a súčasne niektoré služby, ktoré evidujú počet žiadateľov, neuviedli ich presný počet alebo uviedli iba odhad, je potrebné počty uvedené vyššie vnímať ako orientačné. Je možné, že počty sú tiež ovplyvnené informovanosťou o samotnej existencii sociálnej služby, alebo riešením služby rodinnou solidaritou miesto využívania sociálnych služieb. Potreba zvýšenia kapacity jednotlivých druhov sociálnych služieb bude reálne vyššia.[280]

Vybrané demografické zmeny v Bratislave

S ohľadom na komplexnosť demografických dát sú v nasledujúcich podkapitolách vybrané iba dve mapovania demografických zmien na území mesta – počet detí a mladých ľudí a počet starších obyvateľov. Tieto dve demografické skupiny majú priamu prepojenosť na vybrané sociálne služby na území mesta a zároveň vidno za posledné obdobia zásadné zmeny. Za posledných 15 rokov sa v Bratislave zvýšil o polovicu počet seniorov a senioriek a rovnako detí vo veku do 3 rokov.[281]

Obec má v kompetencii zabezpečovať pre starších obyvateľov väčšinu potrebných sociálnych služieb. Zároveň HMBA zabezpečuje také kľúčové služby pre deti, mladých ľudí a rodinu, akými sú nízkoprahové denné

280 Prebrané a upravené z AUGUR Consulting. Vypracovanie analytickej časti komunitného plánu sociálnych služieb hlavného mesta SR Bratislava: Záverečná správa. 2022.

281 ŠEDOVIČ, M., MARKOVIČ, M. *Analýza finančných tokov hlavného mesta SR Bratislavy a jej mestských častí na výkon sociálnej pomoci.* 2022. [Nepublikované].

centrum pre deti a rodinu, či terénne programy pre mládež pomocou programu mestského terénneho tímu.

Demografia detí, mladých ľudí a rodín v Bratislave

Ku koncu roka 2021 na území Bratislavy žilo 114 072 detí a mladých ľudí, teda ľudí do veku 26 rokov. V populácii Bratislavy (celkom 475 577 obyvateľov) tak deti a mladí ľudia tvorili 24 %. Deti a mladých ľudí sme rozdelili do jednotlivých vekových kategórií na najmladšie deti do 3 rokov a od 4 do 5 rokov, mladšie deti od 6 do 10 rokov, staršie deti od 11 do 14 rokov a mladých ľudí od 15 do 19 rokov, od 20 do 24 rokov a najstarších od 25 do 26 rokov. Mladých ľudí z celkovej populácie Bratislavy zastupuje 8,3 % (mladí ľudia od 15 do 26 rokov), deti zastupujú 13,4 % (deti do 14 rokov). Najviac zastúpená je kategória deti do 5 rokov (konkrétne 32 849 osôb), z celkovej populácie Bratislavy zastupujú 6,9 %, z toho je 4,6 % detí do 3 rokov a 2,3 % detí od 4 do 5 rokov. Druhou najviac zastúpenou skupinou sú deti od 6 do 10 rokov (konkrétne 24 984) a tie tvorili podiel 5,3 %. Čo sa týka pohlaví, v oboch skupinách ľahko dominovali muži, u detí bolo zastúpenie chlapcov 51,4 % (konkrétne 38 402-) a u mladých ľudí bolo mužov 50,9 % (konkrétne 20 033). Dievčat bolo medzi deťmi 48,6 % (konkrétne 36 310), žien medzi ľuďmi vo veku mládeže bolo 49,1 % (konkrétne 19 325).[282]

TABUĽKA 14 Počet detí v Bratislave a ich podiel na celkovej populácii Bratislavy k 31. 12. 2021.

Vekové kategórie	Počet obyvateľov	Podiel na populácii Bratislavy
0 – 3 rokov	21 881	4,6 %
4 – 5 rokov	10 968	2,3 %
6 – 10 rokov	24 984	5,3 %
11 – 14 rokov	16 880	3,5 %
15 – 19 rokov	16 452	3,5 %
20 – 24 rokov	15 410	3,2 %
25 – 26 rokov	7 497	1,6 %
Celkom deti a mládež	114 072	24 %
Obyvatelia Bratislavy celkom	475 577	100 %

Zdroj dát: *Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2022*

282 ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. *Demografia a sociálne štatistiky: Obyvateľstvo.* 2021.

Vo vývoji počtu detí (0-14) v Bratislave od roku 2010 do roku 2020 môžeme vidieť, že ich počet sa každým rokom zvyšuje, zatiaľ čo v roku 2010 bolo v Bratislave 53 487 detí, v roku 2020 ich bolo o 20 077 viac (celkom 73 564). Rovnaká tendencia je aj v podiele na celkovej populácii v Bratislave vždy k danému roku. V roku 2010 bol podiel detí 12,4 %, zatiaľ čo v roku 2020 bol už 16,7 %. Vývoj počtu ľudí vo veku mládeže (15-26 rokov) je úplne opačný. V roku 2010 bolo mladých ľudí 61 325 a v roku 2020 iba 36 222, čo je o 25 103 menej. Rovnako tak klesal aj podiel na celkovej populácii. Zatiaľ čo v roku 2010 mali mladí ľudia podiel 14,2 %, v roku 2020 mali už len 8,2 %.[283]

GRAF 79 Vývoj počtu detí a mladých ľudí v Bratislave medzi rokmi 2010 – 2020.

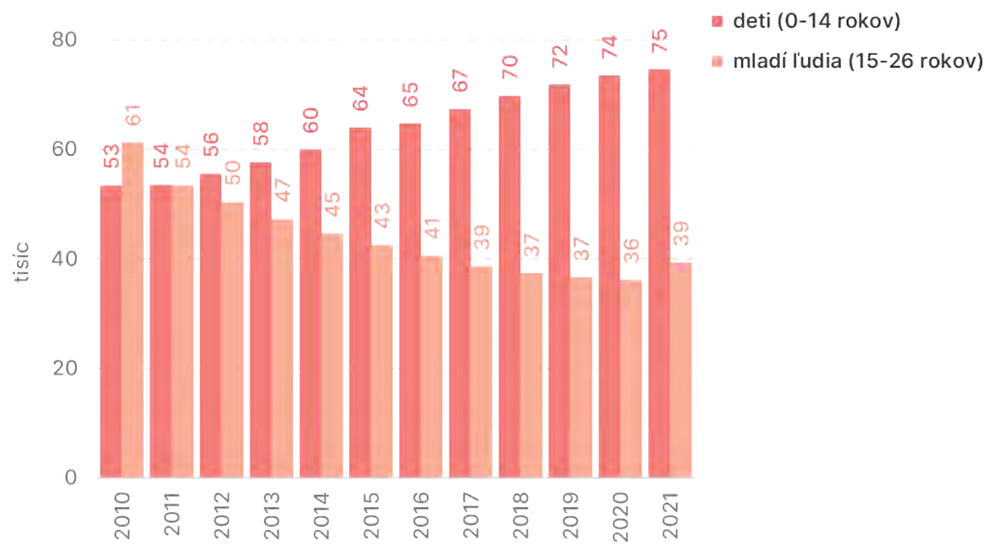

Zdroj dát: *Štatistický úrad Slovenskej republiky, spracoval: AUGUR Consulting*

283 Ibid.

Vývoj počtu obyvateľov vo veku 65 a viac rokov

K 31. 12. 2021 žilo na území Bratislavy celkom 475 577 obyvateľov, z toho bolo 92 031 obyvateľov vo veku 65 rokov a viac. Počet obyvateľov a obyvateliek starších ako 65 rokov od roku 2010 postupne narastá. **Od roku 2010 do roku 2021 vzrástol počet obyvateľov a obyvateliek starších ako 65 rokov v Bratislave o 33 272 osôb**.

Rovnako, ako celkový počet obyvateľov a obyvateliek starších ako 65 rokov a viac sa zvyšuje aj ich podiel z celkového počtu obyvateľov Bratislavy. **Zatiaľ čo v roku 2010 bolo obyvateľov a obyvateliek vo veku 65 rokov a viac 13,6 % z celkovej populácie, v roku 2021 išlo už o 19,4 % seniorov z celkového počtu obyvateľov.** Každý rok sa podiel obyvateľov vo veku 65 rokov a viac na celkovom počte obyvateľov zvýšil približne o 0,5 %.[284]

Veková pyramída zobrazuje vekovo-pohlavné zloženie obyvateľov mesta. Vývoj za posledných 10 rokov poukazuje na prechod jednotlivých vekových kategórií do vyššieho veku. Do poproduktívneho veku sa postupne presúva početná kohorta povojnového „babyboomu", čo má za následok starnutie obyvateľstva. Najpočetnejšie vekové skupiny sú vo veku 35 – 44 rokov, ktoré sú aktuálne v produktívnej zložke, no o 20 rokov vstúpia do seniorského veku (65+) a značne posilnia poproduktívnu zložku obyvateľstva. Ide o tzv. starnutie obyvateľstva "zo stredu", kedy sa početné generácie z produktívneho veku dostávajú do poproduktívneho veku. Postupné starnutie „Husákových detí" (35 – 49 rokov) nebude dostatočne kompenzované "zdola" a teda predproduktívnou zložkou obyvateľstva z dôvodu nedostatočnej reprodukčnej základne obyvateľstva. Dôsledkom čoho sa zníži počet produktívnych obyvateľov a zvýši sa počet poproduktívnych obyvateľov (zvýši sa index starnutia, ekonomická záťaž, atď.). Najmenej početnou kategóriu (bez poproduktívnej) sú obyvatelia vo veku 15 – 24 rokov. Je to kategória narodených v transformačnom období s veľmi nízkou plodnosťou, resp. v období prirodzeného úbytku obyvateľstva. Vyššia početnosť žien vo vyššom veku je spôsobená vyššou nádejou dožitia u žien ako u mužov.

Ukazovateľom starnutia populácie je **index starnutia,** ktorý vyjadruje, koľko obyvateľov vo veku 65 rokov a viac pripadá na 100 detí do veku 14 rokov. Ten sa v období od roku 2010 do roku 2020 zvýšil o 3,7 bodov na hodnotu 113,52. V roku 2010 bol ale index výrazne nižší než v posledných rokoch. Rozdiel môže byť spôsobený nepresnosťou dát Štatistického úradu. V roku 2011 prebehlo Sčítanie obyvateľov, domov a bytov, ktoré by malo zaznamenávať populáciu na Slovensku presnejšie.[285] Ešte vyšší skok je badateľný vďaka SODB 2021, kedy index starnutia v Bratislave narástol

284 ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. *Indexy vekového zloženia – SR, oblasti, kraje, okresy, mesto, vidiek.* 2021.

285 ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011.*

GRAF 80 Veková pyramída Bratislavy v roku 2011 a 2021.

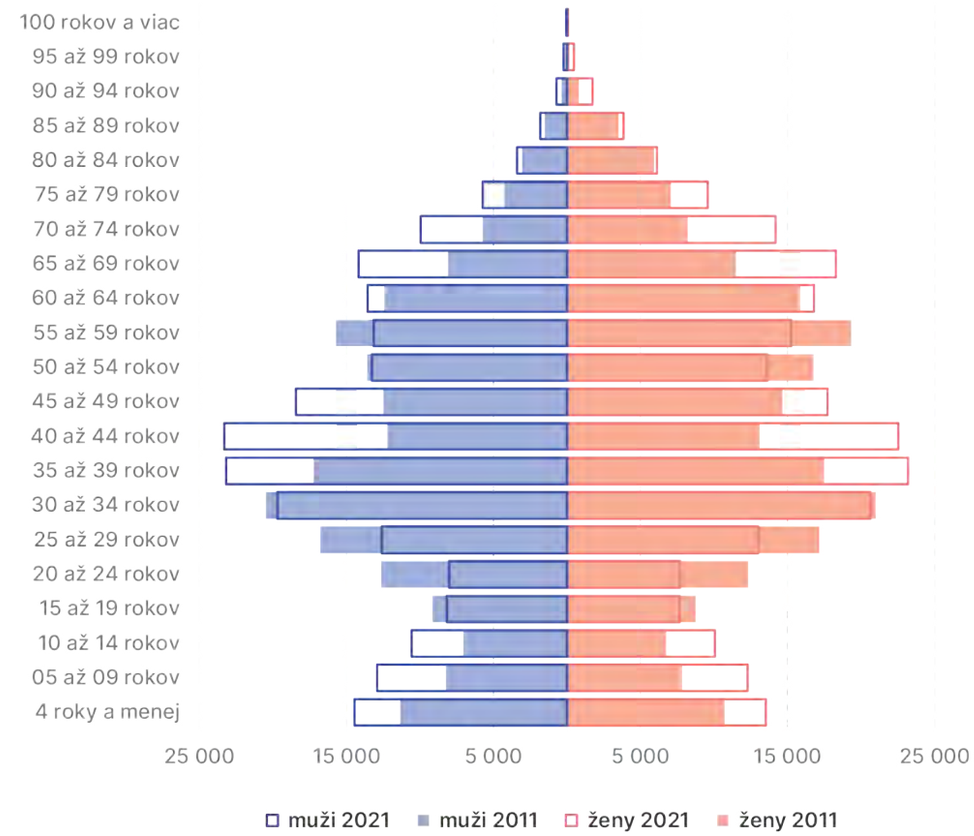

Zdroj dát: *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov, 2011, Sčítanie obyvateľov, domov a bytov, 2021*

na úroveň 123,18 bodu. U mužov v Bratislave dosahuje index starnutia výrazne nižšie hodnoty než u žien. Zatiaľ čo v roku 2021 pripadalo na 100 chlapcov 95 mužov starších ako 65 rokov, u žien bola situácia opačná – na 100 dievčat pripadalo takmer 152 žien nad 65 rokov.[286]

286 Ibid.

GRAF 81 Vývoj počtu obyvateľov a obyvateliek vo veku 65 a viac rokov v rokoch 2010 – 2020 (k 31. 12. 2021).

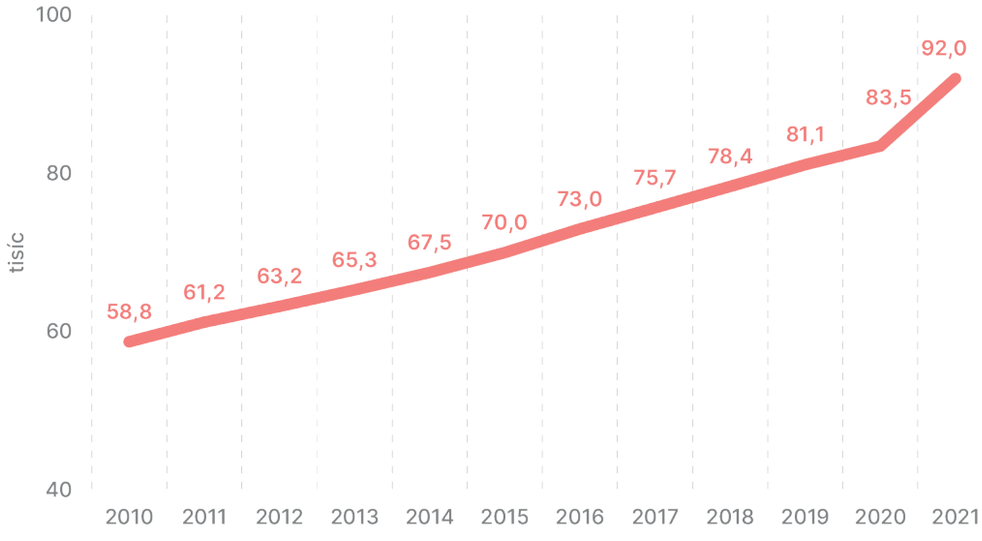

Zdroj dát: *Štatistický úrad Slovenskej republiky, spracoval: AUGUR Consulting*

GRAF 82 Vývoj indexu starnutia v Bratislave v rokoch 2010 – 2021 (k 31. 12. 2021).

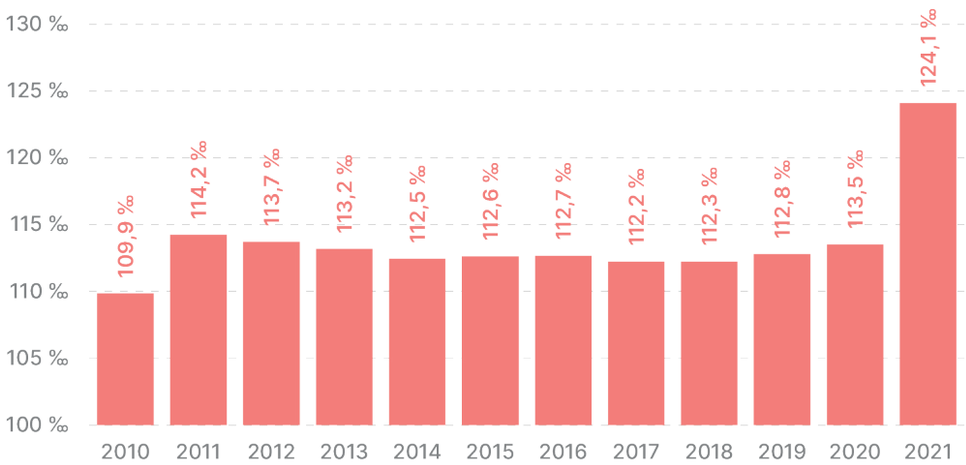

Zdroj dát: *Štatistický úrad Slovenskej republiky, spracoval: AUGUR Consulting*

Normatívy kapacít vybraných sociálnych služieb riešiacich starnutie obyvateľstva

Jedným zo spôsobov, ako mapovať chýbajúce kapacity sociálnych služieb je pomocou využitia normatívov vybavenosti územia sociálnymi službami. Trend starnutia je ľahšie prognózovateľný ako predpovedanie potrebnosti iných druhov sociálnych služieb. To znamená, že je ľahšie odhadovať počet osôb, ktoré budú v dôsledku starnutia odkázané na pomoc iných osôb, ako vývoj počtu osôb v iných životných situáciách, kedy je nutné využívať sociálne služby (napr. sociálne služby určené pre osoby ohrozené v dôsledku svojich životných návykov, alebo sociálne služby zamerané na zabezpečovanie starostlivosti o dieťa z dôvodu situácie v rodine, ktorá vyžaduje pomoc pri starostlivosti o dieťa). Zároveň oblasti starnutia populácie a zvyšujúcej sa potrebnosti na to naviazaných sociálnych služieb sa nebude dať vyhnúť, a teda aj mesto sa v zmysle svojich kompetencií musí na túto situáciu pripraviť.

Na riešenie situácie odkázanosti starších na pomoc inej osoby je k dispozícií viac sociálnych služieb. Najzásadnejšie sú zariadenia pre seniorov a domáca opatrovateľská služba. Trendom sociálnych služieb je zabezpečovať ich poskytovanie v domácom prostredí ľudí.[287]

Normatívna kapacita domácej opatrovateľskej služby

Popri pobytovej sociálnej službe – zariadenia pre seniorov – je významná domáca opatrovateľská služba poskytovaná terénnou formou v domácnostiach občanov.

Pobytové sociálne služby, akými je zariadenie pre seniorov, znižujú kvalitu života osôb umiestnených v sociálnych službách. Osoba, ktorá je prijímateľom takejto sociálnej služby je zbavená svojho domova. Ten je vymenený za život v inštitúcií. Okrem toho sú pobytové sociálne služby nákladnejšie ako terénne. Z týchto dôvodov je trendom vytváranie bytovej politiky postavenej na zabezpečení dostupného bývania a poskytovanie komunitných sociálnych služieb, t. j. služieb, akými je domáca opatrovateľská služba.

Ako je ilustrované vyššie, kvantifikácia sociálnych služieb je závislá na potrebnosti obyvateľov, ale potrebnosť po sociálnych službách býva niekedy ťažko kvantifikovateľná. Pociťovaná potrebnosť býva daná uvedomením, že človek službu potrebuje. Zároveň využívanie sociálnej služby nemôže byť vnímané ako hanba. Prijímateľ služby sa potrebuje cítiť komfortne, keď službu navštevuje.

Odborníci venujúci sa téme mladých a detí v núdzi vyjadrujú potrebu k zvyšovaniu kapacít služieb, najmä nízkoprahových centier a pobytových služieb. Viac ako tri štvrtiny respondentov pracujúcich s cieľovou skupinou

287 Viď Národná priorita v MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SR. *Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2021 – 2030.* 2021.

deti, mladí ľudia a rodiny v ohrození, neboli schopní uspokojiť záujem všetkých potenciálnych klientov. To znamená, že museli odmietnuť žiadateľov o službu kvôli naplneným kapacitám. V porovnaní s ostatnými cieľovými skupinami odborníci v tejto téme silnejšie zastávali názor nedostatku kapacít a dopytu prevyšujúceho ponuku.[288]

Nízkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu

V zmysle kompetencií HMBA a cieľovej skupiny detí, mladých ľudí a rodín v ohrození je nízkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu kľúčová pre riešenie problémov detí a rodín v núdzi. Sociálna služba je poskytovaná tak, aby deti a rodiny dostávali poradenstvo, aké potrebujú a mohli zotrvávať vo svojich domovoch. V rámci poskytovania sociálnej služby sú deťom v núdzi vytvárané zmysluplné aktivity na trávenie voľného času a tiež sú podporované v príprave do školy. Takáto pomoc je teda nevyhnutná, aby každé dieťa malo šancu na život podľa svojich predstáv. Aktuálne je na území mesta jeden poskytovateľ nízkoprahovej sociálnej služby pre deti a rodinu – Fortunáčik zriaďovaný mestom. Tento poskytovateľ má registrovanú kapacitu 15 prijímateľov sociálnych služieb. To znamená, že v jednej chvíli môže byť v službe maximálne 15 mladých prijímateľov sociálnych služieb. V tomto maximálnom počte im vie byť zabezpečená služba. Počas roka poskytovateľ zaznamenal celkovo 92 detí a mladých ľudí využívajúcich sociálne služby. Prijímateľmi sociálnej služby sú deti a mladí vo veku od 0 do 14 rokov.[289] To znamená, že z celkového počtu detí vo veku 0 – 14 v Bratislave sú prijímateľmi tejto sociálnej služby 0,12 % detí.

Podľa expertného odhadu sa do roku 2030 môžu registrovať ďalšie štyri nízkoprahové sociálne služby pre deti a rodiny. Počíta sa s tým, že minimálne jedna z týchto služieb bude zriadená HMBA, ďalšie tri budú registrované MVO. Finančná podpora pre vznikajúce sociálne služby je daná povinnosťou obcí financovať nízkoprahové sociálne služby pre deti a rodinu finančným príspevkom na prevádzku.[290] Na základe skúsenosti existujúceho poskytovateľa nízkoprahovej sociálnej služby pre deti a rodinu sa určil odhad na počet prijímateľov sociálnych služieb na úrovni 100 prijímateľov. To znamená, že v roku 2030 je očakávaný počet prijímateľov danej sociálnej služby 0,56 % detí vo veku 0-14 rokov.[291]

288 Prevzaté a upravené AUGUR Consulting. *Vypracovanie analytickej časti komunitného plánu sociálnych služieb hlavného mesta SR Bratislava: Záverečná správa.* 2022. s. 86-88.

289 Do skupiny prijímateľov sociálnej služby sa počítajú aj tí prijímatelia, ktorí začali byť prijímateľmi služby ako 14 roční a dosiahli 15 rokov až v priebehu roka.

290 Podľa § 75 ods. 1 zákona o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

291 Z dôvodu nedostatku aktuálnejších štúdií je prognóza detí počítaná zo zdroja BLEHA, B., ŠPROCHA, B., VAŇO, B. *Štúdia demografického potenciálu hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy do roku 2050.* 2017.

Je nutné dodať, že spôsob počítania prijímateľov sociálnych služieb sa môže líšiť naprieč sociálnymi službami, akými sú nízkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu. Očakáva sa, že do roku 2030 príde k štandardizácií počítania prijímateľov sociálnych služieb. Táto štandardizácia má byť naviazaná na poskytovanie finančného príspevku na prevádzku HMBA a bude dovoľovať sledovať počet prijímateľov sociálnych služieb. Zároveň bude dôležité sledovať, pre akú cieľovú skupinu sa poskytovatelia sociálnych služieb rozhodnú. V danom prípade je expertný odhad postavený na cieľovej skupine 0 – 14 rokov, ale podľa znalosti prostredia sa očakáva, že niektorí z poskytovateľov sociálnych služieb sa rozhodnú pre cieľovú skupinu 0 – 18 rokov.

Mestský terénny tím

Mestský terénny tím nie je registrovanou sociálnou službou, ale je významnou zložkou sociálnej pomoci v meste. Mestský terénny tím má aktuálne dva programy pomoci pre ľudí bez domova a pre mladých ľudí. Terénny program pre ľudí bez domova sa podieľa na pomoci ľudom bez domova v otvorenom prostredí Bratislavy a na zlepšení koordinácie hlavného mesta, mestských časti, samosprávneho kraja a mimovládnych organizácii pri zabezpečovaní služieb pre danú cieľovú skupinu. Program pre mladých ľudí sa sústreďuje na nočný život a exponované lokality. Členovia mestského terénneho tímu sa zameriavajú na prevenciu rizík spojených s nočným životom mladých a vytváranie alternatív pre trávenie voľného času. Mestský terénny tím poskytuje poradenstva priamo na tých miestach, kde mladí ľudia trávia večery. Prakticky sa teda členovia mestského terénneho tímu pohybujú v exponovaných lokalitách mesta (Obchodná ulica, okolie nákupného centra Eurovea, Kollárovo námestie a pod.) v nočných hodinách v piatky a soboty. Mestský terénny tím sa osvedčuje aj ako pohotový nástroj mesta na riešenie mimoriadnych situácií, akými sú pandémia a príchod veľkého množstva ľudí na úteku.

Nejednotný prístup MČ

Na základe empirických poznatkov bolo identifikované, že jednotlivé mestské časti pristupujú z hľadiska intenzity a z hľadiska financovania a podpory sociálnych služieb na svojom území rozdielnym spôsobom. Ide o kompetenciu jednotlivých mestských častí, s akou intenzitou pristúpia k uspokojovaniu potrieb svojich obyvateľov v sociálnej oblasti, ale je potrebné tieto záležitosti pravidelne vyhodnocovať a prezentovať v rámci porovnania, aby boli rozdiely transparentne prezentované obyvateľom Bratislavy.

Vznik nových sociálnych služieb ako politický problém

Prijímatelia služieb sociálnej pomoci sú často stigmatizovaní. O ľuďoch bez domova, osobách závislých na návykových látkach, ale niekedy tiež o osobách so zdravotným postihnutím, či deťoch a mladých využívajúcich sociálne služby, má väčšinová spoločnosť utvorené stereotypy. Tieto stereotypy vytvárajú často bariéru k podpore služieb, ale aj k ich zriaďovaniu bez ohľadu na to, že sú v lokalite potrebné. Vo výskumných rozhovoroch pre externého spracovávateľa experti pôsobiaci v oblasti sociálnej pomoci zdôrazňovali, že zakladanie a podpora takýchto sociálnych služieb je vnímaná ako ohrozenie aktuálnych politických elít a nie ako podpora obyvateľom.

V niektorých mestských častiach je podľa odborných pracovníkov zložité získať priestory, finančnú podporu na zriadenie novej služby pre vyššie uvedené skupiny alebo aspoň súhlas so zriadeným takej služby na území mestskej časti.

Podľa komunikačných partnerov sú niektoré cieľové skupiny vnímané zo strany niektorých mestských častí na princípe tzv. nulovej tolerancie. Je potrebné dodať, že tým dochádza iba k vytesneniu sociálnych problémov z jednej časti mesta do druhej, často s odsúvaním riešenia týchto nakumulovaných problémov do budúcnosti. Ide o problém, ktorý nie je charakteristický pre hlavné mesto Bratislava a Slovensko, ale týka sa vo väčšej alebo menšej mieste aj iných krajín.[292]

292 Prevzaté a upravené AUGUR Consulting. *Vypracovanie analytickej časti komunitného plánu sociálnych služieb hlavného mesta SR Bratislava: Záverečná správa.* 2022.

GRAF 83 Podiel výdavkov MČ a mesta na sociálnu pomoc v roku 2020 a ich rozdelenie podľa typu.

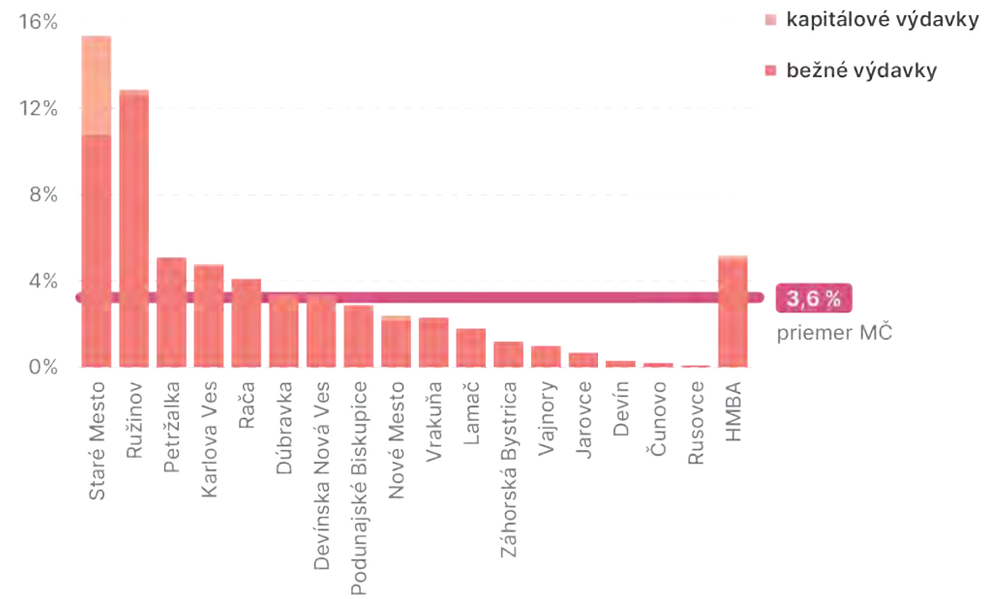

Zdroj dát: *Analýza finančných tokov hlavného mesta SR Bratislavy a jej mestských častí na výkon sociálnej pomoci. (Nepublikované)*[293]*, spracovali: Šedovič, M. Markovič, M. 2022*

293 Dôvodom nepomerne vysokých kapitálových výdavkov MČ Staré Mesto je najmä výstavba ZOS Dobšinského, v prípade MČ Ružinov sú výdavky rovnako spojené s nákladnými pobytovými sociálnymi službami.

Východisko 3: Výdavky na sociálne veci z rozpočtu mesta

Nedostatočné kapacity sociálnych služieb sú čiastočne podmienené aj rozpočtom hlavného mesta alokovaného na výdavky na sociálne veci.[294] Zvyšovanie kapacít sociálnych služieb a teda odpovedanie na potrieb obyvateľov sa musí priamo prejaviť aj v navyšovaní rozpočtu mesta. Mesto a mestské časti financujú zhruba 55 % výdavkov celkovo na sociálnu pomoc, čo znamená nielen sociálne služby, ale všetky opatrenia. Dotácie zo štátneho rozpočtu pokrývajú 28 % a príjmy od klientov a klientok za poskytovanie sociálnych služieb zvyšných 17 %.[295]

Najdetailnejší finančný plán v oblasti sociálnych vecí obsahuje komunitný plán sociálnych služieb zameriavajúci sa na rozvoj sociálnych služieb. Podľa komunitného plánu je na rozvoj sociálnych služieb do roku 2030 potrebných 64,5 mil EUR, z čoho bežné výdavky tvoria 52 mil EUR. Do roku 2030 sa počíta s naviazanými externými zdrojmi vo výške 2 mil EUR, pričom sa očakáva, že externé financovanie sa bude zvyšovať s ohľadom na zverejňovanie relevantných programov EÚ fondov.[296]

Predmetný komunitný plán sociálnych služieb nepredstavuje úplné dorovnanie investičného a údržbového dlhu sociálnych služieb, ale realistický plán rozvoja sociálnych služieb na zachytenie potrieb na území. Medzi neriešené investičné dlhy patrí napríklad kompletná deinštitucionalizácia pobytových zariadení zriaďovaných hlavným mestom, alebo zisťovanie potrieb a koordinovanie podpory pre cudzincov žijúcich v meste.

Výdavky na sociálne veci od roku 2012 majú mierne stúpajúcu tendenciu ***(GRAF 84)***. Je však nutné podotknúť, že rozpočtovú situáciu v danej oblasti ovplyvnili legislatívne zmeny zaťažujúce obecný rozpočet a zmeny v sociálnej situácií na území mesta.[297]

294 Pre prehľad rozdelenia kompetencií v sociálnych veciach medzi MČ a HMBA viď tabuľku tvoriacu prílohu č. 4 Dodatok č. 21 Štatútu hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy z 23. septembra 2021. (https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/Dodatok_c_21_Socialne%20veci.pdf)

295 ŠEDOVIČ, M. MARKOVIČ, M. *Analýza finančných tokov hlavného mesta SR Bratislavy a jej mestských častí na výkon sociálnej pomoci.* 2022. [Nepublikované].

296 SEKCIA SOCIÁLNYCH VECÍ – HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA. *Komunitný plán sociálnych služieb hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy 2023 – 2030.* 2022.

297 Prehľad o zmenách vo financovaní sociálnych služieb poskytuje ZMOS v Komunálnom spravodaji: Prehľad právnych predpisov (5/2018). Zdroj: ZMOS. Prehľad o zmenách v poskytovaní sociálnych služieb. 2018. Pre komplexný vhľad do situácie s uplatňovaní si finančného príspevku na prevádzku zo strany obcí viď napr. BRICHTOVÁ, L., FILIPOVÁ, M., KVOČKA, L. *Financovanie neverejných poskytovateľov sociálnych služieb prostredníctvom finančného príspevku na prevádzku zo strany obcí.* 2021.

GRAF 84 Výdavky HMBA na sociálnu ochranu za roky 2012-2020.

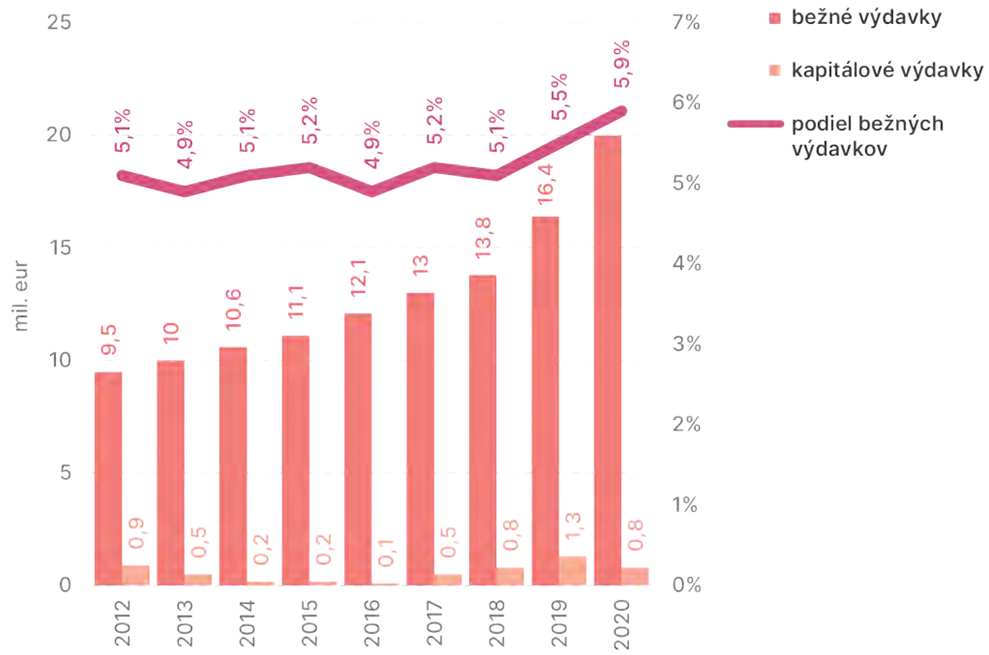

Zdroj dát: *Analýza finančných tokov hlavného mesta SR Bratislavy a jej mestských častí na výkon sociálnej pomoci. (Nepublikované), spracovali: Šedovič, M. Markovič, M. 2022*

Pri zachovaní pomeru výdavkov na príslušný program v rozpočte bude k dispozícií na sociálnu pomoc do roku 2030 48 mil. EUR.[298] Zo 48 mil. EUR je takmer 56 % výdavkov plánovaných na financovanie neverejných poskytovateľov sociálnych služieb a prevádzku ubytovní.[299]

V prípade realizovania všetkých opatrení podľa aktuálneho finančného plánu komunitného plánu sociálnych služieb by mali byť výdavky navýšené o 3,2 mil. EUR bežných výdavkov ročne.

298 Suma je bez rozpočtových organizácií.

299 Prebrané a upravené z AUGUR Consulting. Vypracovanie analytickej časti komunitného plánu sociálnych služieb hlavného mesta SR Bratislava: Záverečná správa. 2022.

Východisko 4: Nedostatok dostupného bývania

Problematika bývania sa objavuje naprieč všetkými cieľovými skupinami, s ktorými magistrát pracuje v rámci výkonu sociálnej politiky. To podčiarkuje dôležitosť nastavenia takej bytovej politiky mesta, ktorá bude brať do úvahy rôznosť potrieb občanov. Tieto rôzne potreby zahŕňajú tak nízkopríjmové osoby, ako osoby v zraniteľných životných situáciách (obete domáceho násilia, ľudia na úteku) či úpravy fyzického priestoru pre osoby so zdravotným znevýhodnením. (Viac o bytovej politike, pozri ***KAPITOLU B.1***). V nasledujúcej kapitole sa však budeme venovať výlučne bývaniu vo vzťahu k ľuďom bez domova ako cieľovej skupine sociálnych politík.

Ľudia bez domova sú tu definovaní na základe ETHOS typológie. Táto typológia je založená na absencii aspoň jednej z troch oblastí, ktoré charakterizujú domov (fyzická, právna a sociálna oblasť). Konkrétne medzi ľudí bez domova patria štyri skupiny: ľudia bez prístrešia, ľudia bez bývania, ľudia s neistým bývaním a ľudia s nevyhovujúcim bývaním.

Jedným zo spôsobov ako zistiť počty ľudí bez domova v jednotlivých mestách, je terénne sčítanie. Posledné takéto sčítanie bolo v Bratislave realizované v roku 2016, ďalšie je plánované na rok 2023. V Bratislave takto bolo v roku 2016 celkovo spočítaných 2064 ľudí bez domova, z toho bolo 1780 dospelých a 284 detí. Medzi sčítanými výrazne prevažovali muži, ktorých bolo 64,5 %. Žien bolo 29,7 %, u 5,8 % sčítaných nebolo pohlavie zistené.

V nasledujúcej tabuľke sú rozpísané počty ľudí bez domova, ktorí uviedli, že majú prihlásený trvalý pobyt v jednej z mestských častí Bratislavy.

Ďalších 471 ľudí bez domova uviedlo trvalý pobyt iný, než v Bratislave, u zvyšných 490 nebolo miesto trvalého pobytu v rámci skúmania zistené alebo sa podrobného výskumu nezúčastnili.

Výsledky analýzy vypracovanej pre mesto jednoznačne zachytili, že formy spoločného spolužitia viacerých osôb (ubytovne, nocľahárne, pobytové zariadenia sociálnych služieb) narážajú na problémy intersekcionality (prelínania znevýhodnení). Problémom je predovšetkým bývanie žien v zariadení typu nocľahární alebo osôb so zdravotným znevýhodnením z chudobných pomerov v ubytovniach. [300]

Trendom poskytovania sociálnych služieb je ich poskytovanie v prirodzenom prostredí jednotlivca. Pre uplatňovanie tohto trendu zaväzujú obce národné priority sociálnych služieb.[301] Dlhodobé výskumy zároveň upozorňujú na efektivitu vynakladaných prostriedkov ak sú vynakladané na štandardné bývanie a adekvátnu sociálnu pomoc a nie na subštandardné bývanie so sociálnou podporou.

300 Ibid.

301 Národná priorita 1 Podpora komunitnej starostlivosti In MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2021-2030.* 2021.

TABUĽKA 15 Rozloženie ľudí bez domova v Bratislave podľa trvalého pobytu v jednotlivých mestských častiach v roku 2016.

Mestská časť	Počet ľudí bez domova s trvalým pobytom v MČ	Podiel z ľudí bez domova, ktorí uviedli trvalý pobyt v Bratislave
Petržalka	316	28,6 %
Ružinov	129	11,7 %
Dúbravka	104	9,4 %
Staré Mesto	96	8,7 %
Vrakuňa	83	7,5 %
Nové Mesto	62	5,6 %
Karlova Ves	47	4,3 %
Rača	52	4,7 %
Podunajské Biskupice	38	3,4 %
Devínska Nová Ves	28	2,5 %
Vajnory	13	1,2 %
Lamač	6	0,5 %
Devín	1	0,1 %
Čunovo	1	0,1 %
Rusovce	1	0,1 %
Bratislava nešpecifikovane	126	11,4 %
Celkom	1 103	100 %

Zdroj dát: *AUGUR Consulting, spracovali: Ondrušová, D. a kol., 2016*

Riešenia problémov ľudí bez domova však môžu, v prípade vytvárania nových kapacít pre niektorých z vyššie uvedených skupín osôb v nepriaznivej situácii narážať na politický odpor niektorých mestských častí alebo združení občanov, občianskej iniciatívy a pod. Ide o komplexný problém, ktorý vyžaduje systémový prístup zo strany magistrátu mesta a mestských častí.

Východisko 5: Mesto plné bariér

Mesto Bratislava je plné bariér, ktoré obmedzujú v pohybe po meste a mnohým obyvateľom mesta úplne zabraňujú aj v možnosti opustiť vlastný byt. Téma bariér sa prelína naprieč cieľovými skupinami. Úpravy spojené s prispôsobovaním budov a verejného priestoru a služieb pre osoby so zdravotným postihnutím sú užitočné aj pre rodičov s kočíkmi, ľudí v seniorskom veku a významne podporujú realizovateľnosť opatrovateľskej služby v domácom prostredí a právo na nezávislý život.

Mesto má kompetenciu v odstraňovaní bariér na mestských podujatiach, na verejných toaletách, v mestských bytoch, na mestských pracoviskách a taktiež v budovaní parkovacích miest pre OZZ, bezbariérových podchodov a nadchodov v meste, tak ako počet doplnkových služieb prepravy pre OZZ.

Na problém bariér v mestskej hromadnej doprave upozorňovali aj v analýze vypracovanej v oblasti sociálnych služieb tiež účastníci diskusie so zástupcami cieľovej skupiny seniorov aj osôb so zdravotným znevýhodnení, aj keď sa objavujú názory, že sa situácia postupom času zásadne zlepšila, najmä využívaním nízkopodlažných dopravných prostriedkov. Osoby upozorňovali na problémy s bariérovosťou, problémy, ktoré im spôsobuje nástup a výstup, ale aj neochotní vodiči. Zaznievali aj názory na problém s využívaním výťahov vo verejných budovách, ktoré bývajú sčasti zamknuté alebo nie sú ozvučené.[302]

Komplementárnym konceptom v téme bezbariérovosti je tzv. ucelený bezbariérový okruh. Ucelený bezbariérový okruh zahŕňa súhrn podmienok a opatrení, ktoré komplexne zabezpečia, že určitú službu, objekt, priestor, podujatie môžu pasívne aj aktívne[303] a s čo najvyššou mierou samostatnosti využiť/ zúčastniť sa aj ľudia s rôznymi špecifickými potrebami a zdravotnými znevýhodneniami.[304] Pri tvorbe podmienok sa uplatňuje metóda univerzálneho navrhovania pre všetkých.[305]

302 Prebrané a upravené z AUGUR Consulting. *Vypracovanie analytickej časti komunitného plánu sociálnych služieb hlavného mesta SR Bratislava: Záverečná správa.* 2022.

303 Aktívne aj pasívne využitie znamená, že osobou so znevýhodnením môže byť tak účastník ako aj aktér podujatia (prednášajúci, športovec, umelec – napr. v roli prednášajúceho na konferencii v sále môže byť aj človek na vozíčku alebo človek so zrakovým znevýhodnením, podobne aj na úrade môže byť nielen klient so znevýhodnením ale aj zamestnanec).

304 Medzi zdravotné znevýhodnenia patria najmä pohybové, zrakové, sluchové, mentálne, skryté zdravotné znevýhodnenia, dočasné zdravotné obmedzenia (pooperačné stavy, zlomeniny, rekonvalescencia, ťažké tehotenstvo).

305 UBO by mal zahŕňať všetky tieto atribúty prístupnosti: (i) informácie, komunikáciu, zaškolených zamestnancov poskytujúcich služby, ústretový prístup, (ii) dopravnú fyzickú a orientačnú prístupnosť MHD, automobilovú aj pešiu dopravu, parkovanie, (iii) vstup, pohyb a orientácia vnútri priestoru a budovy, (iv) interiérové vybavenie, technologické vybavenie, ovládanie, mobiliár, hygienické zariadenia, (v) nastavené zodpovedajúce procesy inštitúcií (interné aj externé voči verejnosti).

Východisko 6: Absentujúca drogová politika

Užívanie drog prirodzene kulminuje vo väčších mestách a je previazané na iné sociálne problémy a výzvy mestského života, preto mnohé európske mestá proaktívne pristupujú k riešeniu drogovej problematiky na svojom území. Väčšie mestá sú často lídrami v presadzovaní riešení v oblasti drogovej politiky na území štátu. Snahou budovania Bratislavy ako mesta pre všetkých je tiež vytvorenie adekvátneho priestoru na riešenie drogovej politiky, ktoré sa neopiera iba o sociálnu politiku, ale tiež o riešenia spojené s bezpečnosťou, s nastavením spoločenskej debaty o drogách a so zdravotníctvom.

Poskytovatelia sociálnych služieb vnímajú, že drogová scéna sa na Slovensku a v Bratislave zmenila. Predovšetkým vplyvom rôznych drogových subkultúr sa zmenilo/zvýšilo užívanie drog počas pandémie. To všetko v kontexte národných debát a stratégie štátu, kde vyčnieva represia a absentujú informácie nielen pre osoby, ktoré drogy užívajú, ale aj pre tie osoby, ktoré neužívajú drogy. U mladých ľudí sú obľúbené halucinogény, kokaín, taktiež je vnímaný presun na rekreačné užívanie liekov na predpis, užívanie v bytoch (hlavne v čase pandémie), ale aj zľahčovanie rizík užívania niektorých drog ako sú kanabis alebo halucinogény.

Napriek tomu, že podľa prieskumov ESPAD na Slovensku nie je užívanie nových psychoaktívnych látok príliš rozšírené (skúsenosť uviedlo 1,1 % mladých), experti upozorňujú na výskyt **nových psychoaktívnych látok**, ktoré prichádzajú práve z východnej Európy. Zástupcovia odbornej verejnosti sa zhodujú, že pre súčasnú drogovú scénu (stimulanty a opioidy, opiáty) v Bratislave je charakteristický tiež **výskyt nekvalitných drog**, ktorý môže spôsobovať v tejto oblasti veľké problémy. [306]

Odborná verejnosť vníma normalizáciu užívania drog (kokaín, psychotropné látky, marihuana) mladými ľuďmi z väčšinovej spoločnosti. Nastupuje nekritické preberanie životného štýlu spojeného s užívaním drog na základe napríklad televíznych trendov.[307] Drogy už nie sú súčasťou len okrajových skupín, stále viac sú súčasťou života majority.[308]

Nastáva zvyšujúci sa trend užívania alkoholu u žien. Pri zisťovaní bolo odborníkmi poukázané na zvyšujúci sa trend užívania nie len alkoholu, ale aj iných drog medzi ženami, s dôrazom na absenciu služieb, príp. prispôsobenia sa služieb pre túto cieľovú skupinu a jej špecifické potreby. Odborníci v analýze vypracovanej pre mesto opakovane zmieňovali tému nefunkčnosti alebo absencie niektorých služieb pre cieľovú skupinu ľudí užívajúcich drogy na území mesta Bratislava najmä v súvislosti s rodovo

306 Prebrané a upravené z AUGUR Consulting. *Vypracovanie analytickej časti komunitného plánu sociálnych služieb hlavného mesta SR Bratislava: Záverečná správa.* 2022.

307 Napr. cez rôzne seriály ako Narcos, Breaking Bad.

308 Prebrané a upravené z AUGUR Consulting. Vypracovanie analytickej časti komunitného plánu sociálnych služieb hlavného mesta SR Bratislava: Záverečná správa. 2022.

citlivými riešeniami. Absentujú služby pre tehotné užívateľky či matky s novorodencom, a tiež pre ľudí, ktorí užívajú alkohol. Táto problematika je aktuálna v súvislosti so zhoršením sociálnej situácie cieľovej skupiny užívateľov drog počas pandémie.[309]

309 Ibid.

Východisko 7: Nezodpovedajúce kapacity cintorínov v Bratislave

Na bratislavských cintorínoch je v súčasnosti voľných 6 622 pohrebných miest (urnových a hrobových). Tieto kapacity je možné bez dodatočných investícií rozšíriť o ďalších 6 765 miest (8 % existujúcej kapacity). Ide o využitie zatiaľ nevyužitých plôch na cintorínoch, resp. miest v urnových stenách. 70 % z tejto kapacity tvoria urnové miesta.

Zároveň Marianum počíta s plánmi na dodatočné investičné rozšírenie existujúcich cintorínov o ďalších 8 606 miest (10 % existujúcej kapacity), z 94 % ide o urnové miesta. Ide predovšetkým o plány výstavby nových urnových stien na existujúcich cintorínoch. Tieto projekty nie sú detailne pripravené a ocenené, je potrebné pripraviť podrobný investičný plán a rozširovania priebežne pripravovať podľa nákladovej efektívnosti a potreby.

Avšak pri priemernom počte nových pohrebov na cintorínoch Marianum za roky 2017-2020 sa takto identifikované kapacity minú v roku 2029. Prvé sa minú hrobové miesta, v roku 2030 budú chýbať aj urnové miesta. Je preto potrebné dovtedy vyriešiť otázku nového pohrebiska.

GRAF 85 Dostupné kapacity pohrebísk Marianum (model bez zmeny správania).

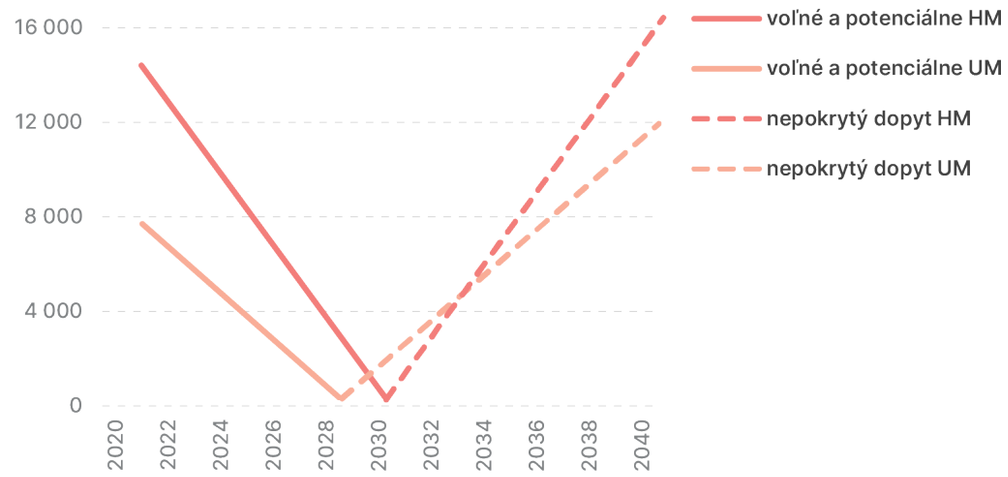

Zdroj dát: *Marianum, spracovanie HMBA, 2021*

TABUĽKA 16 Dostupné kapacity pohrebísk v Bratislave.

	Hrobové miesta	Urnové miesta	Spolu
Voľné existujúce miesta	5 058	1 564	6 622
Potenciálne miesta	2 058	4 707	6 765
Plánované rozšírenia	485	8 121	8 606
Spolu	7 601	14 392	21 993

Zdroj dát: *Marianum, spracovanie HMBA, 2021*

V územnom pláne mesta sa dlhodobo uvažuje s troma potenciálnymi miestami pre nový cintorín (Krematórium, Rača, Jarovce), za najvýhodnejšiu je podľa výkonnostného auditu Marianum[310] považovaná lokalita pri súčasnom Krematóriu. Kritické je majetkové vysporiadanie pozemkov, keďže pri každej z variant potrebuje hlavné mesto (Marianum) nadobudnúť pozemky zo súkromného vlastníctva. Rezervu môžu predstavovať pozemky pri Jarovciach, potenciálne aj so zámenou pozemkov alebo zmenou územného plánu.

TABUĽKA 17 Alternatívy pre umiestnenie nového pohrebiska.

Lokalita	Vlastníctvo	Rozloha v ha	ÚPN	Hodnotenie
Jarovce	Súkromné	23,1	1120	Aktuálne dopravne nedostupné, diaľnice ako bariéra. Možné zameniť za pozemky v správe MČ Jarovce. Potenciálne pri rozvoji celého územia medzi Slnečnicami a Jarovcami.
Nové Mesto, Zátišie	Súkromné	11,7	1120	Environmentálna záťaž z CHZJD, lokalita po odstránení záťaže vhodná skôr pre zástavbu.
Rača, smerom na Svätý Jur	Súkromné	11,0	1120	Z jednej strany ohraničené rušnou štvorpruhovou cestou, okolo vedie hlavná cyklotrasa medzi Bratislavou a Sv. Jurom.
Lamač, pri Krematóriu	Súkromné	12,0	1120	Najlepšie riešenie z ponúkaných možností

Zdroj dát: *Mapový portál HMBA, ÚGKK, spracovanie HMBA, 2021*

310 Výkonnostný audit Marianum: Záverečná správa. 2021.

B.10 ŠPORT

Pravidelná fyzická aktivita je jedným zo základných faktorov, ktorý prispieva k zdraviu populácie. Ľudia, ktorí pravidelne športujú, sú šťastnejší[311] a zdravší[312]. Pravidelný šport zvyšuje strednú dĺžku života a znižuje pravdepodobnosť kardiovaskulárnych ochorení, obezity, cukrovky a množstva iných ochorení. V skratke – športujúce mesto je šťastnejšie a zdravšie mesto.

311 FREY, S. B., GULLO, G. *Does Sports Make People Happier, or Do Happy People More Sports?.* 2021.

312 MALM, C., JAKOBSSON, J., ISAKSSON, A. *Physical Activity and Sports—Real Health Benefits: A Review with Insight into the Public Health of Sweden.* 2019.

Východisko 1: Málo ľudí vykonáva pravidelnú fyzickú aktivitu

Až 49 % populácie Slovenska nevykonáva žiadnu fyzickú aktivitu[313]. Pritom priemer najlepšej jednej tretiny krajín Európskej Únie je na úrovni 25 %[314]. Môžeme predpokladať, že tieto dáta sa do veľkej miery vzťahujú aj na Bratislavčanov a Bratislavčanky, hoci doplnkovým problémom je, že sa v súčasnosti neevidujú tieto dáta na úrovni miest. Vyplýva z toho potreba uskutočňovať vlastné štatistické zisťovanie, aby boli opatrenia v oblasti športu adresnejšie.

Čo o Bratislavčanoch a Bratislavčankách vieme, je, že stredná dĺžka života ako mužov, tak aj žien je nižšia ako u obyvateľov Viedne (v Bratislave (2018) 75,8 u mužov a 81,8 u žien[315]; vo Viedni (2020) 77,8 u mužov a 82,7 u žien[316]). Hoci šport nie je jediný aspekt, ktorý tento ukazovateľ ovplyvňuje, výrazne k nemu prispieva.

Zo športujúcich obyvateľov až 62 % vykonáva športovú aktivitu doma, čo nás výrazne odlišuje od západoeurópskych krajín, kde väčšina obyvateľov vykonáva pravidelnú športovú aktivitu mimo domu.[317] Jedným z vysvetlení, prečo tomu tak je, môže byť stav a dostupnosť športovej infraštruktúry mesta. Predpokladáme, že zvyšovanie dostupnosti mestskej športovej infraštruktúry a jej kvality bude ľudí motivovať k zvýšeniu pravidelnej fyzickej aktivity.

313 EUROPEAN COMMISSION. EUROBAROMETER. *Sport and physical activity.* 2018.

314 Ibid.

315 ŠÚSR. 2018.

316 BACHINGER, E. *Life Expectancy and Mortality in Vienna and Austria: An International Comparison.* 2003.

317 EUROPEAN COMMISSION. EUROBAROMETER. *Sport and physical activity.* 2018.

Východisko 2: Nízka spokojnosť so športovou infraštruktúrou

Kvalitná športová infraštruktúra je základom zvyšujúcej sa športovej aktivity obyvateľov. V priemere je však iba 46,6 % Bratislavčanov/iek spokojných so športovou infraštruktúrou v meste[318]. Pre porovnanie, priemerná hodnota v 12 hlavných mestách členských štátov EÚ s najvyššou mierou spokojnosti obyvateľov so športovou infraštruktúrou je na úrovni 66 %. Jedným z cieľov oblasti športovej infraštruktúry mesta by preto malo byť zvýšenie spokojnosti obyvateľov s jej kvalitou, ponukou a dostupnosťou, čo možno zabezpečiť práve tým, že sa bude viac investovať do športovej infraštruktúry.

318 Eurostat. 2019.

Východisko 3: Nízka dostupnosť športovej infraštruktúry

Geografická, časová, cenová dostupnosť, dostupnosť pre osoby so zdravotným znevýhodnením, rôznorodosť ponuky a kvalita – to všetko prispieva k tomu, aby boli ľudia viac motivovaní využiť športovisko. Čím je športová infraštruktúra dostupnejšia, tým je pravdepodobnosť športovania jedinca vyššia.

Jedným z ukazovateľov geografickej dostupnosti športovej infraštruktúry je jej pešia dostupnosť. Podľa filozofie tvorby 15-minútových miest by mali mať obyvatelia k dispozícii potrebné služby v pešej dostupnosti do 750 metrov od domu.

Na dostupnosť športovísk sa dá pozerať cez viacero úrovní. Ak by sme sa pozerali na športoviská v najširšom ponímaní, kde spadajú aj detské ihriská v škôlkach, turistické chodníky, neupravené vodné plochy či súkromné fitness strediská, tak je úroveň dostupnosti do 750 metrov na takmer 100 %.

Avšak ak sa zameriame na verejné športoviská, ktoré poskytujú infraštruktúru vhodnú na tzv. výkonnostné športovanie (futbalové ihrisko, multišportová hala, tenisový kurt), tak sa dostaneme pri 500 metroch na dostupnosť 76 %, pri 750 metrovej dostupnosti na 92 %[319].

K nedostupnosti športovísk výrazným spôsobom prispieva aj ďalší fenomén. V meste existuje množstvo športovej infraštruktúry vo verejnom vlastníctve. Napríklad športoviská a telocvične v areáloch a budovách verejných škôl sa nachádzajú v obytných zónach a predstavujú športovú infraštruktúru v dobrej pešej dostupnosti. Prednosťou školskej športovej infraštruktúry je aj skutočnosť, že v dopoludňajších hodinách sú školy vyťažované za účelom telesnej výchovy a v popoludňajších hodinách je potom možné tieto priestory prenajímať za účelom realizácie organizovaných či neorganizovaných foriem športových aktivít.

319 Generel športu (2009) aktualizovaný o databázu športovej infraštruktúry (2021).

OBRÁZOK 29 Dostupnosť všetkých športovísk do 750 metrov.

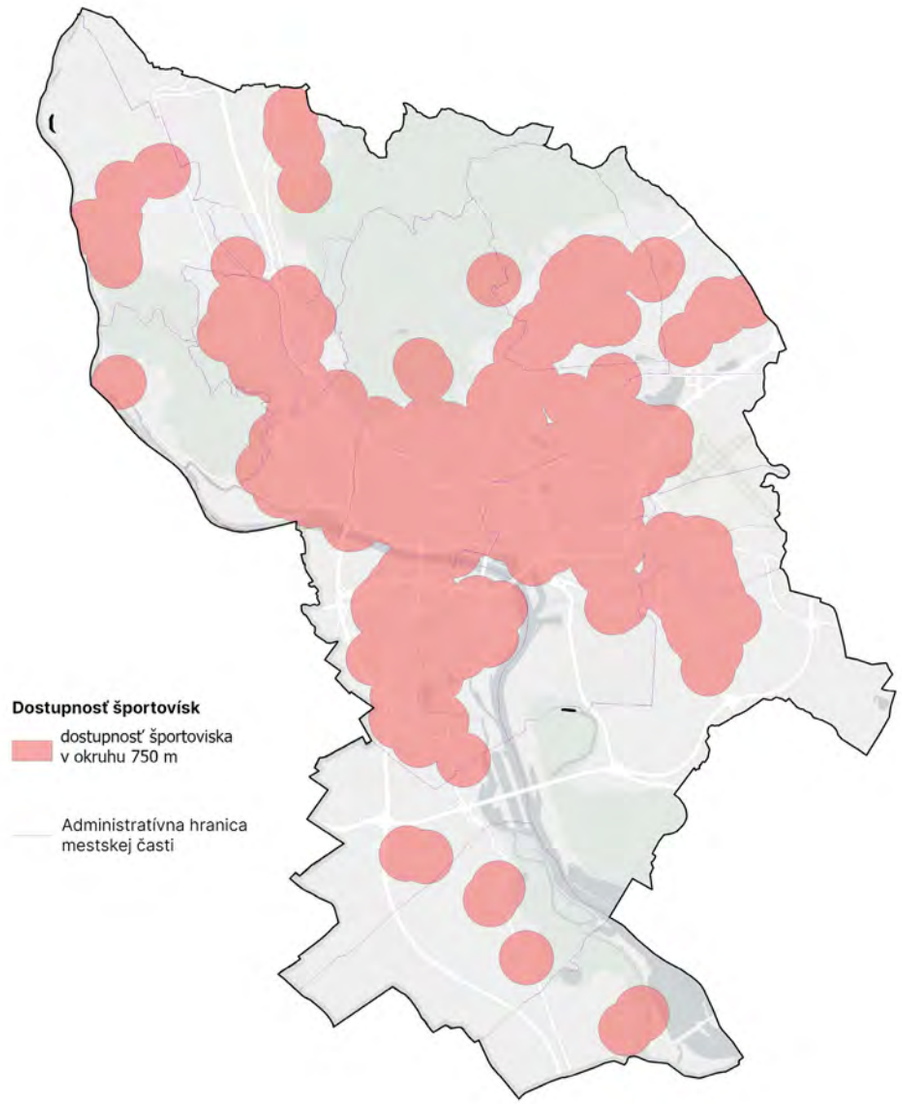

Zdroj dát: *MIB, vlastné spracovanie, 2022, ArcGEO, ŠOP SR, Esri, HERE, Garmin, GeoTechnologies, Inc., METI/NASA, USGS*

OBRÁZOK 30 Dostupnosť športovísk na výkonnostné športovanie do 500 metrov.

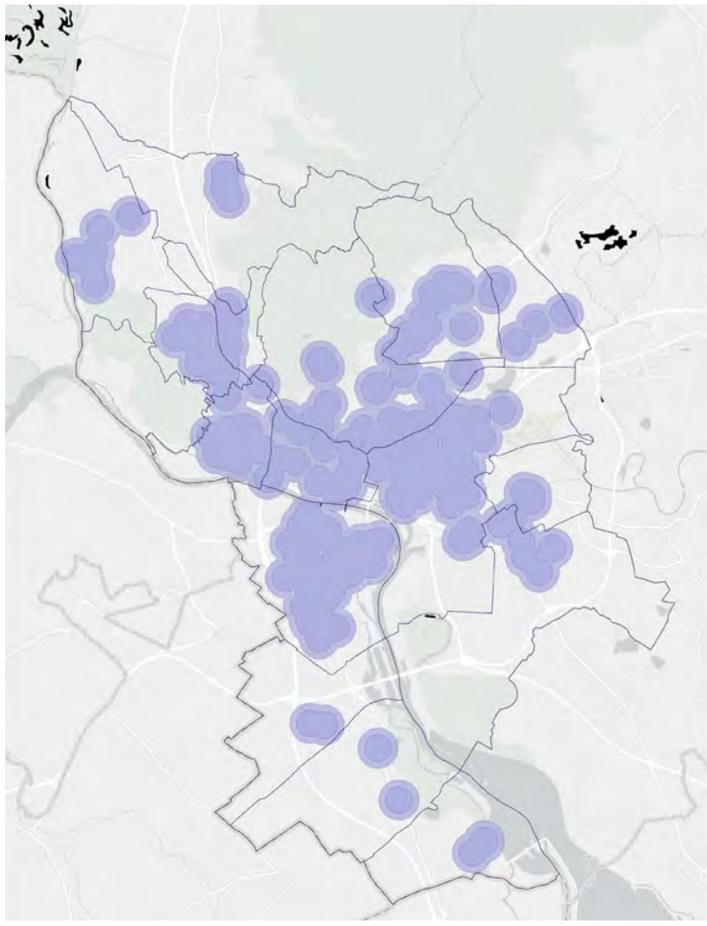

Zdroj dát: *MIB, vlastné spracovanie, 2022, ArcGEO, ŠOP SR, Esri, HERE, Garmin, GeoTechnologies, Inc., METI/NASA, USGS*

Na území Bratislavy sa nachádza 216 materských škôl, ktoré častokrát majú ako súčasť svojho areálu aj detské ihriská. Ďalej sa tu nachádza 91 základných škôl a 97 stredných škôl, ktoré častokrát prevádzkujú ako vnútornú, tak vonkajšiu športovú infraštruktúru.

V prípade, že by boli všetky školské ihriská so športovou infraštruktúrou dostupné a otvorené, stúpla by dostupnosť pri 500 metroch na úroveň 90,6 % a pri 750 metroch až na úroveň 96,4 %. V prípade, že by sme zarátali aj materské školy, dostali by sme sa na úroveň 97,7 % pri 500 metroch a až 99 % pri 750 metrovej dostupnosti.

Avšak často nie je zabezpečený systematický režim pre otvorenie športoviska. Veľká časť školských areálov je nedostupných pre širokú verejnosť, či už za odplatu či bezodplatne (v závislosti od typu infraštruktúry).[320] Na vytvorení systematického režimu sprístupnenia športovísk v školských areáloch by malo mesto spolupracovať s mestskými časťami a samotnými školami. Podobne systematicky by malo byť riešené aj budovanie a obnovovanie športovej infraštruktúry a detských ihrísk mestom aj mestskými časťami.

V Prahe je až 72,4 % z celkovej kapacity vnútornej školskej športovej infraštruktúry vo vyhradených časoch v popoludňajších hodinách otvorené športovým organizáciám, a to najmä prostredníctvom dlhodobých, časovo ohraničených prenájmov. Pri vonkajšej kapacite je toto číslo nižšie, na úrovni 50 %. Praha identifikovala ako najväčšie prekážky brániace vo zvyšovaní otvorenosti športových zariadení riziko poškodenia zo strany vandalov (31,8 %) a finančnú náročnosť (28,7 %), napr. osobné náklady na správcu objektu, náklady na energie.[321]. Obe prekážky sú však vhodným systémom riešiteľné.

V Trnave sú všetky športoviská základných škôl bezplatne otvorené verejnosti počas školských dní medzi 17:00 a 20:00, počas víkendov, sviatkov a dní pracovného pokoja od 10:00 do 20:00[322].

K dostupnosti športovísk navyše prispieva aj ich časová kapacita. Športoviská v správe STaRZ (ľadové plochy, plavárne) sú v určitých hodinách plne vyťažené a evidujú vysoký dopyt (7:00-9:00 a 16:00-22:00), avšak nie všetky športoviská plne využívajú tieto časy. Časová dostupnosť športovísk by mala sledovať najžiadanejšie časy a tým aktívne prispievať k ich dostupnosti.

Vyššie uvedené dáta indikujú, že geografická dostupnosť športovej infraštruktúry nie je sama o sebe nosným problémom, ak sa napríklad športoviská škôl sprístupnia verejnosti. Hlavným vysvetlením nízkej spokojnosti so športovou infraštruktúrou sa však javí byť nízka kvalita športovej infraštruktúry.

Jednoduchý a dostupný prístup k športovej infraštruktúre predstavuje jeden z najdôležitejších predpokladov k športujúcej spoločnosti vyznávajúcej zdravý životný štýl. Zároveň to je predpoklad, ktorý vie mesto riešiť v spolupráci s mestskými časťami, Bratislavským samosprávnym krajom a samotnými školami.

---

320 Takáto pripomienka bola vznesená aj Generálnou prokuratúrou Slovenskej Republiky k návrhu Koncepcie športu 2022 – 2026 (*https://beta.ucps.sk/pripomienky-prokuratury-ku-koncepcii-sportu-2022-2026*)

321 HLAVNÍ MESTO PRAHA. *Plán rozvoje sportu a sportovních zařízení v hl. m. Praze 2021-2032*. 2020.

322 TRNAVA.SK. *Škola sa končí, ale školské športoviská zostávajú prístupné verejnosti.* 2019.

Východisko 4: Cenová dostupnosť športovísk

Dôležitou súčasťou celkovej prístupnosti je aj cenová dostupnosť. Pre mesto a správcov športových zariadení je preto veľkou výzvou nájsť rovnovážny cenový model, ktorý bude sledovať aj cenovú dostupnosť, aj finančnú udržateľnosť prevádzok športovísk.

Cenovú dostupnosť športovísk pri trhovom správaní ovplyvňuje množstvo faktorov. Cena závisí od typu športoviska, či je kryté alebo vonkajšie, lokality, majiteľa, či prevádzkovateľa športoviska. Mesto spravuje svoje prevádzky cez svoju príspevkovú organizáciu STaRZ. STaRZ ako správca telovýchovných a rekreačných zariadení mesta má priamu rozhodovaciu právomoc ohľadom cenovej politiky svojich zariadení. Ak by však nastavoval cenník len na základe princípu cenovej dostupnosti, tak prirodzene nekoná trhovo. Bez mestských či iných dotácií by takáto politika viedla k narastajúcim prevádzkovým stratám.

STaRZ disponuje rôznorodou štruktúrou svojich zariadení od zimných štadiónov, cez plavárne, kúpaliská až po rekreačný areál Zlaté Piesky. Každý tento typ prevádzok má iné energetické potreby a odlišné príjmovo-nákladové štruktúry. V rámci prevádzkového modelu si preto musí STaRZ nastaviť taký režim, aby na jednej strane uspokojoval potreby čo najväčšieho počtu obyvateľov mesta a na druhej strane aby negeneroval výraznú stratu. STaRZ v súčasnosti prevádzkuje:

- Zimný štadión Ondreja Nepelu,
- Plaváreň Pasienky,
- Zimný štadión Harmincova,
- Športová hala Harmincova,
- Letné kúpalisko Lamač,
- Letné kúpalisko Rosnička,
- Letné kúpalisko Delfín,
- Letné kúpalisko Tehelné pole,
- Areál zdravia Zlaté Piesky.

Na základe výsledkov auditu STaRZ[323] z roku 2021 je konštatované že ceny vstupného na letné kúpaliská a športové haly v správe STaRZ sú väčšinou na nižšej úrovni ako sú kúpaliská v okolí hlavého mesta. Problematickým sa javí byť nie tak cenová dostupnosť, ako technická úroveň a ponuka služieb kúpalísk. Navyše, napríklad zvýšené vstupné do plavární Pasienky neprinieslo želaný efekt zvýšených tržieb pre STaRZ. Vďaka kombinácií ostatných faktorov (zmena štruktúry vstupného, nárast návštevníkov prostredníctvom Multisport kariet) klesol predaj vstupného

323 Výkonnostný audit STaRZ: Záverečná správa. 2021.

pre dospelých. Pri súčasnom nastavení si ani letné kúpaliská, ani športové haly nedokážu na seba zarobiť. Výsledkom teda je, že zariadenia STaRZ sú v konkurencii cenovo dostupné, nie sú však cenovo udržateľné a zároveň nie sú po kvalitatívnej stránke dostatočne konkurencieschopné.

Hlavnými odporúčaniami pre zlepšenie finančných ukazovateľov STaRZ zo správy vyplýva zlepšenie plánovania vo všetkých oblastiach riadenia, potenciál prevádzkových úspor (predovšetkým osobné náklady a podporné služby), zvýšenie transparentnosti a konkurencie vo verejných obstarávaniach, zvýšenie atraktívnosti športovísk a zlepšenie vymáhania zmlúv od obchodných a gastronomických prevádzok.

V meste je však veľké množstvo športovej infraštruktúry mimo STaRZ. Mesto má rôzne varianty nástrojov, ako vie takúto existujúcu infraštruktúru a jej dostupnosť ovplyvňovať. Závisí to najmä od toho kto danú infraštruktúru vlastní, či škola, či mestská časť, či kraj, či štát alebo súkromné subjekty.

Východisko 5: Nedostatok peňazí v športe

Šport v Bratislave je dlhodobo nedostatočne financovaný. V rokoch 2015-2022 bolo v priemere 0,97 % rozpočtu mesta vyčleneného na šport. Najhoršia situácia bola v roku 2015, kedy bol tento ukazovateľ na úrovni 0,64 %[324]. Pre porovnanie, mesto Brno malo v roku 2018 4,2 % rozpočtu vyčleneného na šport, Ostrava na úrovni 6,2 %, Krakov 2,2 %, Praha 1,7 %[325].

Problémom však nie je iba pomerné číslo. Keďže rozpočet mesta Bratislava je dlhodobo vysoko pod úrovňou okolitých porovnateľných miest (pozri časť ekonomický rozvoj), problémom sú aj čísla absolútne. V rokoch 2015-2022 bolo rozpočtovaných na úrovni mesta na šport v priemere 6,69 Eur na občana na rok (bez započítania výdavkov mestských častí do športu). Pre porovnanie, v okolitých mestách boli tieto ukazovatele na viac ako dvojnásobnej úrovni prinajmenšom. V prípade Ostravy bolo v roku 2018 minutých 83 Eur na obyvateľa, v Brne 67 Eur, Krakove 40 Eur, Prahe 37 Eur, Viedni 19,5 Eur a Mníchove 24 Eur [326].

Dôležitým faktorom je nielen množstvo peňazí, ktoré sa do športu investuje, ale aj spôsob, akým sú investované. Mesto dlhodobo potrebuje investovať do športovej infraštruktúry, aby postupne doháňalo investičný dlh. Avšak v súčasnosti je pomer odpisov a investícií 6:1, čo znamená, že majetok dlhodobo viac starne ako sa obnovuje – technologický dlh narastá [327]. Dôsledkom tohto dlhodobého nastavenia je neudržateľnosť správy zariadení, ich degradácia a následná násobne drahšia generálna rekonštrukcia havarijného stavu.

Ukazovateľom tohto je aj energetická zastaranosť športovísk v správe STaRZ. Na základe auditov vykonaných na všetkých budovách v správe magistrátu bolo odhadnuté, že do športovísk by mali smerovať investície vedúce k dlhodobým energetickým úsporám v objeme takmer 5 miliónov eur[328]. Vďaka aktivitám ako zavedenie systému energetického manažmentu, modernizácii osvetľovacej sústavy, využívania odpadového tepla, rekonštrukciám technológií chladenia, zatepľovaniu či rekonštrukciám rozvodov tepla, by sa mohli stať športoviská energeticky aj finančne udržateľnejšie.

324 V rokoch 2015-2018 sa splácal dlh za rekonštrukciu Zimného štadiónu Ondreja Nepelu – tieto výdavky sú vyčlenené zo štatistiky.

325 HLAVNÍ MESTO PRAHA. *Plán rozvoje sportu a sportovních zařízení v hl. m. Praze 2021-2032.* 2020.

326 Ibid.

327 Účtovníctvo Správy telovýchovných a rekreačných zariadení.

328 Energetické audity hradené z programu ELENA (European Local ENergy Assistance) v rámci Európskej investičnej banky (https://www.eib.org/en/products/advising/elena/index.htm).

GRAF 86 Percento z celkového rozpočtu HMBA smerované na šport podľa rokov.

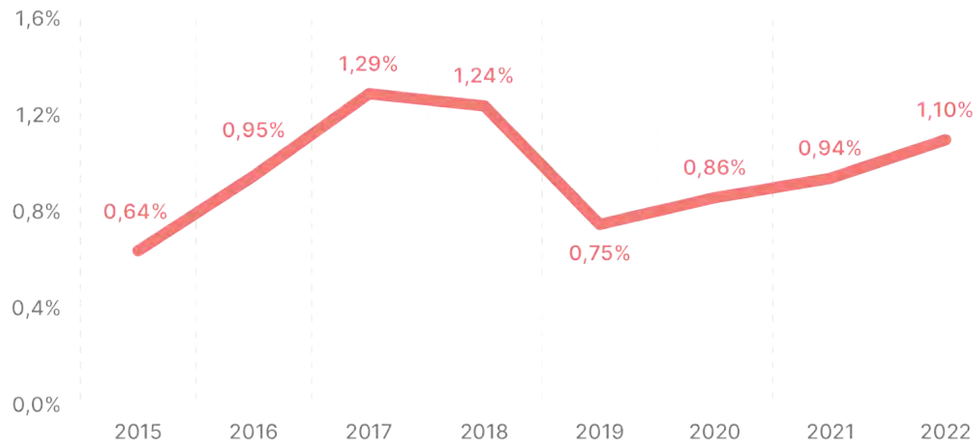

Zdroj dát: *Rozpočet Hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy*

GRAF 87 Priemerný výdaj z rozpočtu HMBA na šport na obyvateľa.

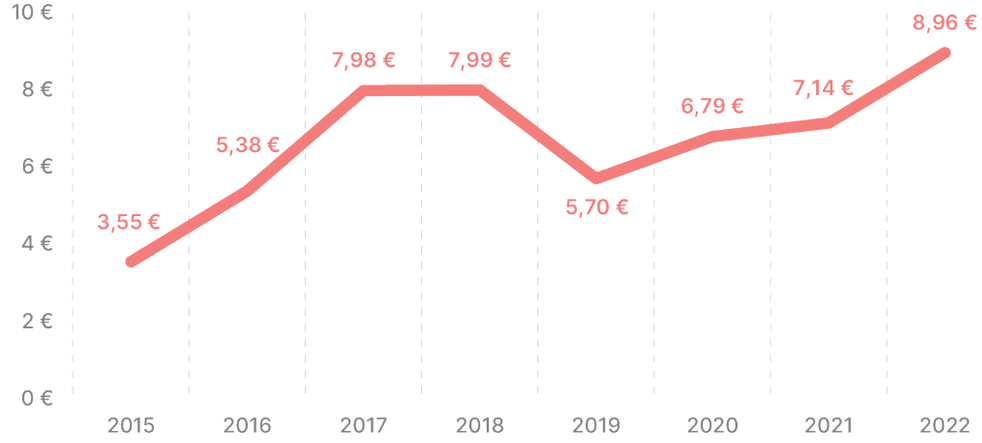

Zdroj dát: *Štatistický úrad Slovenskej republiky, rozpočet Hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy*

Východisko 6: Malá časť výdavkov ide do investičných aktivít

Je smutnou realitou, že počas posledných 20 rokov mesto neinvestovalo do žiadnej výraznej novej športovej infraštruktúry. Kľúčové mestské športoviská pod správou STaRZ sú síce momentálne prevádzkyschopné, ale nedostatočné investície do ich modernizácie a rekonštrukcie indikujú v blízkej dobe problémy. Sanácia jednotlivých prevádzok je samozrejme prioritná, interný mestský audit však navrhuje aj riešenia na optimalizáciu energetickej náročnosti, na ktoré je možné čerpať zdroje aj z európskych dotačných schém.

→ **Zimný štadión Ondreja Nepelu (ZŠON)** bol naposledy rekonštruovaný pred 11 rokmi a jeho technické vybavenie nespĺňa aktuálne požiadavky na energetickú efektívnosť. Mesto doň investovalo naposledy minulý rok, kedy sa rekonštruovali šatňové priestory. V nasledujúcom krátkodobom až dlhodobom horizonte budú potrebné nasledovné investície:

- Dostavba šatňových priestorov v malej hale.
- Realizácia rozšírenia vzduchotechniky v malej hale.
- Dostavba prevádzkových priestorov medzi plochami tréningovej haly.
- Modernizácia osvetlenia.
- Využitie odpadového tepla pre snehovú jamu.
- Inštalácia kogeneračnej jednotky na kombinovanú výrobu elektriny a tepla.
- Inštalácia fotovoltického systému na výrobu elektriny
- Zavedenie systému energetického manažmentu..
- Modernizácia biometrických systémov.
- Modernizácia multimediálnej kocky.

→ **Plaváreň Pasienky** je v exteriéri i interiéri v havarijnom stave a pritom sa jedná o jediný 50 metrový bazén v meste. Aj z mestských prieskumov je zrejmé, že obyvateľom chýbajú najmä športoviská na plávanie. Séria investícií sa preto zameria nielen na sanáciu hlavného objektu, ale aj na prevádzkovú efektívnu synergiu s vedľajším susedným objektom malej plavárne so saunou a fitnes centrom.

- Rekonštrukcia hygienických zariadení.
- Rekonštrukcia areálovej kanalizácie.
- Rekonštrukcia výmenníkov na ohrev bazénových vôd.
- Realizácia energetických úspor a opatrení (rekuperácia, fotovoltaika, zateplenie).
- Rekonštrukcia technologických zariadení.
- Rekonštrukcia strechy na zelenú strechu.
- Rekonštrukcia podhľadu 50 m bazéna so zateplením vrátane LED osvetlenia.
- Rekonštrukcia vnútornej kanalizácie malého bazéna, sauny a modernizácia prevádzkových priestorov sauny.

→ Podobne je na tom **Zimný štadión Harmincova (ZSH)**, kde je potrebná rekonštrukcia a revitalizácia celého areálu. Do tohto objektu mesto v minulosti v porovnaní s inými prevádzkami investovalo veľa. Napriek týmto investíciám sa to neprejavilo na zvýšení návštevnosti. Každopádne aj táto prevádzka potrebuje opäť sériu investícií:

- Rekonštrukcia ľadovej plochy, strojovne a chladenia.
- Rekonštrukcia osvetlenia.
- Zavedenie systému energetického manažmentu.
- Rekonštrukcia nosníkov.
- Zateplenie fasády vykurovanej časti štadióna.
- Rozšírenie prevádzkových priestorov (druhá ľadová plocha).
- Inštalácia solárnych kolektorov na prípravu teplej vody.
- Inštalácia fotovoltického systému na výrobu elektriny.

→ **Letné kúpaliská (LK)** v správe STaRZ (Lamač, Rosnička, Delfín, Tehelné pole) je potrebné priblížiť modernému štandardu verejných priestranstiev spolu s energetickými racionalizáciami. Niektoré fungujú už od 60. rokov minulého storočia a neprešli odvtedy zásadnou obnovou. Aj vplyvom klimatických zmien a teda aj rastúcich teplôt mesto a STaRZ zaznamenáva zvýšený dopyt a návštevnosť v týchto prevádzkach počas letných mesiacov. Preto investície pomôžu niektoré dosluhujúce objekty znovu oživiť, sfunkčniť, rozšíriť a zatraktívniť ich ponuku:

- LK Krasňany – rekonštrukcia tohto kúpaliska je súčasťou Programu obnovy verejných priestorov Živé miesta, ktorého cieľom je modernizácia a skvalitňovanie dlhodobo zanedbaných verejných priestorov v Bratislave
  - » Revitalizácia areálu vrátane rekonštrukcie bazénov a technológií
  - » Výstavba nových prevádzkovo relaxačných objektov
  - » Rekonštrukcia šatní a vybudovanie kolonády s novým vstupom
  - » Rozšírenie pozemku a výstavba športových a workout ihrísk

- » Inštalácia solárnych kolektorov na prípravu teplej vody
- » Inštalácia fotovoltického systému na výrobu elektriny
- » Modernizácia osvetlenia
- » Zavedenie systému energetického manažmentu

- LK Rosnička so Saunou
  - » Rekonštrukcia stredného bazéna s vodnými atrakciami.
  - » Rekonštrukcia filtračnej stanice.
  - » Vybudovanie objektu so skrinkami pre návštevníkov.
  - » Realizácia prekrytia plaveckého bazéna s cieľom celoročného využitia.
  - » Rekonštrukcia a rozšírenie vonkajších ihrísk.
  - » Rekonštrukcia vstupných priestorov a prevádzkovej budovy.
  - » Rekonštrukcia prevádzkových priestorov sauny a realizácia energetických úsporných opatrení (rekuperácia, fotovoltaika, solárne panely, zateplenie a pod).
- LK Tehelné pole – STaRZ má ambíciu iniciovať procesy na synergickú a efektívnu prevádzku spolu so ZŠON nielen v zmysle centralizácie správy prevádzok, ale aj energetickej integrácie procesov, ako napríklad vzájomné využitie tepla a vody. Volanie verejnosti po vybudovaní ďalšieho 50 m bazéna v meste môže naštartovať iniciatívu na transformáciu areálu v LK Tehelné pole na prekrytý 50 m bazén s celoročným využitím ako aj vonkajší bazén pre letné mesiace. Každopádne areál potrebuje investície na jeho celkovú revitalizáciu a modernizáciu:
  - » Rekonštrukcia plaveckého bazéna, technológie a následné prekrytie, transformácia na 50 m (olympijský) bazén.
  - » Rekonštrukcia prevádzkovej budovy a areálu.
  - » Zavedenie systému energetického manažmentu.
- LK Delfín so Saunou
  - » Rekonštrukcia prevádzkovej budovy (zateplenie fasády, strechy, terasy, výmena otvorov).
  - » Aplikácia úsporných zariadení (solárne kolektory, fotovoltaika).
  - » Rekonštrukcia zdroja tepla.
  - » Hydraulické vyregulovanie a termostatizácia
  - » Rekonštrukcia zdravotno technických inštalácií
  - » Modernizácia osvetlenia
  - » Rekonštrukcia kotla na výrobu pary a rozvodov pre parnú saunu
  - » Zavedenie systému energetického manažmentu
- LK Rača
  - » Výstavba prevádzkového objektu vrátane stravovacích služieb a filtračnej stanice
  - » Rekonštrukcia bazénov vrátane ohrevu bazénových vôd.
  - » Revitalizácia areálu.
  - » Modernizácia osvetlenia.
  - » Aplikácia úsporných zariadení (solárne kolektory, fotovoltaika).
  - » Rekonštrukcia zdravotno-technických inštalácií.
  - » Zavedenie systému energetického manažmentu.
- LK Lamač
  - » Realizácia ohrevu bazénových vôd.
  - » Aplikácia úsporných zariadení (solárne kolektory, fotovoltaika).
  - » Zavedenie systému energetického manažmentu.

→ **Areál Zlaté Piesky (AZZP)** a ostatné zariadenia si tiež vyžadujú miernu až rozsiahlu modernizáciu, aby vedeli ešte dlho fungovať a poskytovať pre obyvateľov štandard v dnešnej dobe. Preto je areál už súčasťou projektového riešenia MIBu, ktorý pripravuje jeho komplexnú revitalizáciu.

- Asanácia hotela Flóra, ktorý predstavuje pre verejnosť bezpečnostné riziko.
- Modernizácia inžinierskych sietí.
- Riešenie parkovania v areáli (P+R, regulácia parkovania na komunikáciách).
- Aplikácia nového režimu prevádzok (cashless, centrálne spracovanie úhrad, dizajn manuál).
- Rekonštrukcia vnútornej kanalizácie.
- Rekonštrukcia prevádzkových budov, ubytovacích a stravovacích zariadení.
- Vybudovanie vodných atrakcií.
- Realizácia plávajúcich mól na jazere.
- Rozšírenie športového areálu – výstavba multišportového ihriska.
- Zavedenie systému energetického manažmentu.

Okrem horeuvedených investičných projektov do rekonštrukcií existujúcich prevádzok má mesto a STaRZ v príprave a realizácii niekoľko **investícií do novej infraštruktúry**. Mesto a STaRZ v lete predstavia 6 nových workoutových ihrísk s názvom **Cvičko**. Inšpirujúc sa trendami zo západných metropol a vzrastajúcim dopytom po tomto druhu fitnes aktivít sa mesto rozhodlo investovať do vybudovania siete workout ihrísk v mestských verejných priestoroch, najmä v blízkosti bratislavských mostov. Doteraz zanedbané priestory MIB spolu s architektmi premení na multifunkčné verejné fitnes športoviská, ktoré bude prevádzkovať STaRZ.. Cieľom je propagácia zdravého životného štýlu v meste a zvyšovanie povedomia správneho cvičenia aj pre nešportovcov. V projektovej príprave je aj výstavba **novej gymnastickej haly** či vybudovanie **Centra vodných športov Zemník** naprieč mestskými časťami Petržalka, Jarovce a Rusovce. Ďalšie investície do novej športovej infraštruktúry budú podliehať podrobnej analýze potrieb a princípu hodnoty za peniaze.

Množstvo infraštruktúry je technicky, energeticky a morálne zastarané, a preto práve kapitálové investície sú dôležité. Vďaka kapitálovým výdajom prebieha modernizácia a vylepšovanie súčasných športovísk či výstavba nových. Bežné výdavky do športu tento investičný dlh neznižujú.

V roku 2020 išlo iba takmer 20 % z výdavkov STaRZ do kapitálových investícií. V rokoch 2021 (26 %) a 2022 (38 %) vidno pozitívny trend v náraste pomeru v prospech kapitálových výdajov.

GRAF 88 Percento z rozpočtu STaRZ, ktoré smeruje do CAPEX a OPEX investícií v športe.

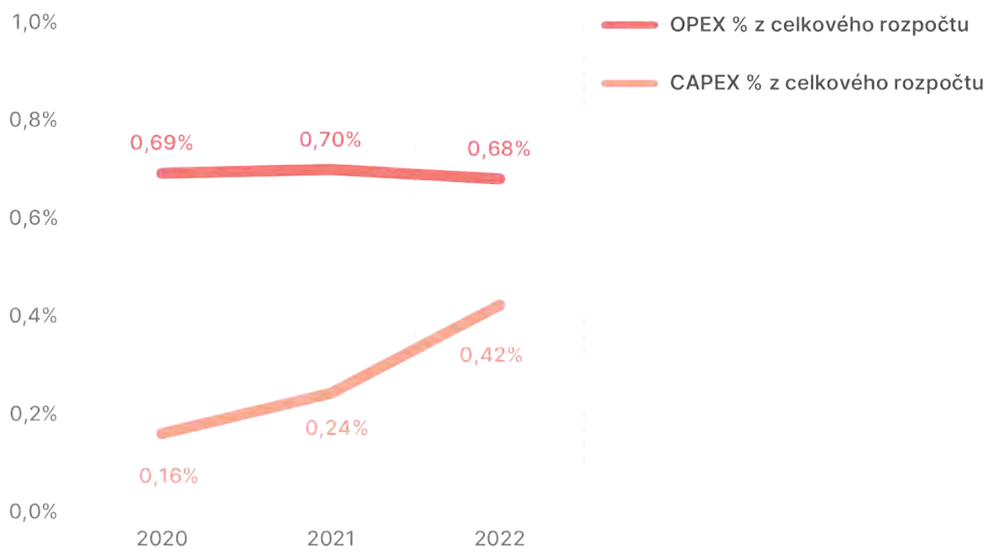

Zdroj dát: *Záverečný účet hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy za rok 2021 a Hodnotiaca správa programového rozpočtu za rok 2021*

V ***GRAFE 88*** vidieť vývoj OPEX (bežných) výdavkov a CAPEX (kapitálových) výdavkov k celkovému mestskému rozpočtu.

Ak sa pozrieme na ukazovateľ kapitálových výdajov na obyvateľa, tak v roku 2020 bolo minutých 1,31€ na kapitálové výdaje na obyvateľa za rok, v roku 2021 1,84€ a v roku 2022 už 3,44€ . Medzi rokmi 2014-2018 v priemere Praha minula 10,8€ na obyvateľa za rok, Brno 16,2 € na obyvateľa za rok a Ostrava 26,8€ na obyvateľa za rok[329].

Na zimný štadión Ondreja Nepelu smerovalo 29 % (2,2 mil. eur) všetkých investícií STaRZ-u od roku 2010. Najmenej STaRZ investuje do letných kúpalísk, hoci majú najvyššiu návštevnosť.[330]

Napriek tomu, že investičný dlh v STaRZ je výrazný, rozloženie investícií do jednotlivých prevádzok v minulosti nevychádzalo z jasnej priorizácie a stratégie. Z toho dôvodu sa výrazne menej investovalo do letných kúpalísk, ktoré majú najvyššiu návštevnosť a viac napr. do ZŠ Harmincova, kde návštevnosť napriek investíciám kontinuálne klesá.[7]

Výrazne podpriemerne STaRZ investoval v rokoch 2012 a 2020. Nižšie investície v roku 2012 mohli byť spôsobené práve vyššou sumou investícií v predchádzajúcom roku spojenou s prestavbou ZŠON. Rok 2020 bol na druhej strane poznačený pandémiou koronavírusu, ktorá mala dopad na rozpočet a príjmy STaRZ-u, ale aj HMBA, čo mohlo ovplyvniť investičné možnosti oboch aktérov.

Na druhej strane v poslednej dobe evidujeme projektové aktivity do mestskej športovej infraštruktúry od nemestských aktérov, ktoré sú v súčasnosti v rôznych štádiách rozpracovanosti. V niektorých projektoch tohto druhu môže mesto zohrávať dôležitú rolu, či už ako spoluinvestor alebo spolu-prevádzkovateľ.

Bratislavský samosprávny kraj pripravuje v Petržalke športový kampus. Toto je plánované spolu s viacerými zväzmi a v neformálnej rovine pozvala do spolupráce aj mesto[331]. Ďalším veľkým projektom je Národný kanoistický areál s pracovným názvom „Zemník“, lokalizovaný v Petržalke, Jarovciach a Rusovciach iniciovaný Slovenským zväzom kanoistiky[332]. V Rači sa už niekoľko rokov pripravuje športový areál „LBG aréna“, avšak ani tento projekt ešte nie je vo finálnej fáze.[333] V neposlednom rade sa plánuje investícia do krytej futbalovej haly v Petržalke. Tento projekt

329 HLAVNÍ MESTO PRAHA. *Plán rozvoje sportu a sportovních zařízení v hl.* m. *Praze 2021-2032.* 2020.

330 Výkonnostný audit STaRZ: Záverečná správa. 2021.

331 BRATISLAVSKÝ KRAJ. *Kampus športu a zdravia v Petržalke sa opäť posunul o krok vpred.* 2022.

332 TREND.SK. *Prvá etapa výstavby vodíckeho areálu v Jarovciach si vyžiada 12 miliónov eur.* 2021.

333 RAČAWEB.SK. *V areáli budúcej LBG arény je rušno. Začala sa už konečne výstavba?* 2021.

je rovnako v štádiu príprav[334]. Všetky tieto investície budú zvyšovať dostupnosť a kvalitu športovej infraštruktúry v meste, no súčasne budú predstavovať aj potenciálny odliv zákazníkov zariadení STaRZ, čo môže prehlbovať ťažkosti STaRZ udržiavať finančný model v rovnováhe.

334 AMBROZOVÁ, M. *Ďalší športovec investuje doma. Futbalový reprezentant chce na okraji Petržalky tréningovú halu.* 2019.

Východisko 7: Nízka finančná podpora pre grantové schémy

Okrem mesta sú športové podujatia a športová infraštruktúra do veľkej miery tvorené lokálnymi športovými klubmi, záujmovými krúžkami, občianskymi združeniami či inými komunitnými organizáciami. Tieto komunitné organizácie organicky vypĺňajú priestor, kde chýba štátna či mestská športová zložka. Je teda kľúčové tieto organizácie podporovať ako na operačnej, tak aj investičnej úrovni.

V roku 2020 bol obnovený grantový program na šport a v tom roku bolo aj preinvestovaných 1 050 000 €. V roku 2021 to bola čiastka 820 000 € a v roku 2022 je plánovaných 1 300 000 €. Keďže žiadatelia vidia, že tento program je funkčný, počet žiadateľov medziročne narástol. V roku 2020 bolo prijatých 193 žiadostí o grant, v roku 2021 to bolo už 229 žiadostí.

V roku 2020 bolo celkovo 63 % žiadostí uspokojených, v roku 2021 58 %. Avšak v prípade grantového podprogramu číslo 4, ktorý je zameraný na podporu investícií do športovej infraštruktúry v hlavnom meste – projekty s podporou od 10 000 eur do 150 000 eur – bola uspokojenosť iba na úrovni 35 % (2020) resp. 32 % (2021).

Ak sa nejaká organizácia či občianske združenie snaží o zlepšovanie dostupnosti a kvality športu a športovej infraštruktúry vo svojom okolí, takáto aktivita by mala byť výrazne oceňovaná a podporovaná. Miera podpory požiadaviek o grantovú podporu by teda mala byť výrazne vyššia. 100 % podpora samozrejme nie je cieľový stav (kvalita a zmysel grantových podaní sa odlišuje).

Súčasná nesystematická spolupráca medzi organizovanými a neorganizovanými športovými organizáciami, mestom a ďalšími aktérmi v meste nenapomáha iniciatíve tvorby takýchto podujatí. Vďaka systematizovanejšej, jednoduchšej a užívateľsky príjemnejšej možnosti organizovania takýchto podujatí sa takáto forma organickej tvorby podujatí zvyšuje.

Východisko 8: Chýbajúci koncepčný prístup k téme športu a výstavby športovej infraštruktúry v meste

Mesto sa potrebuje pri rozhodnutiach o investíciách do športu opierať o dáta, trendy a stratégie. Takéto podklady pre investície do športu, žiaľ, v súčasnosti chýbajú. Chýba aktuálna a úplná evidencia a databáza športovísk na území mesta. Zoznam by mal byť čo najpresnejší a mal by obsahovať nielen športoviská vo vlastníctve mesta z dôvodu potreby aktualizácie generelu športu, ktorý dáva úplne presný obraz o vyššie zmieňovanej dostupnosti športovísk.

Mesto a ani STaRZ nemá určenú stratégiu či koncepciu športu, nemá jasne zadefinované dlhodobé ciele v oblasti športu a rozvoja športovej infraštruktúry. Toto je aj jeden z hlavných záverov výkonnostného auditu STaRZ *„Chýbajú strategické a koncepčné materiály na úrovni mesta aj STaRZ ohľadom rozvoja športu či športovej infraštruktúry“, či „Plán verejného obstarávania nereflektuje realitu, polovica plánovaných súťaží neprebehne, ale pribudne raz toľko neplánovaných“* [335]

Mesto nemá určené postupy a manuály pre výstavbu menšej, mestotvornej a verejne dostupnej športovej infraštruktúry, ako napríklad skateparky či workoutové ihriská. Tieto sú pomerne ľahké na duplikovanie, nenáročné na priestor a finančné prostriedky, a preto by bolo vhodné k nim pristupovať koncepčne za výraznej podpory a centralizácie zo strany magistrátu.

Jedným z dôvodov vyššie spomenutých problémov je do veľkej miery aj fakt, že šport dlhodobo nie je považovaný za prioritu v rámci tvorených politík mesta a v meste vystupujúcich aktérov.

335 Výkonnostný audit STaRZ: Záverečná správa. 2021.

Východisko 9: Nedostatočné integrovanie výstavby športovej infraštruktúry do investičných projektov mesta

Napriek existencii pilotných projektov ako skatepark pod Mostom SNP či skatepark v rámci nového parku v Karlovej Vsi mesto nedisponuje rámcovými predpokladmi pre spoluprácu útvarov na integrovaní športovej infraštruktúry do stavebných investičných projektov. Nie je štandardom, že v rámci rekonštrukcie verejných priestorov sa automaticky pridávajú prvky športovej infraštruktúry.

Podobne v oblasti väčších investičných projektoch mesta, napríklad bytových domov, nie sú nijako zakotvené ambície budovania športovej infraštruktúry. Je preto dôležité nastaviť nový štandard integrácie novej, prípadne obnovy existujúcej športovej infraštruktúry pri investičných akciách mesta, kedy do územia prichádzajú noví obyvatelia.

Navrhujeme preto pre plánovanie novej športovej infraštruktúry aktualizovať koncepciu športu mesta, pravidelne zbierať dáta, sledovať trendy ako aj vypracovať Manuál športovej infraštruktúry vo verejnom priestore. Tieto pomôžu v meste nastaviť rámce pre všetkých aktérov, ktorí sa zaoberajú výstavbou a prevádzkou športovej infraštruktúry.

Východisko 10: Agenda zdravia ako priorita mesta

Na základe celosvetovej iniciatívy World Health Organisation sa v roku 1993 založila v rámci magistrátu organizácia s názvom Kancelária Zdravé mesto ako časť sekcie sociálnych vecí.[336] Hlavné mesto prostredníctvom tejto kancelárie podporovalo osvetové a preventívne programy na podporu zdravia a prevenciu chorôb finančnou dotáciou, bezplatným prenajímaním priestorov, spoluúčasťou na aktívnej propagácii všetkých projektov a aj ich organizovaní (s rozpočtom 5 000 – 8 000 €/ročne). Navyše, táto kancelária mala za úlohu každoročne spracovávať správu o stave a podpore zdravia v meste.

Financie z grantovej schémy sa medzičasom presunuli do nových transparentných grantových schém v rámci sekcie sociálnych vecí. Navyše, povinnosť každoročného spracovania správy bola vo februári 2022 zrušená kvôli nedostatočným personálnym kapacitám. Týmto fakticky činnosť kancelárie zanikla.

Ako už bolo zmieňované vyššie, nie je možné tvoriť dobré politiky bez kvalitných dát. Práve preto existuje záujem o to, aby vznikal analytický súhrn determinantov životného prostredia (napríklad kvalita ovzdušia, kvalita vody, hluk, odpady) vo vzťahu k zdravotnému stavu obyvateľstva. Tieto témy sú však prierezové a nemali by byť výlučne v gescii sektorových útvarov (sociálne veci, životné prostredie). V Brne má na starosti túto agendu osobitné oddelenie zdravia, vo Varšave oddelenie zdravotných politík a vo Viedni agentúra na podporu zdravia.[337]

V súčasnosti teda chýba agende zdravia na úrovni mesta jasný nositeľ, analytická kapacita, ciele a tým pádom aj implementácia. Mesto nerealizuje nijaké aktivity smerom k osvete ohľadom zdravého životného štýlu či aktivity smerom k deťom a mládeži. V tomto ohľade by bolo prínosné využiť synergické efekty spolu s centrami voľného času.

K propagácii zdravotného štýlu by výrazne mala napomáhať samotná príspevková organizácia mesta STaRZ. Či je v tejto aktivite efektívna by malo byť predmetom analýzy a prieskumu verejnej mienky. V prípade, že nie je, bude potrebné, aby došlo k súčinnosti s komunikačným oddelením mesta a nastavil sa plán rebrandingu mestského športu. Predpokladom je iniciovanie prieskumu medzi vzorkou obyvateľstva s cieľom zistiť, aký podiel ľudí organizáciu STaRZ pozná, ako si ľudia komunikáciu športu v meste predstavujú a čo od nej očakávajú. Skúsenosti z iných miest ukazujú rôzne prístupy k mestskej športovej značke. V Brne je mesto zastúpené organizáciou STAREZ alebo so značkou Sportujeme v Brne[338], v Prahe to je Praha Sportovní[339]. Vo Viedni je centralizovaná mestská správa športovísk a informácií ohľadom nich zastúpená prostredníctvom organizácie Wiener Sport[340].

Navyše, mesto ani trh v súčasnosti neponúka prehľadný a centralizovaný portál o športových podujatiach v meste a chýba centralizovaný užívateľsky jednoduchý portál na rezerváciu športovej infraštruktúry mesta. Takýto rezervačný portál môže byť prepojený aj s rezervačnými systémami ostatných mestských príspevkových organizácií mesta (napr. Mestské lesy a pod.).

Bratislavský šport, jeho propagácia a prehľad športovej infraštruktúry by mali byť zastúpené v mestskej komunikácii, počnúc webstránkou, cez mestské sociálne profily, v aplikácii a podobne. Predchádzať by tomu mali okrúhle stoly so zástupcami komunikačného oddelenia v meste a aktualizácia evidencie mestskej športovej infraštruktúry.

336 WORLD HEALTH ORGANIZATION. What is a healthy city?

337 Pre úplnosť však uvádzame, že priamymi kompetenciami v oblasti zdravotníctva hlavné mesto nedisponuje (nachádzajú sa na úrovni Bratislavského samosprávneho kraja a Ministerstva zdravotníctva SR).

338 Sportujeme v Brne.

339 Praha sportovní.

340 Wiener Sport.

Východisko 11: Nejasná pozícia štátu pri podpore športovej infraštruktúry národného významu v Bratislave

V marci 2022 Vláda SR schválila Koncepciu rozvoja športu na roky 2022-2026, kde sú zadefinované aj ciele s opatreniami, ktoré sa mestského športu a športovej infraštruktúry týkajú. Štát plánuje v uvedených rokoch investovať do rozvoja miestnych, regionálnych a školských športovísk. Jedným z merateľných ukazovateľov je počet a podiel dostupnosti športovísk a počet a podiel detí a žiakov, ktorí využívajú vybudovanú a modernizovanú športovú infraštruktúru v školách. Preto je potrebné, aby bolo mesto pripravené ponúknuť projekty, ktoré budú oprávnené na spolufinancovanie zo strany štátu.

V tomto období štát plánuje investovať aj do športovej infraštruktúry národného významu. Jedná sa o kvalitnú a udržateľnú infraštruktúru pre športy s vysokým verejným záujmom. Táto infraštruktúra má slúžiť na účely športovej reprezentácie a spĺňať štandardy medzinárodných športových organizácií. Táto výstavba a rozvoj sú vysokou mierou spolufinancované aj z ďalších externých zdrojov.

Aj v tomto prípade je potrebné, aby malo mesto pripravené projekty pri žiadostiach o spolufinancovanie zo strany štátu. Jedná sa už o vyššie spomínané rekonštrukcie Plavárne Pasienky (plavecký bazén celoštátneho významu), zimného štadióna Ondreja Nepelu či vybudovanie novej infraštruktúry ako kanoistický areál „Zemník“, nová gymnastická hala či atletický štadión na pozemku Bratislavského samosprávneho kraja.

V porovnaní s mestami ako Brno vychádza Bratislava s počtom nových športových projektov na celoštátnej úrovni výrazne horšie. Brno má v procese alebo v plánovaní veľké športové infraštruktúry ako Atletická hala Kampus (termín dokončenia 2024), Arena Brno – multifunkčná hala pre 13.000 divákov (ukončený projekt), Plavecký štadión, Velodrom a ďalšie[341].

Je preto potrebné jasnejšie sformulovať víziu spolupráce mesta a štátu aj v súvislosti a nadväznosti na celoštátny strategický dokument.

341 Co bude, Brno?

B.11 CESTOVNÝ RUCH

Ústrednou témou cestovného ruchu Bratislavy je nedostatok ucelenej vízie cestovného ruchu (CR) hlavného mesta a vyjadrenia jeho hodnoty pre samotné mesto. Ide o základné východisko pre koordináciu rozvoja CR v rámci celého konceptu rozvoja mesta v časovom horizonte 2030. Cestovný ruch má interdisciplinárny (prierezový) charakter a je previazaný s rôznymi ekonomickými aj spoločenskými činnosťami, ktoré majú pridanú hodnotu pre život v meste. Politika cestovného ruchu v hl. meste SR Bratislava vychádza z princípov udržateľnosti a primeranej mierky. Špecifikom udržateľnosti cestovného ruchu je rozšírenie troch základných pilierov – environmentálneho, ekonomického a sociálno-spoločenského – o pilier kultúry a digitalizácie.

Východisko 1: Téma cestovného ruchu nie je ukotvená v štruktúre mesta

Téma cestovného ruchu nemá v súčasnosti vlastníka v rámci organizačnej štruktúry mesta. Bratislavská organizácia cestovného ruchu – Bratislava Tourist Board (BTB) – oblastnou organizáciou destinačného marketingového manažmentu, zriadenou podľa § 13 Zákona o podpore cestovného ruchu 91/2010 Z.z.[342] Úlohou BTB je:

- vytvárať strategické dokumenty pre CR,
- propagovať všetky druhy a formy cestovného ruchu,
- vytvárať platformu spolupráce súkromného a verejného sektora v oblasti cestovného ruchu,
- iniciovať a podporovať rozvoj cestovného ruchu v Bratislave,
- koordinovať členov pri napĺňaní politík a stratégií mesta (prioritne v CR),
- zabezpečovať informačný servis pre návštevníkov.

BTB tiež plní úlohu Bratislava Convention Bureau.

Samotná koncepcia cestovného ruchu, z ktorej by BTB mohlo vychádzať, nie je v gescii žiadneho útvaru magistrátu. Mesto tak nemá žiaden organizačný útvar, ktorý by bol zodpovedný za stanovenie strategických cieľov cestovného ruchu a stanovenie primárneho cielenia na rôzne segmenty návštevníkov.

Absencia témy na magistráte znižuje schopnosť mesta riadiť cestovný ruch a dosahovať z neho vyššie benefity pre mesto a obyvateľov. Zároveň sa tým znižuje efektívnosť využitia finančných prostriedkov, ktoré mesto prijíma z miestnej dane za ubytovanie, z ktorých mesto každoročne vyčleňuje mestským zastupiteľstvom určenú sumu na fungovanie BTB. Vzhľadom na chýbajúcu diskusiu o hodnote cestovného ruchu pre mesto a o jeho strategickom plánovaní nie je možné plánovať konzistentnú a ideovo ukotvenú propagáciu mesta ako destinácie, z ktorej by benefitovali všetky subjekty združené v BTB, resp. pôsobiace v oblasti cestovného ruchu.

Financovanie cestovného ruchu v Bratislave je viaczdrojové. Štát poskytuje dotáciu z rozpočtovej kapitoly Ministerstva dopravy a výstavby SR pre všetky oblastné organizácie CR, vrátane BTB. Ide o sumu, ktorá vyjadruje súhrnnú hodnotu vybratých členských príspevkov BTB počas roka a vybratej miestnej dane za ubytovanie v Bratislave. Na získanie maximálnej výšky nenárokovateľnej dotácie pre BTB, čiže Bratislavu, má rozhodujúci vplyv výška vybratej miestnej dane a členský príspevok hl. mesta SR Bratislavy do BTB. Maximálna výška dotácie BTB je ohraničená 90 % z uvedenej súhrnnej hodnoty.

342 Ďalej len „zákon o podpore cestovného ruchu“.

Predmetom činnosti BTB môže byť aj rozvoj infraštruktúry (vo vybraných rokoch tzv. malej infraštruktúry) cestovného ruchu okrem výstavby zariadení určených na ubytovanie. V zmysle zákona o podpore cestovného ruchu je jednou zo základných formálnych podmienok žiadosti o poskytnutie dotácie projekt plánu aktivít a jeho finančné vyjadrenie v členení bežných a kapitálových výdavkov. V tomto kontexte je dôležité prepojenie a súlad plánu aktivít BTB s ostatnými rozvojovými politikami mesta.

BTB mala za obdobie rokov 2017 – 2022 podľa sumy vybratých členských príspevkov a vybratej miestnej dane za ubytovanie maximálny nárok na dotáciu celkom vo výške takmer 23,43 milióna EUR, pričom v roku 2019 išlo o sumu 4,46 milióna EUR a v roku 2020 takmer 4,3 milióna EUR (posledné dva roky na základe výkonov CR v štandardných podmienkach pred pandémiou).[343] V dôsledku prepočtu podľa reálnej výšky členského príspevku mesta bola pre BTB pridelená skutočná štátna dotácia za horeuvedené obdobie 7,1 milióna EUR, z toho v roku 2019 v sume takmer jeden milión EUR a v roku 2020 vo výške vyše 1 milión EUR. Štátna dotácia v súlade s prepočtom podľa členského príspevku mesta bola vyplatená za obdobie rokov 2017 – 2022 vo výške 25,63 % z maximálnej nárokovateľnej sumy, v roku 2019 vo výške 22,23 % a v roku 2020 išlo o 24,52 % z nárokovateľnej sumy.

Následkom tohto centrálneho problému je často neefektívna propagácia Bratislavy ako destinácie cestovného ruchu a chýbajúca koordinácia subjektov cestovného ruchu vzhľadom na absentujúce strategické ciele v oblasti cestovného ruchu. Tým pádom nie je možné využívať synergické efekty vyplývajúce zo spolupráce viacerých aktérov z rôznych segmentov cestovného ruchu, pretože jednotlivé aktivity, opatrenia a atrakcie nie sú previazané. Pre diskusiu o podpore cestovného ruchu je potrebné štrukturovať cestovný ruch minimálne v kategóriách:

- Travel (neorganizovaný cestovný ruch/vrátane „krátkodobých batôžkárov“),
- Tourism (organizovaný cestovný ruch/klienti cestovných kancelárií, školské skupiny a skupiny organizované inštitúciami z neziskového sektoru),
- MICE[344] (B2B služby, konferencie, pracovné mítingy, výstavy).[345]

Pre definovanie správnych podporných nástrojov pre správny typ cestovného ruchu je dôležité zaoberať sa podrobnejším segmentovaním trhu. Segmentácia trhu je dôležitá aj pre správne nastavenie aktivít BTB tak, aby podporovalo subjekty cestovného ruchu, ale nevytváralo svojou činnosťou konkurenciu členom BTB. Efektívna segmentácia však nie je možná bez primárneho výskumu (východisko 3), na základe ktorého by

343 vlastné prepočty podľa údajov BTB.

344 MICE je skratka z anglického Meetings, incentives, conferencing, exhibitions

345 Potenciálne významnou zmenou v oblasti cestovného ruchu by bolo zrealizovanie niektorého z publikovaných zámerov na výstavbu nového kongresového centra.

mesto definovalo, akých návštevníkov chce pritiahnuť, v akom množstve či ako a ktorým smerom chce rozvíjať služby, súvisiace s turizmom v dlhodobom horizonte. Definícia jednotlivých typov návštevníkov je potrebná pre následné cielenie marketingových aktivít propagácie a komunikácie na žiadané typy návštevníkov Bratislavy, pre potenciálnu zmenu cielenia a skladby turistických balíčkov.

Cestovný ruch v hlavnom meste SR je veľmi úzko previazaný s cestovným ruchom celej SR vzhľadom k tomu, že Bratislava je vstupnou bránou do SR, avšak koordinácia riadenia cestovného ruchu na národnej úrovni s lokálnou je minimálna, čo súvisí aj s absenciou národnej marketingovej agentúry až do roku 2021 kompetenciami systému štátnych a národných inštitúcií v oblasti cestovného ruchu.

Východisko 2: Mesto nemá víziu rozvoja CR, z ktorej by vyplývala identita a brand Bratislavy

Existujúci generel cestovného ruchu pochádza z roku 2009, čo znamená, že je pre súčasnosť značne zastaralý.[346] Cestovný ruch odvtedy prešiel viacerými výraznými zmenami. BTB má v súčasnosti vypracovanú marketingovú stratégiu – Marketingová a komunikačná stratégia destinácie Bratislava 2018 – 2022, ktorá sa orientuje na technickú stránku mestského marketingu, ale chýba jej základná definícia a rámec, t. j. definícia produktu a stratégia ako ho vytvoriť. Bratislave momentálne chýba definícia príbehu, ktorý by vyjadroval jej identitu a hodnoty, a definoval aj stratégiu a postoj voči návštevníkom mesta.

Pre Bratislavu bolo v minulosti vytvorených viacero marketingových identít (cielene či spontánne) – Little Big City, Pártyslava, či „reklamné koncepty odvodené od Bratislavy ako korunovačného mesta až po snahu zaujať tým, akí významní ľudia navštívili Bratislavu (A. Einstein, Pápež Ján Pavol II. či Mária Terézia)“. [347] Ani jedna z nich však neprerástla do širšieho, efektívneho a všeobecne akceptovaného brandu, ktorý by bol súčasťou vízie rozvoja mesta. Momentálne je chýbajúci marketingový leitmotív na stránke BTB nahradený titulom „72-hour city“ („72-hodinové mesto“), ktorý odkazuje na potrebu motivovať návštevníkov, aby prežili v Bratislave viac než jeden deň, keďže až 47 % návštevníkov v súčasnosti navštívi mesto bez nocľahu.[348]

Chýbajúca identita mesta ako dôsledok narušenia kontinuity historického vývoja obyvateľstva Bratislavy a zmeny postavenia mesta Bratislavy v nových štátnych útvaroch viedla k historizujúcim prístupom k identite mesta, ktoré však už nezodpovedajú jeho súčasným reáliám. Výsledkom sú marketingové koncepty v cestovnom ruchu, s ktorými sa obyvateľstvo mesta nestotožňuje, a ktoré nedisponujú dostatočným potenciálom pre originálny marketing cestovného ruchu.

Dôležitým faktorom destinačného marketingu je manažovanie autentickej identity mesta, ktorá je všeobecne prijatá všetkými aktérmi, ktorých sa cestovný ruch týka a teda aj miestnymi obyvateľmi. V ideálnom prípade je identita natoľko atraktívna, že sa šíri organicky v online svete, napr. prostredníctvom sociálnych sietí.[349] V súčasnosti “aktérom cestovného ruchu chýba jasné pozicionovanie Bratislavy ako turistickej destinácie,

346 PLENCNEROVÁ, J., et al. *Územný generel cestovného ruchu hlavného mesta SR Bratislavy.* 2009.

347 MARKBBDO. *Marketingová a komunikačná stratégia destinácie Bratislava s orientáciou na blízke a zdrojové trhy, s časovým horizontom na roky 2018 – 2022*. 2017.

348 MARKBBDO. *Analýza socio-ekonomických účinkov cestovného ruchu v Bratislave.* 2020.

349 MARKBBDO. *Marketingová a komunikačná stratégia destinácie Bratislava s orientáciou na blízke a zdrojové trhy, s časovým horizontom na roky 2018 – 2022*. 2017. s. 24-25.

nosná línia a s ňou spojená stratégia, o ktorú by sa subjekty cestovného ruchu v Bratislave mohli oprieť.“[350]

350 MARKBBDO. *Marketingová a komunikačná stratégia destinácie Bratislava s orientáciou na blízke a zdrojové trhy, s časovým horizontom na roky 2018 – 2022*. 2017. s. 21.

Východisko 3: Chýbajú dáta a analýzy

Mesto dlhodobo nedisponuje dostatočnými periodickými dátami, ktoré by mu umožňovali vyhodnotiť komplexný stav cestovného ruchu a jeho momentálnu či potenciálnu ekonomickú a spoločenskú hodnotu. Existujúce dáta Slovenského štatistického úradu nereflektujú prierezový charakter CR v zmysle jeho prínosu pre rôzne oblasti života mesta.

Priame dáta je nevyhnutné získať formou primárneho výskumu so špecifikáciou štruktúry spotreby návštevníkov mesta a segmentácie návštevníkov. Na druhej strane existujú medzinárodne uznávané metriky a dátové zdroje, ktoré poskytujú veľkú výpovednú hodnotu o ekonomickom vplyve odvetvia na ekonomiku. Ide hlavne o ekonomické vyhodnotenie pridanej hodnoty jednotlivých služieb CR a vyjadrenie multiplikačných efektov CR (hlavne multiplikátor príjmový, zamestnanosti, investičný).Podľa najnovších prepočtov hodnota multiplikátora produkcie CR SR je mediánová hodnota multiplikátora 1,6, pričom „každé euro priamej pridanej hodnoty generuje ďalších 55 centov nepriamej pridanej hodnoty“.[351] V krajinách s vyspelým turistickým priemyslom je hodnota multiplikátora minimálne v dvojnásobnej výške.

Ekonomický význam zahraničného príjazdového cestovného ruchu v Bratislave zdôrazňuje aj skutočnosť, že spotreba zahraničného návštevníka (nerezidenta) sa viac orientuje na produkciu s vyššou domácou pridanou hodnotou. Zahraniční návštevníci vo vyššom rozsahu spotrebúvajú služby, ktoré sú tvorené priamo v danej destinácii (lokalite). Do akej miery zahraniční aj domáci turisti budú využívať domáce vstupy závisí aj od producentov služieb v Bratislave. Okrem priamych ekonomických dát chýbajú aj kvalitatívne, či sekundárne kompozitné dáta z ostatných politík, ktoré by umožnili podrobnejšiu analýzu prínosu cestovného ruchu pre mesto. Dôsledkom chýbajúcich dát je nemožnosť uplatňovať metodiku hodnotenia *value-for-money* pri diskusii o potenciálnych investíciách, pretože nevieme vyčísliť finančný prínos, spojený s investíciami do cestovného ruchu. (t.j. koľko € vygeneruje preinvestované 1 €) v podmienkach Bratislavy.

Chýbajúca stratégia rozvoja cestovného ruchu ako súčasť celkovej vízie mesta spôsobuje, že aj existujúce dáta nedokáže mesto spracovať a vyhodnocovať. Ak napr. vieme že v roku 2019 prišlo do Bratislavy 7,1 mil. voľnočasových návštevníkov,[352] prakticky neexistuje rámec, na základe ktorého by sme dokázali vyhodnotiť, či je to veľa alebo málo, či by sa malo mesto snažiť prilákať viac návštevníkov, prípadne akých návštevníkov, či je existujúca ponuka služieb dostatočná, alebo v akých segmentoch je ju potrebné dopĺňať.

351 PREŤO, A., 2021. Potrebujeme (prilákať) zahraničných turistov? Vplyv zahraničných turistov na ekonomiku SR, Komentár 2020/1, Inštitút dopravnej politiky Ministerstvo dopravy a výstavby SR, 2021, s. 4/9

352 MARKBBDO. *Analýza socio-ekonomických účinkov cestovného ruchu v Bratislave.* 2020. s. 3.

Východisko 4: Cestovný ruch nie je vnímaný ako prierezová téma

Cestovný ruch nebol doteraz vnímaný ako prierezová politika. Prierezovosť si „vyžaduje široko koncipované, prierezové stratégie, ktoré sa týkajú prakticky všetkých rozvojových politík konkrétnej destinácie – od oblasti práce, voľného času, životného štýlu, spotreby a kultúry, cez oblasť mobility a socio-kultúrnych vplyvov až po interpersonálne vzťahy, prevládajúce vzorce správania či miestne zvyky a tradície.“[353]

Pohľad na udržateľný rozvoj cestovného ruchu je v princípe prierezový, pretože sa vzťahuje „k environmentálnym, ekonomickým a socio-kultúrnym aspektom rozvoja CR.“[354] Udržateľný rozvoj cestovného ruchu prihliada ako na potreby návštevníkov mesta tak aj na jeho obyvateľov.

V súčasnosti je téma cestovného ruchu najviac prepojená s kultúrou a kultúrnou ponukou mesta. Avšak potenciál pre udržateľný cestovný ruch má priestor aj v oblastiach ako je mobilita, životné prostredie, kultúra, či tvorba verejných priestorov. Investície nie sú výhradne využívané len účastníkmi cestovného ruchu, často sú súčasťou života mesta a využívajú ich aj obyvatelia Bratislavy.

Slabé vnímanie hodnoty cestovného ruchu v meste Bratislavy a komplikované rozdelenie kompetencií v systéme manažmentu mesta vedie k nedostatočným investíciám vo verejnom priestore vo vzťahu k cestovnému ruchu.

Nevnímanie hodnoty cestovného ruchu v meste Bratislavy, resp. vnímanie iba nákladovej stránky ďalej vedie k nedostatočným investíciám vo verejnom priestranstve vo vzťahu k návštevníkom mesta. Ako príklady sú uvedené nevyhovujúci stav verejného priestranstva pri vstupných bodoch do mesta (Hlavná stanica, letisko) alebo v miestach koncentrácie návštevníkov (napríklad nábrežie Dunaja, kde vystupujú turisti zo zájazdových autobusov). Ďalší nedostatok vo verejnom priestranstve je absencia smerových ukazovateľov vedúcich k turistickým atraktivitám alebo nedostatočná úroveň čistoty verejných priestranstiev v turisticky exponovaných lokalitách.

353 MARKBBDO. *Marketingová a komunikačná stratégia destinácie Bratislava s orientáciou na blízke a zdrojové trhy, s časovým horizontom na roky 2018 – 2022*. 2017. p. 14.

354 UNWTO (Svetová organizácia cestovného ruchu).2014

Príloha

TABUĽKA 18 Zoznam mestských obchodných spoločností, príspevkových, rozpočtových organizácií a neziskových organizácií, vlastné spracovanie 2022

	Názov organizácie	**Typ organizácie**
1	Bratislavská integrovaná doprava, a.s.	Obchodná spoločnosť
2	Bratislavská vodárenská spoločnosť, a.s.	Obchodná spoločnosť
3	Dopravný podnik Bratislava, a.s.	Obchodná spoločnosť
4	Halbart-Slovakia, a.s.	Obchodná spoločnosť
5	Bratislavská spoločnosť pre správu majetku, s.r.o. (donedávna známa ako KSP, s.r.o.)	Obchodná spoločnosť
6	Mestský parkovací systém spol. s.r.o.	Obchodná spoločnosť
7	METRO Bratislava, a.s.	Obchodná spoločnosť
8	Odvoz a likvidácia odpadu a.s.	Obchodná spoločnosť
9	Bratislavské kultúrne a informačné stredisko	Príspevková organizácia
10	Nadácia mesta Bratislavy	Nadácia
11	Metropolitný inštitút Bratislavy (MIB)	Príspevková organizácia
12	Galéria mesta Bratislavy	Príspevková organizácia
13	Generálny investor Bratislavy (GIB, plánuje sa v dohľadnom čase zrušenie organizácie)	Príspevková organizácia
14	MARIANUM – Pohrebníctvo mesta Bratislavy	Príspevková organizácia
15	Mestská knižnica	Príspevková organizácia
16	Mestské lesy v Bratislave	Príspevková organizácia
17	Mestský ústav na ochranu pamiatok	Príspevková organizácia
18	Múzeum mesta Bratislavy	Príspevková organizácia
19	Správa telovýchovných a rekreačných zariadení hlavného mesta SR Bratislava (STaRZ)	Príspevková organizácia
20	Zoologická záhrada	Príspevková organizácia
21	Komunálny podnik Bratislavy (od 1. 5. 2022)	Príspevková organizácia
22	Centrum voľného času, Gessayova 6	Rozpočtová organizácia
23	Centrum voľného času, Hlinícka 3	Rozpočtová organizácia
24	Centrum voľného času, Kulíškova 6	Rozpočtová organizácia
25	Centrum voľného času, Pekníkova 2	Rozpočtová organizácia

26	Centrum voľného času, Štefánikova 35	Rozpočtová organizácia
27	Základná umelecká škola Eugena Suchoňa	Rozpočtová organizácia
28	Základná umelecká škola Františka Oswalda	Rozpočtová organizácia
29	Základná umelecká škola Jána Albrechta	Rozpočtová organizácia
30	Základná umelecká škola Jozefa Kresánka	Rozpočtová organizácia
31	Základná umelecká škola Júliusa Kowalského	Rozpočtová organizácia
32	Základná umelecká škola Ľudovíta Rajtera	Rozpočtová organizácia
33	Základná umelecká škola Miloša Ruppeldta, Panenská 11	Rozpočtová organizácia
34	Základná umelecká škola, Exnárová 6	Rozpočtová organizácia
35	Základná umelecká škola, Hálkova 54	Rozpočtová organizácia
36	Základná umelecká škola, Istrijská 22	Rozpočtová organizácia
37	Základná umelecká škola, Radlinského 53	Rozpočtová organizácia
38	Základná umelecká škola, Vrbenského 1	Rozpočtová organizácia
39	RETEST	Rozpočtová organizácia – Zariadenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately
40	Domov seniorov Archa	Rozpočtová organizácia
41	Petržalský domov seniorov	Rozpočtová organizácia
42	Domov jesene života	Rozpočtová organizácia
43	Dom tretieho veku	Rozpočtová organizácia
44	Domov seniorov Lamač	Rozpočtová organizácia
45	Gérium	Rozpočtová organizácia
46	Domov pri kríži	Rozpočtová organizácia
47	Bratislavská organizácia bývania, nezisková organizácia	Nezisková organizácia
48	Divadlo P.O. Hviezdoslava	Nezisková organizácia
49	Bratislavská organizácia cestovného ruchu – Bratislava Tourist Board	Nezisková organizácia, oblastná organizácia cestovného ruchu

Zdroj dát: *vlastné spracovanie, 2022*

Použité zdroje

ADAM, I., SANCHEZ, H. A., FAZEKAS, M. *Global Public Procurement Open Competition Index* [PDF]. Budapest: Government Transparency Institute, 2021. Dostupné na: http://www.govtransparency.eu/wp-content/uploads/2021/09/Adam-et-al_Evidence-paper_procurement-competition_210902_formatted_2.pdf

AMBROZOVÁ, M. *Ďalší športovec investuje doma. Futbalový reprezentant chce na okraji Petržalky tréningovú halu*. In Startitup [online]. Február, 2019 [cit. 2022-05-02]. Dostupné na: https://www.startitup.sk/dalsi-sportovec-investuje-doma-futbalovy-reprezentant-chce-na-okraji-petrzalky-treningovu-halu/

ANDRÁŠOVÁ, S., DONAUER, E., HEŽELY, M., ZÁHUMENSKÝ, V. *Záverečná správa o vyhodnotení Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2010 – 2020*. 2020. Dostupné na: https://zastupitelstvo.bratislava.sk/mestske-zastupitelstvo-hlavneho-mesta-sr-bratislavy-zasadnutie-26112020/bod-28/

ANGEL, S., LAMSON-HALL, P., BLANGO, G. Z. *Anatomy of density: measurable factors that constitute urban density*. In *Buildings and Cities* [PDF]. 2021, roč. 2, vol. 1. s. 264-282. DOI: http://doi.org/10.5334/bc.91

ANTAL, M. *Plán reforiem v Mestskej polícii hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy 2021 – 2026* [PDF]. 2021. Dostupné na: https://zastupitelstvo.bratislava.sk/data/att/58209.pdf

ARNABOLDI, M., AZZONE, G., AVOLDELLI, A. *Managing public sector project: the case of the Italian Treasury Ministry.* In *International Journal of Project management* [PDF]. 2004, vol. 22, issue 3, s. 213–223. DOI:10.1016/S0263-7863(03)00067-X.

ARRAZOLA, V. *Barcelona alega que su zona 30 reduce accidentes*. In ABC Cataluna [online]. 2011. Dostupné na: https://www.abc.es/espana/catalunya/abci-barcelona-presume-zona-dias-201102020000_noticia.html.

AUGUR Consulting. *Vypracovanie analytickej časti komunitného plánu sociálnych služieb hlavného mesta SR Bratislava: Záverečná správa* [PDF]. 2022. Dostupné na: https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/Analytick%C3%A1%20%C4%8Das%C5%A5%20KPSS%202030.pdf

BACHINGER, E. *Life Expectancy and Mortality in Vienna and Austria – An International Comparison* [PDF]. Viedeň: City of Vienna. 2003. Dostupné na: https://www.wien.gv.at/gesundheit/einrichtungen/planung/pdf/life-expectancy-mortality-vienna-austria.pdf

BLEHA, B., ŠPROCHA, B., VAŇO, B. *Štúdia demografického potenciálu hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy do roku 2050* [PDF]. Bratislava: Infostat – Výskumné demografické centrum. 2017. Dostupné na: https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/Str%C3%A1nky/Chcem%20vediet/%C5%A0t%C3%BAdia%20demografick%C3%A9ho%20potenci%C3%A1lu%20Bratislavy.PDF

Bratislava. *Výkonnostné audity a revízie výdavkov* [online]. Dostupné na: https://bratislava.sk/sk/vykonnostne-audity-a-revizie-vydavkov

Bratislavský kraj. *Kampus športu a zdravia v Petržalke sa opäť posunul o krok vpred* [online]. 2022 [cit. 2022-05-02]. Dostupné na: https://bratislavskykraj.sk/kampus-sportu-a-zdravia-v-petrzalke-sa-opat-posunul-o-krok-vpred

Bratislavský samosprávny kraj. *Program sociálneho a hospodárskeho rozvoja Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2021 – 2027 (s výhľadom do roku 2030)* [online]. 2021.Dostupné na: https://www.enviroportal.sk/sk/eia/detail/program-hospodarskeho-rozvoja-socialneho-rozvoja-bratislavskeho-samosp

BRICHTOVÁ, L., FILIPOVÁ, M., KVOČKA, L. *Financovanie neverejných poskytovateľov sociálnych služieb prostredníctvom finančného príspevku na prevádzku zo strany obcí* [PDF]. 2021. Dostupné na: http://www.socioforum.sk/attachments/article/314/SF%20FPP%20obce%20final.pdf

BUČEK, J., at al. *Vymedzenie miest a mestských regiónov na Slovensku, vrátane zhodnotenia funkčných typov sídiel, na báze hustoty obyvateľstva, s použitím rastrovej technológie* [PDF]. Bratislava: Univerzita Komenského, Prírodovedecká fakulta, Katedra humánnej geografie a demografie. 2014. Dostupné na: https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/mestsky-rozvoj-6/mestsky-rozvoj/studie/vymedzenie-miest-a-mestskych-regionov-na-slovensku-vratane-zhodnotenia-funkcnych-typov-sidiel-na-baze-hustoty-obyvatelstva-s-pouzitim-rastrovej-technologie-pdf-5-2-mb

CACH, T. *Co prinese Zona 30 v Praze 7*. 2012.

CALQUIN, YERKO, TIRACHINI, A. *Comparison of the Person Flow on Cycle Tracks vs Lanes for Motorized Vehicles*. In Findings. 2020. DOI: https://doi.org/10.32866/001c.12874

CELIS-MORALES, A. C., et al. *Association between active commuting and incident cardiovascular disease, cancer, and mortality: prospective cohort study*. In BMJ. 2017. DOI: https://doi.org/10.1136/bmj.j1456

Centre for Public Impact. *Cycle infrastructure in Copenhagen* [online]. 2016. Dostupné na: https://www.centreforpublicimpact.org/case-study/cycle-infrastructure-copenhagen.

Centrum dopravního výzkumu, v. v. i. *Územný generel dopravy hl. mesta SR Bratislavy* [PDF]. 2015. Dostupné na: https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/UGD.pdf

Centrum dopravního výzkumu. *Plošné zklidňování dopravy, zóny 30* [online]. 2011. Dostupné na: https://www.czrso.cz/clanek/plosne-zklidnovani-dopravy-zony-30/?id=1540

Co bude, Brno? [online]. Dostupné na: https://cobude.brno.cz/vyznamne-projekty/

Cycle infrastructure in Copenhagen. 2016. Dostupné na: https://www.centreforpublicimpact.org/case-study/cycle-infrastructure-copenhagen.

Cycling Embassy of Great Britain. *Capacity* [online]. 2016. Dostupné na: https://www.cycling-embassy.org.uk/dictionary/capacity#:~:text=A%203.5m%20motor%20traffic,many%20%2D%2014%2C000%20people%20per%20hour

ČABALOVÁ, M., et al. *PROSTORY: Průvodce tvorbou a obnovou veřejných prostranství*. Brno: Nadace Partnerství. 2013. ISBN 978-80-904918-6-1.

ČERNĚNKO T., KUBALA J. *Výzva pre slovenské metropoly: analýza alternatívnych usporiadaní výkonu správy Bratislavy a Košíc* [PDF]. Bratislava: Ministerstvo financií SR. 2019. Dostupné na: https://sekarl.euba.sk/arl-eu/sk/csg/?repo=eurepo&key=27035469980

ČURLÍK, J., KOLESÁR, M. *Anorganická sekvestrácia uhlíka v autigénnych karbonátoch a ich distribúcia v pôdach na spraši: mikromorfologické aspekty*I. In *Acta geologica slovaca* [PDF]. 2014, roč. 6, vol. 2. s. 191–202. Dostupné na: http://geopaleo.fns.uniba.sk/ageos/archive/2014_02/curlik_kolesar_2014.pdf

DAKSKOBLER, L. *From no recycling to zero waste: how Ljubljana rethought its rubbish*. In The Guardian [online]. Máj, 2019 [cit. 2022-05-02]. Dostupné na: https://www.theguardian.com/cities/2019/may/23/zero-recycling-to-zero-waste-how-ljubljana-rethought-its-rubbish#:~:text=The%20Slovenian%20capital%20now%20produces,%2C%20Italy%2C%20at%2059kg

DERNER, M., HRDÝ, V., HUDCOVÁ, D., HVOŽĎARA, P., JANOTA, M., KASTEL, R., KOVARIK, A., KOVÁČ, V., MIŠÍK, M., SOMORA, A., ŠKRINÁR, A., TYUKOSOVÁ, V. *Bratislavský Dunajský park: Urbanisticko krajinárska štúdia* [PDF]. 2021. Dostupné na: https://drive.google.com/file/d/1HBV2HC7N5BBK1jlDDlbidq7TzE7P0pMg/view?usp=sharing

DOHOVOR PRIMÁTOROV A STAROSTOV O KLÍME A ENERGETIKE – EURÓPA [online]. Dostupné na: https://www.dohovorprimatorovastarostov.eu/

ĎURČEK, P., RICHTER, M. *Vývoj vybraných demografických ukazovateľov v kontexte fenoménu "urban shrinkage" v urbánnom priestore SR*. In *Geographia Cassoviensis VIII* [PDF]. 2014. Dostupné na: http://www.humannageografia.sk/clanky/Durcek_Richter_tlac1[1].pdf

Dutch Cycling Embassy. *Best Practices Dutch Cycling* [PDF]. Utrecht: Dutch Cycling Embassy. 2021. Dostupné na: https://www.dutchcycling.nl/downloads/0113-DCE-Book-96-dpi.pdf

DZUROVČINOVÁ, P. POSYPANKOVÁ, A. *Koncepcia mestských inovácií [PDF]. Bratislava: Magistrát hlavného mesta SR Bratislavy*. 2021. Dostupné na: https://inovacie.bratislava.sk/wp-content/uploads/2021/07/Koncepcia-mestsky%CC%81ch-inova%CC%81cii%CC%81-IN.pdf

EBERHARD, J. P. *Brain landscape the coexistence of neuroscience and architecture*. Oxford: Oxford University Press. 2008.

Ekonomický ústav SAV. *Daneš Brzica – Mestá ako komplexné entity a globálni aktéri: dynamika ich rozvoja a faktory zmien* [online]. Dostupné na: https://www.youtube.com/watch?v=FZmuOye0jwo

Euroakustik. *Akčné plány ochrany pred hlukom Bratislavskej aglomerácie pre stav v r. 2016* [online]. Dostupné na: http://www.hlukovamapa.sk/zhrnutie_ba_2016.html

EUROCITIES [online]. Dostupné na: https://eurocities.eu/about-us/

European Commission. Eurobarometer. Sport and physical activity [online]. 2018. Dostupné na: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2164

European Commission. *Public Procurement* [online]. Dostupné na: https://single-market-scoreboard.ec.europa.eu/policy_areas/public-procurement_en

Európska komisia. *Odporúčanie Rady* [PDF]. 2019. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0525&from=EN

FELCMAN, J. *Kompaktní město a volná krajina* [PDF]. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, Ústav prostorového plánování. 2018. Dostupné na: https://dspace.cvut.cz/bitstream/handle/10467/81883/F5-D-2018-Felcman-Jindrich-Felcman_DP_09_2018_FINAL.pdf?sequence=-1&isAllowed=y

FINKA, M. *Inšpirácia z právneho prostredia manažmentu územného rozvoja európskych štátov*. In UzemnePlany.sk [online]. 2010. https://www.uzemneplany.sk/sutaz/inspiracia-z-pravneho-prostredia-manazmentu-uzemneho-rozvoja-europskych-statov

FREY, S. B., GULLO, A. *Does Sports Make People Happier, or Do Happy People More Sports?* In *Journal of Sports Economics* [PDF]. 2021, roč. 22, vol. 4, s. 432-458. Dostupné na: https://doi.org/10.1177/1527002520985667.

GAETE, M. C. *Providencia crea Zonas 30 para tener calles más seguras y complementar red de ciclovías*. In: Platforma Urbana [online]. 2014. Dostupné na: https://www.plataformaurbana.cl/archive/2014/11/27/providencia-crea-zonas-30-para-tener-calles-mas-seguras-y-complementar-red-de-ciclovias/

GARAJ, M. *Ako naozaj funguje EKS*. In ÚVO revue [PDF]. 2018, vol. 1, s. 15-45. ISSN 2453-9368.

GARRARD, J., RISSEL, C., BAUMAN, A. *Health Benefits of Cycling*. In **PUCHER, J., BUEHLER, R**. (ed.) *City Cycling*. 2012. ISBN: 9780262517812.

GEHL, J. *Cities for People*. Washington: Island Press. 2010.

GEHL, J., GEMOZE, L. *Nové městské prostory*. Šlapanice: ERA group. 2002.

GEHL, J., SVARRE, B. *How to study public life*. Washington: Island Press. 2013.

GRANT, G. *Greater London Authority. Urban Greening Factor for London* [PDF]. London: The Ecology Consultancy. 2017. Dostupné na: https://www.london.gov.uk/sites/default/files/urban_greening_factor_for_london_final_report.pdf

GREEN, B. *The Smart Enough City*. Cambridge: MIT Press. 2019.

GUPTA, S. *Competition and collusion in a government procurement auction market*. In *Atlantic Economic Journal* [PDF]. 2002, vol. 30, s. 13–25. Dostupné na: https://doi.org/10.1007/BF02299143

HAGARA, E., KIŠŠ, Š., ÓDOR, Ľ. *Rozpočet 2.0: Ako posunúť Slovensko do prvej ligy vo verejných financiách* [PDF]. 2019. Dostupné na: https://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/rozpocet20/Rozpocet_20_Seminar_FV.pdf

HALL, R., DRÁĽ, P., FRIDRICHOVÁ, P., HAPALOVÁ, M., LUKÁČ, S. MIŠKOLCI, J., VANČÍKOVÁ, K. *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum* [PDF]. Bratislava: MESA10. 2019. Dostupné na: https://analyza.todarozum.sk/analyza-zisteni-o-stave-skolstva-na-slovensku.pdf

HELBICH, J., FILIPOVÁ, M., DUBECOVÁ, A., ŠTÁLNIK, M. *Komunitný plán sociálnych služieb hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy na roky 2020 – 2021* [PDF]. 2018. Dostupné na: https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/KPSS%202020-2021.pdf

Hlavné mesto SR Bratislava. *Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2010-2020* [online]. 2010. Dostupné na: https://zastupitelstvo.bratislava.sk/data/att/32066.pdf

Hlavné mesto SR Bratislava. Územný plán hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy v znení doplnkov 01, 02, 03, 05, 06 – textová časť – zmeny a doplnky 07 [online]. 2021. Dostupné na: https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/Str%C3%A1nky/ZaD_07_textova_cast.pdf

Hlavní město Praha. *Plán rozvoje sportu a sportovních zařízení v hl. m. Praze 2021–2032* [PDF]. 2020. Dostupné na: https://prahasportovni.eu/wp-content/uploads/2021/12/Pl%C3%A1n-rozvoje-sportu-a-sportovn%C3%ADch-za%C5%99%C3%ADzen%C3%AD-v-hl.-m.-Praze-2021-2032.pdf

HRDINA, V. *Zmeny v osídlení/územný rozvoj na Slovensku po roku 1989*. In *Urbanismus a územní rozvoj* [PDF]. 2010, roč. 13, vol. 5. s. 148-156. Dostupné na: https://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2010/2010-05/16_zmeny.pdf

HRDINA, V., LACHOVÁ, T., POLONSKÝ, F. BALÁŽI, A. *Stratégia územného rozvoja Slovenska – Aktuálne zmeny v oblasti územného rozvoja* [PDF]. 2019. Dostupné na: https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/vystavba-5/uzemne-planovanie/dokumenty/aktualne-zmeny-v-oblasti-uzemneho-rozvoja-slovenskej-republiky

HUDEČEK, T., DLOUHÝ, M., HNILIČKA, P., LEŇO CUTÁKOVÁ, L., LEŇO, M. *Hustota a ekonomika měst* [PDF]. Praha: Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy. 2018. Dostupné na: https://iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/obecne/grant_hustota_a_ekonomika_mest.pdf

CHAMBERS, J., ELFRINK, W. *The Future of Cities. In Foreign Affairs* [online]. Október, 2014. Dostupné na: https://www.foreignaffairs.com/articles/2014-10-31/future-cities

I AM AMSTERDAM. Stockholm is 'Europe's best city for commuters [online]. 2018. Dostupné na: https://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/best-city-for-commuters/

I AM AMSTERDAM. Amsterdam's cycling history [online]. 2022. Dostupné na: https://www.iamsterdam.com/en/plan-your-trip/getting-around/cycling/amsterdam-cycling-history

Informal meeting of Ministers responsible for spatial planning, territorial development and/or territorial cohesion. Territorial Agenda 2030 – A future for all places [PDF]. 2020. Dostupné na: https://territorialagenda.eu/wp-content/uploads/TA2030_jun2021_en.pdf

IPCC. Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part B: Regional Aspects [PDF]. Cambridge, UK and New York, NY: IPCC. 2014. Dostupné na: https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/WGIIAR5-PartB_FINAL.pdf

JACKSON, B., VONTOČEK, J. *Metodika inventarizácie brownfieldov v úrovni ORP*. 2010.

JACOBS, J. *The death and life of great American cities*. New York: Vintage Books. 1961.

JACOBSEN, L. P., RUTTER, H. *Safety*. In **PUCHER, J., BUEHLER, R**. (ed.) *City Cycling*. 2012.

JUHOLA, S. *Planning for a green city: The Green Factor tool*. In: *Urban Forestry & Urban Greening* [PDF]. 2018, vol. 34. s. 254-258. DOI: https://doi.org/10.1016/j.ufug.2018.07.019.

KALINOVÁ, G. *Rozvoj ľudských zdrojov*. In UzemnePlany.sk [online]. [cit. 2022-05-03]. Dostupné na: https://www.uzemneplany.sk/zakon/rozvoj-ludskych-zdrojov

KHOMENKO, S., CIRACH, M. et al. *Impact of road traffic noise on annoyance and preventable mortality in European cities: A health impact assessment*. In *Environment International* [PDF]. 2022, vol. 162, 107160. Dostupné na: https://doi.org/10.1016/j.envint.2022.107160

KOTIAN, J. *Rozpočet 2.0: Záväznosť strednodobého rozpočtu [PDF]*. Bratislava: Rada pre rozpočtovú zodpovednosť. 2019. Dostupné na: https://www.mfsr.sk/files/archiv/89/RRZ_ppt_Rozpocet_2_0_2019112_FINAL.pdf

KOVÁCS, T. *Vplyv výstavby podzemných stien na nábreží Dunaja v Bratislave na prúdenie podzemných vôd a transport znečistenia v podzemnej vode zo širšieho priestoru bývalej rafinérie Apollo* [PDF]. In Zborník z Medzinárodnej konferencie Znečistené územia. Piešťany: Slovenská agentúra životného prostredia. 2019. Dostupné na: https://www.cenia.cz/wp-content/uploads/2019/07/Zbornik_znecistene_uzemia_2019_p%C5%99%C3%ADsp%C4%9Bvky_CENIA_21-25_a_164-165.pdf

KRAJČOVIČOVÁ, J., et al. *Štúdia kvality ovzdušia v aglomerácii Bratislava* [PDF]. Bratislava: SHMÚ. 2020. Dostupné na: https://www.shmu.sk/File/oko/studie_analyzy/Studia_BA_2020.pdf

KRÁLIK J., et. al. *Regionálny územný systém ekologickej stability okres: mesto Bratislava*. Bratislava: Slovenská agentúra životného prostredia. 1994 [akt. 2005].

KRISCH, A. *Aspern Explained: How the Discursive Institutionalisation of Infrastructure Planning Shaped North-Eastern Vienna's Urban Transformation*. In *disP – The Planning Review* [PDF]. 2020, roč. 56, vol. 2. p. 51-66. DOI: https://doi.org/10.1080/02513625.2020.1794126

KRUMPOLCOVÁ, M. et al. *Vytvorenie podmienok pre stanovenie zásad a pravidiel územného plánovania* [PDF]. 2013. Dostupné na: https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/vystavba-5/uzemne-planovanie/metodicke-usmernenia-oznamenia-stanoviska-pokyny/vytvorenie-podmienok-pre-stanovenie-zasad-a-pravidiel-uzemneho-planovania-pdf-9-84-mb

KRUUSE, A. *GRaBS Expert Paper 6, The Green Space Factor and the Green Points System* [PDF]. London: Town and Country Planning Association. 2021. Dostupné na: https://tcpa.org.uk/wp-content/uploads/2021/11/EP6_FINAL.pdf

LOW, S, SMITH, N. *The Politics of Public Space*. Abingdon: Routledge. 2006. s. 1-16.

LYNCH, K. *The Image of the City*. Cambridge: MIT Press. 1960.

Magistrát hlavného mesta SR Bratislavy, **Metropolitný inštitút Bratislavy**. *Koncepcia mestskej bytovej politiky 2030-2030* [PDF]. 2021. Dostupné na: https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/Koncepcia%20bytovej%20politiky_2021-1.pdf

Magistrát hlavného mesta SR Bratislavy. *Monitorovacia správa Komunitného plánu sociálnych služieb hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2020-2022 za rok 2020* [PDF]. Dostupné na: https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/Monitorovacia%20spr%C3%A1va%20Komunitn%C3%A9ho%20pl%C3%A1nu%20soci%C3%A1lnych%20slu%C5%BEie%20HMSR%20BA%20na%20roky%202020-2021%20za%20rok%202020.pdf

MAKOVNÍKOVÁ, J., PÁLKA, B., ŠIRÁŇ M. *Kvantifikácia ekosystémových služieb poľnohospodárskych pôd Slovensk*a. In *Vedecké práce Výskumného ústavu pôdoznalectva a ochrany pôd* [online]. Bratislava: Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum – Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôdy. 2020. s. 47-61. ISBN 978-80-8163-041-5.

MALEŠ, I., LORENCOVÁ, D. BEDNÁRIKOVÁ, K. *Analýza odpadového hospodárstva v ôsmich najväčších mestách Slovenska* [PDF]. Bratislava: Inštitút cirkulárnej ekonomiky. 2020. Dostupné na: https://www.incien.sk/wp-content/uploads/2020/11/analyza-od-pad-hosp-2020-final.pdf

MALM, C., JAKOBSSON, J., ISAKSSON, A. *Physical Activity and Sports—Real Health Benefits: A Review with Insight into the Public Health of Sweden*. In *Sports* [online]. 2019, roč. 7, vol. 5. DOI:10.3390/sports7050127

Mapová aplikácia brownfieldy v Bratislave [online]. Dostupné na: https://geoportal.bratislava.sk/pfa/apps/webappviewer/index.

MARCINOV, M., CSEFALVAYOVÁ, P., HUDEKOVÁ, Z. et al. *Životné prostredie – Čisté, zelené a udržateľné mesto*. In Plán Bratislava [online]. 2018. Dostupné na: https://www.planbratislava.sk/zivotneprostredie

MARKBBDO. *Analýza socio-ekonomických účinkov cestovného ruchu v Bratislave* [PDF]. 2020. Dostupné na: https://btb.visitbratislava.com/wp-content/uploads/2020/10/Mark-BBDO.pdf

MARKBBDO. *Marketingová a komunikačná stratégia destinácie Bratislava s orientáciou na blízke a zdrojové trhy, s časovým horizontom na roky 2018 – 2022* [PDF]. 2017. Dostupné na: https://www.visitbratislava.com/wp-content/uploads/2018/04/BTB_Marketingova-a-komunikacna-strategia-destinacie-Bratislava-2018-2022.pdf

MCGLYNN, M., et al. *GREEN AREA RATIO GUIDEBOOK* [PDF]. Washington DC: Department of Energy and Environment. 2017. Dostupné na: https://doee.dc.gov/sites/default/files/dc/sites/ddoe/service_content/attachments/GARGuidebook_FINAL_November2017_0.pdf

MCKIBBIN, D. *Speed limit compliance and enforcement*. 2014. Dostupné na: http://www.niassembly.gov.uk/globalassets/documents/raise/publications/2015/regdev/1415.pdf

MEDERLY, P., ČERNECKÝ, J. a kol. *Katalóg ekosystémových služieb Slovenska*. Banská Bystrica: ŠOP SR, UKF v Nitre, ÚKE SAV, 2019. ISBN: 978-80-8184-067-8.

MEDIAN SK pre HMBA. *Reprezentatívny prieskum o technológiách a komunikácií s mestskými inštitúciami*. 2020.

MERGEL I., KATTEL R., LEMBER V., MCBRIDE K. *Citizen-oriented digital transformation in the public sector*. In Proceedings of the 19th Annual International Conference on Digital Government Research: Governance in the Data Age [PDF]. 2018. Dostupné na: https://dl.acm.org/doi/10.1145/3209281.3209294

Mestské lesy v Bratislave. *City Nature* [online]. Dostupné na: http://www.lesy.bratislava.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=451035&id=4746

Metropolitný inštitút Bratislavy. *3 roky od založenia* [PDF]. 2022. Dostupné na: https://mib.sk/wp-content/uploads/2022/04/MIB-3-roky-sprava-2022-final.pdf

Metropolitný inštitút Bratislavy. *Ako porozumieť mestu a jeho ľuďom? Manuál participatívneho plánovania a socio-priestorového mapovania v Bratislave* [PDF]. 2021. Dostupné na: https://mib.sk/wp-content/uploads/2021/11/MANUAL_VERZIA_FINAL.pdf

Metropolitný inštitút Bratislavy. *Manifest verejných priestorov*. 2020. ISBN 978-80-973834-0-4.

Metropolitný inštitút Bratislavy. *Manuál verejných priestorov – Princípy a štandardy verejného osvetlenia* [PDF]. 2021. Dostupné na: https://mib.sk/wp-content/uploads/2022/04/MIB_Principy-a-standardy-verejneho-osvetlenia-v1_01.pdf

Metropolitný inštitút Bratislavy. *Manuál verejných priestorov – Princípy a štandardy zastávok MHD* [PDF]. 2021. Dostupné na: https://mib.sk/wp-content/uploads/2022/04/MIB_Principy-a-standardy-zastavok-MHD-v1_01.pdf

Metropolitný inštitút Bratislavy. *Manuál verejných priestorov* [online]. [cit. 2022-05-02]. Dostupné na: https://mib.sk/manual-verejnych-priestorov/

Metropolitný inštitút Bratislavy. *Princípy a štandardy starostlivosti o zeleň* [PDF]. 2021b. Dostupné na: https://mib.sk/wp-content/uploads/2022/04/MIB_Principy-a-standardy-starostlivosti-o-zelen-v1.01.pdf

Metropolitný inštitút Bratislavy. *Princípy a štandardy zelene v meste* [PDF]. 2021a. Dostupné na: https://mib.sk/wp-content/uploads/2022/04/MIB_Principy-a-standardy-zelene-v-meste-v1_01.pdf

Metropolitný inštitút Bratislavy. Územnotechnická štúdia lokality Kopčianska [PDF]. 2022.

Metropolitný inštitút. *Urbanistická štúdia brownfieldy na území mesta Bratislavy* [PDF]. 2019. Dostupné na: https://mib.sk/wp-content/uploads/2020/07/Textova-cast-urbanistickej-studie-Brownfieldy-na-uz.-hl.-mesta-Bratislavy.pdf

Ministerská deklarácia o udržateľnom bývaní a mestskom rozvoji. *Príloha: Trendy a modely bývania a mestského rozvoja v regióne EHK* [online]. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy?p_p_id=processDetail_WAR_portletsel&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1&_processDetail_WAR_portletsel_fileCooaddr=-COO.2145.1000.3.2572847&_processDetail_WAR_portletsel_file=05_pr%C3%ADloha_Deklaracia-o-udr%C5%BEate%C4%BEnom-b%C3%BDvan%C3%AD-a-mestskom-rozvoji.docx&_processDetail_WAR_portletsel_action=getFile

Ministerstvo dopravy a výstavby SR. *Koncepcia mestského rozvoja Slovenskej republiky do roku 2030* [PDF]. 2018. Dostupné na: https://www.mindop.sk/uploads/media/dc4765f0d90557fb2f4eeeed9bdf13c78f58f128.pdf

Ministerstvo dopravy a výstavby SR. *Koncepcia mestského rozvoja SR do roku 2030* [online]. Dostupné na: https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/mestsky-rozvoj-6/mestsky-rozvoj/dokumenty/koncepcia-mestskeho-rozvoja-slovenskej-republiky-do-roku-2030

Ministerstvo dopravy a výstavby SR. Dostupné na: https://www.opii.gov.sk/metodicke-dokumenty/prirucka-cba

Ministerstvo financií SR. *Metodika prípravy a hodnotenia projektov* [online]. 2022. Dostupné na: https://www.mfsr.sk/files/archiv/88/Metodika-pripravy-a-hodnotenia-investicnych-projektov.pdf

Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR. *Informatizácia* [online]. 2022. Dostupné na: https://www.mirri.gov.sk/sekcie/informatizacia/riadenie-kvality-qa/riadenie-kvality-qa/index.html

Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR. *Investície* [online]. 2017. Dostupné na: https://www.mirri.gov.sk/sekcie/investicie/narodny-investicny-plan/vladne-materialy/ramec-na-hodnotenie-verejnych-investicnych-projektov-v-sr/index.html

Ministerstvo obrany SR. *Metodika hodnotenia investívií v rezorte Ministerstva obrany Slovenskej republiky* [PDF]. 2021. Dostupné na: https://www.mosr.sk/data/files/4565_metodika-hodnotenia-investicii-v-rezorte-obrany.pdf

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR. *Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2021-2030* [PDF]. 2021. Dostupné na: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/socialne-sluzby/nprss-fin.pdf

Ministerstvo vnútra SR. *Dočasné útočisko* [online]. 2022. Dostupné na: https://www.minv.sk/?docasne-utocisko

Ministerstvo životného prostredia SR. *CBA metodika* [online]. 2019. Dostupné na: https://www.minzp.sk/iep/publikacie/manualy/cba-metodika.html

Ministerstvo životného prostredia SR. *Metodický pokyn k riadeniu kvality ovzdušia vrátane prípravy a tvorby programov na zlepšenie kvality ovzdušia verzia 2* [PDF]. 2021. Dostupné na: https://www.minzp.sk/files/oblasti/ovzdusie/ochrana-ovzdusia/dokumenty/strategia-ochrany-ovzdusia/metodicky-pokyn-k-riadeniu-ko_verzia-2-september-2021.pdf

Ministerstvo životného prostredia SR. *Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie SR na roky 2021 – 2027* [online]. Dostupné na: https://www.enviroportal.sk/sk/eia/detail/plan-rozvoja-verejnych-vodovodov-verejnych-kanalizacii-pre-uzemie-sr-n

Ministerstvo životného prostredia SR. *Slovensko čelí žalobe za nedostatočnú ochranu kvality ovzdušia* [online]. Február, 2021. Dostupné na: https://www.minzp.sk/spravy/slovensko-celi-zalobe-za-nedostatocnu-ochranu-kvality-ovzdusia.html

Ministerstvo životného prostredia SR. *Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy* [PDF]. 2018. Dostupné na: https://www.minzp.sk/files/odbor-politiky-zmeny-klimy/strategia-adaptacie-sr-zmenu-klimy-aktualizacia.pdf

MORAVČÍKOVÁ, H. *Bratislava: atlas sídlisk 1950 – 1995*. Bratislava: Slovart. 2012.

Nariadenie vlády č. 668/2004 Z. z. o rozdeľovaní výnosu dane z príjmov územnej samospráve

Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 19/2022 Z. z., ktorým sa vyhlasuje prírodná rezervácia Vydrica a jej ochranné pásmo.

National Association of City Transportation Officials. *Transit Street Design Guide* [online]. Dostupné na: https://nacto.org/publication/transit-street-design-guide/introduction/why/designing-move-people/

NIESAR, F., TREICHLER, K., REGLI, P. *Begegnungsfälle und Fahrbahnbreiten* [PDF]. Zürich: Fussverkehr Schweiz. 2017. Dostupné na: https://fussverkehr.ch/wordpress/wp-content/uploads/2018/07/FB_Begegnungsf%C3%A4lle_20170223.pdf

NIŽŇANSKÝ, V., a kol. *VRÁŤME MESTÁM PRÁVA: pokračovanie decentralizácie Slovenska*. Bratislava: Komunálne výskumné a poradenské centrum, n.o. 2020. Dostupné na: https://www.komunal.eu/images/2020/Vratme_mestam_prava_web.pdf

NOVACKÁ Ľ. et al.: Marketingová koncepcia domáceho cestovného ruchu detí a mládeže, EUBA, 2021

NOVÁČEK, O., ACHBERGER, S. *Mesto a krajina: zmenou paradigmy k uhlíkovej neutralite*. In *Eurostav*. 2022, roč. 28, vol. 1-2. s. 8-11.

OECD. *Compact City Policies: A Comparative Assessment* [online]. Paris: OECD Publishing. 2012. Dostupné na: https://www.oecd.org/greengrowth/compact-city-policies-9789264167865-en.htm

OECD. *Ľudský kapitál: Ako ovplyvňuje váš život to, čo viete. Zhrnutie v slovenčine* [PDF]. 2007. Dostupné na: https://www.oecd.org/insights/38435897.pdf

OECD. *Strengthening value for money in the public procurement system of the Slovak Republic* [PDF]. 2021. Dostupné na: https://www.oecd.org/gov/public-procurement/Strengthening-value-for-money-procurement-system-Slovak-Republic.pdf

OECD. *Unlocking the Strategic Use of Public Procurement in Bratislava, Slovak Republic* [online]. 2021. Dostupné na: https://www.oecd.org/publications/unlocking-the-strategic-use-of-public-procurement-in-bratislava-slovak-republic-d616e4d9-en.htm

OGBEIWI, O. *Why written objectives need to be really SMART*. In *British Journal of Health Care Management* [PDF]. 2017. Dostupné na: https://doi.org/10.12968/bjhc.2017.23.7.324

OSN. *Ženevská Charta OSN o udržateľnom bývaní* [online]. Dostupné na: https://unece.org/DAM/hlm/charter/Language_versions/SLO_Geneva_UN_Charter.pdf

PALLASMAA, J. *The eyes of the skin* (3rd ed.). John Wiley & Sons. 2012.

Plán reforiem v Mestskej polícii hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy 2021 – 2026. Dostupné na: https://zastupitelstvo.bratislava.sk/data/att/58209.pdf

PLENCNEROVÁ, J., et al. *Územný generel cestovného ruchu hlavného mesta SR Bratislavy* [PDF]. 2009. Dostupné na: https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/Str%C3%A1nky/Chcem%20vediet/UGCR/%C3%9Azemn%C3%BD%20generel%20cestovn%C3%A9ho%20ruchu%20hlavn%C3%A9ho%20mesta%20SR%20Bratislavy%20-%20Textov%C3%A1%20%C4%8Das%C5%A5.pdf

Podľa § 75 ods. 1 zákona o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

Praha sportovní [online]. Dostupné na: https://prahasportovni.eu/

PREŤO, A., Potrebujeme (prilákať) zahraničných turistov? Vplyv zahraničných turistov na ekonomiku SR, Komentár 2020/1, Inštitút dopravnej politiky Ministerstvo dopravy a výstavby SR, 2021, https://www.mindop.sk/uploads/IDP/Turizmus_koment%C3%A1r_AP_final_na%20zverejnenie.pdf

RačaWeb.sk. *V areáli budúcej LBG arény je rušno. Začala sa už konečne výstavba?* In RačaWeb.sk [online]. Február, 2021. Dostupné na: https://www.racaweb.sk/v-areali-buducej-lbg-areny-je-rusno-zacala-sa-uz-konecne-vystavba

Rada pre rozpočtovú zodpovednosť. *Simtask: nasimulujte si svoju reformu v daniach, odvodoch a sociálnych dávkach*. 2021. Dostupné na: http://simtask.rozpoctovarada.sk/results/609e7d6004002072057270

REHAČKOVÁ, T., PAUDTIŠOVÁ, E. *Vegetácia v urbánnom prostredí* [PDF]. Bratislava: Cicero s.r.o. 2006. DOI:10.13140/RG.2.1.2885.6404.

SABBAGK, K., FRIEDRICH R., EL-DARWICHE B., SINGH M., GANNEDIWALLA S. *Maximizing the Impact of Digitization* [PDF]. 2012. Dostupné na: https://www3.weforum.org/docs/GITR/2012/GITR_Chapter1.11_2012.pdf

Sekcia sociálnych vecí. Hlavné mesto SR Bratislava. *Komunitný plán sociálnych služieb hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy 2023 – 2030* [PDF]. 2022. Dostupné na: https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/KPSS%202030.pdf

Sekcia životného prostredia, **Oddelenie životného prostredia Magistrátu hlavného mesta SR**. *BRATISLAVA – MESTO BEZ ODPADOV: Stratégia nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Bratislava s cieľom prechodu na obehové hospodárstvo pre roky 2021 — 2026* [PDF]. 2021. Dostupné na: https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/Odpadove_hospodarsto_2.pdf

Slovenská agentúra životného prostredia. *Aktualizácia prvkov regionálneho ÚSES mesta Bratislavy*. 2005.

SLUČIAKOVÁ, S. *Čo s bratislavským odpadom? Analýza nákladov a prínosov výstavby tretieho kotla v zariadení na energetické využitie odpadov OLO* [PDF]. Bratislava: Inštitút environmentálnej politiky. 2020. Dostupné na: https://www.minzp.sk/files/iep/co_s_ba_odpadom.pdf

SPAGNOLO, G. *Reputation, competition, and entry in procurement*. In: *International Journal of Industrial Organization*. 2012, roč. 30, vol. 3. s. 291-296. DOI: https://doi.org/10.1016/j.ijindorg.2012.01.001

Sportujeme v Brne [online]. Dostupné na: https://sportujemevbrne.cz/

STREBEROVÁ, E., BOGEN, M., KONRAD, I., KOZOVÁ, M., LÜCKERATH, D., PAUDIŠOVÁ, E., PECHO, J. et al. *Atlas hodnotenia zraniteľnosti a rizík nepriaznivých dopadov zmeny klímy na území hlavného mesta SR Bratislavy* [PDF]. Bratislava: Útvar hlavnej architektky hlavného mesta SR Bratislavy. 2020. Dostupné na: https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/Atlas%20hodnotenia%20zranite%C4%BEnosti.pdf

SUSTRANS. *Common myths about investment in walking and cycling busted by research report* [online]. 2019. Dostupné na: https://www.sustrans.org.uk/our-blog/news/2019/november/common-myths-about-investment-in-walking-and-cycling-busted-by-research-report

ŠEDOVIČ, M., MARKOVIČ, M. *Analýza finančných tokov hlavného mesta SR Bratislavy a jej mestských častí na výkon sociálnej pomoci*. 2022. [Nepublikované].

ŠKROBÁK, J. *„Niečo za niečo" v územnom plánovaní, alebo možno podmieniť aktualizáciu územného plánu plnením vo verejnom záujme v prospech obce?* [online]. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta. 2020. Dostupné na: https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2020/12/31/nieco-za-nieco-v-uzemnom-planovani-alebo-mozno-podmienit-aktualizaciu-uzemneho-planu-plnenim-vo-verejnom-zaujme-v-prospech-obce/

Štatistický úrad SR. *Demografia a sociálne štatistiky: Obyvateľstvo*. In DATAcube [online]. 2021. Dostupné na: http://datacube.statistics.sk/

Štatistický úrad SR. I*ndexy vekového zloženia – SR, oblasti, kraje, okresy, mesto, vidiek*. In STATdat [online]. 2021. Dostupné na: http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID(%22iF41FA-7A868E74315A56CF26B722E3A07%22)&ui.name=Indexy%20vekov%C3%A9ho%20zlo%C5%BEenia%20-%20SR%2C%20oblasti%2C%20kraje%2C%20okresy%2C%20mesto%2C%20vidiek%20%5Bom7005rr%5D&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2Fcognosext%2Fcps4%2Fportlets%2Fcommon%2Fclose.html

Štatistický úrad SR. *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011* [online]. Dostupné na: http://datacube.statistics.sk/#!/folder/sk/1000398

Štatistický úrad SR. *Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy 2021* [online]. Bratislava: Ústredie ŠÚ SR. 2021. Dostupné na: https://slovak.statistics.sk/PortalTraffic/fileServlet?Dokument=fdb9468d-fe3c-484e-a57c-1b8e53a05a14

Štatút hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy (v znení dodatkov č. 1 až 20) [PDF]. 2021. Dostupné na: https://zastupitelstvo.bratislava.sk/data/att/14713.pdf

ŠUŠKA, P. *Produkcia vybudovaného prostredia v postsocialistickej Bratislave: podmienky, dynamika a územný prejav*. In *Geografický časopis* [PDF]. 2012, roč. 64, vol. 2. s. 155-179. Dostupné na: https://www.sav.sk/journals/uploads/03101218Suska.pdf –

ŠVEDA, M. *Paneláky naležato? Bytová výstavba a jej priestorové formy v zázemí Bratislavy*. In **ŠVEDA, M., ŠUŠKA, P**. (eds.). *Suburbanizácia: ako sa mení zázemie Bratislavy?* [PDF]. Bratislava: Geografický ústav SAV. 2019. s. 23-53. Dostupné na: http://www.geography.sav.sk/web-data/news/data/2019_suska-sveda_monografia/2019_Sveda-Suska_Suburbanizacia_dvojstranky.pdf

ŠVEDA, M., BORIS, R. *Predmestie alebo dedina? Typizácia areálov rezidenčnej suburbanizácie*. In **ŠVEDA, M., ŠUŠKA, P**. (eds.). *Suburbanizácia 2: Sondy do premien zázemia Bratislavy* [online]. Bratislava: Geografický ústav SAV. 2021. s. 85-109. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/352838914_Predmestie_alebo_dedina_Typizacia_arealov_rezidencnej_suburbanizacie

ŠVEDA, M., ŠUŠKA, P. (eds.). *Suburbanizácia: ako sa mení zázemie Bratislavy?* [PDF]. Bratislava: Geografický ústav SAV. 2019. Dostupné na: http://www.geography.sav.sk/web-data/news/data/2019_suska-sveda_monografia/2019_Sveda-Suska_Suburbanizacia_dvojstranky.pdf

ŠVEDA, M., ŠUŠKA, P. *K príčinám a dôsledkom živelnej suburbanizácie v zázemí Bratislavy: príklad obce Chorvátsky Grob*. In *Geografický časopis* [PDF]. Bratislava: Geografický ústav SAV, 2014, roč. 66, vol. 3, s. 225-246. Dostupné na: https://www.sav.sk/journals/uploads/03101206Sveda,%20Suska.pdf

ŠVEDA, M., ŠUŠKA, P. *Suburbanizácia 2: Sondy do premien zázemia Bratislavy* [online]. Bratislava: Geografický ústav SAV. 2020. Dostupné na: http://www.geography.sav.sk/veda-a-vyskum/monografie/suburbanizacia/mono-2/

ŠVEDA, M., VÝBOŠŤOK, J., GURŇÁK, D. *Atlas suburbanizácie Bratislavy*. Bratislava: Geografický ústav SAV. 2021.

TRANTER, P. *Effective Speed: Cycling Because It's "Faster"*. In **PUCHER, J., BUEHLER, R**. (ed.) *City Cycling*. 2012.

TREND. *Prvá etapa výstavby vodáckeho areálu v Jarovciach si vyžiada 12 miliónov eur*. In TREND [online]. April, 2021. Dostupné na: https://reality.trend.sk/verejny-priestor/prva-etapa-vystavby-spickoveho-vodackeho-arealu-jarovciach-vyziada-12-milionov-eur

Trnava.sk. *Škola sa končí, ale školské športoviská zostávajú prístupné verejnosti* [online]. 2019. Dostupné na: https://www.trnava.sk/sk/aktualita/skola-konci-ale-skolske-sportoviska-zostavaju-pristupne-verejnosti

TURANCOVÁ, M., ŠUBOVÁ, M. *Urbanizmus verzus udržateľné mestá*. In ASB [online]. August, 2008. Dostupné na: https://www.asb.sk/architektura/urbanizmus/urbanizmus-verzus-udrzatelne-mesta

UNECE. *Geneva UN Charter on Sustainable Housing* [online]. 2015. Dostupné na: https://unece.org/housing/charter

Úrad pre verejné obstarávanie. *Štatistika procesu verejného obstarávania* [online]. Dostupné na: https://www.uvo.gov.sk/informacny-servis/statistika-procesu-verejneho-obstaravania-396.html

Úrad vlády SR. *Návrh zákona o územnom plánovaní – nové upravené znenie* [online]. 2021. Dostupné na: https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/26575/1

URBACT. *Who We Are* [online]. Dostupné na: https://urbact.eu/who-we-are

Usmernenie generálneho riaditeľa sekcie vôd Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky o vodách z povrchového odtoku a pôsobnosti orgánov štátnej vodnej správy. 2021.

Ústredie Štatistického úradu SR. Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy 2021 [online]. 2021. Dostupné na: https://slovak.statistics.sk/PortalTraffic/fileServlet?Dokument=fdb9468d-fe3c-484e-a57c-1b8e53a05a14

Útvar hlavnej architektky hlavného mesta SR Bratislavy. *Akčný plán adaptácie na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy na území hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2017-2023* [PDF]. 2017. Dostupné na: https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/Str%C3%A1nky/Ak%C4%8Dn%C3%BD%20pl%C3%A1n%20adapt%C3%A1cie%20na%20nepriazniv%C3%A9%20d%C3%B4sledky%20zmeny%20kl%C3%ADmy_web.pdf

Útvar hodnoty za peniaze. *Metodika prípravy a hodnotenia investičných projektov* [PDF]. 2022. Dostupné na: https://www.mfsr.sk/files/archiv/88/Metodika-pripravy-a-hodnotenia-investicnych-projektov.pdf

Územný generel cestovného ruchu hlavného mesta SR Bratislavy [PDF]. 2009. Bratislava. Dostupné na: https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/Str%C3%A1nky/Chcem%20vediet/UGCR/%C3%9Azemn%C3%BD%20generel%20cestovn%C3%A9ho%20ruchu%20hlavn%C3%A9ho%20mesta%20SR%20Bratislavy%20-%20Textov%C3%A1%20%C4%8Das%C5%A5.pdf

Územný plán hl. mesta SR Bratislavy v znení zmien a doplnkov schválený 31. 5. 2007 uznesením Mestského zastupiteľstva hlavného mesta SR Bratislavy č. 123/2007 a jeho záväzná časť bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením hlavného mesta SR Bratislavy č. 4/2007.

Územný plán regiónu – Bratislavský samosprávny kraj (ÚPN R BSK) schválený Zastupiteľstvom Bratislavského samosprávneho kraja dňa 20. 9. 2013 uznesením č. 60/2013 a jeho záväzná časť bola vyhlásená VZN BSK č.1/2013 zo dňa 20. 9. 2013 s účinnosťou od 15. 10. 2013.

Uznesenie vlády SR č. 590 zo 14. decembra 2016 k návrhu Národného akčného plánu pre zelené verejné obstarávanie v Slovenskej republike na roky 2016 – 2020.

VALACH, M. a kol. *Analýza medziobecnej spolupráce vybraného okruhu miest a ich bezprostredného okolia (mestské funkčné územie) a z neho plynúce pozitívne externality pre subjekty a obyvateľov v danom území* [PDF]. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja. 2019. Dostupné na: https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/mestsky-rozvoj-6/mestsky-rozvoj/studie/analyza-medziobecnej-spoluprace-vybraneho-okruhu-miest-a-ich-bezprostredneho-okolia-mestske-funkcne-uzemie-a-z-neho-plynuce-pozitivne-externality-pre-subjekty-a-obyvatelov-v-danom-uzemi

Vyhláška Ministerstva zdravotníctva SR č. 195/2005 Z.z. o podrobnostiach o požadovaných údajoch poskytovaných k strategickým hlukovým mapám v platnom znení.

VÝKONNOSTNÝ AUDIT STARZ: ZÁVEREČNÁ SPRÁVA [online]. 2021. Dostupné na: https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/V%C3%BDkonnostn%C3%BD%20audit%20STaRZ%20-%20Z%C3%A1vere%C4%8Dn%C3%A1%20spr%C3%A1va.pdf

WATSON, S. *City publics: the (dis)enchantments of urban encounters*. Abingdon: Routledge. 2006. s. 159-167.

WEISSER, W., HAUCK, T. *ANIMAL-AIDED DESIGN – using a species' life-cycle to improve open space planning and conservation in cities and elsewhere*. In bioRxiv [PDF]. 2017. DOI: https://doi.org/10.1101/150359

WHYE, W. H. The Social Life of Small Urban Spaces. 1980.

Wiener Sport [online]. Dostupné na: https://www.wiener-sport.at/

World Health Organization. *Protecting health in Europe from climate change: 2017 update* [PDF]. 2017. Dostupné na: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0004/355792/ProtectingHealthEuropeFromClimateChange.pdf

World Health Organization. *What is a healthy city?* [online]. Dostupné na: https://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/urban-health/who-european-healthy-cities-network/what-is-a-healthy-city

YU, Y. J., et. al. *Distinct hippocampal-cortical memory representations for experiences associated with movement versus immobility*. In eLife. 2017. DOI: 10.7554/eLife.27621.

Zákon č. 2/2005 Z. z. – o posudzovaní a kontrole hluku vo vonkajšom prostredí v platnom znení.

Zákon č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 377/1990 Slovenskej národnej rady o hlavnom meste Slovenskej republiky Bratislave

Zákon č. 409/2011 Z. z. o niektorých opatreniach na úseku environmentálnej záťaže a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon)

Zákon č. 564/2004 Z. z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 569/2007 Z. z. o geologických prácach (geologický zákon) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady

Zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov.

Zákon NR SR č. 158/2011 Z. z. o podpore energeticky a environmentálne úsporných motorových vozidiel a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon NR SR č. 220/2004 Z. z. o starostlivosti o poľnohospodársku pôdu v znení neskorších zmien a predpisov.

ZINKERNAGEL, R. *Ako vytvoriť ekologické mestá?* In Európska environmentálna agentúra [online]. September, 2014 [akt. 2021-11-05]. Dostupné na: https://www.eea.europa.eu/sk/signaly-eea/signaly-2014/rozhovor/ako-vytvorit-ekologicke-mesta

ZMOS. *Prehľad o zmenách v poskytovaní sociálnych služieb.* 2018. Dostupné na: https://www.zmos.sk/download_file_f.php?id=1253006

ŽALMAN, P. *Bratislava a jej zázemie*. In Archinfo [online]. 2020. Dostupné na: https://www.archinfo.sk/diskusia/blog/urbanizmus-a-samosprava/bratislava-a-jej-zazemie.html

ŽALMAN, P. Urbanistický atlas Bratislavy. GDA Visual, 2017. ISBN: 9788097254209.

Použité skratky

AMB – Archív mesta Bratislavy

AZZP – Areál Zlaté Piesky

BID – Bratislavská integrovaná doprava

BKIS – Bratislavské kultúrne a informačné stredisko

BKIS – Bratislavské kultúrne a informačné stredisko

BRKO – Biologicky rozložiteľný komunálny bioodpad

BSK – Bratislavský samosprávny kraj

BTB – Bratislava Tourist Board (Bratislavská organizácia cestovného ruchu)

BVS – Bratislavská vodárenská spoločnosť

CMO – centrálna mestská oblasť

CSR – Corporate social responsibility (spoločensky zodpovedné podnikanie)

CVA – Centrum vzdelávacích analýz

CVČ – centrum voľného času

CVTI – Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky

ČOV – čistiareň odpadových vôd

ČOV – čistiareň odpadových vôd

DPB – Dopravný podnik mesta Bratislavy

DPH – Daň z pridanej hodnoty

DPOH – Divadlo Pavla Országha Hviezdoslava

EAZA – Európska asociácia záhrad a akvárií

EEP – EAZA ex-situ – Európsky program pre ohrozené druhy

EIA/SEA – Environmental Impact Assessment (posudzovanie vplyvov na životné prostredie)

EK – Európska komisia

ESB – European Studbook (Európske plemenné knihy)

ESPAD – European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (Európsky prieskum medzi školami o užívaní alkoholu a ďalších drog)

EÚ – Európska únia

EZ – environmentálne záťaže

FA STU – Fakulta Architektúry Slovenská technická univerzita

GIB – Generálny investor Bratislavy

GIB – Generálny investor Bratislavy

GIS – Geografický informačný systém

GMB – Galéria mesta Bratislavy

HaZZ – Hasičský a záchranný zbor

HDP – Hrubý domáci produkt

HM SR BA – Hlavné mesto Slovenskej republiky Bratislava

CHKO – Chránená krajinná oblasť

CHVO – Chránené vodohospodárske oblasti

IDS BK – Integrovaný dopravný systém Bratislavského kraja

IEP – Inštitút environmentálnej politiky

IPR – Institut plánovaní a rozvoje hl. města Prahy

IPZKO – Integrovaný program zlepšenie kvality ovzdušia

ISB – International Studbook (Medzinárodné plemenné knihy)

KKP – kultúrny a kreatívny priemysel

KPI – key performance indicators (kľúčové ukazovatele výkonnosti)

KZ – koeficient zelene

LIC – Literárne informačné centrum

LK – letné kúpaliská

MČ – mestské časti

MDV SR – Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky

MEAT – Most Economically Advantageous Tender

MF SR – Ministerstvo financií Slovenskej republiky

MHD – Mestská hromadná doprava

MIB – Metropolitný inštitút Bratislavy

MKB – Mestská knižnica v Bratislave

MLB – Mestské lesy v Bratislave

MLBA – Mestské lesy hlavného mesta SR Bratislavy

MMB – Múzeum mesta Bratislavy

MOS – Metropolitná optická sieť

MsP BA – Mestská polícia Bratislava

MsZ – Mestské zastupiteľstvo

MŠ – materská škola

MŠVVaŠ SR – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

MÚOP – Mestský ústav ochrany pamiatok

MÚSES – miestny územný systém ekologickej stability

MŽP SR – Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky

NKP – národná kultúrna pamiatka

NKP – Národná kultúrna pamiatka

NR SR – Národná rada Slovenskej republiky

NÚCEM – Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania

ODPA – Oddelenie dátovej politiky a analýz magistrátu hlavného mesta Bratislavy

OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj

OK – oddelenie kultúry

OK HMBA – Oddelenie kultúry magistrátu hlavného mesta Bratislavy

OLO – Odvoz a likvidácia odpadu

OSK – Oddelenie správy komunikácií magistrátu hlavného mesta Bratislavy

OTMZ – Oddelenie tvorby mestskej zelene sekcie životného prostredia magistrátu hlavného mesta Bratislavy

P+R – Park & Ride

PHSR – Plán hospodárskeho sociálneho rozvoja

PO – príspevkové organizácie

PZ SR – Policajný zbor Slovenskej republiky

RO – Rozpočtové organizácie

RŠÚJ – Regionálna štatistická územná jednotka

RÚSES – regionálny územný systém ekologickej stability

RÚVZ – Regionálny úrad verejného zdravotníctva

SAV – Slovenská akadémia vied

SAV – Slovenská akadémia vied

SAŽP – Slovenská agentúra životného prostredia

SC – strategický cieľ

SEPS – Slovenská elektrizačná a prenosová sústava

SHMÚ – Slovenský hydrometeorologický ústav

SHMÚ – Slovenský hydrometeorologický ústav

SMŠP MIB – Sekcia mestských štúdií a participácie, Metropolitný inštitút Bratislavy

SND – Slovenské národné divadlo

SNG – Slovenská národná galéria

SR – Slovenská republika

SSC – Slovenská správa ciest

SŠ – stredná škola

STaRZ – Správa telovýchovných a rekreačných zariadení

STN – Slovenské technické normy

STU – Slovenská technická univerzita

SÚP MIB – Sekcia územného plánovania, Metropolitný inštitút Bratislavy

SVP š.p. – Slovenský vodohospodársky podnik, štátny podnik

ŠGÚDŠ – Štátny geologický ústav Dionýza Štúra

ŠMŠ – špeciálne materské školy

ŠSŠ – špeciálne stredné školy

ŠÚ SR – Štatistický úrad Slovenskej republiky

ŠÚSR – Štatistický úrad Slovenskej republiky

ŠZŠ – špeciálne základné školy

ÚGD BA – Územný generel dopravy hl. mesta SR Bratislavy

ÚGKK SR – Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky

ÚHP MF SR – Útvar hodnoty za peniaze Ministerstva financií Slovenskej republiky

UK BA – Univerzita Komenského v Bratislave

ÚĽUV – Ústredie ľudovej umeleckej výroby

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru)

ÚPN – Územný plán

ÚPZ – územný plán zóny

ÚRSO – Úrad pre reguláciu sieťových odvetví

ÚSES – územné systémy ekologickej stability

UŠ – urbanistická štúdia

ÚVO – Úrad pre verejné obstarávanie

ÚVZ – Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky

VOD – Verejná osobná doprava

VŠ – vysoká škola

VŠP – všeobecné študijné predpoklady

VÚPOP – Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôd

VZN – Všeobecne záväzné nariadenie

WHO – World Health Organization (Svetová zdravotnícka organizácia)

WHO/EURO – World Health Organization – Regional Office for Europe (Svetová zdravotnícka organizácia – regionálny úrad pre Európu)

ZaD – Zmeny a doplnky územného plánu hlavného mesta SR Bratislavy

ZEVO – zariadenie na energetické zhodnocovanie odpadov

ZSH – Zimný štadión Harmincova

ZŠ – základná škola

ZŠON – Zimný štadión Ondreja Nepelu

ZUŠ – základná umelecká škola

ZZS – Záchranná zdravotná služba

ŽSR – Železnice Slovenskej republiky

Zoznam tabuliek, obrázkov, grafov

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Stav územnoplánovacích podkladov 28

Tabuľka 2 Plošné výmery jednotlivých častí ulíc, ich opráv, pomeru týchto opráv a celkovej plochy ako i plošná výmera investičného dlhu častí ulíc v správe hlavného mesta 56

Tabuľka 3 Rámcové ceny realizácií jednotlivých typov povrchov v zónach. 56

Tabuľka 4 Rámcové ceny realizácií a investičný dlh jednotlivých typov povrchov v zónach. 57

Tabuľka 5 Výpočet mitigácie investičného dlhu vzhľadom k ročným rozpočtovým hraniciam 58

Tabuľka 6 Zoznam rozvojových, nevyužitých území 66

Tabuľka 7 Prehľad zón určených na transformáciu (neukončený) 70

Tabuľka 8 Pôdny fond podľa druhu pozemkov (tis. ha) 77

Tabuľka 9 Zmeny v rozlohe obhospodarovaných viníc – porovnanie na základe ortofoto snímok z rokov 2002 a 2021 77

Tabuľka 10 Započítateľné plochy zelene – tabuľka zápočtov 80

Tabuľka 11 Náklady mestských spoločností na podporné činnosti (mil. Eur) 99

Tabuľka 12 Počet vzdelávacích inštitúcií na území Bratislavy 290

Tabuľka 13 Celkové počty žiadateľov/čakateľov podľa druhu služieb 326

Tabuľka 14 Počet detí v Bratislave a ich podiel na celkovej populácii Bratislavy k 31. 12. 2021 328

Tabuľka 15 Rozloženie ľudí bez domova v Bratislave podľa trvalého pobytu v jednotlivých mestských častiach v roku 2016 341

Tabuľka 16 Dostupné kapacity pohrebísk v Bratislave 346

Tabuľka 17 Alternatívy pre umiestnenie nového pohrebiska 346

Tabuľka 18 Zoznam mestských obchodných spoločností, príspevkových, rozpočtových organizácií a neziskových organizácií, vlastné spracovanie 2022 385

Zoznam obrázkov

Obrázok 1 Okresy a mestské časti Bratislavy 9

Obrázok 2 Veľké dochádzkové toky nad 500 osôb (vľavo) a stredné dochádzkové toky od 200 do 500 osôb (vpravo) z obcí Bratislavského a Trnavského kraja do Bratislavy a Trnavy. Pasívne lokalizačné údaje mobilnej siete. 24

Obrázok 3 Hľadanie cenovo dostupnejšieho bývania privádza mnohých ľudí práve do zázemia Bratislavy, kde nachádzajú nižšie ceny ako v meste. Vizualizácia zachytáva interpoláciu cien nehnuteľností, ktoré boli na inzertných portáloch v období rokov 2016-2019. Jeden štvorec v mape má veľkosť 500×500 m 37

Obrázok 4 Bytová výstavba v zázemí Bratislavy v období rokov 2003-2018 38

Obrázok 5 Migrácia do zázemia Bratislavy v období rokov 2000-2019 40

Obrázok 6 Sídelný rozvoj v obci Chorvátsky Grob – v najväčšom Bratislavskom suburbiu 43

Obrázok 7 Parametre novej zástavby vybraných lokalít v zázemí Bratislavy a ich porovnanie s referenčnými lokalitami. (obrázok pokračuje na ďalšej strane) 44

Obrázok 8 Mapa dostupnosti parkov a záhrad vo vzdialenosti do 750 m od bydliska 53

Obrázok 9 Zonácia povrchov chodníkov na území mesta 54

Obrázok 10 Schéma zastavateľného územia – stabilizované a rozvojové plochy 61

Obrázok 11 Prehľad lokalizácie veľkých zón brownfieldov v nadväznosti na centrum mesta: B5 Mlynské Nivy západ – B6 Mlynské Nivy východ – veľká zóna E5 Nové Lido 70

Obrázok 12 Porovnanie aktuálne obhospodarovaného územia viníc (2021) so stavom z roku 2002; prvá dvojica fotografií obsahuje snímok mestskej časti Devín, druhá dvojica mestské časti Nové Mesto, Rača a Vajnory 78

Obrázok 13 Dostupnosť zastávok do 500 metrov od zastávok MHD. Po doplnení údajov o bytových jednotkách vidíme, že až 99,6 % obyvateľov býva v týchto hraniciach (v izochrómoch). 158

Obrázok 14 Prírodná rezervácia Vydrica nachádzajúca sa v lesoparku Malé Karpaty 166

Obrázok 15 Rôzne kategórie chránených území nachádzajúcich sa na území mesta Bratislava 167

Obrázok 16 Kapacita ekosystémov pre reguláciu miestnej klímy (ako je napr. ochladzovanie) na území mesta. 170

Obrázok 17 Znázornenie hraníc územia Mestských lesov Bratislava, ktoré sa rozprestierajú vo viacerých mestských častiach Bratislavy. Lesy spolu tvoria plochu o rozlohe približne 3 100 hektárov, celý lesopark má rozlohu 3 160 hektárov 172

Obrázok 18 Znázornenie kapacity ekosystémových služieb podporujúcich prirodzenú tvorbu kvalitnej vody na pitné účely 174

Obrázok 19 Znázornenie kapacity ekosystémových služieb podporujúcich prirodzenú reguláciu kvality vody v krajine 176

Obrázok 20 Lokalizácia environmentálnych záťaží na území hlavného mesta SR Bratislavy na základe ich aktuálne platného zaradenia, resp. lokality do jedného z registrov 184

Obrázok 21 Hustota zastavania územia Bratislavy s využitím multispektrálnych satelitných snímok. Čím sýtejšia farba, tým hustejšia zástavba. 195

Obrázok 22 Zobrazenie plošnej hlukovej záťaže z cestnej dopravy s intenzitou viac ako 3 mil. za rok (3D Google Earth zobrazenie). Hluková záťaž je opísaná hodnotami hlukového indikátora L_{dvn}. 196

Obrázok 23 Zobrazenie plošnej hlukovej záťaže z cestnej dopravy s intenzitou viac ako 3 mil. za rok (krabicový model budov). Hluková záťaž je opísaná hodnotami hlukového indikátora L_{dvn}. 196

Obrázok 24 Priemerná teplota povrchov za letné obdobie 2018-2021, získaná zo 6 multispektrálnych satelitných snímok 199

Obrázok 25 Príklad ochranných pásiem vodovodnej a kanalizačnej siete BVS z pripravovaných princípov a štandardov pojednávajúcich o prvkoch podzemnej infraštruktúry. Štandardy vodovodnej a kanalizačnej siete BVS. 226

Obrázok 26 Mapa verejného osvetlenia v Bratislave s vyznačením, kedy boli svietidlá a stožiare obnovované. 232

Obrázok 27 Pešie dochádzkové vzdialenosti jednotlivých adresných bodov (bytové aj nebytové budovy) k najbližšej materskej škole v Bratislave 301

Obrázok 28 Pešie dochádzkové vzdialenosti jednotlivých adresných bodov (bytové aj nebytové budovy) k najbližšej základnej škole v Bratislave. 302

Obrázok 29 Dostupnosť všetkých športovísk do 750 metrov. 353

Obrázok 30 Dostupnosť športovísk na výkonnostné športovanie do 500 metrov. 354

Zoznam grafov

Graf 1 Populácia Bratislavy 1996–2021 11

Graf 2 Populačná prognóza (v %) pre bratislavský metropolitný región a Slovenskú republiku 11

Graf 3 Populačná prognóza pre vybrané metropolitné regióny v krajinách strednej Európy 12

Graf 4 Veková štruktúra obyvateľov Bratislavy 13

Graf 5 Populačná prognóza vybraných vekových skupín pre obdobie 2019–2050 14

Graf 6 Vzdelanostná štruktúra obyvateľov Bratislavy v roku 2021 15

Graf 7 Počet m² bytu, ktoré sa dajú kúpiť za priemernú mesačnú mzdu 49

Graf 8 Percento priemernej mesačnej mzdy v Bratislavskom kraji potrebnej na prenájom 60 m² bytu (kumulatívny priemer) 49

Graf 9 Porovnávanie hustoty obyvateľstva na hektár a celkových výdajov na 1 hektár v Kč za 1 rok (priemer za 4 lokality v Prahe) 63

Graf 10 Podiely základných typov využitia celého územia mesta 65

Graf 11 Zastavateľné územie (funkčné využitie 101 – 502) stabilizované, rozvojové územie a evidované brownfieldy 65

Graf 12 Počet a výmera brownfieldov v zastavanom území a mimo zastavaného územia 69

Graf 13 Výmera brownfieldov v jednotlivých mestských častiach. Najväčší podiel výmery brownfieldov má mestská časť Nové Mesto o výmere 232 hektárov k zastavanému územiu (6,19 %) 69

Graf 14 Podiel výmery brownfieldov vo veľkých zónach 71

Graf 15 Podiel jednotlivých samosprávnych krajov na národnom HDP a príjmoch z podielovej dane 85

Graf 16 Príjmy z grantov a transferov jednotlivých samosprávnych krajov na obyvateľa (v eurách a % priemeru) 85

Graf 17 Financovanie samospráv v Európe (2016) 86

Graf 18 Príjmy metropolitného regiónu ako % príjmov verejnej správy (2019) 87

Graf 19 Kapitálový rozpočet HMBA za roky 2016 – 2020 90

Graf 20 Technický stav budov v správe HMBA k 31.12.2020 93

Graf 21 Počet študentov študujúcich na vysokej škole v Bratislave, I. a II. stupeň formou denného aj externého štúdia 102

Graf 22 Počet motorových vozidiel registrovaných v Bratislave za ostatných 50 rokov. 142

Graf 23 Porovnanie počtu kilometrov električkových tratí na 100 000 obyvateľov a 100 km² 155

Graf 24 Porovnanie priemerných jazdných časov v úseku Prievozská (B) a Cintorín Vrakuňa (D) 156

Graf 25 Prehľad emisií stredných a veľkých stacionárnych zdrojov na území Bratislavy podľa znečisťujúcich látok ovzdušia za roky 2016 a 2020 (t/rok) 187

Graf 26 Prehľad emisií stredných stacionárnych zdrojov na území Bratislavy podľa znečisťujúcich látok ovzdušia za roky 2016-2020 (t/rok) 188

Graf 27 Prehľad druhov malých zdrojov znečisťovania evidovaných odbornými útvarmi Magistrátu HM SR Bratislavy za roky 2016 a 2021 188

Graf 28 Prehľad emisií veľkých stacionárnych zdrojov na území Bratislavy podľa znečisťujúcich látok ovzdušia (t/rok) 189

Graf 29 Prehľad druhov malých zdrojov znečisťovania podľa mestských častí evidovaných odbornými útvarmi Magistrátu HM SR Bratislavy za roky 2016 (hore) a 2021 (dole) 191

Graf 30 Percentuálny podiel obyvateľov vybraných hlavných miest EÚ vystavených rôznym úrovniam hluku zo železničnej dopravy počas dňa a noci v roku 2017 205

Graf 31 Percentuálny podiel obyvateľov vybraných hlavných miest EÚ vystavených rôznym úrovniam hluku z cestnej dopravy počas dňa a noci v roku 2017 206

Graf 32 Prehľad vývoja celkového množstva komunálneho odpadu a množstva komunálneho odpadu na obyvateľa v meste Bratislava v rokoch 2015 – 2021 * 216

Graf 33 Porovnanie množstva odpadov pred a po zavedení princípov zero waste na podujatiach – Vianočné trhy 2018 a 2019 v kg 218

Graf 34 Podiel jednotlivých činností nakladania s odpadmi (2021) 220

Graf 35 Vývoj počtu poruchových hlásení verejného osvetlenia (2010 – 2020) 231

Graf 36 Pomer poruchových hlásení k celkovému počtu svetelných bodov 234

Graf 37 Kumulatívny rozsah modernizácie svietidiel (ks), stožiarov (ks) a káblov (počet káblových polí) 235

Graf 38 Dĺžka vodovodnej a kanalizačnej siete v Bratislave. (Dĺžka vodovodnej siete za rok 2021 pre mesto Bratislava je nedostupná.) 239

Graf 39 Počet prípadov havárie vodárenského potrubia 241

Graf 40 Úniky vody v prepočte na 1 kilometer potrubia (m³/km/rok) 241

Graf 41 Absolútna spotreba pitnej vody v Bratislave (v m³ za deň) 243

Graf 42 Priemerná spotreba pitnej a úžitkovej vody na obyvateľa v Bratislave (v litroch za deň) 243

Graf 43 Výdaje na obyvateľa na kultúru / rok 253

Graf 44 Percento výdavkov z celkového rozpočtu mesta 254

Graf 45 Porovnanie financií v programoch programového rozpočtu 254

Graf 46 Pomer príspevku zriaďovateľa a vlastných príjmov organizácie (rok 2019) 257

Graf 47 Vývoj príspevku zriaďovateľa mestským kultúrnym organizáciám 259

Graf 48 Vývoj grantovej podpory v oblasti kultúry. 261

Graf 49 Žiadosti v Nadácii mesta Bratislavy spojené s kultúrou. 262

Graf 50 Vývoj kapitálových výdavkov HMBA na kultúru (vrátane GIB) 265

Graf 51 Odpovede respondentov o účasti na kultúrnom živote: Čo Vás vo všeobecnosti láka na účasti na kultúrnom živote? 269
Graf 52 Potreby a kultúrne správanie obyvateľov Bratislavy 269
Graf 53 Príťažlivosť mesta Bratislava podľa obyvateľov Bratislavy 273
Graf 54 Príťažlivosť mesta Bratislava podľa návštevníkov Bratislavy 274
Graf 55 Hrdosť Bratislavčanov na konkrétne entity svojho mesta 275
Graf 56 V indikátore Kreatívnej ekonomiky dosahuje Bratislave 8 miesto spomedzi 40 miest svojej kategórie. 277
Graf 57 Vo vytváraní podporného prostredia sme až na 33 mieste spomedzi 40 miest svojej kategórie. 278
Graf 58 Percentuálna miera úspešnosti v teste z matematiky podľa okresov Bratislava I – Bratislava V, testovanie T5, 2019. 287
Graf 59 Percentuálna miera úspešnosti v teste zo slovenského jazyka podľa okresov Bratislava I – Bratislava V, testovanie T5, 2019. 287
Graf 60 Porovnanie výsledkov úspešnosti žiakov v Testovaní 9 podľa okresov v porovnaní s celoslovenským priemerom, testovanie T9, 2019. 288
Graf 61 Porovnanie výsledkov z externej časti maturitnej skúšky v jednotlivých predmetoch – Bratislavský kraj v porovnaní s celoslovenským priemerom, 2019. 288
Graf 62 Zastúpenie detí a škôl podľa zriaďovateľa v Bratislave v porovnaní s celoslovenským priemerom, 2021. 291
Graf 63 Porovnanie absolútnych počtov detí vzdelávaných v jednotlivých typoch ZŠ podľa zriaďovateľa v Bratislave, porovnanie rokov 2016-2021. 292
Graf 64 Zastúpenie žiačok a žiakov a škôl podľa zriaďovateľa v Bratislave v porovnaní s celorepublikovým priemerom za stredné školy, 2021 292
Graf 65 Vývoj počtu žiačok a žiakov stredných škôl v Bratislave podľa zriaďovateľa, porovnanie rokov 2016-2021 294
Graf 66 Demografická situácia vo vybraných vekových kategóriách v Bratislave v rokoch 2015-2021. 298
Graf 67 Vývoj počtu tried na MŠ všetkých typov zriaďovateľov v Bratislave v rokoch 2015-2021. 298
Graf 68 Vývoj počtu tried na ZŠ všetkých zriaďovateľov v Bratislave v rokoch 2015-2021. 300
Graf 69 Vývoj počtu žiakov na ZŠ všetkých zriaďovateľov Bratislave v rokoch 2015-2021. 300
Graf 70 Porovnanie platov učiteľov na ZŠ a SŠ za jednotlivé kraje oproti priemernej mzde v regióne, 2021. 308
Graf 71 Porovnanie platov učiteľov na MŠ za jednotlivé kraje oproti priemernej mzde v regióne, 2021. 308
Graf 72 Porovnanie platov učiteľov oproti priemernej mzde zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním 2. stupňa v jednotlivých krajoch SR, 2021. 309
Graf 73 Porovnanie platov učiteľov v MŠ podľa zriaďovateľov v porovnaní s celoslovenským priemerom, 2021. 309
Graf 74 Porovnanie platov v MŠ v porovnaní jednotlivých okresov Bratislavy na základe zriaďovateľa, 2021. 310
Graf 75 Priemerné učiteľské platy na základných školách podľa typu zriaďovateľa, 2021. 312
Graf 76 Porovnanie priemerných platov učiteľov podľa jednotlivých druhov škôl, porovnanie BSK a celoslovenský priemer, 2021. 312

Graf 77 Porovnanie platov učiteľov podľa typu zriaďovateľa, 2021. 313
Graf 78 počet účastníkov pravidelnej krúžkovej činnosti – porovnanie miest 319
Graf 79 Vývoj počtu detí a mladých ľudí v Bratislave medzi rokmi 2010 – 2020. 329
Graf 80 Veková pyramída Bratislavy v roku 2011 a 2021. 331
Graf 81 Vývoj počtu obyvateľov a obyvateliek vo veku 65 a viac rokov v rokoch 2010 – 2020 (k 31. 12. 2021). 332
Graf 82 Vývoj indexu starnutia v Bratislave v rokoch 2010 – 2021 (k 31. 12. 2021). 332
Graf 83 Podiel výdavkov MČ a mesta na sociálnu pomoc v roku 2020 a ich rozdelenie podľa typu. 337
Graf 84 Výdavky HMBA na sociálnu ochranu za roky 2012-2020. 339
Graf 85 Dostupné kapacity pohrebísk Marianum (model bez zmeny správania). 345
Graf 86 Percento z celkového rozpočtu HMBA smerované na šport podľa rokov. 359
Graf 87 Priemerný výdaj z rozpočtu HMBA na šport na obyvateľa. 359
Graf 88 Percento z rozpočtu STaRZ, ktoré smeruje do CAPEX a OPEX investícií v športe. 364

Spracovateľský tím

Edičný kolektív

Jan Mazúr (hlavný editor), Ján Brunovský, Lucia Ciranová, Zuzana Čupková, Juraj Hurný, Milota Sidorová, Zuzana Žurkinová

Tematické pracovné skupiny tvorili a konzultovali

Technická infraštruktúra: Juraj Nyulassy, Roman Herda, Ivana Maleš, Martin Ševeček, Ivan Peschl

Mobilita: Roman Alberty, Peter Netri, Michal Dekánek, Peter Rozsár, Peter Klučka, Peter Bánovec, Patrik Kohan, Matúš Kužel

Šport: Miroslav Chmelár, Ladislav Križan, Matej Lehuta, Branislav Strečanský, Barbora Košťálová

Rozvoj inštitúcií a digitalizácia: Martin Kollárik, Petra Dzurovčinová, Viktor Bederka, Adriana Čatlošová, Lukáš Dinda, Michal Garaj, Zuzana Ivašková, Ctibor Koštál, Ivan Peschl, Michaela Benedigová, Petra Novosadová, Matúš Lupták, Veronika Ľahká, Pavol Troiak, Lucia Škrovanová, Pavol Škápik, Martin Vavrek

Mestský rozvoj a územné plánovanie: Juraj Šujan, Martin Berežný, Samuel Achberger, Jiří Deyl, Dana Drobniaková, Vladimír Hrdý, Igor Marko, Oto Nováček, Martin Šveda, Roman Žitňanský

Cestovný ruch: Ľudmila Novacká, Vladimír Grežo, Zora Jaurová, Nina Ernecker, Tomáš Bezoušek

Ekonomický rozvoj: Matúš Lupták, Ján Mazúr, Bruno Konečný, Andrej Bednárik, Sláva Haulíková Palušová, Tomáš Štrba, Juraj Šujan

Sociálne veci*: Miriama Kanioková, Lenka Plavuchová Antalová, Lucia Štasselová, Sergej Kára,Hana Štetinová, Jana Langová, Marica Šiková, Marián Horanič, Anna Ghannamová, Jozef Kákoš, Zdenka Letenayová, Alexandra Pódová, Rostislav Pořízek, Eva Račická, Barbora Brichtová, Iveta Chovancová, Anna Pivková, Táňa Sedláková, Zuzana Michalidesová Kubíková

*Riadiaca skupina komunitného plánovania sociálnych služieb podľa rozhodnutia primátora č. 5/2021 plnila funkciu pracovnej skupiny PHSR.

Vzdelávanie: Ema Tesarčíková, Vladimír Burjan, Viera Kalmárová, Peter Dráľ, Martin Kuruc, Tina Gažovičová, Viktor Križo, Michal Rehúš, Alexandra Ostertagová, Mária Bednáriková, Alena Tomanová, Jakub Hrbáň

Kultúra*: Zuzana Ivašková, Andrea Kocianová, Iva Borčinová, Petra Báliková, Dominika Belanská, Zuzana Bobiková, Viera Böttcher, Martin Brix, Ľubomír Burgr, Ladislav Dudor, Michal Duchoň, Šimon Ferstl, Katarína Figula, Petra Fornayová, Nina Galanská, Peter Galdík, Ľudka Glembová, Zuzana Hallová, Žofia Halmová, Jana Hamšíková, Zuzana Hekel, Jakub Hrbáň, Tomáš Hučko, Katarína Hulíková, Zora Jaurová, Šymon Kliman, Martin Kováč, Miroslava Kovářová, Patrik Krebs, Slávo Krekovič, Martin Krištof, Eva Križková, Katarína Kucbelová, Hana Kucharovičová, Magda Kuchtová, Zuzana Liptáková, Jozef Lupták, Martin Macko, Lea Majerčáková, František Malík, Dušan Martinčok, Zuzana Mrvová, Laco Oravec, Róbert Pakan, Martin Piaček, Róbert Pakan, Zuzana Palicová, Michaela Pobudová, Sandra Polovková, Jürgen Rendl, Ivana Rumanová, Jana Slezáková, Matej Sotník, Ivo Štassel, Tomáš Štefek, Peter Šulej, Pavel Šuška, Katarína Trnovská, Daniel Vadas, Zuzana Weberová, Silvia Zvarová, Roman Žitňanský a ďalší

*Členovia a členky pracovnej skupiny pre tvorbu Koncepcie udržateľného rozvoja kultúry BRATISLAVA 2030 tvorili aj materiál Bratislava 2030.

Životné prostredie: Eva Streberová, Michal Marcinov, Andrej Kovarik, Katarína Tomanová Porubčinová, Alena Trančíková, Katarína Gablíková, Eva Kanyicska-Sima, Marek Páva, Jana Matejovičová, Jozef Pecho, Eva Pekárová, Zora Paulíniová

Oponenti a oponentky

Irena Adámková, Naďa Bendová, Martin Brestovanský, Ján Čelko, Mária Filipová, Michal Hladký, Ivan Hromada, Silvia Hroncová, Peter Hronček, Zita Izakovičová, Martin Jerguš, Ján Kovalčík, Peter Kulich, Jana Miháliková, Juraj Minčík, Eva Pauditšová, Lucia Pospišová, Štefan Vanya

Tím dátovej, publikačnej a komunikačnej podpory

Martin Bajaník, Viktor Bederka, Michaela Benedigová, Ondrej Bódiš, Eduard Donauer, Miroslava Džupinová, Lucia Elečková, Zuzana Fajta, Dominika Homolová, Adam Juhás, Yulia Kruhlik, Lenka Kudrnová, Laura Lipková, Zuzana Liptáková, Maroš Michalov, Denis Michalina, Bibiana Mislovič, Petra Novosadová, Rebeka Petrtylová, Karol Piekarski, Jana Schäfferová, Michaela Šedovič, Tomáš Štrba, Lucia Velčická, Waldek Wegrzyn, Viliam Záhumenský

Konzultanti a konzultantky

Peter Bali, Martin Berežný, Ivan Bašnák, Marek Brunovský, Ivan Bútora, Alexander Dobiáš, Dana Drobniaková, Mária Filipová, Martin Fundárek, Marcela Glevická, Michal Halomi, Júlia Hanuliaková, Michal Hladký, Sabina Hrabinová, Martin Hrmo, Silvia Hroncová, Peter Hronček, Rastislav Igliar,Tomáš Jahelka, Peter Jančarík, Matej Kačaljak, Michal Kardoš, Ctibor Košťál, Barbara Lašticová, Zuzana Lisoňová, Veronika Maťašovská, Peter Marko, Zuzana Miklošová, Henrieta Moravčíková, Peter Návrat, Ema Némethová, Tomáš Orfánus, Michal Pastier, Ivan Petro, Zuzana Pšenáková, Pavol Ridilla, Petra Romaniaková, Vlado Talian, Jozef Tancer, Lívia Trellová, Vladimír Sláma, Viera Sláviková, Zuzana Števulová, Martin Šveda, Matúš Vallo, Michal Vašečka a mnohí ďalší, ktorí nám v priebehu rokov poskytli vzácne rady a spätnú väzbu na tvorbu tohto plánu.